Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣଂ (ପଦମାଲା)

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

ଧୀରେହି ମଗ୍ଗନାୟେନ, ୟେନ ବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତଂ;

ସିତଂ ଧମ୍ମମିଧଞ୍ଞାୟ, ଞାୟତେ ଅମତଂ ପଦଂ।

ତଂ ନମିତ୍ୱା ମହାୱୀରଂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁଂ ଲୋକନାୟକଂ;

ମହାକାରୁଣିକଂ ସେଟ୍ଠଂ, ୱିସୁଦ୍ଧଂ ସୁଦ୍ଧିଦାୟକଂ।

ସଦ୍ଧମ୍ମଞ୍ଚସ୍ସ ପୂଜେତ୍ୱା, ସୁଦ୍ଧଂ ସନ୍ତମସଙ୍ଖତଂ;

ଅତକ୍କାୱଚରଂ ସୁଟ୍ଠୁ, ୱିଭତ୍ତଂ ମଧୁରଂ ସିୱଂ।

ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ’ଞ୍ଜଲିଂ କତ୍ୱା, ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତସ୍ସ ତାଦିନୋ;

ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାଦି-ୱିସୁଦ୍ଧଗୁଣଜୋତିନୋ।

ନମସ୍ସନାଦିପୁଞ୍ଞସ୍ସ, କତସ୍ସ ରତନତ୍ତୟେ;

ତେଜସାହଂ ପହନ୍ତ୍ୱାନ, ଅନ୍ତରାୟେ ଅସେସତୋ।

ଲୋକନୀତିୱିୟତ୍ତସ୍ସ, ସତ୍ଥୁ ସଦ୍ଧମ୍ମନୀତିନୋ;

ସାସନତ୍ଥଂ ପୱକ୍ଖାମି, ସଦ୍ଦନୀତିମନାକୁଲଂ।

ଆସୱକ୍ଖୟଲାଭେନ, ହୋତି ସାସନସମ୍ପଦା;

ଆସୱକ୍ଖୟଲାଭୋ ଚ, ସଚ୍ଚାଧିଗମହେତୁକୋ।

ସଚ୍ଚାଧିଗମନଂ ତଞ୍ଚ, ପଟିପତ୍ତିସ୍ସିତଂ ମତଂ;

ପଟିପତ୍ତି ଚ ସା କାମଂ, ପରିୟତ୍ତିପରାୟଣା।

ପରିୟତ୍ତାଭିୟୁତ୍ତାନଂ, ୱିଦିତ୍ୱା ସଦ୍ଦଲକ୍ଖଣଂ;

ୟସ୍ମା ନ ହୋତି ସମ୍ମୋହୋ, ଅକ୍ଖରେସୁ ପଦେସୁ ଚ।

ୟସ୍ମା ଚାମୋହଭାୱେନ, ଅକ୍ଖରେସୁ ପଦେସୁ ଚ;

ପାଠଇୟତ୍ଥଂ ୱିଜାନନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞୂ ସୁଗତସାସନେ।

ପାଠଇଯଟ୍ଠାଓବୋଧେନ, ଯୋନିସୋ ସତ୍ଥୁସାସନେ;

ସପ୍ପଞ୍ଞା ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ପଟିପତ୍ତିମତନ୍ଦିକା।

ଯୋନିସୋ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ଧମ୍ମଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଓରଂ;

ପାପୁଣନ୍ତି ୱିସୁଦ୍ଧାୟ, ସୀଲାଦିପଟିପତ୍ତିଯା।

ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥିକା ସୁଦ୍ଧଂ, ନଯଂ ନିସ୍ସାଯ ୱିଞ୍ଞୁନଂ;

ଭଞ୍ଞମାନଂ ମଯା ସଦ୍ଦ-ନୀତିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୁ ସାଧୁକଂ।

ଧାତୁ ଧାତୂହି ନିପ୍ଫନ୍ନ-ରୂପାନି ଚ ସଲକ୍ଖଣୋ;

ସନ୍ଧିନାମାଦିଭେଦୋ ଚ, ପଦାନଂ ତୁ ୱିଭତ୍ତି ଚ।

ପାଠଇନଯାଦଯୋଚ୍ଚେଓ-ମେତ୍ଥ ନାନପ୍ପକାରତୋ;

ସାସନସ୍ସୋପକାରାଯ, ଭୱିସ୍ସତି ୱିଭାୱନା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧। ସଓିକରଣାଖ୍ଯାତଓିଭାଗ

ତତ୍ଥ ଧାତୂତି କେନଟ୍ଠେନ ଧାତୁ? ସକତ୍ଥଂ ଧାରେତୀତି ଧାତୁ, ଅତ୍ତାତିସଯଯୋଗତୋ ପରତ୍ଥଂ ଧାରେତୀତି ଧାତୁ, ୱୀସତିଯା ଉପସଗ୍ଗେସୁ ଯେନ କେନଚି ଉପସଗ୍ଗେନ ଅତ୍ଥଓିସେସକାରଣେନ ପଟିବଦ୍ଧା ଅତ୍ଥଓିସେସଂ ଧାରେତୀତି ଧାତୁ, ‘‘ଅଯଂ ଇମିସ୍ସା ଅତ୍ଥୋ, ଅଯମିତୋ ପଚ୍ଚଯୋ ପରୋ’’ତିଆଦିନା ଅନେକପ୍ପକାରେନ ପଣ୍ଡିତେହି ଧାରିଯତି ଏସାତିପି ଧାତୁ, ଓିଦହନ୍ତି ଓିଦୁନୋ ଏତାଯ ସଦ୍ଦନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଅଯଲୋହାଦିମଯଂ ଅଯଲୋହାଦିଧାତୁହି ଓିଯାତିପି ଧାତୁ। ଏୱଂ ତାୱ ଧାତୁସଦ୍ଦସ୍ସତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଧାତୁସଦ୍ଦୋ ଜିନମତେ, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱନେ ମତୋ;

ସତ୍ଥେ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱସ୍ମିଂ, କଚ୍ଚାଯନମତେ ଦ୍ୱିସୁ।

ଅଥ ୱା ଜିନମତେ ‘‘ତତୋ ଗୋତମିଧାତୂନୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଧାତୁସଦ୍ଦୋ ଲିଙ୍ଗଓିପଲ୍ଲାସେ ୱତ୍ତତି ‘‘ପଦ୍ଧତାନି ୱନାନି ଚା’’ତି ଏତ୍ଥ ପଦ୍ଧତସଦ୍ଦୋ ଓିଯ, ନ ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ତଦ୍ଧଂ ‘‘ଅଚ୍ଚିୱାଚକତ୍ତା ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ’’ତି ଅଟ୍ଠିୱାଚକତ୍ତେପି ‘‘ଧାତୁଯୋ’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଦସ୍ସନତୋ। ଭୂୱାଦଯୋ ସଦ୍ଦା ଧାତୱୋ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ଭୂ ଇ କୁ କେ ତକ୍କ ତକ ତକି ସୁକିଚ୍ଚାଦଯୋ। ଗଣତୋ ତେ ଅଟ୍ଠଓିଧା ଭୂୱାଦିଗଣୋ ରୁଧାଦିଗଣୋ ଦିୱାଦିଗଣୋ ସ୍ୱାଦିଗଣୋ କିଯାଦିଗଣୋ ଗହାଦିଗଣୋ ତନାଦିଗଣୋ ଚୁରାଦିଗଣୋ ଚାତି। ଇଦାନି ତେସଂ ଓିକରଣସଞ୍ଞିତେ ପଚ୍ଚଯେ ଦସ୍ସେସ୍ସାମ। ଅନେକଓିଧା ହି ପଚ୍ଚଯା ନାନପ୍ପକାରେସୁ ନାମନାମ କିତନାମ ସମାସନାମ ତଦ୍ଧିତନାମାଖ୍ଯାତେସୁ ପୱତ୍ତନତୋ। ସଙ୍ଖେପତୋ ପନ ଦୁଓିଧାୱ ନାମପଚ୍ଚଯୋ ଆଖ୍ଯାତପଚ୍ଚଯୋ ଚାତି। ତତ୍ରାପି ଆଖ୍ଯାତପଚ୍ଚଯା ଦୁଓିଧା ଓିକରଣପଚ୍ଚଯନୋଓିକରଣପଚ୍ଚଯୱସେନ। ତତ୍ଥ ଓିକରଣପଚ୍ଚଯୋ ଅକାରାଦିସତ୍ତରସଓିଧୋ ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ପନ୍ନରସଓିଧୋ ଚ। ନୋଓିକରଣପଚ୍ଚଯୋ ପନ ଖ ଛ ସାଦିନେକଓିଧୋ। ଯେ ରୂପନିପ୍ଫତ୍ତିଯା ଉପକାରକା ଅତ୍ଥଓିସେସସ୍ସ ଜୋତକା ୱା ଅଜୋତକା ୱା ଲୋପନୀଯା ୱା ଅଲୋପନୀଯା ୱା, ତେ ସଦ୍ଦା ପଚ୍ଚଯା।

ପଟିଚ୍ଚ କାରଣଂ ତଂ ତଂ, ଏନ୍ତୀତି ପଚ୍ଚଯାଥ ୱା;

ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦନିପ୍ଫତ୍ତି, ଇତୋ ଏତୀତି ପଚ୍ଚଯା।

ନାମିକପ୍ପଚ୍ଚଯାନଂ ଯୋ, ଓିଭାଗୋ ଆଓି ହେସ୍ସତି;

ନାମକପ୍ପେ ଯତୋ ତସ୍ମା, ନ ତଂ ଓିତ୍ଥାରଯାମସେ।

ଯୋ ନୋଓିକରଣାନଂ ତୁ, ପଚ୍ଚଯାନଂ ଓିଭାଗତୋ;

ସୋ ପନାଖ୍ଯାତକପ୍ପମ୍ହି, ଓିତ୍ଥାରେନା’ଗମିସ୍ସତୀତି।

ଇଚ୍ଚାନେକଓିଧେସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ‘‘ଓିକରଣପଚ୍ଚଯା ନାମ ଇମେ’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବା। କଥଂ? ଭୂୱାଦିଗଣତୋ ଅପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି କତ୍ତରି, ରୁଧାଦିଗଣତୋ ଅକାରିୱଣ୍ଣେକାରୋକାରପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି କତ୍ତରି, ପୁବ୍ବମଜ୍ଝଟ୍ଠାନେ ନିଗ୍ଗହୀତାଗମୋ ଚ, ଦିୱାଦିଗଣତୋ ଯପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି କତ୍ତରି, ସ୍ୱାଦିଗଣତୋ ଣୁ ଣା ଉଣାପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି କତ୍ତରି, କିଯାଦିଗଣତୋ ନାପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି କତ୍ତରି, ଗହାଦିଗଣତୋ ପ୍ପ ଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି କତ୍ତରି, ତନାଦିଗଣତୋ ଓ ଯିରପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି କତ୍ତରି, ଚୁରାଦିଗଣତୋ ଣେ ଣଯପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି କତ୍ତରି।

ଅକାରୋ ଚ ଇୱଣ୍ଣୋ ଚ, ଏ ଓକାରା ଚ ଯୋ ତଥା;

ଣୁ ଣା ଉଣା ଚ ନା ପ୍ପ ଣ୍ହା-ଯିରା ଣେ ଣଯପଚ୍ଚଯା।

ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ, ଏୱଂ ପନ୍ନରସେ’ରିତା;

ୱିକରଣଓ୍ଵୟା ଏତେ, ପଚ୍ଚଯାତି ୱିଭାୱଯେ।

ଯେ ଏୱଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେହି ୱିକରଣପଚ୍ଚଯେହି ତଦଞ୍ଞେହି ଚ ସତ୍ତଚ୍ଚଯା ଅଟ୍ଠୱିଧା ଧାତୁଗଣା ସୁଉନ୍ତେସୁ ବହୂପକାରା, ତେସ୍ୱାଯଂ ଭୂୱାଦିଗଣୋ। ଭୂ ସତ୍ତାଯଂ, ଭୂଧାତୁ ୱିଜ୍ଜମାନତାଯଂ ୱତ୍ତତି। ସକମ୍ମିକାକମ୍ମିକାସୁ ଧାତୂସୁ ଅଯଂ ଅକମ୍ମିକା ଧାତୁ, ନ ପନ ''ଧମ୍ମଭୂତୋ''ତିଆଦୀସୁ ପତ୍ତିଅତ୍ଥୱାଚିକା ଅପରା ଭୂଧାତୁ ୱିଯ ସକମ୍ମିକା। ଏସା ହି ପରିଅଭିଆଦୀହି ଉପସଗ୍ଗେହି ଯୁତ୍ତାଯେୱ ସକମ୍ମିକା ଭୱତି, ନ ଉପ ପରା ପାତୁଆଦୀହି ଉପସଗ୍ଗନିପାତେହି ଯୁତ୍ତାପି। ଅତୋ ଇମିସ୍ସା ସିଦ୍ଧାନି ରୂପାନି ଦ୍ୱିଧା ଞେଯ୍ୟାନି ଅକମ୍ମକପଦାନି ସକମ୍ମକପଦାନି ଚାତି।

ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁକ୍ରିଯାପଦନିଦ୍ଦେସ

ତତ୍ର ଭୱତି ଉବ୍ଭୱତି ସମୁବ୍ଭୱତି ପଭୱତି ପରାଭୱତି ସମ୍ଭୱତି ୱିଭୱତି, ଭୋତି ସମ୍ଭୋତି ୱିଭୋତି ପାତୁଭୱତି ପାତୁବ୍ଭୱତି ପାତୁଭୋତି, ଇମାନି ଅକମ୍ମକପଦାନି। ଏତ୍ଥ ପାତୁଇତି ନିପାତୋ, ସୋ ''ଆୱିଭୱତି ତିରୋଭୱତୀ''ତିଆଦୀସୁ ଆୱି ତିରୋନିପାତା ୱିଯ ଭୂଧାତୁତୋ ନିପ୍ଫନ୍ନାଖ୍ୟାତସଦ୍ଦସ୍ସ ନେୱ ୱିସେସକରୋ, ନ ଚ ସକମ୍ମକତ୍ତସାଧକୋ। ଉଇଚ୍ଚାଦଯୋ ଉପସଗ୍ଗା, ତେ ପନ ୱିସେସକରା, ନ ସକମ୍ମକତ୍ତସାଧକା। ଯେସମତ୍ଥୋ କମ୍ମେନ ସମ୍ବନ୍ଧନୀଯୋ ନ ହୋତି, ତାନି ପଦାନି ଅକମ୍ମକାନି। ଅକମ୍ମକପଦାନଂ ଯଥାରହଂ ସକମ୍ମକାକମ୍ମକୱସେନ ଅତ୍ଥୋ କଥେତବ୍ବୋ। ପରିଭୋତି ପରିଭୱତି, ଅଭିଭୋତି ଅଭିଭୱତି, ଅଧିଭୋତି ଅଧିଭୱତି, ଅତିଭୋତି ଅତିଭୱତି, ଅନୁଭୋତି ଅନୁଭୱତି, ସମନୁଭୋତି ସମନୁଭୱତି, ଅଭିସମ୍ଭୋତି ଅଭିସମ୍ଭୱତି, ଇମାନି ସକମ୍ମକପଦାନି। ଏତ୍ଥ ପରିଇଚ୍ଚାଦଯୋ ଉପସଗ୍ଗା, ତେ ଭୂଧାତୁତୋ ନିପ୍ଫନ୍ନାଖ୍ୟାତସଦ୍ଦସ୍ସ ୱିସେସକରା ଚେୱ ସକମ୍ମକତ୍ତସାଧକା ଚ। ଯେସମତ୍ଥୋ କମ୍ମେନ ସମ୍ବନ୍ଧନୀଯୋ, ତାନି ପଦାନି ସକମ୍ମକାନି। ସକମ୍ମକପଦାନଂ ସକମ୍ମକୱସେନ ଅତ୍ଥୋ କଥେତବ୍ବୋ, କ୍ୱଚି ଅକମ୍ମକୱସେନପି। ଏୱଂ ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁକ୍ରିଯାପଦାନି ଭୱନ୍ତି। ଉଦ୍ଦେସୋଯଂ।

ତତ୍ର ଭୱତୀତି ହୋତି ୱିଜ୍ଜତି ପଞ୍ଞାଯତି ସରୂପଂ ଲଭତି। ଉବ୍ଭୱତୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସରୂପଂ ଲଭତି। ସମୁବ୍ଭୱତୀତି ସମୁପ୍ପଜ୍ଜତି ସରୂପଂ ଲଭତି। ପଭୱତୀତି ହୋତି ସମ୍ଭୱତି। ଅଥ ୱା ପଭୱତୀତି ଯତୋ କୁତୋଚି ସନ୍ଦତି, ନ ୱିଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ହୋତି, ତଂ ତଂ ଠାନଂ ୱିସରତି। ପରାଭୱତୀତି ପରାଭୱୋ ହୋତି ବ୍ୟସନଂ ଆପଜ୍ଜତି ଅୱୁଦ୍ଧିଂ ପାପୁଣାତି। ସମ୍ଭୱତୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ଭୱତି ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜତି। ୱିଭୱତୀତି ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି ୱିପଜ୍ଜତି, ୱିସେସତୋ ୱା ଭୱତି ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ଭୋତି ସମ୍ଭୋତି ୱିଭୋତୀତି ଇମାନି ''ଭୱତି ସମ୍ଭୱତି ୱିଭୱତୀ''ତି ଇମେହି ଯଥାକ୍କମଂ ସମାନନିଦ୍ଦେସାନି। ପାତୁଭୱତୀତି ପକାସତି ଦିସ୍ସତି ପଞ୍ଞାଯତି ପାକଟଂ ହୋତି। ପାତୁବ୍ଭୱତି ପାତୁଭୋତୀତି ଇମାନି ''ପାତୁଭୱତୀ''ତି ଇମିନା ସମାନନିଦ୍ଦେସାନି। ଏୱଂ ଅକମ୍ମକପଦାନଂ ଯଥାରହଂ ସକମ୍ମକାକମ୍ମକୱସେନ ଅତ୍ଥକଥନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏୱମୁତ୍ତରତ୍ରାପି ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଅକମ୍ମକପଦାନଂ।

ପରିଭୋତିଦ୍ୱିକାଦୀସୁ ପନ ସତ୍ତସୁ ଦ୍ୱିକେସୁ ଯଥାକ୍କମଂ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ପଦାନି ସମାନତ୍ଥାନି, ତସ୍ମା ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ପଦାନିଯେୱ ଗହେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦିସିସ୍ସାମ। ତତ୍ର ପରିଭୋତି ପରିଭୱତୀତି ପରଂ ହିଂସତି ପୀଳେତି, ଅଥ ୱା ହୀଳେତି ଅୱଜାନାତି। ଅଭିଭୋତି ଅଭିଭୱତୀତି ପରଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି ମଦ୍ଦତି। ଅଧିଭୋତି ଅଧିଭୱତୀତି ପରଂ ଅଭିମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଭୱତି ଅତ୍ତନୋ ୱସଂ ୱତ୍ତାପେତି। ଅତିଭୋତି ଅତିଭୱତୀତି ପରଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଭୱତି। ଅନୁଭୋତି ଅନୁଭୱତୀତି ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦେତି ପରିଭୁଞ୍ଜତି ସୁଖଦୁକ୍ଖପଟିସଂୱେଦୀ ହୋତି। ସମନୁଭୋତି ସମନୁଭୱତୀତି ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ସୁଟ୍ଠୁ ୱେଦେତି ସୁଟ୍ଠୁ ପରିଭୁଞ୍ଜତି ସୁଟ୍ଠୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖପଟିସଂୱେଦୀ ହୋତି। ଅଭିସମ୍ଭୋତି ଅଭିସମ୍ଭୱତୀତି ପରଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି ମଦ୍ଦତି। ଏୱଂ ସକମ୍ମକପଦାନଂ ସକମ୍ମକୱସେନ ଅତ୍ଥକଥନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କତ୍ଥଚି ପନ ଗଚ୍ଛତୀତି ପୱତ୍ତତୀତି ଏୱଂ ଅକମ୍ମକୱସେନପି। ଏୱମୁତ୍ତରତ୍ରାପି ଅଞ୍ଞେସଂ ସକମ୍ମକପଦାନଂ।

ଅପଚ୍ଚଯୋ ପରୋ ହୋତି, ଭୂୱାଦିଗଣତୋ ସତି;

ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁକ୍ରିଯାଖ୍ୟାନେ, ସବ୍ବଧାତୁକନିସ୍ସିତୋ।

ଅଯଂ ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁକ୍ରିଯାପଦାନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ।

ହେତୁକତ୍ତୁକ୍ରିଯାପଦନିଦ୍ଦେସ

ଭାୱେତି ୱିଭାୱେତିସମ୍ଭାୱେତି ପରିଭାୱେତି, ଏୱଂ ହେତୁକତ୍ତୁକ୍ରିଯାପଦାନି ଭୱନ୍ତି। ଏକକମ୍ମକୱସେନେସମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ । ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ପନ ଦ୍ୱିକମ୍ମକୱସେନପି। ପରିଭାୱାପେତି ଅଭିଭାୱାପେତି ଅନୁଭାୱାପେତି, ଏୱମ୍ପି ହେତୁକତ୍ତୁକ୍ରିଯାପଦାନି ଭୱନ୍ତି। ଦ୍ୱିକମ୍ମକୱସେନେସମତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଇଚ୍ଚେୱଂ ଦ୍ୱିଧା ହେତୁକତ୍ତୁକ୍ରିଯାପଦାନି ଞେଯ୍ୟାନି, ଅଞ୍ଞାନିପି ଗହେତବ୍ବାନି।

ତତ୍ର ଭାୱେତୀତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭାୱେତବ୍ବଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଭାୱେତି ଆସେୱତି ବହୁଲୀକରୋତି, ଅଥ ୱା ଭାୱେତୀତି ୱଡ୍ଢେତି। ୱିଭାୱେତୀତି ଭାୱେତବ୍ବଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିଭାୱେତି ୱିସେସେନ ଭାୱେତି, ୱିୱିଧେନ ୱା ଆକାରେନ ଭାୱେତି ଭାୱଯତି ୱଡ୍ଢେତି, ଅଥ ୱା ୱିଭାୱେତୀତି ଅଭାୱେତି ଅନ୍ତରଧାପେତି। ସମ୍ଭାୱେତୀତି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଗୁଣଂ ସମ୍ଭାୱେତି ସମ୍ଭାୱଯତି ସୁଟ୍ଠୁ ପକାସେତି ଉକ୍କଂସେତି। ପରିଭାୱେତୀତି ପରିଭାୱେତବ୍ବଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପରିଭାୱେତି ପରିଭାୱଯତି ସମନ୍ତତୋ ୱଡ୍ଢେତି। ଏୱଂ ଏକକମ୍ମକୱସେନତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ପରିଭାୱେତୀତି ୱାସେତବ୍ବଂ ୱତ୍ଥୁଂ ପରିଭାୱେତି ପରିଭାୱଯତି ୱାସେତି ଗନ୍ଧଂ ଗାହାପେତି। ଏୱଂ ଦ୍ୱିକମ୍ମକୱସେନାପି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ପରିଭାୱାପେତୀତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଗ୍ଗଲେନ ସପତ୍ତଂ ପରିଭାୱାପେତି ହିଂସାପେତି, ଅଥ ୱା ପରିଭାୱାପେତୀତି ହୀଳଆପେତି ଅୱଜାନାପେତି। ଅଭିଭାୱାପେତୀତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଗ୍ଗଲେନ ସପତ୍ତଂ ଅଭିଭାୱାପେତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରାପେତି। ଅନୁଭାୱାପେତୀତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଗ୍ଗଲେନ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭାୱାପେତି ପରିଭୋଜେତି।

ପଯୁତ୍ତୋ କତ୍ତୁନା ଯୋଗେ, ଠିତୋଯେୱାପ୍ପଧାନିଯେ;

କ୍ରିଯଂ ସାଧେତି ଏତସ୍ସ, ଦୀପକଂ ସାସନେ ପଦଂ।

କରଣୱଚନଂଯେୱ, ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପଦିସ୍ସତି;

ଆଖ୍ୟାତେ କାରିତଟ୍ଠାନଂ, ସନ୍ଧାଯ କଥିତଂ ଇଦଂ।

ନ ନାମେ କାରିତଟ୍ଠାନଂ, ''ବୋଧେତା'' ଇତିଆଦିକଂ;

''ସୁନଖେହିପି ଖାଦାପେନ୍ତି'', ଇଚ୍ଚାଦୀନି ପଦାନି ଚ;

ଆହରିତ୍ୱାନ ଦୀପେଯ୍ୟ, ପଯୋଗକୁସଲୋ ବୁଧୋ।

ତତ୍ରିଦଂ କରଣୱଚନଂ କମ୍ମତ୍ଥଦୀପକଂ, ଉପଯୋଗସାମିୱଚନାନିପି ତଦ୍ଦୀପକାନି ଯୋଜେତବ୍ବାନି। କଥଂ? ପରିଭାୱାପେତୀତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଗ୍ଗଲଂ ସପତ୍ତଂ ପରିଭାୱାପେତୀତି, ତଥା ପରିଭାୱାପେତୀତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସପତ୍ତଂ ପରିଭାୱାପେତୀତି। ସେସାନି ନଯାନୁସାରେନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବାନି। ଏୱଂ ସବ୍ବାନେତାନି କରଣୋପଯୋଗସାମିୱଚନାନି କମ୍ମତ୍ଥଦୀପକାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଦ୍ୱିକମ୍ମକୱସେନତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ଅଯଂ ହେତୁକତ୍ତୁକ୍ରିଯାପଦାନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ।

କମ୍ମକ୍ରିଯାପଦନିଦ୍ଦେସ

ଭୱିଯତେ ୱିଭୱିଯତେ ପରିଭୱିଯତେ ଅଭିଭୱିଯତେ ଅନୁଭୱିଯତେ ପରିଭୂଯତେ ଅଭିଭୂଯତେ ଅନୁଭୂଯତେ, ଏୱଂ କମ୍ମୁନୋ କ୍ରିଯାପଦାନି ଭୱନ୍ତି। ଅଞ୍ଞଥା ଚ ଭୱିସ୍ସତେ ୱିଭୱିସ୍ସତେ ପରିଭୱିସ୍ସତେ ଅଭିଭୱିସ୍ସତେ ଅନୁଭୱିସ୍ସତେ ପରିଭୁଯ୍ୟତେ ଅଭିଭୁଯ୍ୟତେ ଅନୁଭୁଯ୍ୟତେତି। ଏତ୍ଥ କମ୍ମୁନୋ କ୍ରିଯାପଦାନିଯେୱ କମ୍ମକତ୍ତୁନୋ କ୍ରିଯାପଦାନି କତ୍ୱା ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ୱିସୁଞ୍ହି କମ୍ମକତ୍ତୁନୋ କ୍ରିଯାପଦାନି ନ ଲବ୍ଭନ୍ତି।

ତତ୍ର ଭୱିଯତେତି ଭାୱେତବ୍ବଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲେନ ଭାୱିଯତେ ଆସେୱିଯତେ ବହୁଲୀକରିଯତେ, ଅଥ ୱା ଭୱିଯତେତି ୱଡ୍ଢିଯତେ। ୱିଭୱିଯତେତି ୱିଭାୱେତବ୍ବଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପୁଗ୍ଗଲେନ ୱିଭୱିଯତେ ୱିସେସେନ ଭୱିଯତେ, ୱିୱିଧେନ ୱା ଆକାରେନ ଭୱିଯତେ ୱଡ୍ଢିଯତେ, ଅଥ ୱା ୱିଭୱିଯତେତି ଅଭୱିଯତେ ଅନ୍ତରଧାପିଯତେ। ପରିଭୱିଯତେତି ସପତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲେନ ପରିଭୱିଯତେ ହିଂସିଯତେ, ଅଥ ୱା ପରିଭୱିଯତେତି ହୀଳଇଯତେ ଅୱଜାନିଯତେ। ଅଭିଭୱିଯତେତି ସପତ୍ତୋ ପୁଗ୍ଗଲେନ ଅଭିଭୱିଯତେ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିଯତେ ଅଭିମଦ୍ଦିଯତେ। ଅନୁଭୱିଯତେତି ସମ୍ପତ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲେନ ଅନୁଭୱିଯତେ ପରିଭୁଞ୍ଜିଯତେ। ପରିଭୂଯତେତିଆଦୀନି ତୀଣି ''ପରିଭୱିଯତେ''ତିଆଦୀହି ତୀହି ସମାନନିଦ୍ଦେସାନି। ସେସାନି ପନ ଯଥାୱୁତ୍ତେହି ଯଂ କମ୍ମମେୱ ପଧାନତୋ ଗହେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦିସିଯତି ପଦଂ, ତଂ କମ୍ମତ୍ଥଦୀପକଂ। ତସ୍ମା କତ୍ଥଚି ଏକୱଚନେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେପି ଯଦି କମ୍ମଂ ବହୁୱଚନୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ବହୁୱଚନନ୍ତଞ୍ଞେୱ କମ୍ମୁନୋ କ୍ରିଯାପଦଂ ଦିସ୍ସତି। ଯଦି ପନେକୱଚନୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଏକୱଚନନ୍ତଞ୍ଞେୱ। ତଥା କତ୍ଥଚି ବହୁୱଚନେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେପି ଯଦି କମ୍ମଂ ଏକୱଚନୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଏକୱଚନନ୍ତଞ୍ଞେୱ କମ୍ମୁନୋ କ୍ରିଯାପଦଂ ଦିସ୍ସତି। ଯଦି ପନ ବହୁୱଚନୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ବହୁୱଚନନ୍ତଞ୍ଞେୱ। କଥଂ? ଭିକ୍ଖୁନା ଧମ୍ମୋ ଭୱିଯତେ, ଭିକ୍ଖୁନା ଧମ୍ମା ଭୱିଯନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୂହି ଧମ୍ମୋ ଭୱିଯତେ, ଭିକ୍ଖୂହି ଧମ୍ମା ଭୱିଯନ୍ତେତି। ଇମିନା

ନଯେନ ସଙ୍ଖ୍ଯ କମ୍ମୁନୋ କ୍ରିଯାପଦେସୁ ୱୋହାରୋ କାତବ୍ବୋ। ଯସ୍ମିଂ ପନ କମ୍ମୁନୋ କ୍ରିଯାପଦେ କମ୍ମତ୍ଥଦୀପକେ କମ୍ମଭୂତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ କତ୍ତୁଭାୱପରିକପ୍ପୋ ହୋତି, ତଂ କମ୍ମକତ୍ତୁତ୍ଥଦୀପକଂ, ତଂ କମ୍ମୁନୋ କ୍ରିଯାପଦତୋ ୱିସୁଂ ନ ଲବ୍ଭତି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୱିଞ୍ଞାପନେ ପଯୋଗରଚନା। ସଯମେୱ ପରିଭୱିଯତେ ଦୁବ୍ଭାସିତଂ ଭଣଂ ବାଲୋ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଅଞ୍ଞେହି ପରିଭୂତୋପି, ସଯମେୱ ଅଭିଭୱିଯତେ ପାପକାରୀ ନିରଯେ ନିରଯପାଲେହି ଅଭିଭୂତୋପି ତଥାରୂପସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ସଯଂ କତତ୍ତାତି। ଏତ୍ଥ ହି ସଯମେୱ ପୀଯତେ ପାନୀଯଂ, ସଯମେୱ କଟୋ କରିଯତେତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ସୁଖାଭିସଙ୍ଖରଣୀଯତା ଲବ୍ଭତେୱ, ତତୋ କମ୍ମକତ୍ତୁତା ଚ।

ଅଯଂ କମ୍ମୁନୋ କ୍ରିଯାପଦାନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ।

ଭାୱକ୍ରିଯାପଦନିଦ୍ଦେସ

ଭୂଯତେ ଭୱିଯତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିଯତେ, ଏୱଂ ଭାୱସ୍ସ କ୍ରିଯାପଦାନି ଭୱନ୍ତି। ଅଞ୍ଞଥା ଚ ଭୂଯ୍ଯତେ ଭୱିସ୍ସତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତେତି। ତତ୍ର ଯଥା ଠୀଯତେପଦସ୍ସ ଠାନନ୍ତି ଭାୱୱସେନ ଅତ୍ଥକଥନମିଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ ଭୂଯତେତିଆଦୀନମ୍ପି ଭୱନନ୍ତିଆଦିନା ଭାୱୱସେନ ଅତ୍ଥକଥନମିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ଯଥା ଚ ଠାନଂ ଠିତି ଭୱନନ୍ତିଆଦୀହି ଭାୱୱାଚକକିତନ୍ତନାମପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଛଟ୍ଠିଯୋଜନମିଚ୍ଛନ୍ତି, ନ ତଥା ଠୀଯତେ ଭୂଯତେତିଆଦୀହି ଭାୱୱାଚକାଖ୍ଯାତପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଛଟ୍ଠିଯୋଜନା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ପୱତ୍ତଛଟ୍ଠିଯନ୍ତସଦ୍ଦେହି ଅସମ୍ବନ୍ଧନୀଯତ୍ତା ଆଖ୍ଯାତିକପଦାନଂ। ଯସ୍ମିଂ ପଯୋଗେ ଯଂ କମ୍ମୁନୋ କ୍ରିଯାପଦେନ ସମାନଗତିକଂ କତ୍ୱା ୱିନା କମ୍ମେନ ନିଦ୍ଦିସିଯତି କ୍ରିଯାପଦଂ, କତ୍ତୁୱାଚକପଦଂ ପନ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନେନ ୱା କରଣୱଚନେନ ୱା ନିଦ୍ଦିସିଯତି, ତଂ ତତ୍ଥ ଭାୱତ୍ଥଦୀପକଂ। ନ ହି ସବ୍ବଥା କତ୍ତାରମନିସ୍ସାଯ ଭାୱୋ ପୱତ୍ତତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଭାୱୋ ନାମ କେୱଲୋ ଭୱନଲୱନପଚନାଦିକୋ ଧାତ୍ୱତ୍ଥୋଯେୱ। ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକା ପନ ''ଠୀଯତେ ଭୂଯତେ''ତିଆଦୀସୁ ଭାୱୱିସଯେସୁ କରଣୱଚନମେୱ ପଯୁଞ୍ଜନ୍ତି ''ନନୁ ନାମ ପବ୍ବଜିତେନ ସୁନିୱତ୍ଥେନ ଭୱିତବ୍ବଂ ସୁପାରୁତେନ ଆକପ୍ପସମ୍ପନ୍ନେନା''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ, ତସ୍ମା ତେସଂ ମତେ ''ତେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିଯତେ''ତି କରଣୱଚନେନ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଜିନମତେନ ପନ ''ସୋ ଭୂଯତେ''ତିଆଦିନା ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନେନେୱ। ସଚ୍ଚସଙ୍ଖେପପ୍ପକରଣେ ହି ଧମ୍ମପାଲାଚରିଯେନ, ନିଦ୍ଦେସପାଠଇଯଂ ପନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା, ଧଜଗ୍ଗସୁତ୍ତନ୍ତେ ଭଗୱତା ଚ ଭାୱପଦଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନାପେକ୍ଖୱସେନୁ'ଚ୍ଚାରିତଂ।

କଥିତୋ ସଚ୍ଚସଙ୍ଖେପେ, ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନେନ ୱେ,

''ଭୂଯତେ'' ଇତି ସଦ୍ଦସ୍ସ, ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଭାୱଦୀପନୋ।

ନିଦ୍ଦେସପାଠଇଯଂ ''ରୂପଂ, ୱିଭୋତି ୱିଭୱିସ୍ସତି'';

ଇତି ଦସ୍ସନତୋ ୱାପି, ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ଥିରଂ।

ତଥା ଧଜଗ୍ଗସୁତ୍ତନ୍ତେ, ମୁନିନାହଚ୍ଚଭାସିତେ;

''ସୋ ପହୀଯିସ୍ସତି'' ଇତି, ପାଠଇଦସ୍ସନତୋପି ଚ।

ପାରମିତାନୁଭାୱେନ, ମହେସୀନଂୱ ଦେହତୋ;

ସନ୍ତି ନିପ୍ଫାଦନା, ନେୱ, ସଙ୍କତାଦିୱତୋ ୱିଯ।

ପଚ୍ଚତ୍ତଦସ୍ସନେନେୱ, ପୁରିସତ୍ତଯଯୋଜନଂ;

ଏକୱଚନିକଞ୍ଚାପି, ବହୁୱଚନିକମ୍ପି ଚ;

କାତବ୍ବମିତି ନୋ ଖନ୍ତି, ପରସ୍ସପଦଆଦିକେ।

ତସ୍ମା ରୂପଂ ୱିଭୱିସ୍ସତି, ରୂପାନି ୱିଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ୱିଭୱିସ୍ସସି, ତୁମ୍ହେ ୱିଭୱିସ୍ସଥ, ଅହଂ ୱିଭୱିସ୍ସାମି, ମଯଂ ୱିଭୱିସ୍ସାମ, ରୂପଂ ୱିଭୱିସ୍ସତେ, ରୂପାନି

ୱିଭୱିୟନ୍ତେ ଇଚ୍ଚେୱମାଦି ଜିନୱଚନାନୁରୂପତୋ ଯୋଜେତଙ୍ଗ। ଅତ୍ରାୟଂ ପଦସୋଧନା –

ୱିଭୱିୟତୀତି ଇଦଂ, କମ୍ମପଦସମାନକଂ;

ନ ଚ କମ୍ମପଦଂ ନାପି, କମ୍ମକତ୍ତୁପଦାଦିକଂ।

ଯଦି କମ୍ମପଦଂ ଏତଂ, ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ପନ;

କମ୍ମଂ ଦୀପେୟ୍ୟ କରଣ-ୱଚନଂ କତ୍ତୁଦୀପକଂ।

ଯଦି କମ୍ମକତ୍ତୁପଦଂ, ''ପୀୟତେ''ତି ପଦଂ ୱିୟ;

ସିୟା ସକମ୍ମକଂ, ନେତଂ, ତଥା ହୋତୀତି ଦୀପୟେ।

ଯଦି କତ୍ତୁପଦଂ ଏତଂ, ୱିଭୱତିପଦଂ ୱିୟ;

ୱିନା ଯପଚ୍ଚୟଂ ତିଟ୍ଠେ, ନ ତଥା ତିଟ୍ଠତେ ଇଦଂ।

ନ କତ୍ତରି ଭୂୱାଦୀନଂ, ଗଣେ ଯପଚ୍ଚୟୋ ରୁତୋ;

ଦିୱାଦୀନଂ ଗଣେଯେୱ, କତ୍ତରି ସମୁଦୀରିତୋ।

ନ ଭୂଧାତୁ ଦିୱାଦୀନଂ, ଧାତୂନଂ ଦିସ୍ସତେ ଗଣେ;

ଭୂୱାଦିକଚୁରାଦୀନଂ, ଗଣେସ୍ୱେୱ ଦିସ୍ସତି।

''ୱିଭୱିୟତି'' ଇଚ୍ଚାଦୋ, ତସ୍ମା ଯପଚ୍ଚୟୋ ପନ;

ଭାୱେୟେୱାତି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ, ୱିଞ୍ଞୁନା ସମୟଞ୍ଞୁନା।

ଏତ୍ଥ ହି ପାକଟଂ କତ୍ୱା, ଭାୱକାରକଲକ୍ଖଣଂ;

ଦସ୍ସୟିସ୍ସାମହଂ ଦାନି, ସକ୍କଚ୍ଚଂ ମେ ନିବୋଧଥ।

''ତିସ୍ସୋ ଗଚ୍ଛତି''ଇଚ୍ଚତ୍ର, କତ୍ତାରଂ କତ୍ତୁନୋ ପଦଂ;

''ଧମ୍ମୋ ଦେସିୟତି''ଚ୍ଚତ୍ର, କମ୍ମଂ ତୁ କମ୍ମୁନୋ ପଦଂ।

ସରୂପତୋ ପକାସେତି, ତସ୍ମା ତେ ପାକଟା ଉଭୋ;

ତଥା ୱିଭୱିୟତୀତି-ଆଦିଭାୱପଦଂ ପନ।

ସରୂପତୋ ନ ଦୀପେତି, କାରକଂ ଭାୱନାମକଂ;

ଦଙ୍କଭୂତଂ ତୁ କତ୍ତାରଂ, ପକାସେତି ସରୂପତୋ।

କତ୍ତାରଂ ପନ ଦୀପେନ୍ତଂ, କତ୍ତୁସନ୍ନିସ୍ସିତମ୍ପି ତଂ;

ଭାଓଂ ଦୀପେତି ସ୍ୱାକାରୋ, ପଚ୍ଚଯେନ ୱିଭାୱିତୋ।

ଯସ୍ମା ଚ କତ୍ତୁଭାୱେନ, ଭାୱୋ ନାମ ନ ତିଟ୍ଠତି;

କତ୍ତାୱ କତ୍ତୁଭାୱେନ, ଭାୱଟ୍ଠାନେ ଠିତୋ ତତୋ।

ଯଜ୍ଝେୱଂ କତ୍ତୁୱୋହାରୋ, ଭାୱସ୍ସ ତୁ କଥଂ ସିଯା;

''ସାୱକାନଂ ସନ୍ନିପାତୋ, ଅହୋସି''ଇତିଆଦିସୁ।

ଇତି ଚେ ନିସ୍ସଯାନଂ ତୁ, ୱସା ନିସ୍ସିତସମ୍ଭୱା;

କତ୍ତୁଟ୍ଠାନେପି ଭାୱସ୍ସ, କତ୍ତୁପଞ୍ଞତ୍ତି ସିଜ୍ଝତି।

କାରକେ କତ୍ତୁକମ୍ମଖ୍ୟେ, କ୍ରିଯାସନ୍ନିସ୍ସଯେ ଯଥା;

ଧାରେନ୍ତୀ ଆସନଥାଲୀ, କ୍ରିଯାଧାରୋତି କପ୍ପିତା।

ତଥା ଭାୱପଦଂ ଧୀରା, କତ୍ତାରଂ ଭାୱନିସ୍ସଯଂ;

ଦୀପଯନ୍ତମ୍ପି କପ୍ପେନ୍ତି, ଭାୱସ୍ସ ୱାଚକଂ ଇତି।

କେଚି ଅଦବ୍ବଭୂତସ୍ସ, ଭାୱସ୍ସେକତ୍ତତୋ ବ୍ରୱୁଂ;

ଭାୱେଦେକୱଚୋୱାଦି-ପୁରିସସ୍ସେୱ ହୋତିତି।

ପାଠଇଂ ପତ୍ୱାନ ତେସଂ ତୁ, ୱଚନଂ ଅପ୍ପମାଣକଂ;

''ତେ ସଂକିଲେସିକା ଧମ୍ମା, ପହୀଯିସ୍ସନ୍ତି'' ଇତି ହି।

ପାଠୋ ପାୱଚନେ ଦିଟ୍ଠୋ, ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱଦେମସେ;

ପଚ୍ଚତ୍ତଦସ୍ସନେନେୱ, ପୁରିସତ୍ତଯଯୋଜନଂ।

ୱଚନେହି ଯୁତଂ ଦ୍ୱୀହି, ଇଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ନୋ ରୁଚି;

ଭାୱେ କ୍ରିଯାପଦଂ ନାମ, ପାଠଇଯଂ ଅତିଦୁଦ୍ଦସଂ;

ତସ୍ମା ତଗ୍ଗହଣୂପାଯୋ, ୱୁତ୍ତୋ ଏତ୍ତାୱତା ମଯାତି।

ଅଯଂ ଭାୱସ୍ସ କ୍ରିଯାପଦାନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ।

ଏୱଂ ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁକ୍ରିଯାପଦାନି ହେତୁକତ୍ତୁକ୍ରିଯାପଦାନି କମ୍ମୁନୋ କ୍ରିଯାପଦାନି, ଭାୱସ୍ସ କ୍ରିଯାପଦାନି ଚାତି ଚତୁଧା, କମ୍ମକତ୍ତୁକ୍ରିଯାପଦେହି ୱା ପଞ୍ଚଧା ଭୂଧାତୁତୋ ନିପ୍ଫନ୍ନାନି କ୍ରିଯାପଦାନି ନାନପ୍ପକାରେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି, ଏତାନି ଲୋକିଯାନଂ ଭାୱଭେଦୱସେନ ୱୋହାରଭେଦୋ ହୋତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତାନି। ଅତ୍ଥତୋ ପନ କମ୍ମକତ୍ତୁଭାୱକାରକତ୍ତଯୱସେନ ତିୱିଧାନେୱ। ହେତୁକତ୍ତା ହି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁସଙ୍ଖାତେ କାରକେ ତସ୍ସଙ୍ଗଭାୱତୋ ସଙ୍ଗହମୁପଗଚ୍ଛତି, ତଥା କମ୍ମକତ୍ତା କମ୍ମକାରକେ, ଭାୱୋ ପନ କେୱଲୋ। ସୋ ହି ଗମନପଚନଲୱନାଦିୱସେନାନେକୱିଧୋପି କ୍ରିଯାସଭାୱତ୍ତା

ଭେଦରହିତୋ କାରକନ୍ତରୋ। ଏଵଂ ସନ୍ତେପି ଦବ୍ବସନ୍ନିସ୍ସିତତ୍ତା ଦବ୍ବଭେଦେନ ଭିଜ୍ଜତି। ତେନ ପାଵଚନେ ଭାଵଵାଚକଂ ପଦଂ ବହୁଵଚନନ୍ତମ୍ପି ଦିସ୍ସତି। ଆଖ୍ୟାତିକପଦେ ଭାଵକାରକଵୋହାରୋ ନିରୁତ୍ତିନଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଗତୋ, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଭାଵସ୍ସ କାରକତା ନୁପପଜ୍ଜତି। ସୋ ହି ନ କିଞ୍ଚି ଜନେତି, ନ ଚ କ୍ରିଯାଯ ନିମିତ୍ତଂ। କ୍ରିଯାନିମିତ୍ତଭାଵୋଯେଵ ହି କାରକଲକ୍ଖଣଂ। ଇତି ମୁଖ୍ୟତୋ ଵା ହେତୁତୋ ଵା ଭାଵସ୍ସ କାରକତା ନ ଲବ୍ଭତି। ଏଵଂ ସନ୍ତେପି ସୋ କରଣମତ୍ତା କାରକଂ। ତଥା ହି କରଣଂ କାରୋ, କ୍ରିଯା, ତଦେଵ କାରକନ୍ତି ଭାଵସ୍ସ କାରକତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯସ୍ମା ପନ କ୍ରିଯାନିମିତ୍ତଭାଵୋଯେଵ କାରକଲକ୍ଖଣଂ, ତସ୍ମା ନାମିକପଦେ କାରକଲକ୍ଖଣେ ଭାଵକାରକନ୍ତି ଵୋହାରଂ ପହାଯ କତ୍ତୁକମ୍ମକରଣସମ୍ପଦାନାପାଦାନାଧିକରଣାନଂ ଛନ୍ନଂ ଵତ୍ଥୂନଂ କତ୍ତୁକାରକକମ୍ମକାରକନ୍ତିଆଦି ଵୋହାରୋ କରିଯତି ଵେଯ୍ୟାକରଣେହି। ଏଵଂ ନିରୁତ୍ତିନଯଂ ନିସ୍ସାଯ ଵୁତ୍ତଂ ଭାଵକାରକଞ୍ଚ ଦ୍ଵେ ଚ କମ୍ମକତ୍ତୁକାରକାନୀତି କାରକତ୍ତଯଂ ଭଵତି। ତଦ୍ଦୀପକଞ୍ଚାଖ୍ୟାତିକପଦଂ ତିକାରକଂ।

ଇମମତ୍ଥଞ୍ହି ସନ୍ଧାଯ, ଵୁତ୍ତମାଚରିଯେହିପି;

ମହାଵେଯ୍ୟାକରଣେହି, ନିରୁତ୍ତିନଯଦସ୍ସିଭି।

“ଯଂ ତିକାଲଂ ତିପୁରିସଂ, କ୍ରିଯାଵାଚି ତିକାରକଂ;

ଅତିଲିଙ୍ଗଂ ଦ୍ଵିଵଚନଂ, ତଦାଖ୍ୟାତନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତୀ”ତି।

ଇଧ ଭାଵକମ୍ମେସୁ ଅତ୍ତନୋପଦପ୍ପଵତ୍ତିଂ କେଚି ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକା ଅଵସ୍ସମିଚ୍ଛନ୍ତୀତି ତେସଂ ମତଵିଭାଵନତ୍ଥମମ୍ହେହି ଭାଵକମ୍ମାନଂ କ୍ରିଯାପଦାନି ଅତ୍ତନୋପଦଵସେନୁଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି ଚେଵ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି ଚ। ସବ୍ବାନିପି ପନେତାନି ତିକାରକାନି କ୍ରିଯାପଦାନି କ୍ରିଯାପଦମାଲମିଚ୍ଛତା ପରସ୍ସପଦତ୍ତନୋପଦଵସେନ ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ପାଳିଆଦୀସୁ ହି ତିକାରକାନି କ୍ରିଯାପଦାନି ପରସ୍ସପଦତ୍ତନୋପଦଵସେନ ଦ୍ଵିଧା ଠିତାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ଭଗଵା ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରତି। ସମାଧିଜ୍ଝାନକୁସଲା, ଵନ୍ଦନ୍ତି ଲୋକନାଯକଂ। ମୋନଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଞାଣଂ। ଅତ୍ଥାଭିସମଯା ଧୀରୋ, ପଣ୍ଡିତୋତି ପଵୁଚ୍ଚତି। କଥଂ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ରୂପଂ ଵିଭୋତି ଵିଭଵିଯ୍ୟତି। ସୋ ପହୀଯିସ୍ସତି। ପଣ୍ଡୁକମ୍ବଲେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଭାସତେ ତପତେ। ପୂଜକୋ ଲଭତେ ପୂଜଂ। ପୁତ୍ତକାମା ଥିଯୋ ଯାଚଂ, ଲଭନ୍ତେ ତାଦିସଂ ସୁତଂ। ଅସିତୋ ତାଦି ଵୁଚ୍ଚତେ ସବ୍ରହ୍ମା। ଅଗ୍ଗିଜାଦି ପୁବ୍ବେଵ ଭୂଯତେ। ସୋ ପହୀଯେଥାପି ନୋ ପହୀଯେଥାତି ଏଵଂ ଦ୍ଵିଧା ଠିତାନି। ଅତ୍ରିଦଂ ପାଳିଵଵତ୍ଥାନଂ –

ତିକାରକାନି ସବ୍ବାନି, କ୍ରିଯାପଦାନି ପାଯତୋ;

ପରସ୍ସପଦଯୋଗେନ, ଦିସ୍ସନ୍ତି ପିଟକତ୍ତଯେ।

ଅତ୍ତନୋପଦଯୁତ୍ତାନି, ଚୁଣ୍ଣିଯେସୁ ପଦେସୁ ହି;

ଅତୀଵପ୍ପାନି ଗାଥାସୁ, ପଦାନୀତି ବହୂନି ତୁ।

ଗାଥାସୁ ଚେଵିତରାନି, ଚୁଣ୍ଣିଯେସୁ ପଦେସୁ ଚ;

ସୁବହୂନେଵ ହୁତ୍ଵାନ, ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ପକାସଯେ।

ପଦାନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ ପନତି ଅନ୍ତିଆଦୀନଂ ତେସଂ ତେସଂ ଵଚନାନମନୁରୂପେନ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ଏଵଂ ତିକାରକକ୍ରିଯାପଦାନି ସରୂପତୋ ଵଵତ୍ଥାନତୋ ନିଦ୍ଦେସତୋ ଚ ଵେଦିତବ୍ବାନି।

ଇଦାନି ନୋପସଗ୍ଗାକମ୍ମିକାଦିଵସେନ ଭଵତିସ୍ସ ଧାତୁସ୍ସ ଵିନିଚ୍ଛଯଂ ଵଦାମ –

ନୋପସଗ୍ଗା ଅକମ୍ମା ଚ, ସୋପସଗ୍ଗା ଅକମ୍ମିକା;

ସୋପସଗ୍ଗା ସକମ୍ମା ଚ, ଇତି ଭୂତି ଵିଭାଵିତା।

ଇଦଂ ତୁ ୱଚନଂ ‘‘ଧମ୍ମ-ଭୂତୋ ଭୁତ୍ୱା’’ତିଆଦିସୁ;

ପତ୍ତାନୁଭୱନତ୍ଥଂ ମେ, ୱିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉଦୀରିତଂ।

ଏତେନ ପନ ଅତ୍ଥେନ, ନୋପସଗ୍ଗସକମ୍ମିକଂ;

ଗହେତ୍ୱା ଚତୁଧା ହୋତି, ଇତି ଞେୟ୍ୟଂ ୱିସେସତୋ।

ନୋପସଗ୍ଗା ଅକମ୍ମା ଚ, ସୋପସଗ୍ଗା ଅକମ୍ମିକା;

ଭୂଧାତୁ କାରିତେ ସନ୍ତେ, ଏକକମ୍ମା ଭୱନ୍ତି ହି।

‘‘ଭାୱେତି କୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ, ୱିଭାୱେତୀ’’ତିମାନିଧ;

ଦସ୍ସେତବ୍ବାନି ୱିଞ୍ଞୂହି, ସାସନଞ୍ଞୂହି ସାସନେ।

ସୋପସଗ୍ଗା ସକମ୍ମା ତୁ, କାରିତପ୍ପଚ୍ଚୟେ ସତି;

ଦ୍ୱିକମ୍ମାୟେୱ ହୋତୀତି, ଞାତବ୍ବଂ ୱିଞ୍ଞୁନା କଥଂ।

ଅଭିଭାୱେନ୍ତି ପୁରିସା, ପୁରିସେ ପାଣଜାତିକଂ;

ଅନୁଭାୱେତି ପୁରିସୋ, ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପୁରିସଂ ଇତି।

ଇଦଂ ସକମ୍ମକଂ ନାମ, ଅକମ୍ମକମିଦଂ ଇତି;

କଥମମ୍ହେହି ଞାତବ୍ବଂ, ୱିତ୍ଥାରେନ ୱଦେଥ ନୋ।

ୱିତ୍ଥାରେନେୱ କିଂ ୱତ୍ତୁଂ, ସକ୍କୋମି ଏକଦେସତୋ;

କଥୟିସ୍ସାମି ସଙ୍ଖେପଂ, ୱଦତୋ ମେ ନିବୋଧଥ।

ଆଖ୍ୟାତିକପଦଂ ନାମ, ଦୁୱିଧଂ ସମୁଦୀରିତଂ;

ସକମ୍ମକମକମ୍ମଞ୍ଚ, ଇତି ୱିଞ୍ଞୂ ୱିଭାୱୟେ।

ତତ୍ର ୟସ୍ସ ପୟୋଗମ୍ହି, ପଦସ୍ସ କତ୍ତୁନା କ୍ରିୟା;

ନିପ୍ଫାଦିତା ୱିନା କମ୍ମଂ, ନ ହୋତି ତଂ ସକମ୍ମକଂ।

‘‘ପଚତୀ’’ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ତୁ, ୟେନ କେନଚି ଜନ୍ତୁନା;

ଓଦନଂ ୱା ପନଞ୍ଞଂ ୱା, କିଞ୍ଚି ୱତ୍ଥୁନ୍ତି ଞାୟତି।

ୟସ୍ସ ପନ ପୟୋଗମ୍ହି, କମ୍ମେନ ରହିତା କ୍ରିୟା;

ପଦସ୍ସ ଞାୟତେ ଏତଂ, ଅକମ୍ମକନ୍ତି ଢୀରୟେ।

‘‘ତିଟ୍ଠତି ଦେୱଦତ୍ତୋ’’ତି, ୱୁତ୍ତେ କେନଚି ଜନ୍ତୁନା;

ଠାନଂୱ ବୁଦ୍ଧିୱିସୟୋ, କମ୍ମଭୂତଂ ନ କିଞ୍ଚିପି।

ସକମ୍ମକପଦଂ ତତ୍ଥ, କତ୍ତାରଂ କମ୍ମମେୱ ଚ;

ପକାସେତି ଯଥାଯୋଗ-ମିତି ୱିଞ୍ଞୂ ୱିଭାୱୟେ।

‘‘ଓଦନଂ ପଚତି ପୋସୋ, ଓଦନୋ ପଚ୍ଚତେ ସୟଂ’’;

ଇଚ୍ଚୁଦାହରଣା ଞେୟ୍ୟା, ଅୱୁତ୍ତେପି ଅୟଂ ନୟୋ।

ଅକମ୍ମକପଦଂ ନାମ, କତ୍ତାରଂ ଭାୱମେୱ ଚ;

ଯଥାରହଂ ପକାସେତି, ଇତି ଧୀରୋପଲକ୍ଖୟେ।

କତ୍ତାରଂ ‘‘ତିଟ୍ଠତି’’ଚ୍ଚତ୍ର, ସୂଚେତି ଭାୱନାମକଂ;

‘‘ଉପଟ୍ଠୀୟତି’’ ଇଚ୍ଚତ୍ର, ଅୱୁତ୍ତେପି ଅୟଂ ନୟୋ।

ଏୱଂ ସକମ୍ମକାକମ୍ମଂ, ଞତ୍ୱା ଯୋଜେୟ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିମା;

ତିକମ୍ମକଞ୍ଚ ଜାନେୟ୍ୟ, କରାଦୋ କାରିତେ ସତି।

‘‘ସୁୱଣ୍ଣଂ କଟକଂ ପୋସୋ, କାରେତି ପୁରିସ’’ନ୍ତି ଚ;

‘‘ପୁରିସୋ ପୁରିସେ ଗାମଂ, ରଥଂ ୱାହେତି’’ଇଚ୍ଚପି।

ଏତ୍ଥ ଭୱତିଧାତୁମ୍ହି, ନୟୋ ଏସୋ ନ ଲବ୍ଭତି;

ତସ୍ମା ଦ୍ୱିକମ୍ମକଞ୍ଞେୱ, ପଦମେତ୍ଥ ୱିଭାୱିତଂ।

ଏଦିସୋ ଚ ନୟୋ ନାମ, ପାଠଇୟଂ ତୁ ନ ଦିସ୍ସତି;

ଏକଚ୍ଚାନଂ ମତେନେୱ, ମୟା ଏୱଂ ପକାସିତୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ତମେନଂ ରାଜା, ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା;

କାରାପେତୀ’’ତି ଯୋ ପାଠୋ, ନିଦ୍ଦେସେ ତଂ ସୁନିଦ୍ଦିସେ।

‘‘ମନୁସ୍ସେହୀ’’ତି ଆହରିତ୍ୱା, ପାଠସେସଂ ସୁମେଧସୋ;

‘‘ସୁନଖେହିପି ଖାଦାପେନ୍ତି’’, ଇତି ପାଠସ୍ସ ଦସ୍ସନା।

ଏତଂ ନୟଂ ୱିଦୂ ଞତ୍ୱା, ଯୋଜେ ପାଠାନୁରୂପତୋ;

‘‘ସୁୱଣ୍ଣଂ କଟକଂ ପୋସୋ, କାରେତି ପୁରିସେନି’’ତି।

ୱିକରଣପ୍ପଚ୍ଚଯାୱ, ୱୁତ୍ତା ଏଵ ସରୂପତୋ;

ସଗଣେ ସଗଣେ ତେସଂ, ୱୁତ୍ତିଂ ଦୀପେତୁମେୱ ଚ।

‘‘ଅସ୍ମିଂ ଗଣେ ଅଯଂ ଧାତୁ, ହୋତୀ’’ତି ତେହି ୱିଞ୍ଞୁନୋ;

ୱିଞ୍ଞାପେତୁଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେହି, ଞାପନା ପଚ୍ଚଯେହି ନ।

ତଥା ହି ଭାୱକମ୍ମେସୁ, ୱିହିତୋ ପଚ୍ଚଯୋ ତୁ ଯୋ;

ଅଟ୍ଠୱିଧେପି ଧାତୂନଂ, ଗଣସ୍ମିଂ ସମ୍ଭୱତି।

ଭୂଧାତୁଜେସୁ ରୂପେସୁ, ଅସମ୍ମୋହାଯ ସୋତୁନଂ;

ନାନାୱିଧୋ ନଯୋ ଏୱଂ, ମଯା ଏଵ ପକାସିତୋ।

ଯେ ଲୋକେ ଅପ୍ପଯୁତ୍ତା ୱିୱିଧୱିକରଣାଖ୍ଯାତସଦ୍ଦେସ୍ୱଛେକା,

ତେ ପତ୍ୱାଖ୍ଯାତସଦ୍ଦେ ଅୱିଗତୱିମତୀ ହୋନ୍ତି ଞାଣୀପି ତସ୍ମା;

ଅଚ୍ଚନ୍ତଞ୍ଞେୱ ଧୀରୋ ସପରହିତରତୋ ସାସନେ ଦଳ୍ହପେମୋ,

ଯୋଗଂ ତେସଂ ପଯୋଗେ ପଟୁତରମତିତଂ ପତ୍ଥଯାନୋ କରେଯ୍ଯ।

ଇତି ନୱଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବ୍ଯପ୍ପଥଗତୀସୁ

ୱିଞ୍ଞୂନଂ କୋସଲ୍ଲତ୍ଥାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ସୱିକରଣାଖ୍ଯାତୱିଭାଗୋ ନାମ

ପଠମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୨। ଭୱତିକ୍ରିଯାପଦମାଲାୱିଭାଗ

ଇତୋ ପରଂ ପୱକ୍ଖାମି, ସୋତୂନଂ ମତିୱଡ୍ଢନଂ;

କ୍ରିଯାପଦକ୍କମଂ ନାମ, ୱିଭତ୍ତାଦୀନି ଦୀପଯଂ।

ତତ୍ର ଆଖ୍ଯାତିକସ୍ସ କ୍ରିଯାଲକ୍ଖଣତ୍ତସୂଚିକା ତ୍ଯାଦଯୋ ୱିଭତ୍ତିଯୋ, ତା ଅଟ୍ଠୱିଧା ୱତ୍ତମାନାପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀପରୋକ୍ଖାହିଯ୍ଯତ୍ତନଜ୍ଜତନୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀକାଲାତିପତ୍ତିୱସେନ।

ତତ୍ଥତି ଅନ୍ତି, ସି ଥ, ମି ମ, ତେ ଅନ୍ତେ, ସେ ୱ୍ହେ, ଏ ମ୍ହେ ଇଚ୍ଚେତା ୱତ୍ତମାନାୱିଭତ୍ତିଯୋ ନାମ।

ତୁ ଅନ୍ତୁ, ହି ଥ, ମି ମ, ତଂ ଅନ୍ତଂ, ସୁ ୱ୍ହୋ, ଏ ଆମସେ ଇଚ୍ଚେତା ପଞ୍ଚମୀୱିଭତ୍ତିଯୋ ନାମ।

ଏଯ୍ଯ ଏଯ୍ଯୁଂ, ଏଯ୍ଯାସି ଏଯ୍ଯାଥ, ଏଯ୍ଯାମି ଏଯ୍ଯାମ, ଏଥ ଏରଂ, ଏଥୋ ଏଯ୍ଯାୱ୍ହୋ, ଏଯ୍ଯଂ ଏଯ୍ଯାମ୍ହେ ଇଚ୍ଚେତା ସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତିଯୋ ନାମ।

ଅ ଉ, ଏ ତ୍ଥ, ଅଂ ମ୍ହ, ତ୍ଥ ରେ, ତ୍ଥୋ ୱ୍ହୋ, ଇଂ ମ୍ହେ ଇଚ୍ଚେତା ପରୋକ୍ଖାୱିଭତ୍ତିଯୋ ନାମ।

ଆ ଊ, ଓ ତ୍ଥ, ଅଂ ମ୍ହା, ତ୍ଥ ତ୍ଥୁଂ, ସେ ୱ୍ହଂ, ଇଂ ମ୍ହସେ ଇଚ୍ଚେତା ହିଯ୍ଯତ୍ତନୀୱିଭତ୍ତିଯୋ ନାମ।

ଈ ଉଂ, ଓ ତ୍ଥ, ଇଂ ମ୍ହା, ଆ ଊ, ସେ ୱ୍ହଂ, ଅଂ ମ୍ହେ ଇଚ୍ଚେତା ଅଜ୍ଜତନୀୱିଭତ୍ତିଯୋ ନାମ।

ସ୍ସତି ସ୍ସନ୍ତି, ସ୍ସସି ସ୍ସଥ, ସ୍ସାମି ସ୍ସାମ, ସ୍ସତେ ସ୍ସନ୍ତେ, ସ୍ସସେ ସ୍ସୱ୍ହେ, ସ୍ସଂ ସ୍ସାମ୍ହେ ଇଚ୍ଚେତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀୱିଭତ୍ତିଯୋ ନାମ।

ସ୍ସା ସ୍ସଂସୁ, ସ୍ସେ ସ୍ସଥ, ସ୍ସଂ ସ୍ସାମ୍ହା, ସ୍ସଥ ସ୍ସିସୁ, ସ୍ସସେ ସ୍ସୱ୍ହେ, ସ୍ସିଂ ସ୍ସାମ୍ହସେ ଇଚ୍ଚେତା କାଲାତିପତ୍ତିୱିଭତ୍ତିଯୋ ନାମ।

ସବ୍ବାସମେତାସଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଯାନି ଯାନି ପୁବ୍ବକାନି ଛ ପଦାନି, ତାନି ତାନି ପରସ୍ସପଦାନି ନାମ। ଯାନି ଯାନି ପନ ପରାନି ଛ ପଦାନି, ତାନି ତାନି ଅତ୍ତନୋପଦାନି ନାମ। ତତ୍ଥ ପରସ୍ସପଦାନି ୱତ୍ତମାନା ଛ, ପଞ୍ଚମିଯୋ ଛ, ସତ୍ତମିଯୋ ଛ, ପରୋକ୍ଖା ଛ, ହିଯ୍ଯତ୍ତନିଯୋ ଛ, ଅଜ୍ଜତନିଯୋ ଛ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତିଯୋ ଛ, କାଲାତିପତ୍ତିଯୋ ଛାତି ଅଟ୍ଠଚତ୍ତାଲୀସୱିଧାନି ହୋନ୍ତି, ତଥା ଇତରାନି, ସବ୍ବାନି ତାନି ପିଣ୍ଡିତାନି ଛନ୍ନୱୁତିୱିଧାନି।

ପରସ୍ସପଦାନମତ୍ତନୋପଦାନଞ୍ଚ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ପଦାନି ପଠମମଜ୍ଝିମୁତ୍ତମପୁରିସା ନାମ। ତେ ୱତ୍ତମାନାଦୀସୁ ଚତ୍ତାରୋ ଚତ୍ତାରୋ, ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ୱସେନ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ, ପିଣ୍ଡିତାନି ପରିମାଣାନେୱ।

ଦ୍ୱୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ପଦେସୁ ପଠମଂ ପଠମଂ ଏକୱଚନଂ, ଦୁତିଯଂ ଦୁତିଯଂ ବହୁୱଚନଂ।

ତତ୍ର ୱତ୍ତମାନୱିଭତ୍ତୀନନ୍ତି ଅନ୍ତି, ସି ଥ, ମି ମ ଇଚ୍ଚେତାନି ପରସ୍ସପଦାନି। ତେ ଅନ୍ତେ, ସେ ୱ୍ହେ, ଏ ମ୍ହେ ଇଚ୍ଚେତାନି ଅତ୍ତନୋପଦାନି। ପରସ୍ସପଦତ୍ତନୋପଦେସୁପିତି ଅନ୍ତି ଇତି ପଠମପୁରିସା, ସିଥ ଇତି ମଜ୍ଝିମପୁରିସା, ମି ମ ଇତି ଉତ୍ତମପୁରିସା, ତେ ଅନ୍ତେ ଇତି ପଠମପୁରିସା, ସେ ୱ୍ହେ ଇତି ମଜ୍ଝିମପୁରିସା, ଏ ମ୍ହେ ଇତି ଉତ୍ତମପୁରିସା।

ପଠମମଜ୍ଝିମୁତ୍ତମପୁରିସେସୁପି ତି-ଇତି ଏକୱଚନଂ, ଅନ୍ତି-ଇତି ବହୁୱଚନନ୍ତି ଏୱଂ ଏକୱଚନବହୁୱଚନାନି କମତୋ ଞେଯ୍ଯାନି। ଏୱଂ ସେସାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ପରସ୍ସପଦତ୍ତନୋପଦପଠମମଜ୍ଝିମୁତ୍ତମପୁରିସେକୱଚନବହୁୱଚନାନି ଞେଯ୍ଯାନି।

ତତ୍ଥ ୱିଭତ୍ତୀତି କେନଟ୍ଠେନ ୱିଭତ୍ତି? କାଲାଦିୱସେନ ଧାତ୍ୱତ୍ଥଂ ୱିଭଜତୀତି ୱିଭତ୍ତି, ସ୍ଯାଦୀହି ନାମିକୱିଭତ୍ତୀହି ସହ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହକୱସେନ ପନ ସକତ୍ଥପରତ୍ଥାଦିଭେଦେ ଅତ୍ଥେ ୱିଭଜତୀତି ୱିଭତ୍ତି, କମ୍ମାଦଯୋ ୱା କାରକେ ଏକୱଚନବହୁୱଚନୱସେନ ୱିଭଜତୀତି ୱିଭତ୍ତି, ୱିଭଜିତବ୍ବା

ଞାଣେନାତିପି ୱିଭତ୍ତି, ୱିଭଜନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ଏତାଯାତିପି ୱିଭତ୍ତି, ଅଥ ୱା ସତିପି ଜିନସାସନେ ଅୱିଭତ୍ତିକନିଦ୍ଦେସେ ସଙ୍ଖେନ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ୱିଭତ୍ତୀହି ୱିନା ଅତ୍ଥସ୍ସା'ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବତୋ ୱିସେସେନ ୱିୱିଧେନ ୱା ଆକାରେନ ଭଜନ୍ତି ସେୱନ୍ତି ନଂ ପଣ୍ଡିତାତିପି ୱିଭତ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅୱିଭତ୍ତିକନିଦ୍ଦେସଲକ୍ଖଣଂ ୱଦାମ ସହ ପଯୋଗନିଦସ୍ସନାଦୀହି।

ଅୱିଭତ୍ତିକନିଦ୍ଦେସୋ, ନାମିକେସୁପଲବ୍ଭତି;

ନାଖ୍ୟାତେସ୍ୱତି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟ-ମିଦମେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ।

ନିଗ୍ରୋଧୋୱ ମହାରୁକ୍ଖୋ, ଥେର ୱାଦାନମୁତ୍ତମୋ;

ଅନୂନଂ ଅନଧିକଞ୍ଚ, କେୱଲଂ ଜିନସାସନଂ।

ତତ୍ର ଥେର-ଇତି ଅୱିଭତ୍ତିକୋ ନିଦ୍ଦେସୋ, ଥେରାନଂ ଅଯନ୍ତି ଥେରୋ। କୋ ସୋ? ୱାଦୋ। ଥେରୱାଦୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱାଦାନଂ ଉତ୍ତମୋତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

''କାଯୋ ତେ ସଙ୍ଖ ସୋୱଣ୍ଣୋ'', ଇଚ୍ଚାଦିମ୍ହିପି ନାମିକେ;

ଅୱିଭତ୍ତିକନିଦ୍ଦେସୋ, ଗହେତବ୍ବୋ ନଯଞ୍ଞୁନା।

ଅୱିଭତ୍ତିକନିଦ୍ଦେସୋ, ନତ୍ୱାଖ୍ୟାତେପି ଦିସ୍ସତି;

''ଭୋ ଖାଦ ପିୱ''ଇଚ୍ଚତ୍ର, ୱଦେ ଯୋ କୋଚି ଚୋଦକୋ।

ଯଦି ଏୱଂ ମତେନସ୍ସ, ଭୱେଯ୍ୟ ଅୱିଭତ୍ତିକଂ;

''ଭିକ୍ଖୁ, ଭୋ ପୁରିସି''ଚ୍ଚାଦି, ପଦମ୍ପି, ନ ହିଦଂ ତଥା।

''ଭିକ୍ଖୁ, ଭୋ ପୁରିସି''ଚ୍ଚାଦି, ସି ଗ ଲୋପେନ ୱୁଚ୍ଚତି;

ତଥା ''ଖାଦା''ତିଆଦୀନି, ହି ଲୋପେନ ପୱୁଚ୍ଚରେ।

ଏୱଂ ଅୱିଭତ୍ତିକନିଦ୍ଦେସୋ ଆଖ୍ୟାତେସୁ ନ ଲବ୍ଭତି, ନାମେସ୍ୱେୱ ଲବ୍ଭତି। ତତ୍ରାପି ''ଅଟ୍ଠ ଚ ପୁଗ୍ଗଲ ଧମ୍ମଦସା ତେ''ତି ଏତ୍ଥ ଛନ୍ଦୱସେନ ପୁଗ୍ଗଲ ଇତି ରସ୍ସକରଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ନ ''କକୁସନ୍ଧ କୋଣାଗମନୋ ଚ କସ୍ସପୋ''ତି ଏତ୍ଥ କକୁସନ୍ଧ ଇତି ଅୱିଭତ୍ତିକନିଦ୍ଦେସୋ ୱିଯ ଅୱିଭତ୍ତିକନିଦ୍ଦେସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ''ଭିକ୍ଖୁ ନିସିନ୍ନେ ମାତୁଗାମୋ ଉପନିସିନ୍ନୋ ୱା ହୋତି ଉପନିପନ୍ନୋ ୱା''ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଭିକ୍ଖୂତି ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୁମ୍ହୀତି ୱତ୍ତବ୍ବତ୍ତା ଭୁମ୍ମେ ପଚ୍ଚତ୍ତନ୍ତିପି ଅଦିଟ୍ଠୱିଭତ୍ତିକନିଦ୍ଦେସୋତିପି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ ପନ ଛନ୍ଦୱସେନ କତରସ୍ସତ୍ତା ତାନି ପଦାନି ଅୱିଭତ୍ତିକନିଦ୍ଦେସପକ୍ଖମ୍ପି ଭଜନ୍ତୀତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି।

ତତ୍ଥ ପରସ୍ସପଦାନୀତି ପରସ୍ସ ଅତ୍ଥଭୂତାନି ପଦାନି ପରସ୍ସପଦାନି। ଏତ୍ଥୁତ୍ତମପୁରିସେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥେସୁପି ଅତ୍ତନୋପଦୱୋହାରୋ ନ କରିଯତି।

କିଞ୍ଚାପି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥା, ପୁରିସା ଉତ୍ତମୱ୍ହଯା;

ତଥାପି ଇତରେସାନ-ମୁସ୍ସନ୍ନତ୍ତାୱ ତବ୍ବସା;

ତବ୍ବୋହାରୋ ଇମେସାନଂ, ପୋରାଣେହି ନିରୋପିତୋ।

ଅତ୍ତନୋପଦାନୀତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥଭୂତାନି ପଦାନି ଅତ୍ତନୋପଦାନି। ଏତ୍ଥ ପନ ପଠମମଜ୍ଝିମପୁରିସେସୁ ପରସ୍ସତ୍ଥେସୁପି ପରସ୍ସପଦୱୋହାରୋ ନ

କରିଯତି।

ପଠମମଜ୍ଝିମା ଚେତେ, ପରସ୍ସଞ୍ଞା ତଥାପି ଚ;

ଇତରେସଂ ନିରୂଳ୍ହତ୍ତା, ତବ୍ବୋହାରସ୍ସ ସଙ୍ଗତୋ।

ଇମସ୍ସ ପନିମେସାନଂ, ପୁବ୍ବୱୋହାରତାଯ ଚ;

ତଥା ସଙ୍କରଦୋସସ୍ସ, ହରଣତ୍ଥାଯ ସୋ ଅଯଂ;

ଅତ୍ତନୋପଦୱୋହାରୋ, ଏସମାରୋପିତୋ ଧୁୱଂ।

ପରସ୍ସପଦସଞ୍ଞାଦି-ସଞ୍ଞାଯୋ ବହୁକା ଇଧ;

ପୋରାଣେହି କତତ୍ତାତା, ସଞ୍ଞା ପୋରାଣିକା ମତା।

ତସ୍ମା ଇଧ ପଠମପୁରିସାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣଂ ପୁରିସାନଂ ୱଚନତ୍ଥଂ ନ ପରିଯେସାମ। ରୂଳ୍ହିଯା ହି ପୋରାଣେହି ତ୍ୱାଦୀନଂ ପୁରିସସଞ୍ଞା ୱିହିତା।

ଏକୱଚନବହୁୱଚନେସୁ ପନ ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ୱଚନଂ ଏକୱଚନଂ। ବହୂନମତ୍ଥାନଂ ୱଚନଂ ବହୁୱଚନଂ। ଅଥ ୱା ବହୁତ୍ତେପି ସତି ସମୁଦାଯୱସେନ ଜାତିୱସେନ ୱା ଚିତ୍ତେନ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଏକୀକତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଏକସ୍ସ ୱିଯ ୱଚନମ୍ପି ଏକୱଚନଂ, ବହୁତ୍ତେ ନିସ୍ସିତସ୍ସ ନିସ୍ସଯୱୋହାରେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ନିସ୍ସଯୱସେନ ଏକସ୍ସ ୱିଯ ୱଚନମ୍ପି ଏକୱଚନଂ, ଏକତ୍ତଲକ୍ଖଣେନ ବୱୁତ୍ଥାନଂ ଏକୱଚନଂ ୱିଯ ୱଚନମ୍ପି ଏକୱଚନଂ। ଅବହୁତ୍ତେପି ସତି ଅତ୍ତଗରୁକାରାପରିଚ୍ଛେଦମାତିକାନୁସନ୍ଧିନଯପୁଚ୍ଛାସଭାଗପୁଥୁଚିତ୍ତ- ସମାଯୋଗପୁଥୁଆରମ୍ମଣୱସେନ ଏକତ୍ଥସ୍ସ ବହୂନଂ ୱିଯ ୱଚନଂ ବହୁୱଚନଂ, ତଥା ଯେ ଯେ ବହୱୋ ତନ୍ନିୱାସତଂପୁତ୍ତସଞ୍ଜାତସ୍ସେକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ରୂଳ୍ହୀୱସେନ ବହୂନଂ ୱିଯ ୱଚନମ୍ପି ବହୁୱଚନଂ, ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଅଞ୍ଞେନତ୍ଥେନ ଏକାଭିଧାନୱସେନ ବହୂନଂ ୱିଯ ୱଚନମ୍ପି ବହୁୱଚନଂ, ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ନିସ୍ସିତୱସେନ ବହୂନଂ ୱିଯ ୱଚନମ୍ପି ବହୁୱଚନଂ, ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଭେଦକିଚ୍ଚଭେଦୱସେନ ବହୂନଂ ୱିଯ ୱଚନମ୍ପି ବହୁୱଚନଂ। ଏୱମିମେହି ଆକାରେହି ଏକମ୍ହି ୱତ୍ତବ୍ବେ, ଏକମ୍ହି ୱିଯ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ଏକୱଚନଂ, ବହୁମ୍ହି ୱତ୍ତବ୍ବେ, ବହୁମ୍ହି ୱିଯ ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ବହୁୱଚନଂ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ପୁଥୁୱଚନଂ, ଅନେକୱଚନନ୍ତି ଚ ଇମସ୍ସେୱ ନାମଂ।

ୱଚନେସୁ ଅଯଂ ଅତ୍ଥୋ, ନାମାଖ୍ୟାତୱିଭତ୍ତିନଂ;

ୱସେନ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବୋ, ସାସନତ୍ଥଗୱେସିନା।

ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥୱିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ଇଧ ନାମିକପଯୋଗେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଖ୍ୟାତପଯୋଗେ ପୱକ୍ଖାମ – ‘‘ରାଜା ଆଗଚ୍ଛତି, ସହାଯୋ ମେ ଆଗଚ୍ଛତି, ଏକଂ ଚିତ୍ତ’’ ମିଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଏକୱଚନପଯୋଗା। ‘‘ରାଜାନୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସହାଯା ମେ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନ ମେ ଦେସ୍ସା ଉଭୋ ପୁତ୍ତା, ଦ୍ୱେ ତୀଣି’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ବୱୁତ୍ଥାନଂ ବହୁୱଚନପଯୋଗା।

‘‘ସା ସେନା ମହତୀ ଆସି, ବହୁଜ୍ଜନୋ ପସନ୍ନୋସି, ସବ୍ବୋ ତଂ ଜନୋ ଓଜିନାଯତୁ, ଇନ୍ଦ୍ରିଗୁମ୍ବସ୍ସ ପୱରା, ବୁଦ୍ଧସ୍ସାହଂ ୱତ୍ଥଯୁଗଂ ଅଦାସିଂ, ଦ୍ୱଯଂ ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଦେସେସ୍ସାମି, ପେମଂ ମହନ୍ତଂ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ, କରେ ପସାଦଞ୍ଚ ନରୋ ଅୱସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ବଲକାଯୋ, ଦେୱନିକାଯୋ, ଅରିଯଗଣୋ’’- ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ, ‘‘ଦ୍ୱିକଂ ତିକ’’ମିଚ୍ଚାଦଯୋ ଚ ସମୁଦାଯୱସେନ ବୱୁତ୍ଥାନଂ ଏକୱଚନପଯୋଗା।

କତ୍ଥଚି ପନ ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ବହୁୱଚନପଯୋଗାପି ଦିସ୍ସନ୍ତି। ତଥା ହି ‘‘ପୂଜିତା ଞାତିସଙ୍ଘେହି, ଦେୱକାଯା ସମାଗତା, ସବ୍ବେତେ ଦେୱନିକାଯା, ଦ୍ୱେ ଦେୱସଙ୍ଘା, ତୀଣି ଦୁକାନି, ଚତ୍ତାରି ନୱକାନି’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ପଯୋଗାପି ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଇମେ ଏକୱଚନୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ସମୁଦାଯସ୍ସ ବହୁସମୁଦାଯୱସେନ ବହୁୱଚନପଯୋଗାତି ଗହେତବ୍ବା, ସଙ୍ଗଯ୍ହମାନା ଚ ବୱୁତ୍ଥବହୁୱଚନେ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ୱିସୁଂଯେୱ ୱା, ତସ୍ମା ବହୁସମୁଦାଯାପେକ୍ଖବହୁୱଚନନ୍ତି ଏତେସଂ ନାମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

‘‘ପାଣଂ ନ ହନେ, ସସ୍ସୋ ସମ୍ପଜ୍ଜତି’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ଜାତିୱସେନ ବତ୍ଥୂନଂ ଏକୱଚନପୟୋଗା, ତବ୍ଭାୱସାମଞ୍ଞେନ ବତ୍ଥୂନଂ ଏକୱଚନପୟୋଗାତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

‘‘ନାଗଂ ରଟ୍ଠସ୍ସ ପୂଜିତଂ, ସାୱତ୍ଥୀ ସବ୍ବା ଅହୋସି ପସନ୍ନା’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ନିସ୍ସୟୱସେନ ପୱତ୍ତାନଂ ନିସ୍ସୟୱୋହାରେନ ୱୁତ୍ତାନମେକୱଚନପୟୋଗା।

‘‘ତିଲକ୍ଖଣଂ, କୁସଲାକୁସଲଂ, ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚୟା ନାମରୂପଂ, ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ସଳାୟତନଂ, ଧମ୍ମୱିନୟୋ, ଚିତ୍ତସେନୋ ଚ ଗନ୍ଧବ୍ବୋ, ନତିୟା ଅସତି ଆଗତିଗତି ନ ହୋତି, ଆଗତିଗତିୟା ଅସତି ଚୁତୂପପାତୋ ନ ହୋତି’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ଏକତ୍ତଲକ୍ଖଣେ ବତ୍ଥୂନଂ ଏକୱଚନପୟୋଗା।

‘‘ଏୱଂ ମୟଂ ଗଣ୍ହାମ, ଅମ୍ହାକଂ ପକତି, ପଧାନନ୍ତି ଖୋ ମେଘିୟ ୱଦମାନଂ କିନ୍ତି ୱଦେୟ୍ୟାମ’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଅତ୍ତୱସେନ ବହୁୱଚନପୟୋଗା।

‘‘ତେ ମନୁସ୍ସା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ ‘ଭୁଞ୍ଜଥ ଭନ୍ତେ’ତି, ଅହଂ ମନୁସ୍ସେସୁ ମନୁସ୍ସଭୂତା, ଅବ୍ଭାଗତାନା’ସନକଂ ଅଦାସିଂ’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଗରୁକାରୱସେନ ବହୁୱଚନପୟୋଗା।

‘‘ଅପ୍ପଚ୍ଚୟା ଧମ୍ମା, ଅସଙ୍ଖତା ଧମ୍ମା’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଅପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ବହୁୱଚନପୟୋଗା, ଅନିୟମିତସଙ୍ଖ୍ୟାୱସେନ ବହୁୱଚନପୟୋଗା ୱା।

କେଚି ପନ ‘‘ଦେସନାସୋତପାତୱସେନ ବହୁୱଚନପୟୋଗା’’ତିପି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ନ ହି ତଥାଗତୋ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞରହିତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ୟୁତ୍ତି ଚ ନ ଦିସ୍ସତି ‘‘ମାତିକାୟଂ ପୁଚ୍ଛାୟଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ଚାତି ତୀସୁପି ଠାନେସୁ ଅପ୍ପଚ୍ଚୟାଦିଧମ୍ମେ ଦେସେନ୍ତୋ ସତ୍ଥା ପୁନପ୍ପୁନଂ ବହୁୱଚନୱସେନ ଦେସନାସୋତେ ପତିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀ’’ତି।

‘‘କତମେ ଧମ୍ମା ଅପ୍ପଚ୍ଚୟା’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ମାତିକାନୁସନ୍ଧିନୟେନ ବହୁୱଚନପୟୋଗା।

‘‘ଇମେ ଧମ୍ମା ଅପ୍ପଚ୍ଚୟା’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ପୁଚ୍ଛାନୁସନ୍ଧିନୟେନ ବହୁୱଚନପୟୋଗା।

‘‘କତମେ ଧମ୍ମା ନୋ ପରାମାସା, ତେ ଧମ୍ମେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା କୁସଲାକୁସଲାବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ପୁଚ୍ଛାସଭାଗେନ ବହୁୱଚନପୟୋଗା।

‘‘ଅତ୍ଥି ଭିକ୍ଖୱେ ଅଞ୍ଞେୱ ଧମ୍ମା ଗମ୍ଭୀରା ଦୁଦ୍ଦସା ଦୁରନୁବୋଧା ସନ୍ତା ପଣୀତା ଅତକ୍କାୱଚରା ନିପୁଣା ପଣ୍ଡିତୱେଦନୀୟା, ୟେ ତଥାଗତୋ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେତୀ’’ତି ଅୟମେକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ପୁଥୁଚିତ୍ତସମାୟୋଗପୁଥୁଆରମ୍ମଣୱସେନ ବହୁୱଚନପୟୋଗୋ।

‘‘ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ମହାୱନେ,

ସନ୍ତି ପୁତ୍ତା ୱିଦେହାନଂ, ଦୀଘାୱୁ ରଟ୍ଠୱଡ୍ଢନୋ;

ତେ ରଜ୍ଜଂ କାରୟିସ୍ସନ୍ତି, ମିଥିଲାୟଂ ପଜାପତି’’ –

ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ସବ୍ବା ୟେ ୟେ ବହୱୋ, ତନ୍ନିୱାସତଂପୁତ୍ତସଙ୍ଖାତସ୍ସେକତ୍ଥସ୍ସ ରୂଳ୍ହୀୱସେନ ବହୁୱଚନପୟୋଗା।

‘‘ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ଆମନ୍ତେସି ‘ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ ସାରିପୁତ୍ତା କୀଟାଗିରିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କୀଟାଗିରିସ୍ମା ପବ୍ବାଜନୀୟକମ୍ମଂ କରୋଥ, ତୁମ୍ହାକଂ ଏତେ ସଦ୍ଧିୱିହାରିନୋ’ତି’’, ‘‘କଚ୍ଚି ୱୋ କୁଲପୁତ୍ତା, ଏଥ ବ୍ୟଗ୍ଘା ନିୱତ୍ତଥ୍ୱୋ’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଅଞ୍ଞେନତ୍ଥେନ ଏକାଭିଧାନୱସେନ ବହୁୱଚନପୟୋଗା।

‘‘ମଞ୍ଚା ଉକ୍କୁଟ୍ଠିଂ କରୋନ୍ତି’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ନିସ୍ସିତୱସେନ ବହୁୱଚନପୟୋଗା।

‘‘ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତି ଅୟମାରମ୍ମଣଭେଦେନ ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ବହୁୱଚନପୟୋଗୋ।

‘‘ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା’’ତି ଅୟଂ ପନ କିଚ୍ଚଭେଦେନ ଏକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ବହୁୱଚନପୟୋଗୋ।

ତତ୍ଥ ଏକତ୍ଥେକୱଚନଂ, ସମୁଦାୟାପେକ୍ଖେକୱଚନଂ, ଜାତ୍ୟାପେକ୍ଖେକୱଚନଂ, ତନ୍ନିସ୍ସୟାପେକ୍ଖେକୱଚନଂ, ଏକତ୍ତଲକ୍ଖଣେକୱଚନନ୍ତି ପଞ୍ଚୱିଧଂ ଏକୱଚନଂ ଭୱତି। ଏତ୍ଥ ପନ ଜାତ୍ୟାପେକ୍ଖେକୱଚନଂ ଅତ୍ଥତୋ ସାମଞ୍ଞାପେକ୍ଖେକୱଚନମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ବୱ୍ହତ୍ଥବହୁୱଚନଂ, ବହୁସମୁଦାୟାପେକ୍ଖବହୁୱଚନଂ, ଅତ୍ତବହୁୱଚନଂ, ଗରୁକାରବହୁୱଚନଂ, ଅପରିଚ୍ଛେଦବହୁୱଚନଂ, ମାତିକାନୁସନ୍ଧିନୟବହୁୱଚନଂ, ପୁଚ୍ଛାନୁସନ୍ଧିନୟବହୁୱଚନଂ, ପୁଚ୍ଛାସଭାଗବହୁୱଚନଂ, ପୁଥୁଚିତ୍ତସମାୟୋଗପୁଥୁଆରମ୍ମଣବହୁୱଚନଂ, ତନ୍ନିୱାସବହୁୱଚନଂ, ତଂପୁତ୍ତବହୁୱଚନଂ, ଏକାଭିଧାନବହୁୱଚନଂ, ତନ୍ନିସ୍ସିତାପେକ୍ଖବହୁୱଚନଂ , ଆରମ୍ମଣଭେଦବହୁୱଚନଂ, କିଚ୍ଚଭେଦବହୁୱଚନନ୍ତି ପନ୍ନରସୱିଧଂ ବହୁୱଚନଂ ଭୱତି। ଇଚ୍ଚେୱଂ ୱୀସଧା ସବ୍ବାନି ଏକୱଚନବହୁୱଚନାନି ସଙ୍ଗହିତାନି। ଅତ୍ରିଦଂ ପାଠଇୱୱତ୍ଥାନଂ –

ଏକତ୍ଥେ ଦେକୱଚନ-ଞ୍ଚିତରସ୍ମିଂତରମ୍ପି ଚ;

ସମୁଦାୟଜାତିଏକତ୍ତ-ଲକ୍ଖଣେକୱଚୋପି ଚ;

ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକମ୍ହି, ପାଠେ ପାୟେନ ଦିସ୍ସରେ।

ଗରୁମ୍ହି ଚତ୍ତନେକସ୍ମିଂ, ବହୁୱଚନକଂ ପନ;

ପାଠଇୟଂ ଅପ୍ପକଂ ଅଟ୍ଠ-କଥାଟୀକାସୁ ତଂ ବହୁଂ।

ତଥା ହି ବହୁକଂ ଦେକ-ୱଚନଂୟେୱ ପାଠଇୟଂ;

ଗରୁମ୍ହି ଚତ୍ତନେକସ୍ମିଂ, ଇଦମେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ।

‘‘ନମୋ ତେ ପୁରିସାଜଞ୍ଞ, ନମୋ ତେ ପୁରିସୁତ୍ତମ;

ତୱ ସାସନମାଗମ୍ମ, ପତ୍ତୋମ୍ହି ଅମତଂ ପଦଂ’’।

ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ପାଠା, ବହୁଧା ଜିନସାସନେ;

ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱିଜାନେୟ୍ୟ, ୱିଦ୍ୱା ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକୋ।

ସାତିସୟଂ ଗରୁକାରା-ରହସ୍ସାପି ମହେସିନୋ;

ଏକୱଚନୟୋଗେନ, ନିଦ୍ଦେସୋ ଦିସ୍ସତେ ୟତୋ।

ତତୋ ୱୋହାରକୁସଲୋ, କରେୟ୍ୟତ୍ଥାନୁରୂପତୋ;

ଏକୱଚନୟୋଗଂ ୱା, ଇତରଂ ୱା ସୁମେଧସୋ।

ପାୟେନ ତନ୍ନିୱାସମ୍ହି, ବହୁୱଚନକଂ ଠିତଂ;

ତଂପୁତ୍ତେ ଅପ୍ପକଂ ତନ୍ନି-ସ୍ସୟେକୱଚନମ୍ପି ଚ।

ପୁଥୁଚିତ୍ତାପରିଚ୍ଛେଦ-ମାତିକାସନ୍ଧିଆଦିସୁ;

ବହୁୱଚନକଞ୍ଚାପି, ଅପ୍ପକନ୍ତି ପକାସଯେ।

ଏକାଭିଧାନତୋ କିଞ୍ଚା, ତଥା ଗୋଚରତୋପି ଚ;

ବହୁୱଚନକଂ ତନ୍ନି-ସ୍ସିତାପେକ୍ଖଞ୍ଚ ଅପ୍ପକଂ।

ଇଚ୍ଚେୱଂ ସପ୍ପଯୋଗଂ ତୁ, ଞତ୍ୱାନ ୱଚନଦ୍ୱଯଂ;

କାତବ୍ବୋ ପନ ୱୋହାରୋ, ଯଥାପାଠଇ ୱିଭାୱିନା।

ଇଦାନି କାଲାଦିୱସେନ ଆଖ୍ଯାତପ୍ପୱତ୍ତିଂ ଦୀପଯିସ୍ସାମ – କାଲକାରକପୁରିସପରିଦୀପକଂ କ୍ରିଯାଲକ୍ଖଣଂ ଆଖ୍ଯାତିକଂ। ତତ୍ର କାଲନ୍ତି ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନ ତଯୋ କାଲା, ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାଣତ୍ତିପରିକପ୍ପକାଲାତିପତ୍ତିୱସେନ ପନ ଛ, ତେ ଏକେକା ତିପୁରିସକା।

ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରକାଲେସୁ, ଯଦିଦଂ ୱତ୍ତତେ ଯତୋ;

ଆଖ୍ଯାତିକଂ ତତୋ ତସ୍ସ, କାଲଦୀପନତା ମତା।

କାରକନ୍ତି କମ୍ମକତ୍ତୁଭାୱା। ତେ ହି ଉପଚାରମୁଖ୍ଯସଭାୱୱସେନ କରୋନ୍ତି କରଣନ୍ତି ଚ ‘‘କାରକା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତେୱ ଯଥାକ୍କମଂ କ୍ରିଯାନିମିତ୍ତ ତଂସାଧକ ତଂସଭାୱାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

କମ୍ମଂ କତ୍ତା ଚ ଭାୱୋ ଚ, ଇଚ୍ଚେୱଂ କାରକା ତିଧା;

ୱିଭତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ଏତ୍ଥ, ୱୁତ୍ତା ନାଞ୍ଞତ୍ର ସମ୍ଭତୋ।

‘‘ପରିଭୱିସ୍ସତି’’ଚ୍ଚାଦୀ, କମ୍ମେ ସିଜ୍ଝନ୍ତି କାରକେ;

‘‘ସମ୍ଭୱତୀ’’ତିଆଦୀନି, ସିଜ୍ଝରେ କତ୍ତୁକାରକେ।

‘‘ୱିଭୱିସ୍ସତି’’ଇଚ୍ଚାଦୀ, ଭାୱେ ସିଜ୍ଝନ୍ତି କାରକେ;

ତିୱିଧେସ୍ୱେୱମେତେସୁ, ୱିଭତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ମତା।

କାରକତ୍ତଯମୁତ୍ତଂ ଯଂ, ଆଖ୍ଯାତଂ ନତ୍ଥି ସବ୍ବସୋ;

ତସ୍ମା ତଦ୍ଦୀପନତ୍ତମ୍ପି, ତସ୍ସାଖ୍ଯାତସ୍ସ ଭାସିତଂ।

କାରକତ୍ତଂ ତୁ ଭାୱସ୍ସ, ସଚେପି ନ ସମୀରିତଂ;

କାରକଲକ୍ଖଣେ ତେନ, ଭାୱେନ ଚ ଅୱଞ୍ଚନା।

କ୍ରିଯାନିପ୍ଫତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି, ଯୁତ୍ତିତୋପି ଚ ନତ୍ଥି ତଂ;

ତଥାପାଖ୍ଯାତିକେ ତସ୍ସ, ୱୋହାରୋ ନିରୁତ୍ତିଯଂ;

ପଟିଚ୍ଚିତନଯୋୱାତି, ମନ୍ତ୍ୱା ଅମ୍ହେହି ଭାସିତୋ।

ପୁରିସୋତି ଏକୱଚନବହୁୱଚନକା ପଠମମଜ୍ଝିମୁତ୍ତମପୁରିସା। ତତ୍ଥ ପଠମପୁରିସୋ ଆଖ୍ୟାତପଦେନ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣେ ସାଧକୱାଚକେ ୱା କମ୍ମୱାଚକେ ୱା ତୁମ୍ହା'ମ୍ହସଦ୍ଦୱଜ୍ଜିତେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭୂତେ ନାମମ୍ହି "ଅଭିନୀହାରୋ ସମିଜ୍ଝତି, ବୋଧି ୱୁଚ୍ଚତି ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗେସୁଞାଣ"ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ପଯୁଜ୍ଜମାନେପି, ତପ୍ପାନିଯତ୍ତେ ସତି "ଭାସତି ୱା କରୋତି ୱା, ପୀଠଇଯକ୍ଖୋତି ମଂ ୱିଦୂ, ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୱଚନ"ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଅପ୍ପଯୁଜ୍ଜମାନେପି ସଦ୍ଧାତୂହି ପରୋ ହୋତି। କତ୍ଥଚି ପନ ପାଠଇସ୍ସଦେସେ ନାମସ୍ସ ଅପ୍ପଯୁତ୍ତତ୍ତା ପଠମପୁରିସପଯୋଗତ୍ଥୋ ଦୁରନୁବୋଧୋ ଭୱତି, ଯଥା "ଦୁକ୍ଖଂ ତେ ୱେଦଯିସ୍ସାମି, ତତ୍ଥ ଅସ୍ସାସଯନ୍ତୁ ମ"ନ୍ତି। ତଥା ହି ଏତ୍ଥ "ପାଦା"ତି ପାଠସେସୋ, ତସ୍ମିଂ ଦୁକ୍ଖସାସନାରୋଚନେ ୱତ୍ତୁଂ ଅୱିସହନୱସେନ କିଲମନ୍ତଂ ମଂ ଦେୱସ୍ସ ଉଭୋ ପାଦା ଅସ୍ସାସେନ୍ତୁ, ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋ କଥେହୀତି ମଂ ୱଦଥାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଚ ଭୱତି।

ଅଧିପ୍ପାଯୋ ସୁଦୁବ୍ବୋଧୋ, ଯସ୍ମା ୱିଜ୍ଜତି ପାଠଇଯଂ;

ତସ୍ମା ଉପଟ୍ଠହଂ ଗଣ୍ହେ, ଗରୁଂ ଗରୁମତଂ ୱିଦୂ।

ତତ୍ରିମାନି ଭୂଧାତାଧିକାରତ୍ତା ଭୂଧାତୁୱସେନ ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ସୋ ପରିଭୱତି, ତେ ପରିଭୱନ୍ତି, ପରିଭୱତି, ପରିଭୱନ୍ତି। ସପତ୍ତୋ ଅଭିଭୱିଯତେ, ସଦ୍ଧା ୱିତ୍ତୋ'ନୁଭୂଯତେ, ଅଭିଭୱିଯତେ, ଅନୁଭୂଯତେତି। ଯତ୍ଥ ସତିପି ନାମସ୍ସ ସାଧକୱାଚକତ୍ତେ ଅପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନତ୍ତା ଆଖ୍ୟାତପଦେନ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣତା ନ ଲବ୍ଭତି, ତତ୍ଥ କମ୍ମୱାଚକଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭୂତଂ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣପଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଠମପୁରିସାଦଯୋ ତଯୋ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ତଂ ଯଥା? ପରିଭୱିସ୍ସତେ ପୁରିସୋ ଦେୱଦତ୍ତେନ, ପରିଭୱିସ୍ସସେ ତ୍ୱଂ ଦେୱଦତ୍ତେନ, ପରିଭୱିସ୍ସାମ୍ହେ ମଯଂ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି। ଏତ୍ଥ ପନିଦଂ ୱଚନଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ "ନିନ୍ଦନ୍ତି ତୁଣ୍ହିମାସିନ'ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସତିପି ନାମସ୍ସ କମ୍ମୱାଚକତ୍ତେ ଅପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନତ୍ତା ଆଖ୍ୟାତପଦେନ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣତା ନ ଲବ୍ଭତୀତି ପଠମପୁରିସପ୍ପୱତ୍ତି ନ ସିଯା"ତି। କସ୍ମାତି ଚେ? "ନିନ୍ଦନ୍ତି ତୁଣ୍ହିମାସିନ"ନ୍ତିଆଦୀସୁ "ଜନା"ତି ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବସ୍ସ ସାଧକୱାଚକସ୍ସ ନାମସ୍ସ ସଦ୍ଧିମାଖ୍ୟାତପଦେନ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣଭାୱସ୍ସ ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା। ଏୱମୁତ୍ତରତ୍ରାପି ନଯୋ।

ମଜ୍ଝିମପୁରିସୋ ଆଖ୍ୟାତପଦେନ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣେ ସାଧକୱାଚକେ ୱା କମ୍ମୱାଚକେ ୱା ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭୂତେ ତୁମ୍ହସଦ୍ଦେ ପଯୁଜ୍ଜମାନେପି, ତପ୍ପାନିଯତ୍ତେ ସତି ଅପ୍ପଯୁଜ୍ଜମାନେପି ସଦ୍ଧାତୂହି ପରୋ ହୋତି। ତ୍ୱଂ ଅତିଭୱସି, ତୁମ୍ହେ ଅତିଭୱଥ, ଅତିଭୱସି, ଅତିଭୱଥ। ତ୍ୱଂ ପରିଭୱିଯସେ ଦେୱଦତ୍ତେନ, ତୁମ୍ହେ ପରିଭୱିଯୱ୍ହେ। ଯତ୍ଥ ସତିପି ତୁମ୍ହସଦ୍ଦସ୍ସ ସାଧକୱାଚକତ୍ତେ ଅପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନତ୍ତା ଆଖ୍ୟାତପଦେନ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣତା ନ ଲବ୍ଭତି, ନ ତତ୍ଥ ମଜ୍ଝିମପୁରିସୋ ହୋତି। ଇତରେ ପନ ଦ୍ୱେ ହୋନ୍ତି କମ୍ମୱାଚକଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭୂତଂ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣପଦଂ ପଟିଚ୍ଚ। ତଂ ଯଥା? ତଯା ଅଭିଭୱିଯତେ ସପତ୍ତୋ, ତଯା ଅଭିଭୱିଯେ ଅହଂ।

ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ଆଖ୍ୟାତପଦେନ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣେ ସାଧକୱାଚକେ ୱା କମ୍ମୱାଚକେ ୱା ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭୂତେ ଅମ୍ହସଦ୍ଦେ ପଯୁଜ୍ଜମାନେପି, ତପ୍ପାନିଯତ୍ତେ ସତି ଅପ୍ପଯୁଜ୍ଜମାନେପି ସଦ୍ଧାତୂହି ପରୋ ହୋତି। ଅହଂ ପରିଭୱାମି, ମଯଂ ପରିଭୱାମ, ପରିଭୱାମି, ପରିଭୱାମ। ଅହଂ ପରିଭୱିସ୍ସାମି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି, ମଯଂ ପରିଭୱିସ୍ସାମ, ପରିଭୱିସ୍ସାମି, ପରିଭୱିସ୍ସାମ। ଯତ୍ଥ ସତିପି ଅମ୍ହସଦ୍ଦସ୍ସ ସାଧକୱାଚକତ୍ତେ ଅପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନତ୍ତା ଆଖ୍ୟାତପଦେନ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣତା ନ ଲବ୍ଭତି, ନ ତତ୍ଥ ଉତ୍ତମପୁରିସୋ ହୋତି। ଇତରେ ପନ ଦ୍ୱେ ହୋନ୍ତି କମ୍ମୱାଚକଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭୂତଂ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣପଦଂ ପଟିଚ୍ଚ। ତଂ ଯଥା? ମଯା ଅନୁଭୱିଯତେ ସମ୍ପତ୍ତି, ମଯା ଅଭିଭୱିଯସେ ତ୍ୱଂ। ଏୱଂ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ସାଧକୱାଚକାନଂ ୱା କମ୍ମୱାଚକାନଂ ୱା ନାମାଦୀନଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭୂତାନଂ ଆଖ୍ୟାତପଦେହି ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣତ୍ତେ ଲଦ୍ଧେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଠମପୁରିସାଦଯୋ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ତସ୍ମା ନାମାଦୀନଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭୂତାନଂ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣଭାୱୋଯେୱ ପଠମପୁରିସାଦୀନମୁପ୍ପତ୍ତିଯା କାରଣଂ।

ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱା ପୁରିସାନମେକାଭିଧାନେ ପରୋ ପୁରିସୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଏକାଭିଧାନଂ ନାମ ଏକତୋ ଅଭିଧାନଂ ଏକକାଲାଭିଧାନଞ୍ଚ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଚସଦ୍ଦପଯୋଗେଯେୱ, ଅଚସଦ୍ଦପଯୋଗେ ଭିନ୍ନକାଲାଭିଧାନେ ତଗ୍ଗହଣାଭାୱତୋ। "ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ଥକୁସଲା ଭୱଥ, ମଯମତ୍ଥକୁସଲା ଭୱାମ" ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ତପ୍ପଯୋଗା। ତତ୍ଥ ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ଥକୁସଲା ଭୱଥ – ଇଚ୍ଚେତସ୍ମିଂ ୱୋହାରେ "ସୋ ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱତି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱସି, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ଥକୁସଲା ଭୱଥା"ତି ଏୱଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମେକାଭିଧାନେ ପରୋ ପୁରିସୋ ଗହେତବ୍ବୋ। "ମଯମତ୍ଥକୁସଲା ଭୱାମ" ଇଚ୍ଚେତସ୍ମିଂ ପନ "ସୋ ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱତି, ଅହଞ୍ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱାମି, ମଯମତ୍ଥକୁସଲା ଭୱାମା"ତି ୱା "ତ୍ୱଞ୍ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱସି, ଅହଞ୍ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱାମି, ମଯମତ୍ଥକୁସଲା ଭୱାମା"ତି ୱା ଏୱମ୍ପି ଦ୍ୱିନ୍ନମେକାଭିଧାନେ ପରୋ ପୁରିସୋ ଗହେତବ୍ବୋ। "ସୋ ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱତି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱସି, ଅହଞ୍ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱାମି, ମଯମତ୍ଥକୁସଲା ଭୱାମା"ତି ୱା "ସୋ ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱତି, ତେ ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲା ଭୱନ୍ତି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱସି, ତୁମ୍ହେ ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲା ଭୱଥ, ଅହଞ୍ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱାମି, ମଯମତ୍ଥକୁସଲା ଭୱାମା"ତି ୱା ଏୱଂ ତିଣ୍ଣମେକାଭିଧାନେ ପରୋ ପୁରିସୋ

ଗହେତବ୍ବୋ।

ଅପରୋପି ଅତ୍ଥନଯୋ ୱୁଚ୍ଚତି – ‘‘ତ୍ୱଞ୍ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱସି, ସୋ ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱତି, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ଥକୁସଲା ଭୱଥା’’ତି ୱା ‘‘ଅହଞ୍ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱାମି, ସୋ ଚ ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଭୱତି, ମଯମତ୍ଥକୁସଲା ଭୱାମା’’ତି ୱା ଇମିନା ନଯେନ ଅନେକପ୍ପଭେଦୋ ଅତ୍ଥନଯୋ। ଏୱଂ ସେସାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମିଯାଦୀସୁ ପରୋପୁରିସୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ସବ୍ବେସୁ ଚ କ୍ରିଯାପଦେସୁ ବତ୍ତୁଚ୍ଛୱାଚକେସୁ ବହୁୱଚନନ୍ତେସୁ, ନ ପନ ବହୁୱଚନନ୍ତେସୁପି ଏକସ୍ସତ୍ଥନୋ ୱାଚକେସୁ ଗରୁକାତବ୍ବସ୍ସେକସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ୱାଚକେସୁ ଚ କ୍ରିଯାପଦେସୁ। ଏତ୍ଥ ଚୋଦନାସନ୍ଦୀପନିଯୋ ଇମା ଗାଥା –

‘‘ତ୍ୱଞ୍ଚ ଭୱସି ସୋ ଚାପି, ଭୱତି’’ଚ୍ଚାଦିଭାସନେ;

‘‘ତୁମ୍ହେ ଭୱଥ’’ ଇଚ୍ଚାଦି, ପରୋପୋସୋ କଥଂ ସିଯା?;

‘‘ଅହଂ ଭୱାମି ସୋ ଚାପି, ଭୱତି’’ଚ୍ଚାଦିଭାସନେ;

‘‘ମଯଂ ଭୱାମ’’ଇଚ୍ଚାଦି, ଉତ୍ତମୋ ଚ କଥଂ ସିଯା?;

ଏତ୍ଥ ଚ ୱୁଚ୍ଚତେ –

ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତୋ ପରୋ ନାମ, ସଞ୍ଞାଯ ପଟିପାଟିଯା;

ଏୱଂ ପନ ଗହେତବ୍ବୋ, ପରୋପୁରିସନାମକୋ।

ପଠମମ୍ହା ପରୋ ନାମ, ମଜ୍ଝିମୋ ଉତ୍ତମୋପି ଚ;

ମଜ୍ଝିମମ୍ହା ପରୋ ନାମ, ଉତ୍ତମୋ ପୁରିସୋ ରୁତୋ।

ଏୱଂ ତୁ ଗହଣଞ୍ଚେତ୍ଥ, ୱୋହାରସ୍ସାନୁଲୋମକଂ;

ଦୋସୋ ତଦନୁଲୋମମ୍ହି, ଗହଣସ୍ମିଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ତ୍ୱଞ୍ଚ ଭଦ୍ଦେ ସୁଖୀ ହୋହି, ଏସୋ ଚାପି ମହାମିଗୋ’’;

ଇତି ପାଠୋ ଯତୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱଦେମସେ।

‘‘ତୁମ୍ହେ ଦ୍ୱେ ସୁଖିତା ହୋଥ’’, ଇଚ୍ଚତ୍ଥୋ ତତ୍ଥ ଦିସ୍ସତି;

ଏୱଂପ୍ପଯଂ ନଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଅତ୍ତନୋମତିଯା ମମ।

ଅତ୍ତନୋମତି କିଞ୍ଚାପି, କଥିତା ସଦ୍ଦବୁଦ୍ଧିଲା;

ତଥାପି ନଯମାଦାଯ, କଥିତତ୍ତା ଅକୋପିଯା।

‘‘ଧମ୍ମେନ ରଜ୍ଜଂ କାରେନ୍ତଂ, ରଟ୍ଠା ପବ୍ବାଜଯିତ୍ଥ ମଂ;

ତ୍ୱଞ୍ଚ ଜାନପଦା ଚେୱ, ନେଗମା ଚ ସମାଗତା’’।

‘‘ଅହଞ୍ଚ ମଦ୍ଦିଦେୱୀ ଚ, ଜାଲୀକଣ୍ହାଜିନା ଚୁଭୋ;

ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସୋକନୁଦା, ୱସାମ ଅସ୍ମେ ତଦା’’।

ଏତା ଗାଥାପି ଏତସ୍ସ, ଅତ୍ଥସ୍ସ ପନ ସାଧିକା;

ତାସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ, ଅତ୍ଥୋ ସୁପାକଟୋ ସିଯା;

ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞୂହି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ, ବହୁନା ଭାସିତେନ କିଂ।

ଆକାରେନ ମନାପେନ, କଥନେ ଯେନ କେନଚି;

ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି ଚେ ଅତ୍ଥୋ, ତଂ ପମାଣଂ ସୁଧୀମତଂ।

ପୁରିସତ୍ତଯତୋ ଏସୋ, ପରୋପୁରିସନାମକୋ;

ନୁପଲବ୍ଭତି ପଚ୍ଚେକଂ, ତଦନ୍ତୋଗଧତୋୱ ଯଂ।

ପାଟୱତ୍ଥାଯ ସୋତୂନଂ, ୱୋହାରତ୍ଥେସୁ ସବ୍ବସୋ;

ୱିସୁଂ ଅଲବ୍ଭମାନୋପି, ଲବ୍ଭମାନୋୱ ଉଦ୍ଧଟୋ।

ସଙ୍ଖେପତୋପେତ୍ଥ ପୁରିସପ୍ପୱତ୍ତି ଏୱଂ ଉପଲକ୍ଖିତବ୍ବା ‘‘ଅମ୍ହୱଚନତ୍ଥେ ଉତ୍ତମୋ, ତୁମ୍ହୱଚନତ୍ଥେ ମଜ୍ଝିମୋ, ଅଞ୍ଞେସଂ ୱଚନତ୍ଥେ ପଠମୋ’’ତି।

ତ୍ୟାଦୀନଂ ପୁରିସସଞ୍ଞା, ଯସ୍ମା ୱୁତ୍ତା ତତୋ ଇଦଂ;

ତବ୍ବନ୍ତାଖ୍ୟାତିକଂ ଞେଯ୍ୟଂ, ପୁରିସପରିଦୀପକଂ।

ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ଆଖ୍ୟାତିକସ୍ସ କାଲକାରକପୁରିସପରିଦୀପନତା ୱୁତ୍ତା।

କ୍ରିଯାଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ କଥଂ ଆଖ୍ୟାତିକସ୍ସ କ୍ରିଯାଲକ୍ଖଣତା ୱେଦିତବ୍ବା?

ଲକ୍ଖିଯତି କ୍ରିଯାଯେତଂ, କ୍ରିଯା ୱା ଅସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ;

କ୍ରିଯାଲକ୍ଖଣତା ଏୱଂ, ୱେଦିତବ୍ବା ତଥା ହି ଚ।

‘‘ଗଚ୍ଛତି’’ଚ୍ଚାଦିକଂ ସୁତ୍ୱା, କ୍ରିଯାସନ୍ଦୀପନଂ ପଦଂ;

‘‘ଆଖ୍ୟାତିକ’’ନ୍ତି ଧୀରେହି, ଆଖ୍ୟାତଞ୍ଞୂହି ସଞ୍ଞିତଂ।

ଲକ୍ଖଣଂ ହୋତି ନାମସ୍ସ, ଯଥା ସତ୍ୱାଭିଧାନତା;

କ୍ରିଯାଭିଧାନତା ଏୱଂ, ଆଖ୍ୟାତସ୍ସେୱ ଲକ୍ଖଣଂ।

ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଏତସ୍ସ, କ୍ରିଯାୱାଚକତା ଇଧ;

ଲକ୍ଖଣଂ ଇତି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ, ଲକ୍ଖଣଞ୍ଞୂହି ଲକ୍ଖିତଂ।

‘‘କିଂ କରୋସୀ’’ତି ପୁଟ୍ଠସ୍ସ, ‘‘ପଚାମି’’ଚ୍ଚାଦିନା ‘‘ଅହଂ’’;

ପଟିୱାଚାଯ ଦାନେନ, କ୍ରିଯାୱାଚକତା ମତା।

ଏୱମାଖ୍ଯାତିକସ୍ସ କ୍ରିଯାଲକ୍ଖଣତା ୱେଦିତବ୍ବା;

ଇଦାନି କାଲେସୁ ୱିଭତ୍ତିପ୍ପୱତ୍ତି ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା –

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ମିଂ କାଲସ୍ମିଂ, ୱତ୍ତମାନା ପୱତ୍ତତି;

ଆସିଟ୍ଠାଣାପନତ୍ଥେସୁ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମ୍ହି ପଞ୍ଚମୀ।

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ପରିକପ୍ପା-ନୁମତ୍ଯତ୍ଥେସୁ ସତ୍ତମୀ;

ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖେ ଅତୀତମ୍ହି, ପରୋକ୍ଖା ସମ୍ପୱତ୍ତତି।

ହିଯ୍ୟୋ ପଭୁତି କାଲସ୍ମିଂ, ଅତୀତମ୍ହି ପୱତ୍ତତି;

ପଚ୍ଚକ୍ଖେ ୱା ଅପଚ୍ଚକ୍ଖେ, ହିଯ୍ୟତ୍ତନୀ ନିରୁତ୍ତିତା।

ଅଜ୍ଜପ୍ପଭୁତି କାଲସ୍ମିଂ, ଅତୀତମ୍ହି ପୱତ୍ତତି;

ପଚ୍ଚକ୍ଖେ ୱା ଅପଚ୍ଚକ୍ଖେ, ସମୀପେଜ୍ଜତନୱ୍ହଯା।

ଅନାଗତେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ, କାଲସ୍ମିଂ ସମ୍ପୱତ୍ତତି;

କ୍ରିଯାତିପନ୍ନମତ୍ତମ୍ହି, ତୀତେ କାଲାତିପତ୍ତିକା;

ଅନାଗତେପି ହୋତୀତି, ନିରୁତ୍ତଞ୍ଞୂହି ଭାସିତା।

ଏୱଂ କାଲେସୁ ୱିଭତ୍ତିପ୍ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ଯେ ତେ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ୱିଚିତ୍ରା ସୁୱିସଦୱିପୁଲତିଖିଣବୁଦ୍ଧିୱିସଯଭୂତା ପଯୋଗା ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତେସୁ ପାଟୱମିଚ୍ଛନ୍ତେହି ତ୍ଯାଦିକ୍କମେନ ୱୁଚ୍ଚମାନା କ୍ରିଯାପଦମାଲା ସଲ୍ଲକ୍ଖିତବ୍ବା – ଭୱତି, ଭୱନ୍ତି। ଭୱସି, ଭୱଥ। ଭୱାମି, ଭୱାମ। ଭୱତେ, ଭୱନ୍ତେ। ଭୱସେ, ଭୱୱ୍ହେ। ଭୱେ, ଭୱାମ୍ହେ। ଅଯଂ ଅଞ୍ଞଯୋଗାଦିରହିତା କ୍ରିଯାପଦମାଲା।

ଦିସ୍ସନ୍ତି ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱେପି ଅଞ୍ଞଯୋଗାଦିରହିତାନି କ୍ରିଯାପଦାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ‘‘ସଙ୍ଖେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚାତି, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି। ଯଂ ମଂ ଭଣସି ସାରଥି। ଅଞ୍ଞଂ ସେପଣ୍ଣି ଗଚ୍ଛାମି’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନି ଏତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ପରିଦୀପନିଯା କ୍ରିଯାପଦମାଲା।

ଏତ୍ଥ ତିୱିଧୋ କ୍ରିଯାପଦେସୁ ଯୋଗୋ ତଯୋଗୋ, ମଯୋଗୋ, ଅଞ୍ଞଯୋଗୋ ଚ। ତତ୍ଥ ମଜ୍ଝିମପୁରିସା ତଯୋଗୱସେନ ଗହେତବ୍ବା, ଉତ୍ତମପୁରିସା ମଯୋଗୱସେନ। ପଠମପୁରିସା ଅଞ୍ଞଯୋଗୱସେନ। ତ୍ଯାଦୀନମେତ୍ଥ ପଟିପାଟିଯା ଅଯଂ ଅନୁଗୀତି –

ଅଞ୍ଞଯୋଗେନ ପଠମା, ତଯୋଗେନ ତୁ ମଜ୍ଝିମା;

ମଯୋଗେନୁତ୍ତମା ହୋନ୍ତି, ଗହେତବ୍ବା ୱିଭାୱିନା।

ସୋତୂନଂ ପଯୋଗେସୁ କୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଞଯୋଗାଦିସହିତମପରମ୍ପି କ୍ରିଯାପଦମାଲଂ ୱଦାମ – ସୋ ଭୱତି, ତେ ଭୱନ୍ତି। ତ୍ୱଂ ଭୱସି, ତୁମ୍ହେ ଭୱଥ। ଅହଂ ଭୱାମି, ମଯଂ ଭୱାମ। ସୋ ଭୱତେ, ତେ ଭୱନ୍ତେ। ତ୍ୱଂ ଭୱସେ, ତୁମ୍ହେ ଭୱୱ୍ହେ। ଅହଂ ଭୱେ, ମଯଂ ଭୱାମ୍ହେ। ଅଯଂ ଅଞ୍ଞଯୋଗାଦିସହିତା କ୍ରିଯାପଦମାଲା।

ଦିସ୍ସନ୍ତି ଚ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ଅଞ୍ଞଯୋଗାଦିସହିତାନିପି କ୍ରିଯାପଦାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ‘‘ଯଂପାଯଂ ଦେୱ କୁମାରୋ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତପାଦୋ, ଇଦମ୍ପିମସ୍ସ ମହାପୁରିସସ୍ସ ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣଂ ଭୱତି, ତସ୍ସିମାନି ସତ୍ତ ରତନାନି ଭୱନ୍ତି। ଯୋ ଦନ୍ଧକାଲେ ତରତି , ତରଣୀଯେ ଚ ଦନ୍ଧତି, ତ୍ୱଂସି ଆଚରିଯୋ ମମ, ଅହମ୍ପି ଦଟ୍ଠୁକାମୋସ୍ମି, ପିତରଂ ମେ ଇଧାଗତଂ’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନି ଏତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ପରିଦୀପନିଯା କ୍ରିଯାପଦମାଲା।

ଯୋ ତୁମ୍ହସଦ୍ଦେନ ୱତ୍ତଙ୍କେ ଅତ୍ଥେ ନିପତତି, ନ ପନ ହୋତି ତୁମ୍ହତ୍ଥୱାଚକୋ, ନେସୋ ସଦ୍ଦୋ କ୍ରିଯାପଦସ୍ସ ତଯୋଗସହିତତ୍ତଂ ସାଧେତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଅଞ୍ଞଯୋଗସହିତତ୍ତଞ୍ଞେୱ ସାଧେତି। ଯୋ ଚ ଅମ୍ହସଦ୍ଦେନ ୱତ୍ତଙ୍କେ ଅତ୍ଥେ ନିପତତି, ନ ପନ ହୋତି ଅମ୍ହତ୍ଥୱାଚକୋ, ନ ସୋପି ସଦ୍ଦୋ କ୍ରିଯାପଦସ୍ସ ମଯୋଗସହିତତ୍ତଂ ସାଧେତି, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଅଞ୍ଞଯୋଗସହିତତ୍ତଞ୍ଞେୱ ସାଧେତି।

ତତ୍ର ତୁମ୍ହସଦ୍ଦେନ ତାୱ ୱତ୍ତବ୍ବତ୍ଥେ – ‘‘ନ ଭୱଂ ଏତି ପୁଞ୍ଞତ୍ଥଂ, ସିୱିରାଜସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ। ମାଯସ୍ମା ସମଗ୍ଗସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭେଦାଯ ପରକ୍କମି। ଇଧ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା ପଂସୁକୂଲଂ ଧୋୱତୂ’’ତି ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ପଯୋଗା। ଅମ୍ହସଦ୍ଦେନ ପନ ୱତ୍ତବ୍ବତ୍ଥେ ‘‘ଉପାଲି ତଂ ମହାୱୀର, ପାଦେ ୱନ୍ଦତି ସତ୍ଥୁନୋ। ସାୱକୋ ତେ ମହାୱୀର, ସରଣୋ ୱନ୍ଦତି ସତ୍ଥୁନୋ’’ତି ଚ ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ପଯୋଗା। ଇଦମେତ୍ଥୁପଲକ୍ଖିତବ୍ବଂ ‘‘ତ୍ୱଂ ତୁମ୍ହେ ଅହଂ ମଯ’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥଦୀପକ ତଯୋଗ ମଯୋଗତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥଦୀପନୋ ପଯୋଗୋଯେୱ ଅଞ୍ଞଯୋଗୋ ନାମ, ତତ୍ଥ ପଠମପୁରିସୋ ଭୱତୀତି।

ଯଞ୍ଚେୱଂ ‘‘ସଦ୍ଧାଯସଂ କୂଟମତିପ୍ପମାଣଂ, ପଗ୍ଗୟ୍ହ ସୋ ତିଟ୍ଠସି ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ। ଏସ ସୁତ୍ୱା ପସୀଦାମି, ୱଚୋ ତେ ଇସିସତ୍ତମା’’ତିଆଦୀସୁ କଥଂ। ଏତ୍ଥ ହି ମଜ୍ଝିମୁତ୍ତମପୁରିସସମ୍ବନ୍ଧୋଯେୱ ଦିସ୍ସତି, ନ ତୁ ପଠମପୁରିସସମ୍ବନ୍ଧୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ‘‘ସଦ୍ଧାଯସଂ କୂଟମତିପ୍ପମାଣଂ, ପଗ୍ଗୟ୍ହ ସୋ ତିଟ୍ଠସି ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେ’’ତିଆଦୀସୁ ‘‘ସୋ’’ତିଆଦିକସ୍ସ ନାମସଦ୍ଦସ୍ସ ତୁମ୍ହ’ମ୍ହସଦ୍ଦସ୍ସତ୍ଥୱାଚକସଦ୍ଦେହି‘‘ତିଟ୍ଠସୀ’’ତିଆଦୀନଂ ଖ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତାନଂ ପଦାନଂ ଦସ୍ସନତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତମଜ୍ଝାହରିତବ୍ବେହି ସମାନାଧିକରଣତ୍ତା ତଗ୍ଗୁଣଭୂତତ୍ତା ଚ ମଜ୍ଝିମୁତ୍ତମପୁରିସସମ୍ବନ୍ଧୋ ସମଧିଗନ୍ତବ୍ବୋ। ଇଦିସେସୁ ପଯୋଗେସୁ ଖ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତାନଂ ଦସ୍ସନୱସେନ ଅୱିଜ୍ଜମାନାନିପି ଅଜ୍ଝାହରିତବ୍ବାନି ‘‘ତ୍ୱମହ’’ମିଚ୍ଚାଦୀନି ପଦାନି ଭୱନ୍ତି। କତ୍ଥଚି ପନ ପରିପୁଣ୍ଣାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି ‘‘ସାଧ୍ୱଂ ୱଙ୍କମନୁପ୍ପତ୍ତା, କଥଂ ମଦ୍ଦି କରିସ୍ସସି। ସୋ ଅହଂ ୱିଚରିସ୍ସାମି, ଗାମା ଗାମଂ ପୁରା ପୁର’’ନ୍ତି ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀସୁ।

ଆଖ୍ୟାତିକସ୍ସ କ୍ରିଯାଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଅଲିଙ୍ଗଭେଦତ୍ତା ଚ ତିଣ୍ଣଂ ଲିଙ୍ଗାନଂ ସାଧାରଣଭାୱପରିଦୀପନତ୍ଥଂ ଅପରମ୍ପି କ୍ରିଯାପଦମାଲଂ ୱଦାମ –

ପୁରିସୋ ଭୱତି, କଞ୍ଞା ଭୱତି, ଚିତ୍ତଂ ଭୱତି, ପୁରିସା ଭୱନ୍ତି, କଞ୍ଞାଯୋ ଭୱନ୍ତି, ଚିତ୍ତାନି ଭୱନ୍ତି। ଭୋ ପୁରିସ ତ୍ୱଂ ଭୱସି, ଭୋତି କଞ୍ଞେ ତ୍ୱଂ ଭୱସି, ଭୋ ଚିତ୍ତ ତ୍ୱଂ ଭୱସି, ଭୱନ୍ତୋ ପୁରିସା ତୁମ୍ହେ ଭୱଥ, ଭୋତିଯୋ କଞ୍ଞାଯୋ ତୁମ୍ହେ ଭୱଥ, ଭୱନ୍ତୋ ଚିତ୍ତାନି ତୁମ୍ହେ ଭୱଥ। ଅହଂ ପୁରିସୋ ଭୱାମି, ଅହଂ କଞ୍ଞା ଭୱାମି, ଅହଂ ଚିତ୍ତଂ ଭୱାମି, ମଯଂ ପୁରିସା ଭୱାମ, ମଯଂ କଞ୍ଞାଯୋ ଭୱାମ, ମଯଂ ଚିତ୍ତାନି ଭୱାମ।

ଏସ ନଯୋ ଅତ୍ତନୋପଦେସୁ, ସେସୱିଭତ୍ତୀନଂ ସବ୍ବପଦେସୁପି। ଅଯମାଖ୍ୟାତିକସ୍ସ ତିଣ୍ଣଂ ଲିଙ୍ଗାନଂ ସାଧାରଣଭାୱପରିଦୀପନୀ କ୍ରିଯାପଦମାଲାୱ।

ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ‘‘କ୍ରିଯାଲକ୍ଖଣମାଖ୍ୟାତିକମଲିଙ୍ଗଭେଦ’’ମିତି। ତତ୍ର ଅଲିଙ୍ଗଭେଦମିତି କୋ ଅତ୍ଥୋ? ଇତ୍ଥିପୁମନପୁଂସକାନଂ ଅୱିସେସତ୍ଥୋ ୱୁଚ୍ଚତେ ‘‘ଅଲିଙ୍ଗଭେଦ’’ମିତି। ଯଥା ‘‘ପୁରିସୋ ଗଚ୍ଛତି, କଞ୍ଞା ଗଚ୍ଛତି, ଚିତ୍ତଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। ଚତୁଧା ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠକ୍ରିଯାପଦେସୁ ଯଥା ‘‘ଭୱତୀ’’ତି ଅକାରାନନ୍ତରତ୍ୟନ୍ତପଦଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଭୱତି ଭୱନ୍ତି ଭୱସୀ’’ତିଆଦିନା କ୍ରିଯାପଦମାଲା ସବ୍ବଥା କତା, ଏୱଂ ‘‘ଉବ୍ଭୱତି’’ଚ୍ଚାଦୀନିପି ଅକାରାନନ୍ତରତ୍ୟନ୍ତପଦାନି ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଉବ୍ଭୱତି ଉବ୍ଭୱନ୍ତି ଉବ୍ଭୱସୀ’’ତିଆଦିନା କ୍ରିଯାପଦମାଲା ସବ୍ବଥା କାତବ୍ବା। ‘‘ଭୋତି ସମ୍ଭୋତୀ’’ତିଆଦୀନି ପନ ଓକାରାନନ୍ତରତ୍ୟନ୍ତପଦାନି, ‘‘ଭାୱେତି ୱିଭାୱେତୀ’’ତିଆଦୀନି ଚ ଏକାରାନନ୍ତରତ୍ୟନ୍ତପଦାନି ଗହେତ୍ୱା ପାଠଇନଯାନୁସାରେନେୱ ପଦମାଲା କାତବ୍ବା, ନଯିଧ ୱୁତ୍ତନଯାନୁସାରେନ। ଇଦିସେସୁ ହି ଠାନେସୁ ଦୁରନୁବୋଧା କ୍ରିଯାପଦଗତି। ଅତୋ ଲବ୍ଭମାନୱସେନ କ୍ରିଯାପଦମାଲା କାତବ୍ବା। ନ ହି ଲୋକେ ଲୋକିଯା ସବ୍ବେ ଧାତୁସଦ୍ଦେ ପଚ୍ଚେକଂ ସବ୍ବେହିପି ଛନ୍ନୱୁତିଯା ୱଚନେହି ଯୋଜେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତି, ଏୱଂ ଅୱଦନ୍ତାନମ୍ପି ନେସଂ କଥା ଅପରିପୁଣ୍ଣା ନାମ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱଜ୍ଜେତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ପଦମାଲା କାତବ୍ବା। ଏୱଂ ପଞ୍ଚମିଯାଦୀସୁପି ୱିଭତ୍ତୀସୁ। ଅଯଂ ୱତ୍ତମାନୱିଭତ୍ତିୱସେନ କ୍ରିଯାପଦମାଲାନିଦ୍ଦେସୋ।

ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ଯଥୁଦ୍ଦିଟ୍ଠପଦାନେୱ ପରିଣାମେତ୍ୱା ପରିଣାମେତ୍ୱା ପଞ୍ଚମିଯାଦୀନଂ ମାତିକାଭାୱେନ ଗହେତବ୍ବାନି। ଇଦାନି ପନ ତଯୋଗାଦିସହିତାସହିତୱସେନ ଦ୍ୱିଧା କ୍ରିଯାପଦମାଲାଯୋ ଦସ୍ସେସ୍ସାମ ଲ୍ୱଚାଦେସୱସେନ ସମ୍ଭୂତାନି ଚ ରୂପନ୍ତରାନି ସୋତୂନଂ ସୁଖଧାରଣତ୍ଥଞ୍ଞେୱ ପୁରିସପ୍ପଯୋଗେ ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଞ୍ଚ।

ଭୱତୁ, ଭୱନ୍ତୁ। ଭୱାହି, ଭୱ, ଭୱଥ। ଭୱାମି, ଭୱାମ। ଭୱତଂ, ଭୱନ୍ତଂ। ଭୱସ୍ସୁ, ଭୱୱ୍ହୋ। ଭୱେ, ଭୱାମସେ। ସୋ ଭୱତୁ, ତେ ଭୱନ୍ତୁ। ତ୍ୱଂ ଭୱାହି, ଭୱ, ତୁମ୍ହେ ଭୱଥ। ଅହଂ ଭୱାମି, ମଯଂ ଭୱାମ। ସୋ ଭୱତଂ, ତେ ଭୱନ୍ତଂ। ତ୍ୱଂ ଭୱସ୍ସୁ, ତୁମ୍ହେ ଭୱୱ୍ହୋ। ଅହଂ ଭୱେ, ମଯଂ ଭୱାମସେ। ଅଯଂ ପଞ୍ଚମୀୱିଭତ୍ତିୱସେନ କ୍ରିଯାପଦମାଲାନିଦ୍ଦେସୋ।

ଭୱେଯ୍ୟ, ଭୱେ, ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ଭୱେଯ୍ୟାସି, ଭୱେଯ୍ୟାଥ। ଭୱେଯ୍ୟାମି, ଭୱେଯ୍ୟାମ, ଭୱେମୁ। ଭୱେଥ, ଭୱେରଂ। ଭୱେଥୋ, ଭୱେଯ୍ୟାୱ୍ହୋ। ଭୱେଯ୍ୟଂ, ଭୱେଯ୍ୟାମ୍ହେ ଇତି ୱା, ସୋ ଭୱେଯ୍ୟ , ଭୱେ, ତେ ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ତ୍ୱଂ ଭୱେଯ୍ୟାସି, ତୁମ୍ହେ ଭୱେଯ୍ୟାଥ। ଅହଂ ଭୱେଯ୍ୟାମି, ମଯଂ ଭୱେଯ୍ୟାମ, ଭୱେମୁ। ସୋ ଭୱେଥ, ତେ ଭୱେରଂ। ତ୍ୱଂ ଭୱେଥୋ, ତୁମ୍ହେ ଭୱେଯ୍ୟାୱ୍ହୋ। ଅହଂ ଭୱେଯ୍ୟଂ, ମଯଂ ଭୱେଯ୍ୟାମ୍ହେ ଇତି ୱା। ଅଯଂ ସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତିୱସେନ କ୍ରିଯାପଦମାଲାନିଦ୍ଦେସୋ।

ବଭୂୱ, ବଭୂୱୁ। ବଭୂୱେ, ବଭୂୱିତ୍ଥ। ବଭୂୱଂ, ବଭୂୱିମ୍ହ। ବଭୂୱିତ୍ଥ, ବଭୂୱିରେ। ବଭୂୱିତ୍ଥୋ, ବଭୂୱିୱ୍ହୋ। ବଭୂୱିଂ, ବଭୂୱିମ୍ହେ ଇତି ୱା, ସୋ ବଭୂୱ, ତେ ବଭୂୱୁ। ତ୍ୱଂ ବଭୂୱେ, ତୁମ୍ହେ ବଭୂୱିତ୍ଥ। ଅହଂ ବଭୂୱଂ, ମଯଂ ବଭୂୱିମ୍ହ। ସୋ ବଭୂୱିତ୍ଥ, ତେ ବଭୂୱିରେ। ତ୍ୱଂ ବଭୂୱିତ୍ଥୋ, ତୁମ୍ହେ ବଭୂୱିୱ୍ହୋ। ଅହଂ ବଭୂୱିଂ, ମଯଂ ବଭୂୱିମ୍ହେ ଇତି ୱା। ଅଯଂ ପରୋକ୍ଖାୱିଭତ୍ତିୱସେନ କ୍ରିଯାପଦମାଲାନିଦ୍ଦେସୋ।

ଅଭୱା, ଅଭୱୂ। ଅଭୱୋ, ଅଭୱତ୍ଥ। ଅଭୱଂ, ଅଭୱମ୍ହା। ଅଭୱତ୍ଥ, ଅଭୱତ୍ଥୁଂ। ଅଭୱସେ, ଅଭୱୱ୍ହଂ। ଅଭୱିଂ, ଅଭୱମ୍ହସେ ଇତି ୱା, ସୋ ଅଭୱା, ତେ ଅଭୱୂ। ତ୍ୱଂ ଅଭୱୋ, ତୁମ୍ହେ ଅଭୱତ୍ଥ। ଅହଂ ଅଭୱଂ, ମଯଂ ଅଭୱମ୍ହା। ସୋ ଅଭୱତ୍ଥ, ତେ ଅଭୱତ୍ଥୁଂ। ତ୍ୱଂ ଅଭୱସେ, ତୁମ୍ହେ ଅଭୱୱ୍ହଂ। ଅହଂ ଅଭୱିଂ, ମଯଂ ଅଭୱମ୍ହସେ ଇତି ୱା। ଅଯଂ ହିଯ୍ୟତ୍ତନୀୱିଭତ୍ତିୱସେନ କ୍ରିଯାପଦମାଲାନିଦ୍ଦେସୋ।

ଅଭୱି, ଅଭୱୁଂ। ଅଭୱୋ, ଅଭୱିତ୍ଥ। ଅଭୱିଂ, ଅଭୱିମ୍ହା। ଅଭୱା, ଅଭୱୂ। ଅଭୱସେ, ଅଭୱିୱ୍ହଂ। ଅଭୱଂ, ଅଭୱିମ୍ହେ ଇତି ୱା, ସୋ ଅଭୱି, ତେ ଅଭୱୁଂ। ତ୍ୱଂ ଅଭୱୋ, ତୁମ୍ହେ ଅଭୱିତ୍ଥ। ଅହଂ ଅଭୱିଂ, ମଯଂ ଅଭୱିମ୍ହା। ସୋ ଅଭୱା, ତେ ଅଭୱୂ। ତ୍ୱଂ ଅଭୱସେ, ତୁମ୍ହେ ଅଭୱିୱ୍ହଂ। ଅହଂ ଅଭୱଂ, ମଯଂ ଅଭୱିମ୍ହେ ଇତି ୱା। ଅଯଂ ଅଜ୍ଜତନୀୱିଭତ୍ତିୱସେନ କ୍ରିଯାପଦମାଲାନିଦ୍ଦେସୋ।

ଏତ୍ଥ ପନଜ୍ଜତନିଯା ଉଂୱଚନସ୍ସ ଇଂସୁମାଦେସୱସେନ ଭୱତିନୋ ରୂପନ୍ତରାନିପି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ତେ ଭୱିଂସୁ, ସମୁବ୍ଭୱିଂସୁ, ପଭୱିଂସୁ, ପରାଭୱିଂସୁ, ସମ୍ଭୱିଂସୁ, ପାତୁଭୱିଂସୁ, ପାତୁବ୍ଭୱିଂସୁ , ଇମାନି ଅକମ୍ମକପଦାନି। ପରିଭୱିଂସୁ, ଅଭିଭୱିଂସୁ, ଅଧିଭୱିଂସୁ, ଅତିଭୱିଂସୁ, ଅନୁଭୱିଂସୁ, ସମନୁଭୱିଂସୁ, ଅଭିସମ୍ଭୱିଂସୁ।

“ଅଧିଭୋସୁ”ନ୍ତି ରୂପମ୍ପି, ଯସ୍ମା ଦିସ୍ସତି ପାଠଇଯଂ;

ତସ୍ମା ହି ନଯତୋ ଞେ ଯ୍ୟଂ, “ପରିଭୋସୁ”ନ୍ତିଆଦିକଂ।

ତତ୍ରାଯଂ ପାଠଇ – “ଏୱଂୱିହାରିଞ୍ଚାୱୁସୋ ଭିକ୍ଖୁଂ ରୂପା ଅଧିଭୋସୁଂ, ନ ଭିକ୍ଖୁ ରୂପେ ଅଧିଭୋସୀ”ତି। ଇମାନି ସକମ୍ମକପଦାନି, ଏୱମଜ୍ଜତନିଯା ଉଂୱଚନସ୍ସ ଇଂସୁମାଦେସୱସେନ ଭୱତିନୋ ରୂପନ୍ତରାନି ଭୱନ୍ତି। ଅପିଚ

“ଅନ୍ୱଭି” ଇତିରୂପମ୍ପି, ଅଜ୍ଜତନ୍ୟା ପଦିସ୍ସତି;

ତସ୍ମା ହି ନଯତୋ ଞେଯ୍ୟଂ, “ଅଜ୍ଝଭି”ଚ୍ଚାଦିକମ୍ପି ଚ।

ତତ୍ରାଯଂ ପାଠଇ – ସୋ ତେନ କମ୍ମେନ ଦିୱଂ ସମକ୍କମି, ସୁଖଞ୍ଚ ଖିଡ୍ଡାରତିଯୋ ଚ ଅନ୍ୱଭୀତି। ତତ୍ଥ ଅନ୍ୱଭୀତି ଅନୁ ଅଭୀତି ଛେଦୋ। ଅନୂତି ଉପସଗ୍ଗୋ। ଅଭୀତି ଆଖ୍ୟାତିକପଦନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଭୱିସ୍ସତି, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଭୱିସ୍ସସି, ଭୱିସ୍ସଥ। ଭୱିସ୍ସାମି, ଭୱିସ୍ସାମ। ଭୱିସ୍ସତେ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତେ। ଭୱିସ୍ସସେ, ଭୱିସ୍ସୱ୍ହେ। ଭୱିସ୍ସଂ, ଭୱିସ୍ସାମ୍ହେ ଇତି ୱା, ସୋ ଭୱିସ୍ସତି, ତେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ତ୍ୱଂ ଭୱିସ୍ସସି, ତୁମ୍ହେ ଭୱିସ୍ସଥ। ଅହଂ ଭୱିସ୍ସାମି, ମଯଂ ଭୱିସ୍ସାମ। ସୋ ଭୱିସ୍ସତେ, ତେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତେ। ତ୍ୱଂ ଭୱିସ୍ସସେ, ତୁମ୍ହେ ଭୱିସ୍ସୱ୍ହେ। ଅହଂ ଭୱିସ୍ସଂ, ମଯଂ ଭୱିସ୍ସାମ୍ହେ ଇତି ୱା। ଅଯଂ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀୱିଭତ୍ତିୱସେନ କ୍ରିଯାପଦମାଲାନିଦ୍ଦେସୋ।

ଅଭୱିସ୍ସା, ଅଭୱିସ୍ସଂସୁ। ଅଭୱିସ୍ସେ, ଅଭୱିସ୍ସଥ। ଅଭୱିସ୍ସଂ, ଅଭୱିସ୍ସାମ୍ହା। ଅଭୱିସ୍ସଥ, ଅଭୱିସ୍ସିସୁ। ଅଭୱିସ୍ସସେ, ଅଭୱିସ୍ସୱ୍ହେ। ଅଭୱିସ୍ସିଂ,

ଅଭଓିସ୍ସାମ୍ହସେ ଇତି ୱା, ସୋ ଅଭଓିସ୍ସା, ତେ ଅଭଓିସ୍ସଂସୁ। ଢଂ ଅଭଓିସ୍ସେ, ତୁମ୍ହେ ଅଭଓିସ୍ସଥ। ଅହଂ ଅଭଓିସ୍ସଂ, ମଯଂ ଅଭଓିସ୍ସାମ୍ହା। ସୋ ଅଭଓିସ୍ସଥ, ତେ ଅଭଓିସ୍ସିସୁ। ଢଂ ଅଭଓିସ୍ସସେ, ତୁମ୍ହେ ଅଭଓିସ୍ସଓ୍ହେ। ଅହଂ ଅଭଓିସ୍ସିଂ, ମଯଂ ଅଭଓିସ୍ସାମ୍ହସେ ଇତି ୱା। ଅଯଂ କାଲାତିପତ୍ତିଓିଭତ୍ତିଓସେନ କ୍ରିଯାପଦମାଲାନିଦ୍ଦେସୋ।

ୱୋହାରଭେଦକୁସଲେନ ସୁବୁଦ୍ଧିନା ଯୋ,

କଚ୍ଚାଯନେନ କଥିତୋ ଜିନସାସନଟ୍ଠଂ;

ତ୍ଵାଦିକ୍କମୋ ତଦନୁଗଂ କିରିଯାପଦାନଂ,

କତ୍ଵା କମୋ ଭୱତିଧାତୁୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ।

ଇତି ନୱଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବ୍ଯପ୍ପଥଗତୀସୁ ୱିଞ୍ଞୂନଂ

କୋସଲ୍ଲଟ୍ଠାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ଭୱତିନୋ କ୍ରିଯାପଦମାଲାୱିଭାଗୋ ନାମ

ଦୁତିଯୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୩। ପକିଣ୍ଣକଓିନିଚ୍ଛଯ

ଇତୋ ପରଂ ପଓକ୍ଖାମି, ପକିଣ୍ଣକଓିନିଚ୍ଛଯଂ;

ସପ୍ପଯୋଗେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ, ଓିଞ୍ଞୂନଂ ପାଟଓତ୍ଥଯା।

ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ, ଅତ୍ଥସଦ୍ଦଚିନ୍ତା, ଅତ୍ଥାତିସଯଯୋଗୋ, ସମାନାସମାନଓସେନଓଚନସଙ୍ଗହୋ, ଆଗମଲକ୍ଖଣଓସେନ ଓିଭତ୍ତିଓଚନସଙ୍ଗହୋ, କାଲଓସେନ ଓିଭତ୍ତିଓଚନସଙ୍ଗହୋ, କାଲସଙ୍ଗହୋ, ପକରଣସଂସନ୍ଦନା, ଓତ୍ତମାନାଦୀନଂ ଓଚନତ୍ଥଓିଭାଓନା ଚାତି ନଓଧା ଓିନିଚ୍ଛଯୋ ଓେଦିତବ୍ବୋ।

ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରେ ତାଓ ସମାନସୁତିକପଦାନମତ୍ଥୁଦ୍ଧାରଣଂ କରିସ୍ସାମ। ଏତ୍ଥାଖ୍ଯାତପଦସଞ୍ଞିତାନଂ ଭୋତିସଦ୍ଦ ଭଓେସଦ୍ଦାନମତ୍ଥୋ ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବୋ। ତଥା ହେତେ ନାମିକପଦସଞ୍ଞିତେହି ଅପରେହି ଭୋତିସଦ୍ଦ ଭଓେସଦ୍ଦେହି ସମାନସୁତିକାପି ଅସମାନତ୍ଥା ଚେଓ ହୋନ୍ତି ଅସମାନଓିଭତ୍ତିକା ଚ। ସାସନସ୍ମିଞ୍ହି କେଚି ସଦ୍ଦା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମାନସୁତିକା ସମାନାପି ଅସମାନତ୍ଥା ଅସମାନପଓତ୍ତିନିମିତ୍ତା ଅସମାନଲିଙ୍ଗା ଅସମାନଓିଭତ୍ତିକା ଅସମାନଓଚନକା ଅସମାନନ୍ତା ଅସମାନକାଲିକା ଅସମାନପଦଜାତିକା ଚ ଭଓନ୍ତି।

ତେସମସମାନତ୍ଥଓେ ''ସବ୍ବଞ୍ହି ତଂ ଜୀରତି ଦେହନିସ୍ସିତଂ। ଅପ୍ପସ୍ସୁତାଯଂ ପୁରିସୋ, ବଲିବଦ୍ଦୋଓ ଜୀରତି। ସନ୍ତୋ ତସିତୋ। ପତ୍ଥୁ ସନ୍ତୋ ନ ଭରତି। ସନ୍ତୋ ଆଚିକ୍ଖତେ ମୁନି। ସନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସା ଲୋକେ। ସନ୍ତୋ ସଂଓିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମି''ନ୍ତି ଏଓମାଦଯୋ ପଯୋଗା। ଏତ୍ଥ ଜୀରତିସଦ୍ଦଦ୍ୱଯଂ ଯଥାସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନଓଭାଓାପଗମଓଡ୍ଢନଓାଚକଂ। ସନ୍ତୋସଦ୍ଦପଞ୍ଚକଂ ଯଥାସଙ୍ଖ୍ୟଂ ପରିସ୍ସମପ୍ପତ୍ତସମାନୋପସନ୍ତୋପଲଦ୍ଧୁମାନଓାଚକନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅସମାନପଓତ୍ତିନିମିତ୍ତଓେ ପନ ''ଅକତଞ୍ଞୁ ମିତ୍ତଦୁବ୍ଭୀ, ଅସ୍ସଦ୍ଧୋ ଅକତଞ୍ଞୂଚା''ତିଏଓମାଦଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅକତଞ୍ଞୂସଦ୍ଦଦ୍ୱଯଂ କତାକତାଜାନନଜାନନପଓତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ସମ୍ଭୂତତ୍ତା ଅସମାନପଓତ୍ତିନିମିତ୍ତକନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅସମାନଲିଙ୍ଗଓେ ''ସୁଖୀ ହୋତୁ ପଞ୍ଚସିଖ ସକ୍କୋ ଦେଓାନମିନ୍ଦୋ। ତ୍ୱଞ୍ଚ ଭଦ୍ଦେ ସୁଖୀ ହୋହି। ଯତ୍ଥ ସା ଉପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି। ମାତା ମେ ଅତ୍ଥି, ସା ମଯା ପୋସେତବ୍ବା''ତି ଏଓମାଦଯୋ। ଏତ୍ଥ ସୁଖୀସଦ୍ଦଦ୍ୱଯଂ ସାସଦ୍ଦଦ୍ୱଯଞ୍ଚ ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଓସେନ ଅସମାନଲିଙ୍ଗନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅସମାନଓିଭତ୍ତିକଓେ ''ଆହାରେ ଉଦରେ ଯତୋ। ଯତୋ ପଜାନାତି ସହେତୁଧମ୍ମ''ନ୍ତି ଏଓମାଦଯୋ। ଏତ୍ଥ ଯତୋସଦ୍ଦଦ୍ୱଯଂ ପଠମାପଞ୍ଚମୀଓିଭତ୍ତିସହିତତ୍ତା ଅସମାନଓିଭତ୍ତିକନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅସମାନଓଚନକଓେ ଇମେ ପଯୋଗା –

''ଯାଯ ମାତୁ ଭତୋ ପୋସୋ, ଇମଂ ଲୋକଂ ଅଓେକ୍ଖତି;

ତସ୍ମିଂ ପାଣଦଦିଂ ସନ୍ତିଂ, ହନ୍ତି କୁଦ୍ଧୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ''ତି

ଆଦୀସୁ ହନ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଏକଓଚନୋ।

''ଇମେ ନୂନ ଅରଞ୍ଞସ୍ମିଂ, ମିଗସଙ୍ଘାନି ଲୁଦ୍ଦକା;

ଓାକୁରାହି ପରିକ୍ଖିପ୍ପ, ସୋବ୍ଭଂ ପାତେତ୍ୱା ତାଓଦେ;

ଓିକ୍କୋସମାନା ତିବ୍ବାହି, ହନ୍ତି ନେସଂ ଓରଂ ଓର''ନ୍ତି।

ଆଦୀସୁ ପନ ବହୁଓଚନୋ। ''ସୀଲଓା ଓତ୍ତସମ୍ପନ୍ନୋ। ଏଥ ତୁମ୍ହେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସୀଲଓା ହୋଥ। ସନ୍ତୋ ଦନ୍ତୋ ନିଯତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ। ସନ୍ତୋ ହଓେ ସବ୍ଭି ପଓେଦଯନ୍ତି। ମହାରାଜା ଯସସ୍ସୀ ସୋ। ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜା''ତି ଏଓମାଦୀସୁ ସୀଲଓାସଦ୍ଦାଦଯୋ ଏକଓଚନବହୁଓଚନକା।

ଅସମାନନ୍ତତ୍ତେ ପନ ଯତ୍ଥ ସମାନସୁତିକାନଂ ଅସମାନୱିଭତ୍ତିକତ୍ତଂ ୱା ଅସମାନୱଚନତ୍ତଂ ୱା ଉପଲବ୍ଭତି। ତେଯେୱ ପଯୋଗା। ତଂ ଯଥା? ‘‘ସତଂ ସମ୍ପଜାନଂ, ସତଂ ଧମ୍ମୋ, ସନ୍ତୋ ଦନ୍ତୋ, ସନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସା’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ।

ଅସମାନକାଲତ୍ତେ ‘‘ନନୁ ତେ ସୁତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭଞ୍ଞମାନେ, ଦେୱା ନ ଇସ୍ସନ୍ତି ପୁରିସପରକ୍କମସ୍ସ। ତେ ଜନା ପାରମିସ୍ସନ୍ତି, ମଚ୍ଚୁଧେଯ୍ୟଂ ସୁଦୁତ୍ତର’’ନ୍ତି ଏୱମାଦଯୋ। ଏତ୍ଥ ଇସ୍ସନ୍ତିସଦ୍ଦଦ୍ୱଯଂ ୱତ୍ତମାନାଭୱିସ୍ସନ୍ତୀକାଲୱସେନ ଅସମାନକାଲନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱତ୍ତମାନାଭୱିସ୍ସନ୍ତୀୱିଭତ୍ତିୱସେନ ପନ ଅସମାନୱିଭତ୍ତିକନ୍ତିପି।

ଅସମାନପଦଜାତିକତ୍ତେ ‘‘ସଯଂ ସମାହିତୋ ନାଗୋ, ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ କମ୍ମୁଦ୍ଦିସେଯ୍ୟଂ। ପଥେ ଧାୱନ୍ତିଯା ପତି, ଏକଂସଂ ଅଜିନଂ କତ୍ୱା, ପାଦେସୁ ସିରସା ପତି। ଗିରିଂ ଚଣ୍ଡୋରଣଂ ପତୀ’’ତି ଏୱମାଦଯୋ। ଏତ୍ଥ ସଯଂସଦ୍ଦଦ୍ୱଯଂ ନାମନିପାତୱସେନ ପତିସଦ୍ଦତ୍ତଯଂ ନାମାଖ୍ୟାତୋପସଗ୍ଗୱସେନ ଅସମାନପଦଜାତିକନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସାସନସ୍ମିଂ କେଚି ସଦ୍ଦା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମାନସୁତିକା ସମାନାପି ଅସମାନତ୍ଥା ଅସମାନପୱତ୍ତିନିମିତ୍ତା ଅସମାନଲିଙ୍ଗା ଅସମାନୱିଭତ୍ତିକା ଅସମାନୱଚନକା ଅସମାନନ୍ତା ଅସମାନକାଲିକା ଅସମାନପଦଜାତିକା ଚ ଭୱନ୍ତି। ଏତାଦିସେସୁ ସଦ୍ଦେସୁ ଯୋ କ୍ରିଯାପଦତ୍ତଂ ପକାସେତି, ନ ସୋ ନାମିକପଦତ୍ତଂ। ଯୋ ଚ ନାମିକପଦତ୍ତଂ ପକାସେତି, ନ ସୋ କ୍ରିଯାପଦତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ସୁତିସାମଞ୍ଞତୋ ଏକତ୍ତେନ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ କରଣୀଯୋତି ଯଥାୱୁତ୍ତକ୍ରିଯାପଦାନଂ ନାମପଦେହି ସମାନସୁତିକାନଂ ଭୋତିସଦ୍ଦ ଭୱେ ସଦ୍ଦାନମତ୍ଥୁଦ୍ଧାରଂ ୱଦାମ।

କଥଂ? ଭୋତିସଦ୍ଦୋ କତ୍ତୁଯୋଗେ କ୍ରିଯାପଦଂ, କ୍ରିଯାଯୋଗେ ନାମିକପଦଂ, ତସ୍ମା ସୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ୱତ୍ତତି କ୍ରିଯାପଦତ୍ଥେ ନାମିକପଦତ୍ଥେ ଚ। ତତ୍ଥ କ୍ରିଯାପଦତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନୱସେନ, ନାମିକପଦତ୍ଥେ ପନାଲପନୱସେନ। କ୍ରିଯାପଦତ୍ଥେ ତାୱ ‘‘ଏକୋ ଭୋତି’’, ନାମିକପଦତ୍ଥେ ‘‘ମା ଭୋତି ପରିଦେୱେସି’’। ଅତ୍ରିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

ଭାୱେ ନାମପଦତ୍ଥେ ଚ, ଆଲପନୱିସେସିତେ;

ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଅତ୍ଥେସୁ, ଭୋତିସଦ୍ଦୋ ପୱତ୍ତତି।

ଭୱେସଦ୍ଦୋ ପନ ‘‘ଭୱାମୀ’’ତିମସ୍ସ ୱତ୍ତମାନାୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସତ୍ଥେପି ୱତ୍ତତି। ‘‘ଭୱାମୀ’’ତିମସ୍ସ ପଞ୍ଚମୀୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସ ଆଣତ୍ତାସୀସନତ୍ଥେସୁପି ୱତ୍ତତି। ‘‘ଭୱେଯ୍ୟାମୀ’’ତିମସ୍ସ ସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତିସହିତସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅନୁମତିପରିକପ୍ପତ୍ଥେସୁପି ୱତ୍ତତି। ତତ୍ରିଦଂ ପଠମତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ଆହଚ୍ଚୱଚନଂ –

‘‘ଦେୱାନଂ ଅଧିକୋ ହୋମି, ଭୱାମି ମନୁଜାଧିପୋ;

ରୂପଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନୋ, ପଞ୍ଞାଯ ଅସମୋ ଭୱେ’’ତି।

ଅଯଂ ପନ ସବ୍ବେସଂ ତେସମତ୍ଥାନଂ ସାଧିକା ଅମ୍ହାକଂ ଗାଥାରଚନା –

‘‘ସୁଖୀ ଭୱତି ଏସୋ ଚ, ଅହଞ୍ଚାପି ସୁଖୀ ଭୱେ;

ସୁଖୀ ଭୱତୁ ଏସୋ ଚ, ଅହଞ୍ଚାପି ସୁଖୀ ଭୱେ।

ଇମାଯ ବୁଦ୍ଧପୂଜାଯ, ଭୱନ୍ତୁ ସୁଖିତା ପଜା;

ଭୱେ’ହଞ୍ଚ ସୁଖପ୍ପତ୍ତୋ, ସାମଚ୍ଚୋ ସହ ଞାତିଭି।

ସୁଖୀ ଭୱେଯ୍ୟ ଏସୋ ଚ, ଅହଞ୍ଚାପି ସୁଖୀ ଭୱେ;

ସୁଖୀ ଭୱେୟ୍ୟ ଚେ ଏସୋ, ଅହଞ୍ଚାପି ସୁଖୀ ଭୱେ’’ତି।

ଇଚ୍ଚେୱଂ –

ୱତ୍ତମାନାଯ ପଞ୍ଚମ୍ଯଂ, ସତ୍ତମ୍ଯଞ୍ଚ ୱିଭତ୍ତିଯଂ;

ଏତେସୁ ତୀସୁ ଠାନେସୁ, ଭୱେସଦ୍ଦୋ ପୱତ୍ତତି।

ଏକଧା ୱତ୍ତମାନାଯଂ, ପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀସୁ ଚ;

ଦ୍ୱେଧା ଦ୍ୱେଧାତିମସ୍ସତ୍ଥଂ, ପଞ୍ଚଧା ପରିଦୀପଯେ।

ଦ୍ୱେଧା ୱା ୱତ୍ତମାନାଯ-ମାଦିପୁରିସୱାଚକୋ;

ଅତ୍ଥୋ ‘‘ଭୱେ’’ତି ଏତସ୍ସ, ‘‘ଭୱତୀ’’ତିପିଯୁଜ୍ଜତି।

ଇଦାନି ପନ ଏତସ୍ସ, ୱୁତ୍ତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ;

ଏତ୍ଥ ପାଠଇପ୍ପଦେସଂ ତୁ, ଆହରିସ୍ସଂ ସୁଣାଥ ମେ।

କୋ’ଯଂ ମଜ୍ଝେସମୁଦ୍ଦସ୍ମିଂ, ଅପସ୍ସଂ ତୀରମାଯୁହେ;

କଂ ତ୍ୱଂ ଅତ୍ଥୱସଂ ଞତ୍ୱା, ଏୱଂ ୱାଯମସେ ଭୁସଂ।

ନିସମ୍ମ ୱତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସ, ୱାଯାମସ୍ସ ଚ ଦେୱତେ;

ତସ୍ମା ମଜ୍ଝେସମୁଦ୍ଦସ୍ମିଂ, ଅପସ୍ସଂ ତୀରମାଯୁହେ।

ଅସ୍ସଂ ପୁରିମଗାଥାଯଂ, ‘‘ଆଯୁହେ’’ତିପଦସ୍ସ ହି;

‘‘ଆଯୂହତୀ’’ତି ଅତ୍ଥୋତି, ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିଭାୱିନା।

ୱିଭତ୍ତିଯା ୱିପଲ୍ଲାସ-ୱସେନାଯଂ ସମୀରିତୋ;

ୱତ୍ତମାନେ ସତ୍ତମୀତି, ତିସ୍ସେକାରୱସେନ ୱା।

ପଚ୍ଛିମାଯ ଚ ଗାଥାଯଂ, ‘‘ଆଯୁହେ’’ତିପଦସ୍ସ ତୁ;

‘‘ଆଯୂହାମୀ’’ତି ଅତ୍ଥୋତି, ସଦ୍ଦତ୍ଥଞ୍ଞୂ ୱିଭାୱଯେ।

ତଥା ‘‘ଭୱେ’’ତିଏତସ୍ସ, ୱତ୍ତମାନାୱିଭତ୍ତିଯଂ;

‘‘ଭୱତୀ’’ତି, ‘‘ଭୱାମୀ’’ତି, ଚତ୍ଥଂ ଦ୍ୱେଧା ୱିଭାୱଯେ।

ଏୱଂୱିଧେସୁ ଅଞ୍ଞେସୁ, ପାଠେସୁପି ଅଯଂ ନଯୋ;

ନେତବ୍ବୋ ନଯଦକ୍ଖେନ, ନଯସାଗରସାସନେ।

ଏୱମୟଂ ଭୱେସଦ୍ଦୋ ପଞ୍ଚସୁ ଛସୁ ୱା କ୍ରିୟାପଦଟ୍ଠେସୁ ପୱତ୍ତତି। ତଥା ସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତ୍ୟନ୍ତନାମିକପଦସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିସଂସାରକମ୍ମଭୱୂପପତ୍ତିଭୱସଙ୍ଖାତେସୁ ଅଟ୍ଠେସୁପି। ତଥା ହି ''ଅଭୱେ ନନ୍ଦତି ତସ୍ସ, ଭୱେ ତସ୍ସ ନ ନନ୍ଦତୀ''ତିଆଦୀସୁ ୱୁଦ୍ଧିମ୍ହି। ''ଭୱେ ୱିଚରନ୍ତୋ''ତିଆଦୀସୁ ସଂସାରେ। ''ଭୱେ ଖୋ ସତି ଜାତି ହୋତି, ଜାତିପଚ୍ଚୟା ଜରାମରଣ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ କମ୍ମଭୱେ। ''ଏୱଂ ଭୱେୱିଜ୍ଜମାନେ''ତିଆଦୀସୁ ଉପପତ୍ତିଭୱେତି ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ। ଇମିନା ନୟେନ ଭୂଧାତୁତୋ ନିପ୍ଫନ୍ନାନଂ ଅଞ୍ଞତୋପି ଅଞ୍ଞେସଂ କ୍ରିୟାପଦାନଂ ୟଥାସମ୍ଭୱମତ୍ଥୋ ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବୋ।

ଆଖ୍ୟାତଟ୍ଠମ୍ହିମେ ଅତ୍ଥା, ନ ଲାତବ୍ବା କୁଦାଚନଂ;

ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନେତେ, ଉଦ୍ଧଟା ନାମତୋ ୟତୋ।

ଇଦମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରନୟନିଦସ୍ସନଂ।

ଅତ୍ଥସଦ୍ଦଚିନ୍ତାୟଂ ପନ ଏୱମୁପଲକ୍ଖେତବ୍ବଂ – ''ଭୱନ୍ତେ, ପରାଭୱନ୍ତେ, ପରାଭୱେ''ଇଚ୍ଚାଦୟୋ ଗଚ୍ଛତି ଗଚ୍ଛଂ ଗଚ୍ଛତୋସଦ୍ଦାଦୟୋ ୱିୟ ୱିସେସସଦ୍ଦା, ନ ୟାଚନୋପତାପନତ୍ଥାଦିୱାଚକୋ ନାଥତିସଦ୍ଦୋ ୱିୟ, ନ ଚ ରାଜଦେୱତାଦିୱାଚକୋ ଦେୱସଦ୍ଦୋ ୱିୟ ସାମଞ୍ଞସଦ୍ଦା। ୟେ ଚେତ୍ଥ ୱିସେସସଦ୍ଦା, ତେ ସବ୍ବକାଲଂ ୱିସେସସଦ୍ଦାୱ। ୟେ ଚ ସାମଞ୍ଞସଦ୍ଦା, ତେପି ସବ୍ବକାଲଂ ସାମଞ୍ଞସଦ୍ଦାୱ।

ତତ୍ର ଗଚ୍ଛତୀତିଆଦୀନଂ ୱିସେସସଦ୍ଦତା ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବା – ଗଚ୍ଛତୀତି ଏକଂ ନାମପଦଂ, ଏକମାଖ୍ୟାତଂ। ତଥା ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଏକଂ ନାମପଦଂ, ଏକମାଖ୍ୟାତଂ। ଗଚ୍ଛତୋତି ଏକୋ କିତନ୍ତୋ, ଅପରୋ ରୂଳ୍ହୀସଦ୍ଦୋ। ସତିପି ୱିସେସସଦ୍ଦତ୍ତେ ସଦିସତ୍ତା ସୁତିସାମଞ୍ଞତୋ ତବ୍ବିସୟଂ ବୁଦ୍ଧିଂ ନୁପ୍ପାଦେତି ୱିନାୱ'ତ୍ଥପ୍ପକରଣସଦ୍ଦନ୍ତରାଭିସମ୍ବନ୍ଧେନ। ତଥା ହି ସଦ୍ଦନ୍ତରାଭିସମ୍ବନ୍ଧେନ ''ଗଚ୍ଛତି ପତିଟ୍ଠିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତଂ ନାମପଦନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ''ଗଚ୍ଛତି ତିସ୍ସୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ପନାଖ୍ୟାତନ୍ତି। ତଥା ''ସ ଗଚ୍ଛଂ ନ ନିୱତ୍ତତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ପଠମନ୍ତଂ ନାମପଦନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ''ଗଚ୍ଛଂ ପୁତ୍ତନିୱେଦକୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଆଖ୍ୟାତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ''ଗଚ୍ଛତୋ ହୟତୋ ପତିତୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ କିତନ୍ତୋତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ''ଗଚ୍ଛତୋ ପଣ୍ଡୁପୁପ୍ଫାନି ପତନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ରୁକ୍ଖୱାଚକୋ ରୂଳ୍ହୀସଦ୍ଦୋତି। ଇତି ୱିସେସସଦ୍ଦାନଂ ଆଖ୍ୟାତନାମାନଂ ନାମାଖ୍ୟାତେହି ସମାନସୁତିକାନଂ ଅତ୍ଥାଭିସମ୍ବନ୍ଧାଦୀସୁ ୟୋ କୋଚି ଅତ୍ଥୱିସେସଞ୍ଞାପକୋ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଅୱସ୍ସମିଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ''ଗଚ୍ଛତୀ''ତିଆଦୀନଂ ଆଖ୍ୟାତନାମତ୍ତାଦିୱସେନ ପଚ୍ଚେକଂ ଠିତାନଂ ଏକେକତ୍ଥୱାଚକାନଂ ୱିସେସସଦ୍ଦତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

''ନାଥତି ଦେୱୋ''ତିଆଦୀନଂ ପନ ଆଖ୍ୟାତନାମାନଂ ନାମାଖ୍ୟାତେହି ଅସମାନସୁତିକାନଂ ଅନେକତ୍ଥୱାଚକାନଂ ସାମଞ୍ଞସଦ୍ଦତା ଏୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଅତ୍ଥସମ୍ବନ୍ଧାଦୀସୁ ହି ୱିନା ୟେନ କେନଚି ସମ୍ବନ୍ଧେନ ''ନାଥତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ୟାଚତୀ''ତି ୱା ''ଉପତାପେତୀ''ତି ୱା ''ଇସ୍ସରିୟଂ କରୋତୀ''ତି ୱା ''ଆସୀସତୀ''ତି ୱା ଅତ୍ଥୋ ପଟିଭାତି, ତଥା ''ଦେୱୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ମେଘୋ''ତି ୱା ''ଆକାସୋ''ତି ୱା ''ରାଜା''ତି ୱା ''ଦେୱତା''ତି ୱା ''ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱୋ''ତି ୱା ଅତ୍ଥୋ ପଟିଭାତି। ୟଦା ପନ ସଦ୍ଦନ୍ତରାଭିସମ୍ବନ୍ଧେନ ''ନାଥତି ସୁପ୍ପଟିପତ୍ତି''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ତଦା ''ନାଥତୀ''ତି କ୍ରିୟାପଦସ୍ସ ''ୟାଚତୀ''ତି ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି, ''ନାଥତି ସବ୍ବକିଲେସେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଉପତାପେତୀ''ତି ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ''ନାଥତି ସକଚିତ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଇସ୍ସରିୟଂ କରୋତୀ''ତି ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ''ନାଥତି ଲୋକସ୍ସ ହିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଆସୀସତୀ''ତି ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ତଥା ''ଦେୱୋ ଗଜ୍ଜତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଦେୱୋ''ତି ନାମପଦସ୍ସ ''ମେଘୋ''ତି ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ''ୱିଦ୍ଧୋ ୱିଗତୱଲାହକୋ ଦେୱୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଆକାସୋ''ତି ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ''ପିୱତୁ ଦେୱୋ ପାନୀୟ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ରାଜା''ତି ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ''ଦେୱୋ ଦେୱକାୟା ଚୱତି ଆୟୁସଙ୍ଖୟା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଦେୱତା''ତି ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ''ଦେୱାତିଦେୱୋ ସତପୁଞ୍ଞଲକ୍ଖଣୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱୋ''ତି ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଇମିନା ନୟେନ ଅଞ୍ଞେପି ସାମଞ୍ଞସଦ୍ଦା ଞାତବ୍ବା।

ସବ୍ବମେତଂ ଞତ୍ୱା ୟଥା ଅତ୍ଥୋ ସଦ୍ଦେନ, ସଦ୍ଦୋ ଚତ୍ଥେନ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତଥାତ୍ଥସଦ୍ଦା ଚିନ୍ତନୀୟା। ତତ୍ରିଦଂ ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତଂ ଚିନ୍ତାକାରନିଦସ୍ସନଂ – ''ଅତ୍ଥକୁସଲା ଭୱନ୍ତେ''ତି ୱା ''କିଞ୍ଚାନି ଭୱନ୍ତେ''ତି ୱା ୱୁତ୍ତେ ''ଭୱନ୍ତେ''ତି ଇଦଂ ''ଭୱନ୍ତୀ''ତିମିନା ସମାନତ୍ଥମାଖ୍ୟାତପଦନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ''ଭୱନ୍ତେ ପସ୍ସାମୀ''ତି ୱା ''ଇଚ୍ଛାମୀ''ତି ୱା ୱୁତ୍ତେ ଉପୟୋଗତ୍ଥୱଂ ନାମପଦନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ''ଭୱନ୍ତେ ଜନେ ପସଂସତୀ''ତି ୱା ''କାମେତୀ''ତି ୱା ୱୁତ୍ତେ ପଚ୍ଚତ୍ତୋପୟୋଗତ୍ଥୱନ୍ତାନି ଦ୍ୱେ ନାମପଦାନୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ''ଚୋରା ପରାଭୱନ୍ତେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ପରାଭୱନ୍ତେ''ତି ଇଦଂ ''ପରାଭୱନ୍ତୀ''ତିମିନା ସମାନତ୍ଥମାଖ୍ୟାତିକପଦନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ''ପରାଭୱନ୍ତେ ଜନା ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଅମିତ୍ତାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ''ପରାଭୱନ୍ତେ''ତି ଇମାନି ଉପୟୋଗପଚ୍ଚତ୍ତତ୍ଥୱନ୍ତାନି ଦ୍ୱେ ନାମପଦାନୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ''ଏସୋ ପରାଭୱେ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ପରାଭୱେ''ତି ଇଦଂ ''ପରାଭୱେୟ୍ୟା''ତିମିନା ସମାନତ୍ଥମାଖ୍ୟାତପଦନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ

ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ‘‘ଏତେ ପରାଭୱେ ଲୋକେ, ପଣ୍ଡିତୋ ସମୱେକ୍ଖିୟା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ପରାଭୱେ’’ତି ଇଦଂ ଉପୟୋଗତ୍ଥୱଂ ବହୁୱଚନଂ ନାମପଦନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ‘‘ପରାଭୱେ ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଭାୱଲକ୍ଖଣଭୁମ୍ମତ୍ଥେକୱଚନକଂ ନାମପଦନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ‘‘ତୁମ୍ହେ ମେ ପସୋଦା ସନ୍ତୱେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସନ୍ତୱେ’’ତି ଇଦଂ ‘‘ସନ୍ତୱଥା’’ତିମିନା ସମାନତ୍ଥମାଖ୍ୟାତପଦନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ ସନ୍ତୱତ୍ଥେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସନ୍ତୱତ୍ଥେ’’ତି ଇଦଂ ସନ୍ତୱାୟ ନାମ ଇତ୍ଥିୟା ୱାଚକଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ସାଲପନଂ ନାମିକପଦନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ ସନ୍ତୱତ୍ଥେପତିଟ୍ଠିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସନ୍ତୱନାମକସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ୱାଚକଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ଭୁମ୍ମୱଚନନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ।

‘‘ୱରୁଣୋ ବ୍ରହ୍ମଦେୱୋ ଚ, ଅହେସୁଂ ଅଗ୍ଗସାୱକା;

ସନ୍ତୱୋ ନାମୁପଟ୍ଠାକୋ, ରେୱତସ୍ସ ମହେସିନୋ’’ତି –

ହି ପାଠଇ। ‘‘ଧମ୍ମା ପାତୁଭୱନ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ପାତୁଭୱନ୍ତେ’’ତି ଇଦଂ ‘‘ପାତୁଭୱନ୍ତୀ’’ତିମିନା ସମାନତ୍ଥଂ ସନିପାତମାଖ୍ୟାତପଦନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ‘‘ପାତୁ ଭୱନ୍ତେ ଜନେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ତେ ଜନେ ଭୱଂ ରକ୍ଖତୂ’’ତି ଅତ୍ଥୱାଚକାନି ଆଖ୍ୟାତକିତନ୍ତସବ୍ବନାମିକପଦାନୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ‘‘ପାତୁଭୱସେ ତ୍ୱଂ ଗୁଣେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ପାତୁଭୱସେ’’ତି ଇଦଂ ‘‘ପାତୁଭୱସୀ’’ତିମିନା ସମାନତ୍ଥମାଖ୍ୟାତପଦନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ‘‘ପାତୁଭୱସେ ଗୁଣେ ୟୋ ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ପାତୁଭୱାହି ଅଉନୋ ଗୁଣହେତୁ ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥୱାଚକାନିନିପାତୟୁତ୍ତାଖ୍ୟାତନାମପଦାନୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ‘‘ଅହମଉନୋ ଗୁଣେହି ପାତୁଭୱେ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ପାତୁଭୱେ’’ତି ଇଦଂ ‘‘ପାତୁଭୱାମୀ’’ତିମିନା ସମାନତ୍ଥଂ ସନିପାତମାଖ୍ୟାତପଦନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ‘‘ମଂ ପାତୁ ଭୱେ ଇଦଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ମଂ ରକ୍ଖତୁ ସଂସାରେ ଇଦଂ ପୁଞ୍ଞକମ୍ମ’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥୱାଚକାନି ଆଖ୍ୟାତନାମପଦାନୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଚ ସଦ୍ଦୋ ଚ ଚିନ୍ତନୀୟୋ। ଇମିନା ନୟେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ୟଥାରହମତ୍ଥସଦ୍ଦା ଚିନ୍ତନୀୟା। ତତ୍ଥ ସମାନସୁତିକାନଂ କେସଞ୍ଚି ସଦ୍ଦାନଂ ‘‘ନ ତେସଂ କୋଟ୍ଠେ ଓପେନ୍ତି। ନ ତେସଂ ଅନ୍ତରା ଗଚ୍ଛେ। ସଉ ୱୋ ଲିଚ୍ଛୱୀ ଅପରିହାନୀୟେ ଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମି, ଇମେ ତେ ଦେୱ ସଉୱୋ, ତ୍ୱଞ୍ଚ ଉତ୍ତମସଉୱୋ’’ତିଆଦୀସୁ ସମାନସୁତିକାନଂ ୱିୟ ଉଚ୍ଚାରଣୱିସେସୋ ଇଚ୍ଛନୀୟୋ। ଉଚ୍ଚାରଣୱିସେସେ ହି ସତି ପଦାନି ପରିବ୍ୟତ୍ତାନି, ପଦେସୁ ପରିବ୍ୟତ୍ତେସୁ ଅତ୍ଥୋ ପରିବ୍ୟତ୍ତୋ ହୋତି, ଅତ୍ଥପରିଗ୍ଗାହକାନଂ ଅତ୍ଥାଧିଗମୋ ଅକିଚ୍ଛୋ ହୋତି, ସୁପରିସୁଦ୍ଧାଦାସତଲେ ପଟିବିମ୍ବଦସ୍ସନଂ ୱିୟ, ସୋ ଚ ଗହିତପୁବ୍ବସଙ୍କେତସ୍ସ ଅତ୍ଥସମ୍ବନ୍ଧାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଞାତେୟେୱ ହୋତି, ନ ଇତରଥା। ୱୁଉଞ୍ହେତଂ ପୋରାଣେହି –

‘‘ୱିସୟଉମନାପନ୍ନା, ସଦ୍ଦା ନେୱତ୍ଥବୋଧକା;

ନ ପଦମଉତୋ ଅତ୍ଥେ, ତେ ଅଞ୍ଞାତା ପକାସକା’’ତି।

ୟଦିଦମେତ୍ଥ ୱୁଉମମ୍ହେହି ‘‘ଉଚ୍ଚାରଣୱିସେସୋ ଇଚ୍ଛନୀୟୋ’’ତି। ଅତ୍ରାୟମୁଚ୍ଚାରଣୱିସେସଦୀପନୀ ଗାଥା ସହତ୍ଥପ୍ପକାସନନୟଦାନଗାଥାୟ।

‘‘ନ ତେ ସଂ କୋଟ୍ଠେ ଓପେନ୍ତି’’, ଇତି ପାଠେ ସୁମେଧସୋ;

ପଦଂ ‘‘ନ ତେ’’ତି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ସଂ କୋଟ୍ଠେ’’ତି ପଠେୟ୍ୟ ୱେ।

‘‘ସଂ ନ ଓପେନ୍ତି କୋଟ୍ଠେ ତେ, ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଅତ୍ଥମୀରୟେ;

ଏୱମିମେସୁ ଅଞ୍ଞେସୁ, ପାଠେସୁପି ଅୟଂ ନୟୋ।

ଅଥ ୟଂ ପନିଦମ୍ପି ୱୁଉଂ ‘‘କେସଞ୍ଚୀ’’ତି, ତଂ କିମତ୍ଥଂ? ‘‘ଗଚ୍ଛତି ପତିଟ୍ଠିତଂ, ଗଚ୍ଛତି ତିସ୍ସୋ, ଭୱନ୍ତେ ପସ୍ସାମି, ଅତ୍ଥକୁସଲା ଭୱନ୍ତେ, ୱଦନ୍ତଂ ଏକପୋକ୍ଖରା, ୱଦନ୍ତଂ ପଟିୱଦତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ସମାନସୁତିକାନମୁଚ୍ଚାରଣୱିସେସୋ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତସ୍ମା ଇଦମେତ୍ଥ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବଂ – ୟତ୍ଥ ସମାନସୁତିକାନମୁଚ୍ଚାରଣୱିସେସୋ ଲବ୍ଭତି ଅତ୍ଥୱିସେସୋ ଚ ପଦାନଂ ୱିଭାଗୱସେନ ୱା ଅୱିଭାଗୱସେନ ୱା, ତତ୍ଥ ପୟୋଗେ ସମାନସୁତିକମେକଚ୍ଚଂ ପଦଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ? ‘‘ହେତୁ ହେତୁସମ୍ପୟୁତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଞ୍ଚ ରୂପାନଂ ହେତୁପଚ୍ଚୟେନ ପଚ୍ଚୟୋ। ସୋ ତେନ ସବ୍ବଂ ଭାସତି, ସୋତେନ ୱୁୟ୍ହତି। ଭୱନ୍ତେ ଜନେ ପସଂସତି, ଭୱନ୍ତେ ପସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱମାଦୟୋ ପୟୋଗା।

ଏତ୍ଥ ‘‘ହେତୂ’’ତି ଇସକଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ହେତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତାନ’’ନ୍ତି ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। ତଥା ‘‘ସୋ’’ତି ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ତେନ ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। ‘‘ଭୱ’’ନ୍ତି ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ତେ ଜନେ’’ତି ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ।

ସେସଂ ପନ ସମାନସୁତିକଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନ ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ଦନୀଯସ୍ମିଞ୍ହି ଠାନେ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଠିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଦୁଟ୍ଠୋ ହୋତି। ଏୱଂ ପଦୱିଭାଗାୱିଭାଗୱସେନ ସମାନସୁତିକାନମତ୍ଥୁଚ୍ଚାରଣୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ସୋ ତେନା’’ତିଆଦୀସୁ ଦ୍ୱିପଦତ୍ଥଗ୍ଗହଣଂ ୱିଭାଗୋ, ଏକପଦତ୍ଥଗ୍ଗହଣମୱିଭାଗୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିସୁଂ ୱୱତ୍ଥିତାନଂ ଅସମାନସୁତିକାନଂ ଏକତୋ କତ୍ୱା ସମାନସୁତିକଭାୱପରିକପ୍ପନଂ ଅତ୍ଥନ୍ତରୱିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ଉଚ୍ଚାରଣୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ। ନ ହି ଏତାନି ‘‘ସତ୍ତୋ ସତ୍ତୋ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଏକସ୍ମିଂଯେୱତ୍ଥେ ସମାନସୁତିକାନି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଏକତ୍ତକରଣେନ ଲଦ୍ଧଂ ସମାନସୁତିଲେସଂ ଗହେତ୍ୱା ଅତ୍ଥନ୍ତରୱିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ଉଚ୍ଚାରଣୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ ‘‘ସମାନସୁତିକାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତାନି। ଏସ ନଯୋ ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ। ଇଦମେତ୍ଥ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବଂ –

ଯତ୍ଥ ସମାନସୁତିକାନଂ ଅଟ୍ଠାରସାକାରେସୁ ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ଅତ୍ଥୱିସେସୋ ଲବ୍ଭତି, ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପନ ଉଚ୍ଚାରଣେ ସଦ୍ଦୱିଲାସୋ ନ ହୋତି, ଅତ୍ଥୋ ୱା ଦୁଟ୍ଠୋ ହୋତି, ନ ତାଦିସେସୁ ପଯୋଗେସୁ ସମାନସୁତିକାନି ପଦାନି ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବାନି। ତତ୍ର କତମେନ ଚାକାରେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭୋ ଭୱତି? ପଦାନଂ ୱିଭାଗୱସେନ ୱା ଅୱିଭାଗୱସେନ ୱା ଅକ୍ଖରସନ୍ନିଧାନୱସେନ ୱା ପଦସନ୍ନିଧାନୱସେନ ୱା ପଦକ୍ଖରସନ୍ନିଧାନୱସେନ ୱା ୱିଚ୍ଛାୱସେନ ୱା କମ୍ମପ୍ପୱଚନୀଯୱସେନ ୱା ଭଯକୋଧାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ କଥିତାମେଡିତୱଚନୱସେନ ୱା ଗୁଣୱାଚକସଦ୍ଦସ୍ସ ଦ୍ୱିରୁତ୍ତୱସେନ ୱା କ୍ରିଯାପଦସ୍ସ ଦ୍ୱିରୁତ୍ତୱସେନ ୱା ସଂହିତାପଦଚ୍ଛେଦୱସେନ ୱା ଅଗାରୱତ୍ଥପରିଦୀପନୱସେନ ୱା ନିରନ୍ତରତ୍ଥପରିଦୀପନୱସେନ ୱା ନନିରନ୍ତରତ୍ଥପରିଦୀପନୱସେନ ୱା ‘‘ପୁନପ୍ପୁନ’’ମିଚ୍ଚତ୍ଥପରିଦୀପନୱସେନ ୱା ଉପମାନେ ଇୱ ସଦ୍ଦୱସେନ ୱା ଇତିସଦ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦପଦତ୍ଥୱାଚକତ୍ଥପରିଦୀପନୱସେନ ୱା ତଥାପୱତ୍ତଚିତ୍ତପରିଦୀପନୱସେନ ୱାତି ଇମେସ୍ୱଟ୍ଠାରସାକାରେସୁ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଛବ୍ବୀସାଯ ଆକାରେସୁ ତତୋ ୱାଧିକେସୁ ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭୋ ଭୱତି।

ଏତ୍ଥ ପଦାନଂ ତାୱ ୱିଭାଗୱସେନ ୱା ଅୱିଭାଗୱସେନ ୱା ସମାନସୁତିକାନମତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ସା ନଂ ସଙ୍ଗତି ପାଲେତି, ଅଭିକ୍କମୋ ସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି। ମା ନୋ ଦେୱ ଅୱଧି, ମାନୋ ମଯ୍ହଂ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି ଏୱମାଦଯୋ ପଯୋଗା।

ଅକ୍ଖରସନ୍ନିଧାନୱସେନ ପନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ସନ୍ତେହି ମହିତୋ ହିତୋ। ସଙ୍ଗା ସଙ୍ଗାମଜିଂ ମୁତ୍ତଂ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ। ଦାଠୀ ଦାଠୀସୁ ପକ୍ଖନ୍ଦି, ମଞ୍ଜୁମାନୋ ଯଥା ପୁରେ। ସବ୍ବାଭିଭୁଂୱ ସିରସାସିରସା ନମାମି। ଭୂମିତୋ ଉଟ୍ଠିତା ଯାୱ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ୱିଧାୱତି। ଅଚ୍ଚି ଅଚ୍ଚିମତୋ ଲୋକେ, ଡଯ୍ହମାନମ୍ହି ତେଜସା’’ତି ଏୱମାଦଯୋ ପଯୋଗା।

ପଦସନ୍ନିଧାନୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ଆପୋ ଆପୋଗତଂ। ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦଯୋ, ସୁଖୋ’ଲୋକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, କାରକୋ ଞାଣଚକ୍ଖୁଦୋ, ନିରାପଦେ ପଦେ ନିନ୍ନୋ, ଅନନ୍ତଞାଣଂ କରୁଣାଲଯଂ ଲଯଂ, ମଲସ୍ସ ବୁଦ୍ଧଂ ସୁସମାହିତଂ ହିତଂ। ନମାମି ଧମ୍ମଂ ଭୱସଂୱରଂ ୱରଂ, ଗୁଣାକରଞ୍ଚେୱ ନିରଙ୍ଗଣଂ ଗଣ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦଯୋ ପଯୋଗା।

ପଦକ୍ଖରସନ୍ନିଧାନୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ପମାଣରହିତଂ ହିତଂ, ସିଦ୍ଧତ୍ଥୋ ସବ୍ବସିଦ୍ଧତ୍ଥୋ, ତିଲୋକମହିତୋ ହିତୋ। ଉପଗନ୍ତ୍ୱାନ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଇଦଂ ୱଚନମବ୍ରୱୀ’’ତି ଏୱମାଦଯୋ ପଯୋଗା। ତତ୍ରିମା ଅକ୍ଖରସନ୍ନିଧାନାଦୀସୁ ଅଧିପ୍ପାଯୱିଞ୍ଞାପନିଯୋ ଗାଥା –

ମହିତୋଇତି ସଦ୍ଦମ୍ହା, ମକାରୋ ଚେ ୱିଯେଚିତୋ;

ସଦ୍ଦୋ ନିରତ୍ଥକୋ ଏତ୍ଥ, ‘‘ଅକ୍ଖର’’ନ୍ତି ୱଦେ ବୁଧୋ।

ଞେଯ୍ଯୋ ଅକ୍ଖରଯୋଗେନ,

‘‘ସନ୍ତେହି ମହିତୋ ହିତୋ’’;

ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ସରୂପାନଂ,

ହୋତି ଅତ୍ଥୱିସେସତା।

ଉପସଗ୍ଗା ନିପାତା ଚ, ଯଞ୍ଚଞ୍ଞଂ ଅତ୍ଥଜୋତକଂ;

ଏକକ୍ଖରମ୍ପି ୱିଞ୍ଞୂହି, ତଂ ‘‘ପଦ’’ନ୍ତି ସମୀରିତଂ।

ପଦାନଂ ସନ୍ନିଧାନଞ୍ଚ, ପଦକ୍ଖରାନମେୱ ଚ;

ସମାସେ ଲବ୍ଭମାନତ୍ତଂ, ସନ୍ଧାଯ ଲପିତଂ ମଯା।

ୱିଚ୍ଛାୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ଗାମେ ଗାମେ ସତଂ କୁମ୍ଭା, ଗାମୋ ଗାମୋ ରମଣୀଯୋ’’ତି ଏୱମାଦଯୋ ପଯୋଗା। ଏତ୍ଥ ହି ୱିଚ୍ଛାୱସେନ ସବ୍ବେପି ଗାମା ପରିଗ୍ଗହିତା।

ନାନାଧିକରଣାନଂ ତୁ, ୱତ୍ତୁମେକକ୍ଖଣମ୍ହି ଯା;

ଇଚ୍ଛତୋ ବ୍ଯାପିତୁଂ ଇଚ୍ଛା, ସା ୱିଚ୍ଛାତି ପକିତ୍ତିତା।

କମ୍ମପ୍ପୱଚନୀଯୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖଂ ପତି ୱିଜ୍ଜୋତତେ ଚନ୍ଦୋ, ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖଂ ପରି ୱିଜ୍ଜୋତତେ ଚନ୍ଦୋ’’ତି ପଯୋଗା, ରୁକ୍ଖାନଂ ଉପରି ଉପରି ୱିଜ୍ଜୋତତେତି ଅତ୍ଥୋ।

ଭଯକୋଧାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ କଥିତାମେଡିତୱଚନୱସେନ ପନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ଇମେ ପଯୋଗା – ଭଯେ ତାୱ ‘‘ଚୋରୋ ଚୋରୋ, ସପ୍ପୋ ସପ୍ପୋ’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। କୋଧେ ‘‘ୱସଲ ୱସଲ, ଚଣ୍ଡାଲ ଚଣ୍ଡାଲ, ୱିଜ୍ଝ ୱିଜ୍ଝ, ପହର ପହର’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ପସଂସାଯଂ ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଭନ୍ତେ ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ ଭନ୍ତେ’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ତୁରିତେ ‘‘ଅଭିକ୍କମ ୱାସେଟ୍ଠ ଅଭିକ୍କମ ୱାସେଟ୍ଠ, ଗଚ୍ଛ ଗଚ୍ଛ, ଲୁନାହି ଲୁନାହି’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। କୋତୂହଲେ ‘‘ଆଗଚ୍ଛ ଆଗଚ୍ଛ’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ଅଚ୍ଛରିଯେ ‘‘ଅହୋ ବୁଦ୍ଧୋ ଅହୋ ବୁଦ୍ଧୋ’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ହାସେ ‘‘ଅହୋ ସୁଖଂ ଅହୋ ସୁଖଂ, ଅହୋ ମନାପଂ ଅହୋ ମନାପଂ’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ସୋକେ ‘‘କହଂ ଏକପୁତ୍ତକ କହଂ ଏକପୁତ୍ତକ’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ପସାଦେ ‘‘ଭଣ୍ଡିସ୍ସନ୍ତି ୱଜ୍ଜୀ ଭଣ୍ଡିସ୍ସନ୍ତି ୱଜ୍ଜୀ’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ଏୱଂ ଭଯକୋଧାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ କଥିତାମେଡିତୱଚନୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭୋ ଭୱତି। ଏତ୍ଥ ପନ ଅତ୍ଥନ୍ତରାଭାୱେପି ଦଳ୍ହୀକମ୍ମୱସେନ ପଦାନମତ୍ଥଜୋତକଭାୱୋଯେୱ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭୋ।

ଭଯେ କୋଧେ ପସଂସାଯଂ,

ତୁରିତେ କୋତୂହଲ’ଚ୍ଛରେ;

ହାସେ ସୋକେ ପସାଦେ ଚ,

କରେ ଆମେଡିତଂ ବୁଧୋ।

ଚସଦ୍ଦୋ ଅୱୁତ୍ତସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥୋ, ତେନ ଗରହାଅସମ୍ମାନାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ‘‘ପାପୋ ପାପୋ’’ତିଆଦୀସୁ ହି ଗରହାଯଂ। ‘‘ଅଭିରୂପକ ଅଭିରୂପକା’’ତିଆଦୀସୁ ଅସମ୍ମାନେ। ‘‘ବ୍ଯାଯଂ ଅବଲବଲୋ ୱିଯା’’ତିଆଦୀସୁ ଅତିସଯତ୍ଥେ ଆମେଡିତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଗୁଣୱାଚକସ୍ସ ଦ୍ୱିରୁତ୍ତୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘କଣ୍ହୋ କଣ୍ହୋ ଚ ଘୋରୋ ଚା’’ତି ଏୱମାଦଯୋ। ‘‘କଣ୍ହୋ କଣ୍ହୋ’’ତି ହି ଅତୀୱ କଣ୍ହୋତି ଅତ୍ଥୋ। କ୍ରିଯାପଦସ୍ସ ଦ୍ୱିରୁତ୍ତୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ଧମେ ଧମେ ନାତିଧମେ’’ତି ଏୱମାଦଯୋ। ତତ୍ଥ ଧମେ ଧମେତି ଧମେଯ୍ୟ ନୋ ନ ଧମେଯ୍ୟ। ନାତିଧମେତି ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ ପନ ନ ଧମେଯ୍ୟ। ସଂହିତାପଦଚ୍ଛେଦୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ନରାନରା, ସୁରାସୁରା, କତାକତକୁସଲାକୁସଲୱିସଯଂ ୱିପ୍ପଟିସାରାକାରେନ ପୱତ୍ତଂ ଅନୁସୋଚନଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦଯୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ପରମକୋସଲ୍ଲଜନନତ୍ଥଂ ସିଲୋକଂ ରଚଯାମ –

ହିତାହିତା ହିତଂହିତଂ, ଆନୁଭାୱେନ ତେ ଜିନ;

ପୱରାପୱରାହଚ୍ଚ, ଭୱାମା’ନାମଯା ମଯନ୍ତି।

ଅଗାରୱତ୍ଥପରିଦୀପନୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ତୁୱଂତୁୱଂ ପେସୁଞ୍ଞକଲହୱିଗ୍ଗହୱିୱାଦା’’ତି ଏୱମାଦଯୋ। ନିରନ୍ତରତ୍ଥପରିଦୀପନୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ଦିୱସେ ଦିୱସେ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି ଏୱମାଦଯୋ। ନନିରନ୍ତରତ୍ଥପରିଦୀପନୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ଖଣେ ଖଣେ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଏୱମାଦଯୋ। ‘‘ପୁନପ୍ପୁନ’’ମିଚ୍ଚତ୍ଥପରିଦୀପନୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ମୁହୁଂ ମୁହୁଂ ଭାଯଯତେ କୁମାରେ’’ତି ଏୱମାଦଯୋ। ଉପମାନେ ଇୱସଦ୍ଦୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ରାଜା ରକ୍ଖତୁ ଧମ୍ମେନ, ଅତ୍ତନୋୱ ପଜଂ ପଜ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦଯୋ। ଇତିସଦ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଦପଦତ୍ଥୱାଚକତ୍ତପରିଦୀପନୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ବୁଦ୍ଧୋତି କଥଯନ୍ତୋ, ସୋମନସ୍ସଂ ପୱେଦଯି’’ନ୍ତି ଏୱମାଦଯୋ। ତଥାପୱତ୍ତଚିତ୍ତପରିଦୀପନୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଲାଭେ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ବୁଦ୍ଧୋତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ, ମଗ୍ଗଂ ସୋଧେମହଂ ତଦା’’ତି ଏୱମାଦଯୋ। ଏୱଂ ଈଦିସେସୁ ପଯୋଗେସୁ ସମାନସୁତିକପଦଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନ ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ହି ଉଚ୍ଚାରଣେ ସତି ସଦ୍ଦୱିଲାସୋ ନ ଭୱତି, କତ୍ଥଚି ପନ ‘‘କତାକତାକୁସଲାକୁସଲୱିସଯ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଦୁଟ୍ଠୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନ ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ, ଏକାବଦ୍ଧଂଯେୱ କତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। ଇତି ସମାନସୁତିକେସୁ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଛବ୍ବୀସାଯ ଆକାରେହି ଅଧିକେହି ଚ ମଣ୍ଡେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତୋ।

ଯସ୍ମା ପନ ସମାନସୁତିକେସୁ ୱିନିଚ୍ଛଯେ ଦସ୍ସିତେ ଅସମାନସୁତିକେସୁପି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଦସ୍ସେତବ୍ବୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତମ୍ପି ଦସ୍ସେସ୍ସାମ – ଯତ୍ଥ ନିଗ୍ଗହୀତମ୍ହା ପରାକାରଲୋପୋପି ପାଠୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ସଂଯୋଗବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ୱିସଂଯୋଗତ୍ତମ୍ପି। ତେସୁ ପଯୋଗେସୁ ନିଗ୍ଗହୀତପଦଂ ଅନନ୍ତରପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧଂଯେୱ କତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। କତମାନି ତାନି? ‘‘ସଚେ ଭୁତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟାହଂ-ସା’ଜୀୱୋ ଗରହିତୋ ମମ। ପୁପ୍ଫଂ’ସା ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଖଯମତ୍ତଂ ନ ନିବ୍ବାନଂ’ସ ଗମ୍ଭୀରାଦିୱାଚତୋ’’ତି ଏୱମାଦଯୋ। ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ସଚେ ଭୁତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟାହ’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱିଚ୍ଛେଦମକତ୍ୱା ଅନନ୍ତରେ ଦ୍ୱୀସୁ ଗାଥାପଦେସୁ ଅନ୍ତରୀଭୂତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସମାନସୁତିକପଦାନଂ ଏକତୋ ଉଚ୍ଚାରଣମିୱ ଅନନ୍ତରପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକାବଦ୍ଧୁଚ୍ଚାରଣୱସେନ ‘‘ସଚେ ଭୁତ୍ତୋ ଭୱେୟ୍ୟାହଂ-ସା’ଜୀୱୋ ଗରହିତୋ ମମା’’ତିଆଦିନା ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। ଏୱରୂପୋଯେୱ ହି ଉଚ୍ଚାରଣୱିସେସୋ ସକଲେହିପି ପୋରାଣେହି ୱିଞ୍ଞୂହି ଅନୁମତୋ ଉଚ୍ଚାରିତୋ ଚ ‘‘ଅସ୍ସ ଆଜୀୱୋ ଗରହିତୋ ମମ, ଅସ୍ସା ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ଅସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରାଦିୱାଚତୋ’’ତିଏୱମାଦିଅତ୍ଥପ୍ପଟିପାଦନସ୍ସାନୁରୂପତ୍ତା।

ଯତ୍ଥ ପନ ଯାଦିସେ ଉଚ୍ଚାରଣେ କରିଯମାନେ ଅତ୍ଥୋ ପରିବ୍ଭତ୍ତୋ ହୋତି, ତେସୁ ପଯୋଗେସୁ କ୍ୱଚି ଚସଦ୍ଦ ପନସଦ୍ଦାଦିଯୋଗଟ୍ଠାନେ ଈସକଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଦମୁଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ? ‘‘ୱାଠଆ ଚ ଲପସକ୍ଖରା। ଅଚ୍ଚନ୍ତସନ୍ତା ପନ ଯା, ଅଯଂ ନିବ୍ବାନସମ୍ପଦା, ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱାଚଂ ଭାସତୋ ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଇତି ଚ ଦନ୍ତି ଚ ଦୁତି ଚ ଖନ୍ତି ଚ ଞାଣଂ ପୱତ୍ତତୀତି? ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ’’ତି ଏୱମାଦଯୋ ପଯୋଗା।

ଏତେସୁ ହି ପଠମପଯୋଗେ ‘‘ୱାଠଆ ଚା’’ତି ଈସକଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଲପସକ୍ଖରା’’ତି ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଲପସକ୍ଖରାତି ସକ୍ଖରସଦିସମଧୁରୱଚନା। ଜାତକଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ‘‘ନିରତ୍ଥକୱଚନେହି ସକ୍ଖରା ୱିଯ ମଧୁରା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମାତ୍ର ବହୁବ୍ବୀହିତପ୍ପୁରିସୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ସମାସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ ‘‘ଲପା ସକ୍ଖରା ୱିଯ ଯାସଂ ତା ଲପସକ୍ଖରା, ଲପେହି ୱା ସକ୍ଖରା ୱିଯାତି ଲପସକ୍ଖରା’’ତି।

ଦୁତିଯପଯୋଗେ ‘‘ଅଚ୍ଚନ୍ତସନ୍ତା ପନ’’ଇତି ଈସକଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ଯା’’ତି ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। ଯା ପନ ଅଯଂ ନିବ୍ବାନସମ୍ପଦା ଅଚ୍ଚନ୍ତସନ୍ତାତି ହି ଅତ୍ଥୋ।

ତତିଯପଯୋଗେ ଇତି ଚ ଦନ୍ତି ଚ ଦୁତି ଚ ଖନ୍ତି ଚାତି ଏତେସୁ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ଇକାରଞ୍ଚ ଦଂକାରଞ୍ଚ ଦୁକାରଞ୍ଚ ଖଂକାରଞ୍ଚ ଈସକଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ତି ଚ ସଦ୍ଦା ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବା।

ଏତ୍ଥ ହି ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରଣେ ସତି ଅଞ୍ଞଥା ଗହେତବ୍ବତ୍ତା ଅତ୍ଥୋ ଦୁଟ୍ଠୋ ଭୱତି। କଥଂ? ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରଣେ ସତି ଇତିସଦ୍ଦୋ ଏୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୱାଚକୋ ନିପାତୋ ସିଯା, ସନ୍ଧିୱସେନ ପନ ଇକାରତ୍ଥୱାଚକୋ ରୂଳ୍ହୀସଦ୍ଦୋ ନ ସିଯା। ଦନ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଦମନତ୍ଥୋ ସିଯା, ଦଂକାରୱାଚକୋ ନ ସିଯା। ଦୁତିସଦ୍ଦୋ ନିରତ୍ଥକୋ ସିଯା, ଦୁକାରୱାଚକୋ ନ ସିଯା। ଖନ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଖମନତ୍ଥୋ ସିଯା, ଖଂକାରୱାଚକୋ ନ ସିଯା। ତସ୍ମା ଇକାର ଦଂକାର ଦୁକାର ଖଂକାରାନି ଈସକଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବାନି।

ଏତ୍ଥ ହି ଇଇତି ଦଂଇତି ଦୁଇତି ଖଂଇତୀତିଆଦିନା ସଂହିତାପଦଚ୍ଛେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ପରଭୂତସ୍ସ ଚ ଇକାରସ୍ସ ଲୋପୋ। ନ ପନେତ୍ଥ ଇଦଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ‘‘ସରୂପସରାନଂ ୱିସଯେ ପରଭୂତସ୍ସ ସରୂପସରସ୍ସ ଲୋପୋ ନ ହୋତି, ପୁବ୍ବସରସ୍ସେୱ ଲୋପୋ ହୋତି ତତ୍ରାଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯା’’ତି ‘‘ଅକିଲାସୁନୋ ୱଣ୍ଣପଥେ ଖଣନ୍ତା, ଉଦଙ୍ଗଣେ ତତ୍ଥ ପପଂ ଅୱିନ୍ଦୁ’’ନ୍ତି ପାଠଇଯଂ ସରୂପପରସରସ୍ସ ଲୋପଦସ୍ସନତୋ। ତଥା ହି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ‘‘ପୱଦ୍ଧଂ ଆପଂ ପପ’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ। ତସ୍ମା ‘‘ଇତି ଚା’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଇଇତି ଚାତି ଛେଦଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ଇକାରେସୁ ପରସ୍ସ ଇକାରସ୍ସ ଲୋପୋ କାତବ୍ବୋ, ନ

ପୁଚ୍ଛସ୍ସ।

ପୁଚ୍ଛସ୍ମିଞ୍ହି ଇକାରୱାଚକେ ଇକାରେ ନଟ୍ଠେ ସତି ନିପାତଭୂତେନ ଇତିସଦ୍ଦେନ ଇକାରସଙ୍ଖାତୋ ଅତ୍ଥୋ ନ ୱିଞ୍ଞାୟେଯ୍ୟ, ନିପାତଭୂତସ୍ସ ପନ ଇତିସଦ୍ଦସ୍ସ ଇକାରେ ନଟ୍ଠେପି ସୋ ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତେୱ ''ଦେୱଦତ୍ତୋତି ମେ ସୁତ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦେୱଦତ୍ତପଦତ୍ଥୋ ୱିୟ। ତସ୍ମା ଇତିସଦ୍ଦସ୍ସ ପରଭୂତସ୍ସ ଇକାରସ୍ସେୱ ଲୋପୋ କାତବ୍ବୋ, ନ ପୁଚ୍ଛସ୍ସ ଇକାରୱାଚକସ୍ସ ଇକାରସ୍ସ। କଚ୍ଚାୟନେ ପନ ଯେଭୁୟ୍ୟପ୍ପୱତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାୟ ଅସରୂପସରତୋ ପରସ୍ସେୱ ଅସରୂପସରସ୍ସ ଲୋପୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ସରୂପସରତୋ ପରସ୍ସ ସରୂପସରସ୍ସ। ମହାପଦେସସୁତ୍ତେହି ୱା ସରୂପସ୍ସ ପରସରସ୍ସ ଲୋପୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

''ଅନ୍ତରା ଚ ରାଜଗହଂ ଅନ୍ତରା ଚ ନାଳନ୍ଦ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ପନ ଚସଦ୍ଦାଦିଯୋଗଟ୍ଠାନେପି ସତି ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପଦଂ ନ ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। ଯତ୍ଥ ଚ ଆଗମକ୍ଖରାଦୀନି ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତେସୁ ପଯୋଗେସୁ ପୁବ୍ବପଦାନି ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ନ ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବାନି, ଆଗମକ୍ଖରୱନ୍ତେହି ପରପଦେହି ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ''ନକ୍ଖତ୍ତରାଜାରିୱ ତାରକାନଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ''ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ପଯୋଗା। ଯତ୍ଥ ଯେସଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଦିସ୍ସତି, ଅତ୍ଥୋ ଚ ଯୁଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ତାନି ଅତ୍ଥାନୁରୂପଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ''ନହାନେ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଅକାସି, ଉସ୍ସୁକ୍କମ୍ପି ଅକାସି ଯାଗୁୟା ଖାଦନୀଯେ ଭତ୍ତସ୍ମିଂ'' ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ପଯୋଗା। ଏତ୍ଥ ହି ''ନହାନେ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଅକାସୀ''ତି ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ''ଉସ୍ସୁକ୍କମ୍ପି ଅକାସି ଯାଗୁୟା ଖାଦନୀଯେ ଭତ୍ତସ୍ମି''ନ୍ତି ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି ସତି ନ କେୱଲଂ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ନହାନେଯେୱ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଅକାସି, ଅଥ ଖୋ ଯାଗୁଯାପି ଖାଦନୀଯେପି ଭତ୍ତସ୍ମିମ୍ପି ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଅକାସୀତି ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନେ ସମତ୍ଥୋ ଭୱତି, ଅଟ୍ଠାନପ୍ପଯୁତ୍ତୋ ସମୁଚ୍ଚୟତ୍ଥୱାଚକୋ ଅପିସଦ୍ଦୋ।

ଯତ୍ଥ ପନ ଯେସମିତରେନ ୱା ଇତରେନ ୱା ଏକେକପଦେନ ଉଭୟପଦେହି ୱା ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଦିସ୍ସତି ସହେୱତ୍ଥଯୁତ୍ତିୟା, ତତ୍ଥ ତାନି ଯଥାରହଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରେତବ୍ବାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ''ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତିଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କେୱଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେତି। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଦେସେସ୍ସାମି, ତଂ ସୁଣାଥ ସାଧୁକଂ ମନସିକରୋଥ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱ''ନ୍ତି ଏୱମାଦଯୋ ପଯୋଗା। ତତ୍ରିମା ଅଧିପ୍ପାୟୱିଞ୍ଞାପିକା ଗାଥା –

ଧମ୍ମସଦ୍ଦେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମ-ଚରିୟସଦ୍ଦେନ ୱା ପଦଂ;

ଯୋଜେତ୍ୱା ଇରୟେ ୱିଞ୍ଞୂ, ''ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନ''ନ୍ତିଦଂ।

''ସାଧୁକ''ନ୍ତି ପଦଂ ୱିଞ୍ଞୂ, ''ସୁଣାଥା''ତି ପଦେନ ୱା;

ତଥା ''ମନସିକରୋଥ'', ଇତି ୱୁତ୍ତପଦେନ ୱା;

ଇରୟେ ଯୋଜୟିତ୍ୱାନ, ଉଭୟେହି ପଦେହି ୱା।

ଏକମେକେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଉଭୟେହି ୱା;

ଦିସ୍ସତୀତି ୱିଜାନେଯ୍ୟ, ସଦ୍ଧିମେୱତ୍ଥଯୁତ୍ତିୟା।

ନଉନୋମତିୟା ଏସୋ, ଅତ୍ଥୋ ଏତ୍ଥ ମୟା ରୁତୋ;

ପୁବ୍ବାଚରିୟସୀହାନଂ, ନୟଂ ନିସ୍ସାୟ ମେ ରୁତୋ।

ଏୱଂୱିଧେସୁ ଅଞ୍ଞେସୁ, ପାଠେସୁପି ଅୟଂ ନୟୋ;

ନେତବ୍ବୋ ନୟଦକ୍ଖେନ, ସାସନତ୍ଥଗୱେସିନା।

ଅତ୍ଥାନୁରୂପତୋ ସଦ୍ଦଂ, ଅତ୍ଥଂ ସଦ୍ଦାନୁରୂପତୋ;

ଚିନ୍ତୟିତ୍ୱାନ ମେଧାୱୀ, ୱୋହରେ ନ ଯଥା ତଥାତି।

ଅୟମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥସଦ୍ଦଚିନ୍ତା।

ଅଜ୍ଝାତିସୟଯୋଗେ ଏୱଂ ଉପଲକ୍ଖେତବ୍ବଂ – ଭୂଧାତୁଅଜ୍ଝାତିସୟଯୋଗତୋ ୱୁଦ୍ଧୃନେ ଦିଟ୍ଠା ''ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମହାନାମୋ ଲିଚ୍ଛୱୀ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି 'ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ୱଜ୍ଜୀ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ୱଜ୍ଜୀ'ତି'' ଇତି ୱା ''ଅହମେୱ ଦୂସିୟା ଭୂନହତା, ରଞ୍ଞୋ ମହାପତାପସ୍ସା''ତି ୱା ''ୱେଦା ନ ତାଣାୟ ଭୱନ୍ତିଦସ୍ସ, ମିତ୍ତଦ୍ଦୁନୋ ଭୂନହୁନୋ ନରସ୍ସା''ତି ୱା ''ଭୂନହଚ୍ଚଂ କତଂ ମୟା''ତି ୱା ଏୱଂ ୱୁଦ୍ଧୃନେ ଦିଟ୍ଠା।

ୱଚନସଙ୍ଗହେ ଏୱଂ ଉପଲକ୍ଖେତବ୍ବଂ – ୱତ୍ତମାନାୟ ୱିଭତ୍ତିୟା ପରସ୍ସପଦଂ ମଜ୍ଝିମପୁରିସବହୁୱଚନଂ ପଞ୍ଚମିୟା ପରସ୍ସପଦେନ ମଜ୍ଝିମପୁରିସବହୁୱଚନେନ ସଦିସଂ। ତୁମ୍ହେ ଭୱଥ।

ୱତ୍ତମାନପଞ୍ଚମୀନଂ ପରସ୍ସପଦେ ଉତ୍ତମପୁରିସଚତୁକ୍କେ ଏକୱଚନଂ ଏକୱଚନେନ, ବହୁୱଚନମ୍ପି ବହୁୱଚନେନ ସଦିସଂ। ଅହଂ ଭୱାମି, ମୟଂ ଭୱାମ।

ୱତ୍ତମାନାୟ ଅତ୍ତନୋପଦଂ ମଜ୍ଝିମପୁରିସେକୱଚନଂ ହିୟ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନୀନଂ ଅତ୍ତନୋପଦେହି ଦ୍ୱୀହି ମଜ୍ଝିମପୁରିସେକୱଚନେହି ସଦିସଂ କତ୍ଥଚି ୱଣ୍ଣସମୁଦାୟୱସେନ କିଞ୍ଚି ୱିସେସଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା, ଏସ ନୟୋ ଉତ୍ତରତ୍ରାପି ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ତ୍ୱଂ ଭୱସେ, ଇଦଂ ୱତ୍ତମାନାୟ ରୂପଂ। ତ୍ୱଂ ଅଭୱସେ, ଇଦଂ ହିୟ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନୀନଂ ରୂପଂ।

ୱତ୍ତମାନାୟ ଅତ୍ତନୋପଦଂ ଉତ୍ତମପୁରିସେକୱଚନଂ ପଞ୍ଚମିୟା ଅତ୍ତନୋପଦେନୁତ୍ତମପୁରିସେକୱଚନେନ ଚ ପରୋକ୍ଖାୟ ପରସ୍ସପଦେନ ମଜ୍ଝିମପୁରିସେକୱଚନେନ ଚାତି ଦ୍ୱୀହି ୱଚନେହି ସଦିସଂ। ଅହଂ ଭୱେ, ଇଦଂ ୱତ୍ତମାନପଞ୍ଚମୀନଂ ରୂପଂ। ତ୍ୱଂ ବଭୂୱେ, ଇଦଂ ପରୋକ୍ଖାୟ ରୂପଂ।

ୱତ୍ତମାନାୟ ଅତ୍ତନୋପଦଂ ଉତ୍ତମପୁରିସବହୁୱଚନଂ ପରୋକ୍ଖଜ୍ଜତନୀନଂ ଅତ୍ତନୋପଦେହି ଦ୍ୱୀହି ଉତ୍ତମପୁରିସବହୁୱଚନେହି ସଦିସଂ। ମୟଂ ଭୱାମ୍ହେ, ଇଦଂ ୱତ୍ତମାନାୟ ରୂପଂ। ମୟଂ ବଭୂୱିମ୍ହେ, ଇଦଂ ପରୋକ୍ଖାୟ ରୂପଂ। ମୟଂ ଅଭୱିମ୍ହେ, ଇଦମଜ୍ଜତନିୟା ରୂପଂ।

ପଞ୍ଚମିୟା ଅତ୍ତନୋପଦଂ ମଜ୍ଝିମପୁରିସବହୁୱଚନଂ ପରୋକ୍ଖାୟ ଅତ୍ତନୋପଦେନ ମଜ୍ଝିମପୁରିସବହୁୱଚନେନ ସଦିସଂ। ତୁମ୍ହେ ଭୱୱ୍ହୋ, ଇଦଂ ପଞ୍ଚମିୟା ରୂପଂ। ତୁମ୍ହେ ବଭୂୱିୱ୍ହୋ, ଇଦଂ ପରୋକ୍ଖାୟ ରୂପଂ।

ପରୋକ୍ଖାୟ ପରସ୍ସପଦଂ ପଠମପୁରିସବହୁୱଚନଂ ହିୟ୍ୟତ୍ତନିୟା ପରସ୍ସପଦେନ ପଠମପୁରିସବହୁୱଚନେନ ଚ ଅଜ୍ଜତନିୟା ଅତ୍ତନୋପଦେନ ପଠମପୁରିସବହୁୱଚନେନ ଚାତି ଦ୍ୱୀହି ୱଚନେହି ସଦିସଂ। ତେ ବଭୂୱୁ, ଇଦଂ ପରୋକ୍ଖାୟ ରୂପଂ। ତେ ଅଭୱୁ, ଇଦଂ ହିୟ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନୀନଂ ରୂପଂ।

ପରୋକ୍ଖାୟ ପରସ୍ସପଦଂ ମଜ୍ଝିମପୁରିସବହୁୱଚନଂ ଅତ୍ତନୋପଦେନ ପଠମପୁରିସେକୱଚନେନ ଚ ହିୟ୍ୟତ୍ତନିୟା ପରସ୍ସପଦେନ ମଜ୍ଝିମପୁରିସବହୁୱଚନେନ ଚ ଅତ୍ତନୋପଦେନ ପଠମପୁରିସେକୱଚନେନ ଚ ଅଜ୍ଜତନିୟା ପରସ୍ସପଦେନ ମଜ୍ଝିମପୁରିସବହୁୱଚନେନ ଚାତି ଚତୂହି ୱଚନେହି ସଦିସଂ। ତୁମ୍ହେ ବଭୂୱିତ୍ଥ, ସୋ ବଭୂୱିତ୍ଥ, ଇମାନି ପରୋକ୍ଖାୟ ରୂପାନି। ତୁମ୍ହେ ଅଭୱତ୍ଥ, ସୋ ଅଭୱତ୍ଥ, ଇମାନି ହିୟ୍ୟତ୍ତନିୟା ରୂପାନି। ତୁମ୍ହେ ଅଭୱିତ୍ଥ, ଇଦମଜ୍ଜତନିୟା ରୂପଂ।

ପରୋକ୍ଖାୟ ପରସ୍ସପଦଂ ଉତ୍ତମପୁରିସେକୱଚନଂ ହିୟ୍ୟତ୍ତନିୟା ପରସ୍ସପଦେନୁତ୍ତମପୁରିସେକୱଚନେନ ଚ ଅଜ୍ଜତନିୟା ଅତ୍ତନୋପଦେନୁତ୍ତମପୁରିସେକୱଚନେନ ଚାତି ଦ୍ୱୀହି ୱଚନେହି ସଦିସଂ। ଅହଂ ବଭୂୱଂ, ଇଦଂ ପରୋକ୍ଖାୟ ରୂପଂ। ଅହଂ ଅଭୱଂ, ଇଦଂ ହିୟ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନୀନଂ ରୂପଂ।

ପରୋକ୍ଖାୟ ପରସ୍ସପଦଂ ଉତ୍ତମପୁରିସବହୁୱଚନଂ ହିୟ୍ୟତ୍ତନିୟା ପରସ୍ସପଦେନୁତ୍ତମପୁରିସବହୁୱଚନେନ ସଦିସଂ। ମୟଂ ବଭୂୱିମ୍ହ, ଇଦଂ ପରୋକ୍ଖାୟ ରୂପଂ। ମୟଂ ଅଭୱମ୍ହ, ଇଦଂ ହିୟ୍ୟତ୍ତନିୟା ରୂପଂ।

ପରୋକ୍ଖାୟ ଅତ୍ତନୋପଦୌତ୍ତମପୁରିସେକୱଚନଂ ହିୟ୍ୟତ୍ତନିୟା ଅତ୍ତନୋପଦେନୁତ୍ତମପୁରିସେକୱଚନେନ ଚ ଅଜ୍ଜତନିୟା ପରସ୍ସପଦେନୁତ୍ତମପୁରିସେକୱଚନେନ ଚାତି ଦ୍ୱୀହି ୱଚନେହି ସଦିସଂ। ଅହଂ ବଭୂୱିଂ, ଇଦଂ ପରୋକ୍ଖାୟ ରୂପଂ। ଅହଂ ଅଭୱିଂ, ଇଦଂ

ହିଯ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନୀନଂ ରୂପଂ।

ହିଯ୍ୟତ୍ତନିଯା ପରସ୍ସପଦଂ ପଠମପୁରିସେକୱଚନଂ ଅଜ୍ଜତନିଯା ଅତ୍ତନୋପଦେନ ପଠମପୁରିସେକୱଚନେନ ସଦିସଂ। ସୋ ଅଭୱା।

ହିଯ୍ୟତ୍ତନିଯା ପରସ୍ସପଦଂ ମଜ୍ଝିମପୁରିସେକୱଚନଂ ଅଜ୍ଜତନିଯା ପରସ୍ସପଦେନ ମଜ୍ଝିମପୁରିସେକୱଚନେନ ସଦିସଂ। ତ୍ୱଂ ଅଭୱୋ।

ଭୱିସ୍ସନ୍ତିଯା ପରସ୍ସପଦଂ ମଜ୍ଝିମପୁରିସବହୁୱଚନଂ କାଲାତିପତ୍ତିଯା ପରସ୍ସପଦେନ ମଜ୍ଝିମପୁରିସବହୁୱଚନେନ ଅତ୍ତନୋପଦେନ ପଠମପୁରିସେକୱଚନେନ ଚାତି ଦ୍ୱୀହି ୱଚନେହି ସଦିସଂ। ତୁମ୍ହେ ଭୱିସ୍ସଥ, ଇଦଂ ଭୱିସ୍ସନ୍ତିଯା ରୂପଂ। ତୁମ୍ହେ ଅଭୱିସ୍ସଥ, ସୋ ଅଭୱିସ୍ସଥ, ଇମାନି କାଲାତିପତ୍ତିଯା ରୂପାନି।

ଭୱିସ୍ସନ୍ତିଯା ଅତ୍ତନୋପଦଂ ମଜ୍ଝିମପୁରିସେକୱଚନଂ କାଲାତିପତ୍ତିଯା ଅତ୍ତନୋପଦେନ ମଜ୍ଝିମପୁରିସେକୱଚନେନ ସଦିସଂ। ତ୍ୱଂ ଭୱିସ୍ସସେ, ଇଦଂ ଭୱିସ୍ସନ୍ତିଯା ରୂପଂ। ତ୍ୱଂ ଅଭୱିସ୍ସସେ, ଇଦଂ କାଲାତିପତ୍ତିଯା ରୂପଂ।

ଭୱିସ୍ସନ୍ତିଯା ଅତ୍ତନୋପଦଂ ମଜ୍ଝିମପୁରିସବହୁୱଚନଂ କାଲାତିପତ୍ତିଯା ଅତ୍ତନୋପଦେନ ମଜ୍ଝିମପୁରିସବହୁୱଚନେନ ସଦିସଂ। ତୁମ୍ହେ ଭୱିସ୍ସୱ୍ହେ, ଇଦଂ ଭୱିସ୍ସନ୍ତିଯା ରୂପଂ। ତୁମ୍ହେ ଅଭୱିସ୍ସୱ୍ହେ, ଇଦଂ କାଲାତିପତ୍ତିଯା ରୂପଂ।

ଭୱିସ୍ସନ୍ତିଯା ଅତ୍ତନୋପଦଂ ଉତ୍ତମପୁରିସେକୱଚନଂ କାଲାତିପତ୍ତିଯା ପରସ୍ସପଦେନୁତ୍ତମପୁରିସେକୱଚନେନ ସଦିସଂ। ଅହଂ ଭୱିସ୍ସଂ, ଇଦଂ ଭୱିସ୍ସନ୍ତିଯା ରୂପଂ। ଅହଂ ଅଭୱିସ୍ସଂ, ଇଦଂ କାଲାତିପତ୍ତିଯା ରୂପଂ। ସେସାନି ସଙ୍କାସମଟ୍ଠନଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ୱଚନାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିସଦିସାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଭୱନ୍ତି ଚତ୍ର –

ୱତ୍ତମାନାପଞ୍ଚମୀସୁ, ଥଦ୍ୱଯଂ ସମୁଦୀରିତଂ;

''ତୁମ୍ହେ ଭୱଥ''ଇଚ୍ଚତ୍ର, ଉଦାହରଣକଂ ଦ୍ୱିଧା।

ମିଦ୍ୱଯଂ ମଦ୍ୱଯଞ୍ଚେୱ, ତାସୁ ୱୁତ୍ତଂ ଦ୍ୱିଧା ଦ୍ୱିଧା;

''ଭୱାମୀ''ତି ''ଭୱାମା''ତି, ଚେତ୍ଥ ରୂପାନି ନିଦ୍ଦିସେ।

ୱତ୍ତମାନକହିଯ୍ୟତ୍ତ-ନଜ୍ଜତନୀୱିଭତ୍ତିସୁ;

ସେତ୍ତଯଂ ''ଭୱସେ ତ୍ୱ''ନ୍ତି, ୱତ୍ତମାନାୱିଭତ୍ତିତୋ;

''ଅଭୱସେ''ତି ହିଯ୍ୟତ୍ତ-ନଜ୍ଜତନୀୱିଭତ୍ତିତୋ।

ୱତ୍ତମାନାପଞ୍ଚମିକା-ପରୋକ୍ଖାସୁ ୱିଭତ୍ତିସୁ;

ଏତ୍ତଯଂ ଲପିତଂ ତତ୍ଥ, ଆଦୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱସେନ ତୁ।

ଜଞ୍ଞା ''ଅହଂ ଭୱେ''ତି ''ତ୍ୱଂ, ବଭୂୱେ''ତି ପରୋକ୍ଖତୋ;

ୱତ୍ତମାନାପରୋକ୍ଖଜ୍ଜ-ତନୀସୁ ତୀସୁ ସଦ୍ଦିତଂ।

ମ୍ହେତ୍ତଯଂ କମତୋ ରୂପଂ, ମଯଂସଦ୍ଦୱିସେସିଯଂ;

''ସମ୍ଭୱାମ୍ହେ ବଭୂୱିମ୍ହେ, ଅଭୱିମ୍ହେ''ତି ନିଦ୍ଦିସେ।

ପଞ୍ଚମିକାପରୋକ୍ଖାସୁ, ଞ୍ଚେଦ୍ୱଯଂ ରୂପମେଝ ହି;

‘‘ଭୱଞ୍ଚେ ବଭୂୱିଞ୍ଚେ’’ତି, ତୁମ୍ହେସଦ୍ଦୱିସେସିଯଂ।

ପରୋକ୍ଖମ୍ହି ୱା ହିଯ୍ୟତ୍ତ-ନଜ୍ଜତନୀୱିଭତ୍ତିସୁ;

ଉତ୍ତଯଂ ‘‘ତେ ବଭୂୱୁ’’ତି, ରୂପଂ ଜଞ୍ଞା ପରୋକ୍ଖତୋ;

ହିଯ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନିତୋ, ଜଞ୍ଞା ‘‘ତେ ଅଭୱୁ’’ଇତି।

ପରୋକ୍ଖମ୍ହି ୱା ହିଯ୍ୟତ୍ତ-ନଜ୍ଜତନୀୱିଭତ୍ତିସୁ;

ସଦ୍ଦିତଂ ତଥସଂଯୋଗ- ପଞ୍ଚକଂ ଇତି ନିଦ୍ଦିସେ।

ବଭୂୱିଝଦ୍ୱଯଂ ତଝ, ରୂପଂ ଜଞ୍ଞା ପରୋକ୍ଖଜଂ;

ବୱ୍ହେକେକଉତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ମଜ୍ଝିମପଠମୱ୍ହଯଂ।

ଅଭୱଝଦ୍ୱଯଂ ଞେଯ୍ୟଂ, ହିଯ୍ୟତ୍ତନୀୱିଭତ୍ତିଜଂ;

ବୱ୍ହେକେକଉତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ମଜ୍ଝିମୋ ପଠମୋ ଚ ସୋ;

‘‘ଅଭୱିତ୍ଥା’’ତିଦଂ ରୂପଂ, ଅଜ୍ଜତନୀୱିଭତ୍ତିଜଂ।

ତଞ୍ଚ ଖୋ ବହୁକଉମ୍ହି, ତୁମ୍ହେସଦ୍ଦେନ ଯୋଜଯେ;

ପରୋକ୍ଖାୱ୍ହଯହିଯ୍ୟତ୍ତ-ନଜ୍ଜତନୀସୁ କିତ୍ତିତଂ।

ଅଂତଯଂ ତଝ ଆଦିଯଂ, ‘‘ବଭୂୱଂ’’ରୂପମୀରିତଂ;

ଦୁୱିନ୍ନଂ ଅଭୱଂରୂପଂ, ଅହଂସଦ୍ଦେନ ଯୋଜଯେ।

ପରୋକ୍ଖକାହିଯ୍ୟତ୍ତନୀ-ୱସେନ ମ୍ହଦୁକଂ ‘‘ମଯଂ;

ବଭୂୱିମ୍ହ ଅଭୱିମ୍ହ’’, ଇତି ରୂପଦ୍ୱଯଂ କମା।

ପରୋକ୍ଖାୱ୍ହଯହିଯ୍ୟତ୍ତ-ନଜ୍ଜତନୀୱିଭତ୍ତିସୁ;

ଇଂତଯଂ ତୁ ତହିଂ ରୂପଂ, ‘‘ବଭୂୱି’’ନ୍ତି ପରୋକ୍ଖଜଂ;

‘‘ଅଭୱି’’ନ୍ତୀତରାସଂ ତୁ, ଅହଂସଦ୍ଦଯୁତାଖିଲଂ।

ହିଯ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନୀସୁ , ଆଦ୍ୱଯଂ ମତମେଝ ହି;

‘‘ଅଭୱା’’ ଇତି ଏକତ୍ତେ, ରୂପଂ ପଠମପୋରିସଂ।

ହିଯ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନୀସୁ, ଓଦ୍ୱଯଂ ୱୁତ୍ତମେଝ ତୁ;

‘‘ଅଭଓ୍ୱୋ’’ଇତି ଏକଓ୍ୱେ, ରୂପଂ ମଜ୍ଝିମପୋରିସଂ।

ଭଓ୍ୱିସ୍ସନ୍ତିଯକାଲାତି-ପତ୍ତୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଭାସିତଂ;

ବଓ୍ହୁଓ୍ୱେ ବହୁଏକଓ୍ୱେ, ସସଂଯୋଗଂ ସ୍ସଥଉଯଂ।

‘‘ତୁମ୍ହେ ଭଓ୍ୱିସ୍ସଥ୍’’ଚ୍ଚେତଂ, ଭଓ୍ୱିସ୍ସନ୍ତିଯତୋ ମତଂ;

‘‘ଅଭଓ୍ୱିସ୍ସଥ ତୁମ୍ହେ’’ତି, ‘‘ଅଭଓ୍ୱିସ୍ସଥ ସୋ’’ତି ଚ;

କାଲାତିପତ୍ତିତୋ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ଏତଞ୍ହି ଓ୍ୱଚନଦ୍ୱଯଂ।

ଭଓ୍ୱିସ୍ସନ୍ତିଯକାଲାତି-ପତ୍ତୀସୁ ସମୁଦୀରିତଂ;

ମଜ୍ଝିମପୁରିସଟ୍ଠାନେ, ସସଂଯୋଗଂ ସ୍ସେଯୁଗଂ।

‘‘ଭଓ୍ୱିସ୍ସସେ ତ୍ୱ’’ମିଚ୍ଚେତଂ, ‘‘ତ୍ୱଂ ଅଭଓ୍ୱିସ୍ସସେ’’ତି ଚ;

ଇମାନି ତୁ ପଯୋଗାନି, ତତ୍ଥ ଓ୍ୱିଞ୍ଞୂ ପକାସଯେ।

ସ୍ସଓ୍ହେଦ୍ୱଯଂ ସେନ ଯୁତଂ, ସ୍ସଂଦ୍ୱଯଞ୍ଚ ଚତୁକ୍କକଂ;

ଇଦମ୍ପି କଥିତଂ ଦ୍ୱୀସୁ, ଯଥାରୁତଓ୍ୱିଭତ୍ତିସୁ।

‘‘ଭଓ୍ୱିସ୍ସଓ୍ହେ’’ତି ବଓ୍ହୁଓ୍ୱେ, ଭଓ୍ୱିସ୍ସନ୍ତିକମଜ୍ଝିମୋ;

ବଓ୍ହୁଓ୍ୱେ ‘‘ଅଭଓ୍ୱିସ୍ସଓ୍ହେ’’, କାଲାତିପତ୍ତିମଜ୍ଝିମୋ।

‘‘ଭଓ୍ୱିସ୍ସଂ’’ ଇତି ଏକଓ୍ୱେ, ଭଓ୍ୱିସ୍ସନ୍ତିକମୁତ୍ତମୋ;

‘‘ଅଭଓ୍ୱିସ୍ସ’’ନ୍ତି ଏକଓ୍ୱେ, କାଲାତିପତ୍ତିକୁତ୍ତମୋ।

ଇତି ଓ୍ୱୁତ୍ତାନି ଓ୍ୱୁତ୍ତେହି, ଓ୍ୱଚନେହି ସମାନତଂ;

ଯନ୍ତେ’କଚ୍ଚେହି ତଂ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ, ଏକତାଲୀସଧା ଠିତଂ।

ସେସାନି ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସ, ଅସମାନାନି ସଙ୍ଖଥା;

ଏତଂ ନଯଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ଓ୍ୱଦେ ସଙ୍ଖତ୍ଥ ସମ୍ଭଓ୍ୱାତି।

ଅଯମେତ୍ଥ ସମାନାସମାନଓ୍ୱସେନ ଓ୍ୱଚନସଙ୍ଗହୋ।

ଆଗମଲକ୍ଖଣଓ୍ୱସେନ ଓ୍ୱିଭତ୍ତିଓ୍ୱଚନସଙ୍ଗହେ ଏଓ୍ୱଂ ଉପଲକ୍ଖେତଙ୍ଖଂ –

ଭଓ୍ୱିସ୍ସନ୍ତୀପରୋକ୍ଖଜ୍ଜ-ତନୀକାଲାତିପତ୍ତିସୁ;

ନିଚ୍ଚଂ କ୍ୱଚି କ୍ୱଚା’ନିଚ୍ଚଂ, ଇକାରାଗମନଂ ଭୱେ।

ଇକାରାଗମନଂ ତଞ୍ଚି, ପରୋକ୍ଖାୟଂ ୱିଭତ୍ତିୟଂ;

ବଓ୍ହୁତ୍ତେ ମଜ୍ଝିମଟ୍ଠାନେ, ବଓ୍ହୁତ୍ତେ ଚୁତ୍ତମେ ସିୟା;

ପରସ୍ସପଦଂ ସନ୍ଧାୟ, ଇଦଂ ୱଚନମୀରିତଂ।

ଉତ୍ତମେକୱଚୋ ଚାପି, ନେତସ୍ସ ଅତ୍ତନୋପଦେ;

ହୋତୀତି ଅୱଗନ୍ତଙ୍ଗଂ, ଭତ୍ତିସ୍ସନ୍ତିମ୍ହି ସଙ୍ଗସୋ।

ହିଯ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନିକ-କାଲାତିପତ୍ତୀସୁ ପନ;

ଅକାରାଗମନଂ ହୋତି, ସଙ୍ଗସୋ ଇତି ଲକ୍ଖୟେ।

ଅଜ୍ଜତନିମ୍ହି ବଓ୍ହୁତ୍ତେ, ମଜ୍ଝିମେ ଉତ୍ତମେ ତଥା;

ବଓ୍ହୁତ୍ତମ୍ହି ଅକାରେନ, ଇକାରାଗମନଂ ଭୱେ।

ଇକାରାଗମନଂ ନିଚ୍ଚଂ, କାଲାତିପତ୍ତିୟଂ ଭୱେ;

ଅକାରାଗମନଂ ତତ୍ଥ, ଅନେକନ୍ତିକମୀରିତଂ।

ଅକାରାଗମନଂୟେୱ, ହିଯ୍ୟତ୍ତନ୍ନଂ ପକାସତି;

ପରୋକ୍ଖାୟଂ ଭତ୍ତିସ୍ସନ୍ତ୍ୟ-ଞ୍ଚିକାରୋୟେୱ ଦିସ୍ସତି।

ଅକାରାଗମନଞ୍ଚେୱ, ଇକାରାଗମନମ୍ପି ଚ;

ଅଜ୍ଜତନିକକାଲାତି-ପତ୍ତୀସୁ ପନ ଦିସ୍ସତି।

ତୀସୁ ସେସୱିଭତ୍ତୀସୁ, ନା’କାରତ୍ତୟମୀରିତଂ;

ୱତ୍ତମାନାୟ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ, ସତ୍ତମିୟନ୍ତି ସଙ୍ଗସୋ।

ଇକାରେନେୱ ସହିତା, ଦ୍ୱେ ଭୱନ୍ତି ୱିଭତ୍ତିୟୋ;

ସତ୍ତ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତେତ୍ଥ, ୱଚନାନୀତି ଲକ୍ଖୟେ।

ଅକାରେନେୱ ସହିତା, ଏକାୟେୱ ୱିଭତ୍ତି ତୁ;

ଦ୍ୱାଦସ ୱଚନାନେତ୍ଥ, ଭୱନ୍ତୀତି ଚ ଲକ୍ଖୟେ।

ଅକାରିକାରସହିତା , ଦୁୱେୟେୱ ୱିଭତ୍ତିୟୋ;

ଚତ୍ତାରି ଦ୍ୱାଦସଞ୍ଚେୱ, ୱଚନାନି ଭୱନ୍ତିଧ।

ଆକାରନ୍ତଯମୁତ୍ତା ତୁ, ତିସ୍ସୋଯେଵ ୱିଭତ୍ତିଯୋ;

ୱଚନାନେଵ ଛତ୍ତିଂସ, ହୋନ୍ତୀତି ପରିଦୀପଯେ।

ପରୋକ୍ଖାଅଜ୍ଜତନୀସ୍ଵୁ, ପଞ୍ଚଟ୍ଠ ଚ ଯଥାକ୍କମଂ;

ଇକାରତୋ ୱିମୁତ୍ତାନି, ୱଚନାନି ଭୱନ୍ତିତି।

ଏୱମେଵ ୱିଭତ୍ତୀନଂ, ଛନ୍ନଵୁତିୱିଧାନ ଚ;

ସଙ୍ଗହୋ ୱଚନାନନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ୱିଭାୱିନାତି।

ଅଯମେଵ ଆଗମଲକ୍ଖଣୱସେନ ୱିଭତ୍ତିୱଚନସଙ୍ଗହୋ।

କାଲୱସେନ ପନ ୱିଭତ୍ତିୱଚନସଙ୍ଗହେ ଦୁୱିଧୋ ସଙ୍ଗହୋ କାଲତ୍ତଯୱସେନ ସଙ୍ଗହୋ, କାଲଛକ୍କୱସେନ ସଙ୍ଗହୋ ଚାତି। ତତ୍ଥ ୱତ୍ତମାନାପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତିଯୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲିକା, ୱତ୍ତମାନାପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତ୍ଯନ୍ତାନି ପଦାନି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱଚନାନି। ପରୋକ୍ଖାହିଯ୍ଯତ୍ତନଜ୍ଜତନୀୱିଭତ୍ତିଯୋ ଅତୀତକାଲିକା, ପରୋକ୍ଖାହିଯ୍ଯତ୍ତନଜ୍ଜତନୀୱିଭତ୍ତ୍ଯନ୍ତାନି ପଦାନି ଅତୀତୱଚନାନି। ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀୱିଭତ୍ତି ଅନାଗତକାଲିକା, ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀୱିଭତ୍ତ୍ଯନ୍ତାନି ପଦାନି ଅନାଗତୱଚନାନି। କାଲାତିପତ୍ତିୱିଭତ୍ତି ପନ କତ୍ଥଚି ଅତୀତକାଲିକା କତ୍ଥଚି ଅନାଗତକାଲିକା, ତସ୍ମା ତଦନ୍ତାନି ପଦାନି ଅତୀତୱଚନାନିପି ଅନାଗତୱଚନାନିପି ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ କାଲତ୍ତଯୱସେନ ୱିଭତ୍ତିୱଚନସଙ୍ଗହୋ।

ଅଯଂ ପନ କାଲଛକ୍କୱସେନ ୱିଭତ୍ତିୱଚନସଙ୍ଗହୋ – ପରୋକ୍ଖାହିଯ୍ଯତ୍ତନଜ୍ଜତନୀୱିଭତ୍ତିଯୋ ଅତୀତକାଲିକା, ପରୋକ୍ଖାହିଯ୍ଯତ୍ତନଜ୍ଜତନୀୱିଭତ୍ତ୍ଯନ୍ତାନି ପଦାନି ଅତୀତୱଚନାନି। ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀୱିଭତ୍ତି ଅନାଗତକାଲିକା, ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀୱିଭତ୍ତ୍ଯନ୍ତାନି ପଦାନି ଅନାଗତୱଚନାନି। ୱତ୍ତମାନାୱିଭତ୍ତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲିକା, ୱତ୍ତମାନାୱିଭତ୍ତ୍ଯନ୍ତାନି ପଦାନି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱଚନାନି। ପଞ୍ଚମୀୱିଭତ୍ତି ଆଣତ୍ତିକାଲିକା , ପଞ୍ଚମୀୱିଭତ୍ତ୍ଯନ୍ତାନି ପଦାନି ଆଣତ୍ତିୱଚନାନି। ସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତି ପରିକପ୍ପକାଲିକା, ସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତ୍ଯନ୍ତାନି ପଦାନି ପରିକପ୍ପୱଚନାନି। ଏତ୍ଥ ପନ ''ଆଣତ୍ତିୱଚନାନୀ''ତି ଚ ''ପରିକପ୍ପୱଚନାନୀ''ତି ଚ ଇଦଂ ତଥାସୀସମତ୍ତଂ ଆସିଟ୍ଠାନୁମତ୍ଯାଦୀସୁ ପଞ୍ଚମ୍ଯାଦୀନଂ ଦିସ୍ସନତୋ। କାଲାତିପତ୍ତିୱିଭତ୍ତି କାଲାତିପତ୍ତିକାଲିକା, କାଲାତିପତ୍ତିୱିଭତ୍ତ୍ଯନ୍ତାନି ପଦାନି କାଲାତିପତ୍ତିୱଚନାନି। ଏୱଂ କାଲଛକ୍କୱସେନ ୱିଭତ୍ତିୱଚନସଙ୍ଗହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କାଲସଙ୍ଗହେ ତିୱିଧୋ କାଲସଙ୍ଗହୋ କାଲତ୍ତଯସଙ୍ଗହୋ କାଲଚତୁକ୍କସଙ୍ଗହୋ କାଲଛକ୍କସଙ୍ଗହୋ ଚାତି।

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ୱତ୍ତମାନା, ପଞ୍ଚମୀ ସତ୍ତମୀ ଚିମା;

ହୋନ୍ତାତୀତେ ପରୋକ୍ଖାଦୀ, ସହ କାଲାତିପତ୍ତିଯା।

ଅନାଗତେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ, କାଲାତିପତ୍ତିକାପି ୱା;

ଏୱଂ କାଲତ୍ତଯଂ ଞେଯ୍ଯଂ, ଆଖ୍ଯାତଂ ତପ୍ପକାସକଂ।

ନନୁ କଚ୍ଚାଯନେ ଗନ୍ଥେ, କାଲୋ ୱୁତ୍ତୋ ଚତୁବ୍ବିଧୋ;

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନୁତ୍ତକାଲେ, ଅତୀତେନାଗତେ ଇତି।

ସଚ୍ଚଂ ୱୁତ୍ତୋ ନୁତ୍ତକାଲୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋତି ଇଚ୍ଛିତୋ;

ସମୀପେ ୱୁତ୍ତକାଲୋତି, ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ ପନ।

ତଥା ହି ‘‘ଯଂ ତିକାଲ’’ନ୍ତି, ୱୁତ୍ତମାଚରିଯେହିପି;

ନ କାଲତୋ ୱିନିମୁତ୍ତଂ, ଆଖ୍ୟାତଂ କିଞ୍ଚି ଦିସ୍ସତି।

ନନୁ ଚାୱୁତ୍ତକାଲେତି, ଅଦ୍ଧୋ ତତ୍ର ତୁ ଯୁଜ୍ଜତି;

ତଥା ହି ଛବ୍ବିଧୋ କାଲୋ, ନିରୁତ୍ତିମ୍ହି ପକାସିତୋ।

ଅତୀତାନାଗତୋ ପଚ୍ଚୁ-ପ୍ପନ୍ନୋ ଆଣତ୍ତିମେୱ ଚ;

ପରିକପ୍ପୋ ଚ କାଲସ୍ସ, ଅତିପତ୍ତୀତି ଛବ୍ବିଧୋ।

ଦୁୱେ ୱିଭତ୍ତିଯୋ ତତ୍ଥ, ଆଣତ୍ତିପରିକପ୍ପିକା;

କାଲମନାମସିଦ୍ଧାପି, ନିରୁତ୍ତଞ୍ଞୂହି ଭାସିତା।

‘‘ଗଚ୍ଛତୁ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ’’ଚ୍ଚାଦି-ୱଚନେ କଥିତେ ନ ହି;

କ୍ରିଯା ନିପ୍ଫଜ୍ଜତି ନିଟ୍ଠଂ, ନାଗତା ନାତିପନ୍ନିକା।

କାଲାତିପତ୍ତିକା ସଦ୍ଧା, ଅତୀତେନାଗତେପି ଚ;

ଭୱନ୍ତୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତା, ନିରୁତ୍ତିମ୍ହି ୱିଦୂହି ୱେ।

ପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀୱ୍ହିତା, ଆଣତ୍ତିପରିକପ୍ପିକା;

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଭୱନ୍ତୀତି, ନ ତଥା ତତ୍ଥ ଭାସିତା।

ତସ୍ମା କଚ୍ଚାଯନେ ଗନ୍ଥେ, ‘‘ନୁତ୍ତକାଲେ’’ତି ଯଂ ପଦଂ;

ଅଦ୍ଧୋ ‘‘ଅୱୁତ୍ତକାଲେ’’ତି, ତସ୍ସ ଞାଯତିମେୱିଦଂ।

ସଚ୍ଚମେୱଂ ତୁ ସନ୍ତେପି, ଆଣତ୍ତିପରିକପ୍ପିକା;

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେପି ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ପଣ୍ଡିତେନ ନଯଞ୍ଞୁନା।

କସ୍ମାତି ଚେ ଆଣାପନଂ, ପରିକପ୍ପୋ ଚ ସଚ୍ଚତୋ;

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଯତୋ ଅତ୍ଥା, ନିପ୍ଫନ୍ନା ଦିସ୍ସରେ ଇମେ।

‘‘ଅନୁତ୍ତକାଲେ’’ତି ପଦଂ, ଏତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଜୋତକଂ;

‘‘ସମୀପେ ୱୁତ୍ତକାଲେ’’ତି, ଅତ୍ଥଦୀପନତୋଥ ୱା।

ଅତ୍ଥାନଂ ଗମନାଦୀନଂ, ନିପ୍ଫତ୍ତି ନ ତୁ ଦିସ୍ସତି;

‘‘ଗଚ୍ଛତୁ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ’’ଚ୍ଚାଦି, ୱୁତ୍ତକାଲେ ଯତୋ ତତୋ;

ଅଥୁତ୍ତକାଲେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ତଦ୍ଦୀପକୱିଭତ୍ତିଯୋ।

କାଲୋ ୱା ୱୁତ୍ତକାଲୋତି, ଇଚ୍ଚେୱଂ ଗହିତୋ ଇଧ;

ଦକ୍ଖିଣାସୁଦ୍ଧିପାଠମ୍ହି, କତାୱ ତତିଯା ଅଯଂ;

କାଲଦୀପନତା ତାସଂ, ଇତି ଯୁଜ୍ଜତି ନାଞ୍ଞଥା।

ଅଦ୍ଧଦ୍ୱଯଂ ପକାସେତୁଂ, ଗଣ୍ହେ କଚ୍ଚାଯନୱ୍ହଯେ;

ଥେରୋ କଚ୍ଚାଯନୋ ''ନୁତ୍ତ-କାଲେ''ତି ପଦମବ୍ରୱି।

ଏୱଂ ତିଧା ଚତୁଧାପି, ୱୁତ୍ତୋ କାଲାନ ସଙ୍ଗହୋ;

ଛଧା ଇଦାନି କାଲାନଂ, ସଙ୍ଗହୋ ନାମ ନିଯ୍ଯତେ।

ୱିଭତ୍ତିଯୋ ପରୋକ୍ଖା ଚ, ହିଯ୍ଯତ୍ତନୀୱିଭତ୍ତିଯୋ;

ଅଥ ଅଜ୍ଜତନୀ ଚାତି, ତିସ୍ସୋ’ତୀତେ ପକାସିତା।

ଅନାଗତେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ, ଭୱତୀତି ପକିତ୍ତିତା;

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ୱତ୍ତମାନା, ତିକାଲେ ପଞ୍ଚଧା କତା।

ପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀୱ୍ହିତା, ଆଣତ୍ତିପରିକପ୍ପିକା;

ସଙ୍ଗଯ୍ହମାନା ତା ଯନ୍ତି, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମ୍ହି ସଙ୍ଗହଂ।

ଯସ୍ମା ପଞ୍ଚମିଭୂତାଯ, ୱତ୍ତମାନାଯ ଠାନତୋ;

ସମାନା ପଞ୍ଚମୀ ହୋତି, ତସ୍ମା ସା ପଞ୍ଚମୀ ମତା।

ସତ୍ତମୀ ପନ କିଞ୍ଚାପି, ସମାନା ତାହି ସତ୍ତମା;

ହୋତି ଯସ୍ମା ତତୋ ୱୁତ୍ତା, ସତ୍ତମୀତ୍ୱେୱ ନୋ ମତି।

କାଲାତିପତ୍ତିଯାଦୀହି, ଯଜ୍ଜେୱଂ ୱତ୍ତମାନିକା;

ଛଟ୍ଠୀ ଭୱେଯ୍ଯ କାଲାତି-ପତ୍ତିକାତୀତୱାଚିକା।

ପଞ୍ଚମୀ ତାଯ ଛଟ୍ଠସ୍ସ, ତୁଲ୍ଯତ୍ତା ଠାନତୋ ନନୁ;

ତାହି ସତ୍ତୱିଭତ୍ତୀହି, ସତ୍ତମୀ ଅଟ୍ଠମୀ ସିଯା।

ଇତି ଚେ କୋଚି ଭାସେଯ୍ଯ, ''ତନ୍ନା''ତି ପଟିସେଧଯେ;

ଅତୀତେନାଗତେ ଚାପି, କାଲାତିପତ୍ତିସମ୍ଭଵା।

ତଥା ହି ଭାସିତା ଚୂଳଅ-ନିରୁତ୍ତିମ୍ହି ଵିସୁଂ ଅଯଂ;

କାଲାତିପତ୍ତ୍ୟତୀତମ୍ହା-ନାଗତେ ଚାତି ଦୀପଯେ।

କ୍ରିଯାତିପନ୍ନେତୀତେତି, କସ୍ମା କଚ୍ଚାଯନେ ରୁତଂ;

ଅଥାପି ଚେ ଵଦେଯ୍ୟତ୍ର, ''ପାଯେନା''ତି ପକାସଯେ।

ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ହି ଲୋକସ୍ମିଂ, ଅତୀତମ୍ହି ପଵତ୍ତତି;

କାଲାତିପତ୍ତିସଂଯୁତ୍ତୋ, ଵୋହାରୋ ଇତି ଲକ୍ଖଯେ।

ଅତ୍ରିଦଂ କାଲାତିପତ୍ତିଯା ଅତୀତଵଚନଂ – ''ସଚାଯଂ ଭିକ୍ଖଵେ ରାଜା ପିତରଂ ଧମ୍ମିକଂ ଧମ୍ମରାଜାନଂ ଜୀଵିତା ନ ଵୋରୋପେସ୍ସଥ, ଇମସ୍ମିଂଯେଵସ୍ସ ଆସନେ ଵିରଜଂ ଵୀତମଲଂ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସଥା''ତି। ''ପସ୍ସାନନ୍ଦ ଇମଂ ମହାଧନସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତଂ ଇମସ୍ମିଂଯେଵ ନଗରେ ଦ୍ଵେଅସୀତିକୋଟିଧନଂ ଖେପେତ୍ଵା ଭରିଯଂ ଆଦାଯ ଭିକ୍ଖାଯ ଚରନ୍ତଂ। ସଚେ ହି ଅଯଂ ପଠମଵଯେ ଭୋଗେ ଅଖେପେତ୍ଵା କମ୍ମନ୍ତେ ପଯୋଜଯିସ୍ସ, ଇମସ୍ମିଂଯେଵ ନଗରେ ଅଗ୍ଗସେଟ୍ଠି ଅଭଵିସ୍ସ। ସଚେ ପନ ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ପବ୍ବଜିସ୍ସ, ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସ, ଭରିଯାପିସ୍ସ ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସ। ସଚେ ମଜ୍ଝିମଵଯେ ଭୋଗେ ଅଖେପେତ୍ଵା କମ୍ମନ୍ତେ ପଯୋଜଯିସ୍ସ, ଦୁତିଯସେଟ୍ଠି ଅଭଵିସ୍ସ। ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ପବ୍ବଜନ୍ତୋ ଅନାଗାମୀ ଅଭଵିସ୍ସ, ଭରିଯାପିସ୍ସ ସକଦାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସ। ସଚେ ପଚ୍ଛିମଵଯେ ଭୋଗେ ଅଖେପେତ୍ଵା କମ୍ମନ୍ତେ ପଯୋଜଯିସ୍ସ, ତତିଯସେଟ୍ଠି ଅଭଵିସ୍ସ। ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ପବ୍ବଜନ୍ତୋ ସକଦାଗାମୀ ଅଭଵିସ୍ସ, ଭରିଯାପିସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସ'' ଇତି ଵା, ''ସଚେ ସତ୍ଥା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାଵସିସ୍ସ, ଚକ୍କଵତ୍ତିରାଜା ଅଭଵିସ୍ସ। ରାହୁଲସାମଣେରୋ ପରିଣାଯକରତନଂ, ଥେରୀ ଇତ୍ଥିରତନଂ, ସକଲଚକ୍କଵାଳଅରଜ୍ଜଂ ଏତେସଞ୍ଚେଵ ଅଭଵିସ୍ସ'' ଇତି ଵା ଏଵଂ କାଲାତିପତ୍ତିଯା ଅତୀତଵଚନଂ ଭଵତି।

କଥଂ କାଲାତିପତ୍ତିଯା ଅନାଗତଵଚନଂ ଭଵତି? ''ଚିରମ୍ପି ଭକ୍ଖୋ ଅଭଵିସ୍ସ, ସଚେ ନ ଵିଵଦାମସେ। ଅସୀସକଂ ଅନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ, ସିଙ୍ଗାଲୋ ହରତି ରୋହିତଂ''ଇତିଵା, ''ସଚେ ଆନନ୍ଦ ନାଲଭିସ୍ସ ମାତୁଗାମୋ ତଥାଗତପ୍ପଵେଦିତେ ଧମ୍ମଵିନଯେ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଚିରଟ୍ଠିତିକଂ ଆନନ୍ଦ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଅଭଵିସ୍ସ''ତି ଇତି ଵା, ''ଅଯଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲସ୍ସ ମାତା 'ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲଂ ଆନେସ୍ସାମୀ'ତି ଗଚ୍ଛତି, ସଚେ ସମାଗମିସ୍ସତି, ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲୋ 'ଅଙ୍ଗୁଲିସହସ୍ସଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ'ତି ମାତରଂ ମାରେସ୍ସତି। ସଚାହଂ ନ ଗମିସ୍ସାମି, ମହାଜାନିକୋ ଅଭଵିସ୍ସ'' ଇତି ଵା ଏଵଂ କାଲାତିପତ୍ତିଯା ଅନାଗତଵଚନଂ ଭଵତି । କଚ୍ଚାଯନେ ପନ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଅତୀତପ୍ପଵତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ କାଲାତିପତ୍ତିଵିଭତ୍ତିଯା ଅତୀତକାଲିକତା ଵୁତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

କଚ୍ଚାଯନେପି ଵା ଏସା, କାଲାତିପତ୍ତିକା ପନ;

ଅନାଗତେପି ହୋତୀତି, ଅଯମତ୍ଥୋପି ଦିସ୍ସତି।

ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖେ ପରୋକ୍ଖାଯ-ତୀତେ ଇତି ହି ଲକ୍ଖଣେ;

ସନ୍ତେପ୍ୟତୀତଗ୍ଗହଣେ, ଅନପେକ୍ଖିଯ ତଂ ଇଦଂ।

ଅନାଗତେ ଭଵିସ୍ସନ୍ତୀ, ଇତି ସୁତ୍ତସ୍ସନନ୍ତରଂ;

କାଲାତିପତ୍ତିଵଚନା, ଅନାଗତାନୁକଡ୍ଢନଂ;

ତସ୍ମା ଅନିଯତଂ କାଲଂ, କାଲାତିପତ୍ତିକଂ ଵିନା।

ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁ-ପ୍ପନ୍ନିକାହି ଵିଭତ୍ତିହି;

ସତ୍ତମୀ ସତ୍ତମୀଯେୱ, ଭୱତେ ନ ତୁ ଅଟ୍ଠମୀ।

ପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀନଂ ତୁ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱିଭତ୍ତିଯଂ;

ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥମେତାସଂ, ମଜ୍ଝେ ଛଟ୍ଠୀ ନ ୱୁଚ୍ଚତି।

ତଥା ପଞ୍ଚ ଉପାଦାଯ, ଭୱିତଙ୍କଞ୍ଚ ଛଟ୍ଠିଯା;

ପଞ୍ଚମିଯା ତୁ ସା ଏସା, ''ଛଟ୍ଠୀ''ତି ନ ସମୀରିତା।

ଛଟ୍ଠୀଭାୱମ୍ହି ସନ୍ତେପି, ''ପଞ୍ଚମୀ''ତି ୱଚୋ ପନ;

ପଞ୍ଚମିଯା ୱିଭତ୍ତିଯା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱିଭତ୍ତିଯଂ।

ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ୱିଭାୱିନା;

ପଞ୍ଚମିଂ ତୁ ଉପାଦାଯ, ସତ୍ତମିଯା ୱିଭତ୍ତିଯା।

ଛଟ୍ଠିଯା ଚ ଭୱିତଙ୍କଂ, ନ ସା ''ଛଟ୍ଠୀ''ତି ଈରିତା;

ଛଟ୍ଠିଂ ପନ ଉପାଦାଯ, ''ସତ୍ତମୀ''ତ୍ୱେୱ ଈରିତା।

ମଜ୍ଝେ ଛଟ୍ଠିଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା, ଏୱଂ ତୁ କଥନମ୍ପି ଚ;

ସତ୍ତମିଯା ୱିଭତ୍ତିଯା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱିଭତ୍ତିଯଂ;

ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି, ଅଧିପ୍ପାଯଂ ୱିଭାୱଯେ।

ସଭାୱୋ ହେସ ୱତ୍ତୂନଂ, ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥେସୁ ଅତ୍ତନୋ;

ଯେନ କେନଚାକାରେନ, ଅଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ଞାପନଂ।

ଯଜ୍ଜେୱଂ ପଠମଂତୀତେ-ନାଗତେ ଚ ୱିଭତ୍ତିଯୋ;

ୱତ୍ୱା ତତୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ, କଥେତବ୍ବା ୱିଭତ୍ତିଯୋ।

କଚ୍ଚାଯନୱ୍ହଯେ ଗନ୍ଥେ, କସ୍ମା ଏୱଂ ନ ଭାସିତା;

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱିଭତ୍ତୋୱ, କସ୍ମା ଆଦିମ୍ହି ଭାସିତା?

ଯସ୍ମା ୱଦନ୍ତି ୱୋହାର-ପଥେ ଏତାୱ ପାଯତୋ;

ତସ୍ମା ବହୁପ୍ପଯୋଗତ୍ତଂ, ହୋତେତାସଂ ୱିଭତ୍ତିନଂ।

ଆଦୋବହୁପ୍ପଯୋଗୋୱ, କଥେତବ୍ବୋତି ଞାଯତୋ;

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନମ୍ହି ସମ୍ଭୂତା, ୱିଭତ୍ତ୍ୟୋୱାଦିତୋ ମତା।

ଅତୀତାନାଗତଂ ୱତ୍ୱା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ତତୋ ପରଂ;

ଯସ୍ମା ୱୁତ୍ତମ୍ହି ଲୋକସ୍ମିଂ, ହୋତି ୱାଚାସିଲିଟ୍ଠତା।

ତସ୍ମା ସିଲିଟ୍ଠକଥନେ, ଅତୀତାଦିମପେକ୍ଖିଯ;

ପଞ୍ଚମୀ ସତ୍ତମୀ ଚେତା, ୱତ୍ତମାନାଯନନ୍ତରଂ;

ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥମକ୍ଖାତା, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱିଭତ୍ତିସୁ।

ଏତ୍ଥ ହି ଯଥା ‘‘ମାତାପିତରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସିଲିଟ୍ଠକଥନଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂଯେୱ ୱଚନେ ୱିପରିଯଯଂ କତ୍ୱା ସମାସୱସେନ ‘‘ପିତାମାତରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସିଲିଟ୍ଠକଥନଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ତାଦିସୀ ସଦ୍ଦରଚନା ଅପୂଜନୀଯା, ‘‘ପିତା ମାତା ଚ ମେ ଦଜ୍ଜୁ’’ନ୍ତି ପାଠୋ ପନ ୱ୍ଯାସୱସେନ ଯଥିଚ୍ଛିତପ୍ପଯୋଗତ୍ତା ପୂଜନୀଯୋ, ଏୱମେୱ ‘‘ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସିଲିଟ୍ଠକଥନଂ ହୋତି, ‘‘ଅତୀତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନାଗତ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ସିଲିଟ୍ଠକଥନଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ତାଦିସୀ ସଦ୍ଦରଚନା ଅପୂଜନୀଯା ସିଯା। ‘‘ଅତୀତାରମ୍ମଣା ପଚ୍ଚୁ-ପ୍ପନ୍ନାନାଗତଗୋଚରା’’ତି ୱଚନଂ ପନ ଗାଥାବନ୍ଧସୁଖତ୍ଥଂ ଯଥିଚ୍ଛିତପ୍ପଯୋଗତ୍ତା ପୂଜନୀଯମେୱ। ଅଯମେତ୍ଥ ପାଠଇ ୱେଦିତବ୍ବା –

‘‘ଯଂକିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ଚ,

‘‘ଏକାଯନଂ ଜାତିଖଯନ୍ତଦସ୍ସୀ,

ମଗ୍ଗଂ ପଜାନାତି ହିତାନୁକମ୍ପୀ;

ଏତେନ ମଗ୍ଗେନ ଅତଂସୁ ପୁବ୍ବେ,

ତରିସ୍ସନ୍ତି ଯେ ଚ ତରନ୍ତି ଓଘ’’ନ୍ତି ଚ,

‘‘ଯେ ଚବ୍ଭତୀତା ସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ଯେ ଚ ବୁଦ୍ଧା ଅନାଗତା;

ଯେ ଚେତରହି ସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ବହୂନଂ ସୋକନାସକା।

ସବ୍ବେ ସଦ୍ଧମ୍ମଗରୁନୋ, ୱିହଂସୁ ୱିହରନ୍ତି ଚ;

ଅଥୋପି ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି, ଏସା ବୁଦ୍ଧାନ ଧମ୍ମତା’’ତି ଚ

ଏୱମନେକେସୁ ସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗେସୁ। ଇଧ ଯଥିଚ୍ଛିତପ୍ପଯୋଗୱସେନ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲିକାସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ତିସ୍ସୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲିକା ୱିଭତ୍ତିଯୋ ଆଦିମ୍ହି କଥିତା, ତଞ୍ଚ କଥନଂ ତାସଞ୍ଞେୱ ୱୋହାରପଥେ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପୱତ୍ତିତୋ ବହୁପ୍ପଯୋଗତାଞାପନତ୍ଥଂ। ତାସୁ ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ‘‘ପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀ’’ତିସଞ୍ଞା ସିଲିଟ୍ଠକଥନିଚ୍ଛାଯଂ କମେନ ୱତ୍ୱା, ଅତୀତାନାଗତକାଲିକା ୱିଭତ୍ତିଯୋ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା କତା। ଇଚ୍ଚେୱଂ

ଯଥିଚ୍ଛିତପ୍ପଯୋଗେନ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱିଭତ୍ତିଯୋ;

ତିଧା କତ୍ୱାନ ଆଦିମ୍ହି, କଚ୍ଚାନେନ ଉଦୀରିତା।

ଆଦିମ୍ହି କଥନଂ ତଞ୍ଚ, ତାସଂ ପାଯେନ ୱୁତ୍ତିତୋ;

ବହୁପ୍ପଯୋଗଭାୱସ୍ସ, ଞାପନତ୍ଥନ୍ତି ନିଦ୍ଦିସେ।

ଅତୀତାଦିମପେକ୍ଖିତ୍ୱା, ସିଲିଟ୍ଠକଥନେ ଧୁୱଂ;

''ପଞ୍ଚମୀ ସତ୍ତମି''ଚ୍ଚେୱ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ନାମଂ କତନ୍ତି ଚ;

କାଲାତିପତ୍ତିଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା, ଇଦଂ ୱଚନମୀରିତଂ।

ଯଦି ଏୱଂ ଅଯଂ ଦୋସୋ, ଆପଜ୍ଜତି ନ ସଂସଯୋ;

ଇତି ଚେ କୋଚି ଭାସେଯ୍ୟ, ଅତ୍ଥେ ଅକୁସଲୋନରୋ।

ତେକାଲିକାଖ୍ୟାତପଦେ , କାଲାତିପତ୍ତିଯା ପନ;

ଅସଙ୍ଗହୋୱ ହୋତୀତି, ''ତନ୍ନା''ତି ପଟିସେଧଯେ।

ତେକାଲିକାଖ୍ୟାତପଦେ, ନ ନୋ କାଲାତିପତ୍ତିଯା;

ଇଟ୍ଠୋ ଅସଙ୍ଗହୋ ତତ୍ଥ, ସଙ୍ଗହୋଯେୱ ଇଚ୍ଛିତୋ।

ପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀସଞ୍ଞା, କାଲାତିପତ୍ତିକଂ ପନ;

ୱିଭତ୍ତିମନପେକ୍ଖିତ୍ୱା, କତା ଇଚ୍ଚେୱ ନୋ ମତି।

ନାନାନଯଂ ଗହେତ୍ୱାନ,

ପଚ୍ଚେତଙ୍ଗଂ ତୁ ସାରତୋ;

ଯାଯ ଏସୋ ରୁତୋ ଅତ୍ଥୋ,

ତସ୍ମା ଏସା ନ ଦୁଲ୍ଲଭା।

ଅତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତି ପାସଂସୋ,

ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଯଥା ଯଥା;

ତଥା ତଥା ଗହେତବ୍ବୋ,

ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିଭାୱିନା।

ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଭିଧମ୍ମଟୀକାଯଂ ''ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ଯଥା ଯଥା ଅତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ତଥା ତଥା ଗହେତବ୍ବୋ''ତି।

ପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀସଞ୍ଞା, ରୂଳ୍ହୀସଞ୍ଞାତି କେଚନ;

ନ ପନେୱଂ ଗହେତଙ୍ଗଂ, ଅଜାନିତ୍ୱା ୱଦନ୍ତି ତେ।

ନେସା ପୁରିସସଞ୍ଞାଦି, ଝଲ ସଞ୍ଞାଦଯୋ ୱିଯ;

ରୂଳ୍ହିଯା ଭାସିତା ସଞ୍ଞା, ଭୂତେନତ୍ଥେନ ଭାସିତା।

ଉପନିଧାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତି, ଏସା ସଞ୍ଞା ଯତୋ ତତୋ;

ଅନ୍ୱତ୍ଥସଞ୍ଞା ଠପିତା, ପୋରାଣେହୀତି ଲକ୍ଖଯେ।

ଇଚ୍ଚେୱଂ କାଲଚକ୍କଂ ତୁ, ସଙ୍ଖେପେନ ତିଧା ମତଂ;

ଏତମତ୍ଥଞ୍ହି ସନ୍ଧାଯ, ‘‘ଯଂ ତିକାଲ’’ନ୍ତି ଭାସିତଂ।

ଅଯମେତ୍ଥ କାଲଚକ୍କସଙ୍ଗହୋ।

ଏୱଂ ତିଧା ଚତୁଧା ୱା, ଛଧା ୱାପି ସୁମେଧସୋ;

କାଲଭେଦଂ ୱିଭାୱେଯ୍ଯ, କାଲଞ୍ଞୂହି ୱିଭାୱିତଂ।

ଅତୀତାନାଗତଂ କାଲଂ, ୱିସୁଂ କାଲାତିପତ୍ତିକଂ;

ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚଧା ହୋତି, ଏୱଞ୍ଚାପି ୱିଭାୱଯେ।

ଏତ୍ଥ ନଯୋୱ ‘‘ଅଜ୍ଝତ୍ତ-ବହିଦ୍ଧା ୱା’’ତି ପାଠଇଯଂ;

ଅତୀତାନାଗତକାଲୀ, ୱିଭତ୍ତି ସମୁଦୀରିତା।

ଇଚ୍ଚେୱଂ ସବ୍ବଥାପି କାଲସଙ୍ଗହୋ ସମତ୍ତୋ।

ଇଦାନି ୱିଞ୍ଞୂନଂ ଅତ୍ଥଗ୍ଗହଣେ କୋସଲ୍ଲଜନନତ୍ଥଂ ପକରଣନ୍ତରୱସେନପି ଇମସ୍ମିଂ ପକରଣେ ୱତ୍ତମାନାନନ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତାନଂ ଆଣତ୍ତିପରିକପ୍ପକାଲିକାନଂ ‘‘ପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀ’’ତିସଙ୍ଖାତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ପଟିପାଟିଟ୍ଠପନେ ପକରଣସଂସନ୍ଦନଂ କଥଯାମ – କାତନ୍ତପ୍ପକରଣସ୍ମିଞ୍ହି ସକ୍କତଭାସାନୁରୂପେନ ଦସଧା ଆଖ୍ଯାତୱିଭତ୍ତିଯୋ ଠପିତା, କଚ୍ଚାଯନପ୍ପକରଣେ ପନ ମାଗଧଭାସାନୁରୂପେନ ଅଟ୍ଠଧା ଠପିତା, ନିରୁତ୍ତିଯଞ୍ଚ ପନ ମାଗଧଭାସାନୁରୂପେନେୱ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାଣତ୍ତିପରିକପ୍ପକାଲାତିପତ୍ତିୱସେନ ଛଧା ଠପିତା। ତେସୁ ହି କାତନ୍ତେ ୱତ୍ତମାନା, ସତ୍ତମୀ, ପଞ୍ଚମୀ, ହିଯ୍ଯତ୍ତନୀ, ଅଜ୍ଜତନୀ, ପରୋକ୍ଖା, ସ୍ୱାତନୀ, ଆସୀ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ, କ୍ରିଯାତିପତ୍ତି ଚାତି ଦସଧା ୱିଭତ୍ତା। କଚ୍ଚାଯନେ ପନ ୱତ୍ତମାନା, ପଞ୍ଚମୀ, ସତ୍ତମୀ, ପରୋକ୍ଖା, ହିଯ୍ଯତ୍ତନୀ, ଅଜ୍ଜତନୀ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ, କାଲାତିପତ୍ତି ଚାତି ଅଟ୍ଠଧା ୱିଭତ୍ତା। ଇତି ଏତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ କାତନ୍ତକଚ୍ଚାଯନେସୁ ୱିଭତ୍ତିଯୋ ୱିସଦିସାଯ ପଟିପାଟିଯା ଠପିତା। କିଞ୍ଚାପେତ୍ଥ ୱିସଦିସା ପଟିପାଟି, ତଥାପେତା ନିରୁତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତାତୀତାଦିକାଲୱିଭାଗୱସେନ ଏକତୋ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି କିଞ୍ଚି ୱିସେସଂ ଠପେତ୍ୱା।

କଥଂ ? କାତନ୍ତେ ତାୱ ହିଯ୍ଯତ୍ତନୀ ଅଜ୍ଜତନୀ ପରୋକ୍ଖା ଚାତି ଇମା ତିସ୍ସୋ ଏକନ୍ତେନ ଅତୀତକାଲିକା, ସ୍ୱାତନୀ ଆସୀ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଚାତି ଇମା ତିସ୍ସୋ ଏକନ୍ତେନ ଅନାଗତକାଲିକା, ୱତ୍ତମାନା ଏକାଯେୱ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲିକା, ସତ୍ତମୀ ପନ ପଞ୍ଚମୀ ଚ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନାଗତକାଲୱସେନ ଦ୍ୱିକାଲିକା ‘‘ଅଜ୍ଜ ପୁଞ୍ଞଂ କରେଯ୍ଯ, ସ୍ୱେପି କରେଯ୍ଯ। ଅଜ୍ଜ ଗଚ୍ଛତୁ, ସ୍ୱେ ୱା ଗଚ୍ଛତୂ’’ତି ପଯୋଗାରହତ୍ତା। କ୍ରିଯାତିପତ୍ତି ଅନିଯତକାଲିକା ‘‘ସୋ ଚେ ହିଯ୍ଯୋ ଯାନଂ ଅଲଭିସ୍ସ, ଅଗଚ୍ଛିସ୍ସ। ସୋ ଚେ ଅଜ୍ଜ ଅନତ୍ଥଙ୍ଗତେ ସୂରିଯେ ଯାନଂ ଅଲଭିସ୍ସ, ଅଗଚ୍ଛିସ୍ସ। ସୋ ଚେ ସ୍ୱେ ଯାନଂ ଅଲଭିସ୍ସ, ଅଗଚ୍ଛିସ୍ସା’’ତି ପଯୋଗାରହତ୍ତା। ଏୱଂ ଅସଙ୍କରତୋ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଅଯମମ୍ହେହି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ନଯୋ ସାଧୁକଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବୋ। କଥଂ? ହିଯ୍ଯତ୍ତନଜ୍ଜତନୀପରୋକ୍ଖାସ୍ୱାତନ୍ଯାସୀଭୱିସ୍ସନ୍ତିୱସେନ ଏକନ୍ତାତୀତାନାଗତକାଲିକା ୱିଭତ୍ତିଯୋ ଛ, ୱତ୍ତମାନୱସେନ ଏକନ୍ତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲିକା ୱିଭତ୍ତି ଏକାଯେୱ, ସା ପଟିପାଟିଯା ଗଣିଯମାନା ସତ୍ତମଂ ଠାନଂ ଭଜତି। ଏୱଂ ଏତସ୍ମିଂ ୱତ୍ତମାନାସଙ୍ଖାତେ ସତ୍ତମଟ୍ଠାନେ ପକ୍ଖିପିତୁଂ ନିରୁତ୍ତିନଯେନ ‘‘ପରିକପ୍ପକାଲିକା’’ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ ସଦ୍ଦନଯେନ ‘‘ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନାଗତକାଲିକା’’ତିୱତ୍ତବ୍ବଂ ଏକଂ ୱିଭତ୍ତିଂ ସତ୍ତମୀଭୂତାଯ ୱତ୍ତମାନାଯ ସମାନଟ୍ଠାନତ୍ତା ସତ୍ତମୀସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ଠପେସି। ତତୋ ପୁନଦେୱ

ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ୱାସୀଭତ୍ୱିସ୍ସନ୍ତିୱସେନ ଏକନ୍ତାନାଗତକାଲିକା ତିସ୍ସୋ ୱିଭତ୍ତିୟୋ ଗଣେତ୍ୱା ତଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନାଗତକାଲିକଂ ''ସତ୍ତମୀ''ତି ଲଦ୍ଧସଞ୍ଞଂ ୱିଭତ୍ତିଂ ଅନାଗତକାଲିକଭାୱେନ ତାହି ତୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସମାନଟ୍ଠାନତ୍ତା ଚତୁତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ନିରୁତ୍ତିନୟେନ ''ଆଣତ୍ତିକାଲିକା''ତି ସଞ୍ଞଂ ଗତଂ ସହନୟେନ ''ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନାଗତକାଲିକା''ତି ୱତ୍ତଦ୍ଦଂ ଏକଂ ୱିଭତ୍ତିଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାନଂ ପୂରଣେନ ପଞ୍ଚମୀସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ଠପେସି।

କ୍ରିୟାତିପତ୍ତିୟା ପନ ଅନିୟତକାଲିକତ୍ତା ତଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅୟଂ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ କତୋ, ସୋ ଚ ଖୋ ନିରୁତ୍ତିନୟଂୟେୱ ନିସ୍ସାୟ। ଅୟଂ ତାୱ କାତନ୍ତେ ୱତ୍ତମାନାନନ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତାନଂ ସତ୍ତମୀପଞ୍ଚମୀନଂ ଅନ୍ୱତ୍ଥସଞ୍ଞଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଅମ୍ହାକଂ ରୁଚି, ଏସା ସଦ୍ଧମ୍ମୱିଦୂହି ଗରୂହି ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତା ଅନୁମତା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତା ''ଏୱମେୱଂ ଆୱୁସୋ, ଏୱମେୱଂ ଆୱୁସୋ''ତି। ୱେୟ୍ୟାକରଣେହିପି ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତା ଅନୁମତା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତା ''ଏୱମେୱଂ ଭନ୍ତେ, ଏୱମେୱଂ ଭନ୍ତେ''ତି। ଏୱଂ ସବ୍ବେହିପି ତେହି ପୁବ୍ବାଚରିୟେହି ଅବ୍ଭନୁମୋଦିତା ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତା।

କଚ୍ଚାୟନପ୍ପକରଣେ ପନ ବୁଦ୍ଧୱଚନାନୁରୂପେନ ଅଟ୍ଠଧା ୱିଭତ୍ତୀନଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱତ୍ତମାନାୱିଭତ୍ତି ପଞ୍ଚମଟ୍ଠାନେ ଠିତା। କଥଂ? ପରୋକ୍ଖାହିୟ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନୀଭୱିସ୍ସନ୍ତିୱସେନ ଏକନ୍ତାତୀତାନାଗତକାଲିକା ଚତସ୍ସୋ ୱିଭତ୍ତିୟୋ, ୱତ୍ତମାନୱସେନ ଏକନ୍ତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲିକା ୱିଭତ୍ତି ଏକାୟେୱ, ସା ପଟିପାଟିୟା ଗଣିୟମାନା ପଞ୍ଚମଂ ଠାନଂ ଭଜତି। ଏୱଂ ଏତସ୍ମିଂ ୱତ୍ତମାନାସଙ୍ଖାତେ ପଞ୍ଚମଟ୍ଠାନେ ପକ୍ଖିପିତୁଂ ନିରୁତ୍ତିନୟେନ ''ଆଣତ୍ତିକାଲିକା''ତି ସଞ୍ଞଂ ଗତଂ ''ଅନୁତ୍ତକାଲିକା''ତି ୱୁତ୍ତଂ ୱିଭତ୍ତିଂ ପଞ୍ଚମୀଭୂତାୟ ୱତ୍ତମାନାୟ ସମାନଟ୍ଠାନତ୍ତା ପଞ୍ଚମୀସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ଠପେସି। ତତୋ ପରଂ ତଂ ପଞ୍ଚମଂ ଛଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ପରୋକ୍ଖା ହିୟ୍ୟତ୍ତନୀ ଅଜ୍ଜତନୀ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ ୱତ୍ତମାନା ପଞ୍ଚମୀତି ଏୱଂ ଗଣନାୱସେନ ଛ ୱିଭତ୍ତିୟୋ ଉପାଦାୟ ନିରୁତ୍ତିନୟେନ ''ପରିକପ୍ପକାଲିକା''ତି ସଞ୍ଞଂ ଗତଂ ''ଅନୁତ୍ତକାଲିକା''ତି ୱୁତ୍ତଂ ୱିଭତ୍ତିଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାନଂ ପୂରଣେନ ସତ୍ତମୀସଞ୍ଞଂ କତ୍ୱା ଠପେସି।

କାଲାତିପତ୍ତିୟା ପନ ଅତୀତାନାଗତକାଲିକତ୍ତା ତଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅୟଂ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ କତୋ, ସୋ ଚ ଖୋ ନିରୁତ୍ତିନୟଂୟେୱ ନିସ୍ସାୟ। ଅୟଂ କଚ୍ଚାୟନେ ୱତ୍ତମାନାନନ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀନଂ ଅନ୍ୱତ୍ଥସଞ୍ଞଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ଅମ୍ହାକଂ ରୁଚି, ଏସା ଚ ସଦ୍ଧମ୍ମୱିଦୂହି ଗରୂହି ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତା ଅନୁମତା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତା ''ଏୱମେୱଂ ଆୱୁସୋ, ଏୱମେୱଂ ଆୱୁସୋ''ତି। ୱେୟ୍ୟାକରଣେହିପି ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତା ଅନୁମତା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତା ''ଏୱମେୱଂ ଭନ୍ତେ, ଏୱମେୱଂ ଭନ୍ତେ''ତି। ଏୱଂ ସବ୍ବେହିପି ତେହି ପୁବ୍ବାଚରିୟେହି ଅବ୍ଭନୁମୋଦିତା ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତା।

ୟସ୍ମା ହି କାତନ୍ତକଚ୍ଚାୟନାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିସଦିସୱିଭତ୍ତିକ୍କମାନିପି ଅନ୍ତରେନ କିଞ୍ଚି ୱିସେସଂ ନିରୁତ୍ତିୟଂ ୱୁତ୍ତାତୀତାଦିକାଲୱିଭାଗୱସେନେକଜ୍ଝଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ତସ୍ମା ନିରୁତ୍ତିନୟଞ୍ଞେୱ ସାରତୋ ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତୀନଂ ଅନ୍ୱତ୍ଥସଞ୍ଞାପରିକପ୍ପନେ ଅମ୍ହାକଂ ରୁଚି ପୁବ୍ବାଚରିୟେହି ଅବ୍ଭନୁମୋଦିତା ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତା, ତସ୍ମା ଏୱ ୟୋ କୋଚି ଇମଂ ୱାଦଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱାଦଂ ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଅୟଞ୍ହି ନୟୋ ଅତୀୱ ସୁଖୁମୋ ଦୁଦ୍ଦସୋ ଚ ପରମାଣୁରିୱ, ଦୁକ୍ଖୋଗାଢହୋ ଚ ମହାଗହନମିୱ, ଅତିଗମ୍ଭୀରୋ ଚ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ୱିୟ, ତସ୍ମା ଇମିସ୍ସଂ ସଦ୍ଦନୀତିୟଂ ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନେହି କୁଲପୁତ୍ତେହି ସାସନୋପକାରତ୍ଥଂ ୟୋଗୋ ସୁଟ୍ଠୁ କରଣୀୟୋ। ତଥା ହି ଇଧ କତୟୋଗେହି ନାମାଖ୍ୟାତାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ପଦେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନୱାଦା ପରୱାଦିନୋ ଜିତାୱ ହୋନ୍ତି।

ମୁନିନା ମୁନିନାଗେନ, ଦୁଟ୍ଠା ପଦ୍ଧଜିତା ଜିତା;

ୟଥା ୟଥା ଅସଦ୍ଧମ୍ମ-ପୂରଣା ପୂରଣାଦୟୋ।

ତଥା ତଥାଗତାଦାୟା-ନୁଗାୟଂ ସଦ୍ଦନୀତିୟଂ;

କତୟୋଗେହିପି ଜିତା, ସୱନ୍ତି ପରୱାଦିନୋତି।

ଅୟଂ ପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀନଂ ପଟିପାଟିଟ୍ଠପନେ ପକରଣସଂସନ୍ଦନା।

ଅଥ ୱତ୍ତମାନାଦୀନଂ ୱଚନତ୍ଥଂ କଥୟାମ – ତତ୍ଥ ୱତ୍ତମାନାତି କେନଟ୍ଠେନ ୱତ୍ତମାନା? ୱତ୍ତମାନକାଲୱଚନଟ୍ଠେନ। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଭାୱେନ ହି ୱତ୍ତତୀତି ୱତ୍ତମାନୋ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକ୍ରିୟାସଙ୍ଖାତୋ କାଲୋ। ତବ୍ବାଚକୱସେନ ୱତ୍ତମାନୋ କାଲୋ ଏତିସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ଅୟଂ ତି ଅନ୍ତିଆଦିୱିଭତ୍ତି ୱତ୍ତମାନା। ତଥା ହି ''ଗଚ୍ଛତି ଦେୱଦତ୍ତୋ''ତି ଏତ୍ଥ ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଗମନକ୍ରିୟଂ ୱିଭତ୍ତିଭୂତୋ ତିସଦ୍ଦୋୟେୱ ୱଦତି, ତସ୍ମା ତବ୍ବାଚକୱସେନ ୱତ୍ତମାନୋ କାଲୋ ଏତିସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ୱତ୍ତମାନାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଞ୍ଚମୀତି କେନଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଚମୀ? ପଞ୍ଚମଂ ୱତ୍ତମାନଟ୍ଠାନଂ ଗମନଟ୍ଠେନ, ପଞ୍ଚନ୍ନଞ୍ଚ ସଙ୍ଖ୍ୟାନଂ ପୂରଣଟ୍ଠେନ। ତଥା ହି

ନିୟୋଗା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲିକାନଂ ପରୋକ୍ଖାହିୟ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀୱତ୍ତମାନାସଙ୍ଖାତାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱିଭତ୍ତୀନମନ୍ତରେ ପଞ୍ଚମୀଭୂତାୟ ୱତ୍ତମାନାୟ ସୟମ୍ପି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲିକଭାୱେନ ସମାନଟ୍ଠାନତ୍ତା ପଞ୍ଚମଂ ୱତ୍ତମାନଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ପଞ୍ଚମୀ। ୟଥା ନଦନ୍ତୀ ଗଚ୍ଛତୀତି ନଦୀ। ତଥା ନିୟୋଗା ଅତୀତାନାଗତକାଲିକା ପରୋକ୍ଖାହିୟ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀସଙ୍ଖାତା ଚତସ୍ସୋ ୱିଭତ୍ତିୟୋ ଉପାଦାୟ ସୟମ୍ପି ୱତ୍ତମାନାୱିଭତ୍ତି ୱିୟ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାନଂ ପୂରଣୀତି ପଞ୍ଚମୀ। ସତ୍ତମୀତି କେନଟ୍ଠେନ ସତ୍ତମୀ? ସତ୍ତନ୍ନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାନଂ ପୂରଣଟ୍ଠେନ। ତଥା ହି ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲିକା ପରୋକ୍ଖାହିୟ୍ୟତ୍ତନଜ୍ଜତନୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀୱତ୍ତମାନାପଞ୍ଚମୀସଙ୍ଖାତା ଛ ୱିଭତ୍ତିୟୋ ଉପାଦାୟ ସୟମ୍ପି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନକାଲିକା ହୁତ୍ୱା ସତ୍ତନ୍ନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାନଂ ପୂରଣୀତି ସତ୍ତମୀ।

ପରୋକ୍ଖାତି କେନଟ୍ଠେନ ପରୋକ୍ଖା? ପରୋକ୍ଖେ ଭୱାତି ଅତ୍ଥେନ। ତଥା ହି ଚକ୍ଖାଦିନ୍ଦ୍ରିୟସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅକ୍ଖସ୍ସ ପରୋ ତିରୋଭାୱୋ ପରୋକ୍ଖଂ, ତଦ୍ୱାଚକଭାୱେନ ପରୋକ୍ଖେ ଭୱାତି ପରୋକ୍ଖା। ହିୟ୍ୟତ୍ତନୀତି କେନଟ୍ଠେନ ହିୟ୍ୟତ୍ତନୀ? ହିୟ୍ୟୋ ପଭୁତି ଅତୀତେ କାଲେ ଭୱା ତଦ୍ୱାଚକଭାୱେନାତି ଅତ୍ଥେନ। ଅଜ୍ଜତନୀତି କେନଟ୍ଠେନ ଅଜ୍ଜତନୀ? ଅଜ୍ଜ ପଭୁତି ଅତୀତେ କାଲେ ଭୱା ତଦ୍ୱାଚକଭାୱେନାତି ଅତ୍ଥେନ। ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି କେନଟ୍ଠେନ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ? ‘‘ଏୱଂ ଅନାଗତେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଅତ୍ଥଂ ପକାସେନ୍ତୀ ଏତି ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥେନ। କାଲାତିପତ୍ତୀତି କେନଟ୍ଠେନ କାଲାତିପତ୍ତି? କାଲସ୍ସାତିପତନୱଚନଟ୍ଠେନ। ତଥା ହି କାଲସ୍ସ ଅତିପତନଂ ଅଚ୍ଚୟୋ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପୱତ୍ତି କାଲାତିପତ୍ତି, ଲଭିତବ୍ବସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିପ୍ଫତ୍ତିରହିତଂ କ୍ରିୟାତିକ୍କମନଂ । କାଲୋତି ଚେତ୍ଥ କ୍ରିୟା ଅଧିପ୍ପେତା। କରଣଂ କାରୋ, କାରୋ ଏୱ କାଲୋ ରକାରସ୍ସ ଲକାରଂ କତ୍ୱା ଉଚ୍ଚାରଣୱସେନ। ଅୟଂ ପନ ୱିଭତ୍ତି ତଦ୍ୱାଚକତ୍ତା କାଲାତିପତ୍ତୀତି। ଅୟଂ ପନ ୱତ୍ତମାନାଦୀନଂ ୱଚନତ୍ଥୱିଭାୱନା।

ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣୱିୱିଧନୟେ, ସଂକିଣ୍ଣଲକ୍ଖଣଧରୱରସାସନେ;

ସୁମତିମତିୱଡ୍ଢନତ୍ଥଂ, କଥିତୋ ପକିଣ୍ଣକୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ଇତି ନୱଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକତ୍ତୟେ ବ୍ୟପ୍ପଥଗତୀସୁ ୱିଞ୍ଞୂନଂ

କୋସଲ୍ଲତ୍ଥାୟ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ପକିଣ୍ଣକୱିନିଚ୍ଛୟୋ ନାମ

ତତିୟୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। ଭୂଧାତୁମଯନାମିକରୂପୱିଭାଗ

‘‘ଭୂ ସତ୍ତାଯ’’ନ୍ତି ଧାତୁସ୍ସ, ରୂପମାଖ୍ୟାତସଞ୍ଞିତଂ;

ତ୍ଯାଦ୍ଯନ୍ତଂ ଲପିତଂ ନାନ-ପ୍ପକାରେହି ଅନାକୁଲଂ।

ସ୍ଯାଦ୍ଯନ୍ତଂ, ଦାନି ତସ୍ସେୱ, ରୂପଂ ନାମିକସଞ୍ଞ୍ଯଂ;

ଭାସିସ୍ସଂ ଭାସିତତ୍ଥେସୁ, ପଟୁଭାୱାଯ ସୋତୁନଂ।

ଯଦତ୍ଥେ’ଭନି ନାମେତି, ପର’ମତ୍ଥେସୁ ୱା ସଯଂ;

ନମତୀତି ତଦାହଂସୁ, ନାମଂ ଇତି ୱିଭାୱିନୋ।

ନାମଂ ନାମିକମିଚ୍ଚତ୍ର, ଏକମେୱେତ୍ଥତୋ ଭୱେ;

ତଦେୱଂ ନାମିକଂ ଞ୍ଞେ ଯ୍ଯଂ, ସଲିଙ୍ଗଂ ସୱିଭତ୍ତିକଂ।

ସତ୍ୱାଭିଧାନଂ ଲିଙ୍ଗନ୍ତି, ଇତ୍ଥିପୁମନପୁଂସକଂ;

ୱିଭତ୍ତୀତିଧ ସତ୍ତେୱ, ତତ୍ଥ ଚଟୁ ପଞ୍ଚୁଚରେ।

ପଠମା ଦୁତିଯା ତତିଯା, ଚତୁତ୍ଥୀ ପଞ୍ଚମୀ ତଥା;

ଛଟ୍ଠୀ ଚ ସତ୍ତମୀ ଚାତି, ହୋନ୍ତି ସତ୍ତ ୱିଭତ୍ତିଯୋ।

ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେ ପଠମା ସାଯଂ, ଭିନ୍ନା ଦ୍ୱେଧା ସିଯୋ ଇତି;

କମ୍ମତ୍ଥେ ଦୁତିଯା ସାପି, ଭିନ୍ନା ଅଂ ଯୋ ଇତି ଦ୍ୱିଧା।

କରଣେ ତତିଯା ସାପି, ଭିନ୍ନା ନା ହି ଇତି ଦ୍ୱିଧା;

ସମ୍ପଦାନେ ଚତୁତ୍ଥୀ ସା, ଭିନ୍ନା ଦ୍ୱେଧା ସ ନଂ ଇତି।

ଅପାଦାନେ ପଞ୍ଚମୀ ସା, ଭିନ୍ନା ଦ୍ୱେଧା ସ୍ମା ହି ଇତି;

ଛଟ୍ଠୀ ସାମିମ୍ହି ସା ଚାପି, ଭିନ୍ନା ଦ୍ୱେଧା ସ ନଂ ଇତି।

ଓକାସେ ସତ୍ତମୀ ସାପି, ଭିନ୍ନା ଦ୍ୱେଧା ସ୍ମିଂସୁ ଇତି;

ଆମନ୍ତନଟ୍ଠମୀ ସାଯଂ, ସିଯୋଯେୱାତି ଚୁଦ୍ଦସ।

ୱଚନଦ୍ୱଯସଂଯୁତ୍ତା, ଏକେକା ତା ୱିଭତ୍ତିଯୋ;

ସତ୍ୱମିତିହ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, ଅତ୍ଥୋ ସୋ ଦଜସଞ୍ଞିତୋ।

ଯୋ କରୋତିସ କତ୍ତାତୁ, ତଂ କମ୍ମଂ ଯଂ କରୋତି ୱା;

କୁବ୍ବତେ ଯେନ ୱା ତନ୍ତୁ, କରଣଂ ଇତି ସଞ୍ଞିତଂ।

ଦେତି ରୋଚତି ୱା ଯସ୍ସ, ସମ୍ପଦାନନ୍ତି ତଂ ମତଂ;

ଯତୋପେତି ଭୟଂ ୱା ତଂ, ଅପାଦାନନ୍ତି କିତ୍ତିତଂ।

ଯସ୍ସାଯତ୍ତୋ ସମୂହୋୱା, ତଂ ୱେ ସାମୀତି ଦେସିତଂ;

ଯସ୍ମିଂ କରୋତି କିରିଯଂ, ତଦୋକାସନ୍ତି ସବ୍ଦିତଂ।

ଯଦାଲପତି ତଂ ୱତ୍ଥୁ, ଆମନ୍ତନମୁଦୀରିତଂ;

ସଦ୍ଦେନାଭିମୁଖୀକାରୋ, ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସ ୱା ପନ।

ୱିନା ଆଲପନତ୍ଥଂ ଲିଙ୍ଗତ୍ଥାଦୀସୁ ପଠମାଦିୱିଭତ୍ତିପ୍ପତ୍ତି ଉପଲକ୍ଖଣୱସେନ ୱୁତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇଦମେତ୍ଥ ନିରୁତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ – ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନେ ପଠମା ୱିଭତ୍ତି ଭୱତି, ଉପଯୋଗୱଚନେ ଦୁତିଯା ୱିଭତ୍ତି ଭୱତି, କରଣୱଚନେ ତତିଯା ୱିଭତ୍ତି ଭୱତି, ସମ୍ପଦାନୱଚନେ ଚତୁତ୍ଥୀ ୱିଭତ୍ତି ଭୱତି, ନିସ୍ସକ୍କୱଚନେ ପଞ୍ଚମୀ ୱିଭତ୍ତି ଭୱତି, ସାମିୱଚନେ ଛଟ୍ଠୀ ୱିଭତ୍ତି ଭୱତି, ଭୁମ୍ମୱଚନେ ସତ୍ତମୀ ୱିଭତ୍ତି ଭୱତି, ଆମନ୍ତନୱଚନେ ଅଟ୍ଠମୀ ୱିଭତ୍ତି ଭୱତି। ତତ୍ରୁଦ୍ଦାନଂ –

ପଚ୍ଚତ୍ତମୁପଯୋଗଞ୍ଚ, କରଣଂ ସମ୍ପଦାନିଯଂ;

ନିସ୍ସକ୍କଂ ସାମିୱଚନଂ, ଭୁମ୍ମମାଲପନଟ୍ଠମଂ।

ତତ୍ର ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ନାମ ତିୱିଧଲିଙ୍ଗୱୱତ୍ଥାନଗତାନଂ ଇତ୍ଥିପୁମନପୁଂସକାନଂ ପଚ୍ଚତ୍ତସଭାୱନିଦ୍ଦେସତ୍ଥୋ। ଉପଯୋଗୱଚନଂ ନାମ ଯୋ ଯଂ କରୋତି, ତେନ ତଦୁପଯୁତ୍ତପରିଦୀପନତ୍ଥୋ। କରଣୱଚନଂ ନାମ ତଜ୍ଜାପକତନିବ୍ବତ୍ତକପରିଦୀପନତ୍ଥୋ। ସମ୍ପଦାନୱଚନଂ ନାମ ତପ୍ପଦାନପରିଦୀପନତ୍ଥୋ। ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ ନାମ ତନିସ୍ସଟତଦପଗମପରିଦୀପନତ୍ଥୋ। ସାମିୱଚନଂ ନାମ ତଦିସ୍ସରପରିଦୀପନତ୍ଥୋ। ଭୁମ୍ମୱଚନଂ ନାମ ତପ୍ପତିଟ୍ଠାପରିଦୀପନତ୍ଥୋ। ଆମନ୍ତନୱଚନଂ ନାମ ତଦାମନ୍ତନପରିଦୀପନତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଞତ୍ୱା ପଯୋଗାନି ଅସମ୍ମୁଯ୍ହନ୍ତେନ ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

ଭୂତୋ, ଭାୱକୋ, ଭୱୋ, ଅଭୱୋ, ଭାୱୋ, ଅଭାୱୋ, ସଭାୱୋ, ସବ୍ଭାୱୋ, ସମ୍ଭୱୋ, ପଭୱୋ, ପଭାୱୋ, ଅନୁଭୱୋ, ଆନୁଭାୱୋ, ପରାଭୱୋ, ୱିଭୱୋ, ପାତୁଭାୱୋ, ଆୱିଭାୱୋ, ତିରୋଭାୱୋ, ୱିନାଭାୱୋ, ସୋତ୍ଥିଭାୱୋ, ଅତ୍ଥିଭାୱୋ, ନତ୍ଥିଭାୱୋତି ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ।

ଅଭିଭୱିତା, ପରିଭୱିତା, ଅନୁଭୱିତା, ସମନୁଭୱିତା, ଭାୱିତା, ପଚ୍ଚନୁଭୱିତାତି ଆକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ।

ଭୱଂ, ପରାଭୱଂ, ପରିଭୱଂ, ଅଭିଭୱଂ, ଅନୁଭୱଂ, ସମନୁଭୱଂ, ପଚ୍ଚନୁଭୱଂ, ପଭୱଂ, ଅପ୍ପଭୱନ୍ତି ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ।

ଧନଭୂତି, ସିରିଭୂତି, ସୋତ୍ଥିଭୂତି, ସୁୱତ୍ଥିଭୂତୀତି ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ।

ଭାୱୀ, ୱିଭାୱୀ, ସମ୍ଭାୱୀ, ପରିଭାୱୀତି ଈକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ।

ସଯମ୍ଭୂ, ପଭୂ, ଅଭିଭୂ, ୱିଭୂ, ଅଧିଭୂ, ପତିଭୂ, ଗୋତ୍ରଭୂ, ୱତ୍ରଭୂ, ପରାଭିଭୂ, ରୂପାଭିଭୂ, ସଦ୍ଦାଭିଭୂ, ଗନ୍ଧାଭିଭୂ, ରସାଭିଭୂ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଭିଭୂ, ଧମ୍ମାଭିଭୂ, ସବ୍ବାଭିଭୂତି ଊକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ।

ଇମାନେତ୍ଥ ଛବ୍ବିଧାନି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନି ଭୂଧାତୁମଯାନି ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି।

ଉକାରନ୍ତଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂତୁ ଭୂଧାତୁମଯମପ୍ପସିଦ୍ଧଂ, ଅଞ୍ଞଧାତୁମଯଂ ପନୁକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ପସିଦ୍ଧଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁ, ହେତୁ’’ଇତି। ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସତ୍ତୱିଧାନି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନି ହୋନ୍ତି, ସଦ୍ଦାନେତାନି ସଭାୱତୋଯେୱ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ଏତ୍ଥ ସତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୱାଚକୋ ଭୂତସଦ୍ଦୋଯେୱ ନିଯୋଗା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନ୍ତିପି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଯେ ପନ ‘‘ଯୋ ଧମ୍ମୋ ଭୂତୋ, ଯା ଧମ୍ମଜାତି ଭୂତା, ଯଂ ଧମ୍ମଜାତଂ ଭୂତ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯେ ଯୋଜନାରହତ୍ତା ଅନିଯତଲିଙ୍ଗା ଅଞ୍ଞେପି ଭୂତପରାଭୂତସମ୍ଭୂତସଦ୍ଦାଦଯୋ ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ପାୱଚନୱରେ, ତେପି ନାନୋପସଗ୍ଗନିପାତପଦେହି ଯୋଜନୱସେନ ସଦ୍ଦରଚନାଯଂ ସୁଖୁମତ୍ଥଗ୍ଗହଣେ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ କୋସଲ୍ଲଜନନତ୍ଥଂ ନିଯତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେସୁ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସ୍ସାମ।

ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ଭୂତୋ, ପରାଭୂତୋ, ସମ୍ଭୂତୋ, ୱିଭୂତୋ, ପାତୁଭୂତୋ, ଆୱିଭୂତୋ, ତିରୋଭୂତୋ, ୱିନାଭୂତୋ, ଭବ୍ୱୋ, ପରିଭୂତୋ, ଅଭିଭୂତୋ, ଅଧିଭୂତୋ, ଅବ୍ଭୂତୋ, ଅନୁଭୂତୋ, ସମନୁଭୂତୋ, ପଚ୍ଚନୁଭୂତୋ, ଭାୱିତୋ, ସମ୍ଭାୱିତୋ, ୱିଭାୱିତୋ, ପରିଭାୱିତୋ, ଅନୁପରିଭୂତୋ, ପରିଭୱିତବ୍ବୋ, ପରିଭୋତବ୍ବୋ, ପରିଭୱନୀଯୋ, ଅଭିଭୱିତବ୍ବୋ, ଅଭିଭୋତବ୍ବୋ, ଅଭିଭୱନୀଯୋ, ଅଧିଭୱିତବ୍ବୋ, ଅଧିଭୋତବ୍ବୋ, ଅଧିଭୱନୀଯୋ, ଅନୁଭୱିତବ୍ବୋ, ଅନୁଭୋତବ୍ବୋ, ଅନୁଭୱନୀଯୋ, ସମନୁଭୱିତବ୍ବୋ, ସମନୁଭୋତବ୍ବୋ, ସମନୁଭୱନୀଯୋ, ପଚ୍ଚନୁଭୱିତବ୍ବୋ, ପଚ୍ଚନୁଭୋତବ୍ବୋ, ପଚ୍ଚନୁଭୱନୀଯୋ, ଭାୱେତବ୍ବୋ, ଭାୱନୀଯୋ, ସମ୍ଭାୱେତବ୍ବୋ, ସମ୍ଭାୱନୀଯୋ, ୱିଭାୱେତବ୍ବୋ, ୱିଭାୱନୀଯୋ, ପରିଭାୱେତବ୍ବୋ, ପରିଭାୱନୀଯୋ, ଭୱମାନୋ, ୱିଭୱମାନୋ, ପରିଭୱମାନୋ, ଅଭିଭୱମାନୋ, ଅନୁଭୱମାନୋ, ସମନୁଭୱମାନୋ, ପଚ୍ଚନୁଭୱମାନୋ, ଅନୁଭୋନ୍ତୋ, ସମନୁଭୋନ୍ତୋ, ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତୋ, ସମ୍ଭୋନ୍ତୋ, ଅଭିସମ୍ଭୋନ୍ତୋ, ଭାୱେନ୍ତୋ, ସମ୍ଭାୱେନ୍ତୋ, ୱିଭାୱେନ୍ତୋ , ପରିଭାୱେନ୍ତୋ, ପରିଭୱିଯମାନୋ, ପରିଭୂଯମାନୋ, ଅଭିଭୱିଯମାନୋ, ଅଭିଭୂଯମାନୋ, ଅନୁଭୱିଯମାନୋ, ଅନୁଭୂଯମାନୋ, ସମନୁଭୱିଯମାନୋ, ସମନୁଭୂଯମାନୋ, ପଚ୍ଚନୁଭୱିଯମାନୋ, ପଚ୍ଚନୁଭୂଯମାନୋତି ଇମାନି ନିଯତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତଲିଙ୍ଗାନି। ଏୱମୋକାରନ୍ତାଦିୱସେନ ଛବ୍ବିଧାନି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନି ଭୂଧାତୁମଯାନି ପକାସିତାନି। ଅଯଂ ତାୱ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୱସେନ ଉଦାହରଣୁଦ୍ଦେସୋ।

ଭାୱିକା, ଭାୱନା, ୱିଭାୱନା, ସମ୍ଭାୱନା, ପରିଭାୱନାତି ଆକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ।

ଭୂମି, ଭୂତି, ୱିଭୂତି। ଇକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ।

ଭୂରୀ, ଭୂତୀ, ଭୋତୀ, ୱିଭାୱିନୀ, ପରିୱିଭାୱିନୀ, ସମ୍ଭାୱିନୀ, ପାତୁଭୱନ୍ତୀ, ପାତୁଭୋନ୍ତୀ, ପରିଭୱନ୍ତୀ, ପରିଭୋନ୍ତୀ, ଅଭିଭୱନ୍ତୀ, ଅଭିଭୋନ୍ତୀ, ଅଧିଭୱନ୍ତୀ, ଅଧିଭୋନ୍ତୀ, ଅନୁଭୱନ୍ତୀ, ଅନୁଭୋନ୍ତୀ, ସମନୁଭୱନ୍ତୀ, ସମନୁଭୋନ୍ତୀ, ପଚ୍ଚନୁଭୱନ୍ତୀ, ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତୀ, ଅଭିସମ୍ଭୱନ୍ତୀ, ଅଭିସମ୍ଭୋନ୍ତୀତି ଈକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ।

ଭୂ, ଅଭୂ। ଊକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ।

ଇମାନେତ୍ଥ ଚତୁବ୍ବିଧାନି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନି ଭୂଧାତୁମଯାନି ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି।

ଉକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ଭୂଧାତୁମଯମପ୍ପସିଦ୍ଧଂ, ଅଞ୍ଞଧାତୁମଯଂ ପନ ଉକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ପସିଦ୍ଧଂ ‘‘ଧାତୁ, ଧେନୁ’’ଇତି। ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ପଞ୍ଚୱିଧାନି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନି ହୋନ୍ତି, ଓକାରନ୍ତସ୍ସ ୱା ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱେ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଛବ୍ବିଧାନିପି ହୋନ୍ତି, ସଦ୍ଦାନେତାନି ସଭାୱତୋଯେୱିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ଏତ୍ଥାପି ଅନିଯତଲିଙ୍ଗା ଭୂତପରାଭୂତସମ୍ଭୂତସଦ୍ଦାଦଯୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତେ।

କଥଂ? ଭୂତା, ପରାଭୂତା, ସମ୍ଭୂତାତି ସବ୍ବଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଗହେତବ୍ବଂ ‘‘ଅନୁଭୋନ୍ତୋ ସମନୁଭୋନ୍ତୋ’’ତିଆଦୀନି ନୱ ପଦାନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା। ତାନି ହି ଈକାରନ୍ତୱସେନ ଯୋଜିତାନି। ଇମାନି ନିଯତଲିଙ୍ଗେସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତଲିଙ୍ଗାନି। ଏୱଂ ଆକାରନ୍ତାଦିୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧାନି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନି ଭୂଧାତୁମଯାନି ପକାସିତାନି। ଅଯଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ଉଦାହରଣୁଦ୍ଦେସୋ।

ଭୂତଂ, ମହାଭୂତଂ, ଭୱିତ୍ତଂ, ଭୂନଂ, ଭୱନଂ, ପରାଭୱନଂ, ସମ୍ଭୱନଂ, ୱିଭୱନଂ, ପାତୁଭୱନଂ, ଆୱିଭୱନଂ, ତିରୋଭୱନଂ, ୱିନାଭୱନଂ, ସୋତ୍ଥିଭୱନଂ, ପରିଭୱନଂ, ଅଭିଭୱନଂ, ଅଧିଭୱନଂ, ଅନୁଭୱନଂ, ସମନୁଭୱନଂ, ପଚ୍ଚନୁଭୱନନ୍ତି ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ।

ଅତ୍ଥିୱିଭାୱି, ଧମ୍ମୱିଭାୱି। ଇକାରନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ।

ଗୋତ୍ରଭୁ, ଚିତ୍ତସହଭୁ, ନଚିତ୍ତସହଭୁ। ଉକାରନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ।

ସଵ୍ଵାନେତାନି ସଭାୱତୋୟେୱ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନୀତି ଦଟ୍ଠଵ୍ଵାନି। ଏତ୍ଥ ସତ୍ତଭୂତରୂପୱାଚକୋ ଭୂତସଦ୍ଦୋୟେୱ ନିୟୋଗା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋତିପି ଦଟ୍ଠଵ୍ଵଂ। ଏତ୍ଥାପି ଅନିୟତଲିଙ୍ଗା ଭୂତ ପରାଭୂତ ସମ୍ଭୂତସଦ୍ଦାଦୟୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ୟୁଜ୍ଜନ୍ତେ।

କଥଂ? ଭୂତଂ, ପରାଭୂତଂ, ସମ୍ଭୂତଂ, ୱିଭୂତଂ। ପେୟ୍ୟାଲୋ। ସମନୁଭୱମାନଂ, ପଚ୍ଚନୁଭୱମାନଂ, ଅନୁଭୋନ୍ତଂ, ଅନୁଭୱନ୍ତଂ, ସମନୁଭୋନ୍ତଂ, ସମନୁଭୱନ୍ତଂ, ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତଂ, ପଚ୍ଚନୁଭୱନ୍ତଂ, ସମ୍ଭୋନ୍ତଂ, ସମ୍ଭୱନ୍ତଂ, ଅଭିସମ୍ଭୋନ୍ତଂ, ଅଭିସମ୍ଭୱନ୍ତଂ, ପାତୁଭୋନ୍ତଂ, ପାତୁଭୱନ୍ତଂ, ପରିଭୋନ୍ତଂ, ପରିଭୱନ୍ତଂ, ଅଭିଭୋନ୍ତଂ, ଅଭିଭୱନ୍ତଂ, ଅଧିଭୋନ୍ତଂ, ଅଧିଭୱନ୍ତଂ, ଭାୱେନ୍ତଂ, ସମ୍ଭାୱେନ୍ତଂ, ୱିଭାୱେନ୍ତଂ, ପରିଭାୱେନ୍ତଂ, ପରିଭାୱିୟମାନଂ, ପରିଭୁୟ୍ୟମାନଂ, ପେୟ୍ୟାଲୋ। ପଚ୍ଚନୁଭୱିୟମାନଂ, ପଚ୍ଚନୁଭୁୟ୍ୟମାନନ୍ତି ଇମାନି ନିୟତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତଲିଙ୍ଗାନି। ଏୱଂ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତାଦିୱସେନ ତିୱିଧାନି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନି ଭୂଧାତୁମୟାନି ପକାସିତାନି । ଅୟଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ଉଦାହରଣୁଦ୍ଦେସୋ, ଏୱଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାଦିୱସେନ ଲିଙ୍ଗତ୍ତୟଂ ଭୂଧାତୁମୟମୁଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ।

ଏତ୍ଥ ମେ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧାତି, ୟେ ୟେ ସଦ୍ଦା ପକାସିତା;

ତେ ତେ ପାଠଇପ୍ପଦେସେସୁ, ମଗ୍ଗିତଵ୍ଵା ୱିଭାୱିନା।

ଓ, ଆ, ବିନ୍ଦୁ, ଇ, ଈ, ଉ, ଊ-ଅନ୍ତିମେ ସତ୍ତଧା ଠିତା;

ଞେୟ୍ୟା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭେଦାତି, ନିରୁତ୍ତଞ୍ଞୁହି ଭାସିତା।

ଆ ଇୱଣ୍ଣୋ ଚୁୱଣ୍ଣୋ ଚ, ପଞ୍ଚ ଅନ୍ତା ସରୂପତୋ;

ଇତ୍ଥିଭେଦାତି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ଓକାରନ୍ତେନ ଛାପି ୱା।

ବିନ୍ଦୁ, ଇ, ଉ-ଇମେ ଅନ୍ତା, ତୟୋ ଞେୟ୍ୟା ୱିଭାୱିନା;

ନପୁଂସକପ୍ପଭେଦାତି, ନିରୁତ୍ତଞ୍ଞୁହି ଭାସିତା।

ଅନ୍ତା ସତ୍ତେୱ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ, ଇତ୍ଥିୟଂ ପଞ୍ଚ ୱା ଛ ୱା;

ନପୁଂସକେ ତୟୋ ଏୱଂ, ଦସ ପଞ୍ଚହି ଛଵ୍ଵିଧା।

ୟସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ''ଭୂତୋ''ତିଆଦୟୋ ସଦ୍ଦା ନିଵ୍ଵଚନାଭିଧେୟ୍ୟକଥନତ୍ଥସାଧକୱଚନପରିୟାୟୱଚନଞ୍ଞୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁଚ୍ଚମାନା ପାକଟା ହୋନ୍ତି ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଚ, ତସ୍ମା ଇମେସଂ ନିଵ୍ଵଚନାଦୀନି ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ୱକ୍ଖାମ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ତୁଟ୍ଠିଜନନତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ସୋତାରାନମତ୍ଥେସୁ ପଟୁତରବୁଦ୍ଧିପଟିଲାଭାୟ ଚ। ତତ୍ର ଭୂତୋତି ଖନ୍ଧପାତୁଭାୱେନ ଭୱତୀତି ଭୂତୋ, ଇଦଂ ତାୱ ନିଵ୍ଵଚନଂ। ''ଭୂତୋ''ତି ସଵ୍ଵସଙ୍ଗାହକୱସେନ ସତ୍ତୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ଇଦମଭିଧେୟ୍ୟକଥନଂ। ''ୟୋ ଚ କାଲଘସୋ ଭୂତୋ। ସଵ୍ଵେୱ ନିକ୍ଖିପିସ୍ସନ୍ତି, ଭୂତା ଲୋକେ ସମୁସ୍ସୟ''ନ୍ତି ଚ ଇଦମେତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକୱଚନଂ। ଅଥ ୱା ଭୂତୋତି ଏୱଂନାମକୋ ଅମନୁସ୍ସଜାତିୟୋ ସତ୍ତୱିସେସୋ, ଇଦମଭିଧେୟ୍ୟକଥନଂ। ''ଭୂତୱିଜ୍ଜା, ଭୂତୱେଜ୍ଜୋ, ଭୂତୱିଗ୍ଗହିତୋ''ତି ଚ ଇଦମେତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକୱଚନଂ। ୟଞ୍ଚ ପନ ''ସତ୍ତୋ ମଚ୍ଚୋ ପଜା''ତିଆଦିକଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆଗତଂ ୱଚନଂ, ଇଦଂ ସତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୱାଚକସ୍ସ ଭୂତସଦ୍ଦସ୍ସ ପରିୟାୟୱଚନଂ। ୟଞ୍ଚ ନିଦ୍ଦେସପାଠଇୟଂ ''ମଚ୍ଚୋତି ସତ୍ତୋ ନରୋ ମାନୱୋ ପୋସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୀୱୋ ଜଗୁ ଜନ୍ତୁ ହିନ୍ଦଗୁ ମନୁଜୋ''ତି ଆଗତଂ, ଇଦମ୍ପି ପରିୟାୟୱଚନମେୱ। ତାନି ସଵ୍ଵାନି ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ –

ସତ୍ତୋ ମଚ୍ଚୋ ଜନୋ ଭୂତୋ, ପାଣୋ ହିନ୍ଦଗୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ;

ଜନ୍ତୁ ଜୀୱୋ ଜଗୂ ଯକ୍ଖୋ, ପାଣୀ ଦେହୀ ତଥାଗତୋ।

ସତ୍ତୱୋ ମାତିଯୋ ଲୋକୋ, ମନୁଜୋ ମାନୱୋ ନରୋ;

ପୋସୋ ସରୀରୀତି ପୁମେ, ଭୂତମିତି ନପୁଂସକେ।

ପଜାତି ଇତ୍ଥିଯଂ ୱୁତ୍ତୋ, ଲିଙ୍ଗତୋ, ନ ଚ ଅତ୍ଥତୋ;

ଏୱଂ ତିଲିଙ୍ଗିକା ହୋନ୍ତି, ସଦ୍ଦା ସତ୍ତାଭିଧାନକା।

ଯୋ ସୋ ଜଙ୍ଘାଯ ଉଲତି, ସୋ ସତ୍ତୋ ଜଙ୍ଘଲୋ ଇଧ;

ପାଣଦେହାଭିଧାନେହି, ସତ୍ତନାମଂ ପପଞ୍ଚିତଂ।

ଇମସ୍ମିଂ ପକରଣେ ''ପରିଯାଯୱଚନ''ନ୍ତି ଚ ''ଅଭିଧାନ''ନ୍ତି ଚ ''ସଙ୍ଖା''ତିଆଦୀନି ଚ ଏକତ୍ଥାନି ଅଧିପ୍ପେତାନି, ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ପନ ଭୂତସଦ୍ଦୋ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧାମନୁସ୍ସଧାତୁସସ୍ସତୱିଜ୍ଜମାନଖୀଣାସୱସତ୍ତରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି, ତପ୍ପଯୋଗୋ ଉପରି ଅତ୍ଥତ୍ତିକୱିଭାଗେ ଆୱିଭୱିସ୍ସତି। ଭାୱକୋତି ଭାୱେତୀତି ଭାୱକୋ, ଇଦଂ ନିବ୍ବଚନଂ। ଯୋ ଭାୱନଂ କରୋତି, ସୋ ଭାୱକୋ। ଇଦମଭିଧେଯ୍ୟକଥନଂ। ''ଭାୱକୋ ନିପକୋ ଧୀରୋ''ତି ଇଦମେତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକୱଚନଂ। ''ଭାୱକୋ ଭାୱନାପସୁତୋ ଭାୱନାପଯୁତ୍ତୋ ଭାୱନାସମ୍ପନ୍ନୋ''ତି ଇଦଂ ପରିଯାଯୱଚନଂ। ଇମାନି ''ଭୂତୋ ଭାୱକୋ''ତି ଦ୍ୱେ ପଦାନି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତୁହେତୁକତ୍ତୁୱସେନ ୱୁତ୍ତାନୀତି। ଇତୋ ପରଂ ନଯାନୁସାରେନ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା ''ଇଦଂ ନିବ୍ବଚନ''ନ୍ତି ଚ ଆଦୀନି ଅୱତ୍ୱା କତ୍ଥଚି ଅତ୍ଥସାଧକୱଚନଂ ପରିଯାଯୱଚନଂ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରଞ୍ଚ ଯଥାରହଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମ। ତେସୁ ହି ସବ୍ବତ୍ଥ ଦସ୍ସିତେସୁ ଗନ୍ଥୱିତ୍ଥାରୋ ସିଯା, ତସ୍ମା ଯେସମତ୍ଥୋ ଉତ୍ତାନୋ, ତେସମ୍ପି ପଦାନମଭିଧେଯ୍ୟଂ ନ କଥେସ୍ସାମ, ନିବ୍ବଚନମତ୍ତମେୱ ନେସଂ କଥେସ୍ସାମ। ଯେସଂ ପନ ଗମ୍ଭୀରୋ ଅତ୍ଥୋ, ତେସମଭିଧେଯ୍ୟଂ କଥେସ୍ସାମ।

ଭୱନଂ ଭୱୋ, ଭୱୋ ୱୁଚ୍ଚତି ୱୁଦ୍ଧି। ଭୂସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥାତିସଯଯୋଗତୋ ୱଡ୍ଢନେପି ଦିସ୍ସମାନତ୍ତା ଭୱନଂ ୱଡ୍ଢନନ୍ତି କତ୍ୱା। ''ଭୱୋ ଚ ରଞ୍ଞୋ ଅଭୱୋ ଚ ରଞ୍ଞୋ''ତି ଇଦଂ ୱୁଦ୍ଧିଅତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଅଥ ୱା ଭୱୋତି ୱୁଚ୍ଚତି ସସ୍ସତଂ। ''ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚା''ତି ହି ସସ୍ସତୱସେନ ପୱତ୍ତା ଦିଟ୍ଠି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି, ତସ୍ମା ଭୱଦିଟ୍ଠୀ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ତଥା ଭୱୋତି ଭୱଦିଟ୍ଠି, ଭୱତି ସସ୍ସତଂ ତିଟ୍ଠତୀତି ପୱତ୍ତନତୋ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ଭୱଦିଟ୍ଠି ନାମ। ଭୱଦିଟ୍ଠି ହି ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ ଭୱୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ''ଭୱେନ ଭୱସ୍ସ ୱିପ୍ପମୋକ୍ଖମାହଂସୂ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଏତ୍ଥାଯଂ ପାଠଇୱଚନତ୍ଥୋ – ଏକଚ୍ଚେ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଭୱଦିଟ୍ଠିଯା ୱା କାମଭୱାଦିନା ୱା ସବ୍ବଭୱତୋ ୱିମୁତ୍ତିଂ ସଂସାରୱିସୁଦ୍ଧିଂ କଥଯିଂସୂତି। ଅଥ ୱା ଭୱନ୍ତି ୱଡ୍ଢନ୍ତି ସତ୍ତା ଏତେନାତି ଭୱୋତି ଅତ୍ଥେନ ସମ୍ପତ୍ତିପୁଞ୍ଞାନି ଭୱୋତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ''ଇତିଭୱାଭୱତଞ୍ଚ ୱୀତିୱତ୍ତୋ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଏତ୍ଥ ପନାଯଂ ପାଠଇୱଚନତ୍ଥୋ – ଭୱୋତି ସମ୍ପତ୍ତି, ଅଭୱୋତି ୱିପତ୍ତି। ତଥା ଭୱୋତି ୱୁଦ୍ଧି, ଅଭୱୋତି ହାନି। ଭୱୋତି ସସ୍ସତଂ, ଅଭୱୋତି ଉଚ୍ଛେଦୋ। ଭୱୋତି ପୁଞ୍ଞଂ, ଅଭୱୋତି ପାପଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱୀତିୱତ୍ତୋତି।

ସହୋକାସା ଖନ୍ଧାପି ଭୱୋ। ''କାମଭୱୋ ରୂପଭୱୋ'' ଇଚ୍ଚେୱମାଦି ଏତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ଖନ୍ଧା ''ଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ସୋ ସରୂପଂ ଲଭତୀ''ତି କତ୍ୱା ''ଭୱତି ଅୱିଜ୍ଜାତଣ୍ହାଦିସମୁଦଯା ନିରନ୍ତରଂ ସମୁଦେତୀ''ତି ଅତ୍ଥେନ ୱା ''ଭୱା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଓକାସୋ ପନ ''ଭୱନ୍ତି ଜାଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସତ୍ତା ନାମରୂପଧମ୍ମା ଚା''ତି ଅତ୍ଥେନ ''ଭୱୋ''ତି। ଅପିଚ କମ୍ମଭୱୋପି ଭୱୋ, ଉପପତ୍ତିଭୱୋପି ଭୱୋ। ''ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ ଦୁୱିଧେନ ଅତ୍ଥି କମ୍ମଭୱୋ, ଅତ୍ଥି ଉପପତ୍ତିଭୱୋ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ତତ୍ଥ କମ୍ମମେୱ ଭୱୋ କମ୍ମଭୱୋ। ତଥା ଉପପତ୍ତି ଏୱ ଭୱୋ ଉପପତ୍ତିଭୱୋ। ଏତ୍ଥୂପପତ୍ତି ଭୱତୀତି ଭୱୋ, କମ୍ମଂ ପନ ଯଥା ସୁଖକାରଣତ୍ତା ''ସୁଖୋ ବୁଦ୍ଧାନମୁପ୍ପାଦୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଂ ଭୱକାରଣତ୍ତା ଫଲୱୋହାରେନ ଭୱୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ଭାୱନଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଭାୱେତୀତି ଭୱୋ। କିଂ ଭାୱେତି? ଉପପତ୍ତିଂ। ଇତି ଉପପତ୍ତିଂ ଭାୱେତୀତି ଭୱୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଭାୱେତୀତିମସ୍ସ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେତୀତି ହେତୁକତ୍ତୁୱସେନତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ''ଭୱପଚ୍ଚଯା ଜାତୀ''ତି ୱଚନତୋ ଭୱତି ଏତେନାତି ଭୱୋତି କମ୍ମଭୱୋ ୱୁଚ୍ଚତି।

''ଖନ୍ଧାନଞ୍ଚ ପଟିପାଟି, ଧାତୁଆଯତନାନ ଚ;

ଅଙ୍କୋଚ୍ଛିନ୍ନଂ ୱତ୍ତମାନା, ସଂସାରୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି

ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୋ ସଂସାରୋପି ଭୱୋ। ‘‘ଭୱେ ଦୁକ୍ଖଂ ଭୱଦୁକ୍ଖଂ, ଭୱେ ସଂସରନ୍ତୋ’’ତି ଇମାନେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକାନି ୱଚନାନି। ତତ୍ର କେନଟ୍ଠେନ ସଂସାରୋ ଭୱୋତି କଥୀୟତି? ଭୱତି ଏତ୍ଥ ସତ୍ତସମ୍ମୁତି ଖନ୍ଧାଦିପଟିପାଟିସଙ୍ଖାତେ ଧମ୍ମପୁଞ୍ଜସ୍ମିନ୍ତି ଅତ୍ଥେନ । ଇଦଂ ଭୱସଦ୍ଦସ୍ସ ଭାୱକତ୍ତୁକରଣାଧିକରଣସାଧନୱସେନତ୍ଥକଥନଂ।

ଏତ୍ଥ ଭୱସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରଂ ୱଦାମ –

ୱୁଦ୍ଧିସମ୍ପତ୍ତିପୁଞ୍ଞାନି, ଖନ୍ଧା ସୋକାସସଞ୍ଞିତା;

ସଂସାରୋ ସସ୍ସତଞ୍ଚେତଂ, ଭୱସଦ୍ଦେନ ସଦ୍ଦିତଂ।

ଭୱତଣ୍ହା ଭୱଦିଟ୍ଠି, ଉପପତ୍ତିଭୱୋ ତଥା;

କମ୍ମଭୱୋ ଚ ସଙ୍କନ୍ତଂ, ଭୱସଦ୍ଦେନ ସଦ୍ଦିତଂ।

ଭୱତଣ୍ହାଭୱଦିଟ୍ଠି-ଦ୍ୱୟଂ କତ୍ଥଚି ପାଠଇୟଂ;

ଉତ୍ତରପଦଲୋପେନ, ଭୱସଦ୍ଦେନ ସଦ୍ଦିତଂ।

ଅଭୱୋତି ନ ଭୱୋ ଅଭୱୋ।

ୱିପତ୍ତି ହାନି ଉଚ୍ଛେଦୋ, ପାପଞ୍ଚେୱ ଚତୁବ୍ବିଧା;

ଇମେ ଅଭୱସଦ୍ଦେନ, ଅତ୍ଥା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ସାସନେ।

ଭାୱୋତି ଅଜ୍ଝାସୟୋ, ଯୋ ‘‘ଅଧିପ୍ପାୟୋ’’ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ଥୀନଂଭାୱୋ ଦୁରାଜାନୋ। ନାମଚ୍ଚୋ ରାଜଭରିୟାସୁ, ଭାୱଂ କୁବ୍ବେଥ ପଣ୍ଡିତୋ। ହଦୟଙ୍ଗତଭାୱଂ ପକାସେତୀ’’ତି ଏୱମାଦି ଏତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଅପିଚ ୱତ୍ଥୁଧମ୍ମୋପି ଭାୱୋ। ‘‘ଭାୱସଙ୍କେତସିଦ୍ଧୀନ’’ନ୍ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ, ଚିତ୍ତମ୍ପି ଭାୱୋ। ‘‘ଅଚାହିତଂ କମ୍ମଂ କରୋସି ଲୁଦ୍ଦଂ, ଭାୱେ ଚ ତେ କୁସଲଂ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ’’ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। କ୍ରିୟାପିଭାୱୋ। ‘‘ଭାୱଲକ୍ଖଣଂ ଭାୱସତ୍ତମୀ’’ତି ଚ ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଅପିଚ ଭାୱୋତି ସତ୍ତୱେୱଚନନ୍ତି ଭଣନ୍ତି, ଧାତୁ ୱା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତତ୍ଥ ଅଜ୍ଝାସୟୋ ଚ ୱତ୍ଥୁଧମ୍ମୋ ଚ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ସତ୍ତୋ ଚାତି ଇମେ ଭୱତୀତି ଭାୱୋ। ତଥା ପନ ଭାୱେତୀତି ଭାୱୋ, କ୍ରିୟା ତୁ ଭୱନନ୍ତି ଭାୱୋ। ସା ଚ ଭୱନଗମନପଚନାଦିୱସେନାନେକୱିଧା। ଅପିଚ ଭାୱରୂପମ୍ପି ଭାୱୋ, ଯଂ ଇତ୍ଥିଭାୱୋ ପୁମ୍ଭାୱୋ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିୟନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ରାୟଂ ୱଚନତ୍ଥୋ – ‘‘ଇତ୍ଥୀ’’ତି ୱା ‘‘ପୁରିସୋ’’ତି ୱା ଭୱତି ଏତେନ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିଧାନଞ୍ଚାତି ଭାୱୋ।

ନତ୍ତନୋମତିୟା ଏତଂ, ନିବ୍ବଚନମୁଦାହଟଂ;

ପୁବ୍ବାଚରିୟସୀହାନଂ, ମତଂ ନିସ୍ସାୟ ମାହଟଂ।

ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପୋରାଣେହି ‘‘ଇତ୍ଥିୟା ଭାୱୋ ଇତ୍ଥିଭାୱୋ, ଇତ୍ଥୀତି ୱା ଭୱତି ଏତେନ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିଧାନଞ୍ଚାତି ଇତ୍ଥିଭାୱୋ’’ତି, ତସ୍ମା ପୁମ୍ଭାୱୋତି ଏତ୍ଥାପି ପୁମସ୍ସ ଭାୱୋ ପୁମ୍ଭାୱୋ, ପୁମାତି ୱା ଭୱତି ଏତେନ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିଧାନଞ୍ଚାତି ପୁମ୍ଭାୱୋତି ନିବ୍ବଚନଂ ସମଧିଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ଭାୱସଦ୍ଦସ୍ସ କତ୍ତୁଭାୱକରଣସାଧନୱସେନତ୍ଥକଥନଂ।

ଅଭାୱୋତି ନ ଭାୱୋତି ଅଭାୱୋ, କୋ ସୋ? ସୁଞ୍ଞତା ନତ୍ଥିତା। ସଭାୱୋତି ଅତ୍ତନୋ ଭାୱୋ ସଭାୱୋ, ଅତ୍ତନୋ ପକତି ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ସଭାୱୋତି ଧମ୍ମାନଂ ସତି ଅତ୍ତସନ୍ତୱେ ଯୋ କୋଚି ସରୂପଂ ଲଭତି, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଲକ୍ଖଣମିତି ସଞ୍ଞିତୋ ନମନରୁପ୍ପନକକ୍ଖଳଅଫୁସନାଦିଆକାରୋ ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। ‘‘ସାମଞ୍ଞଂ ୱା ସଭାୱୋ ୱା, ଧମ୍ମାନଂ ଲକ୍ଖଣଂ ମତ’’ନ୍ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଅପିଚ ସଭାୱୋତି ସଲକ୍ଖଣୋ

ପରମତ୍ଥଧମ୍ମୋ। କେନଟ୍ଠେନ? ସହ ଭାୱେନାତି ଅତ୍ଥେନ। ସବ୍ଭାୱୋତି ସତଂ ଭାୱୋ ସବ୍ଭାୱୋ, ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମୋ ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଭାୱୋ ସବ୍ଭାୱୋ। ''ଗାହାପୟନ୍ତି ସବ୍ଭାୱ''ନ୍ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ୱା ଭାୱୋ ସବ୍ଭାୱୋ। ''ଏୱଂ ଗହଣସବ୍ଭାୱୋ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଇଦଂ ସଭାୱ ସବ୍ଭାୱସଦ୍ଦାନଂ ଭାୱସାଧନୱସେନତ୍ଥକଥନଂ।

ସମ୍ଭୱୋତି ସମ୍ଭୱନଂ ସମ୍ଭୱୋ, ସମ୍ଭୱନକ୍ରିୟା, ୟୁତ୍ତି ୱା। ୟୁତ୍ତି ହି ସମ୍ଭୱୋତି ୱୁଚ୍ଚତି ''ସମ୍ଭୱୋ ଗହଣସ୍ସ କାରଣ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ। ଅଥ ୱା ସମ୍ଭୱତି ଏତସ୍ମାତି ସମ୍ଭୱୋ। ୟତୋ ହି ୟଂ କିଞ୍ଚି ସମ୍ଭୱତି, ସୋ ସମ୍ଭୱୋ। ପଭୱୋତି ପଭୱନଂ ପଭୱୋ, ଅଚ୍ଛିନ୍ନତା, ପଭୱତି ଏତସ୍ମାତି ୱା ପଭୱୋ। ୟତୋ ହି ୟଂ କିଞ୍ଚି ପଭୱତି, ସୋ ପଭୱୋ। ଇମେ ପନ ସମ୍ଭୱପଭୱସଦ୍ଦା କତ୍ଥଚି ସମାନତ୍ଥା କତ୍ଥଚି ଭିନ୍ନତ୍ଥାତି ୱେଦିତବ୍ବା। କଥଂ? ସମ୍ଭୱସଦ୍ଦୋ ହି ଭୱନକ୍ରିୟମ୍ପି ୱଦତି ୟୁତ୍ତିମ୍ପି ପଞ୍ଚତ୍ତିମ୍ପି ସମ୍ଭୱରୂପମ୍ପି ପଚ୍ଚୟତ୍ଥମ୍ପି, ପଭୱସଦ୍ଦୋ ପନ ଭୱନକ୍ରିୟମ୍ପି ୱଦତି ନଦିପ୍ପଭୱମ୍ପି ପଚ୍ଚୟତ୍ଥମ୍ପି, ତସ୍ମା ପଚ୍ଚୟତ୍ଥଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଭିନ୍ନତ୍ଥାତି ଗହେତବ୍ବା, ପଚ୍ଚୟତ୍ଥେନ ପନ ସମାନତ୍ଥାତି ଗହେତବ୍ବା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ପଚ୍ଚୟୋ ହେତୁ ନିଦାନଂ କାରଣଂ ସମ୍ଭୱୋ ପଭୱୋତିଆଦି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ନାନ''ନ୍ତି।

''ମୂଲଂ ହେତୁ ନିଦାନଞ୍ଚ, ସମ୍ଭୱୋ ପଭୱୋ ତଥା;

ସମୁଟ୍ଠାନାହାରାରମ୍ମଣଂ, ପଚ୍ଚୟୋ ସମୁଦୟେନ ଚା''ତି

ଅୟମ୍ପି ଗାଥା ଏତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧିକା। ଇଦଂ ସମ୍ଭୱପଭୱସଦ୍ଦାନଂ ଭାୱାପାଦାନସାଧନୱସେନତ୍ଥକଥନଂ।

ଏୱମେତ୍ଥ ଭାୱକତ୍ତୁକମ୍ମକରଣାପାଦାନାଧିକରଣୱସେନ ଛ ସାଧନାନି ପକାସିତାନି। ତାନି ସମ୍ପଦାନସାଧନେନ ସତ୍ତୱିଧାନି ଭୱନ୍ତି, ତଂ ପନ ଉତ୍ତରି ଆୱିଭୱିସ୍ସତି ''ଧନମସ୍ସ ଭୱତୂତି ଧନଭୂତୀ''ତିଆଦିନା। ଇଚ୍ଚେୱଂ କିତକୱସେନ ସବ୍ବଥାପି ସତ୍ତୱିଧାନି ସାଧନାନି ହୋନ୍ତି, ୟାନି ''କାରକାନୀ''ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି, ଇତୋ ଅଞ୍ଞଂ ସାଧନଂ ନତ୍ଥି। ଇଧ ପୟୋଗେସ୍ୱତ୍ଥେସୁ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ପାଟୱତ୍ଥଂ ସାଧନନାମଂ ପକାସିତଂ। ତଥା ହି ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତସାଧନେହି ପଦେହି ୟୋଜିତା ସଦ୍ଦପ୍ପୟୋଗା ଦୁବ୍ବୋଧତ୍ଥା ହୋନ୍ତି, ସୁନିକ୍ଖିତ୍ତସାଧନେହି ପନ ପଦେହି ୟୋଜିତା ସୁବୋଧତ୍ଥା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ପୟୋଗାସାଧନମୂଲକା, ଅତ୍ଥୋ ଚ ପୟୋଗମୂଲକୋ। ପୟୋଗାନୁରୂପଞ୍ହି ଅୱିପରୀତଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ଥଂ କଥନସୀଲା ''ୟାଚିତୋୱ ବହୁଲଂ ଚୀୱରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଅପ୍ପଂ ଅୟାଚିତୋ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ ସାଧନୱସେନ ଗହେତବ୍ବେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ, ଅଞ୍ଞେସୁ ଚତ୍ଥେସୁ ପଟୁତରବୁଦ୍ଧିନୋ ପଣ୍ଡିତାୟେୱ ଏକନ୍ତେନ ଭଗୱତୋ ପରିୟତ୍ତିସାସନଧରା ନାମ ହୋନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତୋ ପରଂ ନୟାନୁସାରେନ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା ''ଇଦଂ ନାମ ସାଧନ''ନ୍ତି ନ ୱକ୍ଖାମ, କେୱଲମିଧ ଦସ୍ସିତେସୁ ପୟୋଗେସୁ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ବହୁମାନୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ୱିୱିଧୱିଚିତ୍ତପାଠଇଗତିକେ ୱିୱିଧତ୍ଥସାରେ ଜିନୱରୱଚନେ ସୋତୂନଂ ବୁଦ୍ଧିୱିଜମ୍ଭନତ୍ଥଞ୍ଚ ଅତ୍ଥସାଧକୱଚନାନିୟେୱ ୟଥାରହଂ ସୁତ୍ତଗେୟ୍ୟୱେୟ୍ୟାକରଣଗାଥାଦୀସୁ ତତୋ ତତୋ ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସ୍ସାମ।

ପଭାୱୋତି ପକାରତୋ ଭୱତୀତି ପଭାୱୋ, ସୋୟମାନୁଭାୱୋୟେୱ। ''ପଭାୱଂ ତେ ନ ପସ୍ସାମି, ୟେନ ତ୍ୱଂ ମିଥିଲଂ ୱଜେ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଅନୁଭୱୋତି ଅନୁଭୱନଂ ଅନୁଭୱୋ, କିଂ ତଂ? ପରିଭୁଞ୍ଜନଂ। ଆନୁଭାୱୋତି ତେଜୁସ୍ସାହମନ୍ତପଭୂସତ୍ତିୟୋ। ''ତେଜସଙ୍ଖାତୋ ଉସ୍ସାହମନ୍ତପଭୂସତ୍ତିସଙ୍ଖାତୋ ୱା ମହନ୍ତୋ ଆନୁଭାୱୋ ଏତସ୍ସାତି ମହାନୁଭାୱୋ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ।

ତେଜୋ ଉସ୍ସାହମନ୍ତା ଚ, ପଭୂସତ୍ତୀତି ପଞ୍ଚିମେ;

ଆନୁଭାୱାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ପଭାୱାତି ଚ ତେ ୱଦେ।

ତେଜାଦିୱାଚକତ୍ତମ୍ହି, ଆନୁଭାୱପଦସ୍ସ ତୁ;

ଅତ୍ଥନିବ୍ବଚନଂ ଧୀରୋ, ୟଥାସମ୍ଭୱମୁଦ୍ଦିସେ।

ଅଥ ୱା ଆନୁଭାୱୋତି ଅନୁଭୱିତବ୍ବଫଲଂ। ''ଅନୁଭୱିତବ୍ବସ୍ସ ଫଲସ୍ସ ମହନ୍ତତାୟ ମହାନୁଭାୱୋ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ପରାଭୱୋତି ପରାଭୱନଂ ପରାଭୱୋ, ଅଥ ୱା ପରାଭୱତୀତି ପରାଭୱୋ। ''ସୁୱିଜାନୋ ପରାଭୱୋ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଅପିଚ ''ଧମ୍ମଦେସ୍ସୀ ପରାଭୱୋ''ତି ପାଠାନୁରୂପତୋ ପରାଭୱିସ୍ସତୀତି ପରାଭୱୋତି ଅନାଗତକାଲୱସେନପି ନିବ୍ବଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ପରାଭୱନ୍ତି ଏତେନାତି ପରାଭୱୋ। କିଂ ତଂ? ଧମ୍ମଦେସ୍ସିତାଦି। ''ପଠମୋ ସୋ ପରାଭୱୋ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ୱିଭୱୋତି

ନିବ୍ବାନଂ। ତଣ୍ହି ଭଵତୋ ୱିଗତତ୍ତା ଭଵତୋ ୱିଗତୋତି ୱିଭଵୋ, ଭଵସ୍ସ ଚ ତଂହେତୁ ୱିଗତତ୍ତା ୱିଗତୋ ଭଵୋ ଏତସ୍ମାତି ୱିଭଵୋ। ୱିଭଵନ୍ତି ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତି ୱିନସ୍ସନ୍ତି ଇତୋ ଅରିଯଧନୱିଲୋମକା କିଲେସମହାଚୋରାତିପି ୱିଭଵୋ। ୱିଭଵସଦ୍ଦସ୍ସ ନିବ୍ବାନାଭିଧାନତ୍ତେ ''ଏୱଂ ଭଵେ ୱିଜ୍ଜମାନେ, ୱିଭଵୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବକୋ''ତି ଇଦମେତ୍ଥ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଇମାନି ପନ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ପରିଯାଯୱଚନାନି –

ନିବ୍ବାନଂ ୱିଭଵୋ ମୋକ୍ଖୋ, ନିରୋଧୋ ଅମତଂ ସମଂ;

ସଙ୍ଖାରୂପସମୋ ଦୁକ୍ଖ-ନିରୋଧୋ ଅଚ୍ଚୁତ'କ୍ଖଯୋ।

ୱିୱଟ୍ଟ'ମକତଂ ଅଚ୍ଚଂ, ସନ୍ତିପଦ'ମସଙ୍ଖତଂ;

ପାରଂ ତଣ୍ହାକ୍ଖଯୋ ଦୁକ୍ଖ-କ୍ଖଯୋ ସଞ୍ଞୋଜନକ୍ଖଯୋ।

ଯୋଗକ୍ଖେମୋ ୱିରାଗୋ ଚ,

ଲୋକନ୍ତୋ ଚ ଭୱକ୍ଖଯୋ;

ଅପୱଗ୍ଗୋ ୱିସଙ୍ଖାରୋ,

ସବ୍ଭି ସୁଦ୍ଧି ୱିସୁଦ୍ଧି ଚ।

ୱିମୁତ୍ତ୍ୟ'ପଚଯୋ ମୁତ୍ତି, ନିବ୍ବୁତି ଉପଧିକ୍ଖଯୋ;

ସନ୍ତି ଅସଙ୍ଖତା ଧାତୁ, ଦିସା ଚ ସବ୍ବତୋପଭଂ।

ୱିନାପେତାନି ନାମାନି, ୱିସେସକପଦଂ ଇଧ;

ନିବ୍ବାନୱାଚକାନୀତି, ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୁ ସୁମେଧସୋ।

''ତାଣଂ ଲେଣ''ନ୍ତିଆଦୀନି-ପେକ୍ଖିକାନି ଭୱନ୍ତି ହି;

ୱିସେସକପଦାନନ୍ତି, ଏତ୍ଥେତାନି ପକାସଯେ।

ତାଣଂ ଲେଣ'ମରୂପଞ୍ଚ, ସନ୍ତଂ ସଚ୍ଚ'ମନାଲଯଂ;

ସୁଦୁଦ୍ଦସଂ ସରଣଞ୍ଚ, ପରାଯଣ'ମନୀତିକଂ।

ଅନାସୱଂ ଧୁୱଂ ନିଚ୍ଚଂ, ୱିଞ୍ଞାଣ'ମନିଦସ୍ସନଂ;

ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜଂ ସିୱଂ ଖେମଂ, ନିପୁଣଂ ଅପଲୋକିକଂ।

ଅନନ୍ତ'ମକ୍ଖରଂ ଦୀପୋ, ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ କେୱଲଂ ପଦଂ;

ପଣୀତଂ ଅଚ୍ଚୁତଞ୍ଚାତି, ବହୁଧାପି ୱିଭାୱଯେ।

ଗୋତ୍ରଭୂତି ପଦସ୍ସତ୍ଥଂ, ୱଦନ୍ତେହି ଗରୂହି ତୁ;

ଗୋତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନିବ୍ବାନ-ମିତି ଗୋତ୍ତନ୍ତି ଭାସିତଂ।

ୱିଭୱୋତି ୱା ୱିନାସସମ୍ପତ୍ତିଧନୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯୋପି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତତ୍ଥ ୱିନାସୋ ୱିଭୱନଂ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନଂ ନସ୍ସନନ୍ତି ଅତ୍ଥେନ ୱିଭୱୋ। ''ୱିଭୱୋ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ, ଇତ୍ଥେକେ ସତୋ ସତ୍ତସ୍ସ ଉଚ୍ଛେଦଂ ୱିନାସଂ ୱିଭୱଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୀ''ତି ଚ ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ସମ୍ପତ୍ତି ପନ ୱିସେସତୋ ଭୱତୀତି ୱିଭୱୋ। ''ରଞ୍ଞୋ ସିରିୱିଭୱଂ ଦଟ୍ଠୁକାମା''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଧନଂ ପନ ଭୱନ୍ତି ୱଡ୍ଢନ୍ତି ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି ସତ୍ତା ଏତେନାତି ୱିଭୱୋ। ''ଅସୀତିକୋଟିୱିଭୱସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତୀ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଇଦଂ ପନ ପରିଯାୟୱଚନଂ –

ଧନଂ ସଂ ୱିଭୱୋ ଦବ୍ବଂ, ସାପତେଯ୍ୟଂ ପରିଗ୍ଗହୋ;

ୱତ୍ଥୁଂ ଭଣ୍ଡଂ ସକଂ ଅତ୍ଥୋ, ଇଚ୍ଚେତେ ଧନୱାଚକା।

ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ପନ ୱିଭୱତି ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ''ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ ପୁନ ଚୁତିତୋ ଉଦ୍ଧଂ ନ ଜାୟତୀ''ତି ଗହଣତୋ ୱିଭୱୋତି। ''ୱିଭୱତଣ୍ହା''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ୱିଭୱତଣ୍ହାତି ହି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିସହଗତାୟ ତଣ୍ହାୟ ନାମଂ। ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ ୱୁଚ୍ଚତି –

ଧନନିବ୍ବାନସମ୍ପତ୍ତି-ୱିନାସୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯୋ;

ୱୁତ୍ତା ୱିଭୱସଦ୍ଦେନ, ଇତି ୱିଞ୍ଞୂ ୱିଭାୱଯେ।

ପାତୁଭାୱୋତି ପାତୁଭୱନଂ ପାତୁଭାୱୋ। ଆୱିଭାୱୋତି ଆୱିଭୱନଂ ଆୱିଭାୱୋ, ଉଭିନ୍ନମେତେସଂ ପାକଟତା ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। ତିରୋଭାୱୋତି ତିରୋଭୱନଂ ତିରୋଭାୱୋ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଭାୱୋ। ୱିନାଭାୱୋତି ୱିନାଭୱନଂ ୱିନାଭାୱୋ, ୱିଯୋଗୋ। ସୋତ୍ଥିଭାୱୋତି ସୋତ୍ଥିଭୱନଂ ସୋତ୍ଥିଭାୱୋ, ସୁୱତ୍ଥିଭାୱୋ ସୁଖସ୍ସ ଅତ୍ଥିତା, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ନିବ୍ଭୟତା ନିରୁପଦ୍ଦୱତା ଏୱ। ଅତ୍ଥିଭାୱୋତି ଅତ୍ଥିତା ୱିଜ୍ଜମାନତା ଅୱିୱିତ୍ତତା। ନତ୍ଥିଭାୱୋତି ନତ୍ଥିତା ଅୱିଜ୍ଜମାନତା ୱିୱିତ୍ତତା ରିତ୍ତତା ତୁଚ୍ଛତା ସୁଞ୍ଞତା। ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ।

ଅଭିଭୱତୀତି ଅଭିଭୱିତା, ପରଂ ଅଭିଭୱନ୍ତୋ ଯୋ କୋଚି। ଏୱଂ ପରିଭୱିତା, ଅନୁଭୱତୀତି ଅନୁଭୱିତା, ସୁଖଂ ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ୱା ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ଯୋ କୋଚି। ଏୱଂ ସମନୁଭୱିତା। ପଚ୍ଚନୁଭୱିତା, ଏତ୍ଥ ପନ ଯଥା ''ଅମତସ୍ସ ଦାତା। ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା''ତିଆଦୀସୁ ''ଦାତା''ତି ପଦାନଂ କତ୍ତୁୱାଚକାନଂ ''ଅମତସ୍ସା''ତିଆଦୀହି ପଦେହି କମ୍ମୱାଚକେହି ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜନା ଦିସ୍ସତି, ତଥା ଇମେସମ୍ପି ପଦାନଂ ''ପଚ୍ଚାମିତ୍ତସ୍ସ ଅଭିଭୱିତା''ତିଆଦିନା ଯୋଜନା କାତବ୍ବା। ଏୱଂ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଏୱରୂପାନଂ ପଦାନଂ। ଆକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ।

ଭୱତୀତି ଭୱଂ। ଭୱିସ୍ସତୀତି ୱା ଭୱଂ, ୱଡ୍ଢମାନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ''ସୁୱିଜାନୋ ଭୱଂ ହୋତି, ସୁୱିଜାନୋ ପରାଭୱୋ। ଧମ୍ମକାମୋ ଭୱଂ ହୋତି, ଧମ୍ମଦେସ୍ସୀ ପରାଭୱୋ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଅଥ ୱା ଯେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେତି, ସୋ ''ଭୱ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ''ଭୱଂ କଚ୍ଚାୟନୋ। ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ। ମଞ୍ଞେ ଭୱଂ ପତ୍ଥୟତି, ରଞ୍ଞୋ ଭରିୟଂ ପତିବ୍ବତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ। ଏତ୍ଥ ପନ ଧାତ୍ୱତ୍ଥେ ଆଦରୋ ନ କାତବ୍ବୋ, ସମ୍ମୁତିଅତ୍ଥେୟେୱାଦରୋ କାତବ୍ବୋ ''ସଙ୍କେତୱଚନଂ ସଚ୍ଚଂ, ଲୋକସମ୍ମୁତିକାରଣା''ନ୍ତି ୱଚନତୋ। ୱୋହାରୱିସୟସ୍ମିଞ୍ହି ଲୋକସମ୍ମୁତି ଏୱ ପଧାନା ଅୱିଲଙ୍ଘନୀୟା। ପରାଭୱତୀତି ପରାଭୱଂ। ଏୱଂ ପରିଭୱଂ। ଅଭିଭୱଂ। ଅନୁଭୱଂ। ପଭୱତି ପହୋତି ସକ୍କୋତୀତି ପଭୱଂ, ପହୋନ୍ତୋ ଯୋ କୋଚି। ନ ପଭୱଂ ଅପ୍ପଭୱଂ, ''ଅପ୍ପଭୱ''ନ୍ତି ଚ ଇଦଂ ଜାତକେ ଦିଟ୍ଠଂ –

''ଛିନ୍ନବ୍ଭମିୱ ୱାତେନ, ନୁଣ୍ଣୋ ରୁକ୍ଖମୁପାଗମିଂ;

ସୋହଂ ଅପ୍ପଭୱଂ ତତ୍ଥ, ସାଖଂ ହତ୍ଥେହି ଅଗ୍ଗହି''ନ୍ତି

ତତ୍ଥ ସାଧକୱଚନମିଦଂ। ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ।

ଧନଭୂତୀତି ଧନମସ୍ସ ଭୱତୂତି ଧନଭୂତି। ସିରିଭୂତୀତି ସୋଭାୟ ଚେୱ ପଞ୍ଞାପୁଞ୍ଞାନଞ୍ଚ ଅଧିୱଚନଂ। ସା ଅସ୍ସ ଭୱତୂତି ସିରିଭୂତି। ଏୱଂ ସୋତ୍ଥିଭୂତି, ସୁୱତ୍ଥିଭୂତି। ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ।

ଭାୱୀତି ଭୱନସୀଲୋ ଭାୱୀ, ଭୱନଧମ୍ମୋ ଭାୱୀ, ଭୱନେ ସାଧୁକାରୀ ଭାୱୀ। ଏୱଂ ୱିଭାୱୀ। ସମ୍ଭାୱୀ। ପରିଭାୱୀତି। ତତ୍ର ୱିଭାୱୀତି ଅତ୍ଥୱିଭାୱନେ ସମତ୍ଥୋ ପଣ୍ଡିତୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତ୍ଥ ୱିଦ୍ୱା, ୱିଜ୍ଜାଗତୋ, ଞାଣୀତିଆଦି ପରିଯାୟୱଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଭୱନ୍ତି ଚତ୍ର –

ୱିଦ୍ୱା ୱିଜ୍ଜାଗତୋ ଞାଣୀ, ୱିଭାୱୀ ପଣ୍ଡିତୋ ସୁଧୀ;

ବୁଧୋ ୱିସାରଦୋ ୱିଞ୍ଞୂ, ଦୋସଞ୍ଞୂ ୱିଦସୁ ୱିଦୂ।

ୱିପସ୍ସୀ ପଟିଭାଣୀ ଚ, ମେଧାୱୀ ନିପକୋ କୱି;

କୁସଲୋ ୱିଦୁରୋ ଧୀମା, ଗତିମା ମୁତିମା ଚୟଂ।

ଚକ୍ଖୁମା କଣ୍ଡୱା ଦକ୍ଖୋ, ଧୀରୋ ଭୂରି ୱିଚକ୍ଖଣୋ;

ସପ୍ପଞ୍ଞୋ ବୁଦ୍ଧିମା ପଞ୍ଞୋ, ଏୱଂନାମା ୱିଭାୱିନୋତି।

ଈକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ।

ସୟମ୍ଭୂତି ସୟମେୱ ଭୱତୀତି ସୟମ୍ଭୂ। କୋ ସୋ? ଅନ୍ତରେନ ପରୋପଦେସଂ ସାମଂୟେୱ ସଙ୍ଖଂ ଞେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ସଙ୍ଖଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସକ୍ୟମୁନି ଭଗୱା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

''ନ ମେ ଆଚରିୟୋ ଅତ୍ଥି, ସଦିସୋ ମେ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ସଦେୱକସ୍ମିଂ ଲୋକସ୍ମିଂ, ନତ୍ଥି ମେ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ।

ଅହଞ୍ହି ଅରହା ଲୋକେ, ଅହଂ ସତ୍ଥା ଅନୁତ୍ତରୋ;

ଏକୋମ୍ହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ସୀତୀଭୂତୋସ୍ମି ନିବ୍ବୁତୋ''ତି।

ଅତ୍ଥତୋ ପନ ପାରମିତାପରିଭାୱିତୋ ସୟମ୍ଭୂଞାଣେନ ସହ ୱାସନାୟ ୱିଗତୱିଦ୍ଧସ୍ତନିରୱସେସକିଲେସୋ ମହାକରୁଣାସଙ୍ଖଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାଦିଅପରିମେୟ୍ୟଗୁଣଗଣାଧାରୋ ଖନ୍ଧସନ୍ତାନୋ ସୟମ୍ଭୂ। ସୋ ଏୱଂଭୂତୋ ଖନ୍ଧସନ୍ତାନୋ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ''ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅଚ୍ଛରିୟମନୁସ୍ସୋ, କତମୋ ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ? ତଥାଗତୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତି। ସୋ ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ ଏତରହି ''ସଙ୍ଖଞ୍ଞୂ, ସୁଗତୋ''ତିଆଦୀହି ୟଥାଭୁଚ୍ଚଗୁଣାଧିଗତନାମେହି ଚ ପସିଦ୍ଧୋ, ''ଗୋତମୋ ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୂ''ତି ଗୋତ୍ତତୋ ଚ ପସିଦ୍ଧୋ, ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ସକ୍ୟୋ ସକ୍ୟମୁନି ସକ୍ୟସୀହୋ ସକ୍ୟପୁଙ୍ଗୱୋତି କୁଲତୋ ଚ ପସିଦ୍ଧୋ, ସୁଦ୍ଧୋଦନିମାୟାଦେୱୀସୁତୋତି ମାତାପିତିତୋ ଚ ପସିଦ୍ଧୋ, ସିଦ୍ଧତ୍ଥୋତି ଗହିତନାମେନ ଚ ପସିଦ୍ଧୋ। ଭୱନ୍ତି ଚତ୍ର –

ୟୋ ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ ଆସି, ବୁଦ୍ଧୋ ସୋ ୱଦତଂ ୱରୋ;

ଗୋତ୍ତତୋ ଗୋତମୋ ନାମ, ତଥେୱାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁ ଚ।

ସକ୍ୟକୁଲେ ପସୂତତ୍ତା, ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋତି ୱିସ୍ସୁତୋ;

ସକ୍ୟୋ ଇତି ଚ ଅକ୍ଖିତୋ, ତଥା ସକ୍ୟମୁନୀତି ଚ।

ସଙ୍ଖତ୍ଥ ସେଟ୍ଠଭାୱେନ, ସକ୍ୟେ ଚ ସେଟ୍ଠଭାୱତୋ;

ସକ୍ୟସୀହୋତି ସୋ ସକ୍ୟ-ପୁଙ୍ଗୱୋତି ଚ ସମ୍ମତୋ।

ସୁଦ୍ଧୋଦନୀତି ପିତିତୋ, ନଭେ ଚନ୍ଦୋୱ ୱିସ୍ସୁତୋ;

ମାତିତୋପି ଚ ସଞ୍ଞାତୋ, ମାୟାଦେୱୀସୁତୋ ଇତି।

ସଵଞ୍ଞୂ ସୁଗତୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ଧମ୍ମରାଜା ତଥାଗତୋ;

ସମନ୍ତଭଦ୍ଦୋ ଭଗୱା, ଜିନୋ ଦସବଲୋ ମୁନି।

ସତ୍ଥା ୱିନାୟକୋ ନାଥୋ,

ମୁନିନ୍ଦୋ ଲୋକନାୟକୋ;

ନରାସଭୋ ଲୋକଜିନୋ,

ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଦ୍ୱିପଦୁତ୍ତମୋ।

ଦେୱଦେୱୋ ଲୋକଗରୁ, ଧମ୍ମସ୍ସାମୀ ମହାମୁନି;

ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁ ପୁରିସ-ଦମ୍ମସାରଥି ମାରଜି।

ଧମ୍ମିସ୍ସରୋ ଚ ଅଦ୍ୱେଜ୍ଝ-ୱଚନୋ ସତ୍ଥୱାହକୋ;

ୱିସୁଦ୍ଧିଦେୱୋ ଦେୱାତି-ଦେୱୋ ଚ ସମଣିସ୍ସରୋ।

ଭୂରିପଞ୍ଞୋ’ନଧିୱରୋ, ନରସୀହୋ ଚ ଚକ୍ଖୁମା;

ମୁନିମୁନି ନରୱରୋ, ଛଳଅଭିଞ୍ଞୋ ଜନେ ସୁତୋ।

ଅଙ୍ଗୀରସୋ ଯତିରାଜା, ଲୋକବନ୍ଧୁ’ମତନ୍ଦଦୋ;

ୱତ୍ତା ପୱତ୍ତା ସଦ୍ଧମ୍ମ-ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଯତିସ୍ସରୋ।

ଲୋକଦୀପୋ ସିରୀଘନୋ, ସମଣିନ୍ଦୋ ନରୁତ୍ତମୋ;

ଲୋକଉୟୱିଦୂ ଲୋକ-ପଜ୍ଜୋତୋ ପୁରିସୁତ୍ତମୋ।

ସଚ୍ଚଦସୋ ସତପୁଞ୍ଞ-ଲକ୍ଖଣୋ ସଚ୍ଚସୱ୍ହୟୋ;

ରୱିବନ୍ଧା’ସମସମୋ, ପଞ୍ଚନେତ୍ତ’ଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ।

ସଵାଭିଭୂ ସଵୱିଦୂ, ସଚ୍ଚନାମୋ ଚ ପାରଗୂ;

ପୁରିସାତିସୟୋ ସଵ-ଦସ୍ସାୱୀ ନରସାରଥି।

ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଇତି ସୋ, ଞାତୋ ସଦ୍ଧୁତ୍ତମୋତି ଚ;

ତାଦୀ ୱିଭଜ୍ଜୱାଦୀତି, ମହାକାରୁଣିକୋତି ଚ।

ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ ଧମ୍ମଭୂତୋ, ଞାଣଭୂତୋତି ୱଣ୍ଣିତୋ;

ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋତି ପୁରିସା-ଜଞ୍ଞୋ ଇତି ଚ ଥୋମିତୋ।

ଲୋକଜେଟ୍ଠୋ ସୟମ୍ଭୂ ଚ, ମହେସି ମାରଭଞ୍ଜନୋ;

ଅମୋଘୱଚନୋ ଧମ୍ମ-କାୟୋ ମାରାଭିଭୂ ଇତି।

ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟାନି ନାମାନି, ସଗୁଣେନ ମହେସିନୋ;

ନାମଂ ଗୁଣେହି ନିପ୍ଫନ୍ନଂ, କୋ ୱଦନ୍ତୋ କଥେସ୍ସତି।

ତତ୍ର ସଜ୍ଜଞ୍ଞୁ ଇଚ୍ଚାଦି-ନାମଂ ସାଧାରଣଂ ଭୱେ;

ସବ୍ବେସାନମ୍ପି ବୁଦ୍ଧାନଂ, ଗୋତମୋ ଇତିଆଦି ନ।

ବୁଦ୍ଧୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଚ, ‘‘ସୟମ୍ଭୂ’’ଇତି ସାସନେ;

କେଚି ‘‘ବ୍ରହ୍ମା ସୟମ୍ଭୂ’’ତି, ସାସନାୱଚରଂ ନ ତଂ।

‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ତଥାଗତୋ ସତ୍ଥା, ଭଗୱା’’ତି ପଦାନି ତୁ;

ଠାନେନେକସହସ୍ସମ୍ହି, ସଞ୍ଚରନ୍ତି ଅଭିଣ୍ହସୋ।

ତତ୍ର ଚାଦିପଦଂ ଅନ୍ତ-ପଦଞ୍ଚେୱ ଇମାନି ତୁ;

ଏକତୋପି ଚରନ୍ତୀତି, ୱିଭାୱେନ୍ତି ୱିସାରଦୋ।

ୱିସେସକପଦାନଂ ତୁ, ଅପେକ୍ଖକପଦାନି ଚ;

ଅନପେକ୍ଖପଦାନୀତି, ପଦାନି ଦୁୱିଧା ସିୟୁଂ।

ତଥା ହି ସତ୍ଥୱାହୋ ନରୱରୋ ଛଳଭିଞ୍ଞୋତି ଏୱଂପକାରାନି ଅଭିଧାନପଦାନି ୱିସେସକପଦାପେକ୍ଖକାନି। କଥଂ?

‘‘ଏୱଂ ୱିଜିତସଙ୍ଗାମଂ, ସତ୍ଥୱାହଂ ଅନୁତ୍ତରଂ;

ସାୱକା ପୟିରୁପାସନ୍ତି, ତେୱିଜ୍ଜା ମଚ୍ଚୁହାୟିନୋ।

ୟଂ ଲୋକୋ ପୂଜୟତେ,

ସଲୋକପାଲୋ ସଦା ନମସ୍ସତି ଚ;

ତସ୍ସେତ ସାସନୱରଂ,

ୱିଦୂହି ଞେୟ୍ୟଂ ନରୱରସ୍ସା’’ତି,

‘‘ଛଠଅଭିଞ୍ଞସ୍ସ ସାସନ’’ନ୍ତି ଚ ଏୱଂ ୱିସେସକପଦାପେକ୍ଖକାନି ଭୱନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧୋ ଜିନୋ ଭଗୱାତି ଏୱଂପକାରାନି ପନ ନୋ ୱିସେସକାପେକ୍ଖାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

କେଚି ପନେତ୍ଥ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ ‘‘ମୁନିନ୍ଦୋ ସମଣିନ୍ଦୋ ସମଣିସ୍ସରୋ ଯତିସ୍ସରୋ ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁ ରୱିବନ୍ଧୂତି ଏୱଂପକାରାନଂ ଇଧ ୱୁତ୍ତାନମଭିଧାନାନଂ ୱିସେସତ୍ଥାଭାୱତୋ ପୁନରୁତ୍ତିଦୋସୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ତନ୍ନ, ଅଭିଧାନାନଂ ଅଭିସଙ୍ଖରଣୀଯାନଭିସଙ୍ଖରଣୀଯୱସେନ ଅଭିସଙ୍ଖତାଭିଧାନାନି ଅନଭିସଙ୍ଖତାଭିଧାନାନୀତି ଦ୍ୱେଧା ଦିସ୍ସନତୋ। ତଥା ହି କତ୍ଥଚି କେଚି ‘‘ସକ୍ୟସୀହୋ’’ତି ଅଭିଧାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ସକ୍ୟକେସରୀ ସକ୍ୟମିଗାଧିପୋ’’ତିଆଦିନା ନାନାୱିୱିଧମଭିଧାନମଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ପାୱଚନେପି ହି ‘‘ଦ୍ୱିଦୁଗ୍ଗମୱରହନୁତ୍ତ’ମଲତ୍ଥା’’ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି। ତଥା କେଚି ‘‘ଧମ୍ମରାଜା’’ତି ଅଭିଧାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ଧମ୍ମଦିସମ୍ପତୀ’’ତିଆଦୀନି ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି। ‘‘ସବ୍ବଞ୍ଞୂ’’ତି ଅଭିଧାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ସବ୍ବଦସ୍ସାୱୀ ସବ୍ବଦସ୍ସୀ’’ତିଆଦୀନି ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ‘‘ସହସ୍ସକ୍ଖୋ’’ତି ଅଭିଧାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ଦସସତଲୋଚନୋ’’ତିଆଦୀନି ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି। ‘‘ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୂ’’ତି ଅଭିଧାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ଅରୱିନ୍ଦସହାଯବନ୍ଧୂ’’ତିଆଦୀନି ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି। ‘‘ଅମ୍ବୁଜ’’ନ୍ତି ଅଭିଧାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ନୀରଜଂ କୁଞ୍ଜ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି। ପାୱଚନେପି ହି ଯଂ ପଦୁମଂ, ତଂ ଜଲଜଂ ନାମାତି ମନ୍ତ୍ୱା ପଟିସମ୍ଭିଦାପ୍ପତ୍ତେହି ଅରିଯେହି ଦେସନାୱିଲାସୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ ‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରନାମିନୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ‘‘ଜଲଜୁତ୍ତରନାମିନୋ’’ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି। ଏୱଂ ଅଭିସଙ୍ଖତାଭିଧାନାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି।

‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’’ତି ଅଭିଧାନାନି ପନ ଅନଭିସଙ୍ଖତାଭିଧାନାନି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋତି ନେତଂ ନାମଂ ମାତରା କତଂ, ନ ପିତରା କତଂ, ନ ଭଗିନିଯା କତଂ, ନ ଞାତିସାଲୋହିତେହି କତଂ, ନ ଦେୱତାହି କତଂ, ୱିମୋକ୍ଖନ୍ତିକମେତଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ବୋଧିଯା ମୂଲେ ସହ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଟିଲାଭା ସଚ୍ଛିକା ପଞ୍ଞତ୍ତି ଯଦିଦଂ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି, ତଥା ‘‘ଭଗୱାତି ନେତଂ ନାମଂ ମାତରା କତଂ…ପେ… ସଚ୍ଛିକା ପଞ୍ଞତ୍ତି ଯଦିଦଂ ଭଗୱା’’ତି। ଏୱଂ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’’ତି ଅଭିଧାନାନି ଅନଭିସଙ୍ଖତାଭିଧାନାନି। ନ ହି ତାନି ଅଭିଧାନାନି ଚେୱ ‘‘ସତ୍ଥା ସୁଗତୋ ଜିନୋ’’ତିଆଦୀନି ଚ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଅଭିଧାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଭିସଙ୍ଖତାନି, ନାପି ଅଞ୍ଞାନି ଅଭିଧାନାନି ଏତାନି ପଟିଚ୍ଚ ଅଭିସଙ୍ଖତାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି। ତଥା ହି ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ଅଭିଧାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ବୁଜ୍ଝିତା ବୋଧେତା ବୋଧକୋ’’ତିଆଦୀନି ନାମାଭିଧାନାନି ନ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି। ତଥା ‘‘ଭଗୱା ସତ୍ଥା ସୁଗତୋ’’ତିଆଦୀନି ନାମାଭିଧାନାନି ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ସମ୍ପନ୍ନଭଗୋ ଅନୁସାସକୋ ସୁନ୍ଦରୱଚନୋ’’ତିଆଦୀନି ନାମାଭିଧାନାନି ନାଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି। ଏୱଂ ଇମଂ ୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମୁନିନ୍ଦୋ ସମଣିନ୍ଦୋ ସମଣିସ୍ସରୋ ଯତିସ୍ସରୋ ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁ ରୱିବନ୍ଧୂ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ପୁନରୁତ୍ତି ଅମ୍ହେହି କତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଏୱମଞ୍ଞତ୍ରାପି ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ। ଅତ୍ରିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ଅଭିସଙ୍ଖତନାମଞ୍ଚ, ନାମଞ୍ଚାନଭିସଙ୍ଖତଂ;

ଦ୍ୱିଦୁଗ୍ଗମୱରୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ଇତି ନାମଂ ଦ୍ୱିଧା ଭୱେ’’ତି।

ପଭୂତି ପରଂ ପସଯ୍ହ ଭୱତୀତି ପଭୂ, ଇସ୍ସରୋ। ‘‘ଅରଞ୍ଞସ୍ସ ପଭୂ ଅଯଂ ଲୁଦ୍ଦକୋ’’ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଅଭିଭୂତି ଅଭିଭୱତୀତି ଅଭିଭୂ, ଅସଞ୍ଞସତ୍ତୋ। କିଂ ସୋ ଅଭିଭୱି? ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧେ ଅରୂପିନୋ। ଇତି ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧେ ଅରୂପିନୋ ଅଭିଭୱୀତି ଅଭିଭୂ। ସୋ ଚ ଖୋ ନିଚ୍ଚେତନତ୍ତା ଅଭିଭୱନକ୍ରିଯାଯାସତି ପୁବ୍ବେୱା’ସଞ୍ଞୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ଝାନଲାଭିକାଲେ ଅତ୍ତନା ଅଧିଗତପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନଂ ସଞ୍ଞାୱିରାଗୱସେନ ଭାୱେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେ ଅସଞ୍ଞିଭୱେ ଅପ୍ପୱତ୍ତିକରଣେନ ଅଭିଭୱିତୁମାରଭି, ତଦଭିଭୱନକିଚ୍ଚଂ ଇଦାନି ସିଦ୍ଧନ୍ତି ଅଭିଭୱୀତି ଅଭିଭୂତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅପିଚ ନିଚ୍ଚେତନଭାୱେନ ଅଭିଭୱନବ୍ୟାପାରେ ଅସତିପି ପୁବ୍ବେ ସଚେତନକାଲେ ସବ୍ୟାପାରତ୍ତା ସଚେତନସ୍ସ ୱିଯ ନିଚ୍ଚେତନସ୍ସାପି ସତୋ ତସ୍ସ ଉପଚାରେନ ସବ୍ୟାପାରତାୱଚନଂ ଯୁଜ୍ଜତେୱ। ଦିସ୍ସତି ହି ଲୋକେ ସାସନେ ଚ ସଚେତନସ୍ସ ୱିଯ ଅଚେତନସ୍ସପି ଉପଚାରେନ ସବ୍ୟାପାରତାୱଚନଂ। ତଂ ଯଥା? କୂଲଂ ପତିତୁକାମଂ, ଏୱଂ ଲୋକେ। ସାସନେ ପନ –

‘‘ରୋଦନ୍ତେ ଦାରକେ ଦିସ୍ୱା, ଉବ୍ବିଗ୍ଗା ୱିପୁଲା ଦୁମା;

ସଯମେୱୋନମିତ୍ୱାନ, ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦାରକେ’’ତି ଚ

‘‘ଅଙ୍ଗାରିନୋ ଦାନି ଦୁମା ଭଦନ୍ତେ, ଫଲେସିନୋ ଛଦନଂ ୱିପ୍ପହାଯା’’ତି ଚ ‘‘ଫଲଂ ତୋସେତି କସ୍ସକ’’ନ୍ତି ଚ ଆଦି। ଅଭିଭୂସଦ୍ଦସ୍ସ ଅସଞ୍ଞସତ୍ତାଭିଧାନତ୍ତେ ‘‘ଅଭିଭୁଂ ଅଭିଭୁତୋ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି ଇଦମେତ୍ଥ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଅଥ ୱା ଅଭିଭୱତୀତି ଅଭିଭୂ, ପରେସମଭିଭୱିତା ଯୋ କୋଚି। ୱିସେସତୋ ପନ ତଥାଗତୋଯେୱ ଅଭିଭୂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ‘‘ତଥାଗତୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଅଭିଭୂ ଅନଭିଭୂତୋ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁଦସୋ

ୱସୱତ୍ତୀ’’ତି। କେଚି ପନ ‘‘ଅଭିଭୂ ନାମ ସହସ୍ସୋ ବ୍ରହ୍ମା’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ୱିଭୂତି ୱିସେସଭୂତୋତି ୱିଭୂ, ‘‘ଭୱସୋତଂ ସଚେ ବୁଦ୍ଧୋ, ତିଣ୍ଣୋ ଲୋକନ୍ତଗୂ ୱିଭୂ’’ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ୱିଭୂତି ହେତ୍ଥ ରୂପକାଯଧମ୍ମକାଯସମ୍ପତ୍ତିଯା ୱିସେସଭୂତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଆହ ଚ –

‘‘ଦିସ୍ସମାନୋପି ତାୱସ୍ସ, ରୂପକାଯୋ ଅଚିନ୍ତିଯୋ;

ଅସାଧାରଣଞାଣଡ୍ଢେ, ଧମ୍ମକାଯେ କଥାୱ କା’’ତି।

ଅଧିଭୂତି ଅଧିଭୱତୀତି ଅଧିଭୂ, ଇସ୍ସରୋ।

‘‘ତଦା ମଂ ତପତେଜେନ, ସନ୍ତତ୍ତୋ ତିଦିୱାଧିଭୂ;

ଧାରେନ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ୱଣ୍ଣଂ, ଭିକ୍ଖାଯ ମଂ ଉପାଗମୀ’’ତି –

ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ପତିଭୂତି ପତିଭୂତୋତି ପତିଭୂ, ‘‘ଗୋଣସ୍ସ ପତିଭୂ’’ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଗୋତ୍ରଭୂତି ଗୋତ୍ତସଙ୍ଖାତଂ ଅମତମହାନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଭୂତୋତି ଗୋତ୍ରଭୂ, ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗସ୍ସ ଅନନ୍ତରପଚ୍ଚଯେନ ସିଖାପ୍ପତ୍ତବଲୱୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ‘‘କତମୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗୋତ୍ରଭୂ? ଯେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମନନ୍ତରା ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି, ତେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଗୋତ୍ରଭୂ’’ତି, ଇଦମେୱେତ୍ଥ ଅତ୍ଥସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଅପିଚ ସମଣୋତି ଗୋତ୍ତମତ୍ତମନୁଭୱମାନୋ କାସାୱକଣ୍ଠସମଣୋପି ଗୋତ୍ରଭୂ। ସୋ ହି ‘‘ସମଣୋ’’ତି ଗୋତ୍ତମତ୍ତଂ ଅନୁଭୱତି ୱିନ୍ଦତି, ନ ସମଣଧମ୍ମେ ଅତ୍ତନି ଅୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତାତି ‘‘ଗୋତ୍ରଭୂ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ‘‘ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଖୋ ପନାନନ୍ଦ ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଗୋତ୍ରଭୁନୋ କାସାୱକଣ୍ଠା ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା’’ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ୱତ୍ରଭୂତି ସକ୍କୋ। ସୋ ହି ମାତାପିତିଭରଣାଦୀହି ସତ୍ତହି ୱତେହି ସକ୍କତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ୱତେନ ଅଭିଭୱତୀତି ୱତ୍ରଭୂ। ଆଗମଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଭୂଧାତୁମ୍ହି ଲବ୍ଭମାନଂ ପତ୍ତିଅତ୍ଥମ୍ପି ଗହେତ୍ୱା ‘‘ୱତେନ ଅଞ୍ଞେ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଦେୱିସ୍ସରିଯଂ ପତ୍ତୋତି ୱତ୍ରଭୂ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ୱତ୍ରନାମକଂ ୱା ଅସୁରଂ ଅଭିଭୱତୀତି ୱତ୍ରଭୂ’’ତି ଚ, ‘‘ୱତ୍ରଭୂ ଜଯତଂପିତା’’ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଏତ୍ଥ ହି ୱତ୍ରଭୂତି ୱତ୍ରନାମକସ୍ସ ଅସୁରସ୍ସ ଅଭିଭୱିତା। ଜଯତଂ ପିତାତି ଜଯନ୍ତାନଂ ପିତା। ‘‘ସକ୍କୋ ଇନ୍ଦୋ ପୁରିନ୍ଦଦୋ’’ ଇଚ୍ଚାଦି ପରିଯାଯୱଚନଂ। ଇଦଂ ତୁ ଧାତାଧିକାରେ ପକାସେସ୍ସାମ। ପରାଭିଭୂତି ପରମଭିଭୱତୀତି ପରାଭିଭୂ। ଏୱଂ ରୂପାଭିଭୂତିଆଦୀସୁପି। ସବ୍ବାଭିଭୂତି ସବ୍ବମଭିଭୱିତବ୍ବଂ ଅଭିଭୱତୀତି ସବ୍ବାଭିଭୂ। ସବ୍ବାଭିଭୂତି ଚ ଇଦଂ ନାମଂ ତଥାଗତସ୍ସେୱ ଯୁଜ୍ଜତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘ସବ୍ବାଭିଭୂ ସବ୍ବୱିଦୂହମସ୍ମି,

ସବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନୂପଲିତ୍ତୋ;

ସବ୍ବଞ୍ଜହୋ ତଣ୍ହକ୍ଖଯେ ୱିମୁତ୍ତୋ,

ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ କମୁଦ୍ଦିସେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି।

ଉକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ। ନିଯତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋଯଂ।

ଇଦାନି ଅନିଯତଲିଙ୍ଗାନଂ ନିଯତଲିଙ୍ଗେସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତାନଂ ଭୂତପରାଭୂତ ସମ୍ଭୂତସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ର ଭୂତୋତି ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚଯେହି ଅଭୱୀତି ଭୂତୋ, ଭୂତୋତି ଜାତୋ ସଞ୍ଜାତୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତୋ ପାତୁଭୂତୋ, ଭୂତୋତି ୱା ଲଦ୍ଧସରୂପୋ ଯୋ କୋଚି ସୱିଞ୍ଞାଣକୋ ୱା ଅୱିଞ୍ଞାଣକୋ ୱା। ଅଥ ୱା ତଥାକାରେନ ଭୱତୀତି ଭୂତୋ, ଭୂତୋତି ସଚ୍ଚୋ ତଥୋ ଅୱିତଥୋ ଅୱିପରୀତୋ ଯୋ କୋଚି, ଏତ୍ଥ ଯୋ ଭୂତସଦ୍ଦୋ ସଚ୍ଚତ୍ଥୋ, ତସ୍ସ ‘‘ଭୂତଟ୍ଠୋ’’ତି ଇଦମେତ୍ଥ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ପରାଭୂତୋତି ପରାଭୱୀତି ପରାଭୂତୋ। ସୁଟ୍ଠୁ ଭୂତୋତି ସମ୍ଭୂତୋ। ୱିସେସେନ ଭୂତୋତି ୱିଭୂତୋ। ୱିସ୍ସୁତୋ ଭୂତୋତି ୱା ୱିଭୂତୋ, ‘‘ୱିଭୂତାରମ୍ମଣ’’ନ୍ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ୱିଭୱୀତି ୱା ୱିଭୂତୋ, ୱିନଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ, ‘‘ରୂପେ ୱିଭୂତେ ନ ଫୁସନ୍ତି ଫସ୍ସା’’ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ପାକଟୋ ଭୂତୋତି ପାତୁଭୂତୋ। ଆୱି ଭୱତୀତି ଆୱିଭୂତୋ। ଏୱଂ

ତିରୋଭୂତୋ। ୱିନାଭୂତୋ। ଭୱିତୁମନୁଚ୍ଛୱିକୋତି ଭଙ୍କୋ। ପରିଭୱିୟତେ ସୋତି ପରିଭୂତୋ। ଯେନ କେନଚି ଯୋ ପୀଠଇତୋ ହୀଠଇତୋ ୱା, ସୋ ପରିଭୂତୋ। ଗମ୍ଭମାନନ୍ତୋ ଯଥାକାମଚାରୀ। ଅଭିଭୱିୟତେ ସୋତି ଅଭିଭୂତୋ। ଅଧିଭୱିୟତେ ସୋତି ଅଧିଭୂତୋ। ଏୱଂ ଅଜ୍ଝଭୂତୋ। ଏତ୍ଥ ଅଧିସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥୋ ଅଜ୍ଝସଦ୍ଦୋ, ''ଚକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୱେ ଅଜ୍ଝଭୂତଂ, ରୂପା ଅଜ୍ଝଭୂତା, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅଜ୍ଝଭୂତ''ନ୍ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ, ତଥା ''ଇଧ ଭିକ୍ଖୱେ ଭିକ୍ଖୁ ନ ହେୱ ଅନଜ୍ଝଭୂତଂ ଅତ୍ତାନଂ ନ ଅଜ୍ଝଭାୱେତୀ''ତି ପଦମ୍ପି। ତତ୍ଥ ଅନଜ୍ଝଭୂତନ୍ତି ଦୁକ୍ଖେନ ଅନଧିଭୂତଂ। ଦୁକ୍ଖେନ ଅନଧିଭୂତୋ ନାମ ମନୁସ୍ସତ୍ତଭାୱୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ନ ଅଜ୍ଝଭାୱେତି ନାଭିଭୱତୀତି ସୁତ୍ତପଦତ୍ଥୋ।

ଅନୁଭୱିୟତେ ସୋତି ଅନୁଭୂତୋ। ଏୱଂ ସମନୁଭୂତୋ। ପଚ୍ଚନୁଭୂତୋ। ଭାୱିତୋ। ଏତ୍ଥ ଭାୱିତୋତି ଇମିନା ସମାନାଧିକରଣଂ ''ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଖୋ କସ୍ସପ ମୟା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତୋ ଭାୱିତୋ''ତିଆଦୀସୁ ଗୁଣୀୱାଚକଂ ପଧାନପଦଂ ସାସନେ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତିଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଯେ ପନ ଭାୱିତୋତି କାମଗୁଣୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପାଠଇଦଂ ''ନ ଭାୱିତମାସୀସତୀ''ତି। ତତ୍ର ଭାୱିତା ନାମ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା, ତେ ନ ଆସୀସତି ନ ସେୱତୀତି ସୁତ୍ତପଦତ୍ଥୋ। ସମ୍ଭାୱିୟତେ ସୋତି ସମ୍ଭାୱିତୋ। ଏୱଂ ୱିଭାୱିତୋ। ପରିଭାୱିତୋ। ଅନୁପରିଭୂତୋ। ମନଂପରିଭୂତୋତି ମନଂ ପରିଭୱିୟିତ୍ଥ ସୋତି ମନଂପରିଭୂତୋ। ଏତ୍ଥ ମନଂପରିଭୂତୋତି ଈସକଂ ଅପ୍ପତ୍ତପରିଭୱନୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ମନନ୍ତି ହି ନିପାତପଦଂ। ''ଅତିପଣ୍ଡିତେନ ପୁତ୍ତେନ, ମନମ୍ହି ଉପକୂଲିତୋ, ଦେୱଦତ୍ତେନ ଅତ୍ତନୋ ଅବୁଦ୍ଧଭାୱେନ ଚେୱ ଖନ୍ତିମେତ୍ତାଦୀନଞ୍ଚ ଅଭାୱେନ କୁମାରକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଚ ଥେରୀ ଚ ମନଂ ନାସିତୋ, ମନଂ ୱୁଠହୋ ଅହୋସୀ''ତିଆଦୀସୁ ଚସ୍ସ ପୟୋଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ର ମନଂସଦ୍ଦସ୍ସ କିଞ୍ଚି ଯୁତ୍ତିଂ ୱଦାମ।

ମନଂସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ନୋ, ନାମଂ ନେପାତିକଞ୍ଚିତି;

ସନ୍ତଂ ତସ୍ସ ମନଂ ହୋତି, ମନମ୍ହି ଉପକୂଲିତୋତି।

ପରିଭୱିତବ୍ବୋତି ଅଞ୍ଞେନ ପରିଭୱିତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟୋତି ପରିଭୱିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ପରିଭୋତ୍ତବ୍ବୋ ପରିଭୱନୀୟୋ। ତବ୍ବପଚ୍ଚୟଟ୍ଠାନେ ହି ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟପଦୟୋଜନା ଦିସ୍ସତି ''ଅଲଦ୍ଧଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଲଦ୍ଧବ୍ବଂ ଲଭନୀୟଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱା ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ''ନ୍ତି। ଅଥ ୱା ପରିଭୱନମରହତୀତି ପରିଭୱିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ପରିଭୋତ୍ତବ୍ବୋ ପରିଭୱନୀୟୋ। ତଥା ହି ତବ୍ବପଚ୍ଚୟଟ୍ଠାନେ ଅରହତିପଦୟୋଜନା ଦିସ୍ସତି ''ପରିସକ୍କୁଣେୟ୍ୟଂ ଲାଭମରହତୀତି ଲଦ୍ଧବ୍ବ''ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ପନ ପରିଭୋତ୍ତବ୍ବୋତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱେ ''ଖତ୍ତିୟୋ ଖୋ ମହାରାଜ ଦହରୋତି ନ ଉଞ୍ଞାତବ୍ବୋ ନ ପରିଭୋତ୍ତବ୍ବୋ''ତି ପାଠଇ ନିଦସ୍ସନଂ। ଅଭିଅଧିପୁବ୍ବା ଭୂଧାତୁୟୋ ସମାନତ୍ଥା। ସେସାନି ଦୁକାନି ନୟାନୁସାରେନ ଞେୟ୍ୟାନି। ଭମାନୋତି ଭୱତୀତି ଭମାନୋ, ମଜ୍ଝେ ୱକାରଲୋପୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ –

''କିଂ ସୋ ଭମାନୋ ସଚ୍ଚକୋ'', ଇଚ୍ଚତ୍ର ପାଠଇଦଂ ପନ;

ରୂପଂ ଭୱତିଧାତୁସ୍ସ, ୱଲୋପେନେୱ ଦିସ୍ସତି।

ଅତ୍ରାୟଂ ପାଠଇ ''କିଂ ସୋ ଭମାନୋ ସଚ୍ଚକୋ ନିଗଣ୍ଠପୁତ୍ତୋ, ଯୋ ଭଗୱତୋ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସତୀ''ତି। ୱିଭୱମାନୋତି ୱିଭୱତୀତି ୱିଭୱମାନୋ। ଏୱଂ ପରିଭୱମାନୋତିଆଦୀସୁ। ତତ୍ଥ ''ଅଭିସମ୍ଭୋନ୍ତୋ''ତିମସ୍ସ କରୋନ୍ତୋ ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। ''ସବ୍ବାନି ଅଭିସମ୍ଭୋନ୍ତୋ, ସ ରାଜୱସତିଂ ୱସେ''ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଯସ୍ମା ପନିମାନି ''ଭୱମାନୋ''ତିଆଦୀନି ୱିପ୍ପକତପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନାନି, ତସ୍ମା ସରମାନୋ ରୋଦତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗଣ୍ହାତି, ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସୋ ଭାରଦ୍ୱାଜୋ, ଅଦ୍ଦସ ଅଚ୍ଚୁତଂ ଇସି''ନ୍ତିଆଦୀନି ୱିୟ ପରିପୁଣ୍ଣୁତ୍ତରକ୍ରିୟାପଦାନି କତ୍ୱା ରାଜା ଭୱମାନୋ ସମ୍ପତ୍ତିମନୁଭୱତୀତିଆଦିନା ୟୋଜେତବ୍ବାନି। ''ସରମାନୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ''ତିଆଦୀନି ହି ''ଯାତୋ ଗତୋ ପତ୍ତୋ''ତିଆଦୀହି ସଦିସାନି ନ ହୋନ୍ତି, ଉତ୍ତରକ୍ରିୟାପଦାପେକ୍ଖକାନି ହୋନ୍ତି ତ୍ୱାପଚ୍ଚୟନ୍ତପଦାନି ୱିୟାତି।

ପରିଭୱିୟମାନୋତି ପରିଭୱିୟତେ ସୋତି ପରିଭୱିୟମାନୋ। ଏୱଂ ପରିଭୂୟମାନୋତିଆଦୀସୁପି। ଇମାନିପି ୱିପ୍ପକତପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନାନି, ତସ୍ମା ''ରାଜପୁରିସେହି ନୀୟମାନୋ ଚୋରୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସୀ''ତିଆଦୀନି ୱିୟ ପରିପୁଣ୍ଣୁତ୍ତରକ୍ରିୟାପଦାନି କତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେହି ପରିଭୱିୟମାନୋ ତାଣଂ ଗୱେସତି। ଭୋଗୋ ପୁଗ୍ଗଲେନାନୁଭୱିୟମାନୋ ପରିକ୍ଖୟଂ ଗଚ୍ଛତୀତିଆଦିନା ୟୋଜେତବ୍ବାନି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ର ଈଦିସେସୁ ୱିପ୍ପକତୱଚନେସୁ ୟୋଜେତବ୍ବାନି। ଅୟଂ ଅନିୟତଲିଙ୍ଗାନଂ ନିୟତଲିଙ୍ଗେସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତାନଂ ଭୂତ ପରାଭୂତ ସମ୍ଭୂତସଦ୍ଦାନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ। ଇଚ୍ଚେୱଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ଭୂଧାତୁମୟାନଂ ଯଥାରହଂ ନିବ୍ବଚନାଦିୱସେନ ନିଦ୍ଦେସୋ ୱିଭାୱିତୋ।

ଇଦାନି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ ୱୁଚ୍ଚତି – ତତ୍ର ଭାୱିକାତି ଭାୱେତୀତି ଭାୱିକା। ଯା ଭାୱନଂ କରୋତି, ସା ଭାୱିକା। ଭାୱନାତି ୱଡ୍ଢନା ବ୍ରୂହନା

ଫାତିକରଣଂ ଆସେୱନା ବହୁଲୀକାରୋ। ୱିଭାୱନାତି ପକାସନା ସନ୍ଦସ୍ସନା। ଅଥ ୱା ୱିଭାୱନାତି ଅଭାୱନା ଅନ୍ତରଧାପନା। ସମ୍ଭାୱନାତି ଉକ୍କଂସନା ଥୋମନା। ପରିଭାୱନାତି ୱାସନା, ସମନ୍ତତୋ ୱା ୱଡ୍ଢନା। ଆକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ।

ଭୂମୀତି ସତ୍ତାଯମାନା ଭୱତୀତି ଭୂମି, ଅଥ ୱା ଭୱନ୍ତି ଜାଯନ୍ତି ୱଡ୍ଢନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ଥାୱରା ଚ ଜଙ୍ଗମା ଚାତି ଭୂମି। ଭୂମି ୱୁଚ୍ଚତି ପଥୱୀ। ''ପଠମାଯ ଭୂମିଯା ପତ୍ତିଯା''ତିଆଦୀସୁ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋ ଭୂମୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯା ପନାଭିଧାନପଦୀପିକାଯ ଅଭିଧାନେସୁ ୱିଞ୍ଞାତା ପଥୱୀ, ତସ୍ସିମାନି ଅଭିଧାନାନି –

''ପଥୱୀ ମେଦନୀ ଭୂମି, ଭୂରୀ ଭୂ ପୁଥୁୱୀ ମହୀ;

ଛମା ୱସୁମତୀ ଉବ୍ବୀ, ଅୱନୀ କୁ ୱସୁନ୍ଧରା;

ଜଗତୀ ଖିତି ୱସୁଧା, ଧରଣୀ ଗୋ ଧରା''ଇତି।

ଅତ୍ର ଭୂ କୁ ଗୋସଦ୍ଦା ପଥୱୀପଦତ୍ଥେ ୱତ୍ତନ୍ତୀତି କୁତ୍ର ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବାତି ଚେ?

ୱିଦ୍ଦା ଭୂପାଲ କୁମୁଦ-ଗୋରକ୍ଖାଦିପଦେସୁ ୱେ;

ଭୂ କୁ ଗୋଇତି ପଥୱୀ, ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୱିଭାୱଯେ।

ଭୂତୀତି ଭୱନଂ ଭୂତି। ୱିଭୂତୀତି ୱିନାସୋ, ୱିସେସତୋ ଭୱନଂ ୱା, ଅଥ ୱା ୱିସେସତୋ ଭୱନ୍ତି ସତ୍ତା ଏତାଯାତି ୱିଭୂତି, ସମ୍ପତ୍ତିଯେୱ, ''ରଞ୍ଞୋ ୱିଭୂତି। ପିହନୀଯା ୱିଭୂତିଯୋ''ତି ଚ ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଇକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ।

ଭୂରୀତି ପଥୱୀ। ସା ହି ଭୱନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଭୂରୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଭୱତି ୱା ପଞ୍ଞାଯତି ୱଡ୍ଢତି ଚାତି ଭୂରୀ, ଅଥ ୱା ଭୂତାଭୂତା ତନ୍ନିସ୍ସିତା ସତ୍ତା ରମନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଭୂରୀ। ପଥୱୀନିସ୍ସିତା ହି ସତ୍ତା ପଥୱିଯଂଯେୱ ରମନ୍ତି, ତସ୍ମା ସା ଇମିନାପି ଅତ୍ଥେନ ଭୂରୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଭୂରୀସଦ୍ଦସ୍ସ ପଥୱୀୱଚନେ ''ଭୂରିପଞ୍ଞୋ''ତି ଅତ୍ଥସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଅପିଚ ଭୂରୀ ୱିଯାତି ଭୂରୀ, ପଞ୍ଞା, ଭୂରୀତି ପଥୱୀସମାଯ ୱିତ୍ଥତାଯ ପଞ୍ଞାଯ ନାମଂ, ''ଯୋଗା ୱେ ଜାଯତୀ ଭୂରୀ, ଅଯୋଗା ଭୂରିସଙ୍ଖଯୋ''ତି ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ଇମସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ। ଅଥ ୱା ଭୂତେ ଅତ୍ଥେ ରମତୀତି ଭୂରୀ, ପଞ୍ଞାଯେତଂ ନାମଂ, ''ଭୂରୀ ମେଧା ପରିଣାଯିକା''ତି ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ଇମସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ। ଅଥ ୱା ପଞ୍ଞାଯେୱ ରାଗାଦଯୋ ଧମ୍ମେ ଅଭିଭୱତୀତି ଭୂରୀ, ରାଗାଦିଅରଯୋ ଅଭିଭୱତୀତିପି ଭୂରୀ। ତଥା ହି ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ରାଗଂ ଅଭିଭୂଯତୀତି ଭୂରୀ, ପଞ୍ଞା। ଦୋସଂ ମୋହଂ…ପେ… ରାଗୋ ଅରି, ତଂ ଅରିଂ ମଦ୍ଦତୀତି ଭୂରୀ, ପଞ୍ଞା। ଦୋସୋ। ମୋହୋ…ପେ… ସବ୍ବେ ଭୱଗାମିନୋ କମ୍ମା ଅରି, ତଂ ଅରିଂ ମଦ୍ଦତୀତି ଭୂରୀ, ପଞ୍ଞା''। ଏତ୍ଥ ପନ ''ଗୋତ୍ରଭୂ''ତି ପଦମିୱ ''ଅରିଭୂ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେପି ଭୂସଦ୍ଦଂ ପୁବ୍ବନିପାତଂ କତ୍ୱା ସନ୍ଧିୱସେନ ଭୂରୀତି ପଦମୁଚ୍ଚାରିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅପିଚ ଈଦିସେସୁ ନାମିକପଦେସୁ ୱିନାପି ଉପସଗ୍ଗେନ ଅଭିଭୱନାଦିଅତ୍ଥା ଲବ୍ଭନ୍ତିଯେୱ, ନାଖ୍ୟାତିକପଦେସୂତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇଦଂ ପନ ପଞ୍ଞାଯ ପରିଯାଯୱଚନଂ –

ପଞ୍ଞା ପଜାନନା ଚିନ୍ତା, ୱିଚଯୋ ଉପଲକ୍ଖଣା;

ପୱିଚଯୋ ଚ ପଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ, ଧମ୍ମୱିଚଯମେୱ ଚ।

ସଲ୍ଲକ୍ଖଣା ଚ କୋସଲ୍ଲଂ, ଭୂରୀ ପଚ୍ଚୁପଲକ୍ଖଣା;

ନେପୁଞ୍ଞଞ୍ଚେୱ ୱେଭବ୍ୟା, ମେଧା ଚୁପପରିକ୍ଖକା।

ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ ପରିଣା-ଯିକା ଚେୱ ୱିପସ୍ସନା;

ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞାବଲଂ, ଅମୋହୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଚ;

ପତୋଦୋ ଚାଭିଧମ୍ମସ୍ମା, ଇମାନି ଗହିତାନି ମେ।

ଞାଣଂ ପଞ୍ଞାଣମୁମ୍ମଙ୍ଗୋ, ସନ୍ତୋ ସୋତୋ ଚ ଦିଟ୍ଠି ଚ;

ମନ୍ତା ବୋଧୋ ବୁଦ୍ଧି ବୁଦ୍ଧଂ, ପଟିଭାନଞ୍ଚ ବୋଧିତି।

ଧମ୍ମୋ ୱିଜ୍ଜା ଗତି ମୋନଂ, ନେପକ୍କଂ ଗୋ ମତୀ ମୁତି;

ୱୀମଂସା ଯୋନି ଧୋନା ଚ, ପଣ୍ଡା ପଣ୍ଡିଚ୍ଚୟମ୍ପି ଚ;

ୱେଦୋ ପଣ୍ଡିତିୟଞ୍ଚେୱ, ଚିକିଚ୍ଛା ମିରିୟାପି ଚ।

''ସୋତୋ ବୋଧୀ''ତି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଞାଣନାମଦ୍ୱୟଂ ଇଦଂ;

ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକସମ୍ବୁଦ୍ଧ-ସାୱକାନମ୍ପି ରୂହତି।

''ଅଭିସମ୍ବୋଧି ସମ୍ବୋଧି'', ଇତି ନାମଦ୍ୱୟଂ ପନ;

ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସବ୍ବଞ୍ଞୁ-ବୁଦ୍ଧାନଂୟେୱ ରୂହତି।

ଅଭିସମ୍ବୋଧିସଙ୍ଖାତା, ପରମୋପପଦା ପନ;

ଞାଣପଣ୍ଣତ୍ତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁ-ସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସେୱ ରୂହତି।

ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିସଙ୍ଖାତା, ଅନୁତ୍ତରପଦାଦିକା;

ବୁଦ୍ଧା ୱା ଞାଣପଣ୍ଣତ୍ତି, ସବ୍ବଞ୍ଞୁସ୍ସେୱ ରୂହତି।

''ସବ୍ବଞ୍ଞୁତା''ତି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଞାଣଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁନୋୱ ତଂ;

ଯୁଜ୍ଜତେ ଅୱସେସା ତୁ, ଞାଣପଞ୍ଞତ୍ତି ସବ୍ବଗା।

ଞାଣଭାୱମ୍ହି ସନ୍ତେପି, ଧମ୍ମଚକ୍କାଦିକଂ ପନ;

ପୟୋଜନନ୍ତରାଭାୱା, ନାତ୍ର ସନ୍ଦସ୍ସିତଂ ମୟାତି।

ଭୂତୀତି ଭୂତସ୍ସ ଭରିୟା। ଯଥା ହି ପେତସ୍ସ ଭରିୟା ''ପେତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମେୱ ଭୂତସ୍ସ ଭରିୟା ''ଭୂତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଭୋତୀତି ଯାୟ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତେନ ସା ଇତ୍ଥୀ ''ଭୋତୀ'' ଇତି ୱତ୍ତବ୍ବା, ତସ୍ମା ଇମିନା ପଦେନ ଇତ୍ଥୀ ୱୋହରିୟତୀତି ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଥା ହି ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତେନ ପୁରିସୋ ''ଭୱଂ'' ଇତି ୱୋହରିୟତି, ଏୱମେୱ ଇତ୍ଥିୟା ସଦ୍ଧିଂ କଥେନ୍ତେନ ଇତ୍ଥୀ ''ଭୋତୀ''ଇତି ୱୋହରିୟତି। ''କୁତୋ ନୁ ଭୱଂ ଭାରଦ୍ୱାଜୋ, ଇମେ ଆନେସି ଦାରକେ''ତି, ''ଅହଂ ଭୋତିଂ ଉପଟ୍ଠିସ୍ସଂ, ମା ଭୋତୀ କୁପିତା ଅହୂ''ତି ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ। ଅଥ ୱା ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସତ୍ତୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ଲଦ୍ଧନାମୋ, ସୋ ''ଭୋତୀ''ଇତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ଇମିନା ପଦେନ ଇତ୍ଥୀପି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେନ ଲଦ୍ଧନାମା ଅନିତ୍ଥୀପି ୱୋହରିୟତୀତି ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତଥା ହି ଦେୱପୁତ୍ତୋପି ''ଦେୱତା''ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ୱୋହରିତବ୍ବତ୍ତା ଦେୱତାସଦ୍ଦମପେକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଭୋତୀ''ଇତି ୱୋହରିତୋ, ପଗେୱ ଦେୱଧୀତା। ତଥା ହି ''ଭୋତୀ ଚରହି ଜାନାତି, ତଂ ମେ ଅକ୍ଖାହି ପୁଚ୍ଛିତା''ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଦେୱତାସଦ୍ଦମପେକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଭୋତୀ''ଇତି ଇତ୍ଥି ଲିଙ୍ଗୱୋହାରୋ କତୋ। ଅତ୍ରାୟଂ ସୁତ୍ତପଦତ୍ଥୋ ''ଯଦି ସୋ କୁହକୋ ଧନତ୍ଥିକୋ ତାପସୋ ନ ଜାନାତି, ଭୋତୀ ଦେୱତା ପନ ଜାନାତି କି''ନ୍ତି। ଅପିଚ –

''ଅତ୍ଥକାମୋସି ମେ ଯକ୍ଖ, ହିତକାମାସି ଦେୱତେ;

କରୋମି ତେ ତଂ ୱଚନଂ, ତ୍ୱଂସି ଆଚରିଯୋ ମମା’’ତି –

ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲୀୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଯକ୍ଖସଦ୍ଦମପେକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥକାମୋ’’ତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୱସେନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଞ୍ଚ ଦେୱତାସଦ୍ଦମପେକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ହିତକାମା’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ପୁରିସଭୂତୋ ମଟ୍ଟକୁଣ୍ଡଲୀ ୱୋହରିତୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି ଦେୱତାସଦ୍ଦମପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଦେୱପୁତ୍ତୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ୱୋହରିତୋ –

‘‘ନ ତ୍ୱଂ ବାଲେ ୱିଜାନାସି, ଯଥା ଅରହତଂ ୱଚୋ’’ତି;

‘‘ଅତ୍ଥକାମାସି ମେ ଅମ୍ମ, ହିତକାମାସି ଦେୱତେ’’ତି।

ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଏହି ବାଲେ ଖମାପେହି, କୁସରାଜଂ ମହବ୍ବଲ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚ ଇତ୍ଥୀଯେୱ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ୱୋହରିତା, ତସ୍ମା କତ୍ଥଚି ଇତ୍ଥିପୁରିସପଦତ୍ଥସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଲିଙ୍ଗମତ୍ତମେୱାପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଭୋତୀ ଦେୱତା, ଭୋତୀ ସିଲା, ଭୋତୀ ଜମ୍ବୁ, ଭୋତିଂ ଦେୱତନ୍ତିଆଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନାଦୀନି ଯୋଜେତବ୍ବାନି। କତ୍ଥଚି ପନ ଲିଙ୍ଗଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ‘‘ଭୋତୀ ଇତ୍ଥୀ, ଭୋତିଂ ଦେୱ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ୱିଭାୱିନୀତି ୱିଭାୱେତୀତି ୱିଭାୱିନୀ। ଏୱଂ ପରିଭାୱିନୀତିଆଦୀସୁପି। ଇକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ।

ଭୂତି ସତ୍ତାଯମାନା ଭୱତୀତି ଭୂ। ଅଥ ୱା ଭୱନ୍ତି ଜାଯନ୍ତି ୱଡ୍ଢନ୍ତି ଚେତ୍ଥ ସତ୍ତସଙ୍ଖାରାତି ଭୂ। ଭୂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଥୱୀ। ଅଭୂତି ୱଡ୍ଢିୱିରହିତା କଥା, ନ ଭୂତପୁବ୍ବାତି ୱା ଅଭୂ, ଅଭୂତପୁବ୍ବା କଥା। ନ ଭୂତାତି ୱା ଅଭୂ, ଅଭୂତା କଥା। ‘‘ଅଭୁଂ ମେ କଥଂ ନୁ ଭଣସି, ପାପକଂ ୱତ ଭାସସୀ’’ତି ଇଦମେତେସମତ୍ଥାନଂ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ଊକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ। ନିଯତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋଯଂ।

ଅନିଯତଲିଙ୍ଗାନଂ ପନ ନିଯତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତାନଂ ଭୂତପରାଭୂତସମ୍ଭୂତସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ ନଯାନୁସାରେନ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋୱ। ଇଚ୍ଚେୱଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ଭୂଧାତୁମଯାନଂ ଯଥାରହଂ ନିବ୍ବଚନାଦିୱସେନ ନିଦ୍ଦେସୋ ୱିଭାୱିତୋ।

ଇଦାନି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ ୱୁଚ୍ଚତି – ତତ୍ର ଭୂତନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ପଥୱୀଧାତୁଆଦିକଂ ମହାଭୂତରୂପଂ। ତଞ୍ହି ଅଞ୍ଞେସଂ ନିସ୍ସଯଭାୱେନ ଭୱତୀତି ଭୂତଂ, ଭୱତି ୱା ତସ୍ମିଂ ତଦଧୀନୱୁତ୍ତିତାଯ ଉପାଦାରୂପନ୍ତି ଭୂତଂ। ଅଥ ୱା ଭୂତନ୍ତି ସତ୍ତୋ ଭୂତନାମକୋ ୱା। ଭୂତନ୍ତି ହି ନପୁଂସକୱସେନ ସକଲୋ ସତ୍ତୋ ଏୱଂନାମକୋ ଚ ଯକ୍ଖାଦିକୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘କାଲୋ ଘସତି ଭୂତାନି, ସବ୍ବାନେୱ ସହତ୍ତନା। ଯାନୀଧ ଭୂତାନି ସମାଗତାନି, ଉଞ୍ଛାପେତ୍ୱାନ ଭୂତାନି, ତମ୍ହା ଠାନା ଅପକ୍କମୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ ନପୁଂସକପ୍ପଯୋଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଗାଥାବନ୍ଧସୁଖତ୍ଥଂ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୋତି ଚେ? ତନ୍ନ, ‘‘ଯକ୍ଖାଦୀନି ମହାଭୂତାନି ଯଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ନେୱ ତେସଂ ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ, ନ ବହି ଠାନଂ ଉପଲବ୍ଭତୀ’’ତି ଚୁଣ୍ଣିଯପଦରଚନାଯମ୍ପି ଭୂତସଦ୍ଦସ୍ସ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଉଦସ୍ସନତୋତି ଅୱଗନ୍ତବ୍ବଂ। ମହାଭୂତନ୍ତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ମହାଭୂତରୂପଂ। ତସ୍ସ ମହନ୍ତପାତୁଭାୱାଦୀହି କାରଣେହି ମହାଭୂତତା ୱେଦିତବ୍ବା। କଥଂ? ମହନ୍ତଂ ଭୂତନ୍ତି ମହାଭୂତଂ, ମାଯାକାରସଙ୍ଖାତେନ ମହାଭୂତେନ ସମନ୍ତିପି ମହାଭୂତଂ, ଯକ୍ଖାଦୀହି ମହାଭୂତେହି ସମନ୍ତିପି ମହାଭୂତଂ, ମହନ୍ତେହି ଘାସଚ୍ଛାଦନାଦିପଚ୍ଚଯେହି ଭୂତଂ ପୱତ୍ତନ୍ତିପି ମହାଭୂତଂ, ମହାୱିକାରଭୂତନ୍ତିପି ମହାଭୂତଂ। ଏୱଂ ମହନ୍ତପାତୁଭାୱାଦୀହି କାରଣେହି ମହାଭୂତତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅତ୍ରିଦଂ ସୁଟ୍ଠୁପଲକ୍ଖିତବ୍ବଂ –

ପୁନ୍ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ଚ, ଭୂତସଦ୍ଦୋ ପୱତ୍ତତି;

ପଣ୍ଡିଚ୍ଚଯଂ ଗୁଣେ ଚେୱ, ଗୁଣେଯେୱିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗକୋ।

ଭୂତ ସମ୍ଭୂତସଦ୍ଦାଦି-ନଯେ ପଣ୍ଡିତ୍ତୱାଚକା;

ଯୋଜେତବ୍ବା ତିଲିଙ୍ଗେ ତେ, ଇତି ଞେଯ୍ୟଂ ୱିସେସତୋ।

‘‘ଭୂତୋ ତିଟ୍ଠତି, ଭୂତାନି, ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ସମଣୋ ଅଯଂ;

ଇଦାନି ଭୂତୋ, ଚିତ୍ତାନି, ଭୂତାନି ୱିମଲାନି ତୁ।

ୱଞ୍ଝା ଭୂତା ୱଧୂ ଏସା’’, ଇଚ୍ଚୁଦାହରଣାନିମେ;

ୱୁତ୍ତାନି ସୁଟ୍ଠୁ ଲକ୍ଖେୟ୍ୟ, ସାସନନ୍ତଗୱେସକୋ।

ଭୱିତ୍ତନ୍ତି ୱଡ୍ଢିତଟ୍ଠାନଂ। ତଞ୍ହି ଭୱନ୍ତି ୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଭୱିତ୍ତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ‘‘ଜନିତ୍ତଂ ମେ ଭୱିତ୍ତଂ ମେ, ଇତି ପଙ୍କେ ଅୱସ୍ସୟି’’ନ୍ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ।

‘‘ଭୱିତ୍ତଂ’’ ଇତି ‘‘ଭାୱିତ୍ତ’’-ନ୍ତି ଚ ପାଠୋ ଦ୍ୱିଧା ମୟା;

ରସ୍ସତ୍ତଦୀଘଭାୱେନ, ଦିଟ୍ଠୋ ଭଗ୍ଗୱଜାତକେ।

ଭୂନନ୍ତି ଭୱନଂ ଭୂନଂ ୱଦ୍ଧି। ‘‘ଅହମେୱ ଦୂସିୟା ଭୂନହତା, ରଞ୍ଞୋ ମହାପତାପସ୍ସା’’ତି, ‘‘ଭୂନହଚ୍ଚଂ କତଂ ମୟା’’ତି ଚ ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ।

ଭୱନନ୍ତି ଭୱନକ୍ରିୟା। ଅଥ ୱା ଭୱନ୍ତି ୱଡ୍ଢନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସତ୍ତା ପୁତ୍ତଧୀତାହି ନାନାସମ୍ପତ୍ତୀହି ଚାତି ଭୱନଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଗେହୋ, ‘‘ପେତ୍ତିକଂ ଭୱନଂ ମମା’’ତି ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ‘‘ଗେହୋ ଘରଞ୍ଚ ଆୱାସୋ, ଭୱନଞ୍ଚ ନିକେତନ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପରିୟାୟୱଚନଂ। ପରାଭୱନନ୍ତି ଅୱଦ୍ଧିମାପଜ୍ଜନଂ। ସମ୍ଭୱନନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ଭୱନଂ। ୱିଭୱନନ୍ତି ଉଚ୍ଛେଦୋ ୱିନାସୋ ୱା। ପାତୁଭୱନନ୍ତି ପାକଟତା ସରୂପଲାଭୋ ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। ଆୱିଭୱନନ୍ତି ପଚ୍ଚକ୍ଖଭାୱୋ। ତିରୋଭୱନନ୍ତି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଭାୱୋ। ୱିନାଭୱନନ୍ତି ୱିନାଭାୱୋ। ସୋତ୍ଥିଭୱନନ୍ତି ସୁୱତ୍ଥିତା। ପରିଭୱନନ୍ତି ପୀଠଅନା ହୀଠଅନା ୱା। ଅଭିଭୱନନ୍ତି ୱିଧମନଂ। ଅଧିଭୱନନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣଂ । ଅନୁଭୱନନ୍ତି ପରିଭୁଞ୍ଜନଂ। ସମନୁଭୱନନ୍ତି ସୁଟ୍ଠୁ ପରିଭୁଞ୍ଜନଂ। ପଚ୍ଚନୁଭୱନନ୍ତି ଅଧିପତିଭାୱେନପି ସୁଟ୍ଠୁ ପରିଭୁଞ୍ଜନଂ। ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ।

ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀତି ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଭାୱନସୀଲଂ ଚିତ୍ତଂ ୱା ଞାଣଂ ୱା କୁଲଂ ୱା ଅତ୍ଥୱିଭାୱି। ଏୱଂ ଧମ୍ମୱିଭାୱି। ଇକାରନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ।

ଗୋତ୍ରଭୂତି ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରମ୍ମଣଂ ମହଗ୍ଗତାରମ୍ମଣଂ ୱା ଗୋତ୍ରଭୁଚିତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି କାମାୱଚରଗୋତ୍ତମଭିଭୱତି, ମହଗ୍ଗତଗୋତ୍ତଞ୍ଚ ଭାୱେତି ନିଙ୍ଗେତୀତି ‘‘ଗୋତ୍ରଭୂ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅପିଚ ଗୋତ୍ରଭୂତି ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ମଗ୍ଗୱୀଥିୟଂ ପୱତ୍ତଂ ଗୋତ୍ରଭୁଞାଣଂ ୱା ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣଂ ୱା ଫଲସମାପତ୍ତିୱୀଥିୟଂ ପୱତ୍ତଂ ଗୋତ୍ରଭୁଞାଣଂ। ତେସୁ ହି ପଠମଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନଗୋତ୍ତମଭିଭୱତି, ଅରିୟଗୋତ୍ତଞ୍ଚ ଭାୱେତି, ଗୋତ୍ତାଭିଧାନା ଚ ନିବ୍ବାନତୋ ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ଭୱତୀତି ‘‘ଗୋତ୍ରଭୂ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଦୁତିୟଂ ପନ ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣମ୍ପି ସମାନଂ ଆସେୱନପଚ୍ଚୟଭାୱେନ ସସମ୍ପୟୁତ୍ତାନି ଫଲଚିତ୍ତାନି ଗୋତ୍ତାଭିଧାନେ ନିବ୍ବାନମ୍ହି ଭାୱେତୀତି ‘‘ଗୋତ୍ରଭୂ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦଂ ପାଠଇୱୱତ୍ଥାନଂ –

‘‘ଗୋତ୍ରଭୁ’’ଇତି ରସ୍ସତ୍ତ-ୱସେନ କଥିତଂ ପଦଂ;

ନପୁଂସକନ୍ତି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ, ଞାଣଚିତ୍ତାଦିପେକ୍ଖକଂ।

‘‘ଗୋତ୍ରଭୂ’’ଇତି ଦୀଘତ୍ତ-ୱସେନ କଥିତଂ ପନ;

ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗମିତି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ, ପୁଗ୍ଗଲାଦିକପେକ୍ଖକଂ।

ଦୀଘଭାୱେନ ୱୁତ୍ତଂ ତୁ, ନପୁଂସକନ୍ତି ନୋ ୱଦେ;

ବିନ୍ଦୁୱନ୍ତୀ’ତରେ ଭେଦା, ତୟୋ ଇତି ହି ଭାସିତା।

ଈକାରନ୍ତା ଚ ଊଦନ୍ତା, ରସ୍ସତ୍ତଂ ଯନ୍ତି ସାସନେ;

ନପୁଂସକତ୍ତଂ ପତ୍ୱାନ, ସହଭୂ ସୀଘୟାୟିତି।

ଚିତ୍ତେନ ସହ ଭୱତୀତି ଚିତ୍ତସହଭୁ, ଚିତ୍ତେନ ସହ ନ ଭୱତୀତି ନଚିତ୍ତସହଭୁ, ରୂପଂ। ଉକାରନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ। ନିଯତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋଯଂ।

ଅନିଯତଲିଙ୍ଗାନଂ ନିଯତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତାନଂ ଭୂତପରାଭୂତସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ ନଯାନୁସାରେନ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋୱ। ଇଚ୍ଚେୱଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନଂ ଭୂଧାତୁମଯାନଂ ଯଥାରହଂ ନିଵଚନାଦିୱସେନ ନିଦ୍ଦେସୋ ୱିଭାୱିତୋ। ଇଚ୍ଚେୱଂ ସଵଥାପି ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯନିଦ୍ଦେସୋ ସମତ୍ତୋ।

ଉଲ୍ଲିଙ୍ଗନେନ ୱିୱିଧେନ ନଯେନ ୱୁତ୍ତଂ,

ଭୂଧାତୁସଦ୍ଦମଯଲିଙ୍ଗତିକଂ ଯଦେତଂ;

ଆଲିଙ୍ଗିଯଂ ପିଯତରଞ୍ଚ ସୁତଂ ସୁଲିଙ୍ଗଂ,

ପୋସୋ କରେ ମନସି ଲିଙ୍ଗୱିଦୁତ୍ତମିଚ୍ଛଂ।

ଇତି ନୱଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବ୍ୟପ୍ପଥଗତୀସୁ ୱିଞ୍ଞୂନଂ

କୋସଲ୍ଲତ୍ଥାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ଭୂଧାତୁମଯାନଂ ତିୱିଧଲିଙ୍ଗିକାନଂ ନାମିକରୂପାନଂ ୱିଭାଗୋ

ଚତୁତ୍ଥୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନାମିକପଦମାଲା

ଭୂ ଧାତୁତୋ ପୱତ୍ତାନଂ, ନାମିକାନମିତୋ ପରଂ;

ନାମମାଲଂ ପକାସିସ୍ସଂ, ନାମମାଲନ୍ତରମ୍ପି ଚ।

ୱିତ୍ଥକିଣ୍ଣକଥା ଏତ୍ଥ, ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ନ ହେସ୍ସତି;

ପଭେଦୋ ନାମମାଲାନଂ, ପରିପୁଣ୍ଣୋୱ ହେହିତି।

ପୁବ୍ବାଚରିଯସୀହାନଂ, ତସ୍ମା ଇଧ ମତଂ ସୁତଂ;

ପୁରେଚରଂ କରିତ୍ୱାନ, ୱକ୍ଖାମି ସୱିନିଚ୍ଛଯଂ।

ପୁରିସୋ, ପୁରିସା। ପୁରିସଂ, ପୁରିସେ। ପୁରିସେନ, ପୁରିସେହି, ପୁରିସେଭି। ପୁରିସସ୍ସ, ପୁରିସାନଂ। ପୁରିସା, ପୁରିସସ୍ମା, ପୁରିସମ୍ହା, ପୁରିସେହି, ପୁରିସେଭି। ପୁରିସସ୍ସ, ପୁରିସାନଂ। ପୁରିସେ, ପୁରିସସ୍ମିଂ, ପୁରିସମ୍ହି, ପୁରିସେସୁ। ଭୋ ପୁରିସ, ଭୱନ୍ତୋ ପୁରିସା।

ଅଯମାଯସ୍ମତା ମହାକଚ୍ଚାନେନ ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦେନ କତସ୍ମା ନିରୁତ୍ତିପିଟକତୋ ଉଦ୍ଧରିତୋ ପୁରିସୈଚ୍ଚେତସ୍ସ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାନଯୋ। ତତ୍ର ପୁରିସୱଚନଏକୱଚନପୁଥୁୱଚନେସୁ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନାଦୀନି ଭୱନ୍ତି। ତଂ ଯଥା? ପୁରିସୋ ତିଟ୍ଠତି, ପୁରିସା ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ତତ୍ର ପୁରିସୋତି ପୁରିସୱଚନେ ଏକୱଚନେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ଭୱତି, ପୁରିସାତି ପୁରିସୱଚନେ ପୁଥୁୱଚନେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ଭୱତି।

ପୁରିସଂ ପସ୍ସତି, ପୁରିସେ ପସ୍ସତି। ତତ୍ର ପୁରିସନ୍ତି ପୁରିସୱଚନେ ଏକୱଚନେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ ଭୱତି, ପୁରିସେତି ପୁରିସୱଚନେ ପୁଥୁୱଚନେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ ଭୱତି।

ପୁରିସେନ କତଂ, ପୁରିସେହି କତଂ, ପୁରିସେଭି କତଂ। ତତ୍ର ପୁରିସେନାତି ପୁରିସୱଚନେ ଏକୱଚନେ କରଣୱଚନଂ ଭୱତି, ପୁରିସେହି, ପୁରିସେଭୀତି ପୁରିସୱଚନେ ପୁଥୁୱଚନେ କରଣୱଚନଂ ଭୱତି।

ପୁରିସସ୍ସ ଦୀଯତେ, ପୁରିସାନଂ ଦୀଯତେ। ତତ୍ର ପୁରିସସ୍ସାତି ପୁରିସୱଚନେ ଏକୱଚନେ ସମ୍ପଦାନୱଚନଂ ଭୱତି, ପୁରିସାନନ୍ତି ପୁରିସୱଚନେ ପୁଥୁୱଚନେ ସମ୍ପଦାନୱଚନଂ ଭୱତି।

ପୁରିସା ନିସ୍ସଟଂ, ପୁରିସସ୍ମା ନିସ୍ସଟଂ, ପୁରିସମ୍ହା ନିସ୍ସଟଂ, ପୁରିସେହି ନିସ୍ସଟଂ, ପୁରିସେଭି ନିସ୍ସଟଂ। ତତ୍ର ପୁରିସାତି ପୁରିସୱଚନେ ଏକୱଚନେ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ ଭୱତି। ପୁରିସସ୍ମାତି…ପେ… ପୁରିସମ୍ହାତି ପୁରିସୱଚନେ ଏକୱଚନେ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ ଭୱତି, ପୁରିସେହି, ପୁରିସେଭୀତି ପୁରିସୱଚନେ ପୁଥୁୱଚନେ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ ଭୱତି।

ପୁରିସସ୍ସ ପରିଗ୍ଗହୋ, ପୁରିସାନଂ ପରିଗ୍ଗହୋ। ତତ୍ର ପୁରିସସ୍ସାତି ପୁରିସୱଚନେ ଏକୱଚନେ ସାମିୱଚନଂ ଭୱତି, ପୁରିସାନନ୍ତି ପୁରିସୱଚନେ ପୁଥୁୱଚନେ ସାମିୱଚନଂ ଭୱତି।

ପୁରିସେ ପତିଟ୍ଠିତଂ, ପୁରିସସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତଂ, ପୁରିସମ୍ହି ପତିଟ୍ଠିତଂ, ପୁରିସେସୁ ପତିଟ୍ଠିତଂ। ତତ୍ର ପୁରିସେତି ପୁରିସୱଚନେ ଏକୱଚନେ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ ଭୱତି, ପୁରିସସ୍ମିନ୍ତି…ପେ… ପୁରିସମ୍ହୀତି…ପେ… ପୁରିସେସୂତି ପୁରିସୱଚନେ ପୁଥୁୱଚନେ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ ଭୱତି।

ଭୋ ପୁରିସ ତିଟ୍ଠ, ଭୱନ୍ତୋ ପୁରିସା ତିଟ୍ଠଥ। ତତ୍ର ଭୋ ପୁରିସୈତି ପୁରିସୱଚନେ ଏକୱଚନେ ଆଲପନଂ ଭୱତି, ଭୱନ୍ତୋ ପୁରିସାଇତି ପୁରିସୱଚନେ ପୁଥୁୱଚନେ ଆଲପନଂ ଭୱତୀତି ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ନଯୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

ଯମକମହାଥେରେନ କତାଯ ପନ ଚୂଳନିରୁତ୍ତିଯଂ ''ଭୋ ପୁରିସ''ଇତି ରସ୍ସୱସେନ ଆଲପନେକୱଚନଂ ୱତ୍ୱା ''ଭୋ ପୁରିସା''ଇତି ଦୀଘୱସେନ ଆଲପନବହୁୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚାପି ତାଦିସୋ ନଯୋ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ନତ୍ଥି, ତଥାପି ବହୂନମାଲପନୱସେନ ''ଭୋ ଯକ୍ଖା''ଇତିଆଦୀନଂ ଆଲପନବହୁୱଚନାନଂ ଜାତକଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ଦିସ୍ସନତୋ ପସତ୍ଥତରୋୱ ହୋତି ୱିଞ୍ଞୂନଂ ପମାଣଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ଇମିନା ଯମକମହାଥେରମତେନପି ''ପୁରିସୋ ପୁରିସା ପୁରିସ''ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ଆମନ୍ତନେ ''ଭୋ ପୁରିସ, ଭୋ ପୁରିସା, ଭୱନ୍ତୋ ପୁରିସା''ତି ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ତତ୍ଥ ପୁରିସୋତି ପଠମାଯ ଏକୱଚନଂ। ପୁରିସାତି ବହୁୱଚନଂ। ପୁରିସନ୍ତି ଦୁତିଯାଯ ଏକୱଚନଂ। ପୁରିସେତି ବହୁୱଚନଂ। ପୁରିସେନାତି ତତିଯାଯ ଏକୱଚନଂ। ପୁରିସେହି, ପୁରିସେଭୀତି ଦ୍ୱେ ବହୁୱଚନାନି। ପୁରିସସ୍ସାତି ଚତୁତ୍ଥିଯା ଏକୱଚନଂ। ପୁରିସାନନ୍ତି ବହୁୱଚନଂ। ପୁରିସା, ପୁରିସସ୍ମା, ପୁରିସମ୍ହାତି ତୀଣି ପଞ୍ଚମିଯା ଏକୱଚନାନି। ପୁରିସେହି, ପୁରିସେଭୀତି ଦ୍ୱେ ବହୁୱଚନାନି। ପୁରିସସ୍ସାତି ଛଟ୍ଠିଯା ଏକୱଚନଂ। ପୁରିସାନନ୍ତି ବହୁୱଚନଂ। ପୁରିସେ, ପୁରିସସ୍ମିଂ, ପୁରିସମ୍ହୀତି ତୀଣି ସତ୍ତମିଯା ଏକୱଚନାନି। ପୁରିସେସୂତି ବହୁୱଚନଂ। ଭୋ ପୁରିସାତି ଅଟ୍ଠମିଯା ଏକୱଚନଂ। ଭୋ ପୁରିସା, ଭୱନ୍ତୋ ପୁରିସାତି ଦ୍ୱେ ବହୁୱଚନାନି।

କିଞ୍ଚାପେତେସୁ ''ପୁରିସା''ତି ଇଦଂ ପଠମାପଞ୍ଚମୀଅଟ୍ଠମୀନଂ, ''ପୁରିସେ''ତି ଇଦଂ ଦୁତିଯାସତ୍ତମୀନଂ, ''ପୁରିସେହି, ପୁରିସେଭୀ''ତି ତତିଯାପଞ୍ଚମୀନଂ, ''ପୁରିସାନ''ନ୍ତି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀନଂ ଏକସଦିସଂ, ତଥାପି ଅତ୍ଥୱସେନ ଅସଙ୍କରଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କଥଂ? ''ପୁରିସୋ ତିଟ୍ଠତି, ପୁରିସା ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ପୁରିସଂ ପସ୍ସତି, ପୁରିସେ ପସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା।

ତତ୍ଥ ଚ ଭୋତି ଆମନ୍ତନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ସୋ ନ କେୱଲଂ ଏକୱଚନଂଯେୱ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ବହୁୱଚନମ୍ପି ହୋତୀତି ''ଭୋ ପୁରିସା''ଇତି ବହୁୱଚନପ୍ପଯୋଗୋପି ଗହିତୋ। ''ଭୱନ୍ତୋ''ତିଦଂ ପନ ବହୁୱଚନମେୱ ହୋତୀତି ''ପୁରିସା''ତି ପୁନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇତି ଯମକମହାଥେରେନ ''ଭୋ ପୁରିସ''ଇତି ରସ୍ସୱସେନ ଆଲପନେକୱଚନଂ ୱତ୍ୱା ''ଭୋ ପୁରିସା''ଇତି ଦୀଘୱସେନ ଆଲପନବହୁୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ପାଠଇଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ନିପାତଭୂତୋ ଭୋସଦ୍ଦୋ ଏକୱଚନବହୁୱଚନୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ଭିଜ୍ଜତି। ଅତ୍ରିମାନି ନିଦସ୍ସନପଦାନି – ''ଅପି ନୁ ଖୋ ସପରିଗ୍ଗହାନଂ ତେୱିଜ୍ଜାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଅପରିଗ୍ଗହେନ ବ୍ରହ୍ମୁନା ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତୀତି, ନୋ ହିଦଂ ଭୋ ଗୋତମ। ଅଚ୍ଛରିଯଂ ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଅବ୍ଭୁତଂ ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏହି ଭୋ ସମଣ, ଭୋ ପବ୍ବଜିତ''ଇଚ୍ଚାଦିପାଠଇତୋ ଅଟ୍ଠକଥାତୋ ଚ ଭୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଏକୱଚନପ୍ପଯୋଗେ ପୱତ୍ତିନିଦସ୍ସନଂ, ''ତେନ ହି ଭୋ ମମପି ସୁଣାଥ। ଯଥା ମଯମେୱ ଅରହାମ ତଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଦସ୍ସନାଯ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ, ନାହଂ ଭୋ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସୁଭାସିତଂ ସୁଭାସିତତୋ ନାବ୍ଭନୁମୋଦାମି, ପସ୍ସଥ ଭୋ ଇମଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ। ଭୋ ଯକ୍ଖା ଅହଂ ଇମଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଭାଜେତ୍ୱା ଦଦେଯ୍ୟଂ। ଅପରିସୁଦ୍ଧୋ ପନମ୍ହି, ଭୋ ଧୁତ୍ତା ତୁମ୍ହାକଂ କ୍ରିଯା ମଯ୍ହଂ ନ ରୁଚ୍ଚତି। ସୋ ତେ ପୁରିସେ ଆହ ଭୋ ତୁମ୍ହେ ମଂ ମାରେନ୍ତା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱାୱ ମାରେଥା''ତି ଇଚ୍ଚାଦି ପନ ପାଠଇତୋ ଅଟ୍ଠକଥାତୋ ଚ ଭୋସଦ୍ଦସ୍ସ ବହୁୱଚନପ୍ପଯୋଗେ ପୱତ୍ତିନିଦସ୍ସନଂ। କଚ୍ଚାଯନପ୍ପକରଣେ ପନ ''ଭୋ ପୁରିସ, ଭୋ ପୁରିସା''ତି ପଦଦ୍ୱଯଂ ଆଲପନେକୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଯଥା ଆଗମେହି ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତଥା ଗହେତବ୍ବଂ।

କେଚି ପନ ଅଦୂରଟ୍ଠସ୍ସାଲପନେ ''ଭୋ ପୁରିସ''ଇତି ରସ୍ସୱସେନ ଆଲପନେକୱଚନଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୂରଟ୍ଠସ୍ସାଲପନେ ପନ ''ଭୋ ପୁରିସା''ଇତି ଦୀଘୱସେନ ଆଲପନେକୱଚନଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଦୂରଟ୍ଠାନଂ ଦୂରଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପୁରିସାନଂ ଇତ୍ଥୀନଞ୍ଚ ଆଲପନେ ନ କିଞ୍ଚି ୱଦନ୍ତି। ତଥା ଅଦୂରଟ୍ଠାଯ ଦୂରଟ୍ଠାଯ ଚ ଇତ୍ଥିଯା ଆଲପନେ ତେ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା ''ଅଦୂରଟ୍ଠାନଂ ଦୂରଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପୁରିସାନମାଲପନେ କଥଂ ୱତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଅଦ୍ଧା ତେ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ଉତ୍ତରି କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ଏୱମ୍ପି ତେ ଚେ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ ''ଭୱନ୍ତୋ ପୁରିସାତି ଇମିନାୱ ଅଦୂରଟ୍ଠାନଂ ଦୂରଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପୁରିସାନମାଲପନଂ ଭୱତୀ''ତି। ତଦା ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା ''ଯଦି ଭୱନ୍ତୋ ପୁରିସା''ତି ଇମିନା ଅଦ୍ୱେଜ୍ଝେନ ୱଚନେନ ଅଦୂରଟ୍ଠାନଂ ଦୂରଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପୁରିସାନମାଲପନଂ ଭୱତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ''ଭୋ ପୁରିସ''ଇତି ରସ୍ସପଦେନପି ଦୂରଟ୍ଠସ୍ସ ଚ ପୁରିସସ୍ସାଲପନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ଅୱତ୍ୱା କିମତ୍ଥଂ ଅଦୂରଟ୍ଠସ୍ସାଲପନେ ''ଭୋ ପୁରିସ''ଇତି ରସ୍ସୱସେନ ଆଲପନେକୱଚନଂ ଇଚ୍ଛଥ, କିମତ୍ଥଞ୍ଚ ଦୂରଟ୍ଠସ୍ସାଲପନେ ''ଭୋ ପୁରିସା''ଇତି ଦୀଘୱସେନ ଆଲପନେକୱଚନଂ ଇଚ୍ଛଥ।

ନନୁ ''ତସ୍ସ ଭଗୱା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ତସ୍ସ ସୁଗତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା''ତିଆଦୀସୁ ଆଲପନପଦଭୂତଂ ''ଭଗୱା''ଇତି ଦୀଘପଦଂ ସମୀପେ ଠିତକାଲେପି ଦୂରେ ଠିତକାଲେପି ବୁଦ୍ଧସ୍ସାଲପନପଦଂ ଭୱିତୁମରହତେୱ, ତଥା ଆଲପନପଦଭୂତଂ ''ସୁଗତ''ଇତି ରସ୍ସପଦମ୍ପି। ଯସ୍ମା ପନେତେସୁ ''ଭଗୱା''ତି ଆଲପନପଦସ୍ସ ନ କତ୍ଥଚିପି ରସ୍ସତ୍ତଂ ଦିସ୍ସତି, ''ସୁଗତା''ତି ଆଲପନପଦସ୍ସ ଚ ନ କତ୍ଥଚିପି ଦୀଘତ୍ତଂ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଦୀଘରସ୍ସମତ୍ତାଭେଦଂ ଅଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ପୁରିସ''ଇତି ରସ୍ସୱସେନ ୱୁତ୍ତପଦଂ ପକତିସ୍ସରୱସେନ ସମୀପେ ଠିତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଆମନ୍ତନକାଲେ ଅଦୂରଟ୍ଠସ୍ସାଲପନପଦଂ ଭୱତି, ଆଯତସ୍ସରୱସେନ ଦୂରେ ଠିତପୁରିସସ୍ସ ଆମନ୍ତନକାଲେ ଦୂରଟ୍ଠସ୍ସାଲପନପଦଂ ଭୱତୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ତଥା ''ଭୱନ୍ତୋ ପୁରିସା, ଭୋ ଯକ୍ଖା, ଭୋ ଧୁତ୍ତା''ତିଆଦୀନି ଦୀଘୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି ଆଲପନବହୁୱଚନପଦାନିପି ପକତିସ୍ସରୱସେନ ସମୀପେ ଠିତପୁରିସାନଂ ଆମନ୍ତନକାଲେ

ଅଦୂରଟ୍ଠାନମାଲପନପଦାନି ଭୱନ୍ତି, ଆଯତସ୍ସରୱସେନ ଦୂରେ ଠିତପୁରିସାଦୀନଂ ଆମନ୍ତନକାଲେ ଦୂରଟ୍ଠାନମାଲପନପଦାନି ଭୱନ୍ତୀତି ଗହେତବ୍ବାନି। ତଥା ହି ବ୍ରାହ୍ମଣା କତ୍ଥଚି କତ୍ଥଚି ରସ୍ସଟ୍ଠାନେପି ଦୀଘଟ୍ଠାନେପି ଆଯତେନ ସରେନ ମଜ୍ଝିମାଯତେନ ସରେନ ଅଚ୍ଚାଯତେନ ଚ ସରେନ ୱେଦଂ ପଠନ୍ତି ଲିଖିତୁମସକ୍କୁଣେଯ୍ୟେନ ଗୀତସ୍ସରେନ ୱିଯ। ଇତି ସଦ୍ଦଗ୍ଗରେସୁପି ଆଯତେନ ସରେନୁଚ୍ଚାରଣଂ ଲବ୍ଭତେୱ ଲିଖିତୁମସକ୍କୁଣେଯ୍ୟଂ, ତସ୍ମା ଅସମ୍ପଥମନୋତରିତ୍ୱା ''ଭୋ ପୁରିସ''ଇତି ୱଚନେନ ଦୂରଟ୍ଠସ୍ସ ଚ ଅଦୂରଟ୍ଠସ୍ସ ଚ ପୁରିସସ୍ସାଲପନଂ ଭୱତି, ''ଭୋ ପୁରିସା, ଭୱନ୍ତୋ ପୁରିସା''ତି ଇମେହି ୱଚନେହିପି ଦୂରଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଦୂରଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପୁରିସାନମାଲପନଂ ଭୱତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇତି ଦୂରଟ୍ଠସ୍ସ ଅଦୂରଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଆଯତେନ ସରେନ ଆମନ୍ତନମେୱ ପମାଣଂ, ନ ଦୀଘରସ୍ସମତ୍ତାୱିସେସୋ, ତସ୍ମା ''ଭୋ ସତ୍ଥ, ଭୋ ରାଜ, ଭୋ ଗଚ୍ଛ, ଭୋ ମୁନି, ଭୋ ଦଣ୍ଡି, ଭୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଭୋ ସଯମ୍ଭୁ, ଭୋତି କଞ୍ଞେ, ଭୋତି ପତ୍ତି, ଭୋତି ଇତ୍ଥି, ଭୋତି ଯାଗୁ, ଭୋତି ୱଧୁ, ଭୋ କୁଲ, ଭୋ ଅଟ୍ଠି, ଭୋ ଚକ୍ଖୁ''ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀହି ପଦେହି ଅଦୂରଟ୍ଠସ୍ସାଲପନଞ୍ଚ ଦୂରଟ୍ଠସ୍ସାଲପନଞ୍ଚ ଭୱତି। ''ଭୱନ୍ତୋ ସତ୍ଥା, ସତ୍ଥାରୋ, ଭୋତିଯୋ କଞ୍ଞା, କଞ୍ଞାଯୋ''ତି ଏୱମାଦୀହିପି ପଦେହି ଅଦୂରଟ୍ଠାନଞ୍ଚାଲପନଂ ଭୱତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ –

ତସ୍ସ ତଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତଂ ଅଦସ୍ସଯୁଂ;

ପୁତ୍ତୋ ଚ ପିତରଂ ଦିସ୍ୱା, ଦୂରତୋୱଜ୍ଝଭାସଥ।

ଆଗଚ୍ଛୁ ଦୋୱାରିକା ଖଗ୍ଗବନ୍ଧା,

କାସାୱିଯା ହନ୍ତୁ ମମଂ ଜନିନ୍ଦ;

ଅକ୍ଖାହି ମେ ପୁଚ୍ଛିତୋ ଏତମତ୍ଥଂ,

ଅପରାଧୋ କୋ ନ୍ୱିଧ ମମଜ୍ଜ ଅତ୍ଥି।

ଏୱଂ ସଦ୍ଧମ୍ମରାଜେନ, ୱୋହାରକୁସଲେନ ୱେ;

ସୁଦେସିତେ ସୋମନସ୍ସ-ଜାତକେ ସଦ୍ଦଦସ୍ସିନା।

ଦୂରଟ୍ଠାନେପି ରସ୍ସତ୍ତଂ, ''ଜନିନ୍ଦ''ଇତି ଦିସ୍ସତି;

ନ କତ୍ଥଚିପି ଦୀଘତ୍ତଂ, ଇତି ନୀତି ମଯା ମତା।

ଇଦମ୍ପେତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ''କୁତୋ ନୁ ଭୋ ଇଦମାଯାତଂ 'ଦୂରଟ୍ଠସ୍ସାଲପନଂ ଅଦୂରଟ୍ଠସ୍ସାଲପନମି'ତି''? ସଦ୍ଦସତ୍ଥତୋ। ସଦ୍ଦସତ୍ଥଂ ନାମ ନ ସବ୍ବସୋ ବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ସୋପକାରକଂ, ଏକଦେସେନ ପନ ହୋତି।

ଇମସ୍ମିଂ ପକରଣେ ''ବହୁୱଚନ''ନ୍ତି ୱା ''ପୁଥୁୱଚନ''ନ୍ତି ୱା ''ଅନେକୱଚନ''ନ୍ତି ୱା ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ, ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥ ''ବହୁୱଚନ''ନ୍ତି ୱା ''ପୁଥୁୱଚନ''ନ୍ତି ୱା ''ଅନେକୱଚନ''ନ୍ତି ୱା ୱୋହାରୋ କାତବ୍ବୋ, ପୁଥୁୱଚନଂ ଅନେକୱଚନନ୍ତି ଚ ଇଦଂ ସାସନେ ନିରୁଲ୍ହଞ୍ଜନଂ ୱୋହାରୋ, ଇତରଂ ସଦ୍ଦସତ୍ଥୱିଦୂନଂ।

କସ୍ମା ପନ ଇମସ୍ମିଂ ପକରଣେ ଦ୍ୱିୱଚନଂ ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଦ୍ୱିୱଚନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ନନୁ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ୱଚନତ୍ତଯଂ ଅତ୍ଥି, ତଥା ହି ''ଆଯସ୍ମା''ତି ଇଦଂ ଏକୱଚନଂ, ''ଆଯସ୍ମନ୍ତା''ତି ଇଦଂ ଦ୍ୱିୱଚନଂ, ''ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ''ତି ଇଦଂ ବହୁୱଚନନ୍ତି? ତନ୍ନ, ଯଦି ''ଆଯସ୍ମନ୍ତା''ତି ଇଦଂ ୱଚନଂ ଦ୍ୱିୱଚନଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ''ପୁରିସୋ ପୁରିସା''ତିଆଦୀସୁ କତରଂ ଦ୍ୱିୱଚନନ୍ତି ୱଦେଯ୍ୟାଥ, ତସ୍ମା ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଦ୍ୱିୱଚନଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ତେନେୱ ହି ସି ଯୋ ଅଂ ଯୋ ନା ହୀତିଆଦିନା ଏକୱଚନବହୁୱଚନାନେୱ ଦସ୍ସିତାନୀତି।

ନନୁ ଚ ଭୋ ''ସୁଣନ୍ତୁ ମେ ଆଯସ୍ମନ୍ତା, ଅଜ୍ଜ ଉପୋସଥୋ ପନ୍ନରସୋ। ଯଦାଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, ମଯଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥଂ କରେଯ୍ୟାମା''ତି ପାଠଇଯଂ ଦ୍ୱେ ସନ୍ଧାଯ ''ଆଯସ୍ମନ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ''ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ପାରାଜିକା ଧମ୍ମା''ତିଆଦୀସୁ ପନ ପାଠଇସୁ ବହୱୋ ସନ୍ଧାଯ ''ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଚ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ ''ଯଥା ତଥା ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି , ପରିୱାସାଦିଆରୋଚନେପି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ୱିଞ୍ଞାତସୁଗତାଧିପ୍ପାଯେହି ''ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆରୋଚେନ୍ତେନ 'ଆଯସ୍ମନ୍ତା ଧାରେନ୍ତୂ'ତି, ତିଣ୍ଣଂ ଆରୋଚେନ୍ତେନ 'ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଧାରେନ୍ତୂ'ତି ୱତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି? ସଚ୍ଚଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ୱିନଯୱୋହାରୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ନନୁ ୱିନଯୋ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, କସ୍ମା ''ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଦ୍ୱିୱଚନଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱଦଥାତି? ସଚ୍ଚଂ ୱିନଯୋ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ତଥାପି ୱିନଯକମ୍ମୱସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଉପଲକ୍ଖଣମତ୍ତଂ, ନ ସବ୍ବସାଧାରଣବହୁୱଚନପରିଯାପନ୍ନଂ। ଯଦି ହି ''ଆଯସ୍ମନ୍ତା''ତି ଇଦଂ ଦ୍ୱିୱଚନଂ ସିଯା, ତପ୍ପଯୋଗାନିପି କ୍ରିଯାପଦାନି ଦ୍ୱିୱଚନାନେୱ ସିଯୁଂ, ତଥାରୂପାନିପି କ୍ରିଯାପଦାନି ନ ସନ୍ତି। ନ ହି ଅକ୍ଖରସମଯକୋୱିଦୋ ଝାନଲାଭୀପି ଦିଵ୍ଵଚକ୍ଖୁନା ୱସ୍ସସତମ୍ପି ୱସ୍ସସହସ୍ସମ୍ପି ସମୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଏକମ୍ପି କ୍ରିଯାପଦଂ ଦ୍ୱିୱଚନନ୍ତି ପସ୍ସେଯ୍ୟ, ଏୱଂ କ୍ରିଯାପଦେସୁ ଦ୍ୱିୱଚନସ୍ସାଭାୱା ନାମିକପଦେସୁ ଦ୍ୱିୱଚନଂ ନତ୍ଥି। ନାମିକପଦେସୁ ତଦଭାୱାପି କ୍ରିଯାପଦେସୁ ତଦଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସକ୍କଟଭାସାଯଂ ଦ୍ୱୀସୁପି ଦ୍ୱିୱଚନାନି ସନ୍ତି, ମାଗଧଭାସାଯଂ ପନ ନତ୍ଥି।

ଅପିଚ ''ପୁଥୁୱଚନ''ନ୍ତି ନିରୁତ୍ତିୱୋହାରୋପି ''ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଦ୍ୱିୱଚନଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ଏତମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି। ତତ୍ଥ ହି ସକ୍କଟଭାସାଯଂ ୱୁତ୍ତା ଦ୍ୱିୱଚନତୋ ବହୁୱଚନତୋ ଚ ୱିସୁଂଭୂତଂ ୱଚନଂ, ତତ୍ଥ ୱା ୱୁତ୍ତେହି ଅତ୍ଥେହି ୱିସୁଂଭୂତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱଚନଂ ''ପୁଥୁୱଚନ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କଥମିଦଂ ସକ୍କଟଭାସାଯଂ ୱୁତ୍ତା ଦ୍ୱିୱଚନତୋ ବହୁୱଚନତୋ ଚ ୱିସୁଂଭୂତଂ ୱଚନନ୍ତି ଚେ? ଯସ୍ମା ସକ୍କଟଭାସାଯଂ ''ପୁଥୁୱଚନ''ନ୍ତି ୱୋହାରୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଇଦଂ ତେହି ସକ୍କଟଭାସାଯଂ ୱୁତ୍ତେହି ଦ୍ୱିୱଚନବହୁୱଚନେହି ୱିସୁଂଭୂତଅତ୍ଥସ୍ସ ୱଚନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କଥଞ୍ଚ ପନ ସକ୍କଟଭାସାଯଂ ୱୁତ୍ତେହି ୱିସୁଂଭୂତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱଚନନ୍ତି ପୁଥୁୱଚନନ୍ତି ଚେ? ଯସ୍ମା ସକ୍କଟଭାସାଯଂ ଦ୍ୱେ ଉପାଦାଯ ଦ୍ୱିୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ତିଚତୁପଞ୍ଚାଦିକେ ବହୱୋ ଉପାଦାଯ, ବହୱୋ ପନ ଉପାଦାଯ ବହୁୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଦ୍ୱେ ଉପାଦାଯ, ଅଯଂ ସକ୍କଟଭାସାଯ ୱିସେସୋ। ମାଗଧଭାସାଯଂ ପନ ଦ୍ୱିତିଚତୁପଞ୍ଚାଦିକେ ବହୱୋ ଉପାଦାଯ ପୁଥୁୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସକ୍କଟଭାସାଯଂ ୱୁତ୍ତେହି ଅତ୍ଥେହି ୱିସୁଂଭୂତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱଚନନ୍ତି ପୁଥୁୱଚନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଯଂ ମାଗଧଭାସାଯ ୱିସେସୋ। ତସ୍ମାତ୍ର ପୁଥୁଭୂତସ୍ସ, ପୁଥୁନୋ ୱା ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱଚନଂ ''ପୁଥୁୱଚନ''ନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ସମଧିଗନ୍ତବ୍ବୋ।

ଇଦାନି ''ପୁରିସୋ, ପୁରିସା, ପୁରିସ''ନ୍ତି ନିରୁତ୍ତିପିଟକତୋ ଉଦ୍ଧରିତନଯଂ ନିସ୍ସାଯ ପକତିରୂପଭୂତସ୍ସ ଭୂତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଭୂତୋ, ଭୂତା। ଭୂତଂ, ଭୂତେ। ଭୂତେନ, ଭୂତେହି, ଭୂତେଭି। ଭୂତସ୍ସ, ଭୂତାନଂ। ଭୂତା, ଭୂତସ୍ମା, ଭୂତମ୍ହା, ଭୂତେହି, ଭୂତେଭି। ଭୂତସ୍ସ, ଭୂତାନଂ। ଭୂତେ, ଭୂତସ୍ମିଂ, ଭୂତମ୍ହି, ଭୂତେସୁ। ଭୋ ଭୂତ, ଭୱନ୍ତୋ ଭୂତା।

ଅଥ ୱା ''ଭୋ ଭୂତା''ଇତି ବହୁୱଚନଂ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ। ଯଥା ପନେତ୍ଥ ଭୂତୈଚ୍ଚେତସ୍ସ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ପୁରିସନଯେନ ଯୋଜିତା, ଏୱଂ ଭାୱକାଦୀନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ତଂସଦିସାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ପୁରିସନଯେନ ଯୋଜେତବ୍ବା। ଏତ୍ଥଞ୍ଞାନି ତଂସଦିସାନି ନାମ ''ବୁଦ୍ଧୋ''ତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ବୁଦ୍ଧୈଚ୍ଚାଦୀନି ପକତିରୂପାନି।

ବୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମୋ ସଙ୍ଘୋ ମଗ୍ଗୋ,

ଖନ୍ଧୋ କାଯୋ କାମୋ କପ୍ପୋ;

ମାସୋ ପକ୍ଖୋ ଯକ୍ଖୋ ଭକ୍ଖୋ,

ନାଗୋ ମେଘୋ ଭୋଗୋ ଯାଗୋ।

ରାଗୋ ଦୋସୋ ମୋହୋ ମାନୋ,

ମକ୍ଖୋ ଥମ୍ଭୋ କୋଧୋ ଲୋଭୋ;

ହାସୋ ୱେରୋ ଦାହୋ ତେଜୋ,

ଛନ୍ଦୋ କାସୋ ସାସୋ ରୋଗୋ।

ଅସ୍ସୋ ସସ୍ସୋ ଇସ୍ସୋ ସିସ୍ସୋ,

ସୀହୋ ବ୍ଯଗ୍ଘୋ ରୁକ୍ଖୋ ସେଲୋ;

ଇନ୍ଦୋ ସଙ୍ଖୋ ଦେୱୋ ଗାମୋ,

ଚନ୍ଦୋ ସୂରୋ ଓଘୋ ଦୀପୋ।

ପସ୍ସୋ ଯଞ୍ଞୋ ଚାଗୋ ୱାଦୋ,

ହତ୍ଥୋ ପଣ୍ଡୋ ସୋସୋ ଗେଧୋ;

ସୋମୋ ଯୋଧୋ ଗଚ୍ଛୋ ଅଚ୍ଛୋ,

ଗେହୋ ମାଢଓ ଅଙ୍ଗୋ ସାଲୋ।

ନରୋ ନଗୋ ମିଗୋ ସସୋ,

ସୁଣୋ ବକୋ ଅଜୋ ଦିଜୋ;

ହଯୋ ଗଜୋ ଖରୋ ସରୋ,

ଦୁମୋ ତଲୋ ପଟୋ ଧଜୋ।

ଉରଗୋ ପଟଗୋ ୱିହଗୋ ଭୁଜଗୋ,

ଖରଭୋ ସରଭୋ ପସଦୋ ଗଓଜୋ;

ମହିସୋ ୱସଭୋ ଅସୁରୋ ଗରୁଢଓ,

ତରୁଣୋ ୱରୁଣୋ ବଲିସୋ ପଲିଘୋ।

ସାଲୋ ଧୱୋ ଚ ଖଦିରୋ,

ଗୋଧୁମୋ ସଟ୍ଠିକୋ ଯୱୋ;

କଢଆଯୋ ଚ କୁଲତ୍ଥୋ ଚ,

ତିଲୋ ମୁଗ୍ଗୋ ଚ ତଣ୍ଡୁଲୋ।

ଖତ୍ତିଯୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱେସ୍ସୋ,

ସୁଦ୍ଦୋ ଧୁତ୍ତୋ ଚ ପୁକ୍କୁସୋ;

ଚଣ୍ଡାଲୋ ପତିକୋ ପତ୍ତୋ,

ମନୁସ୍ସୋ ରଥିକୋ ରଥୋ।

ପଜ୍ଜିତୋ ଗହଟ୍ଠୋ ଚ,

ଗୋଣୋ ଓଟ୍ଠୋ ଚ ଗଦ୍ରଭୋ;

ମାତୁଗାମୋ ଚ ଓରୋଧୋ,

ଇଚ୍ଚାଦୀନି ୱିଭାୱୟେ।

କେଚେତ୍ଥ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ ''ନନୁ ଭୋ 'ଓରୋଧା ଚ କୁମାରା ଚା'ତି ପାଠସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ଓରୋଧସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ''ତି? ତନ୍ନ, ତତ୍ଥ ହି ''ଓରୋଧା''ତି ଇଦଂ ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗମେୱ, ନା'କାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ, ତୁମ୍ହେ ପନ ''ଆକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗ''ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ଏୱଂ ୱଦଥ, ନ ପନିଦଂ ଆକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ, ଅଥ ଖୋ ''ମାତୁଗାମା''ତିପଦଂ ୱିୟ ବହୁୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତମାକାରନ୍ତପଦନ୍ତି। ନନୁ ଚ ଭୋ ସମ୍ମୋହୱିନୋଦନିୟାଦୀସୁ ଓରୋଧସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତା ପାକଟା, କଥନ୍ତି ଚେ? ''ରୁକ୍ଖେ ଅଧିୱତ୍ଥା ଦେୱତା ଥେରସ୍ସ କୁଦ୍ଧା ପଠମମେୱ ମନଂ ପଲୋଭେତ୍ୱା 'ଇତୋ ତେ ସତ୍ତଦିୱସମତ୍ଥକେ ଉପଟ୍ଠାକୋ ରାଜା ମରିସ୍ସତୀ'ତି ସୁପିନେ ଆରୋଚେସି। ଥେରୋ ତଂ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ରାଜୋରୋଧାନଂ ଆଚିକ୍ଖି। ତା ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ମହାୱିରୱଂ ୱିରୱିଂସୂ''ତି। ଏତ୍ଥ ହି ''ରାଜୋରୋଧାନ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ତା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଓରୋଧସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତା ପାକଟାତି? ତନ୍ନ, ଅତ୍ଥସ୍ସ ଦୁଗ୍ଗହଣତୋ। ଦୁଗ୍ଗହିତୋ ହି ଏତ୍ଥ ତୁମ୍ହେହି ଅତ୍ଥୋ, ଏତ୍ଥ ପନ ଓରୋଧସଦ୍ଦେନ ଇତ୍ଥିପଦତ୍ଥସ୍ସ କଥନତୋ ଇତ୍ଥିପଦତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟ ''ତା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ତା ଇତ୍ଥିୟୋ''ତି ଅୟମେୱତ୍ଥୋ। ତୁମ୍ହେ ପନ ଅମାତାପିତରସଂୱଦ୍ଧତ୍ତା ଆଚରିୟକୁଲେ ଚ ଅନିୱୁଟ୍ଠତ୍ତା ଏତଂ ସୁଖୁମତ୍ଥମଜାନନ୍ତା ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ମୁଖାରୂଳ୍ହଂ ୱଦଥ।

ଭୁଞ୍ଜାନନ୍ତଂ କଥନ୍ତଂ, ମୁଖଂ ହୋତୀତି ନୋ ୱଦେ;

ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ମୁଖାରୂଳ୍ହଂ, ୱଚନଂ ପଣ୍ଡିତୋ ନରୋତି।

ନ ମୟଂ ଭୋ ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ମୁଖାରୂଳ୍ହଂ ୱଦାମ, ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟାନଞ୍ଞେୱ ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଦାମ, ଅଟ୍ଠକଥାୟେୱ ଅମ୍ହାକଂ ପଟିସରଣଂ , ନ ମୟଂ ତୁମ୍ହାକଂ ସଦ୍ଦହାମାତି। ଅମ୍ହାକଂ ସଦ୍ଦହଥ ୱା ମା ୱା, ମା ତୁମ୍ହେ ''ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟାନଞ୍ଞେୱ ୱଚନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଦାମା''ତି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖଥ। ନ ହି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେହି ''ଓରୋଧସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ''ତି ୱୁଟ୍ଟାନମତ୍ଥି, ତସ୍ମାପି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖଥ, ନ ଯୁତ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଗରୂନମବ୍ଭାଚିକ୍ଖନଂ ମହତୋ ଅନତ୍ଥସ୍ସ ଲାଭାୟ ସଂୱତ୍ତନତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ''ଅତ୍ତନା ଦୁଗ୍ଗହିତେନ ଅମ୍ହେ ଚେୱ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖତି, ବହୁଞ୍ଚ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି, ତତୋ ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ଖଣତୀ''ତି।

ଏୱଂ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନସ୍ସ ଅୟୁତ୍ତତଂ ସାୱଜ୍ଜତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନପି ତେ ଇଦଂ ୱତ୍ତବ୍ବା – ଜାତକଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି ତୁମ୍ହେହି ଆହଟୌଦାହରଣସଦିସଂ ଉଦାହରଣମତ୍ଥି, ତଂ ସୁଣାଥ। କୋସିୟଜାତକଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ହି ''ସତ୍ଥା ଜେତୱନେ ୱିହରନ୍ତୋ ଏକଂ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ମାତୁଗାମଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସି। ସା କିରେକସ୍ସ ସଦ୍ଧସ୍ସ ପସନ୍ନସ୍ସ ଉପାସକବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଦୁସ୍ସୀଲା ପାପଧମ୍ମା''ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି। ଏତ୍ଥ ହି ''ମାତୁଗାମଂ ଆରବ୍ଭ କଥେସୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ସା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତୁମ୍ହାକଂ ମତେନ ମାତୁଗାମସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋୟେୱ ସିୟା, ନ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ, କିମିଦଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନମ୍ପି ନ ପସ୍ସଥ, ତଦେୱ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ପସ୍ସଥ, କିଂ ସା ଏୱ ଅଟ୍ଠକଥା ତୁମ୍ହାକଂ ପଟିସରଣଂ, ନ ତଦଞ୍ଞାତି।

ଯଦି ତାସଦ୍ଦଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଓରୋଧସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତ୍ତମିଚ୍ଛଥ, ଏୱାପି ସାସଦ୍ଦମପେକ୍ଖିତ୍ୱା ମାତୁଗାମସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତ୍ତମିଚ୍ଛଥାତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ତେ ନିରୁତ୍ତରା ଅପ୍ପଟିଭାନା ମଙ୍କୁଭୂତା ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧା ଅଧୋମୁଖା ପଜ୍ଝାୟେୟ୍ୟୁଂ। ଏୱାପି ମାତୁଗାମସଦ୍ଦେନ ଇତ୍ଥିପଦତ୍ଥସ୍ସ କଥନତୋ ଇତ୍ଥିପଦତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟ ''ସା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ସା ଇତ୍ଥୀ''ତି ଅୟମେୱତ୍ଥୋ। କତ୍ଥଚି ହି ପଧାନୱାଚକେନ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେନ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେନ ୱା ସମାନାଧିକରଣସ୍ସ ଗୁଣସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଭିଧେୟ୍ୟଲିଙ୍ଗାନୁୱତ୍ତିତ୍ତାପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୱସେନ ୱା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ୱା ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବତ୍ତେପି ଲିଙ୍ଗମନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଇତ୍ଥିପଦତ୍ଥମେୱାପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ ଦିସ୍ସତି। ତଂ ଯଥା? ''ଇଧ ୱିସାଖେ ମାତୁଗାମୋ ସୁସଂୱିହିତକମ୍ମନ୍ତା ହୋତି ସଙ୍ଗହିତପରିଜନା ଭତ୍ତୁମନାପଂ ଚରତି, ସମ୍ଭତଂ ଅନୁରକ୍ଖତୀ''ତି ଚ, ''କୋ ନୁ ଖୋ ଭନ୍ତେ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚୋ ମାତୁଗାମୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣା ଚ ହୋତି ଦୁରୂପା ସୁପାପିକା ଦସ୍ସନାୟ, ଦଲିଦ୍ଦା ଚ ହୋତି ଅପ୍ପସ୍ସକା ଅପ୍ପଭୋଗା ଅପ୍ପେସକ୍ଖା ଚ। ଇଧ ମଲ୍ଲିକେ ଏକଚ୍ଚୋ ମାତୁଗାମୋ କୋଧନା ହୋତି ଉପାୟାସବହୁଲା, ଅପ୍ପମ୍ପି ୱୁତ୍ତା

ସମାନା ଅଭିସଜ୍ଜତି କୁପ୍ପତି ବ୍ଯାପଜ୍ଜତି ପତିଟ୍ଠିଯତି କୋପଞ୍ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଞ୍ଚ ପାତୁକରୋତୀ''ତି ଚ, ''ତଂ ଖୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁୱେ ଇତ୍ଥିରତନଂ ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ପୁବ୍ବୁଟ୍ଠାଯିନୀ ପଚ୍ଛାନିପାତିନୀ କିଂକାରପଟିସ୍ସାୱିନୀ''ତି ଚ ଇମେ ପଯୋଗା।

କତ୍ଥଚି ପନ ପଧାନୱାଚକେନ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେନ ସମାନାଧିକରଣସ୍ସ ଗୁଣସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଭିଧେଯ୍ଯଲିଙ୍ଗାନୁୱତ୍ତିୱା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବତ୍ତେପି ଲିଙ୍ଗମନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ପୁରିସପଦତ୍ଥମେୱାପେକ୍ଖିତ୍ୱା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ ଦିସ୍ସତି। ତଂ ଯଥା? ''ପଞ୍ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସତାନି ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରନିୱାସିନୋ ଅହେସୁ''। ତଂ ଖୋ ପନ ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ପରିଣାଯକରତନଂ ଞାତାନଂ ପଟ୍ଠପେସେତା ଅଞ୍ଞାତାନଂ ନିୱାରେତା''ତି। କତ୍ଥଚି ପଧାନୱାଚକେନ ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯେନ ସମାନାଧିକରଣସ୍ସ ଗୁଣସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଭିଧେଯ୍ଯଲିଙ୍ଗାନୁରୂପଂ ନିଦ୍ଦେସୋ ଦିସ୍ସତି। ତଂ ଯଥା? ସା ଇତ୍ଥୀ ''ସୀଲୱତୀ କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମା। ଅପ୍ପୁହି ଖୋ ନକୁଲମାତେ ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ମାତୁଗାମୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରମ୍ମରଣା ମନାପକାଯିକାନଂ ଦେୱାନଂ ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜତି। ସବ୍ବୋ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋ, ସବ୍ବଂ କୁଲଂ, ଚିତ୍ତଂ ଦନ୍ତଂ ସୁଖାୱହ''ନ୍ତି।

ସେଯ୍ଯୋତି ସଦ୍ଦୋ ପନ ଯେଭୁଯ୍ଯେନ ଓକାରନ୍ତଭାୱେ ଠତ୍ୱା ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯାନୁକୂଲୋ ଭୱତି ଏକାକାରେନେୱ ତିଟ୍ଠନତୋ। କଥଂ? ସେଯ୍ଯୋ ଅମିତ୍ତୋ ମତିଯା ଉପେତୋ। ଏସାୱ ପୂଜନା ସେଯ୍ଯୋ, ଏକାହଂ ଜୀୱିତଂ ସେଯ୍ଯୋ।

''ଧମ୍ମେନ ଚ ଅଲାଭୋ ଯୋ,

ଯୋ ଚ ଲାଭୋ ଅଧମ୍ମିକୋ;

ଅଲାଭୋ ଧମ୍ମିକୋ ସେଯ୍ଯୋ,

ଯଞ୍ଚେ ଲାଭୋ ଅଧମ୍ମିକୋ।

ଯସୋ ଚ ଅପ୍ପବୁଦ୍ଧୀନଂ, ୱିଞ୍ଞୂନଂ ଅଯସୋ ଚ ଯୋ;

ଅଯସୋୱ ସେଯ୍ଯୋ ୱିଞ୍ଞୂନଂ, ନ ଯସୋ ଅପ୍ପବୁଦ୍ଧିନଂ।

ଦୁମ୍ମେଧେହି ପସଂସା ଚ, ୱିଞ୍ଞୂହି ଗରହା ଚ ଯା;

ଗରହାୱ ସେଯ୍ଯୋ ୱିଞ୍ଞୂହି, ଯଞ୍ଚେ ବାଲପ୍ପସଂସନା।

ସୁଖଞ୍ଚ କାମମଯିକଂ, ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ପୱିୱେକିକଂ;

ପୱିୱେକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସେଯ୍ଯୋ, ଯଞ୍ଚେ କାମମଯଂ ସୁଖଂ।

ଜୀୱିତଞ୍ଚ ଅଧମ୍ମେନ, ଧମ୍ମେନ ମରଣଞ୍ଚ ଯଂ;

ମରଣଂ ଧମ୍ମିକଂ ସେଯ୍ଯୋ, ଯଞ୍ଚେ ଜୀୱେ ଅଧମ୍ମିକ''ନ୍ତି।

ଏୱମଯଂ ସେଯ୍ଯ ଇତି ସଦ୍ଦୋ ଓକାରନ୍ତଭାୱେ ଠତ୍ୱା ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯାନୁକୂଲୋ ଭୱତି। କତ୍ଥଚି ପନ ଆକାରନ୍ତଭାୱେ ଠତ୍ୱା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନୁକୂଲୋ ଦିସ୍ସତି ''ଇତ୍ଥୀପି ହି ଏକଚ୍ଚିଯା, ସେଯ୍ଯା ପୋସ ଜନାଧିପା''ତି। ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତୋ ପନ ହୁତ୍ୱା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନୁକୂଲୋ ଅପସିଦ୍ଧୋ। ଏୱଂପକାରେ ପଯୋଗେ କିଂ ତୁମ୍ହେ ନ ପସ୍ସଥାତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ଚ ତେ ନିରୁତ୍ତରାୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି।

ସଚେପି ତେ ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯୁଂ ''ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସୁତ୍ତପ୍ପଦେସେ ଅଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ଚ 'ମାତୁଗାମୋ'ତି ୱା 'ମାତୁଗାମେନା'ତି ୱା ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱେନ ମାତୁଗାମସଦ୍ଦସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭୂତଂ ମାତୁଗାମସଦ୍ଦଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଇତ୍ଥିପଦତ୍ଥମେୱ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ''ସା ଇତ୍ଥୀ''ତି ଇତ୍ଥୀସଦ୍ଦେନ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧଗ୍ଗହଣଂ ମଯଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମ, 'ଓରୋଧୋ'ତି ୱା 'ଓରୋଧେନା'ତି ୱା ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱେନ ଠିତସ୍ସ ଓରୋଧସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଦସ୍ସନତୋ ପନ ତୁମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଂ ପୁରିମତ୍ଥଂ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମା''ତି। ତଦା ତେସଂ ଇମାନି ୱିନଯପାଠଇଯଂ ଆଗତପଦାନି ଦସ୍ସେତବ୍ବାନି ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ

ରାଜା ଉଦେନୋ ଉୟ୍ୟାନେ ପରିଚାରେସି ସଦ୍ଧିଂ ଓରୋଧେନ, ଅଥ ଖୋ ରଞ୍ଞୋ ଉଦେନସ୍ସ ଓରୋଧୋ ରାଜାନଂ ଉଦେନଂ ଏତଦବୋଚା''ତି। ଏୱଂ ଇମାନି ସୁତ୍ତପଦାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସୁତ୍ତନିପାତଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ରାମୋ ନାମ ରାଜା କୁଟ୍ଠରୋଗୀ ଓରୋଧେହି ଚ ନାଟକେହି ଚ ଜିଗୁଚ୍ଛମାନୋ''ତି ୱଚନଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ ଗରୁକୁଲମୁପଗନ୍ତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଚିରଟ୍ଠିତତ୍ଥଂ ସାଧୁକଂ ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ଉଗ୍ଗଣ୍ହଥା''ତି ଉପ୍ୟୋଜେତବ୍ବା।

ଇଦାନି ମାତୁଗାମସଦ୍ଦାଦୀସୁ କିଞ୍ଚି ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ୱଦାମ – ମାତୁଗାମସଦ୍ଦୋ ଚ ଓରୋଧସଦ୍ଦୋ ଚ ଦାରସଦ୍ଦୋ ଚାତି ଇମେ ଇତ୍ଥିପଦତ୍ଥୱାଚକାପି ସମାନା ଏକନ୍ତେନ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗା ଭୱନ୍ତି। ତେସୁ ଦାରସଦ୍ଦସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସାପି ବହୁୱଚନକତ୍ତମେୱ ସଦ୍ଦସତ୍ଥୱିଦୂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ନ ଏକୱଚନକତ୍ତଂ। ମୟଂ ପନ ଦାରସଦ୍ଦସ୍ସ ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଏକୱଚନକତ୍ତଂ, ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ପନ ବହୁୱଚନକତ୍ତଂ ଅନୁଜାନାମ, ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ ନତ୍ଥି। ପାଠଇଯଞ୍ହି ଦାରସଦ୍ଦୋ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ବହୁୱଚନକୋ ଭୱତି, ଏକୱଚନକୋ ଅପ୍ପୋ। ତତ୍ରିମେ ପୟୋଗା –

''ଦାସା ଚ ଦାସ୍ସୋ ଅନୁଜୀୱିନୋ ଚ,

ପୁତ୍ତା ଚ ଦାରା ଚ ମୟଞ୍ଚ ସବ୍ବେ;

ଧମ୍ମଞ୍ଚରାମପ୍ପରଲୋକହେତୁ,

ତସ୍ମା ହି ଅମ୍ହଂ ଦହରା ନ ମିୟ୍ୟରେ''ତି ଚ,

''ଯୋ ଞାତୀନଂ ସଖୀନଂ ୱା, ଦାରେସୁ ପଟିଦିସ୍ସତି;

ସହସା ସମ୍ପିୟାଯେନ, ତଂ ଜଞ୍ଞାୱସଲୋ ଇତୀ''ତି ଚ,

''ସେହି ଦାରେହି'ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ, ୱେସିୟାସୁ ପଦିସ୍ସତି;

ଦିସ୍ସତି ପରଦାରେସୁ, ତଂ ପରାଭୱତୋ ମୁଖ''ନ୍ତି ଚ,

''ପୁତ୍ତେସୁ ଦାରେସୁ ଚ ଯା ଅପେକ୍ଖା''ତି ଚ ବ୍ୟାସେ, ସମାସେ ପନ ''ପୁତ୍ତଦାରା ଦିସା ପଚ୍ଛା, ପୁତ୍ତଦାରେହି ମତ୍ତନୋ''ତି ଚ ଏୱମାଦୟୋ ବହୁୱଚନପ୍ପୟୋଗା ବହୱୋ ଭୱନ୍ତି।

ଏକୱଚନପ୍ପୟୋଗା ପନ ଅପ୍ପା। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ? ''ଗରୂନଂ ଦାରେ, ଧମ୍ମଂ ଚରେ ଯୋପି ସମୁଞ୍ଜକଂ ଚରେ, ଦାରଞ୍ଚ ପୋସଂ ଦଦମପ୍ପକସ୍ମି''ନ୍ତି ଚ,

''ଯେ ଗହଟ୍ଠା ପୁଞ୍ଞକରା, ସୀଲୱନ୍ତୋ ଉପାସକା;

ଧମ୍ମେନ ଦାରଂ ପୋସେନ୍ତି, ତେ ନମସ୍ସାମି ମାତଲୀ''ତି ଚ,

''ପରଦାରଂ ନ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ସଦାରପସୁତୋ ସିୟ''ନ୍ତି ଚ,

''ଯୋ ଇଚ୍ଛେ ପୁରିସୋ ହୋତୁଂ, ଜାତିଂ ଜାତିଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ;

ପରଦାରଂ ୱିୱଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଧୋତପାଦୋୱ କଦ୍ଦମ''ନ୍ତି ଚ

ଏୱମାଦୟୋ ଏକୱଚନପ୍ପୟୋଗା ଅପ୍ପା।

ସମାହାରଲକ୍ଖଣୱସେନ ପନେସ ଦାରସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେକୱଚନୋପି କତ୍ଥଚି ଭୱତି। ''ଆଦାୟ ପୁତ୍ତଦାରଂ'। ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ''ଇତି ଏୱଂ ଇଧ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ଲିଙ୍ଗଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ''ପୁରିସୋ ପୁରିସା''ତି ପୱତ୍ତଂ ପୁରିସସଦ୍ଦନୟଂ ନିସ୍ସାୟ ସବ୍ବେସଂ ''ଭୂତୋ ଭାୱକୋ ଭୱୋ''ତିଆଦୀନଂ ଭୂଧାତୁମୟାନଂ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚୋକାରନ୍ତପଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲାସୁ ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନେହି କୁଲପୁତ୍ତେହି ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିୟା

କୋସଲ୍ଲମୁପ୍ପାଦେତଙ୍ଗଂ।

କିଂ ପନ ସଜ୍ଜାନି ଓକାରନ୍ତପଦାନି ପୁରିସନଯେ ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ ଏକସଦିସାନେଓ ହୁତ୍ୱା ପୱିଟ୍ଠାନୀତି? ନ ପୱିଟ୍ଠାନି। କାନିଚି ହି ଓକାରନ୍ତପଦାନି ପୁରିସନଯେ ସବ୍ବଥା ପୱିଟ୍ଠାନି ଚ ହୋନ୍ତି, ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠାନି ଚ, କାନିଚି ଓକାରନ୍ତପଦାନି ପୁରିସନଯେ ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠାନି ଚ ହୋନ୍ତି, ଏକଦେସେନ ନ ପୱିଟ୍ଠାନି ଚ, କାନିଚି ଓକାରନ୍ତପଦାନି ପୁରିସନଯେ ସବ୍ବଥା ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠାନେଓ। ତତ୍ର କତମାନି କାନିଚି ଓକାରନ୍ତପଦାନି ପୁରିସନଯେ ସବ୍ବଥା ପୱିଟ୍ଠାନି ଚ ହୋନ୍ତି, ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠାନି ଚ? ‘‘ସରୋ ୱଯୋ ଚେତୋ’’ତିଆଦୀନି। ସରୋଇତି ହି ଅଯଂସଦ୍ଦୋ ଉସୁସଦ୍ଦସରୱନଅକାରାଦିସରୱାଚକୋ ଚେ, ପୁରିସନଯେ ସବ୍ବଥା ପୱିଟ୍ଠୋ। ରହଦୱାଚକୋ ଚେ, ମନୋଗଣପକ୍ଖିକତ୍ତା ପୁରିସନଯେ ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠୋ। ୱଯୋଇତି ସଦ୍ଦୋ ପରିହାନିୱାଚକୋ ଚେ, ପୁରିସନଯେ ସବ୍ବଥା ପୱିଟ୍ଠୋ। ଆଯୁକୋଟ୍ଠାସୱାଚକୋ ଚେ, ମନୋଗଣପକ୍ଖିକତ୍ତା ପୁରିସନଯେ ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠୋ। ଚେତୋ ଇତି ସଦ୍ଦୋ ଯଦି ପଣ୍ଡିତ୍ତୱାଚକୋ, ପୁରିସନଯେ ସବ୍ବଥା ପୱିଟ୍ଠୋ। ଯଦି ପନ ଚିତ୍ତୱାଚକୋ, ମନୋଗଣପକ୍ଖିକତ୍ତା ପୁରିସନଯେ ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠୋ। ମନୋଗଣୋ ଚ ନାମ –

ମନୋ ୱଚୋ ୱଯୋ ତେଜୋ,

ତପୋ ଚେତୋ ତମୋ ଯସୋ;

ଅଯୋ ପଯୋ ସିରୋ ଛନ୍ଦୋ,

ସରୋ ଉରୋ ରହୋ ଅହୋ –

ଇମେ ସୋଳସ।

ଇଦାନି ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ପାକଟୀକରଣତ୍ଥଂ ମନସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନାମିକପଦମାଲଂ କଥଯାମ –

ମନୋ , ମନା। ମନଂ, ମନେ। ମନସା, ମନେନ, ମନେହି, ମନେଭି। ମନସୋ, ମନସ୍ସ, ମନାନଂ। ମନା, ମନସ୍ମା, ମନମ୍ହା, ମନେହି, ମନେଭି। ମନସୋ, ମନସ୍ସ, ମନାନଂ। ମନସି, ମନେ, ମନସ୍ମିଂ, ମନମ୍ହି, ମନେସୁ। ଭୋ ମନ, ଭୱନ୍ତୋ ମନା।

ଅଥ ୱା ‘‘ଭୋ ମନା’’ଇତି ବହୁୱଚନମ୍ପି ଞେଯ୍ୟଂ। ଏୱଂ ୱଚୋ, ୱଚା। ୱଚଂ, ୱଚେ। ୱଚସାତିଆଦିନା ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ଅହସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ ଭୁମ୍ମେକୱଚନଟ୍ଠାନେ ଅହସି, ଅହେ, ଅହସ୍ମିଂ, ଅହମ୍ହି, ଅହୁ, ଅହନୀତି ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଇଦାନି ରୂପନ୍ତରୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗସ୍ସ ମନସଦ୍ଦସ୍ସପି ନାମିକପଦମାଲଂ ୱଦାମ, ଅଟ୍ଠାନେ ଅଯଂ କଥିତାତି ନ ଚୋଦେତବ୍ବଂ।

ମନଂ, ମନାନି, ମନା। ମନଂ, ମନାନି, ମନେ। ମନେନ, ମନେହି, ମନେଭି। ମନସ୍ସ, ମନସୋ, ମନାନଂ। ମନା, ମନସ୍ମା, ମନମ୍ହା, ମନେହି, ମନେଭି। ମନସ୍ସ, ମନସୋ, ମନାନଂ। ମନେ, ମନସ୍ମିଂ, ମନମ୍ହି, ମନେସୁ। ଭୋ ମନ, ଭୱନ୍ତୋ ମନା। ଅଥ ୱା ‘‘ଭୋ ମନାନି, ଭୋ ମନା’’ଏୱମ୍ପି ବହୁୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱମୁତ୍ତରତ୍ରାପି ନଯୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ମନସଦ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତକରଣସମ୍ପଦାନସାମିଭୁମ୍ମୱଚନାନି ମନୋ ମନସା ମନସୋ ମନସୀତି ରୂପାନି ଠପେତ୍ୱା ଯାନି ସେସାନି, ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଚ ମନସଦ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନାନି ‘‘ମନଂ ମନାନୀ’’ତି ରୂପାନି ଚ, ଅଚ୍ଚୁପ୍ପୋପଯୋଗୱଚନାନଂ ‘‘ମନଂ ମନାନୀ’’ତି ରୂପଦ୍ୱଯଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଯାନି ସେସାନି, ତାନି ସବ୍ବାନି କମତୋ ସମସମାନି।

କେଚି ଓକାରନ୍ତୋ ମନୋଇତି ସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋତି ୱଦନ୍ତି, ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା – ଯଦି ସୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ସିଯା, ତସ୍ସଦିସେହି ୱଚୋ ୱଯୋତିଆଦିସଦ୍ଦେହିପି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେହେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ, ନ ‘‘ତେ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗା’’ତି ଗରୂ ୱଦନ୍ତି, ‘‘ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗା’’ଇଚ୍ଚେୱ ୱଦନ୍ତି। ଯସ୍ମା ଚ ପାଠେଇଯଂ ‘‘କାଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ; ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ’’ତି ଚ ‘‘କାଯୋ ଦୁକ୍ଖୋ, ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ’’ତି ଚ ‘‘ନିଚ୍ଚୋ ୱା ଅନିଚ୍ଚୋ ୱାତି ଅନିଚ୍ଚୋ ଭନ୍ତେ’’ତି ଚ ଏୱମାଦଯୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗପ୍ପଯୋଗା ବହୱୋ ଦିଟ୍ଠା। ତେନ ଞାଯତି ମନୋସଦ୍ଦୋ ଏକନ୍ତେନ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋତି। ଯଦି ପନ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋସିଯା, ‘‘ଅନିଚ୍ଚୋ ଦୁକ୍ଖୋ’’ତି ଏୱମାଦୀନି ତଂସମାନାଧିକରଣାନି ଅନେକପଦସତାନିପି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନେୱ ସିଯୁଂ। ନ ହି ତାନି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନି, ଅଥ ଖୋ

ଅଭିଧେୟ୍ୟଲିଙ୍ଗାନୁୱତ୍ତକାନି ୱାଚଲିଙ୍ଗାନି। ଏୱଂ ମନୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତା ପଚ୍ଚେତବ୍ବାତି, ସଚେ ମନୋସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ନ ହୋତି, କଥଂ "ମନାନୀ"ତି ନପୁଂସକରୂପଂ ଦିସ୍ସତୀତି? ସଚ୍ଚଂ "ମନାନୀ"ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗମେୱ, ତଥାପି ମନୋଗଣେ ପମୁଖଭାୱେନ ଗହିତସ୍ସୋକାରନ୍ତସ୍ସ ମନସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପଂ ନ ହୋତି। ଅଥ କିଞ୍ଚରହୀତି ଚେ? ଚିତ୍ତସଦ୍ଦେନ ସମାନଲିଙ୍ଗସ୍ସ ସମାନସୁତିତ୍ତେପି ମନୋଗଣେ ଅପରିଯାପନ୍ନସ୍ସ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତସ୍ସେୱ ମନସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପଂ। ମନସଦ୍ଦୋ ହି ପୁନ୍ନପୁଂସକୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ଭିଜ୍ଜତି "ମନୋ ମନଂ"ଇତି ଯଥା "ଅଜ୍ଜୱୋଅଜ୍ଜୱ"ନ୍ତି। "ମନୋ ଚେ ନପ୍ପଦୁସ୍ସତି। ସନ୍ତଂ ତସ୍ସ ମନଂ ହୋତୀ"ତି ହି ପାଠଇ। ଯଦି ଚ ସୋ ମନୋସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ନ ହୋତି।

"ଗରୁ ଚେତିଯପଦ୍ଧତୱତ୍ତନିଯା,

ପମଦା ପମଦା ପମଦା ୱିମଦଂ;

ସମଣଂ ସୁନିସମ୍ମ ଅକା ହସିତଂ,

ପତିତଂ ଅସୁଭେସୁ ମୁନିସ୍ସ ମନୋ"ତି

ଏତ୍ଥ ମନୋସଦ୍ଦେନ ସମାନାଧିକରଣୋ "ପତିତ"ନ୍ତି ସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଭାୱେନ କସ୍ମା ସନ୍ନିହିତୋ। ଯସ୍ମା ଚ ସମାନାଧିକରଣପଦଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଭାୱେନ ସନ୍ନିହିତଂ, ତସ୍ମା ସଦ୍ଦନ୍ତରସନ୍ନିଧାନୱସେନ ମନୋସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋତି ଞାଯତୀତି? ତନ୍ନ, ସମାନାଧିକରଣପଦସ୍ସ ସବ୍ବତ୍ଥ ଲିଙ୍ଗୱିସେସାଜୋତନତୋ। ଯଦି ହି ସମାନାଧିକରଣପଦଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଲିଙ୍ଗୱିସେସଂ ଜୋତେଯ୍ୟ, "ଚତ୍ତାରୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ"ତି ଏତ୍ଥାପି "ଚତ୍ତାରୋ"ତି ପଦଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତଂ କରେଯ୍ୟ, ନ ଚ କାତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଦ୍ଦୋ ହି ଏକନ୍ତେନ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ। ଯଦି ତୁମ୍ହେ "ପତିତ"ନ୍ତି ସମାନାଧିକରଣପଦଂ ନିସ୍ସାଯ ମନୋସଦ୍ଦସ୍ସ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତ୍ତମିଚ୍ଛଥ, "ଚତ୍ତାରୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ"ତି ଏତ୍ଥପି "ଚତ୍ତାରୋ"ତି ସମାନାଧିକରଣପଦଂ ନିସ୍ସାଯ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛଥାତି। ନ ମଯଂ ଭୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛାମ, ଅଥ ଖୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତ୍ତଂଯେୱ ଇଚ୍ଛାମ, "ଚତ୍ତାରୋ"ତି ପଦଂ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ଠିତତ୍ତା "ଚତ୍ତାରୀ"ତି ଗଣ୍ହାମ, ତସ୍ମା "ଚତ୍ତାରି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ"ତି ଅତ୍ଥଂ ଧାରେମାତି। ଯଦି ଏୱଂ "ପତିତଂ ଅସୁଭେସୁ ମୁନିସ୍ସ ମନୋ"ତି ଏତ୍ଥାପି "ପତିତ"ନ୍ତି ପଦଂ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ଠିତନ୍ତି ମନ୍ତ୍ୱା "ପତିତୋ"ତି ଅତ୍ଥଂ ଧାରେଥାତି। ନ ଧାରେମ ଏତ୍ଥ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସସ୍ସ ଅନିଚ୍ଛିତବ୍ବତୋ। ଯଦି ହି ମନୋସଦ୍ଦୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ ସିଯା, ତଂସମାନାଧିକରଣପଦଂ "ପତିତୋ"ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା। କିମାଚରିଯୋ ଏୱଂ ୱତ୍ତୁଂ ନ ଜାନି, ଜାନମାନୋ ଏୱ ସୋ "ପତିତୋ"ତି ନାୱୋଚ, "ପତିତ"ନ୍ତି ପନାୱୋଚ, ତେନ ଞାଯତି "ମନୋସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ"ତି। ମା ତୁମ୍ହେ ଏୱଂ ୱଦେଥ, ସମାନାଧିକରଣପଦଂ ନାମ କତ୍ଥଚି ପଧାନଲିଙ୍ଗମନୁୱତ୍ତତି, କତ୍ଥଚି ନାନୁୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ନ ତଂ ଲିଙ୍ଗୱିସେସଜୋତନେ ଏକନ୍ତତୋ ପମାଣଂ। "ମାତୁଗାମୋ, ଓରୋଧୋ, ଆୱୁସୋ ୱିସାଖ, ଏହି ୱିସାଖେ, ଚିତ୍ତାନି ଅଟ୍ଠୀନୀ"ତି ଏୱମାଦିରୂପୱିସେସୋଯେୱ ପମାଣଂ। ଯଦି ସମାନାଧିକରଣପଦେଯେୱ ଲିଙ୍ଗୱିସେସୋ ଅଧିଗନ୍ତବ୍ବୋ ସିଯା, "ଚତ୍ତାରୋ ଚ ମହାଭୂତା"ତିଆଦୀସୁ ଲିଙ୍ଗୱୱତ୍ଥାନଂ ନ ସିଯା। ଯସ୍ମା ଏୱମାଦୀସୁପି ଠାନେସୁ ଲିଙ୍ଗୱୱତ୍ଥାନଂ ହୋତିଯେୱ। କଥଂ? "ଚତ୍ତାରୋ"ତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ "ମହାଭୂତା"ତି ନପୁଂସକନ୍ତି, ତସ୍ମା "ପତିତଂ ଅସୁଭେସୁ ମୁନିସ୍ସ ମନୋ"ତି ଏତ୍ଥାପି "ପତିତ"ନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ "ମନୋ"ତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନ୍ତି ୱୱତ୍ଥାନଂ ଭୱତୀତି। ଇଦଂ ସୁତ୍ୱା ତେ ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ତତୋ ତେସଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତାନଂ ଇଦଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ – ଯସ୍ମା ମନୋଗଣେ ପୱତ୍ତାନଂ ପଦାନଂ ସମାନାଧିକରଣପଦାନି କତ୍ଥଚି ନପୁଂସକୱସେନ ଯୋଜେତବ୍ବାନି, ତସ୍ମା ମନୋଗଣେ ପମୁଖସ୍ସ ମନୋସଦ୍ଦସ୍ସପି ସମାନାଧିକରଣପଦାନି କତ୍ଥଚି ନପୁଂସକୱସେନ ଯୋଜିତାନି। ତଥା ହି ପୁବ୍ବାଚରିଯା "ସଦ୍ଧମ୍ମତେଜୱିହତଂ ୱିଲଯଂ ଖଣେନ, ୱେନେଯ୍ୟସତ୍ତହଦଯେସୁ ତମୋ'ପଯାତି। ଦୁକ୍ଖଂ ୱତୋ ଏତସ୍ମିନ୍ତି ଦୁକ୍ଖତୋ। ଅୱନତଂ ସିରୋ ଯସ୍ସ ସୋଯଂ ଅୱଂସିରୋ, ଅପ୍ପକଂ ରାଗାଦି ରଜୋ ଯେସଂ ପଞ୍ଞାମଯେ ଅକ୍ଖିମ୍ହି ତେ ଅପ୍ପରଜକ୍ଖା"ତିଆଦିନା ସଦ୍ଦରଚନଂ କୁବ୍ବିଂସୁ, ନ ପନ ତେହି ୱତୋ ସିରୋ ରଜୋସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତ୍ତଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ଈଦିସୀ ସଦ୍ଦରଚନା କତା, ଅଥ ଖୋ ସିରୋମନୋସଦ୍ଦାନଂ ମନୋଗଣେ ପୱତ୍ତାନଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦ୍ଦାନଂ କତ୍ଥଚିପି ଈଦିସାନିପି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ଠିତାନି ସମାନାଧିକରଣପଦାନି ହୋନ୍ତୀତି ପରେସଂ ଜାନାପନାଧିପ୍ପାଯୱତିଯା ଅନୁକମ୍ପାଯ ୱିରଚିତା। ଏତ୍ଥାପି ତୁମ୍ହାକଂ ମତେନ ମନୋସଦ୍ଦସ୍ସ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତ୍ତେ ସତି ୱତୋ ସିରୋ ଇଚ୍ଚାଦଯୋପି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତ୍ତମାପଜ୍ଜନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ସମାନାଧିକରଣପଦାନଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା। କିଂ ପନେତେସମ୍ପି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛଥାତି। ଅଦ୍ଧା ତେ ଇଦମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ନିବ୍ବେଠେତୁମସକ୍କୋନ୍ତା ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। କିଞ୍ଚାପି ତେ ଅଞ୍ଞଂ ଗହେତବ୍ବକାରଣଂ ଅପସ୍ସନ୍ତା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ "ଯଦି ଭୋ ମନୋ ସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋନ ହୋତି, କସ୍ମା ୱେଯ୍ୟାକରଣା 'ମନୋସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ'ତି ୱଦନ୍ତୀ"ତି? ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା – ଯଦି ତୁମ୍ହେ ୱେଯ୍ୟାକରଣମତଂ ଗହେତ୍ୱା ମନୋସଦ୍ଦସ୍ସ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତ୍ତଂ ରୋଚେଥ, ନନୁ ଭଗୱାଯେୱ ଲୋକେ ଅସଦିସୋ ମହାୱେଯ୍ୟାକରଣୋ ମହାପୁରିସୋ ୱିସାରଦୋ ପରପ୍ପୱାଦମଦ୍ଦନୋ। ଭଗୱନ୍ତଞ୍ହି ପଦକା ୱେଯ୍ୟାକରଣା ଅମ୍ବଟ୍ଠମାଣୱପୋକ୍ଖରସାତିସୋଣଦଣ୍ଡାଦଯୋ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣା ସଚ୍ଚକନିଗଣ୍ଠାଦଯୋ ଚ

ପରିବ୍ବାଜକା ୱାଦେନ ନ ସମ୍ପାପୁଣିଂସୁ, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଭଗୱାୟେୱ ମତ୍ତୱାରଣଗଣମଜ୍ଝେ କେସରସୀହୋ ୱିଯ ଅସମ୍ଭୀତୋ ନେସଂ ନେସଂ ୱାଦଂ ମଦ୍ଦେସି, ମହନ୍ତେ ଚ ନେ ଅଞ୍ଞେ ପତିଟ୍ଠାପେସି, ଏୱଂୱିଧେନ ଭଗୱତା ୱୋହାରକୁସଲେନ ଯସ୍ମା ''କାଯୋ ଅନିଚ୍ଚୋ''ତି ଚ ''କାଯୋ ଦୁକ୍ଖୋ, ମନୋ ଅନିଚ୍ଚୋ, ମନୋ ଦୁକ୍ଖୋ''ତି ଚ ଏୱମାଦିନା ୱୁତ୍ତା ମନୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱସୂଚନିକା ବହୂ ପାଠଇଯୋ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ମନୋସଦ୍ଦୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋୟେୱାତି ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବୋତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ତେ ନିରୁତ୍ତରା ଅପ୍ପଟିଭାନା ମଙ୍କୁଭୂତା ପତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧା ଅଧୋମୁଖା ପଜ୍ଝାଯିସ୍ସନ୍ତି।

ଇଦାନି ସରସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନାମିକପଦମାଲା ୱିସେସତୋ ୱୁଚ୍ଚତେ –

ସରୋ, ସରା। ସରଂ, ସରେ। ସରେନ, ସରେହି, ସରେଭି। ସରସ୍ସ, ସରାନଂ। ସରା, ସରସ୍ମା, ସରମ୍ହା, ସରେହି, ସରେଭି। ସରସ୍ସ, ସରାନଂ। ସରେ, ସରସ୍ମିଂ, ସରମ୍ହି, ସରେସୁ। ଭୋ ସର, ଭୱନ୍ତୋ ସରା।

ଅଯଂ ପୁରିସନଯେ ସବ୍ବଥା ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଉସୁସଦ୍ଦସରୱନଅକାରାଦିସରୱାଚକସ୍ସ ସରସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା।

ଅଯଂ ପନ ପୁରିସନଯେ ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ମନୋଗଣପକ୍ଖିକସ୍ସ ରହଦୱାଚକସ୍ସ ସରସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା –

ସରୋ, ସରା। ସରଂ, ସରୋ, ସରେ। ସରସା, ସରେନ, ସରେହି, ସରେଭି। ସରସୋ, ସରସ୍ସ, ସରାନଂ। ସରା, ସରସ୍ମା, ସରମ୍ହା, ସରେହି, ସରେଭି। ସରସୋ, ସରସ୍ସ, ସରାନଂ। ସରସି, ସରେ, ସରସ୍ମିଂ, ସରମ୍ହି, ସରେସୁ। ଭୋ ସର, ଭୱନ୍ତୋ ସରା, ଭୋ ସରା ଇତି ୱା।

ୱଯୋ, ୱଯା। ୱଯଂ, ୱଯେ। ୱଯେନ, ୱଯେହି, ୱଯେଭୀତି ପୁରିସନଯେନ ଞେଯ୍ୟୋ। ଅଯଂ ପୁରିସନଯେ ସବ୍ବଥା ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ପରିହାନିୱାଚକସ୍ସ ୱଯସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା।

ଅଯଂ ପନ ପୁରିସନଯେ ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ମନୋଗଣପକ୍ଖିକସ୍ସ ଆଯୁକୋଟ୍ଠାସୱାଚକସ୍ସ ୱଯସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା – ୱଯୋ, ୱଯା। ୱଯଂ, ୱଯୋ, ୱଯେ। ୱଯସା, ୱଯେନ, ୱଯେହି, ୱଯେଭୀତି ମନନଯେନ ଞେଯ୍ୟୋ। ତସ୍ସ ଚେତୋ ପଟିସ୍ସୋସି, ଅରଞ୍ଞେ ଲୁଦ୍ଦଗୋଚରୋ। ଚେତା ହନିଂସୁ ୱେଦବ୍ବଂ।

ଚେତୋ, ଚେତା। ଚେତଂ, ଚେତେ। ଚେତେନ, ଚେତେହି, ଚେତେଭୀତି ପୁରିସନଯେନ ଞେଯ୍ୟୋ। ଅଯଂ ପୁରିସନଯେ ସବ୍ବଥା ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ପଣ୍ଡୱିୱାଚକସ୍ସ ଚେତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା।

ଅଯଂ ପନ ପୁରିସନଯେ ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଚିତ୍ତୱାଚକସ୍ସ ଚେତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା – ଚେତୋ, ଚେତା। ଚେତଂ, ଚେତୋ, ଚେତେ। ଚେତସା, ଚେତେନ, ଚେତେହି, ଚେତେଭୀତି ମନନଯେନ ଞେଯ୍ୟୋ। ଯସୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ, ଯସଂ କୁଲପୁତ୍ତଂ, ଯସେନ କୁଲପୁତ୍ତେନାତି ଏକୱଚନୱସେନ ପୁରିସନଯେନ ଯୋଜେତବ୍ବା, ଏକୱଚନପୁଥୁୱଚନୱସେନ ୱା। ଏୱଂ କାନିଚି ଓକାରନ୍ତପଦାନି ପୁରିସନଯେ ସବ୍ବଥା ପୱିଟ୍ଠାନି ଚ ହୋନ୍ତି, ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠାନି ଚାତି ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବପଦାନି ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୱିସେସଞ୍ଞୁନୋ ହି ଏୱମାଦିୱିଭାଗଂ ଅଜାନନ୍ତା ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ରୋପେନ୍ତା ଯଥାଧିପ୍ପେତଂ ଅତ୍ଥଂ ୱିରାଧେନ୍ତି, ତସ୍ମା ଯୋ ଏତ୍ଥ ଅମ୍ହେହି ପକାସିତୋ ୱିଭାଗୋ, ସୋ ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନେହି କୁଲପୁତ୍ତେହି ସକ୍କଚ୍ଚମୁଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ। କତମାନି କାନିଚି ଓକାରନ୍ତପଦାନି ପୁରିସନଯେ ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠାନି ଚ ଏକଦେସେନ ନ ପୱିଟ୍ଠାନି ଚ? ମନୋ ୱଚୋ ତେଜୋସଦ୍ଦାଦଯୋ ଚେୱ ଅଯ୍ୟସଦ୍ଦୋ ଚ, ତତ୍ର ମନସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନାମିକପଦମାଲା ହେଟ୍ଠା ୱିଭାୱିତା।

ଅଯ୍ୟସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ ନାମିକପଦମାଲାଯଂ ''ଅଯ୍ୟୋ, ଅଯ୍ୟା। ଅଯ୍ୟଂ, ଅଯ୍ୟେ''ତି ପୁରିସନଯେନ ୱତ୍ୱା ଆଲପନଟ୍ଠାନେ ''ଭୋ ଅଯ୍ୟ, ଭୋ ଅଯ୍ୟୋ''ତି ଦ୍ୱେ ଏକୱଚନାନି, ''ଭୱନ୍ତୋ ଅଯ୍ୟା, ଭୱନ୍ତୋ ଅଯ୍ୟୋ''ତି ଦ୍ୱେ ବହୁୱଚନାନି ଚ ୱତ୍ତବ୍ବାନି। ଏତ୍ଥ ଅଯ୍ୟୋ ଇତି ସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭାୱେ ଏକୱଚନଂ, ଆଲପନୱଚନଭାୱେ ଏକୱଚନଞ୍ଚେୱ ବହୁୱଚନଞ୍ଚ। ତତ୍ରିମେ ପଯୋଗା ''ଅଯ୍ୟୋ କିର ସାଗତୋ ଅମ୍ବତିତ୍ଥିକେନ ନାଗେନ ସଙ୍ଗାମେସି, ପିୱତୁ ଭନ୍ତେ ଅଯ୍ୟୋ ସାଗତୋ କାପୋତିକଂ ପସନ୍ନ''ନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି ଅଯ୍ୟୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚନପ୍ପଯୋଗାନି, ''ଅଥ ଖୋ ସା ଇତ୍ଥୀ ତଂ ପୁରିସଂ ଏତଦୱୋଚ 'ନାଯ୍ୟୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ମଂ ନିପ୍ପାତେସି, ଅପିଚ ଅହମେୱ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଗଚ୍ଛାମି, ଅକାରକୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଗଚ୍ଛ ଖମାପେହୀ'ତି'' ଏୱମାଦୀନି ଅଯ୍ୟୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଆଲପନେକୱଚନପ୍ପଯୋଗାନି, ''ଏଥ'ଯ୍ୟୋ ରାଜୱସତିଂ, ନିସୀଦିତ୍ୱା ସୁଣାଥ ମେ। ଏଥ ମଯଂ ଅଯ୍ୟୋ ସମଣେସୁ ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯେସୁ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା''ତି ଏୱମାଦୀନି ଅଯ୍ୟୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଆଲପନବହୁୱଚନପ୍ପଯୋଗାନି। ଭୱତି ଚତ୍ର –

ଅମ୍ବୋ ଇତି ଅୟଂ ସଦ୍ଦୋ, ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚୋ ଭୱେ;

ଆଲପନେ ବହୁୱଚୋ, ଭୱେ ଏକୱଚୋପି ଚ –

ଏୱଂ କାନିଚି ଓକାରନ୍ତପଦାନି ପୁରିସନୟେ ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠାନି ଚ ହୋନ୍ତି ଏକଦେସେନ ନ ପୱିଟ୍ଠାନି ଚ।

କତମାନି କାନିଚି ଓକାରନ୍ତପଦାନି ପୁରିସନୟେ ସବ୍ବଥା ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠାନି? ଗୋସଦ୍ଦୋୟେୱ। ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ହି ଅୟଂ ନାମିକପଦମାଲା –

ଗୋ, ଗାୱୋ, ଗୱୋ। ଗାୱୁଂ, ଗାୱଂ, ଗୱଂ, ଗାୱୋ, ଗୱୋ। ଗାୱେନ, ଗୱେନ, ଗୋହି, ଗୋଭି। ଗାୱସ୍ସ, ଗୱସ୍ସ, ଗୱଂ, ଗୁନ୍ନଂ, ଗୋନଂ। ଗାୱା, ଗାୱସ୍ମା, ଗାୱମ୍ହା, ଗୱା, ଗୱସ୍ମା, ଗୱମ୍ହା, ଗୋହି, ଗୋଭି। ଗାୱସ୍ସ, ଗୱସ୍ସ, ଗୱଂ, ଗୁନ୍ନଂ, ଗୋନଂ। ଗାୱେ, ଗାୱସ୍ମିଂ, ଗାୱମ୍ହି, ଗୱେ, ଗୱସ୍ମିଂ , ଗୱମ୍ହି, ଗାୱେସୁ, ଗୱେସୁ, ଗୋସୁ। ଭୋ ଗୋ, ଭୱନ୍ତୋ ଗାୱୋ, ଗୱୋ। ଅୟଂ ପୁରିସନୟେ ସବ୍ବଥା ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା।

ନନୁ ଚ ଭୋ ଗୋସଦ୍ଦୋ ଅତ୍ତନା ସମ୍ଭୂତଗୋଣସଦ୍ଦମାଲାୱସେନ ପୁରିସନୟେ ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠୋ ଚେୱ ଏକଦେସେନ ନ ପୱିଟ୍ଠୋ ଚାତି? ସଚ୍ଚଂ। ଗୋଣସଦ୍ଦୋ ଗୋସଦ୍ଦୱସେନ ସମ୍ଭୂତୋପି ''ୱତ୍ତିଚ୍ଛାନୁପୁବ୍ବିକା ସଦ୍ଦପଟିପତ୍ତୀ''ତି ୱଚନତୋ ଗୋସଦ୍ଦତୋ ୱିସୁଂ ଅମ୍ହେହି ଗହେତ୍ୱା ପୁରିସନୟେ ପକ୍ଖିତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ହି ୱିସୁଂ ଗହଣେ ଯୁତ୍ତି ଦିସ୍ସତି ସ୍ୱାଦୀସୁ ଏକାକାରେନେୱ ତିଟ୍ଠନତୋ, ତସ୍ମା ଗୋସଦ୍ଦତୋ ସମ୍ଭୂତମ୍ପି ଗୋଣସଦ୍ଦଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧଂ ଗୋସଦ୍ଦମେୱ ଗହେତ୍ୱା ପୁରିସନୟେ ସବ୍ବଥା ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠତା ୱୁତ୍ତା।

ନନୁ ଚ ଭୋ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭୂତୋ ଗୋଇତି ସଦ୍ଦୋ ପୁରିସୋତି ସଦ୍ଦେନ ସଦିସତ୍ତା ପୁରିସନୟେ ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠୋତି? ତନ୍ନ, ଗୋସଦ୍ଦୋ ହି ନିଚ୍ଚମୋକାରନ୍ତୋ, ନ ପୁରିସସଦ୍ଦାଦୟୋ ୱିୟ ପଠମଂ ଅକାରନ୍ତଭାୱେ ଠତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ପଟିଲଦ୍ଧୋକାରନ୍ତଟ୍ଠୋ। ତେନେୱ ହି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଟ୍ଠାନେପି ଆଲପନୱଚନଟ୍ଠାନେପି ଗୋଇଚ୍ଚେୱ ତିଟ୍ଠତି। ଯଦି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁରିସନୟେ ଏକଦେସେନ ପୱିଟ୍ଠତା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା, ''କାନିଚି ଓକାରନ୍ତପଦାନୀ''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ଓକାରନ୍ତକଥା କମତ୍ଥଂ ଦୀପେୟ୍ୟ, ନିପ୍ଫଲାୱ ସା କଥା ସିୟା, ତସ୍ମା ଅମ୍ହେହି ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ନୟୋୟେୱ ଆୟସ୍ମନ୍ତେହି ମନସି କାତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁରିସନୟେ ସବ୍ବଥା ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

କେଚେତ୍ଥ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ ''ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ତାୱ 'ଗୋ, ଗାୱୋ, ଗୱୋ। ଗାୱୁଂ, ଗାୱଂ, ଗୱଂ' ଇଚ୍ଚାଦିନା ନୟେନ ପୁରିସନୟେ ସବ୍ବଥା ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠତା ଅମ୍ହେହି ଞାତା, ଜରଗ୍ଗୱ ପୁଙ୍ଗୱାଦିସଦ୍ଦା ପନ କୁତ୍ର ନୟେ ପୱିଟ୍ଠା''ତି? ତେସଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକାତବ୍ବଂ ''ଜରଗ୍ଗୱ ପୁଙ୍ଗୱାଦିସଦ୍ଦା ସବ୍ବଥାପି ପୁରିସନୟେ ପୱିଟ୍ଠା''ତି। ତଥା ହି ତେସଂ ଗୋସଦ୍ଦତୋ ଅୟଂ ୱିସେସୋ, ଜରନ୍ତୋ ଚ ସୋ ଗୋ ଚାତି ଜରଗ୍ଗୱୋ। ଏତ୍ଥ ନକାରଲୋପୋ ତକାରସ୍ସ ଚ ଗକାରତ୍ତଂ ଭୱତି ସମାସପଦତ୍ତା, ସମାସେ ଚ ସିମ୍ହି ପରେ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସୋକାରସ୍ସ ଅୱାଦେସୋ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ପାଠଇଯଂ ''ୱିସାଣେନ ଜରଗ୍ଗୱୋ''ତି ଏକୱଚନରୂପଂ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅନୁପପଦତ୍ତା ଗୱୋଇତି ବହୁୱଚନପଦଂୟେୱ ଦିସ୍ସତି। ଇଧ ପନ ସୋପପଦତ୍ତା ସମାସପଦଭାୱମାଗମ୍ମ ''ଜରଗ୍ଗୱୋ''ତି ଏକୱଚନପଦଂୟେୱ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହି ଜରଗ୍ଗୱୋତି ଏତ୍ଥ ଜରନ୍ତା ଚ ତେ ଗୱୋ ଚାତି ଏୱଂ ବହୁୱଚନୱସେନ ନିବ୍ବଚନୀୟତା ନ ଲବ୍ଭତି ଲୋକସଙ୍କେତୱସେନ ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ନିରୂଠହତ୍ତାତି। ''ଜରଗ୍ଗୱୋ, ଜରଗ୍ଗୱା। ଜରଗ୍ଗୱଂ, ଜରଗ୍ଗୱେ। ଜରଗ୍ଗୱେନା''ତି ପୁରିସନୟେନ ନାମିକପଦମାଲା ୟୋଜେତବ୍ବା। ଏସ ନୟୋ ପୁଙ୍ଗୱୋ ସକ୍ୟପୁଙ୍ଗୱୋତିଆଦୀସୁପି।

ତତ୍ର ପୁଙ୍ଗୱୋତି ଗୁନ୍ନଂ ଯୂଥପତି ନିସଭସଙ୍ଖାତୋ ଉସଭୋ। ଯୋ ପାଠଇଯଂ ''ମୁହୁତ୍ତଜାତୋୱ ଯଥା ଗୱଂପତି, ସମେହି ପାଦେହି ଫୁସୀ ୱସୁନ୍ଧର''ନ୍ତି ଚ ''ଗୱଞ୍ଚେ ତରମାନାନଂ, ଉଜୁଂ ଗଚ୍ଛତି ପୁଙ୍ଗୱୋ''ତି ଚ ଆଗତୋ। ଇଦିସେସୁ ପନ ଠାନେସୁ କେଚି ''ପୁମା ଚ ସୋ ଗୋ ଚାତି ପୁଙ୍ଗୱୋ''ତି ୱଚନତ୍ଥଂ ଭଣନ୍ତି। ମୟଂ ପନ ପଧାନେ ନିରୂଠହୋ ଅୟଂ ସଦ୍ଦୋତି ୱଚନତ୍ଥଂ ନ ଭଣାମ। ନ ହି ପୁଙ୍କୋକିଲୋତିଆଦିସଦ୍ଦାନଂ କୋକିଲାଦୀନଂ ପୁମ୍ଭାୱପ୍ପକାସନମତ୍ତେ ସମତ୍ଥତା ୱିୟ ଇମସ୍ସ ପୁମ୍ଭାୱପ୍ପକାସନମତ୍ତେ ସମତ୍ଥତା ସମ୍ଭୱତି, ଅଥ ଖୋ ପଧାନଭାୱପ୍ପକାସନେ ଚ ସମତ୍ଥତା ସମ୍ଭୱତି। ତେନ ''ସକ୍ୟପୁଙ୍ଗୱୋ''ତିଆଦୀସୁ ନିସଭସଙ୍ଖାତୋ ପୁଙ୍ଗୱୋ ୱିୟାତି ପୁଙ୍ଗୱୋ, ସକ୍ୟାନଂ, ସକ୍ୟେସୁ ୱା ପୁଙ୍ଗୱୋ ସକ୍ୟପୁଙ୍ଗୱୋତିଆଦିନା ସମାସପଦତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ଉତ୍ତରପଦତ୍ତେ ଠିତାନଂ ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘନାଗାଦିସଦ୍ଦାନଂ ସେଟ୍ଠୱାଚକତ୍ତା ''ସକ୍ୟପୁଙ୍ଗୱୋ''ତିଆଦୀନଂ ''ସକ୍ୟସେଟ୍ଠୋ''ତିଆଦିନା ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଇତି ସବ୍ବଥାପି ପୁରିସନୟେ ପୱତ୍ତନତୋ ଜରଗ୍ଗୱ ପୁଙ୍ଗୱାଦିସଦ୍ଦାନଂ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପଦମାଲତୋ ୱିସଦିସପଦମାଲତା ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା। ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ ପୁରିସନୟେ ସବ୍ବଥା ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠତା ଚ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା।

ଆପସଦ୍ଦେ ଆଚରିଯାନଂ ଲିଙ୍ଗୱଚନୱସେନ ମତିଭେଦୋ ୱିଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ତଂମତେନ ତସ୍ସ ପୁରିସନୟେ ସବ୍ବଥା ଅପ୍ପୱିଟ୍ଠତା ଭୱତି। ''ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପେସୂ''ତି ପାଠଇଯା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ମହିଯା ପନ ନଦିଯା ଉତ୍ତରେନ ଆପୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଟୀକାଯଂ ପନ ତଂ ଉଲ୍ଲିଙ୍ଗିତ୍ୱା ''ମହିଯା ନଦିଯା

ଆପୋ ତସ୍ସ ଜନପଦସ୍ସ ଉତ୍ତରେନ ହୋନ୍ତି, ତାସଂ ଅଵିଦୂରତ୍ତା ସୋ ଜନପଦୋ ଉତ୍ତରାପୋ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଏଵଂ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ଏକନ୍ତେନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତା ବହୁଵଚନତା ଚ ଆଚରିୟେହି ଇଚ୍ଛିତା, ତେସଂ ମତେ ଆପୋଇତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ପଠମାବହୁଵଚନରୂପେ ହୋନ୍ତେ ଦୁତିୟାତତିୟାପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀନଂ ବହୁଵଚନରୂପାନି କୀଦିସାନି ସିୟୁଂ। ତଥା ହି ‘‘ପୁରିସେ, ପୁରିସେହି ପୁରିସେଭି ପୁରିସେସୂ’’ତି ରୂପଵତୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଵିୟ ଓକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଏକାରଏହି କାରାଦିୟୁତ୍ତାନି ରୂପାନି କତ୍ଥଚିପି ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଅତୋ ତେସଂ ମତେ ପଦମାଲାନୟୋ ଅତୀଵ ଦୁକ୍କରୋ।

ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ଗରୱୋ, ସଦ୍ଦସତ୍ଥନୟଂ ପତି;

ବହୁଵଚନତଞ୍ଚିତ୍ଥି-ଲିଙ୍ଗଭାଵଞ୍ଚ ଅବ୍ରଵୁଂ।

ଇଚ୍ଚାପସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗବହୁଵଚନନ୍ତତା ଵେୟ୍ୟାକରଣାନଂ ମତଂ ନିସ୍ସାୟ ଅନୁମତାତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଅଟ୍ଠସାଲିନିୟଂ ପନ ଆପୋ ଇତି ସଦ୍ଦସ୍ସ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେକଵଚନଵସେନ ଵୁତ୍ତୋ ପୟୋଗୋ ଦିଟ୍ଠୋ ‘‘ଓମତ୍ତଂ ପନ ଆପୋ ଅଧିମତ୍ତପଥଵୀଗତିକଂ ଜାତ’’ନ୍ତି। ଜାତକପାଠଇୟଂ ତୁ ତସ୍ସେକଵଚନନ୍ତତା ଦିଟ୍ଠା। ତଥା ହି ‘‘ସୁଚିଂ ସୁଗନ୍ଧଂ ସଲିଲଂ, ଆପୋ ତତ୍ଥାଭିସନ୍ଦତୀ’’ତି। ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ ଆପୋ ଇତି ସଦ୍ଦୋ ଏକଵଚନଟ୍ଠାନେ ଠିତୋ ଦିଟ୍ଠୋ। କେଚେତ୍ଥ ଵଦେୟ୍ୟୁଂ ‘‘ଆପୋତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ ସଲିଲଂ ସୁଚି ସୁଗନ୍ଧଂ ହୁତ୍ଵା ତତ୍ଥ ଅଭିସନ୍ଦତୀତି ସଲିଲଂସଦ୍ଦଵସେନ ଏକଵଚନପ୍ପୟୋଗୋ କତୋ, ନ ନାମସଦ୍ଦଵସେନ। ଆପସଦ୍ଦୋ ହି ଏକନ୍ତେନିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ଚେଵ ବହୁଵଚନନ୍ତୋ ଚ। ତଥା ହି ‘ଆପୋ ତତ୍ଥାଭିସନ୍ଦନ୍ତୀ’ତି ବହୁଵଚନଵସେନ ତପ୍ପୟୋଗୋ ଵତ୍ତବ୍ବୋପି ଛନ୍ଦାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଵଚନଵିପଲ୍ଲାସଵସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ’’ତି। ତନ୍ନ, ‘‘ଆପୋ ତତ୍ଥାଭିସନ୍ଦରେ’’ତି ଵତ୍ତୁଂ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତ୍ତା ‘‘ତାନି ଅଜ୍ଜ ପଦିସ୍ସରେ’’ତି ବହୁଵଚନପ୍ପୟୋଗା ଵିୟ। ୟସ୍ମା ଏଵଂ ନ ଵୁତ୍ତଂ, ୟସ୍ମା ଚ ପନ ପାଠଇୟଂ ‘‘ଆପୋ ଲବ୍ଭତି, ତେଜୋ ଲବ୍ଭତି, ଵାୟୋ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ଏକଵଚନପ୍ପୟୋଗୋ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ‘‘ଆପୋ’’ତି ସଦ୍ଦସ୍ସ ଏକଵଚନନ୍ତତା ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଦିଟ୍ଠାତି।

ଅଥାପି ଚେ ଵଦେୟ୍ୟୁଂ – ନନୁ ପାଠଇୟଂୟେଵ ତସ୍ସ ବହୁଵଚନନ୍ତତା ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଦିଟ୍ଠା ‘‘ଆପୋ ଚ ଦେଵା ପଥଵୀ ଚ, ତେଜୋ ଵାୟୋ ତଦାଗମୁ’’ନ୍ତି? ତମ୍ପି ନ। ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ଦେଵା’’ତି ସଦ୍ଦଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ଵା ‘‘ଆଗମୁ’’ନ୍ତି ବହୁଵଚନପ୍ପୟୋଗୋ କତୋ, ନ ‘‘ଆପୋ’’ତି ସଦ୍ଦଂ। ୟଦି ‘‘ଆପୋ’’ତି ସଦ୍ଦଂ ସନ୍ଧାୟ ବହୁଵଚନପ୍ପୟୋଗୋ କତୋ ସିୟା, ‘‘ପଥଵୀ’’ତି ‘‘ତେଜୋ’’ତି ‘‘ଵାୟୋ’’ତି ଚ ସଦ୍ଦମ୍ପି ସନ୍ଧାୟ ବହୁଵଚନପ୍ପୟୋଗୋ କତୋ ସିୟା । ଏଵଂ ସନ୍ତେ ପଥଵୀ ତେଜୋ ଵାୟୋସଦ୍ଦାପି ବହୁଵଚନକଭାଵମାପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ, ନ ପନ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି। ନ ହେତେ ବହୁଵଚନକା, ଅଥ ଖୋ ଏକଵଚନକା ଏଵ। ରୂଳ୍ହୀଵସେନ ତେ ପଵତ୍ତା ପକତିଆପାଦୀସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଅପ୍ପଵତ୍ତନତୋ। ତଥା ହି ଆପୋକସିଣାଦୀସୁ ପରିକମ୍ମଂ କତ୍ଵା ନିବ୍ବତ୍ତା ଦେଵା ଆରମ୍ମଣଵସେନ ‘‘ଆପୋ’’ତିଆଦିନାମଂ ଲଭନ୍ତୀତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତାପି ତେ ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟୁଂ ‘‘ନନୁ ଚ ଭୋ ‘ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପେସୂ’ତି ବହୁଵଚନପାଠଇ ଦିସ୍ସତୀ’’ତି? ତେ ଵତ୍ତବ୍ବା – ଅସମ୍ପଥମଵତିଣ୍ଣା ତୁମ୍ହେ, ନ ହି ତୁମ୍ହେ ସଦ୍ଦପ୍ପଵତ୍ତିଂ ଜାନାଥ, ‘‘ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପେସୂ’’ତି ବହୁଵଚନଂ ପନ ‘‘କୁରୂସୁ ଅଙ୍ଗେସୁ ଅଙ୍ଗାନଂ ମଗଧାନ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ବହୁଵଚନାନି ଵିୟ ରୂଳ୍ହୀଵସେନ ଏକସ୍ସାପି ଜନପଦସ୍ସ ଵୁତ୍ତଂ, ନ ଆପସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟ। ‘‘ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପେସୂ’’ତି ଏତ୍ଥ ହି ଆପସଙ୍ଖାତୋ ଅତ୍ଥୋ ଉପସଜ୍ଜନୀଭୂତୋ, ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗବହୁଵଚନେନ ପନ ଵୁତ୍ତୋ ଜନପଦସଙ୍ଖାତୋ ଅତ୍ଥୋୟେଵ ପଧାନୋ ‘‘ଆଗତସମଣୋ ସଙ୍ଘାରାମୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ସମଣସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ଉପସଜ୍ଜନକଂ କତ୍ଵା ପଵତ୍ତସ୍ସ ଆଗତସମଣସଦ୍ଦସ୍ସ ସଙ୍ଘାରାମସଙ୍ଖାତୋ ଅତ୍ଥୋ ଵିୟ, ତସ୍ମା ଆପସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ଵା ୟୋ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପୋ ନାମ ଜନପଦୋ, ତସ୍ମିଂ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପେସୁ ଜନପଦେତି ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ‘‘ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପେସୁ ଵିହରତି ଆପଣଂ ନାମ ଅଙ୍ଗାନଂ ନିଗମୋ’’ତି ପାଠଇ ଦିସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ଉତ୍ତରେନ ମହାମହିୟା ନଦିୟା ଆପୋ ୟେସଂ ତେ ଉତ୍ତରାପା, ଅଙ୍ଗା ଚ ତେ ଉତ୍ତରାପା ଚାତି ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପା, ତେସୁ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପେସୁ। ଏଵଂ ଏକସ୍ମିଂ ଜନପଦେୟେଵ ବହୁଵଚନଂ ନ ଆପସଙ୍ଖାତେ ଅତ୍ଥେ, ତେନ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ତସ୍ମିଂ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରାପେସୁ ଜନପଦେ’’ତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତା ତେ ନିରୁତ୍ତରା ଭଵିସ୍ସନ୍ତି।

ତଥାପି ୟେ ଏଵଂ ଵଦନ୍ତି ‘‘ଆପସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ଚେଵ ବହୁଵଚନକୋ ଚା’’ତି। ତେ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା ‘‘କିଂ ପଟିଚ୍ଚ ତୁମ୍ହେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ‘ଆପସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ଚେଵ ବହୁଵଚନକୋ ଚା’ତି ଵଦଥା’’ତି ? ତେ ଏଵଂ ପୁଟ୍ଠା ଏଵଂ ଵଦେୟ୍ୟୁଂ – ‘‘ଅଙ୍ଗାୟେଵ ସୋ ଜନପଦୋ, ମହିୟା ପନ ନଦିୟା ଉତ୍ତରେନ ଆପୋ, ତାସଂ ଅଵିଦୂରତ୍ତା ଉତ୍ତରାପୋତି ଵୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଚ ‘‘ମହିୟା ପନ ନଦିୟା ଆପୋ ତସ୍ସ ଜନପଦସ୍ସ ଉତ୍ତରେନ ହୋନ୍ତି, ତାସଂ ଅଵିଦୂରତ୍ତା ସୋ ଜନପଦୋ ଉତ୍ତରାପୋତି ଵୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଚ ଏଵଂ ପୁବ୍ବାଚରିୟେହି ଅଭିସଙ୍ଖତୋ ସଦ୍ଦରଚନାଵିସେସୋ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ଚେଵ ବହୁଵଚନକୋ ଚା’’ତି ଵଦାମାତି। ସଚ୍ଚଂ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ପନ ସଦ୍ଦସତ୍ଥେ ଵେୟ୍ୟାକରଣାନଂ ମତଂ ଗହେତ୍ଵା ଅଭିସଙ୍ଖତୋ, ସଦ୍ଦସତ୍ଥଞ୍ଚ ନାମ ନ ସବ୍ବଥା ବୁଦ୍ଧଵଚନସ୍ସୋପକାରକଂ, ଏକଦେସେନ ପନ ହୋତି, ତସ୍ମା କଚ୍ଚାୟନପ୍ପକରଣେ ଇଚ୍ଛିତାନିଚ୍ଛିତସଙ୍ଗହଵିଵଜ୍ଜନଂ କାତୁଂ ‘‘ଜିନଵଚନୟୁତ୍ତଞ୍ହି, ଲିଙ୍ଗଞ୍ଚ ନିପ୍ପଜ୍ଜତେ’’ତି ଲକ୍ଖଣାନି ଵୁତ୍ତାନି।

ଯଦି ଚ ଆପସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗବହୁୱଚନକୋ, କଥଂ ଆପୋତି ପଦଂ ସିଜ୍ଝତୀତି? ଆପସଦ୍ଦତୋ ପଠମାଯୋୱଚନଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସୋକାରାଦେସଞ୍ଚ କତ୍ୱା ଆପୋତି ପଦଂ ସିଜ୍ଝତି ''ଗାୱୋ''ତି ପଦମିୱାତି। ୱିସମମିଦଂ ନିଦସ୍ସନଂ, ''ଗାୱୋ''ତି ପଦଞ୍ହି ନିଚ୍ଚୋକାରନ୍ତେନ ଗୋସଦ୍ଦେନ ସମ୍ଭୂତଂ। ତଥା ହି ଯୋମ୍ହି ପରେ ଗୋସଦ୍ଦନ୍ତସ୍ସାୱାଦେସଂ କତ୍ୱା ତତୋ ଯୋନମୋକାରାଦେସଂ କତ୍ୱା ''ଗାୱୋ''ତି ନିପ୍ଫଜ୍ଜତି, ଆପସଦ୍ଦେ ପନ ଦ୍ୱେ ଆଦେସା ନ ସନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧୱଚନଞ୍ହି ପତ୍ୱା ଆପସଦ୍ଦୋ ଅକାରନ୍ତତାପକତିକୋ ଜାତୋ, ନ ଅଞ୍ଞଥାପକତିକୋତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାପି ତେ ''ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ, ନାଞ୍ଞ''ନ୍ତି ଚେତସି ସନ୍ନିଧାଯ ଆଧାନଗ୍ଗାହିଦୁପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗିଭାୱେ, ''ନ ୱଚନପଚ୍ଚନୀକସାତେନ ସୁୱିଜାନଂ ସୁଭାସିତ''ନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତପଚ୍ଚନୀକସାତଭାୱେ ଚ ଠତ୍ୱା ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ ''ଯଥେୱ ଗାୱୋସଦ୍ଦୋ, ତଥେୱ ଆପୋସଦ୍ଦୋ କିଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ନ ଭୱିସ୍ସତି ବହୁୱଚନକୋ ଚା''ତି? ତତୋ ତେସଂ ଇମାନି ସୁତ୍ତପଦାନି ଦସ୍ସେତବ୍ବାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ''ଆପଂ ଆପତୋ ସଞ୍ଜାନାତି, ଆପଂ ଆପତୋ ସଞ୍ଞତ୍ୱା ଆପଂ ମଞ୍ଞତି, ଆପସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତି, ଆପଂ ମେତି ମଞ୍ଞତି, ଆପଂ ଅଭିନନ୍ଦତୀ''ତି ଏୱଂ ସୁତ୍ତପଦାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ଆପନ୍ତି ଇଦଂ କତରୱଚନ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା। ଅଦ୍ଧା ତେ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ବହୁୱଚନନ୍ତଭାୱମେୱ ଇଚ୍ଛମାନା ୱକ୍ଖନ୍ତି ''ଦୁତିଯାବହୁୱଚନ''ନ୍ତି। ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା ''ନନୁ ଯୋୱଚନଂ ନ ସୁଯ୍ୟତୀ''ତି? ତେ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ ''ଯୋୱଚନଂ କତଅମାଦେସତ୍ତା ନ ସୁଯ୍ୟତୀ''ତି। ଯଂ ଯଂ ଭୋନ୍ତୋ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତଂ ତଂ ମୁଖାରୂଳ୍ହଂ ୱଦନ୍ତି।

''ଆପତୋ''ତି ଇଦଂ ପନ କିଂ ଭୋନ୍ତୋ ୱଦନ୍ତୀତି? ''ଆପତୋ''ତି ଇଦମ୍ପି ''ବହୁୱଚନକଂ ତୋପଚ୍ଚଯନ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦାମ ତୋପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଏକତ୍ଥେ ଚ ବହ୍ୱତ୍ଥେ ଚ ପୱତ୍ତନତୋ। ଇତି ତୁମ୍ହେ ବହୁୱଚନକତ୍ତଂଯେୱ ଇଚ୍ଛମାନା ''ଆପୋସଦ୍ଦୋ ଚ ଯୋୱଚନନ୍ତୋ''ତି ଭଣଥ, ''ଆପତୋ''ତି ଇଦମ୍ପି ''ବହୁୱଚନକଂ ତୋପଚ୍ଚଯନ୍ତ''ନ୍ତି ଭଣଥ, ''ଆପସ୍ମିଂ ମଞ୍ଞତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ପନ ''ଆପସ୍ମି''ନ୍ତିଦଂ କତରୱଚନନ୍ତଂ କତରାଦେସେନ ସମ୍ଭୂତନ୍ତି? ଅଦ୍ଧା ତେ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ନିରୁତ୍ତରା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ତଥା ଯେସଂ ଏୱଂ ହୋତି ''ଆପସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ଚେୱ ବହୁୱଚନକୋ ଚା''ତି, ତେ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା ''ଯଂ ଆଚରିଯେହି ୱେଯ୍ୟାକରଣମତଂ ଗହେତ୍ୱା 'ଯା ଆପୋ'ତି ଚ 'ତାସ'ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ 'କିଂ ତାସ'ନ୍ତି ୱଚନେ 'ଆପାନ'ନ୍ତି ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଉଦାହୁ ଆପସ୍ସା''ତି? ''ଆପାନ'ନ୍ତି ପଦମାନେତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ''ତି ଚେ, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ''ଯା ଆପା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ''ଯା କଞ୍ଞା ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ''ତି ପଦମିୱ। ଅଥ ''ଆପା''ତି ପଦଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ''ଆପୋ''ତି ପଦଂଯେୱ ବହୁୱଚନକନ୍ତି ଚେ, ଏୱଂ ସତି ''ତାସ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ''ଆପସ୍ସା''ତି ପଦଂ ଆନେତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କସ୍ମାତି ଚେ? ଯସ୍ମା ''ଆପୋ''ତି ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚନସ୍ସ ତୁମ୍ହାକଂ ମତେନ ବହୁୱଚନତ୍ତେ ସତି ''ଆପସ୍ସା''ତି ପଦମ୍ପି ବହୁୱଚନନ୍ତି କତ୍ୱା ତାସଂସଦ୍ଦେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱତ୍ତୁଂ ଯୁତ୍ତିତୋତି। ଏୱଂ ସତି ''ଆପାନ''ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ଅଭାୱେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଯଥା ପନ ''ପୁରିସୋ, ପୁରିସା। ପୁରିସଂ, ପୁରିସେ''ତି ଚ, ''ଗୋ, ଗାୱୋ, ଗୱୋ। ଗାୱୁ''ନ୍ତି ଚ ଏକୱଚନବହୁୱଚନାନି ଭୱନ୍ତି, ଏୱଂ ''ଆପୋ, ଆପା। ଆପଂ, ଆପେ''ତି ଏକୱଚନବହୁୱଚନେହି ଭୱିତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ''ଆପସଦ୍ଦୋ ବହୁୱଚନକୋଯେୱ ହୋତୀ''ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

ଯେ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି, ତେସଂ ୱଚନଂ ସଦୋସଂ ଦୁପ୍ପରିହରଣୀଯଂ ମୂଲପରିଯାଯସୁତ୍ତେ ''ଆପଂ ମଞ୍ଞତି ଆପସ୍ମି''ନ୍ତି ଏକୱଚନପାଳିନଂ ଦସ୍ସନତୋ, ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗାଦୀସୁ ଚ ''ୱିସ୍ସନ୍ଦନଭାୱେନ ତଂ ତଂ ଠାନଂ ଆପୋତି ଅପ୍ପୋତୀତି ଆପୋ''ତିଆଦିକସ୍ସ ଏକୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତନିବ୍ବଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ। ଯଥା ପନ ପାଳିଯଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେପି ପରିଯାପନ୍ନୋ ଗୋସଦ୍ଦୋ ''ତା ଗାୱୋ ତତୋ ତତୋ ଦଣ୍ଡେନ ଆକୋଟେଯ୍ୟା''ତି ଚ ''ଅନ୍ନଦା ବଲଦା ଚେତା''ତି ଚ ଆଦିନା ବହ୍ୱତ୍ଥଦୀପକେହି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭୂତେହି ସବ୍ବନାମିକପଦେହି ଚ ଅସବ୍ବନାମିକପଦେହି ଚ ସମାନାଧିକରଣଭାୱେନ ୱୁତ୍ତୋ ଦିସ୍ସତି, ନ ତଥା ପାଳିଯଂ ବହ୍ୱତ୍ଥଦୀପକେହି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭୂତେହି ସବ୍ବନାମିକପଦେହି ୱା ଅସବ୍ବନାମିକପଦେହି ୱା ସମାନାଧିକରଣଭାୱେନ ୱୁତ୍ତୋ ଆପସଦ୍ଦୋ ଦିସ୍ସତି। ଯଦି ହି ଆପସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ସିଯା, କଞ୍ଞସଦ୍ଦତୋ ଆପଚ୍ଚଯୋ ୱିଯ ଆପସଦ୍ଦତୋ ଆପଚ୍ଚଯୋ ୱା ସିଯା, ନଦସଦ୍ଦତୋ ୱିଯ ଚ ଈପଚ୍ଚଯୋ ୱା ସିଯା, ଉଭଯମ୍ପି ନତ୍ଥି, ଉଭଯାଭାୱତୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ୱିଧାନଂ ତତ୍ଥ ନ ଲବ୍ଭତି, ତେନ ଞାଯତି ''ଆପସଦ୍ଦୋ ଅନିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ''ତି। ନନୁ ଚ ଭୋ ଗୋସଦ୍ଦତୋପି ଆପଚ୍ଚଯୋ ନତ୍ଥି, ତଦଭାୱତୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତୱିଧାନଂ ନ ଲବ୍ଭତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ କସ୍ମା ସୋଯେୱ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ହୋତି, ନ ପନାଯଂ ଆପସଦ୍ଦୋତି?

ଏତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତେ – ଗୋସଦ୍ଦୋ ନ ନିଯୋଗା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ, ଅଥ ଖୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋୱ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱେ ପନ ତମ୍ହା ଆପଚ୍ଚଯେ ଅହୋନ୍ତେପି ଈପଚ୍ଚଯୋ ୱିକପ୍ପେନ ହୋତି, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତୱିଧାନଂ ଲବ୍ଭତି। ସୋ ହି ନିଚ୍ଚମୋକାରନ୍ତତାପକତିଯଂ ଠତ୍ୱା ''ଗୋ, ଗାୱୀ''ତିଆଦିନା ଅତ୍ତନୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତିକାରଣଭୂତୋ, ତେନ ସୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ଭୱତି। ଆପସଦ୍ଦେ ପନ ଈପଚ୍ଚଯାଦି ନ ଲବ୍ଭତି। ତେନ ସୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଯଥା ୱା ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରତଂ ପଟିଚ୍ଚ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱୋ ଉପପଜ୍ଜତି, ନ ତଥା ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ। ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ହି ଅନାକୁଲରୂପକ୍କମତ୍ତା ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରତା ନ ଦିସ୍ସତି, ଯାଯ ଏସୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ସିଯା। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ତେ ନିରୁତ୍ତରା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି।

ତଥା ଯେସଂ ଏୱଂ ହୋତି ''ଆପସଦ୍ଦୋ ସବ୍ବଦା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ଚେୱ ବହୁୱଚନକୋ ଚା''ତି, ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା – ଯଥା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭୂତସ୍ସ କଞ୍ଞାସଦ୍ଦସ୍ସ

ପଠମଂ କଞ୍ଞେତି ରସ୍ସଓସେନ ଠପିତସ୍ସ ଆପଚ୍ଚୟତୋ ପରଂ ସ୍ମିଂଓଚନଂ ସରୂପତୋ ନ ତିଟ୍ଠତି, ଯଂଭାଓେନ ଚ ଯାଭାଓେନ ଚ ତିଟ୍ଠତି ''କଞ୍ଞାଯଂ, କଞ୍ଞାଯା''ତି, ନ ତଥା ''ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗ''ନ୍ତି ତୁମ୍ହେହି ଗହିତସ୍ସ ଆପୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପଠମଂ ଆପେତି ରସ୍ସଓସେନ ଠପିତସ୍ସ ପରଂ ସ୍ମିଂଓଚନଂ ଯଂଭାଓେନ ଚ ଯାଭାଓେନ ଚ ତିଟ୍ଠତି, ଅଥ ଖୋ ସରୂପତୋଯେଓ ତିଟ୍ଠତି ''ଆପସ୍ମିଂ ମଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି। ଯଦି ପନ ଆପସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ସିଯା, ସ୍ମିଂଓଚନଂ ସରୂପତୋ ନ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ। ଯସ୍ମା ଚ ସ୍ମିଂଓଚନଂ ସରୂପତୋ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା ଆପସଦ୍ଦୋ ନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ। ନ ହି ଚତୁରାସୀତିଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧସହସ୍ସସଙ୍ଗହେସୁ ଅନେକକୋଟିସତସହସ୍ସେସୁ ପାଠଇପ୍ପଦେସେସୁ ଏକସ୍ମିମ୍ପି ପାଠଇପ୍ପଦେସେ ପଠମଂ ଅକାରନ୍ତଭାଓେନ ଠପେତବ୍ବାନଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସଦ୍ଦାନଂ ପରତୋ ଠିତଂ ସ୍ମିଂଓଚନଂ ସରୂପତୋ ତିଟ୍ଠତୀତି। ଏଓଂ ଓୁତ୍ତା ତେ ନିରୁତ୍ତରା ଭଓିସ୍ସନ୍ତି।

କେଚି ପନେତ୍ଥ ଏଓଂ ଓଦେଯ୍ୟୁଂ ''ଆପସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ, ତଥା ହି ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯଂ 'ଓମତ୍ତଂ ପନ ଆପୋ ଅଧିମତ୍ତପଥଓୀଗତିକଂ ଜାତ'ନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଭାଓେନ ତଂସମାନାଧିକରଣପଦାନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନୀ''ତି? ତନ୍ନ, ମନୋଗଣେ ପଓତ୍ତେହି ତମ ଓଚ ସିରସଦ୍ଦାଦୀହି ଓିଯ ଆପସଦ୍ଦେନପି ସମାନାଧିକରଣପଦାନଂ କତ୍ଥଚି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଭାଓେନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବତ୍ତା। ପୁବ୍ବାଚରିଯାନଞ୍ହି ସଦ୍ଦରଚନାସୁ ''ସବ୍ବମ୍ପତେଜଓିହତଂ ଓିଲଯଂ ଖଣେନ, ଓେନେଯ୍ୟସତ୍ତହଦଯେସୁ ତମୋ ପଯାତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ''ତମୋ''ତିପଦେନ ସମାନାଧିକରଣଂ ''ଓିହତ''ନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ ଦିସ୍ସତି, ତଥା ''ଦୁକ୍ଖଂ ଓଚୋ ଏତସ୍ମିଂ ଓିପଚ୍ଚନୀକସାତେ ପୁଗ୍ଗଲେତି ଦୁବ୍ବଚୋ''ତି ଏତ୍ଥ ''ଓଚୋ''ତି ପଦେନ ସମାନାଧିକରଣଂ ''ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ, ''ଅଓନତଂ ସିରୋ ଯସ୍ସ ସୋ ଅଓନତସିରୋ''ତି ଏତ୍ଥ ''ସିରୋ''ତି ପଦେନ ସମାନାଧିକରଣଂ ''ଅଓନତ''ନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ, ''ଅପ୍ପଂ ରାଗାଦିରଜୋ ଯେସଂ ପଞ୍ଞାମଯେ ଅକ୍ଖିମ୍ହି ତେ ଅପ୍ପରଜକ୍ଖା''ତି ଏତ୍ଥ ''ରଜୋ''ତି ପଦେନ ସମାନାଧିକରଣଂ ''ଅପ୍ପ''ନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ ଦିସ୍ସତି। ନ ତେ ଆଚରିଯା ତେହି ସମାନାଧିକରଣପଦେହି ତମଓଚସିରସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଭାଓଓିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ତଥାଓିଧଂ ସଦ୍ଦରଚନଂ କରିଂସୁ, ଅଥ ଖୋ ''ସୋଭନଂ ମନୋ ତସ୍ସାତି ସୁମନୋ''ତି ଏତ୍ଥ ଓିଯ ମନୋଗଣେ ପଓତ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ପଯୋଗେ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଭାଓେନପି ସମାନାଧିକରଣପଦାନି କତ୍ଥଚି ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କରିଂସୁ। ଯଥା ଚ ''ଓିହତ''ନ୍ତିଆଦିକା ସଦ୍ଦରଚନା ତମଓଚସିରସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଭାଓଓିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ନ କତା, ତଥା ''ଓମତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ''ଅଧିମତ୍ତପଥଓୀଗତିକଂ ଜାତ''ନ୍ତି ଚ ସଦ୍ଦରଚନାପି ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଭାଓଓିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ନ କତା। ଯସ୍ମା ପନ ମନୋଗଣେ ପଓତ୍ତେହି ମନସଦ୍ଦାଦୀହି ଏକଦେସେନ ସମାନଗତିକତ୍ତା ଆପସଦ୍ଦେନପି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗସ୍ସ ସମାନାଧିକରଣତା ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠସାଲିନିଯଂ ''ଓମତ୍ତଂ ପନ ଆପୋ ଅଧିମତ୍ତପଥଓୀଗତିକଂ ଜାତ''ନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଆପସଦ୍ଦେନ ସମାନାଧିକରଣତା କତା। ତଥାପି ଆପସଦ୍ଦୋ ମନସଦ୍ଦାଦୀହି ଏକଦେସେନ ସମାନଗତିକୋ ସମାସପଦତ୍ତେ ମଜ୍ଝୋକାରସ୍ସ ''ଆପୋକସିଣଂ, ଆପୋଗତ''ନ୍ତିଆଦିପ୍ପଯୋଗସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ, ତସ୍ମା ''ଓମତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦିଓଚନଂ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଭାଓଓିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ଓୁତ୍ତନ୍ତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ, ଲିଙ୍ଗଓିପରିଯଯଓସେନ ପନ କତ୍ଥଚି ଏଓମ୍ପି ସଦ୍ଦଗତି ହୋତୀତି ଞାପନତ୍ଥଂ ଓୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ''ଓମତ୍ତୋ''ତି ଚ ''ଅଧିମତ୍ତପଥଓୀଗତିକୋ ଜାତୋ''ତି ଚ ଲିଙ୍ଗଂ ପରିଓତ୍ତେତବ୍ବଂ। ଯଦି ହି ଆପସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ସିଯା, ସନିକାରାନି'ସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗରୂପାନି ବୁଦ୍ଧଓଚନାଦୀସୁ ଓିଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ନ ତାଦିସାନି ସନ୍ତି। କିଞ୍ଚି ଭିଯ୍ୟୋ – ଓକାରନ୍ତଂ ନାମ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ କତ୍ଥଚିପି ନତ୍ଥି, ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତୋକାରନ୍ତ ଉକାରନ୍ତଓସେନ ହି ତିଓିଧାନିଯେଓ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନି। ତେନ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତା ନୁପପଜ୍ଜତୀତି। ଏଓଂ ଓୁତ୍ତା ତେ ନିରୁତ୍ତରା ଭଓିସ୍ସନ୍ତି। ଇଚ୍ଚୋକାରନ୍ତଓସେନ ଗହିତସ୍ସ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତା ଚ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତା ଚ ଏକନ୍ତତୋ ନତ୍ଥି, ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତଓସେନ ପନ ଗହିତସ୍ସ କତ୍ଥଚି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତା ସିଯା ''ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ ସମୁଦ୍ଦୋ ସମୁଦ୍ଦୋତି ଓୁଚ୍ଚତି, କେନ କାରଣେନ ଆପଂ ଉଦକଂ ସମୁଦ୍ଦୋତି ଓୁଚ୍ଚତୀ''ତି ପଯୋଗଦସ୍ସନତୋ। ଏତ୍ଥ ପନେକେ ଓଦେଯ୍ୟୁଂ ''ଯଦି ଭୋ ଓକାରନ୍ତଓସେନ ଗହିତସ୍ସ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଓସେନ ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗତା ନତ୍ଥି, ଓକାରନ୍ତୋ ଆପସଦ୍ଦୋ କତରଲିଙ୍ଗୋ''ତି? ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋତି ମଯଂ ଓଦାମାତି।

ଯଦି ଚ ଭୋ ଆପସଦ୍ଦୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ। ଯଥା ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତା ପଞ୍ଞାଯେଯ୍ୟ, ନିଚ୍ଛାନକ୍କମତା ଚ ଭଓେଯ୍ୟ, ତଥା ସୁତ୍ତଂ ଆହରଥାତି। ''ଆହରିସ୍ସାମିସୁତ୍ତଂ, ନ ନୋ ସୁତ୍ତାହରଣେ ଭାରୋ ଅତ୍ଥୀ''ତି ଏଓଞ୍ଚ ପନ ଓତ୍ୱା ତେସଂ ଇମାନି ସୁତ୍ତପଦାନି ଦସ୍ସେତବ୍ବାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ''ଆପୋ ଉପଲବ୍ଭତୀତି? ଆମନ୍ତା। ଆପସ୍ସ କତ୍ତା କାରେତା ଉପଲବ୍ଭତୀତି? ନ ହେଓଂ ଓତ୍ତବ୍ବେ। ଅତୀତୋ ଆପୋ ଅତ୍ଥୀତି? ଆମନ୍ତା। ତେନ ଆପେନ ଆପକରଣୀଯଂ କରୋତୀତି? ନ ହେଓଂ ଓତ୍ତବ୍ବେ। ଆପଂ ମଜ୍ଜନ୍ତି ଆପସ୍ମିଂ ମଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ଇମାନି ସୁତ୍ତପଦାନି।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ଉପଲବ୍ଭତୀ''ତିଆଦିନା ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ଏକଓଚନତା ସିଦ୍ଧା, ତାଯ ସିଦ୍ଧାଯ ବହୁଓଚନତାପି ସିଦ୍ଧାଯେଓ। ଏକଓଚନତାଯେଓ ହି ସଦ୍ଦସତ୍ଥେ ପଟିସିଦ୍ଧା, ନ ବହୁଓଚନତା, ତେନ ''ଆପେନା''ତି ଇମିନା ପନ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାଓଓିଗମୋ ସିଦ୍ଧୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ଏନାଦେସାଭାଓତୋ। ''ଆପସ୍ସ, ଆପସ୍ମି''ନ୍ତି ଇମିନାପି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାଓଓିଗମୋଯେଓ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ସରୂପତୋ ନା ସ୍ମା ସ୍ମିଂ ଓଚନାନମଭାଓା। ''ଅତୀତୋ''ତି ଇମିନା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଭାଓଓିଗମୋ ଓକାରନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅଭାଓତୋ, ଓକାରନ୍ତସ୍ସ ଗୁଣନାମଭୂତସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଚ ଅଭାଓତୋ।

ଅପିଚ ବୁଦ୍ଧଓଚନାଦୀସୁ ''ଚିତ୍ତାନି, ରୂପାନୀ''ତିଆଦୀନି ଓିଯ ସନିକାରାନଂ ରୂପାନଂ ଅଦସ୍ସନତୋ ଓକାରନ୍ତଭାଓେନ ଗହିତସ୍ସ

ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଭାୱୱିଗମୋ ଅତୀୱ ପାକଟୋ। ଅପରମ୍ପେତ୍ଥ ୱଉଙ୍କଂ – ''ଅତୀତୋ ଆପୋ ଅହୀତି? ଆମନ୍ତା''ତି ଏତ୍ଥ ''ଅତୀତୋ''ତି ଇମିନା ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ୱିସଦାକାରୱୋହାରତାସୂଚକେନ ଓକାରନ୍ତପଦେନ ତସ୍ସ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରତାଯ ଚ ଉଭଯମୁତ୍ତାକାରୱୋହାରତାଯ ଚ ଅଭାୱୋ ସିଦ୍ଧୋ। ତସ୍ସ ଚ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରତାଯ ଅଭାୱେ ସିଦ୍ଧେ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱୋ ଦୂରତରୋ। ଉଭଯମୁତ୍ତାକାରୱୋହାରତାଯ ଚ ଅଭାୱେ ସିଦ୍ଧେ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଭାୱୋପି ଦୂରତରୋଯେୱ। ଇତି ନ କତ୍ଥଚିପି ଓକାରନ୍ତଭାୱେନ ଗହିତୋ ଆପସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ୱା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ୱା ଭୱତି। ମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହେ ପନ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତୱସେନ ଆଗତୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ନ ଚେତ୍ଥ ୱଉଙ୍କଂ ''ଅତୀତୋ''ତି ''ତେନା''ତି ଚ ଇମାନି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ୱୁତ୍ତାନୀତି ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗାନମନୁୱତ୍ତାପକସ୍ସ ଅଭିଧେଯ୍ଯଲିଙ୍ଗଭୂତସ୍ସ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ''କଞ୍ଜିଯ ଚିତ୍ତାନୀ''ତିଆଦୀନଂ ୱିଯ ଇତ୍ଥିନପୁଂସକଲିଙ୍ଗରୂପାନଂ ଅଭାୱତୋ। ଅପିଚ ୱୋହାରକୁସଲା ତଥାଗତା ତଥାଗତସାୱକା ଚ, ତେହିଯେୱ ଉତ୍ତମପୁରିସେହି ୱୋହାରକୁସଲେହି ''ଅତୀତୋ ଆପୋ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତତ୍ତାପି ''ଅତୀତୋ''ତି ''ତେନା''ତି ଚ ଇମାନି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ୱୁତ୍ତାନୀତି ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବାନି, ତସ୍ମା ତଂସମାନାଧିକରଣୋ ଓକାରନ୍ତଭାୱେନ ଗହିତୋ ଆପସଦ୍ଦୋ ଏକୱଚନନ୍ତୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ ଚେୱ ଯଥାପଯୋଗଂ ଏକୱଚନବହୁୱଚନକୋ ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ ''ଆପୋ, ଆପା। ଆପଂ, ଆପେ''ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବତ୍ତା। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାନି ସୁତ୍ତପଦାନି ସୱିନିଚ୍ଛଯାନି ସୁତ୍ୱା ଅଦ୍ଧା ତେ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗବହୁୱଚନତାୱାଦିନୋ ନିରୁତ୍ତରା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ କୋଚି ୱଦେଯ୍ଯ – ପାଠଇଯଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନଯୋ ଏକୱଚନନଯୋ ଚ କିଂ ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକାଚରିଯେହି ନ ଦିଟ୍ଠୋ, ଯେ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗବହୁୱଚନତ୍ତଂ ୱଣ୍ଣେସୁନ୍ତି? ନୋ ନ ଦିଟ୍ଠୋ, ଦିଟ୍ଠୋଯେୱ ସୋ ନଯୋ ତେହି। ଯସ୍ମା ପନ ତେ ନ କେୱଲଂ ସାଟ୍ଠକଥେ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେଯେୱ ୱିସାରଦା, ଅଥ ଖୋ ସକଲେପି ସଦ୍ଦସତ୍ଥେ ୱିସାରଦା, ତସ୍ମା ସଦ୍ଦସତ୍ଥେ ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ ପକାସେତୁଂ, ''ସଦ୍ଦସତ୍ଥେ ଚ ଇଦିସୋ ନଯୋ ୱୁତ୍ତୋ''ତି ୱିଞ୍ଞାପେତୁଞ୍ଚ ସଦ୍ଦସତ୍ଥନଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗବହୁୱଚନକତ୍ତଂ ୱଣ୍ଣେସୁନ୍ତି ନତ୍ଥି ତେସଂ ଦୋସୋ। ତଥା ହି ମୂଲପରିଯାଯସୁତ୍ତନ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଂ ତେହିଯେୱ ୱୁତ୍ତଂ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେକୱଚନକତ୍ତସୂଚନକଂ ''ଲକ୍ଖଣସସମ୍ଭାରାରମ୍ମଣସମ୍ମୁତିୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଆପୋ, ତେସୁ''ତିଆଦି, ତସ୍ମା ନତ୍ଥି ତେସଂ ଦୋସୋ। ପୂଜାରହା ହି ତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ, ନମୋଯେୱ ତେସଂ କରୋମ, ନ ତେସଂ ୱଚନଂ ଚୋଦନାଭାଜନଂ। ଯେ ପନ ଉଜୁୱିପଚ୍ଚନୀକୱାଦା ଦଳ୍ହମେୱ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗବହୁୱଚନତ୍ତଂ ମମାଯନ୍ତି, ତେସଂଯେୱ ୱଚନଂ ଚୋଦନାଭାଜନଂ। ଯସ୍ମା ପନ ମଯଂ ପାଠଇନଯାନୁସାରେନ ଅନ୍ତଦ୍ୱଯୱତୋ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତ୍ତଞ୍ଚ ୱିଦଧାମ, ତସ୍ମା ଯୋ କୋଚି ଇଦଂ ୱାଦଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱାଦଂ ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ ସକ୍କୁଣିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଇଦଞ୍ଚ ପନ ଠାନଂ ମହାଗହନଂ ଦୁପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ, ପରମସୁଖୁମଞ୍ଚ କତଞ୍ଞାଣସମ୍ଭାରେହି ପରମସୁଖୁମଞ୍ଞାଣେହି ପଣ୍ଡିତେହି ୱେଦନୀଯତ୍ତା। ସବ୍ବମିଦଞ୍ହି ୱଚନଂ ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନପରିଗ୍ଗହଣେ ସୋତୂନଂ ପରମକୋସଲ୍ଲଜନନତ୍ଥଞ୍ଚେୱ ସାସନେ ଆଦରଂ ଅକତ୍ୱା ସଦ୍ଦସତ୍ଥମତେନ କାଲଂ ୱୀତିନାମେନ୍ତାନଂ ସାଥଲିକାନଂ ପମାଦୱିହାରନିସେଧନତ୍ଥଞ୍ଚ ସାସନସ୍ସାତିମହନ୍ତଭାୱଦୀପନତ୍ଥଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅତ୍ତୁକ୍କଂସନପରୱମ୍ଭନତ୍ଥନ୍ତି ଇମିସ୍ସଂ ନୀତିଯଂ ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନେହି କୁଲପୁତ୍ତେହି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ ଭଗୱତୋ ସାସନସ୍ସ ଚିରଟ୍ଠିତତ୍ଥଂ।

ଯସ୍ମା ପନ ପାଠଇତୋ ଅଟ୍ଠକଥା ବଲୱତୀ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ପାଠଇନଯାନୁରୂପେନେୱ ଆପସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲଂ ଯୋଜେସ୍ସାମ ସୋତୂନମସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ, କିମେତ୍ଥ ସଦ୍ଦସତ୍ଥନଯୋ କରିସ୍ସତି। ଅଚ୍ଚଯଂ ଉଦାନପାଠଇ ''କିଂ କଯିରା ଉଦପାନେନ, ଆପା ଚେ ସବ୍ବଦା ସିଯୁ''ନ୍ତି।

ଆପୋ, ଆପା। ଆପଂ, ଆପେ। ଆପେନ, ଆପେହି, ଆପେଭି। ଆପସ୍ସ, ଆପାନଂ। ଆପା, ଆପସ୍ମା, ଆପମ୍ହା, ଆପେହି, ଆପେଭି। ଆପସ୍ସ, ଆପାନଂ। ଆପେ, ଆପସ୍ମିଂ, ଆପମ୍ହି, ଆପେସୁ। ଭୋ ଆପ, ଭୱନ୍ତୋ ଆପା।

ସବ୍ବନାମାଦୀହିପି ଯୋଜେସ୍ସାମ – ଯୋ ଆପୋ, ଯେ ଆପା। ଯଂ ଆପଂ, ଯେ ଆପେ। ଯେନ ଆପେନ, ସେସଂ ନେଯ୍ଯଂ , ସୋ ଆପୋ, ତେ ଆପା। ଅତୀତୋ ଆପୋ, ଅତୀତା ଆପା। ସେସଂ ନେଯ୍ଯଂ। ଇଚ୍ଚେୱଂ –

ପୁରିସେନ ସମା ଆପ-ସଦ୍ଦାଦୀ ସବ୍ବଥା ମତା;

ନ ସବ୍ବଥାୱ ଗୋସଦ୍ଦୋ, ପୁରିସେନ ସମୋ ମତୋ।

ମନାଦୀ ଏକଦେସେନ, ପୁରିସେନ ସମା ମତା;

ସରାଦୀ ଏକଦେସେନ, ସବ୍ବଥା ୱା ସମା ମତା।

ଯେ ପନେତ୍ଥ ସଦ୍ଦା ‘‘ମନୋଗଣୋ’’ତି ୱୁତ୍ତା, କଥଂ ତେସଂ ମନୋଗଣଭାୱୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ ତେସଂ ମନୋଗଣଭାୱସଲ୍ଲକ୍ଖଣକାରଣଂ –

ମନୋଗଣୋ ମନୋଗଣା-

ଦିକା ଚେୱା’ମନୋଗଣୋ;

ଇତି ସଦ୍ଦା ତିଧା ଞେୟ୍ୟା,

ମନୋଗଣୱିଭାୱନେ।

ଯେ ତେ ନା ସ ସ୍ମିଂୱିସଯେ,

ସା ସୋ ସ୍ମନ୍ତା ଭୱନ୍ତି ଚ;

ସମାସତଦ୍ଧିତନ୍ତତ୍ତେ,

ମଜ୍ଝୋକାରା ଚ ହୋନ୍ତି ହି।

ସୋକାରନ୍ତପଯୋଗା ଚ, କ୍ରିଯାଯୋଗମ୍ହି ଦିସ୍ସରେ;

ଏୱଂୱିଧା ଚ ତେ ସଦ୍ଦା, ଞେୟ୍ୟା ‘‘ମନୋଗଣୋ’’ଇତି।

ଅତ୍ର ତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକାନି ପଯୋଗାନି ସାସନତୋ ଚ ଲୋକତୋ ଚ ଯଥାରହମାହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସ୍ସାମ – ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନ, ଭାସତି ୱା କରୋତି ୱା। ନ ମୟ୍ହଂ ମନସୋ ପିଯୋ। ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ। ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା। ମନୋରମଂ, ମନୋଧାତୁ, ମନୋମଯେନ କାଯେନ, ଇଦ୍ଧିଯା ଉପସଙ୍କମି। ଯୋ ୱେ ‘‘ଦସ୍ସ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱାନ, ଅଦାନେ କୁରୁତେ ମନୋ। ୱଚସା ପରିଚିତା। ୱଚସୋ ୱଚସି।

ୱଚୋରସ୍ମୀହି ବୋଧେସି, ୱେନେଯ୍ୟକୁମୁଦଞ୍ଚିଦଂ;

ରାଗୋ ସାରାଗରହିତୋ, ୱିସୁଦ୍ଧୋ ବୁଦ୍ଧଚନ୍ଦିମା।

କସ୍ସପସ୍ସ ୱଚୋ ସୁତ୍ୱା, ଅଲାତୋ ଏତଦବ୍ରୱି;

ଏସ ଭିଯ୍ୟୋ ପସୀଦାମି, ସୁତ୍ୱାନ ମୁନିନୋ ୱଚୋ।

ସଖା ଚ ମିତ୍ତୋ ଚ ମମାସି ସୀୱିକ, ସୁସିକ୍ଖିତୋ ସାଧୁ କରୋହି ମେ ୱଚୋ। ଏକୂନତିଂସୋ ୱଯସା ସୁଭଦ୍ଦ। ୱଯସୋ, ୱଯସି, ୱଯୋୱୁଦ୍ଧୋ, ୱଯୋଗୁଣା ଅନୁପୁବ୍ବଂ ଜହନ୍ତି। ଜଲନ୍ତମିୱ ତେଜସା। ତେଜସୋ, ତେଜସି, ତେଜୋଧାତୁକୁସଲୋ। ତେଜୋକସିଣଂ। ତପସା ଉତ୍ତମୋ, ତପସୋ, ତପସି, ତପୋଧନୋ, ତପୋଜିଗୁଚ୍ଛା। କସ୍ମା ଭୱଂ ୱିଜନମରଞ୍ଞନିସ୍ସିତୋ, ତପୋ ଇଧ କୁବ୍ବସି ବ୍ରହ୍ମପତ୍ତିଯା। ଚେତସା ଅଞ୍ଞାସି, ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି, ଏତମତ୍ଥଂ ଚେତସି ସନ୍ନିଧାଯ, ଚେତୋପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ। ଚେତୋପରିଯଞ୍ଞାଣଂ, ଚେତୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ସୋ ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ଜାନାତି। ତମସା, ତମସୋ, ତମସି, ତମୋନୁଦୋ, ତମୋହରୋ। ନୱାହମେତଂ ଯସସା ଦଦାମି। ଯସସୋ, ଯସସି, ଯସୋ ଭୋଗସମପ୍ପିତୋ। ଯସୋଲଦ୍ଧାଖୋ ପନସ୍ମାକଂ ଭୋଗା। ଯସୋଧରା ଦେୱୀ, ଯସୋ ଲଦ୍ଧା ନ ମଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଅଯସାୱ ମଲଂ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଅଯସୋ, ଅଯସି, ଅଯୋପାକାରପରିଯନ୍ତଂ, ଅଯସା ପଟିକୁଜ୍ଜିତଂ। ସେଯ୍ୟୋ ଅଯୋଗୁଳଓ ଭୁତ୍ତୋ, ଅଯୋପତ୍ତୋ , ଅଯୋମଯଂ, ଅଯୋ କନ୍ତତୀତି ଅଯୋକନ୍ତୋ। ଘତେନ ୱା ଭୁଞ୍ଜସ୍ସୁ ପଯସା ୱା, ସାଧୁ ଖଲୁ ପଯସୋ ପାନଂ ଯଞ୍ଞଦତ୍ତେନ, ପଯସି ଓଜା, ପଯୋଧରା, ପଯୋନିଧି। ସହସ୍ସନେତ୍ତୋ ସିରସା ପଟିଗ୍ଗହି। ସିରସୋ, ସିରସି ଅଞ୍ଜଲିଂ କତ୍ୱା, ୱନ୍ଦିତବ୍ବଂ ଇସିଦ୍ଧଜଂ। ସିରୋରୁହା, ସିରୋ ଛିନ୍ଦତି। ଯୋ କାମେ ପରିୱଜ୍ଜେତି, ସପ୍ପସ୍ସେୱ ପଦାସିରୋ। ସିରୋ ତେ ୱଜ୍ଝଯିତ୍ୱାନ। ସରସା, ସରସୋ, ଟୀଣି ଉପ୍ପଲଜାତାନି, ତସ୍ମିଂ ସରସି ବ୍ରାହ୍ମଣ। ସରୋରୁହଂ। ଯଂ ଏତା

ଉପସେଓନ୍ତି, ଛନ୍ଦସାୱା ଧନେନୱା। ସାୱିତ୍ତୀ ଛନ୍ଦସୋ ମୁଖଂ। ଛନ୍ଦସି, ଛନ୍ଦୋୱିଚିତି, ଛନ୍ଦୋଭଙ୍ଗୋ, ଉରସା ପନୁଦହିସ୍ସାମି, ଉରସୋ, ଉରସି ଜାଯତି, ଉରସିଲୋମୋ, ଉରୋମଜ୍ଝେ ୱିଜ୍ଝି। ରହସା, ରହସୋ, ରହସି, ରହୋଗତୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା, ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସହଂ ତଦା। ଅହସା, ଅହସି। ଜାଯନ୍ତି ତତ୍ଥ ପାରୋହା, ଅହୋରତ୍ତାନମଚ୍ଚଯେତି ଇମାନି ପଯୋଗାନି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ମନେନ, ମନସ୍ସ, ମନେ, ମନସ୍ମିଂ, ମନମ୍ହି''ତିଆଦୀନି ଚ ''ମନଆଯତନଂ ତମପରାଯନୋ ଅଯପତ୍ତୋ ଛନ୍ଦହାନୀ''ତିଆଦୀନି ଚ ''ନ ମନଂ ଅଞ୍ଞାସି। ଯସଂ ଲଦ୍ଧାନ ଦୁମ୍ମେଧୋ। ''ସିରଂ ଛିନ୍ଦତୀ''ତିଆଦୀନି ଚ ରୂପାନି ମନୋଗଣଭାୱପ୍ପକାସକାନି ନ ହୋନ୍ତୀତି ନ ଦସ୍ସିତାନି, ନ ଅଲବ୍ଭମାନୱସେନ, ତସ୍ମାତ୍ର ଇମା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମନୋଗଣଭାୱୱିଭାୱିନୀ ଗାଥାଯୋ ଭୱନ୍ତି –

''ମନସା ମନସୋ ମନସି'',

ଇତିଆଦିୱସା ଠିତା;

ସା ସୋ ସ୍ମନ୍ତା ସଦ୍ଦରୂପା,

ୱୁତ୍ତା ''ମନୋଗଣୋ''ଇତି।

ମନୋଧାତୁ ୱଚୋରସ୍ମି,

ୱଯୋୱୁଦ୍ଧୋ ତପୋଗୁଣୋ;

ତେଜୋଧାତୁ ତମୋନାସୋ,

ଯସୋଭୋଗସମପ୍ପିତୋ।

ଚେତୋପରିୱିତକ୍କୋ ଚ, ଅଯୋପତ୍ତୋ ପଯୋଧରା;

ସିରୋରୁହା ସରୋରୁହଂ, ଉରୋମଜ୍ଝେ ରହୋଗତୋ।

ଛନ୍ଦୋଭଙ୍ଗୋ ଅହୋରତ୍ତଂ, ମନୋମଯ'ମଯୋମଯଂ;

ଏୱଂୱିଧୋ ୱିସେସୋ ଯୋ, ଲକ୍ଖଣନ୍ତଂ ମନୋଗଣେ।

''ୱଚୋ ସୁତ୍ୱା, ସିରୋ ଛିନ୍ଦି, ଅଯୋ କନ୍ତତି'' ଇଚ୍ଚପି;

ଉପଯୋଗସ୍ସ ସଂସିଦ୍ଧି, ଲକ୍ଖଣନ୍ତଂ ମନୋଗଣେ।

ମନୋଗଣେ ୱୁତ୍ତନଯୋ, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ନ ଲବ୍ଭତି;

ପୁନ୍ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେସୁ, ଲବ୍ଭତେୱ ଯଥାରହଂ।

ଇଚ୍ଚେୱଂ ସବ୍ବଥାପି –

ସା ସୋ ସ୍ମନ୍ତାନି ରୂପାନି, ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ମନୋଗଣେ;

ମଜ୍ଝୋକାରନ୍ତରୂପା ଚ, ସୋକାରନ୍ତୁପଯୋଗତା।

ଇଦଂ ମନୋଗଣଲକ୍ଖଣଂ। ଏୱଂ ମନୋଗଣଲକ୍ଖଣଂ ଅନାକୁଲଂ ନିଗ୍ଗୁମ୍ବଂ ନିଜ୍ଜଟଂ ସମୁଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ।

ଅଥ ମନୋଗଣାଦିଲକ୍ଖଣଂ କଥୟାମ –

ଯେ ତେ ନା ସସ୍ମିଂୱିସୟେ,

ସା ସୋ ସ୍ମନ୍ତା ଯଥାରହଂ;

ସମାସତଦ୍ଧିତନ୍ତଣ୍ଡେ,

ମଜ୍ଝୋକାରୋ ନ ହୋନ୍ତି ତୁ।

ସୋକାରନ୍ତୂପୟୋଗା ଚ,

କ୍ରିୟାୟୋଗେ ନ ହୋନ୍ତି ତେ;

ସଦ୍ଧା ଏୱଂୱିଧା ସଦ୍ଧେ;

ମନୋଗଣାଦିକା ମତା।

ସେୟ୍ୟଥିଦଂ? ''ବିଲଂ ପଦଂ ମୁଖ''ମିଚ୍ଚାଦୟୋ। ତେସଂ ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି – ବିଲସା, ବିଲସୋ, ବିଲସି, ବିଲଗତୋ, ବିଲଂ ପାୱିସି। ପଦସାୱ ଅଗମାସି, ତୀଣି ପଦୱାରାନି, ମାକାସି ମୁଖସା ପାପଂ, ମୁଖଗତଂ ଭୋଜନଂ ଛଡ୍ଡାପେତି। ସଚ୍ଚେନ ଦନ୍ତୋ ଦମସା ଉପେତୋ। ରସୱରଂ ରସମୟଂ ରସଂ ପିୱୀତି। ଇଦଂ ମନୋଗଣାଦିକଲକ୍ଖଣଂ।

ଅପରମ୍ପି ଭୱତି –

ଯେ ସମାସାଦିଭାୱମ୍ହି, ମଜ୍ଝୋକାରାୱ ହୋନ୍ତି ତୁ;

ନା ସ ସ୍ମିଂୱିସୟେ ସାସୋ-ସ୍ମନ୍ତା ପନ ନ ହୋନ୍ତିହି।

ସୋକାରନ୍ତୂପୟୋଗା ଚ,

କ୍ରିୟାୟୋଗେ ନ ହୋନ୍ତି ତେ;

ସଦ୍ଧା ଏୱଂୱିଧା ଚାପି,

ମନୋଗଣାଦିକା ମତା।

ସେୟ୍ୟଥିଦଂ? ''ଆପୋ ୱାୟୋ ସରଦୋ''ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ। ତେସଂ ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି – ଆପୋଧାତୁ, ୱାୟୋଧାତୁ, ଆପୋକସିଣଂ, ୱାୟୋକସିଣଂ, ଆପୋମୟଂ, ୱାୟୋମୟଂ, ଜୀୱ ତ୍ୱଂ ସରଦୋସତଂ, ସରଦକାଲୋ। ଆପେନ, ଆପସ୍ସ, ଆପେ, ଆପସ୍ମିଂ, ଆପମ୍ହି। ୱାୟେନ, ୱାୟସ୍ସ, ୱାୟେ, ୱାୟସ୍ମିଂ, ୱାୟମ୍ହି। ସରଦେନ, ସରଦସ୍ସ, ସରଦେ, ସରଦସ୍ମିଂ, ସରଦମ୍ହି। ଆପଂ ଆପତୋ ସଞ୍ଜାନାତି। ୱାୟଂ ୱାୟତୋ ସଞ୍ଜାନାତି। ସରଦଂ ପତ୍ଥେତି, ସରଦଂ ରମଣୀୟା ନଦୀ।

କେଚି ପନେତ୍ଥ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ ''ନନୁ ସାସନେ ୱାୟସଦ୍ଦୋ ୱିୟ ୱାୟୁସଦ୍ଦୋପି ମନୋଗଣାଦୀସୁ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ''ତି? ଏତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତେ –

''ୱାୟୁ ୱାୟୋ''ତି ଏତେସୁ, ପଚ୍ଛିମୋଯେୱ ଇଚ୍ଛିତୋ;

ମନୋଗଣାଦୀସୁ ନାଦି, ଆଦିଗ୍ଗହୱସେନିଧ।

‘‘ମନୋଧାତୁ ୱାୟୋଧାତୁ’’, ଇଚ୍ଚାଦୀନି ପଦାନି ହି;

ଅକାରନ୍ତୱସେନେୱ, ମଚ୍ଛୋକାରାନି ସିଜ୍ଝରେ।

ୱାୟୁସଦ୍ଦମ୍ହି ଗହିତେ, ଆଦିଗ୍ଗହୱସେନିଧ;

‘‘ୱାୟୋଧାତୂ’’ତି ଓମଚ୍ଛଂ, ରୂପମେୱ ନ ହେସ୍ସତି।

ଯଥା ହି ଆୟୁସଦ୍ଦସ୍ସ, ରୂପଂ ଦିସ୍ସତି ସାଗମଂ;

‘‘ଆୟୁସା ଏକପୁତ୍ତ’’ନ୍ତି, ମନସାଦିପଦଂ ୱିୟ।

ନ ତଥା ୱାୟୁସଦ୍ଦସ୍ସ, ରୂପଂ ଦିସ୍ସତି ସାଗମଂ;

ତସ୍ମା ମନୋଗଣାଦିମ୍ହି, ତସ୍ସୋ’କାସୋ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

ତଥା ହି ‘‘ୱାୟତି ଇତି, ୱାୟୋ’’ ଇତି ଗରୂ ୱଦୁଂ;

‘‘ୱାୟୋଧାତୂ’’ତି ଏତସ୍ସ, ପଦସ୍ସତ୍ଥଂ ତହିଂ ତହିଂ।

ଯତ୍ଥ ପଥୱୀ ଚ ଆପୋ ଚ, ତେଜୋ ୱାୟୋ ନ ଗାଧତି;

ଏତ୍ଥ ଆପାଦିକଂ ସଦ୍ଦ-ତ୍ତିକଂ ମନୋଗଣାଦିକେ।

ଇଦମ୍ପି ମନୋଗଣାଦିକଲକ୍ଖଣଂ। ଏତ୍ଥ ମନୋଗଣାଦିକା ଦ୍ୱିଧା ଭିଜ୍ଜନ୍ତି ବିଲ ପଦାଦିତୋ ଆପାଦିତୋ ଚ। ଏୱଂ ମନୋଗଣାଦିକଲକ୍ଖଣଂ ଅନାକୁଲଂ ନିଗ୍ଗୁମ୍ବଂ ନିଜ୍ଜଟଂ ସମୁଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ।

ଅଥ ଅମନୋଗଣଲକ୍ଖଣଂ କଥୟାମ –

ଯେ ଚ ନାୱିସଯେ ସୋନ୍ତା, ଯେ ଚ ସ୍ମାୱିସଯେ ସିୟୁଂ;

ସଦ୍ଦା ଏୱଂପକାରା ତେ, ଅମନୋଗଣସଞ୍ଞିତା।

କେ ତେ? ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନକ୍ଖରସଦ୍ଦାଦୟୋ ଚେୱ ଦୀଘୋରସଦ୍ଦା ଚ। ଏତେସୁ ହି ଅତ୍ଥସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନାୱଚନଟ୍ଠାନେ ‘‘ଅତ୍ଥସୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ ଅକ୍ଖରସୋ ସୁତ୍ତସୋ ଉପାୟସୋ ସବ୍ବସୋ ଠାନସୋ’’ତିଆଦୀନି ସୋନ୍ତାନି ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି। ଦୀଘୋରସଦ୍ଦାନଂ ପନ ସ୍ମାୱଚନଟ୍ଠାନେ ‘‘ଦୀଘସୋ ଓରସୋ’’ତି ସୋନ୍ତାନି ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି। ଇଦଂ ଅମନୋଗଣଲକ୍ଖଣଂ।

ଅପରମ୍ପି ଭୱତି –

ସବ୍ବଥା ୱିନିମୁତ୍ତା ଯେ, ସା ସୋ ସ୍ମନ୍ତାଦିଭାୱତୋ;

ଏୱଂୱିଧାପି ତେ ସଦ୍ଦା, ଅମନୋଗଣସଞ୍ଞିତା।

କେ ତେ? ‘‘ପୁରିସୋ କଞ୍ଞା ଚିତ୍ତ’’ମିଚ୍ଚାଦୟୋ। ଇଦମ୍ପି ଅମନୋଗଣଲକ୍ଖଣଂ। ଏୱଂ ଅମନୋଗଣଲକ୍ଖଣଂ ଅନାକୁଲଂ ନିଗ୍ଗୁମ୍ବଂ ନିଜ୍ଜଟଂ ସମୁଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ।

ଏୱଂ ଦସ୍ସିତେସୁ ମନୋଗଣଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ କୋଚି ୱଦେୟ୍ୟ ‘‘ଯଦିଦଂ ତୁମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଂ ‘ଯେ ସମାସାଦିଭାୱମ୍ହି, ମଞ୍ଜୋକାରାୱ ହୋନ୍ତି ତୂ’ତିଆଦିନା ମନୋଗଣାଦିକଲକ୍ଖଣଂ, ତେନ ‘‘ପରୋସତଂ ଗୋମୟଂ ଗୋଧନୋ’’ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ଗୋପରସଦ୍ଦାଦଯୋପି ମନୋଗଣାଦିକଭାୱଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ନାପଜ୍ଜନ୍ତି। କସ୍ମାତି ଚେ? ଯସ୍ମା –

ଏତ୍ଥ ମନୋଗଣାଦୀନଂ, ଅନ୍ତସ୍ସୋତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚିଦଂ;

‘‘ମଞ୍ଜୋକାରା’’ତି ୱଚନଂ, ୱୁତ୍ତଂ ନ ତ୍ୱାଗମାଦିକଂ।

‘‘ପରୋସତଂ ଗୋମୟ’’ନ୍ତି-ଆଦୀସୁ ଅମନୋଗଣୋ;

ପୁବ୍ବଭୂତଂ ପଦଂ ଓସ୍ସା-ଗମତ୍ତା’ନିଚ୍ଚତାୟ ଚ।

ତସ୍ମା ନାପଜ୍ଜନ୍ତି। ଇତି ସବ୍ବଥାପି ଅମନୋଗଣଲକ୍ଖଣଂ ନିସ୍ସେସତୋ ଦସ୍ସିତଂ। ଇଚ୍ଚେୱଂ ମନୋଗଣୱିଭାୱନାୟଂ ମନୋଗଣୋ ମନୋଗଣାଦିକୋ ଅମନୋଗଣୋ ଚାତି ତିଧା ଭେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ମନୋଗଣେ ପରିୟାପନ୍ନସଦ୍ଦାନଂ ସମାସଂ ପତ୍ୱା ‘‘ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗମନସୋ ନରୋ, ଥିରଚେତସଂ କୁଲଂ, ସଦ୍ଧେୟ୍ୟୱଚସା ଉପାସିକାତିଆଦିନା ଲିଙ୍ଗତ୍ତୟୱସେନ ଅଞ୍ଞଥାପି ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ପନ କେଚି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଯଦା ମନସଦ୍ଦୋ ସକତ୍ଥେ ଅୱତ୍ୱିତ୍ୱା ‘ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗୋ ମନୋ ଯସ୍ସ ସୋୟଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗମନସୋ, ଅଲୀନୋ ମନୋ ଯସ୍ସ ସୋୟଂ ଅଲୀନମନସୋ’ତି ଏୱଂ ଅଞ୍ଞତ୍ଥେ ୱତ୍ତତି, ତଦା ପୁରିସନୟେନେୱ ନାମିକପଦମାଲା ଲବ୍ଭତି, ନ ମନୋଗଣନୟେନା’’ତି। ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଯଥାରହଂ ଲବ୍ଭନତୋ। ତଥା ହି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପୁଗ୍ଗଲାପେକ୍ଖନୱସେନ ‘‘ଖନ୍ତିସୋରଚ୍ଚମେତ୍ତାଦି-ଗୁଣଭୂସିତଚେତସୋ। ଅଞ୍ଞେସନଂ ଗହେତ୍ୱାନା’’ତି ଏତ୍ଥ ମନୋଗଣନୟୋ ଦିସ୍ସତି। ତଟ୍ଟୀକାୟମ୍ପି ‘‘ଅଞ୍ଞେସିତୋ ଦାଠାନାଗ-ତ୍ଥେରେନ ଥିରଚେତସା’’ତି ମନୋଗଣନୟୋ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ୱଚନଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ୱଦନ୍ତା ଚ ତେ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗମନସଦ୍ଦାଦୀନଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗମନସୈଚ୍ଚାଦିନା ସକାରନ୍ତପକତିଭାୱେନ ଠପେତବ୍ବଭାୱଂ ୱିବ୍ଭନ୍ତମତିୱସେନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସବ୍ବାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ, ଦ୍ୱୀସୁ ଚ ୱଚନେସୁ ପୁରିସନୟେନ ଯୋଜେତବ୍ବତଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ‘‘ଗୁଣଭୂସିତଚେତସୋ, ଥିରଚେତସା’’ତି ଛଟ୍ଠୀଚତୁତ୍ଥୀତତିୟାରୂପାନି ନସିୟୁଂ, ଅଞ୍ଞାନିଯେୱ ଅନଭିମତାନି ରୂପାନି ସିୟୁଂ। ଯସ୍ମା ସିୟୁଂ, ତସ୍ମା ଏୱଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅୟଂ ୱିସେସୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ଯତ୍ଥ ହି ସମାସୱସେନ ମନସଦ୍ଦୋ ଚେତସଦ୍ଦାଦୟୋ ଚ ସକତ୍ଥେ ଅୱତ୍ୱିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥେ ୱତ୍ତନ୍ତି, ତତ୍ଥ ସକାରାଗମାନଂ ପଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ପୁରିସନୟେନ ଚ ମନୋଗଣେ ମନନୟେନ ଚ ଯଥାରହଂ ଲବ୍ଭତି। ନିସ୍ସକାରାଗମାନଂ ପନ ପୁରିସନୟେନେୱ ଲବ୍ଭତି। ଯତ୍ଥ ପନ ସମାସୱିସୟେଯେୱ ମନାଦିସଦ୍ଦା ସକତ୍ଥେ ୱତ୍ତନ୍ତି, ତତ୍ଥ ନିସ୍ସକାରାଗମାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ପୁରିସନୟେନ ଚ ମନୋଗଣେ ମନନୟେନ ଚ ଲବ୍ଭତି।

ଇଦାନି ଇମସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଆୱିଭାୱତ୍ଥଂ, ସଦ୍ଦଗତୀସୁ ଚ ୱିଞ୍ଞୂନଂ କୋସଲ୍ଲୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ଯଥାୱୁତ୍ତାନଂ ପଦାନଂ ପଦମାଲା ତିଧା କତ୍ୱା ଦସ୍ସୟିସ୍ସାମ – ‘‘ବ୍ୟାସତ୍ତୋ ମନୋ ଯସ୍ସ ସୋୟଂ ବ୍ୟାସତ୍ତମନସୋ ନରୋ’’ତି ଏୱମତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲାପେକ୍ଖକସ୍ସ ଇମସ୍ସ ପଦସ୍ସ –

ବ୍ୟାସତ୍ତମନସୋ ନରୋ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନସା ନରା। ବ୍ୟାସତ୍ତମନସଂ ନରଂ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନସେ ନରେ। ବ୍ୟାସତ୍ତମନସା, ବ୍ୟାସତ୍ତମନେନ ନରେନ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନେହି, ବ୍ୟାସତ୍ତମନେଭି ନରେହି। ବ୍ୟାସତ୍ତମନସୋ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନସ୍ସ ନରସ୍ସ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନାନଂ ନରାନଂ। ବ୍ୟାସତ୍ତମନା, ବ୍ୟାସତ୍ତମନସ୍ମା, ବ୍ୟାସତ୍ତମନମ୍ହା ନରା, ବ୍ୟାସତ୍ତମନେହି, ବ୍ୟାସତ୍ତମନେଭି ନରେହି। ବ୍ୟାସତ୍ତମନସୋ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନସ୍ସ ନରସ୍ସ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନାନଂ ନରାନଂ। ବ୍ୟାସତ୍ତମନସି, ବ୍ୟାସତ୍ତମନେ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନସ୍ମିଂ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନମ୍ହି ନରେ, ବ୍ୟାସତ୍ତମନେସୁ ନରେସୁ। ଭୋ ବ୍ୟାସତ୍ତମନସ ନର, ଭୱନ୍ତୋ ବ୍ୟାସତ୍ତମନସା ନରାତି ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି।

ଏୱଂ ସକାରାଗମସ୍ସ ଲବ୍ଭମାନାଲବ୍ଭମାନତା ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ହି ପଠମାଦୁତିୟାୱିଭତ୍ତୀନଂ ଏକୱଚନବହୁୱଚନଟ୍ଠାନେ ଚ ତତିୟାଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀସତ୍ତମୀନଂ ଏକୱଚନଟ୍ଠାନେ ଚ ଯଥାରହଂ ସାଗମୋ ଭୱତି ଆଦେସସରୱିଭତ୍ତିସରପରତ୍ତା। ଅୟଞ୍ଚ ନୟୋ ସୁଖୁମୋ ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

ଅପରୋ ନଯୋ – ''ଛ୍ଵାସତ୍ତୋ ମନୋ ଯସ୍ସ ସୋଯଂ ଛ୍ଵାସତ୍ତମନୋ''ତି ଏୱମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲାପେକ୍ଖକସ୍ସ ଇମସ୍ସ ପଦସ୍ସ ''ଛ୍ଵାସତ୍ତମନୋ ନରୋ, ଛ୍ଵାସତ୍ତମନା ନରା। ଛ୍ଵାସତ୍ତମନଂ ନର''ନ୍ତିଆଦିନା ପୁରିସନଯେନେୱ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି। ଏତ୍ଥ ପନ ସଵ୍ୱଥାପି ସାଗମୋ ନତ୍ଥି। ଅପରୋପି ନଯୋ – ''ଛ୍ଵାସତ୍ତୋ ଚ ସୋ ମନୋ ଚାତି ଛ୍ଵାସତ୍ତମନୋ''ତି ଏୱଂ ଚିତ୍ତାପେକ୍ଖକସ୍ସାପି ଇମସ୍ସ ପଦସ୍ସ ''ଛ୍ଵାସତ୍ତମନୋ, ଛ୍ଵାସତ୍ତମନା। ଛ୍ଵାସତ୍ତମନଂ, ଛ୍ଵାସତ୍ତମନେ। ଛ୍ଵାସତ୍ତମନସା, ଛ୍ଵାସତ୍ତମନେନା''ତିଆଦିନା ମନୋଗଣେ ମନନଯେନ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି, ଏତ୍ଥ ପନ ତତିଯାଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀସତ୍ତମୀନଂ ଏକୱଚନଟ୍ଠାନେଯେୱ ସାଗମୋ ଭୱତି ଆଦେସସରପରତ୍ତା। ଯଥା ଚ ଏତ୍ଥ, ଏୱଂ ''ଅଲୀନମନସୋ ନରୋ''ତିଆଦୀସୁପି ଅଯଂ ତିୱିଧୋ ନଯୋ ୱେଦିତଵ୍ୱୋ।

ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେ ପନ ୱତ୍ତଵ୍ୱେ ''ଛ୍ଵାସତ୍ତମନସଂ କୁଲଂ, ଛ୍ଵାସତ୍ତମନାନି କୁଲାନି। ଛ୍ଵାସତ୍ତମନସଂ କୁଲଂ, ଛ୍ଵାସତ୍ତମନାନି କୁଲାନି। ଛ୍ଵାସତ୍ତମନସା କୁଲେନା''ତିଆଦିନା ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତଵ୍ୱା। ଏତ୍ଥ ପନ ପଠମାଦୁତିଯାତତିଯାଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀସତ୍ତମୀନଂ ଏକୱଚନଟ୍ଠାନେଯେୱ ଯଥାରହଂ ସାଗମୋ ଭୱତି ଆଦେସସରୱିଭତ୍ତିସରପରତ୍ତା, ଅଯମ୍ପି ନଯୋ ସୁଖୁମୋ ସାଧୁକଂ ମନସି କାତଵ୍ୱୋ।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ପନ ୱତ୍ତଵ୍ୱେ ''ଛ୍ଵାସତ୍ତମନସା ଇତ୍ଥୀ''ତି ଏୱଂ ପଠମେକୱଚନଟ୍ଠାନେଯେୱ ସାଗମଂ ୱତ୍ୱା ତତୋ ''ଛ୍ଵାସତ୍ତମନା, ଛ୍ଵାସତ୍ତମନାଯୋ ଇତ୍ଥିଯୋ। ଛ୍ଵାସତ୍ତମନଂ ଇତ୍ଥି''ନ୍ତି କଞ୍ଞାନଯେନ ଯୋଜେତଵ୍ୱା। ''ଏୱଂ ସଦ୍ଧେଯ୍ୟୱଚସା ଉପାସିକା, ସଦ୍ଧେଯ୍ୟୱଚାଯୋ ଉପାସିକାଯୋ। ସଦ୍ଧେଯ୍ୟୱଚଂ ଉପାସିକ''ନ୍ତିଆଦିନାପି। ''ଛ୍ଵାସତ୍ତମନଂ କୁଲଂ, ଛ୍ଵାସତ୍ତମନା ଇତ୍ଥୀ''ତିଆଦିନା ପନ ଚିତ୍ତକଞ୍ଞାନଯେନ ଯୋଜେତଵ୍ୱା। ଏତ୍ଥ ପନ ସଵ୍ୱଥାପି ସାଗମୋ ନତ୍ଥି।

ସୋତୂନଂ ଞାଣପ୍ପଭେଦଜନନତ୍ଥଂ ଅପରାପି ନାମିକପଦମାଲାଯୋ ଦସ୍ସଯିସ୍ସାମ ସହନିଦ୍ଦେଚନେନ – ମନୋ ଏୱ ମାନସଂ, ସମୁସ୍ସାହିତଂ ମାନସଂ ଯସ୍ସ ସୋଯଂ ସମୁସ୍ସାହିତମାନସୋ। ''ସମୁସ୍ସାହିତମାନସୋ, ସମୁସ୍ସାହିତମାନସା। ସମୁସ୍ସାହିତମାନସଂ, ସମୁସ୍ସାହିତମାନସେ। ସମୁସ୍ସାହିତମାନସେନା''ତି ପୁରିସନଯେନ ଯୋଜେତଵ୍ୱା। ସୁନ୍ଦରା ମେଧା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସୁମେଧସୋ। ''ସୁମେଧସୋ, ସୁମେଧସା। ସୁମେଧସଂ, ସୁମେଧସେ। ସୁମେଧସେନା''ତି ପୁରିସନଯେନ, ଏୱଂ ''ଭୂରିମେଧସୋ''ତିଆଦୀନମ୍ପି। ତତ୍ରିମେ ପଯୋଗା –

''ଯଂ ୱଦନ୍ତି ସୁମେଧୋତି, ଭୂରିପଞ୍ଞଂ ସୁମେଧସଂ;

କିଂ ନୁ ତମ୍ହା ୱିପ୍ପୱସି, ମୁହୁତ୍ତମପି ପିଙ୍ଗିଯ;

ଗୋତମା ଭୂରିପଞ୍ଞାଣା, ଗୋତମା ଭୂରିମେଧସା।

ନାହଂ ତମ୍ହା ୱିପ୍ପୱସାମି, ମୁହୁତ୍ତମପି ବ୍ରାହ୍ମଣ;

ଗୋତମା ଭୂରିପଞ୍ଞାଣା, ଗୋତମା ଭୂରିମେଧସା''ତି।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତଵ୍ୱେ ''ସମୁସ୍ସାହିତମାନସା ସୁମେଧସା''ତି ରୂପାନି, ନପୁଂସକେ ୱତ୍ତଵ୍ୱେ ''ସମୁସ୍ସାହିତମାନସଂ ସୁମେଧସ''ନ୍ତି ରୂପାନି, କଞ୍ଞା ଚିତ୍ତନଯେନ ଏତେସଂ ପଦମାଲା ଯୋଜେତଵ୍ୱା। ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାଦିୱିନିଚ୍ଛଯୋ ନଯପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ କତୋ। ୱିସେସତୋ ହି ଓକାରନ୍ତକଥାଯେୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତା। ଅପିଚ ଲୋକେ ନୀତି ନାମ ନାନପ୍ପକାରେହି କଥିତା ଏୱ ସୋଭତି, ଅଯଞ୍ଚ ସାସନେ ନୀତି, ତସ୍ମା ନାନପ୍ପକାରେହି କଥିତାତି।

ସଵ୍ୱାନି ନଯତୋ ଏୱଂ, ଓକାରନ୍ତପଦାନିମେ;

ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନି ପୱୁତ୍ତାନି, ସାସନତ୍ଥଂ ମହେସିନୋ।

ୱିସେସୋ ତେସୁ କେସଞ୍ଚି, ପାଠଇଯଂ ଯୋ ପଦିସ୍ସତି;

ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଟ୍ଠାନେ, ପକାସେସ୍ସାମି ତଂ'ଧୁନା।

‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ ଯଥ ଫୁସ୍ସିତଗ୍ଗେ’’, ଇତିଆଦିନଯେନ ହି;

କଞ୍ଚୋଦନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗ-ରୂପାନି ଅଞ୍ଞଥା ସିୟୁଂ।

ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନିଚ୍ଛେୱ, ତଞ୍ଚ ରୂପଂ ପକାସଯେ;

‘‘ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଭୁମ୍ମନିଦ୍ଦେସୋ’’, ଇତି ଭାସନ୍ତି କେଚନ।

ତତ୍ର କାନିଚି ସୁତ୍ତପଦାନି ଦସ୍ସେସ୍ସାମ – ନତ୍ଥି ଅତ୍ତକାରେ, ନତ୍ଥି ପରକାରେ, ନତ୍ଥି ପୁରିସକାରେ, ପରିଯନ୍ତକତେ ସଂସାରେ, ଜୀୱେ ସତ୍ତମେ, ନ ହେୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ, ବାଲେ ଚ ପଣ୍ଡିତେ ଚ ସନ୍ଧାୱିତ୍ୱା ସଂସରିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଇମାନି ଏକୱଚନବହୁୱଚନୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ଗହେତବ୍ବାନି। ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚନବହୁୱଚନାନଞ୍ଚ ଏକାରାଦେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯେ ପନ ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସ ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା ‘‘ଯଦି ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସ ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ, ଏୱଞ୍ଚ ସତି ‘ଥାଲିଯଂ ଓଦନଂ ପଚତୀ’ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ ଆଧାରସୁତିସମ୍ଭୱତୋ ‘ଗିମ୍ହାନ ମାସେ ପଠମସ୍ମିଂ ଗିମ୍ହେ’ତି ଇଦଂ କତରଞ୍ଚ ଜୋତେତୀ’’ତି? ତେ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ ‘‘ନ ମଯଂ ଭୋ ‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେତି ଇଦଂ ଭୁମ୍ମୱଚନ’ନ୍ତି ୱଦାମ, ଅଥ ଖୋ ‘ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସ ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ’ତି ୱଦାମା’’ତି। ଏୱମ୍ପି ଦୋସୋଯେୱ ତୁମ୍ହାକଂ, ନନୁ ‘‘ସଙ୍ଘେ ଗୋତମି ଦେହୀ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ସମ୍ପଦାନୱଚନସ୍ସ ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସୋତି ୱୁତ୍ତେପି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନକ୍ରିଯାଯ ଆଧାରଭାୱତୋ ‘‘ସଙ୍ଘେ’’ତି ୱଚନଂ ସୁଣନ୍ତାନଂ ଆଧାରସୁତି ଚ ଆଧାରପରିକପ୍ପୋ ଚ ହୋତିଯେୱ। ନ ହି ସକ୍କା ଏୱଂ ପୱତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନିୱାରେତୁଂ, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ଏୱଂ ପନ ୱିସେସୋ ଗହେତବ୍ବୋ ‘‘ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସପି କତ୍ଥଚି ଭୁମ୍ମୱଚନସ୍ସ ୱିଯ ରୂପଂ ହୋତୀ’’ତି। ଏୱଞ୍ହି ଗହିତେ ନ କୋଚି ୱିରୋଧୋ। ଈଦିସେସୁ ହି ଠାନେସୁ ନିରୁତ୍ତିପ୍ପଭେଦକୁସଲୋ ଲୋକାନୁକମ୍ପକୋ ଭଗୱା ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନୱସେନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବେ ସତି ଏୱଂ ଅନିଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଲୋକସ୍ସ ସମ୍ମୋହମୁପ୍ପାଦଯନ୍ତୋ ୱିଯ କଥଂ ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସଂ କରିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ସଦ୍ଦସାମଞ୍ଞଲେସମତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଯଦି ସଦ୍ଦସାମଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସଂ ଇଚ୍ଛଥ, ‘‘ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚନସ୍ସ ଉପଯୋଗବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ’’ତିପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ସିଯା।

ଅପିଚ ତଥେୱ ‘‘ଅତ୍ତକାରେ’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସ ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସେ ସତି ଆଧାରସୁତିସମ୍ଭୱତୋ ‘‘ଅତ୍ତକାରସ୍ମିଂ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ଥୁ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଅନଧିପ୍ପେତୋ ଅତ୍ଥୋ ସିଯା, ନ ପନ ‘‘ଅତ୍ତକାରୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଉପଯୋଗବହୁୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ’’ତି ଗହଣେପି ଉପଯୋଗତ୍ଥସ୍ସ ନତ୍ଥିସଦ୍ଦେନ ଅୟୁତ୍ତତ୍ତା ଦୋସୋଯେୱ ସିଯା, ଅତ୍ଥିସଦ୍ଦାଦୀନଂ ୱିଯ ପନ ନତ୍ଥିସଦ୍ଦସ୍ସପି ପଠମାଯ ଯୋଗତୋ ‘‘ଅତ୍ତକାରେ’’ତି ଇଦଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନମେୱାତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ‘‘ବାଲେ ଚ ପଣ୍ଡିତେ ଚ ସନ୍ଧାୱିତ୍ୱା ସଂସରିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସ ‘‘ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ’’ତି ୱା ‘‘ଉପଯୋଗୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ’’ତି ୱା ଗହଣେ ସତି ‘‘ବାଲା ଚ ପଣ୍ଡିତା ଚା’’ତି ଏତ୍ତକମ୍ପି ୱତ୍ତୁଂ ଅଜାନନଦୋସୋ ସିଯା, ‘‘କରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ପଦଯୋଗତୋ ପନ ‘‘ବାଲେ ଚା’’ତିଆଦି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନମେୱାତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଯଥା ପନ ନିଗ୍ଗହୀତାଗମୱସେନୁଚ୍ଚାରିତେ ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦୀ’’ତି ପଦେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସ ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ ମେ ଦେହି ଯାଚିତୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ଉପଯୋଗୱଚନେନ ସୁତିୱସେନ ସମାନତ୍ତେପି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନତ୍ତୋଯେୱ ସୋତାରେ ପଟିଭାତି ‘‘ଉଦପାଦୀ’’ତିଆଖ୍ୟାତେନ କଥିତତ୍ତା, ନ ପନ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସଭୂତୋ ଉପଯୋଗୱଚନତ୍ତୋ ‘‘ଉଦପାଦୀ’’ତିଆଖ୍ୟାତେନ ଅୱଚନୀଯତ୍ତା, ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦୀ’’ତି ହି ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତକାଲେ କୋ ‘‘ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦୀ’’ତି ପଦଂ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅତ୍ଥମାଚିକ୍ଖତି, ତଥା ‘‘ବାଲେ ପଣ୍ଡିତେ’’ତିଆଦୀନମ୍ପି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନାନଂ ଅପରେହି ‘‘ବାଲେ ପଣ୍ଡିତେ’’ତିଆଦୀହି ଭୁମ୍ମୋପଯୋଗୱଚନେହି ସୁତିୱସେନ ସମାନତ୍ତେପି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନତ୍ତୋଯେୱ ସୋତାରେ ପଟିଭାତି, ନ ଇତରୱଚନତ୍ତୋ ଯଥାପଯୋଗଂ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଗହେତବ୍ବତ୍ତା। ଇତି ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ, ବାଲେ, ପଣ୍ଡିତେ’’ତିଆଦୀନଂ ସୁଦ୍ଧପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭାୱଞ୍ଞେୱ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ, ନ ସୁତିସାମଞ୍ଞେନ ଭୁମ୍ମୋପଯୋଗୱଚନତ୍ତଂ।

ଯଂ ପନାଚରିଯେନ ଜାତକଟ୍ଠକଥାଯଂ –

‘‘ତଯୋ ଗିରିଂ ଅନ୍ତରଂ କାମଯାମି,

ପଞ୍ଚାଲା କୁରୁଯୋ କେକକେ ଚ;

ତତୁତ୍ତରିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ କାମଯାମି,

ତିକିଚ୍ଛ ମଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ କାମନୀତ’’ନ୍ତି –

ଇମସ୍ସ କାମନୀତଜାତକସ୍ସ ସଂୱଣ୍ଣନାୟଂ ‘‘କେକକେ ଚାତି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ, ତେନ କେକକସ୍ସ ରଟ୍ଠଂ ଦସ୍ସେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ୱଦନ୍ତୋ ଚ ସୋ ‘‘ପୁରିସେ ପସ୍ସତି, ପୁରିସେ ପତିଟ୍ଠିତ’’ନ୍ତି, ‘‘ପସ୍ସାମି ଲୋକେ ସଧନେ ମନୁସ୍ସେ’’ତି ଚ ଆଦୀସୁ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ‘‘ପୁରିସେ, ଲୋକେ, ସଧନେ, ମନୁସ୍ସେ’’ତିଆଦୀନଂ ଉପଯୋଗବହୁୱଚନଭୁମ୍ମେକୱଚନଭାୱେନ ଆଗତତ୍ତା ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚନବହୁୱଚନଭାୱସ୍ସ ପନ ଅପାକଟତ୍ତା ଯେଭୁୟ୍ୟପ୍ପୱତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଇଦମ୍ପି ତାଦିସମେୱା’’ତି ମଞ୍ଞମାନୋ ୱଦତି ମଞ୍ଞେ। ଆଚରିୟା ହି କତ୍ଥଚି ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୟାପି ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କଥେନ୍ତି। ଅୟଂ ପନ ଅମ୍ହାକଂ ରୁଚି – ‘‘କେକକେ’’ତି ଇଦଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନମେୱ ‘‘ପଞ୍ଚାଲା, କୁରୁୟୋ’’ତି ସହଜାତପଦାନି ୱିୟ, ରଟ୍ଠୱାଚକତ୍ତା ପନ ‘‘କୁରୁୟୋ’’ତି ପଦମିୱ ବହୁୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଭଗୱା ‘‘ଖତ୍ତିୟୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ୱେସ୍ସୋ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ସମାନୱିଭତ୍ତୀହି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବେସୁ ସହଜାତପଦେସୁ ପଚ୍ଛିମଂ ଉପଯୋଗୱଚନୱସେନ ନିଦ୍ଦିସେୟ୍ୟ, ୟୁତ୍ତି ଚ ନ ଦିସ୍ସତି ‘‘ପଞ୍ଚାଲା’’ତି, ‘‘କୁରୁୟୋ’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ୱତ୍ୱା ‘‘କେକକେ’’ତି ଉପଯୋଗୱଚନସ୍ସ ୱଚନେ, ତସ୍ମା ‘‘କେକକେ’’ତି ଇଦଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନମେୱ। ତଥା ହି ସଦ୍ଦୱିସୋଧନୱିଧାୟକୋ ଆଚରିୟୋ ତାଦିସାନଂ ପଦାନଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନତ୍ତଞ୍ଞେୱ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ସାମଂ କତେ ପକରଣେ ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବୋ ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ, ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଜୀୱୋ, ସୁଖେ ଦୁକ୍ଖେ ଜୀୱେ’’ତି ଆହ, ଟୀକାୟମ୍ପି ଚ ତେସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭାୱମେୱ ୱିଭାୱେନ୍ତୋ ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବୋ, ସୁଖଂ, ଦୁକ୍ଖଂ, ଜୀୱୋ’’ତି ସାଧନୀୟଂ ରୂପଂ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପୱସେନ ଅକାରୋକାରାନଞ୍ଚ ଏକାରାଦେସୱସେନ ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ, ସୁଖେ, ଦୁକ୍ଖେ, ଜୀୱେ’’ତି ରୂପନିପ୍ଫତ୍ତିମାହ। ସା ପାଠଇନୟାନୁକୂଲା। କଚ୍ଚାୟନାଚରିୟେନପି ପାଠଇନୟଂ ନିସ୍ସାୟ ‘‘ଦ୍ୱିପଦେ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣେ’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନପଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନାହ ୱୁତ୍ତିୟଂ ‘‘ଦ୍ୱେ ପଦାନି ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣାନୀ’’ତି। ‘‘ଦ୍ୱିପଦେ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣେ’’ତି ଚ ଇଦଂ ‘‘ଅଟ୍ଠ ନାଗାୱାସସତାନୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଅଟ୍ଠ ନାଗାୱାସସତେ’’ତି ପଦମିୱ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

କେଚି ପନ ତେସଂ ଭୁମ୍ମେକୱଚନତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯଦି ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ, ‘‘କେକକେ’’ତି ଚ ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ, ‘‘ଏସେସେ ଏକେ ଏକଟ୍ଠେ’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଏସେସେ’’ତି ଇମାନିପି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଭୁମ୍ମୱଚନାନି ୱା ସିୟୁଂ, ଉପଯୋଗୱଚନାନି ୱା। ଯଥେତାନି ଏୱଂୱିଧାନି ନ ହୋନ୍ତି, ସୁଦ୍ଧପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି, ତଥା ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ, କେକକେ’’ତିଆଦୀନିପି ତଥାୱିଧାନି ନ ହୋନ୍ତି, ସୁଦ୍ଧପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି। ଇଚ୍ଚେୱଂ ସବ୍ବଥାପି ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ, ବାଲେ, ପଣ୍ଡିତେ, କେକକେ’’ତି, ‘‘ୱିରତ୍ତେ କୋସିୟାୟନେ, ଅଟ୍ଠ ନାଗାୱାସସତେ, କେ ପୁରିସେ, ଏସେସେ’’ତି ଏୱମାଦୀନଂ ଅନେକେସଂ ପୁରିସଲିଙ୍ଗିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନପୁଂସକଲିଙ୍ଗସବ୍ବନାମଏକୱଚନଅନେକୱଚନୱସେନ ସାସନୱରେ ଠିତାନଂ ପଦାନଂ ନିପ୍ଫତ୍ତି ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚନପୁଥୁୱଚନାନମେକାରାଦେସୱସେନେୱ ଭୱତୀତି ଅୱସ୍ସମିଦଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ, ବାଲେ, ପଣ୍ଡିତେ’’ତିଆଦୀନଂ ସୁଦ୍ଧପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନତା ଅତୀୱ ସୁଖୁମା ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ସବ୍ବେନ କୁଲପୁତ୍ତେନ ଆଚରିୟେ ପୟିରୁପାସିତ୍ୱା ତଦୁପଦେସଂ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଗହେତ୍ୱା ଜାନିତବ୍ବା। ବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ମିଞ୍ହି ସଦ୍ଦତୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଅଧିପ୍ପାୟତୋ ଚ ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକାନଂ ଞାଣଚକ୍ଖୁସମ୍ମୁୟ୍ହନଟ୍ଠାନଭୂତା ପାଠଇନୟା ୱିୱିଧା ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସଦ୍ଦତୋ ତାୱ ଇଦଂ ସମ୍ମୁୟ୍ହନଟ୍ଠାନଂ – ‘‘ୱିରତ୍ତା କୋସିୟାୟନୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ୱିରତ୍ତେ କୋସିୟାୟନେ’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ଦିସ୍ସତି, ‘‘କୋ ପୁରିସୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘କେ ପୁରିସେ’’ତି ସବ୍ବନାମିକପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ଦିସ୍ସତି, ‘‘କିନ୍ନାମୋ ତେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘କୋନାମୋ ତେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ’’ତି ସମାସପଦଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୱିସୟଂ ଦିସ୍ସତି। କିଂ ନାମଂ ଏତସ୍ସାତି କୋନାମୋତି ହି ସମାସୋ। ତେନ ‘‘କୋନାମା ଇତ୍ଥୀ, କୋନାମଂ କୁଲ’’ନ୍ତି ଅୟମ୍ପି ନୟୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ‘‘କ୍ୱ ତେ ବଲଂ ମହାରାଜା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘କୋ ତେ ବଲଂ ମହାରାଜା’’ତି ଏତ୍ଥ କ୍ୱସଦ୍ଦେନ ଇସକଂ ସମାନସୁତିକୋ ସତ୍ତମିୟନ୍ତୋ କୋସଦ୍ଦୋ ଦିସ୍ସତି, କ୍ୱ କୋସଦ୍ଦା ହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞମୀସକସମାନସୁତିକା। ତଥା ‘‘ଇଧ ହେମନ୍ତଗିମ୍ହେସୁ, ଇଧ ହେମନ୍ତଗିମ୍ହିସୁ, ନ ତେନତ୍ଥଂ ଅବନ୍ଧି ସୋ, ନ ତେନତ୍ଥଂ ଅବନ୍ଧିସୂ’’ତି ଅଞ୍ଞାନିପି ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଇଦଂ ସମ୍ମୁୟ୍ହନଟ୍ଠାନଂ – ‘‘ୟଂ ନ କଞ୍ଚନଦ୍ୱେପିଞ୍ଛ, ଅନ୍ଧେନ ତମସା ଗତ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନକାରୋ ‘‘କତ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବୋ। ନ କତନ୍ତି କତଂ ୱିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ହି ନକାରୋ ଉପମାନେ ୱତ୍ତତି, ନ ପଟିସେଧେ।

‘‘ଅସ୍ସନ୍ଧୋ ଅକତଞ୍ଞୂ ଚ,

ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦୋ ଚ ଯୋ ନରୋ;

ହତାୱକାସୋ ୱନ୍ତାସୋ,

ସ ୱେ ଉତ୍ତମପୋରିସୋ’’ତି

ଏୱମାଦୀନିପି ଅଞ୍ଞାନି ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

ଅଧିପ୍ପାୟତୋ ଇଦଂ ସମ୍ମୁୟ୍ହନଟ୍ଠାନଂ – ‘‘ତଣ୍ହଂ ଅସ୍ମିମାନଂ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିୟୋ ଦ୍ୱାଦସାୟତନନିସ୍ସିତଂ ନନ୍ଦିରାଗଞ୍ଚ ହନ୍ତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅନୀଘୋ ଯାତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେପି ତଥା ଅୱତ୍ୱା ତମେୱତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ପରିୟାୟେନ

‘‘ମାତରଂ ପିତରଂ ହନ୍ତ୍ୱା, ରାଜାନୋ ଦ୍ୱେ ଚ ଖତ୍ତିୟେ;

ରଟ୍ଠଂ ସାନୁଚରଂ ହନ୍ତ୍ୱା, ଅନୀଘୋ ଯାତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତି

ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ୱନଂ ଛିନ୍ଦଥ ମା ରୁକ୍ଖଂ, ୱନତୋ ଜାୟତେ ଭୟଂ;

ଛେତ୍ୱା ୱନଞ୍ଚ ୱନଥଂ, ନିବ୍ବନା ହୋଥ ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି

ଏୱମାଦୀନିପି ଅଞ୍ଞାନି ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ସଦ୍ଦତୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଅଧିପ୍ପାୟତୋ ଚ ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକାନଂ ଞାଣଚକ୍ଖୁସମ୍ମୁୟ୍ହନଟ୍ଠାନଭୂତା ପାଠଇନୟା ୱିୱିଧା ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଯଥାହ –

‘‘ଜାନନ୍ତା ଅପି ସଦ୍ଦସତ୍ଥମଖିଲଂ ମୁୟ୍ହନ୍ତି ପାଠକ୍କମେ,

ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ହି ଲୋକନୀତିୱିଧୁରା ପାଠେ ନୟା ୱିଜ୍ଜରେ;

ପଣ୍ଡିଚ୍ଚମ୍ପି ପହାୟ ବାହିରଗତଂ ଏତ୍ଥେୱ ତସ୍ମା ବୁଧୋ,

ସିକ୍ଖେୟ୍ୟାମଲଧମ୍ମସାଗରତରେ ନିବ୍ବାନତିତ୍ଥୂପଗେ’’ତି।

ଏୱଂ ପାଠଇନୟାନଂ ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ, ବାଲେ ଚ, ପଣ୍ଡିତେ ଚା’’ତିଆଦୀନଂ ସୁଦ୍ଧପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନତ୍ତଞ୍ଞେୱ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ, ନ ସୁତିସାମଞ୍ଞେନ ଭୁମ୍ମୋପଯୋଗୱଚନତ୍ତଂ ଭୁମ୍ମୋପଯୋଗୱଚନେହି ତେସଂ ସମାନସୁତିକତ୍ତେପି ପଚ୍ଚତ୍ତଜୋତକତ୍ତା। ସମାନସୁତିକାପି ହି ସଦ୍ଦା ଅତ୍ଥପ୍ପକରଣଲିଙ୍ଗସଦ୍ଦନ୍ତରାଭିସମ୍ବନ୍ଧାଦିୱସେନ ଅତ୍ଥୱିସେସଜୋତକା ଭୱନ୍ତି। ତଂ ଯଥା? ‘‘ସୀହୋ ଗାୟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଏୱଂନାମକୋ ପୁରିସୋ’’ତି ଅତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତି। ‘‘ସୀହୋ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ ଚାଲେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ‘‘ମିଗରାଜା’’ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଏୱଂ ଅତ୍ଥୱସେନ ସମାନସୁତିକାନଂ ଅତ୍ଥୱିସେସଜୋତନଂ ଭୱତି। ସଙ୍ଗାମେ ଠତ୍ୱା ‘‘ସିନ୍ଧୱମାନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅସ୍ସୋ’’ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ରୋଗିସାଲାୟଂ ପନ ‘‘ସିନ୍ଧୱମାନେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଲୱଣ’’ନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଏୱଂ ପକରଣୱସେନ ସମାନସୁତିକାନଂ ଅତ୍ଥୱିସେସଜୋତନଂ ଭୱତି। ‘‘ଇସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଏୱଂନାମିକା ଧମ୍ମଜାତୀ’’ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ‘‘ଇସ୍ସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ‘‘ଅଚ୍ଛମିଗୋ’’ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଏୱଂ ଲିଙ୍ଗୱସେନ ଏକଦେସସମାନସୁତିକାନଂ ଅତ୍ଥୱିସେସଜୋତନଂ ଭୱତି। ଏତ୍ଥ ପନ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଦେୱଦତ୍ତଂ ପକ୍କୋସ ଘଟଧାରକଂ ଦଣ୍ଡଧାରକ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଘଟଦଣ୍ଡାଦୀନି ଲିଙ୍ଗଂ, ତଥାପି ସମାନସୁତିକାଧିକାରତ୍ତା ନ ତଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ।

‘‘ଇସ୍ସା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଚ ‘‘ଇସ୍ସା ପୁରିସମନୁବନ୍ଧିଂସୂ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ପନ ସବ୍ବଥା ସମାନସୁତିକାନଂ ସଦ୍ଦନ୍ତରାଭିସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ଯଥାୱୁତ୍ତଅତ୍ଥୱିସେସଜୋତନଂ ଭୱତି। ତଥା ‘‘ସୀହୋ ଭିକ୍ଖୱେ ମିଗରାଜା ସାୟନ୍ହସମୟଂ ଆସୟା ନିକ୍ଖମତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ମିଗାଧିପୋ କେସରସୀହୋ’’ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ‘‘ସୀହୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ, ସୀହୋ ସେନାପତୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ପନ ‘‘ସୀହୋ ନାମ ସାମଣେରୋ, ସୀହୋ ନାମ ସେନାପତୀ’’ତି ୱିଞ୍ଞାୟତି। ଏୱମ୍ପି ସଦ୍ଦନ୍ତରାଭିସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ସମାନସୁତିକାନଂ ଅତ୍ଥୱିସେସଜୋତନଂ ଭୱତି। ‘‘ଅଦ୍ଦସଂସୁ ଖୋ ଛବ୍ବଗ୍ଗିୟା ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ତରସୱଗ୍ଗିୟେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିହାରଂ ପଟିସଙ୍ଖରୋନ୍ତେ’’ତି ଏୱମ୍ପି ସଦ୍ଦନ୍ତରାଭିସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ସମାନସୁତିକାନଂ

ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗଚ୍ଛସଙ୍ଖାତଅଚ୍ଛୱିସେସଜୋତନଂ ଭୱତି। ତଥା ‘‘ସିଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁ ଇମଂ ନାୱଂ, ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚା’’ତି ଏୱମ୍ପି ସଦ୍ଦନ୍ତରାଭିସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ସମାନସୁତିକାନଂ ଆଲପନଚ୍ଛପଚ୍ଚତ୍ତଚ୍ଛସଙ୍ଖାତଅଚ୍ଛୱିସେସଜୋତନଂ ଭୱତି, ତସ୍ମା ‘‘ୱନପ୍ପଗୁମ୍ବେ ଯଥ ଫୁସ୍ସିତଗ୍ଗେ’’ତିଆଦୀନି ଭୁମ୍ମୋପଯୋଗୱଚନେହି ସଦିସତ୍ତେପିସଦ୍ଦନ୍ତରାଭିସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ସୁଦ୍ଧପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନାନୀତି ଗହେତବ୍ବାନି। ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚନବହୁୱଚନାନଂ ଏୱ ହି ଏକାରାଦେସୱସେନ ଏୱଂୱିଧାନି ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି ଭୁମ୍ମୋପଯୋଗୱଚନାନି ୱିଯାତି। ନନୁ ଚ ଭୋ ଏୱଂୱିଧାନଂ ରୂପାନଂ ପାଠଇଯଂ ଦିସ୍ସନତୋ ‘ଏକାରନ୍ତମ୍ପି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ଅତ୍ଥୀ’ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଓକାରନ୍ତଭାୱୋଗଧରୂପୱିସେସତ୍ତା ତେସଂ ରୂପାନଂ। ଆଦେସୱସେନ ହି ସିଦ୍ଧତ୍ତା ୱିସୁଂ ଏକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ଯଥାୱୁତ୍ତସତ୍ତୱିଧତାଯେୱ ଗହେତବ୍ବାତି।

କେଚି ପନ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ ‘‘ଯାଯଂ ପୁରିସସଦ୍ଦନଯଂ ଗହେତ୍ୱା ‘ଭୂତୋ, ଭୂତା। ଭୂତ’ନ୍ତିଆଦିନା ସବ୍ବେସମୋକାରନ୍ତପଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ୱିଭତ୍ତା, ତତ୍ଥ ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସସହିତାନି ରୂପାନି କିମତ୍ଥଂ ନ ୱୁତ୍ତାନୀ’’ତି? ୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତାଦିସାନି ହି ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନରୂପାନି ପାଠଇନଯେ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାନଯେ ଚ ଉପପରିକ୍ଖିଯମାନେ ‘‘ଗତ୍ଯତ୍ଥକମ୍ମନି, ନଯନତ୍ଥକମ୍ମନି, ୱିଭତ୍ତିୱିପରିଣାମେ, ତଦତ୍ଥେ ଚା’’ତି ସଙ୍ଖେପତୋ ଇମେସୁ ଚତୂସୁଯେୱ ଠାନେସୁ, ପଭେଦତୋ ପନ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଦାନରୋଚନଧାରଣନମୋଯୋଗାଦିଭେଦେ ପନ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସମ୍ପଦାନୱିସଯେ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଇତି ଇମଂ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ନ ୱୁତ୍ତାନୀତି। ନନୁ ଦାନକ୍ରିଯାଯୋଗେ ‘‘ଅଭିରୂପାଯ କଞ୍ଞା ଦେଯ୍ୟା’’ତି ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସସହିତରୂପଦସ୍ସନତୋ ଇମସ୍ମିମ୍ପି ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ ‘‘ପୁରିସାଯ, ଭୂତାଯା’’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ତବ୍ବାନି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ କସ୍ମା ‘‘ଦାନରୋଚନଧାରଣନମୋଯୋଗାଦିଭେଦେ ପନ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସମ୍ପଦାନୱିସଯେ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ଅପାଠଇନଯତ୍ତା। ‘‘ଅଭିରୂପାଯ କଞ୍ଞା ଦେଯ୍ୟା’’ତି ଅଯଞ୍ହି ସଦ୍ଦସତ୍ଥତୋ ଆଗତୋ ନଯୋ, ନ ବୁଦ୍ଧୱଚନତୋ। ବୁଦ୍ଧୱଚନଞ୍ହି ପତ୍ୱା ‘‘ଅଭିରୂପସ୍ସ କଞ୍ଞା ଦେଯ୍ୟା’’ତି ପଦରୂପଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି। ନନୁ ଚ ଭୋ ନମୋଯୋଗାଦୀସୁପି ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସୋ ଦିସ୍ସତୀତି। ସାସନାୱଚରାପି ହି ନିପୁଣା ପଣ୍ଡିତା ‘‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧାଯା’’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ରତନତ୍ତଯଂ ୱନ୍ଦନ୍ତି। କେଚି ପନ –

‘‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧାଯ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ,

ନମୋ ଧମ୍ମାଯ ଧମ୍ମିନୋ;

ନମୋ ସଙ୍ଘାଯ ସଙ୍ଘସ୍ସ,

ନମୋକାରେନ ସୋତ୍ଥି ମେ’’ତି ଚ,

‘‘ମୁଖେ ସରସି ସମ୍ଫୁଲ୍ଲେ, ନଯନୁପ୍ପଲପଙ୍କଜେ;

ପାଦପଙ୍କଜପୂଜାଯ, ବୁଦ୍ଧାଯ ସତତଂ ଦଦେ’’ତି ଚ,

‘‘ନରୋ ନରଂ ଯାଚତି କିଞ୍ଚି ୱତ୍ଥୁଂ, ନରେନ ଦୂତୋ ପହିତୋ ନରାଯା’’ତି ଚ ଗାଥାରଚନମ୍ପି କୁବ୍ବନ୍ତୀତି? ସଚ୍ଚଂ, ସାସନାୱଚରାପି ନିପୁଣା ପଣ୍ଡିତା ‘‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧାଯା’’ତିଆଦୀନିୱତ୍ୱା ରତନତ୍ତଯଂ ୱନ୍ଦନ୍ତି, ଗାଥାରଚନମ୍ପି କୁବ୍ବନ୍ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ତେ ସଦ୍ଦସତ୍ଥେ କତପରିଚଯୱସେନ ସଦ୍ଦସତ୍ଥତୋ ନଯଂ ଗହେତ୍ୱା ତଥାରୂପା ଗାଥାପି ଚୁଣ୍ଣିଯପଦାନିପି ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ‘‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧାଯା’’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ରତନତ୍ତଯଂ ୱନ୍ଦନ୍ତି। ଯେ ପନ ସଦ୍ଦସତ୍ଥେ ଅକତପରିଚଯା ଅନ୍ତମସୋ ବାଲଦାରକା, ତେପି ଅଞ୍ଞେସଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା କତପରିଚଯୱସେନ ‘‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧାଯା’’ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ରତନତ୍ତଯଂ ୱନ୍ଦନ୍ତି, ‘‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି ୱଦନ୍ତା ପନ ଅପ୍ପକତରା। କତ୍ଥଚି ହି ପଦେସେ କୁମାରକେ ଅକ୍ଖରସମଯଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେନ୍ତା ଗରୂ ଅକ୍ଖରାନମାଦିମ୍ହି ‘‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧାଯା’’ତି ସିକ୍ଖାପେନ୍ତି, ନ ପନ ‘‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ପାଠଇନଯେ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାନଯେ ଚ ଉପପରିକ୍ଖିଯମାନେ ଠପେତ୍ୱା ଗତ୍ଯତ୍ଥକମ୍ମାଦିଟ୍ଠାନଚତୁକ୍କଂ, ପଭେଦତୋ ସତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ୱା ଦାନରୋଚନଧାରଣନମୋଯୋଗାଦିଭେଦେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସମ୍ପଦାନୱିସଯେ ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସସହିତାନି ରୂପାନି ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମା କେହିଚି ଅଭିସଙ୍ଖତାନି ‘‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧାଯ, ବୁଦ୍ଧାଯ ଦାନଂ ଦେନ୍ତୀ’’ତି ପଦାନି ପାଠଇଂ ପତ୍ୱା ‘‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦାନଂ ଦେନ୍ତୀ’’ତି ଅଞ୍ଞଥରୂପାନି ଭୱନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଯଂ ପନ ପାଠଇନଯଅଟ୍ଠକଥାନଯାନୁରୂପେନ ଆଯାଦେସସ୍ସ ପଯୋଗରଚନା – ‘‘ବୁଦ୍ଧାଯ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି, ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ୱା, ‘‘ବୁଦ୍ଧାଯ ନଗରଂ ନେନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧଂ ନଗରଂ ନେନ୍ତୀ’’ତି ୱା, ‘‘ବୁଦ୍ଧାଯ ସକ୍କତୋ ଧମ୍ମୋ, ବୁଦ୍ଧେନ ସକ୍କତୋ ଧମ୍ମୋ’’ତି ୱା, ‘‘ବୁଦ୍ଧାଯ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜତି, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜତୀ’’ତି ୱା, ‘‘ବୁଦ୍ଧାଯ ଅପେନ୍ତି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା, ବୁଦ୍ଧସ୍ମା ଅପେନ୍ତି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା’’ତି ୱା , ‘‘ବୁଦ୍ଧାଯ ଧମ୍ମତା, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଧମ୍ମତା’’ତି ୱା, ‘‘ବୁଦ୍ଧାଯ ପସନ୍ନୋ, ବୁଦ୍ଧେ ପସନ୍ନୋ’’ତି ୱା ଇତି ପଭେଦତୋ

ଇମଂ ସତ୍ତଠାନଂ ଓ୍ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଆଯାଦେସୋ ନ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହି –

ପାଠେ ମହାନମକ୍କାର-ସଙ୍ଖାତେ ସାଧୁନନ୍ଦନେ;

ସମ୍ପଦାନେ ନମୋଯୋଗେ, ଆଯାଦେସୋ ନ ଦିସ୍ସତି।

ଏତ୍ଥ ମହାନମକ୍କାରପାଠୋ ନାମ ‘‘ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି ପାଠୋ। ଅତ୍ରାପି ଆଯାଦେସୋ ନ ଦିସ୍ସତି। ଵମ୍ମିକସୁତ୍ତେପି ‘‘ନମୋ କରୋହି ନାଗସ୍ସା’’ତି ଏଵଂ ଆଯାଦେସୋ ନ ଦିସ୍ସତି। ଅମ୍ବଟ୍ଠସୁତ୍ତେପି ‘‘ସୋତ୍ଥି ଭଦନ୍ତେ ହୋତୁ ରଞ୍ଞୋ, ସୋତ୍ଥି ଜନପଦସ୍ସ’’। ଏଵଂ ଆଯାଦେସୋ ନ ଦିସ୍ସତି।

‘‘ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ପାଠସ୍ସ, ଅତ୍ଥସଂଵଣ୍ଣନାଯପି;

ସମ୍ପଦାନେ ନମୋଯୋଗେ, ଆଯାଦେସୋ ନ ଦିସ୍ସତି।

ତଥା ହି

‘‘ସୁପ୍ପବୁଦ୍ଧଂ ପବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସଦା ଗୋତମସାଵକା;

ଯେସଂ ଦିଵା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ, ନିଚ୍ଚଂ ବୁଦ୍ଧଗତା ସତୀ’’ତି

ଇମିସ୍ସା ପାଠଇଯା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ପୁତ୍ତୋ ଗୁଳଂ ଖିପମାନୋ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିଂ ଆଵଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’ତି ଵତ୍ୱା ଗୁଳଂ ଖିପତୀ’’ତି ଆଯାଦେସଵଜ୍ଜିତୋ ସଦ୍ଦରଚନାଵିସେସୋ ଦିସ୍ସତି। ସଗାଥାଵଗ୍ଗଵଣ୍ଣନାଯମ୍ପି ଧନଞ୍ଜାନୀସୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଢଂ ଠିତାପି ନିସିନ୍ନାପି ଖିପିତ୍ୱାପି କାସେତ୍ୱାପି ‘ନମୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’ତି ତସ୍ସ ମୁଣ୍ଡକସ୍ସ ସମଣକସ୍ସ ନମକ୍କାରଂ କରୋସୀ’’ତି ଆଯାଦେସଵଜ୍ଜିତୋ ସଦ୍ଦରଚନାଵିସେସୋ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ‘‘ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାନଂ ଦେତି। ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଭତ୍ତଂ ନ ରୁଚ୍ଚତି। ସମଣସ୍ସ ରୋଚତେ ସଚ୍ଚଂ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଛତ୍ତଂ ଧାରେତି, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସିଲାଘତେ’’ତିଆଦିନା ଆଯାଦେସଵିଵଜ୍ଜିତୋ ସଦ୍ଦରଚନାଵିସେସୋ ଦିସ୍ସତି। ଏଵଂ ଦାନରୋଚନାଦୀସୁ ବହୂସୁ ସମ୍ପଦାନଵିସଯେସୁ ଚତୁତ୍ଥେକଵଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସସହିତଂ ରୂପଂ ନ ଦିସ୍ସତି।

ଗତ୍ୟତ୍ଥକମ୍ମାଦୀସୁ ପନ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହି ‘‘ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସେୟ୍ୟ, ଅପ୍ପୋ ସଗ୍ଗାଯ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଚେତ୍ଥ ଗତ୍ୟତ୍ଥକମ୍ମନି ଦିସ୍ସତି। ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ମୂଲଂ ପଟିକସ୍ସେୟ୍ୟ, ଅପ୍ପୋ ସଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଚ ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ପଟିକସ୍ସେୟ୍ୟା’’ତି ଚେତ୍ଥ କସ ଗତିଯନ୍ତି ଧାତୁସ୍ସ ପତିଉପସଗ୍ଗେନ ଵିସେସିତତ୍ତା ‘‘ଆକଡ୍ଢେୟ୍ୟା’’ତି ଅତ୍ଥୋ ଭଵତି। ‘‘ଅଯଂ ପୁରିସୋ ମମ ଅତ୍ଥକାମୋ, ଯୋ ମଂ ଗହେତ୍ୱାନ ଦକାଯ ନେତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ନଯନତ୍ଥକମ୍ମନି ଦିସ୍ସତି। ଏତ୍ଥ ହି ମଂ ଉଦକଂ ନେତି, ଅତ୍ତନୋ ଵସନକସୋବ୍ଭଂ ପାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଵିରମଥାଯସ୍ମନ୍ତୋ ମମ ଵଚନାଯା’’ତି ଏତ୍ଥ ଵିଭତ୍ତିଵିପରିଣାମେ ଦିସ୍ସତି। ମମ ଵଚନତୋ ଵିରମଥାତି ହି ନିସ୍ସକ୍କଵଚନଵସେନ ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ମହାଗଣାଯ ଭତ୍ତା ମେ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଵିଭତ୍ତିଵିପରିଣାମେ ଦିସ୍ସତି। ମମ ମହତୋ ହଂସଗଣସ୍ସ ଭତ୍ତାତି ହି ସାମିଵଚନଵସେନ ଅତ୍ଥୋ। ମମ ହଂସରାଜାତି ଚେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ଅସକ୍କତା ଚସ୍ମ ଧନଞ୍ଜଯାଯା’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଵିଭତ୍ତିଵିପରିଣାମେ ଦିସ୍ସତି। ମଯଂ ଧନଞ୍ଜଯସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଅସକ୍କତା ଚ ଭଵାମାତି ହି କତ୍ତୁଅତ୍ଥେ ସାମିଵଚନଂ। ତଥା ହି ‘‘ଧନଞ୍ଜଯସ୍ସା’’ତି ଵା ‘‘ଧନଞ୍ଜଯେନା’’ତି ଵା ଵତ୍ତବ୍ବେ ଏଵଂ ଅଵତ୍ୱା ‘‘ଧନଞ୍ଜଯାଯା’’ତି ସମ୍ପଦାନଵଚନଂ ଦାନକ୍ରିଯାଦିକସ୍ସ ସମ୍ପଦାନଵିସଯସ୍ସ ଅଭାଵତୋ ଵିଭତ୍ତିଵିପରିଣାମେଯେଵ ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଧନଞ୍ଜଯରାଜେନ ମଯଂ ଅସକ୍କତା ଚ ଭଵାମାତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଵିଭତ୍ତିଵିପରିଣାମଟ୍ଠାନଂ ମଗ୍ଗିତବ୍ବଂ।

‘‘ଵିରାଗାଯ ଉପସମାଯ ନିରୋଧାଯା’’ତିଆଦୀନି ପନ ଅନେକସହସ୍ସାନି ଆଯାଦେସସହିତାନି ସଦ୍ଦରୂପାନି ତଦତ୍ଥେ ପଵତ୍ତନ୍ତି। ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯାପି ହି ଧମ୍ମଵିନଯସଦ୍ଦତ୍ଥଂ ଵଣ୍ଣେନ୍ତା ‘‘ଧମ୍ମାନଂ ଵିନଯାଯ। ଅନଵଜ୍ଜଧମ୍ମତ୍ଥଞ୍ଚେସ ଵିନଯୋ, ନ ଭଵଭୋଗାଦିଅତ୍ଥ’’ନ୍ତି ତଦତ୍ଥଵସେନେଵ ଆଯାଦେସସହିତଂ ସଦ୍ଦରୂପଂ ପଯୁଞ୍ଜିଂସୁ, ଏଵଂ ଚତୁତ୍ଥେକଵଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସସହିତାନି ରୂପାନି ଗତ୍ୟତ୍ଥକମ୍ମନି ନଯନତ୍ଥକମ୍ମନି ଵିଭତ୍ତିଵିପରିଣାମେ ତଦତ୍ଥେ ଚାତି ଇମେସୁ ଚତୂସୁଯେଵ ଠାନେସୁ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ନ ପନ ଦାନରୋଚନାଦିଭେଦେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସମ୍ପଦାନଵିସଯେ। ତଥା ହି ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ‘‘ଅତ୍ଥାଯାତି ସମ୍ପଦାନଵଚନ’’ନ୍ତି ଆଯାଦେସସହିତଂ ସଦ୍ଦରୂପଂ ଵୁତ୍ତଂ, ପୁରିସସଦ୍ଦାଦିଵସେନ ପନ ତାଦିସାନି ରୂପାନି ନ ଵୁତ୍ତାନି ତାଦିସାନଂ ସଦ୍ଦରୂପାନଂ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଅପ୍ପଵତ୍ତନତୋ। କଚ୍ଚାଯନପ୍ପକରଣେପି ହି ‘‘ଆଯ ଚତୁତ୍ଥେକଵଚନସ୍ସ ତୁ’’ତି ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଵୁତ୍ତିଯଂ ‘‘ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଦେଵମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତି

ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ପୁରିସାଯା’’ତି ୱା ‘‘ସମଣାଯା’’ତି ୱା ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣାଯା’’ତି ୱା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ସିଯା – ନନୁ ଭୋ ତସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତିଯଂ ‘‘ଚତୁତ୍ଥୀତି କିମତ୍ଥଂ ପୁରିସସ୍ସ ମୁଖଂ। ଏକୱଚନସ୍ସାତି କିମତ୍ଥଂ ପୁରିସାନଂ ଦଦାତି। ୱାତି କିମତ୍ଥଂ ଦାତା ହୋତି ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ପୁରିସାଯ ସମଣାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣାଯା’’ତିଆଦୀନି ପଦରୂପାନି ନଯତୋ ଦସ୍ସିତାନି, କେୱଲଂ ପନ ମୁଖସଦ୍ଦଯୋଗତୋ ବହୁୱଚନଭାୱତୋ ୱିକପ୍ପନତୋ ଚ ‘‘ପୁରିସାଯା’’ତିଆଦୀନି ନ ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ମୁଖସଦ୍ଦଯୋଗାଦିୱିରହିତେ ପନ ଠାନେ ଅୱସ୍ସଂ ସିଜ୍ଝନ୍ତୀତି? ଏତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତେ – ‘‘ଚତୁତ୍ଥୀତି କିମତ୍ଥଂ ପୁରିସସ୍ସ ମୁଖ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୋ ‘‘ସଚେ ଆଯାଦେସୋ ଭୱେଯ୍ଯ , ଚତୁତ୍ଥିଯା ଏୱ ଭୱତି, ନ ଛଟ୍ଠିଯା’’ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ମୁଖ’’ନ୍ତି ପଦଂ ଦସ୍ସେସି, ନ ଚ ତେନ ‘‘ମୁଖସଦ୍ଦଟ୍ଠାନେ ଦେତୀତିଆଦିକେ ସମ୍ପଦାନୱିସଯଭୂତେ କ୍ରିଯାପଦେ ଠିତେ ଆଯାଦେସୋ ହୋତୀ’’ତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଏକୱଚନସ୍ସାତି କିମତ୍ଥଂ ପୁରିସାନଂ ଦଦାତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୋପି ‘‘ଏକୱଚନସ୍ସେୱ ଆଯାଦେସୋ ହୋତି, ନ ବହୁୱଚନସ୍ସା’’ତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଦଦାତୀ’’ତି ଇଦଂ ପଦଂ ‘‘ପୁରିସାନ’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ସମ୍ପଦାନୱଚନତ୍ତଂ ଞାପେତୁଂ ଅୱୋଚ, ନ ଚ ‘‘ଦେତୀତିଆଦିକେ ସମ୍ପଦାନୱିସଯଭୂତେ କ୍ରିଯାପଦେ ସତି ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସୋ ହୋତୀ’’ତି ଇମମତ୍ଥଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି। ‘‘ୱାତି କିମତ୍ଥଂ ଦାତା ହୋତି ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତୋପି ‘‘ସମ୍ପଦାନେଯେୱ ୱିକପ୍ପେନ ଆଯାଦେସୋ ହୋତୀ’’ତି ୱିଞ୍ଞାପେତି, ନ ଦାନାଦିକ୍ରିଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଆଯାଦେସୱିଧାନଂ ଞାପେତି।

ଯଦି ପନ ଦାନାଦିକ୍ରିଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଆଯାଦେସୱିଧାନଂ ସିଯା, ୱୁତ୍ତିକାରକେନ ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ୱୁତ୍ତିଯଂ ମୂଲୋଦାହରଣେଯେୱ ‘‘ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯା’’ତି ତଦତ୍ଥପଯୋଗାନି ୱିଯ ‘‘ପୁରିସାଯ ଦୀଯତେ’’ତିଆଦି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ନ ଚ ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମାତି ଚେ? ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ତାଦିସସ୍ସ ପଯୋଗସ୍ସ ଅଭାୱା। ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ହି ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦୋ ସୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକଚ୍ଚାନୋ ‘‘ପୁରିସସ୍ସ ଦୀଯତେ’’ତି ଆଯାଦେସରହିତାନିଯେୱ ରୂପାନି ଦସ୍ସେତି, ‘‘ଅତ୍ଥାଯାତି ସମ୍ପଦାନୱଚନ’’ନ୍ତି ଭଣନ୍ତୋପି ଚ ଥେରୋ ଦାନାଦିକ୍ରିଯାପେକ୍ଖଂ ଅକତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସସହିତଂ ରୂପମେୱ ନିଦ୍ଦିସି। ତେନ ସୋ ପଯୋଗୋ ତଦତ୍ଥପ୍ପଯୋଗୋତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଇତି ଇମେହି କାରଣେହି ଜାନିତବ୍ବଂ ‘‘ଦାନାଦିକ୍ରିଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଆଯାଦେସୱିଧାନଂ ନ କତ’’ନ୍ତି। ଯଜ୍ଜେୱଂ ‘‘ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯା’’ତିଆଦୀନିଯେୱ ତଦତ୍ଥପ୍ପଯୋଗାନି ‘‘ଆଯ ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ ତୁ’’ତି ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ୱିସଯା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ନାଞ୍ଞାନୀତି? ତନ୍ନ, ଅଞ୍ଞାନିପି ୱିସଯାଯେୱ ତସ୍ସ। କତମାନି? ‘‘ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସେଯ୍ଯ, ଅପ୍ପୋ ସଗ୍ଗାଯ ଗଚ୍ଛତି, ଦକାଯ ନେତି, ୱିରମଥାଯସ୍ମନ୍ତୋ ମମୱଚନାଯ, ଗଣାଯ ଭତ୍ତା’’ତିଆଦୀନି। ‘‘ସଗ୍ଗସ୍ସ ଗମନେନ ୱା’’ତିଆଦୀନି ପନ ୱାଧିକାରତ୍ତା ଅୱିସଯାୱାତି।

ନନୁ ଚ ଭୋ ଏୱଂ ସନ୍ତେ ୱୁତ୍ତିକାରକେନ ମୂଲୋଦାହରଣେସୁ ‘‘ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଦେୱମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସେଯ୍ଯା’’ତିଆଦୀନିପି ୱତ୍ତବ୍ବାନି, କିମୁଦାହରଣେ ପନ ‘‘ୱାତି କିମତ୍ଥଂ ସଗ୍ଗସ୍ସ ଗମନେନ ୱା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ସଚ୍ଚଂ, ଅୱଚନେ କାରଣମତ୍ଥି, ତଂ ସୁଣାଥ – ‘‘ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସେଯ୍ଯ, ଅପ୍ପୋ ସଗ୍ଗାଯ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ମୂଲାଯ, ସଗ୍ଗାଯା’’ତି ପଦାନି ସୁଦ୍ଧସମ୍ପଦାନୱଚନାନି ନ ହୋନ୍ତି ଗତ୍ଯତ୍ଥକମ୍ମନି ୱତ୍ତନତୋ, ତସ୍ମା ମୂଲୋଦାହରଣେସୁ ନ ୱୁତ୍ତାନି। ତଥା ‘‘ଦକାଯ ନେତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଦକାଯା’’ତି ପଦଂ ନଯନତ୍ଥକମ୍ମନି ୱତ୍ତନତୋ ସୁଦ୍ଧସମ୍ପଦାନୱଚନଂ ନ ହୋତୀତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ୱିରମଥାଯସ୍ମନ୍ତୋ ମମ ୱଚନାଯା’’ତି ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ୱଚନାଯା’’ତି ପଦଂ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନତ୍ଥେ ୱତ୍ତନତୋ, ‘‘ଗଣାଯ ଭତ୍ତା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଗଣାଯା’’ତି ପଦଂ ସାମିୱଚନତ୍ଥେ ୱତ୍ତନତୋ, ‘‘ଅସକ୍କତା ଚସ୍ମ ଧନଞ୍ଜଯାଯା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଧନଞ୍ଜଯାଯା’’ତି ପଦଂ କତ୍ତୁୱସେନ ସାମିଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତନତୋ ସୁଦ୍ଧସମ୍ପଦାନୱଚନଂ ନ ହୋତୀତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। କିମୁଦାହରଣେପି ‘‘ସଗ୍ଗସ୍ସା’’ତି ପଦଂ ଗମନସଦ୍ଦସନ୍ନିଧାନତୋ ଗତ୍ଯତ୍ଥକମ୍ମନି ୱତ୍ତନତୋ ସୁଦ୍ଧସମ୍ପଦାନୱଚନଂ ନ ହୋତୀତି ‘‘ୱାତି କିମତ୍ଥଂ ସଗ୍ଗସ୍ସ ଗମନେନ ୱା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଞ୍ଚେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାନଯଞ୍ଚ ପତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସସହିତାନି ରୂପାନି ଗତ୍ଯତ୍ଥକମ୍ମାଦୀସୁ ଚତୂସୁଯେୱ ଠାନେସୁ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ନ ପନ ଦାନରୋଚନାଦିଭେଦେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସମ୍ପଦାନୱିସଯେତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ନନୁ ଚ ଭୋ ‘‘ଚନ୍ଦନସାରଂ ଜେଟ୍ଠିକାଯ ଅଦାସି ସୁୱଣ୍ଣମାଲଂ କନିଟ୍ଠାଯା’’ତି ଦାନପ୍ପଯୋଗେ ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସସହିତରୂପଦସ୍ସନତୋ ‘‘ରାଜକଞ୍ଞାଯ ଦୀଯତେ, ରାଜକଞ୍ଞାଯ ରୁଚ୍ଚତି ଅଲଙ୍କାରୋ, ରାଜକଞ୍ଞାଯ ଛତ୍ତଂ ଧାରେତି, ରାଜକଞ୍ଞାଯ ନମୋ କରୋହି, ରାଜକଞ୍ଞାଯ ସୋତ୍ଥି ଭୱତୁ, ରାଜକଞ୍ଞାଯ ସିଲାଘତେ’’ତିଆଦୀହିପି ପଯୋଗେହି ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅଥ କସ୍ମା ‘‘ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାନଯଞ୍ଚ ପତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସସହିତାନି ରୂପାନି ଗତ୍ଯତ୍ଥକମ୍ମାଦୀସୁ ଚତୂସୁଯେୱ ଠାନେସୁ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ନ ପନ ଦାନରୋଚନାଦିଭେଦେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସମ୍ପଦାନୱିସଯେ’’ତି ୱଦଥାତି? ଉପ୍ପଥମୱତିଣ୍ଣୋ ଭୱଂ, ନ ହି ଭୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ୱଚନତ୍ଥଂ ଜାନାତି। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅମ୍ହାକଂ ୱଚନତ୍ଥୋ – ସବ୍ବାନିପି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନି ଏକୱଚନୱସେନ ତତିଯାଚତୁତ୍ଥୀପଞ୍ଚମୀଛଟ୍ଠୀସତ୍ତମୀଠାନେସୁ ସମସମାନି ହୋନ୍ତି, ଅପ୍ପାନି ଅସମାନି, ତସ୍ମା ତାନି ଠପେତ୍ୱା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେସୁ ପୁରିସାଦି ଚିତ୍ତାଦିସଦ୍ଦାନଂ ଅକାରନ୍ତପକତିଭାୱେ ଠିତାନଂ ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସସହିତାନି ରୂପାନି ବୁଦ୍ଧୱଚନାଦୀସୁ ଦାନରୋଚନାଦିଭେଦେ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ସମ୍ପଦାନୱିସଯେ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ତେନେୱ ହି ‘‘ମୂଲାଯ, ସଗ୍ଗାଯ, ଦକାଯ, ୱଚନାଯ, ଗଣାଯା’’ତିଆଦୀନି ଗତ୍ଯତ୍ଥକମ୍ମାଦୀସୁ ଟୀସୁ ‘‘ଅଭିଞ୍ଞାଯ, ସମ୍ବୋଧାଯ, ନିବ୍ବାନାଯା’’ତି ଏୱମାଦୀନି ପନ ଅନେକସତାନି ତିଲିଙ୍ଗପଦାନି ତଦତ୍ଥେଯେୱାତି ଇମେସୁ

ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ‘‘ଦେତି, ରୋଚତି, ଧାରେତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ପନ ସୁଦ୍ଧସମ୍ପଦାନଵିସଯେସୁ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଭଵନ୍ତି ଚତ୍ର –

ଚତୁତ୍ଥେକଵଚନସ୍ସ, ଆଯାଦେସେନ ସଂଯୁତଂ;

ରୂପଂ ଅନିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ, ଠାନେସୁ ଚତୁସୁଟ୍ଠିତଂ।

ଗତ୍ଯତ୍ଥକମ୍ମନି ଚେଵ, ନଯନତ୍ଥସ୍ସ କମ୍ମନି;

ଵିଭତ୍ତିଯା ଵିପଲ୍ଲାସେ, ତଦତ୍ଥେ ଚାତି ନିଦ୍ଦିସେ।

‘‘ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସେଯ୍ଯ, ଅପ୍ପୋ ସଗ୍ଗାଯ ଗଚ୍ଛତି’’;

ଏଵଂ ଗତ୍ଯତ୍ଥକମ୍ମସ୍ମିଂ, ଦିଟ୍ଠମମ୍ହେହି ସାସନେ।

‘‘ଦକାଯ ନେତି’’ ଇଚ୍ଚେଵଂ, ନଯନତ୍ଥସ୍ସ କମ୍ମନି;

‘‘ଵଚନାଯା’’ତି ନିସ୍ସକ୍କେ, ଵିରମଣପ୍ପଯୋଗତୋ।

‘‘ଗଣାଯ’’ଇତି ସାମିସ୍ମିଂ, ‘‘ଭତ୍ତା’’ତି ସଦ୍ଦଯୋଗତୋ;

‘‘ଧନଞ୍ଜଯାଯା’’ତି ପଦଂ, କତ୍ତୁତ୍ଥେ ସାମିସୂଚକଂ।

‘‘ଅସକ୍କତା’’ତି ସଦ୍ଦସ୍ସ, ଯୋଗତୋତି ଵିନିଦ୍ଦିସେ;

ଅଞ୍ଞୋ ଚାପି ଵିପଲ୍ଲାସୋ, ମଗ୍ଗିତବ୍ବୋ ଵିଭାଵିନା।

‘‘ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ, ନିବ୍ବାନାଯା’’ତିମାନି ତୁ;

ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯଵସେନେଵ, ତଦତ୍ଥସ୍ମିଂ ଵିନିଦ୍ଦିସେ।

ଏଵଂ ପାଠାନୁଲୋମେନ, କଥିତୋ ଆଯସମ୍ଭଵୋ;

ଇଦନ୍ତୁ ସୁଖୁମଂ ଠାନଂ, ଚିନ୍ତେତବ୍ବଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ।

ଓକାରନ୍ତଵସେନେଵ, ନାନାନଯସମୁମଣ୍ଡିତା;

ପଦମାଲା ମହେସିସ୍ସ, ସାସନତ୍ଥଂ ପକାସିତା।

ଇମମତିମଧୁରଞ୍ଚେ ଚିତ୍ତିକତ୍ଵା ସୁଣେଯ୍ଯୁଂ,

ଵିଵିଧନଯଵିଚିତ୍ତଂ ସାଧଵୋ ସଦ୍ଦନୀତିଂ;

ଜିନଵରଵଚନେତେ ସଦ୍ଦତୋ ଜାତକଙ୍ଖଂ,

କୁମୁଦମିଵ’ସିନା ଵେ ସୁଟ୍ଠୁ ଛିନ୍ଦେଯ୍ଯୁମେତ୍ଥ।

ଇତି ନଵଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବ୍ଯପ୍ପଥଗତୀସୁ ଵିଞ୍ଞୂନଂ

କୋସଲ୍ଲଝାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ସତ୍ତିନିଚ୍ଛୟୋ ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ

ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ ନାମ

ପଞ୍ଚମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

ଅକାରନ୍ତୋକାରନ୍ତତାପକତିକଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

୬। ଆକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନାମିକପଦମାଲା

ଅଥ ପୁବ୍ବାଚରିୟମତଂ ପୁରେଚରଂ କତ୍ୱା ଆକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପେସୁ ଅଭିଭଵିତୁ ଇଚ୍ଚେତସ୍ସ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲଂ ୱକ୍ଖାମ – ସତ୍ଥା, ସତ୍ଥା, ସତ୍ଥାରୋ। ସତ୍ଥାରଂ, ସତ୍ଥାରୋ। ସତ୍ଥାରା, ସତ୍ଥାରେହି, ସତ୍ଥାରେଭି। ସତ୍ଥୁ, ସତ୍ଥୁସ୍ସ, ସତ୍ଥୁନୋ, ସତ୍ଥାନଂ, ସତ୍ଥାରାନଂ। ସତ୍ଥାରା, ସତ୍ଥାରେହି, ସତ୍ଥାରେଭି। ସତ୍ଥୁ, ସତ୍ଥୁସ୍ସ, ସତ୍ଥୁନୋ, ସତ୍ଥାନଂ, ସତ୍ଥାରାନଂ। ସତ୍ଥରି, ସତ୍ଥାରେସୁ। ଭୋ ସତ୍ଥ, ଭୋ ସତ୍ଥା, ଭୱନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରୋ।

ଅୟଂ ୟମକମହାଥେରେନ କତାୟ ଚୂଳନିରୁତ୍ତିୟା ଆଗତୋ ନୟୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ଚ କଚ୍ଚାୟନେ ଚ ''ସତ୍ଥୁନା''ତି ପଦଂ ଅନାଗତମ୍ପି ଗହେତବ୍ବମେୱ ''ଧମ୍ମରାଜେନ ସତ୍ଥୁନା''ତି ଦସ୍ସନତୋ। ''ସତ୍ଥାରା, ସତ୍ଥୁନା, ସତ୍ଥାରେହି, ସତ୍ଥାରେଭୀ''ତି କମୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅସତିପି ଅତ୍ଥୱିସେସେ ବ୍ୟଞ୍ଜନୱିସେସୱସେନ, ବ୍ୟଞ୍ଜନୱିସେସାଭାୱେପି ଅତ୍ଥନାନତ୍ତତାୱସେନ ସଦ୍ଦନ୍ତରସନ୍ଦସ୍ସନଂ ନିରୁତ୍ତିକ୍କମୋତି ''ସତ୍ଥା''ତି ପଦଂ ଏକୱଚନବହୁୱଚନୱସେନ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନିରୁତ୍ତିପିଟକାଦୀସୁ ପନ ''ସତ୍ଥା''ତି ପଠମାବହୁୱଚନଂ ନ ଆଗତଂ। କିଞ୍ଚାପି ନ ଆଗତଂ, ତଥାପି ''ଅୱିତକ୍କିତା ମଚ୍ଚୁମୁପବ୍ବଜନ୍ତୀ''ତି ପାଠଇୟଂ ''ଅୱିତକ୍କିତା''ତି ପଠମାବହୁୱଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ''ସତ୍ଥା''ତି ପଦସ୍ସ ପଠମାବହୁୱଚନତ୍ତଂ ଅୱସ୍ସମିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ତଥା ୱତ୍ତା, ଧାତା, ଗନ୍ତାଦୀନମ୍ପି ତଗ୍ଗତିକତ୍ତା। ତଥା ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ''ସତ୍ଥାରେ''ତି ଦୁତିୟାବହୁୱଚନଞ୍ଚ ''ସତ୍ଥୁସ୍ସ, ସତ୍ଥାନ''ନ୍ତି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠେକୱଚନବହୁୱଚନାନି ଚ ଆଗତାନି, ଚୂଳନିରୁତ୍ତିୟଂ ପନ ନ ଆଗତାନି। ତତ୍ଥ ''ମାତାପିତରୋ ପୋସେତି। ଭାତରୋ ଅତିକ୍କମତୀ''ତି ଦସ୍ସନତୋ ''ସତ୍ଥାରେ''ତି ଦୁତିୟାବହୁୱଚନରୂପଂ ଅୟୁତ୍ତଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି। କଚ୍ଚାୟନାଦୀସୁ ''ଭୋ ସତ୍ଥ, ଭୋ ସତ୍ଥା'' ଇତି ରସ୍ସଦୀଘୱସେନ ଆଲପନେକୱଚନଦ୍ୱୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ''ଭୋ ସତ୍ଥ'' ଇତିରସ୍ସୱସେନ ଆଲପନେକୱଚନଂ ୱତ୍ୱା ''ଭୱନ୍ତୋ ସତ୍ଥାରୋ''ତି ଆରାଦେସୱସେନ ଆଲପନବହୁୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଚୂଳନିରୁତ୍ତିୟଂ ''ଭୋ ସତ୍ଥ'' ଇତି ରସ୍ସୱସେନ ଆଲପନେକୱଚନଂ ୱତ୍ୱା ''ଭୋ ସତ୍ଥା'' ଇତି ଦୀଘୱସେନ ଆଲପନବହୁୱଚନଂ ଲପିତଂ। ସବ୍ବମେତଂ ଆଗମେ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ୟଥା ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତଥା ଗହେତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ସତ୍ଥୁସଦ୍ଦସ୍ସ ୟଂ ରୂପନ୍ତରଂ ଅମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠଂ, ତଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମ – ତଥା ହି ''ଇମେସଂ ମହାନାମ ତିଣ୍ଣଂ ସତ୍ଥୂନଂ ଏକା ନିଟ୍ଠା ଉଦାହୁ ପୁଥୁ ନିଟ୍ଠା''ତି ପାଠଇୟଂ ''ସତ୍ଥୂନ''ନ୍ତି ପଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ, ତସ୍ମା ଅୟମ୍ପି କମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ''ସତ୍ଥୁ, ସତ୍ଥୁସ୍ସ, ସତ୍ଥୁନୋ, ସତ୍ଥାନଂ, ସତ୍ଥାରାନଂ, ସତ୍ଥୂନ''ନ୍ତି। ଅଭିଭୱିତା, ଅଭିଭୱିତା, ଅଭିଭୱିତାରୋ। ଅଭିଭୱିତାରଂ, ଅଭିଭୱିତାରୋ। ଅଭିଭୱିତାରା, ଅଭିଭୱିତୁନା, ଅଭିଭୱିତାରେହି, ଅଭିଭୱିତାରେଭି। ଅଭିଭୱିତୁ, ଅଭିଭୱିତୁସ୍ସ, ଅଭିଭୱିତୁନୋ, ଅଭିଭୱିତାନଂ, ଅଭିଭୱିତାରାନଂ, ଅଭିଭୱିତୂନଂ। ଅଭିଭୱିତାରା, ଅଭିଭୱିତାରେହି, ଅଭିଭୱିତାରେଭି। ଅଭିଭୱିତୁ, ଅଭିଭୱିତୁସ୍ସ, ଅଭିଭୱିତୁନୋ, ଅଭିଭୱିତାନଂ, ଅଭିଭୱିତାରାନଂ। ଅଭିଭୱିତରି, ଅଭିଭୱିତାରେସୁ। ଭୋ ଅଭିଭୱିତ, ଭୋ ଅଭିଭୱିତା, ଭୱନ୍ତୋ ଅଭିଭୱିତାରୋ। ୟଥା ପନେତ୍ଥ ଅଭିଭୱିତୁ ଇଚ୍ଚେତସ୍ସ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ସତ୍ଥୁନୟେନ ୟୋଜିତା, ଏୱଂ ପରିଭୱିତୁଆଦୀନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ତଂସଦିସାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ସତ୍ଥୁନୟେନ ୟୋଜେତବ୍ବା। ଏତ୍ଥଞ୍ଞାନି ତଂସଦିସାନି ନାମ ''ୱତ୍ତା, ଧାତା''ଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ପଦାନଂ ୱତ୍ତୁଧାତୁ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ପକତିରୂପାନି।

ୱତ୍ତା ଧାତା ଗନ୍ତା ନେତା,

ଦାତା କତ୍ତା ଚେତା ତାତା;

ଛେତ୍ତା ଭେତ୍ତା ହନ୍ତା ମେତା,

ଜେତା ବୋଦ୍ଧା ଞାତା ସୋତା।

ଗଜ୍ଜିତା ୱସ୍ସିତା ଭତ୍ତା, ମୁଚ୍ଛିତା ପଟିସେଧିତା;

ଭାସିତା ପୁଚ୍ଛିତା ଖନ୍ତା, ଉଟ୍ଠାତୋକ୍କମିତା ତତା।

ନତ୍ତା ପନତ୍ତା ଅକ୍ଖାତା, ସହିତା ପଟିସେୱିତା;

ନେତା ୱିନେତା ଇଚ୍ଚାଦୀ, ୱତ୍ତରେ ସୁଦ୍ଧକତ୍ତରି।

ଉପ୍ପାଦେତା ୱିଞ୍ଞାପେତା, ସନ୍ଦସ୍ସେତା ପବ୍ରୂହେତା;

ବୋଧେତାଦୀ ଚଞ୍ଞେ ସଦ୍ଦା, ଞେୟ୍ୟା ହେତୁସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥସ୍ମିଂ।

କତ୍ତା ଖତ୍ତା ନେତ୍ତା ଭତ୍ତା, ପିତା ଭାତାତିମେ ପନ;

କିଞ୍ଚି ଭିଜ୍ଜନ୍ତି ସୁତ୍ତସ୍ମିଂ, ତଂ ପଭେଦଂ କଥେସ୍ସହଂ।

ସତ୍ଥାତିଆଦୀସୁ କେଚି, ଉପଯୋଗେନ ସାମିନା;

ସହେୱ ନିଚ୍ଚଂ ୱତ୍ତନ୍ତି, ନେୱ ୱତ୍ତନ୍ତି କେଚି ତୁ।

ତତ୍ର କତ୍ତୁସଦ୍ଦାଦୟୋ ରୂପନ୍ତରୱସେନ ସତ୍ଥୁସଦ୍ଦତୋ କିଞ୍ଚି ଭିଜ୍ଜନ୍ତି। ତଥା ହି ‘‘ଉଟ୍ଠେହି କତ୍ତେ ତରମାନୋ, ଗନ୍ତ୍ୱା ୱେସ୍ସନ୍ତରଂୱଦା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘କତ୍ତେ’’ତି ଇଦଂ ଆଲପନେକୱଚନରୂପଂ, ଏୱଞ୍ହି ‘‘ଭୋ କତ୍ତା’’ତି ରୂପତୋ ରୂପନ୍ତରଂ ନାମ। ‘‘ତେନ ହି ଭୋ ଖତ୍ତେ ଯେନ ଚମ୍ପେୟ୍ୟକା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ତେନୁପସଙ୍କମା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଖତ୍ତେ’’ତି ଇଦଞ୍ଚାଲପନେକୱଚନରୂପଂ। ଏୱମ୍ପି ‘‘ଭୋ ଖତ୍ତା’’ତି ରୂପତୋ ରୂପନ୍ତରଂ ନାମ। ‘‘ନେତ୍ତେ ଉଜୁଂ ଗତେ ସତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ନେତ୍ତେ’’ତି ଇଦଂ ସତ୍ତମିଯା ଏକୱଚନରୂପଂ, ଏତମ୍ପି ‘‘ନେତ୍ତରୀ’’ତି ରୂପତୋ ରୂପନ୍ତରଂ। ‘‘ଆରାଧୟତି ରାଜାନଂ, ପୂଜଂ ଲଭତି ଭତ୍ତୁସୁ’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଭତ୍ତୂସୁ’’ତି ଇଦଂ ସତ୍ତମିଯା ବହୁୱଚନରୂପଂ। ‘‘ଭତ୍ତାରେସୁ’’ତି ରୂପତୋ ରୂପନ୍ତରଂ, ଅତ୍ର ‘‘ଭତ୍ତୂସୁ’’ତି ଦସ୍ସନତୋ, ‘‘ମାତାପିତୂସୁ ପଣ୍ଡିତା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପିତୂସୁ’’ତି ଦସ୍ସନତୋ ଚ ‘‘ୱତ୍ତୂସୁ ଧାତୂସୁ ଗନ୍ତୂସୁ ନେତୂସୁ ଦାତୂସୁ କତ୍ତୂସୁ’’ତି ଏୱମାଦିନୟୋପି ଗହେତବ୍ବୋ। ଅୟଂ ନୟୋ ସତ୍ଥୁସଦ୍ଦେପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ୱିଯ ଅମ୍ହେ ପଟିଭାତି।

ପିତା, ପିତା, ପିତରୋ। ପିତରଂ, ପିତରୋ। ପିତରା, ପିତୁନା, ପେତ୍ୟା, ପିତରେହି, ପିତରେଭି, ପିତୂହି, ପିତୂଭି। ପିତୁ, ପିତୁସ୍ସ, ପିତୁନୋ , ପିତାନଂ, ପିତରାନଂ, ପିତୂନଂ। ପିତରା, ପେତ୍ୟା, ପିତରେହି, ପିତରେଭି, ପିତୂହି, ପିତୂଭି। ପିତୁ, ପିତୁସ୍ସ, ପିତୁନୋ, ପିତାନଂ, ପିତରାନଂ, ପିତୂନଂ। ପିତରି, ପିତରେସୁ, ପିତୂସୁ। ଭୋ ପିତ, ଭୋ ପିତା, ଭୱନ୍ତୋ ପିତରୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ପେତ୍ୟା, ପିତୂନ’’ନ୍ତି ଇମଂ ନୟଦ୍ୱୟଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଭାତୁସଦ୍ଦସ୍ସ ଚ ପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ‘‘ମତ୍ୟା ଚ ପେତ୍ୟା ଚ କତଂ ସୁସାଧୁ, ଅନୁଞ୍ଞାତୋସି ମାତାପିତୂହି, ମାତାପିତୂନଂ ଅଚ୍ଚୟେନା’’ତି ଚ ଦସ୍ସନତୋ ପିତୁସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ପେତ୍ୟା, ପିତୂହି, ପିତୂଭି। ପିତୂନ’’ନ୍ତି ରୂପଭେଦୋ ଚ, ‘‘ପିତରୋ’’ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ରସ୍ସତ୍ତଞ୍ଚ ସତ୍ଥୁସଦ୍ଦତୋ ୱିସେସୋ। ତତ୍ଥ ଚ ‘‘ପେତ୍ୟା’’ତି ଇଦଂ ‘‘ଜନ୍ତୁଯୋ, ହେତୁଯୋ, ହେତୁୟା, ଅଧିପତିୟା’’ତି ପଦାନି ୱିଯ ଅଚିନ୍ତେୟ୍ୟଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଚୋଦନା ସୋଧନା ଚାତ୍ର ଭୱତି – ସତ୍ଥା ପିତା ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନି ନିପ୍ଫନ୍ନତ୍ତମୁପାଦାୟ ଆକାରନ୍ତାନୀତି ଚ, ପଠମଂ ଠପେତବ୍ବଂ ପକତିରୂପମୁପାଦାୟ ଉକାରନ୍ତାନୀତି ଚ ତୁମ୍ହେ ଭଣଥ, ‘‘ହେତୁ ସତ୍ଥାରଦସ୍ସନଂ। ଅମାତାପିତରସଂୱଡ୍ଢୋ। କତ୍ତାରନିଦ୍ଦେସୋ’’ତିଆଦୀସୁ ପନ ସତ୍ଥାର ଇଚ୍ଚାଦୀନି କଥଂ ତୁମ୍ହେ ଭଣଥାତି? ଏତାନିପି ମୟଂ ପକତିରୂପମୁପାଦାୟ ଉକାରନ୍ତାନୀତି ଭଣାମାତି। ନନୁ ଚ ଭୋ ଏତାନି ଅକାରନ୍ତାନୀତି? ନ, ଉକାରନ୍ତାନିୟେୱ ତାନି। ନନୁ ଚ ଭୋ ଯୋ ଅଂ ନାଦୀନି ପରଭୂତାନି ୱଚନାନି ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି ଯେହି ଉକାରନ୍ତସଦ୍ଦାନମନ୍ତସ୍ସ ଆରାଦେସୋ ସିୟା, ତସ୍ମା ଅକାରନ୍ତାନୀତି? ନ, ଈଦିସେ ଠାନେ ପରଭୂତାନଂ ଯୋ ଅଂ ନାଦୀନଂ ୱଚନାନମନୋକାସତ୍ତା। ତଥା ହି ସମାସୱିସୟୋ ଏସୋ। ସମାସୱିସୟସ୍ମିଞ୍ହି ଅଚିନ୍ତେୟ୍ୟାନିପି ରୂପାନି ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଭୋ ‘‘ଗାମତୋ ନିକ୍ଖମତୀ’’ତି ପୟୋଗସ୍ସ ୱିଯ ଅସମାସୱିସୟେ ‘‘ସତ୍ଥାରତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ନିଦ୍ଦେସପାଠଇଦସ୍ସନତୋ ‘‘ହେତୁ ସତ୍ଥାରଦସ୍ସନ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସତ୍ଥାର ଇଚ୍ଚାଦୀନି ଅକାରନ୍ତାନୀତି ଚିନ୍ତେତବ୍ବାନୀତି? ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବାନି ‘‘ସତ୍ଥାରତୋ ସତ୍ଥାରଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଉକାରନ୍ତତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ହି ଅସମାସତ୍ତେପି ତୋପଚ୍ଚୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ସତ୍ଥୁସଦ୍ଦସ୍ସ ଉକାରୋ ଆରାଦେସଂ ଲଭତି। ଯାନି ପନ ତୁମ୍ହେ ଉକାରସ୍ସ ଆରାଦେସନିମିତ୍ତାନି ଯୋ ଅଂନାଦୀନି ୱଚନାନି ଇଚ୍ଛଥ, ତାନି ଈଦିସେ ଠାନେ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ପମାଣଂ ନ ହୋନ୍ତି। କାନି ପନ ହୋନ୍ତୀତି ଚେ? ଅସମାସୱିସୟେ ତୋପଚ୍ଚୟୋ ଚ ସମାସୱିସୟେ ପରପଦାନି ଚ ପରପଦାଭାୱେ ସ୍ୟାଦିୱିଭତ୍ତିୟୋ ଚାତି ଇମାନେୱ ଈଦିସେ ଠାନେ ଏକନ୍ତେନ ପମାଣଂ ହୋନ୍ତି। ତଥା ହି ଧମ୍ମପଦଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଯାୱଦେୱ ଅନତ୍ଥାୟ, ଞତ୍ତଂ ବାଲସ୍ସ ଜାୟତୀ’’ତି ଇମିସ୍ସା ପାଠଇୟା ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାୟଂ ‘‘ଅୟଂ ନିମ୍ମାତାପିତରୋତି ଇମସ୍ମିଂ ପହଟେ ଦଣ୍ଡୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ନିମ୍ମାତାପିତରୋତି ଇମସ୍ସ ସମାସୱିସୟତ୍ତା ସିମ୍ହି ପରେ ଉକାରୋ ଆରାଦେସଂ ଲଭତି, ତତୋ ସିସ୍ସ ଓକାରାଦେସୋ, ଇଚ୍ଚେତଂ ପଦଂ ପକତିରୂପୱସେନ ଉକାରନ୍ତଂ ଭୱତି। ନିପ୍ଫନ୍ନତ୍ତମୁପାଦାୟ ‘‘ପୁରିସୋ, ଉରଗୋ’’ତି ପଦାନି ୱିଯ ଓକାରନ୍ତଞ୍ଚ ଭୱତି। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ସମାସୱିଗ୍ଗହୋ ‘‘ମାତା ଚ ପିତା ଚ ମାତାପିତରୋ, ନତ୍ଥି ମାତାପିତରୋ ଏତସ୍ସାତି ନିମ୍ମାତାପିତରୋ’’ତି। ପକତିରୂପୱସେନ ହି ‘‘ନିମ୍ମାତାପିତୁ’’ ଇତି ଠିତେ ସିୱଚନସ୍ମିଂ ପରେ ଉକାରସ୍ସ ଆରାଦେସୋ ହୋତି। କତ୍ଥଚି ପନ ଧମ୍ମପଦଟ୍ଠକଥାପୋତ୍ଥକେ

‘‘ଅଯଂ ନିମ୍ମାତାପିତିକୋ’’ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ଏସୋ ପନ ‘‘ଅଯଂ ନିମ୍ମାତାପିତରୋ’’ତି ପଦସ୍ସ ଅଯୁତ୍ତଂ ମଞ୍ଞମାନେହି ଠପିତୋତି ମଞ୍ଞାମ, ନ ସୋ ଅଯୁତ୍ତୋ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠୋ। ସୋ ହି ଉମଙ୍ଗଜାତକଟ୍ଠକଥାଯଂ ଏକପିତରୋତି ସିମ୍ହି ଆରାଦେସପଯୋଗେନ ସମେତି। ତଥା ହି –

‘‘ଯଥାପି ନିଯକୋ ଭାତା,

ସୋଦରିଯୋ ଏକମାତୁକୋ;

ଏୱଂ ପଞ୍ଚାଲଚନ୍ଦୋ ତେ,

ଦଯିତବ୍ବୋ ରଥେସଭା’’ତି

ଇମିସ୍ସା ପାଳିଯା ଅତ୍ଥଂ ସଂୱଣ୍ଣେନ୍ତେହି ପାଳିଯଞ୍ଞୂହି ଗରୂହି ‘‘ନିଯକୋତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକୋ ଏକପିତରୋ ଏକମାତୁଯା ଜାତୋ’’ତି ସିମ୍ହି ଆରାଦେସପଯୋଗରଚନା କତା। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ସିମ୍ହି ଆରାଦେସେ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗପ୍ପଯୋଗୋଯେୱମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠୋ, ଅଥ ଖୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପ୍ପଯୋଗୋପି ସାସନେ ଦିଟ୍ଠୋ। ତଥା ହି ୱିନଯପିଟକେ ଚୂଳୱଗ୍ଗେ ‘‘ଅସ୍ସମଣୀ ହୋତି ଅସକ୍ୟଧୀତରା’’ତି ପଦଂ ଦିସ୍ସତି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସମାସୱିଗ୍ଗହୋ ‘‘ସକ୍ୟକୁଲେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ସକ୍ୟସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଧୀତା ସକ୍ୟଧୀତରା, ନ ସକ୍ୟଧୀତରା ଅସକ୍ୟଧୀତରା’’ତି। ଇଧାପି ସିମ୍ହି ପରେ ଉକାରସ୍ସ ଆରାଦେସୋ କତୋ, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱସ୍ସ ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା ଆପଚ୍ଚଯୋ, ତତୋ ସିଲୋପୋ ଚ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଏୱଂ ସମାସପଦତ୍ତେ ସତ୍ଥୁ ପିତୁ କତ୍ତୁସଦ୍ଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲାଯଂ ୱୁତ୍ତରୂପତୋ କୋଚି କୋଚି ରୂପୱିସେସୋ ଦିସ୍ସତି। ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ରୂପୱିସେସୋ ନଯଞ୍ଞୁନା ମଗ୍ଗିତବ୍ବୋ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ। କୋ ହି ନାମ ସମତ୍ଥୋ ନିସ୍ସେସତୋ ବୁଦ୍ଧୱଚନସାଗରେ ସଂକିଣ୍ଣାନି ୱିଚିତ୍ରାନି ପଣ୍ଡିତଜନାନଂ ହଦଯୱିମ୍ହାପନକରାନି ପଦରୂପରତନାନି ସମୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ, ତସ୍ମା ଅମ୍ହେହି ଅପ୍ପମତ୍ତକାନିଯେୱ ଦସ୍ସିତାନି।

ଅଦନ୍ଧଜାତିକୋ ୱିଞ୍ଞୂ-ଜାତିକୋ ସତତଂ ଇଧ;

ଯୋଗଂ କରୋତି ଚେ ସତ୍ଥୁ, ପାଳିଯଂ ସୋ ନ କଙ୍ଖତି।

ଯେ ପନିଧ ଅମ୍ହେହି ‘‘ସତ୍ଥା, ଅଭିଭୱିତା, ୱତ୍ତା, କତ୍ତା’’ଦଯୋ ସଦ୍ଦା ପକାସିତା, ତେସୁ କେଚି ଉପଯୋଗୱଚନେନ ସଦ୍ଧିଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱତ୍ତନ୍ତି ‘‘ପୁଚ୍ଛିତା, ୱଙ୍କମିତା’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ତଥା ହି ‘‘ଅଭିଜାନାସି ନୋ ତ୍ୱଂ ମହାରାଜ ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ଅଞ୍ଞେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ପୁଚ୍ଛିତା। ନିଦ୍ଦଂ ୱଙ୍କମିତା’’ତିଆଦିପଯୋଗା ବହୂ ଦିସ୍ସନ୍ତି। କେଚି ସାମିୱଚନେନ ସଦ୍ଧିଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଅଭିଭୱିତା, ୱତ୍ତା’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ତଥା ହି ‘‘ପଚ୍ଚାମିତ୍ତାନଂ ଅଭିଭୱିତା, ତସ୍ସ ଭୱନ୍ତି ୱତ୍ତାରୋ। ଅମତସ୍ସ ଦାତା। ପରିସ୍ସଯାନଂ ସହିତା। ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ, ଉପ୍ପାଦେତା ନରୁତ୍ତମୋ’’ତିଆଦିପଯୋଗା ବହୂ ଦିସ୍ସନ୍ତି। କେଚି ପନ ଉପଯୋଗୱଚନେନପି ସଦ୍ଧିଂ ନେୱ ୱତ୍ତନ୍ତି ନିଯୋଗା ପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ପୱତ୍ତନତୋ। ତଂ ଯଥା? ‘‘ସତ୍ଥା, ପିତା, ଭାତା, ନତ୍ତା’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଉପଯୋଗୱଚନେନ ସଦ୍ଧିଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତିଆଦିୱଚନଂ କମ୍ମଭୂତଂ ଅତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ କତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ଉକାରନ୍ତତାପକତିକାନଂ ଆକାରନ୍ତପଦାନଂ ପୱତ୍ତିଂ ୱିଦିତ୍ୱା ସଦ୍ଦେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଚ କୋସଲ୍ଲମିଚ୍ଛନ୍ତେହି ପୁନ ଲିଙ୍ଗଅନ୍ତୱସେନ ‘‘ସତ୍ଥା, ସତ୍ଥୋ, ସତ୍ଥ’’ନ୍ତି ତିକଂ କତ୍ୱା ପଦାନମତ୍ଥୋ ଚ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଚ ପଦାନଂ ସଦିସାସଦିସତା ଚ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା। ତତ୍ର ହି ‘‘ସତ୍ଥା’’ତି ଇଦଂ ପଠମଂ ଉକାରନ୍ତତାପକତିଯଂ ଠତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଆକାରନ୍ତଭୂତଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ, ‘‘ସତ୍ଥୋ’’ତି ଇଦଂ ପଠମଂ ଅକାରନ୍ତତାପକତିଯଂ ଠତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଓକାରନ୍ତଭୂତଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ, ‘‘ସତ୍ଥ’’ନ୍ତିଦଂ ପନ ପଠମଂ ଅକାରନ୍ତତାପକତିଯଂ ଠତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତଭୂତଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ। ତତ୍ର ସତ୍ଥାତି ସଦେୱକଂ ଲୋକଂ ସାସତି ଅନୁସାସତୀତି ସତ୍ଥା, କୋ ସୋ? ଭଗୱା। ସତ୍ଥୋତି ସହ ଅତ୍ଥେନାତି ସତ୍ଥୋ, ଭଣ୍ଡମୂଲଂ ଗହେତ୍ୱା ୱାଣିଜ୍ଜାଯ ଦେସନ୍ତରଂ ଗତୋ ଜନସମୂହୋ। ସତ୍ଥନ୍ତି ସାସତି ଆଚିକ୍ଖତି ଅତ୍ଥେ ଏତେନାତି ସତ୍ଥଂ, ବ୍ୟାକରଣାଦିଗନ୍ଥୋ, ଅଥ ୱା ସସତି ହିଂସତି ସତ୍ତେ ଏତେନାତି ସତ୍ଥଂ, ଅସିଆଦି। ‘‘ସତ୍ଥା, ସତ୍ଥା, ସତ୍ଥାରୋ। ସତ୍ଥାରଂ, ସତ୍ଥାରୋ’’ତି ପୁରେ ୱିଯ ପଦମାଲା। ‘‘ସତ୍ଥୋ, ସତ୍ଥା। ସତ୍ଥଂ, ସତ୍ଥେ’’ତି ପୁରିସନଯେନ ପଦମାଲା। ‘‘ସତ୍ଥଂ, ସତ୍ଥାନି, ସତ୍ଥା। ସତ୍ଥଂ, ସତ୍ଥାନି, ସତ୍ଥେ’’ତି ନପୁଂସକେ ୱତ୍ତମାନ ଚିତ୍ତନଯେନ ପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ଏୱଂ ତିଧା ଭିନ୍ନାସୁ ନାମିକପଦମାଲାସୁ ପଦାନଂ ସଦିସାସଦିସତା ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା।

ସତ୍ଥା ତିଟ୍ଠତି ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ସତ୍ଥା ଯନ୍ତି ଧନତ୍ଥିକା;

ସନ୍ତା ଅପେତି ପୁରିସୋ, ଭୋନ୍ତୋ ସନ୍ତା ଦଦାଥ ସଂ।

ଏୱଂ ସୁତିସାମଞ୍ଞୱସେନ ସଦିସତା ଭୱତି।

ସଙ୍କଂ ଯଂ ତିଖିଣଂ ତେନ, ସନ୍ତୋ କତ୍ୱାନ କପ୍ପିଯଂ;

ଫଲଂ ସତ୍ଥୁସ୍ସ ପାଦାସି, ସନ୍ତା ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତି।

ଏୱଂ ଅସୁତିସାମଞ୍ଞୱସେନ ଅସଦିସତା ଭୱତି, ତଥା ଲିଙ୍ଗଅନ୍ତୱସେନ। ''ଚେତା ଚେତୋ''ତି ଚ ''ତାତା ତାତୋ''ତି ଚ ଦ୍ୱୟଂ କତ୍ୱା ପଦାନମନ୍ତୋ ଚ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଚ ପଦାନଂ ସଦିସାସଦିସତା ଚ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା।

ତତ୍ର ହି ''ଚେତା''ତି ପଠମଂ ଉକାରନ୍ତତାପକତିଯଂ ଠତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଆକାରନ୍ତଭୂତଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ, ତଥା ''ତାତା''ତି ପଦଦ୍ୱଯଂ। ''ଚେତୋ''ତି ଇଦଂ ପନ ପଠମଂ ଅକାରନ୍ତତାପକତିଯଂ ଠତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଓକାରନ୍ତଭୂତଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ, ତଥା ''ତାତୋ''ତି ପଦଦ୍ୱଯଂ। ତତ୍ର ଚେତାତି ଚିନୋତି ରାସିଂ କରୋତୀତି ଚେତା, ପାକାରଚିନନକୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ଇଟ୍ଠକୱଡ୍ଢକୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚେତୋତି ଚିତ୍ତଂ, ଏୱଂନାମକୋ ୱା ଲୁଦ୍ଦୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଚିତ୍ତଂ ''ଚେତଯତି ଚିନ୍ତେତୀ''ତି ଅତ୍ଥୱସେନ ଚେତୋ, ଲୁଦ୍ଦୋ ପନ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱସେନ। ତାତାତି ତାଯତୀତି ତାତା। ''ଅଘସ୍ସ ତାତା ହିତସ୍ସ ୱିଧାତା''ତିସ୍ସ ପଯୋଗୋ। ''ତାତୋ''ତି ଏତ୍ଥାପି ତାଯତୀତି ତାତୋ, ପୁତ୍ତାନଂ ପିତୂସୁ, ପିତରାନଂ ପୁତ୍ତେସୁ, ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେସୁ ପିଯପୁଗ୍ଗଲେସୁ ୱତ୍ତବ୍ବୱୋହାରୋ ଏସୋ। ''ସୋ ନୂନ କପଣୋ ତାତୋ, ଚିରଂ ରୁଚ୍ଛତି ଅସ୍ସମେ। କିଚ୍ଛେନାଧିଗତା ଭୋଗା, ତେ ତାତୋ ୱିଧମଂ ଧମଂ। ଏହି ତାତା''ତିଆଦୀସୁ ଚସ୍ସ ପଯୋଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ''ଚେତା, ଚେତା, ଚେତାରୋ। ଚେତାରଂ, ଚେତାରୋ''ତି ସତ୍ଥୁନଯେନ ପଦମାଲା। ''ଚେତୋ, ଚେତା। ଚେତଂ, ଚେତେ। ଚେତସା, ଚେତେନା''ତି ମନୋଗଣନଯେନ ଞେଯ୍ୟା। ଅଯଂ ଚିତ୍ତୱାଚକସ୍ସ ଚେତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା। ''ଚେତୋ, ଚେତା। ଚେତଂ, ଚେତେ। ଚେତେନା''ତି ପୁରିସନଯେନ ଞେଯ୍ୟା। ଅଯଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାଚକସ୍ସ ଚେତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା। ''ତାତା, ତାତା, ତାତାରୋ। ତାତାର''ନ୍ତି ସତ୍ଥୁନଯେନ ଞେଯ୍ୟା। ''ତାତୋ, ତାତା, ତାତ''ନ୍ତି ପୁରିସନଯେନ ଞେଯ୍ୟା। ଏୱମିମାସୁପି ନାମିକପଦମାଲାସୁ ପଦାନଂ ସଦିସାସଦିସତା ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା, ତଥା ଲିଙ୍ଗଅନ୍ତୱସେନ ''ଞାତା, ଞାତୋ, ଞାତଂ, ଞାତା''ତି ଚତୁକ୍କଂ କତ୍ୱା ପଦାନମନ୍ତୋ ଚ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଚ ପଦାନଂ ସଦିସାସଦିସତା ଚ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା।

ତତ୍ର ହି ''ଞାତା''ତି ଇଦଂ ପଠମଂ ଉକାରନ୍ତତାପକତିଯଂ ଠତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଆକାରନ୍ତଭୂତଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ। ''ଞାତୋ ଞାତ''ନ୍ତି ଇମାନି ଯଥାକ୍କମଂ ପଠମଂ ଅକାରନ୍ତତାପକତିଯଂ ଠତ୍ୱା ପଚ୍ଛୋକାରନ୍ତନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତଭୂତାନି ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗେସୁ ପୁନ୍ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନି। ତଥା ହି ''ଞାତୋ ଅତ୍ଥୋ ସୁଖାୱହୋ। ଞାତମେତଂ କୁରଙ୍ଗସ୍ସା''ତି ନେସଂ ପଯୋଗା ଦିସ୍ସନ୍ତି। ''ଞାତା''ତି ଇଦଂ ପନ ପଠମଂ ଆକାରନ୍ତତାପକତିଯଂ ଠତ୍ୱା ପଚ୍ଛାପି ଆକାରନ୍ତଭୂତଂ ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗେସୁ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ। ତଥା ହି ''ଏସା ଇତ୍ଥିମଯା ଞାତା''ତି ପଯୋଗୋ। ତତ୍ର ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗପକ୍ଖେ ''ଜାନାତୀତି ଞାତା''ତି କତ୍ତୁକାରକୱତ୍ତମାନକାଲୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାଦିପକ୍ଖେ ''ଞାଯିତ୍ଥାତି ଞାତା ଞାତୋ ଞାତ''ନ୍ତି କମ୍ମକାରକାତୀତକାଲୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଏସ ନଯୋ ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ''ଞାତା, ଞାତା, ଞାତାରୋ। ଞାତାର''ନ୍ତି ସତ୍ଥୁନଯେନ ଞେଯ୍ୟା। ''ଞାତୋ, ଞାତା। ଞାତ''ନ୍ତି ପୁରିସନଯେନ ଞେଯ୍ୟା। ''ଞାତଂ, ଞାତାନି, ଞାତା। ଞାତଂ, ଞାତାନି, ଞାତେ''ତି ୱଦ୍ଧମାନଚିତ୍ତନଯେନ ଞେଯ୍ୟା। ''ଞାତା, ଞାତା, ଞାତାଯୋ। ଞାତଂ, ଞାତା, ଞାତାଯୋ''ତି ୱଦ୍ଧମାନକଞ୍ଞାନଯେନ ଞେଯ୍ୟା। ଏୱମିମାସୁପି ନାମିକପଦମାଲାସୁ ପଦାନଂ ସଦିସାସଦିସତା ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା। ଅଞ୍ଞେସୁପି ଠାନେସୁ ଯଥାରହଂ ଇମିନା ନଯେନ ସଦିସାସଦିସତା ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବା। ୱତ୍ତା ଧାତା ଗନ୍ତାଦୀନମ୍ପି ''ୱଦତୀତି ୱତ୍ତା, ଧାରେତୀତି ଧାତା, ଗଚ୍ଛତୀତି ଗନ୍ତା''ତିଆଦିନା ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ନିବ୍ବଚନାନି ଞେଯ୍ୟାନି।

ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅମ୍ହେହି ପକିଣ୍ଣକୱଚନଂ କଥିତଂ, ତଂ ''ଅଟ୍ଠାନେ ଇଦଂ କଥିତ''ନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ଅଯଂ ସଦ୍ଦନୀତି ନାମ ସଦ୍ଦାନମତ୍ଥାନଞ୍ଚ ଯୁତ୍ତାଯୁତ୍ତିପକାସନତ୍ଥଂ କତାରମ୍ଭତ୍ତା ନାନପ୍ପକାରେନ ସବ୍ବଂ ମାଗଧୱୋହାରଂ ସଙ୍ଖୋଭେତ୍ୱା କଥିତାଯେୱ ସୋଭତି, ନ ଇତରଥା, ତସ୍ମା ନାନପ୍ପଭେଦେନ ୱତ୍ତୁମିଚ୍ଛାଯ ସମ୍ଭୱତୋ ''ଅଟ୍ଠାନେ ଇଦଂ କଥିତ''ନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ନାନାଉପାଯେହି ୱିଞ୍ଞୂନଂ ଞାପନତ୍ଥଂ କତାରମ୍ଭତ୍ତା ଚ ପନ ପୁନରୁତ୍ତିଦୋସୋପେତ୍ଥ ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବୋ, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନେହି କୁଲପୁତ୍ତେହି ଅଯଂ ସଦ୍ଦନୀତି ପିଟକତ୍ତଯୋପକାରାଯ ସକ୍କଚ୍ଚଂ ପରିଯାପୁଣିତବ୍ବା।

ଇତି ଅଭିଭୱିତାପଦସଦିସାନି ୱତ୍ତା, ଧାତା, ଗନ୍ତାଦୀନି ପଦାନି ଦସ୍ସିତାନି। ଇଦାନି ଅତଂସଦିସାନି ଦସ୍ସେସ୍ସାମ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ –

ଗୁଣୱା ଗଣୱା ଚେୱ, ବଲୱା ଯସୱା ତଥା;

ଧନୱା ସୁତୱା ୱିଦ୍ଧା, ଧୁତୱା କତୱାପି ଚ।

ହିତୱା ଭଗୱା ଚେୱ, ଧିତୱା ଥାମୱା ତଥା;

ଯତୱା ଚାଗୱା ଚାଥ, ହିମୱିଚ୍ଚାଦୟୋ ରୱା।

ପୁନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେହି, ଅକାରନ୍ତେହି ପାଯତୋ;

ୱନ୍ତୁସଦ୍ଦୋ ପରୋ ହୋତି, ତଦନ୍ତା ଗୁଣୱାଦୟୋ।

ସଞ୍ଜ୍ଞାୱା ରସ୍ମିୱା ଚେୱ, ମସ୍ସୁୱା ଚ ଯସସ୍ସିୱା;

ଇଚ୍ଚାଦିଦସ୍ସନାପେକ୍ଖୋ, ଆକାରିୱଣ୍ଣୁକାରତୋ;

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାଦୀସୁ ହୋତି, କଞ୍ଚଚୀତି ପକାସୟେ।

ସତିମା ଗତିମା ଅଞ୍ଚ-ଦସ୍ସିମା ଧିତିମା ତଥା;

ମୁତିମା ମତିମା ଚେୱ, ଜୁତିମା ହିରିମାପି ଚ।

ଥୁତିମା ରତିମା ଚେୱ, ଯତିମା ବଲିମା ତଥା;

କସିମା ସୁଚିମା ଧୀମା, ରୁଚିମା ଚକ୍ଖୁମାପି ଚ।

ବନ୍ଧୁମା ହେତୁମା'ଯସ୍ମା, କେତୁମା ରାହୁମା ତଥା;

ଖାଣୁମା ଭାଣୁମା ଗୋମା, ୱିଜ୍ଜୁମା ୱସୁମାଦୟୋ।

ପାପିମା ପୁତ୍ତିମା ଚେୱ, ଚନ୍ଦିମିଚ୍ଚାଦୟୋପି ଚ;

ଅତଂସଦିସସଦ୍ଦାତି, ୱିଞ୍ଜ୍ଞାତବ୍ବା ୱିଭାୱିନା।

ଇୱଣ୍ଣୁକାରୋକାରେହି, ମନ୍ତୁସଦ୍ଦୋ ପରୋ ଭୱେ;

ଆକାରନ୍ତା ଚିକାରନ୍ତା, ଇମନ୍ତୁତି ୱିଭାୱୟେ।

ଗୁଣୱା, ଗୁଣୱା, ଗୁଣୱନ୍ତୋ। ଗୁଣୱନ୍ତଂ, ଗୁଣୱନ୍ତେ। ଗୁଣୱତା, ଗୁଣୱନ୍ତେନ, ଗୁଣୱନ୍ତେହି, ଗୁଣୱନ୍ତେଭି। ଗୁଣୱତୋ, ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ସ, ଗୁଣୱତଂ, ଗୁଣୱନ୍ତାନଂ। ଗୁଣୱତା, ଗୁଣୱନ୍ତା, ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ମା, ଗୁଣୱନ୍ତମ୍ହା, ଗୁଣୱନ୍ତେହି, ଗୁଣୱନ୍ତେଭି। ଗୁଣୱତୋ, ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ସ, ଗୁଣୱତଂ, ଗୁଣୱନ୍ତାନଂ। ଗୁଣୱତି, ଗୁଣୱନ୍ତେ, ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ମିଂ, ଗୁଣୱନ୍ତମ୍ହି, ଗୁଣୱନ୍ତେସୁ। ଭୋ ଗୁଣୱା, ଭୱନ୍ତୋ ଗୁଣୱା, ଭୋନ୍ତୋ ଗୁଣୱନ୍ତୋ।

ଏତ୍ଥ ପନ ''ଏଥ ତୁମ୍ହେ ଆୱୁସୋ ସୀଲୱାହୋଥା''ତି ଚ,

''ବଲୱନ୍ତୋ ଦୁବ୍ବଲା ହୋନ୍ତି, ଥାମୱନ୍ତୋପି ହାୟରେ;

ଚକ୍ଖୁମା ଅନ୍ଧିକା ହୋନ୍ତି, ମାତୁଗାମୱସଂ ଗତା''ତି ଚ

ପାଠଇଯଂ ‘‘ସୀଲଓା, ଚକ୍ଖୁମା’’ତି ପଠମାବହୁଓଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଗୁଣଓା’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତାଲପନଟ୍ଠାନେ ବହୁଓଚନଂ ଞ୍ଞତଂ। ‘‘ଗୁଣଓା ସତିମା’’ତିଆଦୀସୁପି ଏସେଓ ନଯୋ। ଚୂଳଅନିରୁତ୍ତିଯମ୍ପି ହି ‘‘ଗୁଣଓା’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତାଲପନବହୁଓଚନାନି ଆଗତାନି, ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ପଚ୍ଚତ୍ତେକଓଚନଭାଓେନେଓ ଆଗତଂ, ଚୂଳଅନିରୁତ୍ତିଯଂ ପନ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ଚ ‘‘ଭୋ ଗୁଣଓ’’ଇତି ରସ୍ସଓସେନ ଆଲପନେକଓଚନଂ ଆଗତଂ। ମଯଂ ପନ ‘‘ତଗ୍ଘ ଭଗଓା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। କଥଂ ନୁ ଭଗଓା ତୁଯ୍ହଂ ସାଓକୋ ସାସନେ ରତୋ’’ତିଏଓମାଦୀସୁ ଅନେକସତେସୁ ପାଠେସୁ ‘‘ଭଗଓା’’ଇତି ଆଲପନେକଓଚନସ୍ସ ଦୀଘଭାଓଦସ୍ସନତୋ ଓନ୍ତୁପଚ୍ଚଯଟ୍ଠାନେ ‘‘ଭୋ ଗୁଣଓା’’ଇଚ୍ଚାଦି ଦୀଘଓସେନ ଓଚନଂ ଯୁତ୍ତତରଂ ଓିଯ ମଞ୍ଞାମ, ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯଟ୍ଠାନେ ପନ ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯଟ୍ଠାନେ ଚ ‘‘ସବ୍ବଓେରଭଯାତୀତ, ପାଦେ ଓନ୍ଦାମି ଚକ୍ଖୁମ। ଏଓଂ ଜାନାହି ପାପିମ’’ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ପାଠପଦେସେସୁ ‘‘ଚକ୍ଖୁମ’’ଇଚ୍ଚାଦିଆଲପନେକଓଚନସ୍ସ ରସ୍ସଭାଓଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଭୋ ସତିମ, ଭୋ ଗତିମ’’ଇଚ୍ଚାଦି ରସ୍ସଓସେନ ଓଚନଂ ଯୁତ୍ତତରଂ ଓିଯ ମଞ୍ଞାମ, ଅଥ ଓା ମହାପରିନିବ୍ବାନସୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଆଯସ୍ମା ତିସ୍ସ’’ ଇତିଦୀଘଓସେନ ଓୁତ୍ତାଲପନେକଓଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଭଗଓା, ଆଯସ୍ମା’’ ଇତିଦୀଘଓସେନ ଓୁତ୍ତପଦମତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଓନ୍ତୁପଚ୍ଚଯଟ୍ଠାନେପି ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯନଯୋ ନେତବ୍ବୋ, ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯଟ୍ଠାନେପି ଓନ୍ତୁପଚ୍ଚଯନଯୋ ନେତବ୍ବୋ। ତଥା ହି କଚ୍ଚାଯନାଦୀସୁ ‘‘ଭୋ ଗୁଣଓଂ, ଭୋ ଗୁଣଓ, ଭୋ ଗୁଣଓା’’ଇତି ନିଗ୍ଗହୀତରସ୍ସଦୀଘଓସେନ ତୀଣି ଆଲପନେକଓଚନାନି ଓୁତ୍ତାନି, ଇମିନା ‘‘ଭୋ ସତିମଂ, ଭୋ ସତିମ, ଭୋ ସତିମା’’ତି ଏଓମାଦିନଯୋପି ଦସ୍ସିତୋ । ପଠମାବହୁଓଚନଟ୍ଠାନେ ପନ ‘‘ଗୁଣଓନ୍ତୋ, ଗୁଣଓନ୍ତା, ଗୁଣଓନ୍ତୀ’’ତି ତୀଣି ପଦାନି ଓୁତ୍ତାନି, ଇମିନାପି ‘‘ସତିମନ୍ତୋ, ସତିମନ୍ତା, ସତିମନ୍ତୀ’’ତି ଏଓମାଦିନଯୋପି ଦସ୍ସିତୋ। ତେସୁ ‘‘ଭୋ ଗୁଣଓଂ ଭୋ ସତିମଂ, ଗୁଣଓନ୍ତା, ଗୁଣଓନ୍ତୀ’’ତି ଇମାନି ପଦାନି ଏଓଂଗତିକାନି ଚ ଅଞ୍ଞାନି ପଦାନି ପାଠଇଯଂ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧାନି ଯଥା ‘‘ଆଯସ୍ମନ୍ତା’’ତି ପଦଂ ପସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା ଯଂ ଚୂଳଅନିରୁତ୍ତିଯଂ ଓୁତ୍ତଂ, ଯଞ୍ଚ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ, ଯଞ୍ଚ କଚ୍ଚାଯନାଦୀସୁ, ତଂ ସବ୍ବଂ ପାଠଇଯା ଅଟ୍ଠକଥାହି ଚ ସଦ୍ଧିଂ ଯଥା ନ ଓିରୁଜ୍ଝତି, ଗଙ୍ଗୋଦକେନ ଯମୁନୋଦକଂ ଓିଯ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି, ତଥା ଗହେତବ୍ବଂ।

ଅପିଚେତ୍ଥ ଅଯମ୍ପି ଓିସେସୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ତଂ ଯଥା? ‘‘ତୁଯ୍ହଂ ଧୀତା ମହାଓୀର, ପଞ୍ଞଓନ୍ତ ଜୁତିନ୍ଧରା’’ତି ପାଠଇଯଂ ‘‘ପଞ୍ଞଓନ୍ତ’’ଇତି ଆଲପନେକଓଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ।

‘‘ସବ୍ବା କିରେଓଂ ପରିନିଟ୍ଠିତାନି,

ଯସସ୍ସି ନଂ ପଞ୍ଞଓନ୍ତଂ ଓିସଯ୍ହ;

ଯସୋ ଚ ଲଦ୍ଧା ପୁରିମଂ ଉଳାରଂ,

ନପ୍ପଜ୍ଜହେ ଓଣ୍ଣବଲଂ ପୁରାଣ’’ନ୍ତି।

ଇମିସ୍ସା ଜାତକପାଠଇଯା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ପଞ୍ଞଓନ୍ତ’’ଇତି ଆଲପନେକଓଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ଚ ‘‘ଭୋ ଗୁଣଓନ୍ତ, ଭୋ ଗୁଣଓନ୍ତା, ଭୋ ସତିମନ୍ତ, ଭୋ ସତିମନ୍ତା’’ତିଆଦୀନିପି ଆଲପନେକଓଚନାନି ଅଓସ୍ସମିଚ୍ଛିତବ୍ବାନି। ତଥା ହି ତିସ୍ସଂ ପାଠଇଯଂ ‘‘ଯସସ୍ସି ପଞ୍ଞଓନ୍ତ’’ ଇଚ୍ଚାଲପନଓଚନଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ନନ୍ତି ହି ପଦପୂରଣେ ନିପାତମତ୍ତଂ। ପଞ୍ଞଓନ୍ତନ୍ତି ପନ ଛନ୍ଦାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଅନୁସାରାଗମଂ କତ୍ୱା ଓୁତ୍ତଂ। ଏଓଂ ପାଓଚନେ ଓନ୍ତୁପଚ୍ଚଯାଦିସହିତାନଂ ସଦ୍ଦାନଂ ‘‘ଭଗଓା, ଆଯସ୍ମା, ପଞ୍ଞଓନ୍ତ, ଚକ୍ଖୁମ, ପାପିମ’’ଇତିଦସ୍ସିତନଯେନ ଆଲପନପ୍ପଓତ୍ତି ଓେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଗଙ୍ଗାଭାଗୀରଥୀ ନାମ, ହିମଓନ୍ତା ପଭାଓିତା’’ତି ଚ ‘‘କୁତୋ ଆଗତତ୍ଥ ଭନ୍ତେତି, ହିମଓନ୍ତା ମହାରାଜା’’ତି ଚ ଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଗୁଣଓନ୍ତା’’ତି ପଞ୍ଚମିଯା ଏକଓଚନଂ କଥିତଂ। ଯଥା ଗୁଣଓନ୍ତୁ ସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜିତା, ଏଓଂ ଧନଓନ୍ତୁବଲଓନ୍ତାଦୀନଂ ସତିମନ୍ତୁ ଗତିମନ୍ତାଦୀନଞ୍ଚ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଇଦାନି ଓିଦ୍ୱାଦିପଦାନଂ ଗୁଣଓାପଦେନ ସମାନଗତିକତ୍ତମ୍ପି ସୋତୂନଂ ପଯୋଗେସୁ ସମ୍ମୋହାପଗମତ୍ଥଂ ଏକଦେସତୋ ନିବ୍ବଚନାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଓିଦ୍ୱନ୍ତୁଇଚ୍ଚାଦିପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଓୁଚ୍ଚତେ – ଞାଣସଙ୍ଖାତୋ ଓେଦୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଓିଦ୍ୱା, ପଣ୍ଡିତୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଓିଦ୍ୱାସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଭିଭାଓେ ‘‘ଇତି ଓିଦ୍ୱା ସମଂ ଚରେ’’ତିଆଦି ଆହଚ୍ଚପାଠୋ ନିଦସ୍ସନଂ। ଅତ୍ରାଯଂ ପଦମାଲା – ଓିଦ୍ୱା, ଓିଦ୍ୱା, ଓିଦ୍ୱନ୍ତୋ। ଓିଦ୍ୱନ୍ତଂ, ଓିଦ୍ୱନ୍ତେ। ଓିଦ୍ୱତା, ଓିଦ୍ୱନ୍ତେନ। ସେସଂ ସବ୍ବଂ ନେଯ୍ୟଂ। ଓେଦନାଓା, ଓେଦନାଓା, ଓେଦନାଓନ୍ତୋ। ଓେଦନାଓନ୍ତଂ, ଓେଦନାଓନ୍ତେ। ଓେଦନାଓତା, ଓେଦନାଓନ୍ତେନ। ସେସଂ ସବ୍ବଂ ନେଯ୍ୟଂ। ଏଓଂ ‘‘ସଞ୍ଞାଓାଚେତନାଓା ସଦ୍ଧାଓା ପଞ୍ଞଓା ସଦ୍ଧାଓା’’ଇଚ୍ଚାଦୀସୁପି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଓେଦନାଓନ୍ତଂ ଓା ଅତ୍ତାନଂ ସବ୍ବାଓନ୍ତଂ ଲୋକ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ତତ୍ଥ ସବ୍ବାଓନ୍ତନ୍ତି ସବ୍ବସତ୍ତଓନ୍ତଂ, ସବ୍ବସତ୍ତଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମଜ୍ଝେଦୀଘଞ୍ହି ଇଦଂ ପଦଂ। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପନ ‘‘ପଞ୍ଞଓାପଞ୍ଞଓନ୍ତୋ’’ତିଆଦୀନି ମଜ୍ଝେରସ୍ସାନିପି ଭଓନ୍ତି। ଯସସ୍ସିନୋ ପରିଓାରଭୂତା ଜନା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଯସସ୍ସିଓା, ଅଥ ଓା ଯସସ୍ସୀ ଚ ଯସସ୍ସିଓା

ଚାତି ଯସସ୍ସିୱା। ଏକଦେସସରୂପେକସେସୋଯଂ। ‘‘ଯସସ୍ସିୱା’’ତି ପଦସ୍ସ ପନ ଅତ୍ଥିଭାୱେ –

‘‘ଖତ୍ତିଯୋ ଜାତିସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅଭିଜାତୋ ଯସସ୍ସିୱା;

ଧମ୍ମରାଜା ୱିଦେହାନଂ, ପୁତ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ତୱା’’ତି

ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନଂ। ‘‘ଯସସ୍ସିୱା, ଯସସ୍ସିୱା, ଯସସ୍ସିୱନ୍ତୋ। ଯସସ୍ସିୱନ୍ତଂ’’ ଇଚ୍ଚାଦି ନେତବ୍ବଂ। ଅଥ୍ଥେ ଦସ୍ସନସୀଲଂ ଅତ୍ଥଦସ୍ସି, କିଂ ତଂ? ଞାଣଂ। ଅତ୍ଥଦସ୍ସି ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥଦସ୍ସିମା, ଏତ୍ଥ ଚ –

‘‘ତଂ ତତ୍ଥ ଗତିମା ଧିତିମା, ମୁତିମା ଅତ୍ଥଦସ୍ସିମା;

ସଙ୍ଖାତା ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ, ୱିଧୁରୋ ଏତଦବ୍ରୱୀ’’ତି

ଇଦମେତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧକଂ ୱଚନଂ। ‘‘ଅତ୍ଥଦସ୍ସିମା, ଅତ୍ଥଦସ୍ସିମା, ଅତ୍ଥଦସ୍ସିମନ୍ତୋ। ଅତ୍ଥଦସ୍ସିମନ୍ତଂ’’ ଇଚ୍ଚାଦି ନେତବ୍ବଂ। ପାପଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପାପିମା, ଅକୁସଲରାସିସମନ୍ନାଗତୋ ମାରୋ। ପୁତ୍ତା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପୁତ୍ତିମା, ବହୁପୁତ୍ତୋ। ‘‘ସୋଚତି ପୁତ୍ତେହି ପୁତ୍ତିମା’’ତି ଏତ୍ଥ ହି ବହୁପୁତ୍ତୋ ‘‘ପୁତ୍ତିମା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଚନ୍ଦୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଚନ୍ଦିମା। ଚନ୍ଦୋତି ଚେତ୍ଥ ଚନ୍ଦୱିମାନମଧିପ୍ପେତଂ, ଚନ୍ଦୱିମାନୱାସୀ ପନ ଦେୱପୁତ୍ତୋ ‘‘ଚନ୍ଦିମା’’ତି। ତଥା ହି ‘‘ଚନ୍ଦୋ ଉଗ୍ଗତୋ, ପମାଣତୋ ଚନ୍ଦୋ ଆଯାମୱିତ୍ଥାରତୋ ଉବ୍ବେଧତୋ ଚ ଏକୂନପଞ୍ଞାସଯୋଜନୋ, ପରିକ୍ଖେପତୋ ତୀହି ଯୋଜନେହି ଊନଦିଯଡ୍ଢସତଯୋଜନୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଚନ୍ଦୱିମାନଂ ‘‘ଚନ୍ଦୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ତଥାଗତଂ ଅରହନ୍ତଂ, ଚନ୍ଦିମା ସରଣଂ ଗତୋ’’ତିଆଦୀସୁ ପନ ଚନ୍ଦଦେୱପୁତ୍ତୋ ‘‘ଚନ୍ଦିମା’’ତି। ଅପରୋ ନଯୋ – ଚନ୍ଦୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଚନ୍ଦିମା। ଚନ୍ଦୋତି ଚେତ୍ଥ ଚନ୍ଦଦେୱପୁତ୍ତୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ତନ୍ନିୱାସଟ୍ଠାନଭୂତଂ ପନ ଚନ୍ଦୱିମାନଂ ‘‘ଚନ୍ଦିମା’’ତି। ତଥା ହି ‘‘ରାହୁ ଚନ୍ଦଂ ପମୁଞ୍ଚସ୍ସୁ, ଚନ୍ଦୋ ମଣିମଯୱିମାନେ ୱସତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଚନ୍ଦଦେୱପୁତ୍ତୋ ‘‘ଚନ୍ଦୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ।

‘‘ଯୋ ହୱେ ଦହରୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଯୁଞ୍ଜତି ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ସୋମଂଲୋକଂପଭାସେତି, ଅବ୍ଭା ମୁତ୍ତୋୱ ଚନ୍ଦିମା’’ତି

ଆଦୀସୁ ପନ ତନ୍ନିୱାସଟ୍ଠାନଭୂତଂ ଚନ୍ଦୱିମାନଂ ‘‘ଚନ୍ଦିମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତି ‘‘ଚନ୍ଦୋ’’ତି ଚ ‘‘ଚନ୍ଦିମା’’ତି ଚ ଚନ୍ଦଦେୱପୁତ୍ତସ୍ସପି ଚନ୍ଦୱିମାନସ୍ସପି ନାମନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ର ‘‘ପାପିମା ପୁତ୍ତିମା ଚନ୍ଦିମା’’ତି ଇମାନି ପାପସଦ୍ଦାଦିତୋ ‘‘ତଦସ୍ସତ୍ଥି’’ ଇଚ୍ଚେତସ୍ମିଂ ଅଥ୍ଥେ ପୱତ୍ତସ୍ସ ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯସ୍ସ ୱସେନ ସିଦ୍ଧିମୁପାଗତାନୀତି ଗହେତବ୍ବାନି।

ନନୁ ଚ ଭୋ ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୱସେନେୱ ସାଧେତବ୍ବାନୀତି? ନ, କତ୍ଥଚିପି ଅକାରନ୍ତତୋ ମନ୍ତୁନୋ ଅଭାୱା। ନନୁ ଚ ଭୋ ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ପାପ ପୁତ୍ତ ଚନ୍ଦତୋ ପଠମଂ ଇକାରାଗମଂ କତ୍ୱା ତତୋ ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱା ସକ୍କା ସାଧେତୁନ୍ତି? ସକ୍କା ରୂପମତ୍ତସିଜ୍ଝନତୋ, ନଯୋ ପନ ସୋଭନୋ ନ ହୋତି। ତଥା ହି ପାପ ପୁତ୍ତାଦିତୋ ଅକାରନ୍ତତୋ ଇକାରାଗମଂ କତ୍ୱା ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯେ ୱିଧିଯମାନେ ଅଞ୍ଞେହି ଗୁଣଯସାଦୀହି ଅକାରନ୍ତେହି ଇକାରାଗମଂ କତ୍ୱା ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯସ୍ସ କାତବ୍ବତାପସଙ୍ଗୋ ସିଯା। ନ ହି ଅନେକେସୁ ପାଠଇସତସହସ୍ସେସୁ କତ୍ଥଚିପି ଅକାରନ୍ତତୋ ଗୁଣ ଯସାଦିତୋ ଇକାରାଗମେନ ସଦ୍ଧିଂ ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୋ ଦିସ୍ସତି, ଅଟ୍ଠାନତ୍ତା ପନ ପାପ ପୁତ୍ତାଦିତୋ ଅକାରନ୍ତତୋ ଇକାରାଗମଂ ଅକତ୍ୱା ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯେ କତେଯେୱ ‘‘ପାପିମା ପୁତ୍ତିମା’’ତିଆଦୀନି ସିଜ୍ଝନ୍ତୀତି।

ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଭୋ କସ୍ମା କଚ୍ଚାଯନପ୍ପକରଣେ ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୋୱ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୋତି? ଦ୍ୱଯମ୍ପି ୱୁତ୍ତମେୱ। କଥଂ ଞାଯତୀତି ଚେ? ଯସ୍ମା ତତ୍ଥ ‘‘ତପାଦିତୋ ସୀ, ଦଣ୍ଡାଦିତୋ ଇକ ଈ, ମଧ୍ୱାଦିତୋ ରୋ, ଗୁଣାଦିତୋ ୱନ୍ତୁ’’ତି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ସୁତ୍ତାନି ସନ୍ନିହିତତୋଦନ୍ତସଦ୍ଦଭାୱେନ ୱତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ‘‘ସତ୍ୟାଦୀହି ମନ୍ତୁ’’ତି ଅଞ୍ଞଥା ସୁତ୍ତଂ ୱତ୍ୱା ତତୋ ସନ୍ନିହିତତୋଦନ୍ତୱସେନ ‘‘ସଦ୍ଧାଦିତୋ ଣା’’ତି ସୁତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ‘‘ସତ୍ୟାଦୀହିମନ୍ତୁ’’ତି ୱିସଦିସଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ଇମନ୍ତୁ ପଚ୍ଚଯୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ପକତି ହେସାଚରିଯାନଂ ଯେନ କେନଚି ଆକାରେନ ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାଯୱିଞ୍ଞାପନଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଦୁତିଯୋ ଅତ୍ଥୋ ସରସନ୍ଧିୱସେନ ଗହେତବ୍ବୋ। ତଥା ହିସ୍ସ ‘‘ସତ୍ୟାଦୀହି ମନ୍ତୁ’’ତି ପଠମୋ ଅତ୍ଥୋ, ‘‘ସତ୍ୟାଦୀହି ଇମନ୍ତୁ’’ତି ଦୁତିଯୋ ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ‘‘ସେତୋ ଧାୱତୀ’’ତି ପଯୋଗେ ୱିଯ ‘‘ସତ୍ୟାଦୀହି ମନ୍ତୁ’’ତି ସୁତ୍ତେ ଭିନ୍ନସତ୍ତିସମୱେତୱସେନ ଅତ୍ଥଦ୍ୱଯପଟିପତ୍ତି ଭୱତି, ତସ୍ମା ପରମସୁଖୁମସୁଗମ୍ଭୀରତ୍ଥୱତା ଅନେନ ସୁତ୍ତେନ କତ୍ଥଚି ସତି ଗତି ସେତୁ ଗୋଇଚ୍ଚାଦିତୋ ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୋ ଇଚ୍ଛିତୋ। କତ୍ଥଚି ସତି ପାପ

ପୁତ୍ତୈଛାଦିତୋ ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୋ ଇଚ୍ଛିତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଯସ୍ମା ପନ ସତିସଦ୍ଦୋ ମନ୍ତୁୱସେନ ଗତିଧୀସେଥୁଗୋ ଇଚ୍ଚାଦୀହି, ଇମନ୍ତୁୱସେନ ପାପପୁତ୍ତାଦୀହି ଚ ସମାନଗତିକତ୍ତା ତେସଂ ପକାରଭାୱେନ ଗହିତୋ, ତସ୍ମା ଏୱଂ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ ଭୱତି ''ସତ୍ଯାଦୀହି ମନ୍ତୁ ସତିପ୍ପକାରେହି ସଦ୍ଦେହି ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୋ ଚ ଯଥାରହଂ 'ତଦସ୍ସତ୍ଥି' ଇଚ୍ଚେତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ''ତି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଯଥା ''ସତିମା''ତି ଏତ୍ଥ ସତୀତି ଇକାରନ୍ତତୋ ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ତଥା ''ଗତିମା, ଧୀମା, ସେତୁମା, ଗୋମା''ତିଆଦୀସୁ ଇକାରନ୍ତ ଈକାରନ୍ତ ଉକାରନ୍ତନିଚ୍ଚୋକାରନ୍ତତୋ ମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଯଥା ଚ ''ସତିମା''ତି ଏତ୍ଥ ''ସତୀ''ତି ଇକାରନ୍ତତୋ ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ତଥା ''ଗତିମା, ପାପିମା, ପୁତ୍ତିମା''ତିଆଦୀସୁ ଇକାରନ୍ତ ଅକାରନ୍ତତୋ ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଏୱଂ ସତିପ୍ପକାରେହି ସଦ୍ଦେହି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ମନ୍ତୁ ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତୀତି।

ଯଜ୍ଜେୱଂ ପଚ୍ଚଯଦ୍ୱଯୱିଧାଯକଂ ''ଦଣ୍ଡାଦିତୋ ଇକ ଈ''ତି ସୁତ୍ତଂ ୱିଯ ''ସତ୍ଯାଦିତୋ ଇମନ୍ତୁ ମନ୍ତୂ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, କସ୍ମା ନାୱୋଚାତି? ତଥା ଅୱଚନେ କାରଣମତ୍ଥି। ଯଦି ହି ''ଦଣ୍ଡାଦିତୋ ଇକ ଈ''ତି ସୁତ୍ତଂ ୱିଯ ''ସତ୍ଯାଦିତୋ ଇମନ୍ତୁ ମନ୍ତୂ''ତି ସୁତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା, ଏକକ୍ଖଣେୟେୱ ଇମନ୍ତୁ ମନ୍ତୂନଂ ୱଚନେନ ଦଣ୍ଡସଦ୍ଦତୋ ସମ୍ଭୂତଂ ''ଦଣ୍ଡିକୋ ଦଣ୍ଡୀ''ତି ରୂପଦ୍ୱଯମିୱ ସତିଗତିଆଦିତୋପି ୱିସଦିସରୂପଦ୍ୱଯମିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଞ୍ଚ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ''ସତ୍ଯାଦିତୋ ଇମନ୍ତୁ ମନ୍ତୂ''ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଅପିଚ ତଥା ୱୁତ୍ତେ ବଣ୍ଣକ୍ଖରତାଯ ଗଣ୍ଠଗରୁତା ସିଯା। ଯସ୍ମା ଚ ସୁତ୍ତେନ ନାମ ଅପ୍ପକ୍ଖରେନ ଅସନ୍ଦିଦ୍ଧେନ ସାରୱନ୍ତେନ ଗୂଳ୍ହନିନ୍ନଯେନ ସବ୍ବତୋମୁଖେନ ଅନୱଜ୍ଜେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। କଚ୍ଚାଯନେ ଚ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ତାଦିସାନି ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥାନି ସୁୱିସଦଞ୍ଚାଣୱିସଯଭୂତାନି ସୁତ୍ତାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି ''ଉପାଝଧିକିସ୍ସରୱଚନେ, ସରା ସରେ ଲୋପ''ନ୍ତିଆଦୀନି, ଇଦମ୍ପି ତେସମଞ୍ଞତରଂ, ତସ୍ମା ''ସତ୍ଯାଦିତୋ ଇମନ୍ତୁ ମନ୍ତୂ''ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସୁତ୍ତୋପଦେସେ ଅକତେପି ଇମନ୍ତୁନୋପି ଗହଣତ୍ଥଂ ଭିନ୍ନସତ୍ତିସମୱେତୱସେନ ''ସତ୍ଯାଦୀହି ମନ୍ତୂ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅପରୋ ନଯୋ – ''ତପାଦିତୋ ସୀ''ତିଆଦୀସୁ ତୋଦନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ବହୁୱଚନନ୍ତତା ନ ସୁଟ୍ଠୁ ପାକଟା ତୋପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଏକତ୍ତବଣ୍ଣତ୍ତେସୁ ୱତ୍ତନତୋ, ''ସତ୍ଯାଦୀହି ମନ୍ତୂ''ତି ଏତ୍ଥ ପନ ହିସଦ୍ଦସ୍ସ ବହୁୱଚନନ୍ତତା ଅତୀୱ ପାକଟା, ତସ୍ମା ବହୁୱଚନଗ୍ଗହଣେନ ଇମନ୍ତୁ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୀତିପି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନନୁ ଚ ଭୋ ୱିନାପି ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯେନ ପାପମସ୍ସତ୍ଥୀତି ପାପୀ, ପାପୀ ଏୱ ପାପିମାତି ସକତ୍ଥେ ମାପଚ୍ଚଯେ କତେୟେୱ ''ପାପିମା ପୁତ୍ତିମା''ତିଆଦୀନି ସିଜ୍ଝନ୍ତି ''ଛଟ୍ଠମୋ ସୋ ପରାଭୱୋ''ତି ଏତ୍ଥ ମପଚ୍ଚଯେନ ''ଛଟ୍ଠମୋ''ତି ପଦଂ ୱିଯାତି? ଅତିନଯଞ୍ଞୂ ଭୱଂ, ଅତିନଯଞ୍ଞୂ ନାମାତି ଭୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ନ ପନ ଭୱଂ ସଦ୍ଦଗତିଂ ଜାନାତି, ସଦ୍ଦଗତିଯୋ ଚ ନାମ ବହୁୱିଧା। ତଥା ହି ଛଟ୍ଠୋୟେୱ ଛଟ୍ଠମୋ, ''ସୁତ୍ତମେୱ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ''ତିଆଦୀସୁ ପୁରିସନଯେନ ଯୋଜେତବ୍ବା ସଦ୍ଦଗତି, ''ଦେୱୋୟେୱ ଦେୱତା''ତିଆଦୀସୁ କଞ୍ଞାନଯେନ ଯୋଜେତବ୍ବା ସଦ୍ଦଗତି, ''ଦିଟ୍ଠି ଏୱ ଦିଟ୍ଠିଗତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଚିତ୍ତନଯେନ ଯୋଜେତବ୍ବା ସଦ୍ଦଗତି। ଏୱଂୱିଧାସୁ ସଦ୍ଦଗତୀସୁ ''ପାପୀ ଏୱ ପାପିମା''ତିଆଦିକଂ କତରଂ ସଦ୍ଦଗତିଂ ୱଦେସି? ''ସତ୍ଥା ରାଜା ବ୍ରହ୍ମା ସଖା ଅତ୍ତା ସା ପୁମା''ତିଆଦୀସୁ ଚ କତରଂ ସଦ୍ଦଗତିଂ ୱଦେସି? କତରସଦ୍ଦନ୍ତୋଗଧଂ କତରାଯ ଚ ନାମିକପଦମାଲାଯଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞସୀତି? ସୋ ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଅଦ୍ଧା ଉତ୍ତରି କିଞ୍ଚି ଅଦିସ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ତାଦିସୋ ନଯୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ। ତାଦିସସ୍ମିଞ୍ହି ନଯେ ''ପାପିମତା ପାପିମତୋ''ତିଆଦୀନି ରୂପାନି ନ ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯନଯେନ ପନ ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଯମେୱ ନଯୋ ପସତ୍ଥତରୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତେହି ସମ୍ମା ଚିତ୍ତେ ଠପେତବ୍ବୋ। ଅତ୍ରିଦଂ ନିଦସ୍ସନଂ –

''ଜଯୋ ହି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସିରୀମତୋ ଅଯଂ,

ମାରସ୍ସ ଚ ପାପିମତୋ ପରାଜଯୋ;

ଉଗ୍ଘୋସଯୁଂ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ପମୋଦିତା,

ଜଯଂ ତଦା ଦେୱଗଣା ମହେସିନୋ''ତି ଚ,

''ସାଖାପତ୍ତଫଲୂପେତୋ, ଖନ୍ଧିମାୱମହାଦୁମୋ''ତି ଚ।

ପାପିମା, ପାପିମା, ପାପିମନ୍ତୋ। ପାପିମନ୍ତଂ। ସେସଂ ନେଯ୍ୟଂ, ଏସ ନଯୋ ''ଖନ୍ଧିମା, ପୁତ୍ତିମା''ତିଆଦୀସୁପି।

ଇଦାନି ଯଥାପାୱଚନଂ କିଞ୍ଚିଦେୱ ହିମୱନ୍ତୁ ସତିମନ୍ତାଦୀନଂ ୱିସେସଂ ବ୍ରୂମ। ହିମୱନ୍ତୋୱ ପବ୍ବତୋ। ସତିମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ। ବନ୍ଧୁମଂ ରାଜାନଂ। ଚନ୍ଦିମଂ

ଦେୱପୁତ୍ତଂ। ସତିମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ। ବନ୍ଧୁମସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ। ଇଦ୍ଧିମସ୍ସ ଚ ପରସ୍ସ ଚ ଏକକ୍ଖଣେ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇଚ୍ଚାଦି ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପିଚେତ୍ଥ ''ଆଯସ୍ମନ୍ତା''ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱଉବ୍ବଓଚନଂ, ''ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ''ତି ବହୂନଂ ୱଉବ୍ବଓଚନନ୍ତି ଅଯମ୍ପି ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ''ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆରୋଚେନ୍ତେନ 'ଆଯସ୍ମନ୍ତା ଧାରେନ୍ତୂ'ତି, ତିଣ୍ଣଂ ଆରୋଚେନ୍ତେନ 'ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଧାରେନ୍ତୂ'ତି ୱଉବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ତିଣ୍ଣ''ନ୍ତି ଚେତ୍ଥ କଥାସୀସମତ୍ତଂ, ତେନ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ଅତିରେକସତାନମ୍ପୀତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ବହୱୋହି ଉପାଦାଯ ''ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ପାରାଜିକା ଧମ୍ମା''ତିଆଦିକା ପାଠଇଯୋ ଠପିତା। ତତ୍ଥ ''ଆଯସ୍ମନ୍ତା''ତିଦଂ ୱିନଯୱୋହାରୱସେନ ଦ୍ୱେଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ସବ୍ବସାଧାରଣଂ। ୱିନଯୱୋହାରଞ୍ହି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱୋହାରେ ନ ପୱତ୍ତତି। ''ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ''ତିଦଂ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ପୱତ୍ତତୀତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ର ''ହିମୱନ୍ତୋ''ତି ଇଦଂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନେକୱଚନଂ ଭୱତି, କତ୍ଥଚି ବହୁୱଚନମ୍ପି, ତେନାହ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ଥେରୋ ''ହିମୱା ତିଟ୍ଠତି, ହିମୱନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ''ତି। ''ହିମୱନ୍ତୋୱ ପବ୍ବତୋ''ତି ଅଯଂ ଏକୱଚନନଯୋ ଯଥାରୁତପାଠଇୱସେନ ଗହେତବ୍ବୋ। ଯଥାରୁତପାଠଇ ଚ ନାମ –

''ଦୂରେ ସନ୍ତୋ ପକାସନ୍ତି, ହିମୱନ୍ତୋୱ ପବ୍ବତୋ;

ଅସନ୍ତେତ୍ଥ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ରତ୍ତିଂ ଖିତ୍ତା ଯଥା ସରା।

ଅହଂ ତେନ ସମଯେନ, ନାଗରାଜା ମହିଦ୍ଧିକୋ;

ଅତୁଲୋ ନାମ ନାମେନ, ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ଜୁତିନ୍ଧରୋ।

ଗତିମନ୍ତୋ ସତିମନ୍ତୋ, ଧିତିମନ୍ତୋ ଚ ସୋ ଇସି;

ସଦ୍ଧମ୍ମଧାରକୋ ଥେରୋ, ଆନନ୍ଦୋ ରତନାକରୋ''

ଇଚ୍ଚାଦି। ଏତ୍ଥ ''ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତୋ''ତିଆଦୀନି ଅନେକେସୁ ଠାନେସୁ ବହୁୱଚନଭାୱେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ୱଦନ୍ତାନିପି କତ୍ଥଚି ଏକୱଚନାନି ହୋନ୍ତି, ଏକୱଚନଭାୱୋ ଚ ନେସଂ ଗାଥାୱିସଯେ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ତାନି ଯଥାପାୱଚନଂ ଗହେତବ୍ବାନି।

ଏୱଂ ହିମୱନ୍ତୁସତିମନ୍ତୁସଦ୍ଦାଦୀନଂ ୱିସେସଂ ଞତ୍ୱା ପୁନ ଲିଙ୍ଗନ୍ତୱସେନ ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗିକପଦାନମନ୍ତୋ ଚ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଚ ପଦାନଂ ସଦିସାସଦିସତା ଚ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା।

ତତ୍ର ହି ''ସିରିମା''ତି ପଦଂ ସୁତିସାମଞ୍ଞୱସେନ ଲିଙ୍ଗଦ୍ୱଯେ ୱତ୍ତନତୋ ଦ୍ୱିଧା ଭିଜ୍ଜତି। ''ସିରିମା ପୁରିସୋ''ତି ହି ଅତ୍ଥେ ଆକାରନ୍ତଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ, ''ସିରିମା ନାମ ଦେୱୀ''ତି ଅତ୍ଥେ ଆକାରନ୍ତଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ, ଉଭଯମ୍ପେତଂ ଉକାରନ୍ତତାପକତିକା। ଅଥ ୱା ପନ ପଚ୍ଛିମଂ ଆକାରନ୍ତତାପକତିକଂ, ସିରୀ ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥି ସୋ ସିରିମାତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୱସେନ ନିବ୍ବଚନଂ, ସିରୀ ଯସ୍ସା ଅତ୍ଥି ସା ସିରିମାତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ନିବ୍ବଚନଂ। ଅତ୍ରିମାନି କିଞ୍ଚାପି ସୁତିୱସେନ ନିବ୍ବଚନତ୍ଥୱସେନ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମାନତ୍ଥାନି, ତଥାପି ପୁରିସପଦତ୍ଥେତ୍ଥିପଦତ୍ଥୱାଚକତ୍ତା ଭିନ୍ନତ୍ଥାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଏସ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ। ସିରିମା, ସିରିମା, ସିରିମନ୍ତୋ। ସିରିମନ୍ତଂ, ସିରିମନ୍ତେ। ସିରିମତା, ସିରିମନ୍ତେନ। ଗୁଣୱନ୍ତୁସଦ୍ଦସ୍ସେୱ ନାମିକପଦମାଲା। ସିରିମା, ସିରିମା, ସିରିମାଯୋ। ସିରିମଂ, ସିରିମା, ସିରିମାଯୋ। ସିରିମାଯ। ୱକ୍ଖମାନକଞ୍ଞାନଯେନ ଞେଯ୍ୟା। ଏୱଂ ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ନାନଂ ସମାନସୁତିକସଦ୍ଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲାସୁ ପଦାନଂ ସଦିସାସଦିସତା ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା। ସମାନନିବ୍ବଚନତ୍ଥସ୍ସପି ହି ଅସମାନସୁତିକସ୍ସ ''ସିରିମା''ତି ସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାଯଂ ପଦାନଂ ଇମେହି ପଦେହି କାଚିପି ସମାନତା ନ ଲବ୍ଭତି। ଅତ୍ରିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''ସିରିମା''ତି ପଦଂ ଦ୍ୱେଧା, ପୁମିତ୍ଥୀସୁ ପୱତ୍ତିତୋ;

ଭିଜ୍ଜତୀତି ୱିଭାୱେଯ୍ୟ, ଏତ୍ଥ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗମିଚ୍ଛିତଂ।

ଇତି ଅଭିଭୱିତା ପଦେନ ୱିସଦିସାନି ଗୁଣୱାସତିମାଦୀନି ପଦାନି ଦସ୍ସିତାନି ସଦ୍ଧିଂ ନାମିକପଦମାଲାହି। ଇଦାନି ଅପରାନିପି ତବ୍ବିସଦିସାନି ପଦାନି ଦସ୍ସେସ୍ସାମ ସଦ୍ଧିଂ ନାମିକପଦମାଲାହି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ?

ରାଜା ବ୍ରହ୍ମା ସଖା ଅତ୍ତା, ଆତୁମା ସା ପୁମା ରହା;

ଦଳ୍ହଧମ୍ମା ଚ ପଚ୍ଚକ୍ଖ-ଧମ୍ମା ଚ ୱିୱଟଚ୍ଛଦା।

ୱତ୍ତହା ଚ ତଥା ୱୁତ୍ତ-ସିରା ଚେୱ ଯୁୱାପି ଚ;

ମଘୱ ଅଦ୍ଧ ମୁଦ୍ଧାଦି, ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ୱିଭାୱିନା।

ଏତ୍ଥ ''ସା''ତି ପଦମେୱ ଆକାରନ୍ତତାପକତିକମାକାରନ୍ତଂ, ସେସାନି ପନ ଅକାରନ୍ତତାପକତିକାନି ଆକାରନ୍ତାନି।

ରାଜା, ରାଜା, ରାଜାନୋ। ରାଜାନଂ, ରାଜଂ, ରାଜାନୋ। ରଞ୍ଞା, ରାଜିନା, ରାଜୂହି, ରାଜୂଭି। ରଞ୍ଞୋ, ରାଜିନୋ, ରଞ୍ଞଂ, ରାଜୂନଂ, ରାଜାନଂ। ରଞ୍ଞା, ରାଜୂହି, ରାଜୂଭି। ରଞ୍ଞୋ, ରାଜିନୋ, ରଞ୍ଞଂ, ରାଜୂନଂ, ରାଜାନଂ। ରଞ୍ଞେ, ରାଜିନି, ରାଜୂସୁ। ଭୋ ରାଜ, ଭୱନ୍ତୋ ରାଜାନୋ, ଭୱନ୍ତୋ ରାଜା ଇତି ୱା, ଅଯମମ୍ହାକଂ ରୁଚି।

ନିରୁତ୍ତିପିଟକାଦୀସୁ ''ରାଜା''ତି ବହୁୱଚନଂ ନ ଆଗତଂ, ଚୂଳଅନିରୁତ୍ତିଯଂ ପନ ଆଗତଂ। କିଞ୍ଚାପି ନିରୁତ୍ତିପିଟକାଦୀସୁ ନ ଆଗତଂ, ତଥାପି ''ନେତାଦିସା ସଖା ହୋନ୍ତି, ଲବ୍ଭା ମେ ଜୀୱତୋ ସଖା''ତି ପାଳିଇଯଂ ବହୁୱଚନେକୱଚନୱସେନ ''ସଖା''ତି ପଦସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ''ରାଜା''ତି ବହୁୱଚନଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବମେୱ। ତଥା ''ବ୍ରହ୍ମା, ଅତ୍ତା''ଇଚ୍ଚାଦୀନିପି ବହୁୱଚନାନି ତଗ୍ଗତିକତ୍ତା ୱିନା କେନଚି ରୂପୱିସେସେନ।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ଗହପତିକୋ ନାମ ଠପେତ୍ୱା ରାଜଂ ରାଜଭୋଗଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଅୱସେସୋ ଗହପତିକୋ ନାମା''ତି ଦସ୍ସନତୋ ରାଜନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦଂ ପନ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ନ ଆଗତଂ। ''ସଙ୍ଘଦତ୍ତେନ ରାଜିନା''ତି ଦସ୍ସନତୋ ''ରାଜିନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଆରାଧଯତି ରାଜାନଂ, ପୂଜଂ ଲଭତି ଭତ୍ତୁସୁ''ତି ଦସ୍ସନତୋ ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀୱସେନ ''ରାଜାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। କଚ୍ଚାଯନରୂପସିଦ୍ଧିଗନ୍ଥେସୁ ପନ ''ରାଜେନ, ରାଜେହି, ରାଜେଭି। ରାଜେସୁ''ତି ପଦାନି ୱୁତ୍ତାନି। ଚୂଳଅନିରୁତ୍ତିନିରୁତ୍ତିପିଟକେସୁ ତାନି ନାଗତାନି, ଅନାଗତଭାୱୋପେଯେୱ ତେସଂ ଯୁତ୍ତତରୋ ପାଳିଇଯଂ ଅଦସ୍ସନତୋ, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥେତାନି ଅମ୍ହେହି ନ ୱୁତ୍ତାନି। ପାଳିଇନଯେ ହି ଉପପରିକ୍ଖିଯମାନେ ଇଦିସାନି ପଦାନି ସମାସେଯେୱ ପସ୍ସାମ, ନ ପନାଞ୍ଞତ୍ର, ଅତ୍ରିମେ ପଯୋଗା – ''ଆୱୁତ୍ଥଂ ଧମ୍ମରାଜେନା''ତି ଚ, ''ସିୱିରାଜେନ ପେସିତୋ''ତି ଚ, ''ପଜାପତିସ୍ସ ଦେୱରାଜସ୍ସ ଧଜଗ୍ଗ''ନ୍ତି ଚ, ''ନିକ୍ଖମନ୍ତେ ମହାରାଜେ, ସିୱୀନଂ ରଟ୍ଠୱଡ୍ଢନେ''ତି ଚ, ଏୱଂ ପାଳିଇନଯେ ଉପପରିକ୍ଖିଯମାନେ ''ରାଜେନା''ତିଆଦୀନି ସମାସେଯେୱ ପସ୍ସାମ, ନ କେୱଲଂ ପାଳିଇନଯେ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାନଯେପି ଉପପରିକ୍ଖିଯମାନେ ସମାସେଯେୱ ପସ୍ସାମ, ନ ପନାଞ୍ଞତ୍ର, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ସୁଟ୍ଠୁ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବମିଦଂ ଠାନଂ। କୋ ହି ନାମ ସାଟ୍ଠକଥେ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ସବ୍ବସୋ ନଯଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦେହି ଖୀଣାସୱେହି।

ଏତ୍ଥ ଚ ସମାସନ୍ତଗତରାଜ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାଯୋ ଦ୍ୱିଧା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ ଓକାରନ୍ତାକାରନ୍ତୱସେନ। ତତ୍ରୋକାରନ୍ତା ''ମହାରାଜୋ ଯୁୱରାଜୋ ସିୱିରାଜୋ ଧମ୍ମରାଜୋ''ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ଭୱନ୍ତି। ଆକାରନ୍ତା ପନ ''ମହାରାଜା ଯୁୱରାଜା ସିୱିରାଜା ଧମ୍ମରାଜା''ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ। ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ପାଳିଇଯଂ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ''ମହାରାଜୋ''ତିଆଦୀନି ନ ସନ୍ତି, ତଥାପି ''ସବ୍ବମିତ୍ତୋ ସବ୍ବସଖୋ, ସବ୍ବଭୂତାନୁକମ୍ପକୋ''ତି ପାଳିଇଯଂ ''ସବ୍ବସଖୋ''ତି ଦସ୍ସନତୋ ''ମହାରାଜୋ''ତିଆଦୀନିପି ଅୱସ୍ସମିଚ୍ଛିତବ୍ବାନି। ତଥା ହି ସମାସେସୁ ''ଧମ୍ମରାଜେନ, ଧମ୍ମରାଜସ୍ସା''ତିଆଦୀନି ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଏତାନି ଓକାରନ୍ତରୂପାନି ଏୱ, ନାକାରନ୍ତରୂପାନି। ମହାରାଜୋ, ମହାରାଜା। ମହାରାଜଂ, ମହାରାଜେ। ମହାରାଜେନ, ମହାରାଜେହି, ମହାରାଜେଭି। ମହାରାଜସ୍ସ, ମହାରାଜାନଂ। ମହାରାଜା, ମହାରାଜସ୍ମା, ମହାରାଜମ୍ହା, ମହାରାଜେହି, ମହାରାଜେଭି। ମହାରାଜସ୍ସ, ମହାରାଜାନଂ। ମହାରାଜେ, ମହାରାଜସ୍ମିଂ, ମହାରାଜମ୍ହି, ମହାରାଜେସୁ। ଭୋ ମହାରାଜ, ଭୱନ୍ତୋ ମହାରାଜା । କଚ୍ଚାଯନଚୂଳଅନିରୁତ୍ତିନଯେହି ପନ ''ଭୋ ମହାରାଜା''ଇତି ଏକୱଚନବହୁୱଚନାନିପି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ଯଥା ''ମହାରାଜୋ''ତି ଓକାରନ୍ତପଦସ୍ସ ୱସେନ, ଏୱଂ ''ସିୱିରାଜୋ ଧମ୍ମରାଜୋ ଦେୱରାଜୋ''ତିଆଦୀନମ୍ପି ଓକାରନ୍ତପଦାନଂ ୱସେନ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଅଯଂ ପନାକାରନ୍ତୱସେନ ନାମିକପଦମାଲା –

ମହାରାଜା, ମହାରାଜା, ମହାରାଜାନୋ। ମହାରାଜାନଂ, ମହାରାଜଂ, ମହାରାଜାନୋ। ମହାରଞ୍ଞା, ମହାରାଜିନା, ମହାରାଜୂହି, ମହାରାଜୂଭି। ମହାରଞ୍ଞୋ, ମହାରାଜିନୋ, ମହାରଞ୍ଞଂ, ମହାରାଜୂନଂ। ମହାରଞ୍ଞା, ମହାରାଜୂହି, ମହାରାଜୂଭି। ମହାରଞ୍ଞୋ, ମହାରାଜିନୋ, ମହାରଞ୍ଞଂ, ମହାରାଜୂନଂ। ମହାରଞ୍ଞେ, ମହାରାଜିନି, ମହାରାଜୂସୁ। ଭୋ ମହାରାଜ, ଭୱନ୍ତୋ ମହାରାଜାନୋ।

ଇଧାପି ପକରଣଦ୍ୱଯନଯେନ ‘‘ଭୋ ମହାରାଜା’’ ଇତି ଏକୱଚନବହୁୱଚନାନିପି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ଯଥା ଚ ‘‘ମହାରାଜା’’ତି ଆକାରନ୍ତପଦସ୍ସ ୱସେନ, ଏୱଂ ‘‘ସିୱିରାଜା, ଧମ୍ମରାଜା, ଦେୱରାଜା’’ତିଆଦୀନମ୍ପି ଆକାରନ୍ତପଦାନଂ ୱସେନ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଇଧ ଅପରାପି ଅତ୍ଥସ୍ସ ପାକଟୀକରଣତ୍ଥଂ କ୍ରିଯାପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଆକାରନ୍ତୋକାରନ୍ତାନଂ ମିସ୍ସକୱସେନ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ମହାରାଜା, ମହାରାଜୋ ତିଟ୍ଠତି, ମହାରାଜାନୋ, ମହାରାଜା ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ମହାରାଜାନଂ, ମହାରାଜଂ ପସ୍ସତି, ମହାରାଜାନୋ, ମହାରାଜେ ପସ୍ସତି। ମହାରଞ୍ଞା, ମହାରାଜିନା, ମହାରାଜେନ କତଂ, ମହାରାଜୂହି, ମହାରାଜୂଭି, ମହାରାଜେହି, ମହାରାଜେଭି କତଂ। ମହାରଞ୍ଞୋ, ମହାରାଜିନୋ, ମହାରାଜସ୍ସ ଦୀଯତେ, ମହାରଞ୍ଞା, ମହାରାଜା, ମହାରାଜସ୍ମା, ମହାରାଜମ୍ହା ନିସ୍ସଟଂ, ମହାରାଜୂହି, ମହାରାଜୂଭି, ମହାରାଜେହି , ମହାରାଜେଭି ନିସ୍ସଟଂ। ମହାରଞ୍ଞୋ, ମହାରାଜିନୋ, ମହାରାଜସ୍ସ ପରିଗ୍ଗହୋ, ମହାରଞ୍ଞଂ, ମହାରାଜୂନଂ, ମହାରାଜାନଂ ପରିଗ୍ଗହୋ। ମହାରଞ୍ଞେ, ମହାରାଜିନି, ମହାରାଜେ, ମହାରାଜସ୍ମିଂ, ମହାରାଜମ୍ହି ପତିଟ୍ଠିତଂ, ମହାରାଜୂସୁ, ମହାରାଜେସୁ ପତିଟ୍ଠିତଂ। ଭୋ ମହାରାଜ ତ୍ୱଂ ତିଟ୍ଠ, ଭୋନ୍ତୋ ମହାରାଜାନୋ, ମହାରାଜା ତୁମ୍ହେ ତିଟ୍ଠଥାତି। ଏୱଂ ‘‘ଯୁୱରାଜା, ଯୁୱରାଜୋ’’ତିଆଦୀସୁପି।

କେଚେତ୍ଥ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ ‘‘କସ୍ମା ପକରଣକତ୍ତୁନା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ମହନ୍ତୋ ୱାଯାମୋ ଚ ମହନ୍ତୋ ଚ ପରକ୍କମୋ କତୋ, ନନ୍ୱେତେସୁପି ପଦେସୁ କାନିଚି ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି, କାନିଚି ନ ୱିଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ୱିଞ୍ଞୂହି ତେ ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବା ‘‘ପକରଣକତ୍ତାରେନେତ୍ଥ ସୋ ଚ ମହନ୍ତୋ ୱାଯାମୋ ସୋ ଚ ମହନ୍ତୋ ପରକ୍କମୋ ସାଟ୍ଠକଥେ ନୱଙ୍ଗେ ସତ୍ଥୁସାସନେ ସଦ୍ଦେସୁ ଚ ଅତ୍ଥେସୁ ଚ ସୋତାରାନଂ ସୁଟ୍ଠୁ କୋସଲ୍ଲୁପ୍ପାଦନେନ ସାସନସ୍ସୋପକାରତ୍ଥଂ କତୋ, ଯାନି ଚେତାନି ତେନ ପଦାନି ଦସ୍ସିତାନି, ଏତେସୁ କାନିଚି ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି, କାନିଚି ନ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଯାନି ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ତାନି ୱିଜ୍ଜମାନୱସେନ ଗହିତାନି। ଯାନି ନ ୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ତାନି ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ୱିଜ୍ଜମାନୱସେନ ପାଳିନଯୱସେନ ଚ ଗହିତାନୀ’’ତି। ଅତ୍ରାଯଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୱିଭାୱନା –

‘‘ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ମହାରାଜା, କଂସୋ ବାରାଣସିଗ୍ଗହୋ;

ଧନୁଂ ତୂଣିଞ୍ଚ ନିକ୍ଖିପ୍ପ, ସଂଯମଂ ଅଜ୍ଝୁପାଗମୀ’’ତି

ଇଦଂ ଆକାରନ୍ତସ୍ସ ମହାରାଜସଦ୍ଦସ୍ସ ନିଦସ୍ସନଂ। ଯସ୍ମା ‘‘ସଙ୍ଖସଖୋ’’ତି ପାଳି ୱିଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ତେନ ନଯେନ ‘‘ମହାରାଜୋ’’ତିପି ଓକାରନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋ ନାମ ହୋତି ପୁରିସନଯେନ ଯୋଜେତବ୍ବୋ ଚ। ତେନେୱ ଚ ‘‘ତମବ୍ରୱି ମହାରାଜା। ନିକ୍ଖମନ୍ତେ ମହାରାଜେ’’ତିଆଦୀନି ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ଏୱଂ ମହାରାଜସଦ୍ଦସ୍ସ ଓକାରନ୍ତତ୍ତେ ସିଦ୍ଧେ ‘‘ମହାରାଜା, ମହାରାଜସ୍ମା, ମହାରାଜମ୍ହା’’ତି ପଞ୍ଚମିଯା ଏକୱଚନଞ୍ଚ ‘‘ମହାରାଜେ, ମହାରାଜସ୍ମିଂ, ମହାରାଜମ୍ହୀ’’ତି ସତ୍ତମିଯା ଏକୱଚନଞ୍ଚ ସିଦ୍ଧାନି ଏୱ ହୋନ୍ତି ପାଳିଯଂ ଅୱିଜ୍ଜମାନାନମ୍ପି ନଯୱସେନ ଗହେତବ୍ବତ୍ତା। ‘‘ରାଜେନ, ରାଜସ୍ସା’’ତିଆଦୀନି ପନ ନଯୱସେନ ଗହେତବ୍ବାନି ନ ହୋନ୍ତି। କସ୍ମାତି ଚେ? ଯସ୍ମା ‘‘ରାଜା ବ୍ରହ୍ମା ସଖା ଅତ୍ତା’’ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନି ‘‘ପୁରିସୋ ଉରଗୋ’’ତିଆଦୀନି ୱିଯ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସବ୍ବଥା ସଦିସାନି ନ ହୋନ୍ତି। ତଥା ହି ନେସଂ ‘‘ରଞ୍ଞା ବ୍ରହ୍ମୁନା ସଖିନା ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତେନ ସାନା ପୁମୁନା’’ତିଆଦୀନି ୱିସଦିସାନିପି ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି, ତସ୍ମା ତାନି ନ ସକ୍କା ନଯୱସେନ ଜାନିତୁଂ। ଏୱଂ ଦୁଜ୍ଜାନତ୍ତା ପନ ପାଳିଯଂ ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ଯଥାରୁତପଦାନେୱ ଗହେତବ୍ବାନି। ମହାରାଜସଦ୍ଦାଦୀନଂ ପନ ଓକାରନ୍ତଭାୱେ ସିଦ୍ଧେଯେୱ ‘‘ପୁରିସନଯୋଗଧା ଇମେ ସଦ୍ଦା’’ତି ନଯଗ୍ଗହଣଂ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଅମ୍ହେହି ନଯୱସେନ ‘‘ମହାରାଜା, ମହାରାଜସ୍ମା’’ତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତାନି। ଯଥା ହି –

‘‘ଏତଞ୍ହି ତେ ଦୁରାଜାନଂ, ଯଂ ସେସି ମତସାଯିକଂ;

ଯସ୍ସ ତେ କଡ୍ଢମାନସ୍ସ, ହତ୍ଥା ଦଣ୍ଡୋନ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି

ଏତ୍ଥ ‘‘ହତ୍ଥା’’ତି, ‘‘ଅତ୍ତଦଣ୍ଡା ଭଯଂ ଜାତ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଦଣ୍ଡା’’ତି ଚ ଓକାରନ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଚମିଯେକୱଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଉରଗା, ପଟଙ୍ଗା, ୱିହଗା’’ତିଆଦୀନିପି ଓକାରନ୍ତାନି ପଞ୍ଚମିଯେକୱଚନାନି ଗହେତବ୍ବାନି ହୋନ୍ତି। ଯଥା ଚ ‘‘ଦାଠିନି ମାତିମଞ୍ଞୱ୍ହୋ, ସିଙ୍ଗାଲୋ ମମ ପାଣଦୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ମଞ୍ଞୱ୍ହୋ’’ତି, ‘‘ସୁଦ୍ଧା ସୁଦ୍ଧେହି ସଂୱାସଂ, କପ୍ପଯୱ୍ହୋ ପତିସ୍ସତା’’ତି ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘କପ୍ପଯୱ୍ହୋ’’ତି ଚ କ୍ରିଯାପଦସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଗଚ୍ଛୱ୍ହୋ, ଭୁଞ୍ଜୱ୍ହୋ, ସଯୱ୍ହୋ’’ତିଆଦୀନିପି ଗହେତବ୍ବାନି ହୋନ୍ତି। ଗଣ୍ହନ୍ତି ଚ ତାଦିସାନି ପଦରୂପାନି ସାସନେ ସୁକୁସଲା କୁସଲା, ତସ୍ମା ଅମ୍ହେହିପି

ନଯଗ୍ଗାହୱସେନ ‘‘ମହାରାଜା , ମହାରାଜସ୍ମା’’ତିଆଦୀନି ୱୁତ୍ତାନି। ନଯଗ୍ଗାହୱସେନ ପନ ଗହଣେ ଅସତି କଥଂ ନାମିକପଦମାଲା ପରିପୁଣ୍ଣା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ସତିଯେୱ ତସ୍ମିଂ ପରିପୁଣ୍ଣା ଭୱନ୍ତି।

ତଥା ହି ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଅନେକସତସହସ୍ସାନି ନାମିକପଦାନି କ୍ରିଯାପଦାନି ଚ ପାଟିଏକ୍କଂ ପାଟିଏକ୍କଂ ଏକୱଚନବହୁୱଚନକାହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠହି ୱା ନାମୱିଭତ୍ତୀହି ଛନ୍ନୱୁତିଯା ଚ ଆଖ୍ଯାତିକୱଚନେହି ଯୋଜିତାନି ନ ସନ୍ତି, ନଯୱସେନ ପନ ସନ୍ତିଯେୱ, ଇତି ନଯୱସେନ ‘‘ମହାରାଜା, ମହାରାଜସ୍ମା’’ତିଆଦୀନି ଅମ୍ହେହି ଠପିତାନି। ‘‘ମହାରାଜା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ମହାରାଜା ତୁମ୍ହେ ତିଟ୍ଠଥା’’ତି ଇମାନି ପନ ‘‘ଅଥ ଖୋ ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜା ମହତିଯା ଚ ଯକ୍ଖସେନାଯ ମହତିଯା ଚ କୁମ୍ଭଣ୍ଡସେନାଯା’’ତି ଦସ୍ସନତୋ,

‘‘ଚତ୍ତାରୋ ତେ ମହାରାଜା, ସମନ୍ତା ଚତୁରୋ ଦିସା;

ଦଦ୍ଦଲ୍ଲମାନା ଅଟ୍ଠଂସୁ, ୱନେ କାପିଲୱତ୍ଥୱେ’’ତି

ଦସ୍ସନତୋ ଚ ୱୁତ୍ତାନି। ‘‘ମହାରାଜ’’ନ୍ତିଆଦୀନିପି ପାଠଇଞ୍ଚ ପାଠଇନଯଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା ଏୱ ୱୁତ୍ତାନି। ଅସମାସେ ‘‘ରାଜଂ, ରାଜେନା’’ତିଆଦୀନି ନ ପସ୍ସାମ, ତସ୍ମା ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଚାରେତବ୍ବମିଦଂ ଠାନଂ। ଇଦଞ୍ହି ଦୁଦ୍ଦସଂ ୱୀରଜାତିନା ଜାନିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ। ସଚେ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ୱା ପୋରାଣିକାସୁ ୱା ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଅସମାସେ ‘‘ରାଜଂ, ରାଜେନା’’ତିଆଦୀନି ପସ୍ସେଯ୍ଯାଥ, ତଦା ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ। କୋ ହି ନାମ ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ୱୋହାରପ୍ପଭେଦଂ ଜାନିତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦେହି ମହାଖୀଣାସୱେହି।

ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘ୱୀତତଣ୍ହୋ ଅନାଦାନୋ, ନିରୁତ୍ତିପଦକୋୱିଦୋ;

ଅକ୍ଖରାନଂ ସନ୍ନିପାତଂ, ଜଞ୍ଞା ପୁବ୍ବାପରାନି ଚା’’ତି।

ବ୍ରହ୍ମା , ବ୍ରହ୍ମା, ବ୍ରହ୍ମାନୋ। ବ୍ରହ୍ମାନଂ, ବ୍ରହ୍ମଂ, ବ୍ରହ୍ମାନୋ। ବ୍ରହ୍ମୁନା, ବ୍ରହ୍ମେହି, ବ୍ରହ୍ମେଭି, ବ୍ରହ୍ମୂହି, ବ୍ରହ୍ମୂଭି। ବ୍ରହ୍ମସ୍ସ, ବ୍ରହ୍ମୁନୋ, ବ୍ରହ୍ମାନଂ, ବ୍ରହ୍ମୂନଂ। ବ୍ରହ୍ମୁନା, ବ୍ରହ୍ମେହି, ବ୍ରହ୍ମେଭି, ବ୍ରହ୍ମୂହି, ବ୍ରହ୍ମୂଭି। ବ୍ରହ୍ମସ୍ସ, ବ୍ରହ୍ମୁନୋ, ବ୍ରହ୍ମାନଂ, ବ୍ରହ୍ମୂନଂ। ବ୍ରହ୍ମନି, ବ୍ରହ୍ମେସୁ, ଭୋ ବ୍ରହ୍ମ, ଭୋ ବ୍ରହ୍ମେ, ଭୱନ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମାନୋ।

ଯମକମହାଥେରରୁଚିଯା ‘‘ଭୋ ବ୍ରହ୍ମା’’ଇତି ବହୁୱଚନଂ ୱା। ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ପଣ୍ଡିତପୁରିସେହି ଦେୱେହି ବ୍ରହ୍ମୂହୀ’’ତି ଟୀକାୱଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ, ‘‘ବ୍ରହ୍ମୂନଂ ୱଚୀଘୋସୋ ହୋତୀ’’ତି ଚ ‘‘ବ୍ରହ୍ମୂନଂ ୱିମାନାଦୀସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ କାମାସୱୋ ନ ହୋତୀ’’ତି ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ, ‘‘ୱିହିଂସସଞ୍ଞୀ ପଗୁଣଂ ନ ଭାସିଂ, ଧମ୍ମଂ ପଣୀତଂ ମନୁଜେସୁ ବ୍ରହ୍ମେ’’ତି ଆହଚ୍ଚଭାସିତସ୍ସ ଚ ଦସ୍ସନତୋ ‘‘ବ୍ରହ୍ମୂହି, ବ୍ରହ୍ମୂଭି, ବ୍ରହ୍ମୂନଂ, ବ୍ରହ୍ମେ’’ତି ପଦାନି ୱୁତ୍ତାନି, ଏତାନି ଚୂଲ୍ଲନିରୁତ୍ତିନିରୁତ୍ତିପିଟକକଚ୍ଚାଯନେସୁ ନ ଆଗତାନି।

ସଖା, ସଖା, ସଖିନୋ, ସଖାନୋ, ସଖାଯୋ। ସଖଂ, ସଖାରଂ, ସଖାନଂ, ସଖିନୋ, ସଖାନୋ, ସଖାଯୋ। ସଖିନା, ସଖାରେହି, ସଖାରେଭି, ସଖେହି, ସଖେଭି। ସଖିସ୍ସ, ସଖିନୋ, ସଖୀନଂ, ସଖାରାନଂ, ସଖାନଂ। ସଖାରସ୍ମା, ସଖିନା, ସଖାରେହି, ସଖାରେଭି, ସଖେହି, ସଖେଭି। ସଖିସ୍ସ, ସଖିନୋ, ସଖୀନଂ, ସଖାରାନଂ, ସଖାନଂ। ସଖେ, ସଖେସୁ, ସଖାରେସୁ। ଭୋ ସଖ, ଭୋ ସଖା, ଭୋ ସଖି, ଭୋ ସଖୀ, ଭୋ ସଖେ, ଭୱନ୍ତୋ ସଖିନୋ, ସଖାନୋ, ସଖାଯୋ।

ଯମକମହାଥେରମତେନ ‘‘ଭୋ ସଖା’’ଇତି ବହୁୱଚନଂ ୱା। ପାଠଇଯଂ ପନ ସୁୱଣ୍ଣକକ୍କଟଜାତକେ ‘‘ହରେ ସଖା କିସ୍ସ ନୁ ମଂ ଜହାସୀ’’ତି ଦୀଘୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ ସଖାସଦ୍ଦୋ ଆଲପନେକୱଚନଂ, ତସ୍ମା ଯମକମହାଥେରନଯୋ ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଚେ ? ନୋ ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ଯସ୍ମା ‘‘ନେତାଦିସା ସଖା ହୋନ୍ତି, ଲବ୍ଭା ମେ ଜୀୱତୋ ସଖା’’ତି ମନୋଜଜାତକେ ସଖାସଦ୍ଦୋ ଏକୱଚନମ୍ପି ହୋତି ବହୁୱଚନମ୍ପି। ତଥା ହି ତତ୍ଥ ପଠମପାଦେ ବହୁୱଚନଂ, ଦୁତିଯପାଦେ ପନେକୱଚନଂ, ତସ୍ମା ଯମକମହାଥେରେନ ପଚ୍ଚତ୍ତାଲପନବହୁୱଚନଟ୍ଠାନେ ସଖାସଦ୍ଦୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସବ୍ବମିତ୍ତୋ ସବ୍ବସଖୋ, ସବ୍ବଭୂତାନୁକମ୍ପକୋ’’ତି ପାଠାନୁଲୋମେନ ସମାସେ ଲବ୍ଭମାନସ୍ସ ସଖସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି ‘‘ସବ୍ବସଖୋ, ସବ୍ବସଖା, ସବ୍ବସଖଂ, ସବ୍ବସଖେ’’ତିଆଦିନା ପୁରିସନଯେନ। ତତ୍ରାଯଂ ସମାସୱିଗ୍ଗହୋ – ସବ୍ବେସଂ ଜନାନଂ ସଖା, ସବ୍ବେ ୱା ଜନା ସଖିନୋ ଏତସ୍ସାତି ସବ୍ବସଖୋ, ଯଥା ସବ୍ବୱେରୀତି।

ଅତ୍ତା, ଅତ୍ତା, ଅତ୍ତାନୋ। ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତଂ, ଅତ୍ତାନୋ। ଅତ୍ତନା, ଅତ୍ତେନ, ଅତ୍ତନେହି, ଅତ୍ତନେଭି। ଅତ୍ତନୋ, ଅତ୍ତାନଂ। ଅତ୍ତନା, ଅତ୍ତନେହି, ଅତ୍ତନେଭି। ଅତ୍ତନୋ, ଅତ୍ତାନଂ। ଅତ୍ତନି, ଅତ୍ତନେସୁ। ଭୋ ଅତ୍ତ, ଭୱନ୍ତୋ ଅତ୍ତା, ଭୋନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନୋ।

ଏତ୍ଥ ପନ ଅତ୍ତଂ ନିରଙ୍କତ୍ୱାନ ପିଯାନି ସେୱତି।

''ସଚେ ଗଚ୍ଛସି ପଞ୍ଚାଲଂ, ଖିପ୍ପ'ମତ୍ତଂ ଜହିସ୍ସସି;

ମିଗଂ ପନ୍ଥାନୁପନ୍ନଂୱ, ମହନ୍ତଂ ଭଯମେସ୍ସତୀ''ତି

ପାଠଇସ୍ସୁ ''ଅତ୍ତ''ନ୍ତି ଦସ୍ସନତୋ ''ଅତ୍ତ''ନ୍ତି ଇଧ ୱୁତ୍ତଂ, ''ଅତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ତନିଯେନ ୱା''ତି ପାଠଇଦସ୍ସନତୋ ପନ ''ଅତ୍ତେନା''ତି। ଚୂଳଅନିରୁତ୍ତିଯଂ ପନ ''ଅତ୍ତସ୍ସା''ତି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀନମେକୱଚନଂ ଆଗତଂ, ଏତଂ କଚ୍ଚାଯନେ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ଚ ନ ଦିସ୍ସତି। କତ୍ଥଚି ପନ ''ଅତ୍ତେସୂ''ତି ଆଗତଂ। ସବ୍ବାନେତାନି ସାଟ୍ଠକଥଂ ଜିନତନ୍ତିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବାନି।

''ଆତୁମା , ଆତୁମା, ଆତୁମାନୋ। ଆତୁମାନଂ, ଆତୁମଂ, ଆତୁମାନୋ। ଆତୁମେନ, ଆତୁମେହି, ଆତୁମେଭୀ''ତିଆଦିନା ପୁରିସନଯେନ ୱତ୍ୱା ''ଭୋ ଆତୁମ, ଭୱନ୍ତୋ ଆତୁମା, ଆତୁମାନୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

ତତ୍ର ଅତ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ସମାସେ ''ଭାୱିତତ୍ତୋ, ଭାୱିତତ୍ତା। ଭାୱିତତ୍ତଂ, ଭାୱିତତ୍ତେ। ଭାୱିତତ୍ତେନ, ଭାୱିତତ୍ତେହି, ଭାୱିତତ୍ତେଭୀ''ତି ପୁରିସନଯେନେୱ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ସା, ସା, ସାନୋ। ସାନଂ, ସାନେ। ସାନା, ସାନେହି, ସାନେଭି। ସାସ୍ସ, ସାନଂ। ସାନା, ସାନେହି, ସାନେଭି। ସାସ୍ସ, ସାନଂ। ସାନେ, ସାନେସୁ। ଭୋ ସା, ଭୱନ୍ତୋ ସାନୋ। ସା ୱୁଚ୍ଚତି ସୁନଖୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ନ ଯତ୍ଥ ସା ଉପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି। ସାୱ ୱାରେନ୍ତି ସୂକର''ନ୍ତି ନିଦସ୍ସନପଦାନି। କେଚି ପନ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ଦୁତିଯାତତିଯାଦୀସୁ ''ସଂ, ସେ। ସେନା''ତିଆଦୀନି ରୂପାନି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। ନ ହି ତାନି ''ସଂ, ସେ। ସେନା''ତିଆଦୀନି ରୂପାନି ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଚେୱ ଅଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ଚ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ଚ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଏୱଂ ପନ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ୱୁତ୍ତଂ ''ସା ତିଟ୍ଠତି, ସାନୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ସାନଂ ପସ୍ସତି, ସାନେ ପସ୍ସତି। ସାନା କତଂ, ସାନେହି କତଂ, ସାନେଭି କତଂ। ସାସ୍ସ ଦୀଯତେ, ସାନଂ ଦୀଯତେ। ସାନା ନିସ୍ସଟଂ, ସାନେହି ନିସ୍ସଟଂ, ସାନେଭି ନିସ୍ସଟଂ। ସାସ୍ସ ପରିଗ୍ଗହୋ, ସାନଂ ପରିଗ୍ଗହୋ। ସାନେ ପତିଟ୍ଠିତଂ, ସାନେସୁ ପତିଟ୍ଠିତଂ। ଭୋ ସା, ଭୱନ୍ତୋ ସାନୋ''ତି, ତସ୍ମା ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ନାମିକପଦମାଲା ଗହେତବ୍ବା।

ଅତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ – ଯଥା ''ସେହି ଦାରେହି ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ''ତିଆଦୀସୁ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ''ସକୋ''ଇତି ଅତ୍ଥୱାଚକସ୍ସ ସସଦ୍ଦସ୍ସ ''ଅତ୍ତନୋ ଅଯନ୍ତି ସୋ''ତି ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ''ସୋ, ସା। ସଂ, ସେ। ସେନ, ସେହି, ସେଭି। ସସ୍ସ, ସାନଂ। ସା, ସସ୍ମା, ସମ୍ହା, ସେହି, ସେଭି। ସସ୍ସ, ସାନଂ। ସେ, ସସ୍ମିଂ, ସମ୍ହି, ସେସୂ''ତି ପୁରିସନଯେନ ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି, ନ ତଥା ସୁନଖୱାଚକସ୍ସ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି। ଯଥା ୱା ''ହିଂସନ୍ତି ଅତ୍ତସମ୍ଭୂତା, ତଚସାରଂୱ ସଂ ଫଲଂ। ସାନି କମ୍ମାନି ତପ୍ପେନ୍ତି, କୋସଲଂ ସେନ'ସନ୍ତୁଟ୍ଠଂ, ଜୀୱଗ୍ଗାହଂ ଅଗାହଯୀ''ତିଆଦୀସୁ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ସକମିଚ୍ଚତ୍ଥୱାଚକସ୍ସ ସସଦ୍ଦସ୍ସ ''ସଂ, ସାନି, ସା। ସଂ, ସାନି, ସେ। ସେନ, ସେହି, ସେଭି। ସସ୍ସ, ସାନଂ। ସା, ସସ୍ମା, ସମ୍ହା, ସେହି, ସେଭି। ସସ୍ସ, ସାନଂ। ସେ, ସସ୍ମିଂ, ସମ୍ହି, ସେସୂ''ତି ଚିତ୍ତନଯେନ ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି, ନ ତଥା ସୁନଖୱାଚକସ୍ସ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ କସ୍ମା ତେହି ଆଚରିଯେହି ଦୁତିଯାତତିଯାଠାନେ ''ସଂ, ସେ। ସେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, କସ୍ମା ଚ ପଞ୍ଚମୀଠାନେ ''ସା, ସସ୍ମା, ସମ୍ହା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସତ୍ତମୀଠାନେ ଚ ''ସେ, ସସ୍ମିଂ, ସମ୍ହୀ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ? ସବ୍ବମେତଂ ଅକାରଣଂ, ତକ୍କଗାହମତ୍ତେନ ଗହିତଂ ଅକାରଣଂ। ସୁନଖୱାଚକୋ ହି ସାସଦ୍ଦୋ ଆକାରନ୍ତତାପକତିକୋ, ନ ପୁରିସ ଚିତ୍ତସଦ୍ଦାଦଯୋ ୱିଯ ଅକାରନ୍ତତାପକତିକୋ। ଯାଯ ଇମସ୍ସ ଈଦିସାନି ରୂପାନି ସିଯୁଂ, ସା ଚ ପକତି ନତ୍ଥି। ନ ଚେସୋ ''ରାଜା, ବ୍ରହ୍ମା, ସଖା, ଅତ୍ତା'' ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ୱିଯ ପଠମଂ ଅକାରନ୍ତଭାୱେ ଠତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ପଟିଲଦ୍ଧଆକାରନ୍ତତା, ଅଥ ଖୋ ନିଚ୍ଚମୋକାରନ୍ତତାପକତିକୋ ଗୋସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ନିଚ୍ଚମାକାରନ୍ତତାପକତିକୋ। ନିଚ୍ଚମାକାରନ୍ତତାପକତିକସ୍ସ ଚ ଏୱରୂପାନି ରୂପାନି ନ ଭୱନ୍ତି, ତସ୍ମା ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦେନ ଆଯସ୍ମତା ମହାକଚ୍ଚାଯନେନ ନ ୱୁତ୍ତାନି। ସଚେପି ମଞ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ''ଅତ୍ତଂ, ଅତ୍ତେନା'ତି ଚ ଦସ୍ସନତୋ 'ସଂ, ସେନା'ତି ଇମାନି ପନ ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି। ନ ଗହେତବ୍ବାନି ''ରାଜା, ବ୍ରହ୍ମା, ସଖା, ଅତ୍ତା, ସା, ପୁମା''ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଦମାଲାୱସେନ ୱିସଦିସତ୍ତା ନଯୱସେନ ଗହେତବ୍ବାକାରସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱତୋ। ଈଦିସେ ହି ଠାନେ ନଯଗ୍ଗାହୱସେନ ଗହଣଂ ନାମ ସଦୋସଂଯେୱ ସିଯା, ତସ୍ମା ନଯଗ୍ଗାହୱସେନପି ନ ଗହେତବ୍ବାନି।

ଅପରମ୍ପି ଅତ୍ର ୱତ୍ତଟ୍ଟଂ – ଯଥା ହି ''ସାହି ନାରୀହି ତେ ଯନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଅଭ୍ଭନୋ ନାରୀ''ତି, ''ସା ନାରୀ''ତି ଏୱଂ ଅତ୍ଥୱତୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ କଞ୍ଚଞ୍ଚାସଦ୍ଦେନ ସଦିସସ୍ସ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ''ସା, ସା, ସାଯୋ। ସଂ, ସା, ସାଯୋ। ସାଯ, ସାହି, ସାଭି। ସାଯ, ସାନଂ। ସାଯ, ସାହି, ସାଭି। ସାଯ, ସାନଂ। ସାଯ, ସାଯଂ, ସାସୁ''ତି କଞ୍ଚଞ୍ଚାନଯେନ ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି, ନ ତଥା ଇମସ୍ସ ସୁନଖୱାଚକସ୍ସ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ କସ୍ମା ତେ ଆଚରିଯା ତତିଯାବହୁୱଚନଟ୍ଠାନେ ଚ ''ସାହି, ସାଭୀ''ତି ରୂପାନି ଇଚ୍ଛନ୍ତି, କସ୍ମା ଚ ସତ୍ତମୀବହୁୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ସାସୂ''ତି? ଇଦମ୍ପି ଅକାରଣଂ ଆକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତା। କସ୍ମା ଚ ପନ ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠେକୱଚନଟ୍ଠାନେ ପୁବ୍ବକ୍ଖରସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତେନ ''ସସ୍ସ''ଇତି ରୂପଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି? ଇଦମ୍ପି ଅକାରଣଂ ସୁନଖୱାଚକସ୍ସ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ଆକାରନ୍ତତାପକତିକତ୍ତା। ଆକାରନ୍ତତାପକତିକସ୍ସ ଚ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ଯଥା ଅକାରନ୍ତତାପକତିକସ୍ସ ପୁରିସସଦ୍ଦସ୍ସ ''ପୁରିସସ୍ସା''ତି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠେକୱଚନରୂପଂ ଭୱତି ଏୱରୂପସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ଅଭାୱତୋ। ତେନେୱ ଆଯସ୍ମା କଚ୍ଚାନୋ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ସୁନଖୱାଚକସ୍ସ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠେକୱଚନଟ୍ଠାନେ ପୁବ୍ବକ୍ଖରସ୍ସ ଦୀଘତ୍ତେନ ''ସାସ୍ସ''ଇତି ରୂପମାହ। କସ୍ମା ଚ ପନ ତେ ଆଚରିଯା ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ସାଯ''ଇତି ରୂପଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି? ଇଦମ୍ପି ଅକାରଣଂ, ଠପେତ୍ୱା ହି ଆକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ଘସଞ୍ଞତୋ ଆକାରତୋ ପରେସଂ ନାଦୀନଂ ଆଯାଦେସଞ୍ଚ ଅକାରନ୍ତତୋ ପୁନ୍ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତୋ ପରସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ ଆଯାଦେସଞ୍ଚ ଆକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ ଅଘତୋ ଆକାରନ୍ତତୋ ପରସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥେକୱଚନସ୍ସ କତ୍ଥଚିପି ଆଯାଦେସୋ ନ ଦିସ୍ସତି। ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ଚ ତାଦିସଂ ରୂପଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅୱଚନଂଯେୱ ଯୁତ୍ତତରଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଅଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ଚ ଅନାଗମନତୋ। ଯା ପନମ୍ହେହି ନିରୁତ୍ତିପିଟକଂ ନିସ୍ସାଯ ବୁଦ୍ଧୱଚନଞ୍ଚ ସୁନଖୱାଚକସ୍ସ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁତ୍ତା, ସାଯେୱ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବା। ଏତ୍ଥାପି ନାନାଅତ୍ଥେସୁ ୱତ୍ତମାନାନଂ ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯପରିଯାପନ୍ନାନଂ ସା ସୋ ସଂଇଚ୍ଚେତେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପଦାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାସୁ ପଦାନଂ ସଦିସାସଦିସତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଏତ୍ଥ ସିଯା – ଯୋ ତୁମ୍ହେହି ସାସଦ୍ଦୋ ''ତଂସଦ୍ଦତ୍ଥେ ଚ ସୁନଖେ ଚ ସକମିଚ୍ଛତ୍ଥେ ଚ ୱତ୍ତତୀ''ତି ଇଚ୍ଛିତୋ, କଥଂ ତଂ ''ସା''ତି ୱୁତ୍ତେଯେୱ ''ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱାଚକୋ''ତି ଜାନନ୍ତୀତି? ନ ଜାନନ୍ତି, ପଯୋଗୱସେନ ପନ ଜାନନ୍ତି ଲୋକିଯଜନା ଚେୱ ପଣ୍ଡିତା ଚ। ପଯୋଗୱସେନ ହି ''ସା ମଦ୍ଦୀ ନାଗମାରୁହି, ନାତିବଦ୍ଧଂୱ କୁଞ୍ଜର''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ତଂସଦ୍ଦତ୍ଥତା ୱିଞ୍ଞାଯତି, ଏୱଂ ସାସଦ୍ଦୋ ତଂସଦ୍ଦତ୍ଥେ ଚ ୱତ୍ତତି। ''ନ ଯତ୍ଥ ସା ଉପଟ୍ଠିତୋ ହୋତି। ଭଗୱତୋ ସାଜାତିମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ସତ୍ତା ଅମତରସଭାଗିନୋ ଭୱନ୍ତୀ''ତିଆଦୀସୁ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ସୁନଖୱାଚକତା ୱିଞ୍ଞାଯତି।

''ଅନ୍ନଂ ତୱେଦଂ ପକତଂ ଯସସ୍ସି,

ତଂ ଖଜ୍ଜରେ ଭୁଞ୍ଜରେ ପିଯ୍ୟରେ ଚ;

ଜାନାସି ମଂ ତ୍ୱଂ ପରଦତ୍ତୂପଜୀୱିଂ,

ଉତ୍ତିଟ୍ଠପିଣ୍ଡଂ ଲଭତଂ ସପାକୋ''ତି

ଏତ୍ଥ ପନ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ରସ୍ସଭାୱକରଣେନ ''ସପାକୋ''ତି ପାଠଇ ଠିତାତି ଅତ୍ଥଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ''ସାନଂ ସୁନଖାନଂ ଇଦଂ ମଂସନ୍ତି ସ''ମିତି ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ''ସଂ ପଚତୀତି ସପାକୋ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ''ସପାକୋତି ସପାକଚଣ୍ଡାଲୋ'' ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତମ୍ପି ଏତଦେୱତ୍ଥଂ ଦୀପେତି। ଏୱଂ ସାସଦ୍ଦୋ ସୁନଖେ ଚ ୱତ୍ତତି। ''ସା ଦାରା ଜନ୍ତୂନଂ ପିଯା''ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ''ସକା ଦାରା ସତ୍ତାନଂ ପିଯା''ତି ଅତ୍ଥଦୀପନୱସେନ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ସକୱାଚକତା ପଞ୍ଞାଯତି। ଏୱଂ ସାସଦ୍ଦୋ ସକମିଚ୍ଛତ୍ଥେ ଚ ୱତ୍ତତି। ଇତି ସାସଦ୍ଦଂ ପଯୋଗୱସେନ ଇଦିସତ୍ଥସ୍ସ ୱାଚକୋତି ଜାନନ୍ତି। ଅତ୍ରିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

ତଂସଦ୍ଦତ୍ଥେ ଚ ସୁନଖେ,

ସକସ୍ମିମ୍ପି ଚ ୱତ୍ତତି;

ସାସଦ୍ଦୋ ସୋ ଚ ଖୋ ଞେଯ୍ୟୋ,

ପଯୋଗାନଂ ୱସେନ ୱେ।

ଏତ୍ଥ ଚ ପାଠଇଯଂ ''ନ ଯତ୍ଥ ସା ଉପଟ୍ଠିତୋ ହୋତୀ''ତି ଏକଓ୍ୱଚନପ୍ପଯୋଗଦସ୍ସନତୋ ଚ,

''ଅସନ୍ତା କିର ମଂ ଜମ୍ମା, ତାତ ତାତାତି ଭାସରେ;

ରକ୍ଖସା ପୁତ୍ତରୂପେନ, ସାଓ୍ୱ ଓ୍ୱାରେନ୍ତି ସୂକର''ନ୍ତି

ବହୁଓ୍ୱଚନପ୍ପଯୋଗଦସ୍ସନତୋ ଚ, ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ''ସାନୋ''ଇଚ୍ଚାଦିଦସ୍ସନତୋ ଚ ''ସା, ସା, ସାନୋ। ସାନଂ, ସାନେ। ସାନା''ତିଆଦିନା ସୁନଖଓ୍ୱାଚକସ୍ସ ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା କଥିତା।

ଇଦାନି ପୁମସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତେ –

ପୁମା, ପୁମା, ପୁମାନୋ। ପୁମାନଂ, ପୁମାନେ। ପୁମାନା, ପୁମୁନା, ପୁମେନ, ପୁମାନେହି, ପୁମାନେଭି। ପୁମସ୍ସ, ପୁମୁନୋ, ପୁମାନଂ। ପୁମାନା, ପୁମୁନା, ପୁମାନେହି, ପୁମାନେଭି। ପୁମସ୍ସ, ପୁମୁନୋ, ପୁମାନଂ। ପୁମାନେ, ପୁମାନେସୁ। ଭୋ ପୁମ, ଭଓ୍ୱନ୍ତୋ ପୁମା, ପୁମାନୋ। ''ଭୋ ପୁମା''ଇତି ବହୁଓ୍ୱଚନେ ନଯୋପି ଞେଯ୍ୟୋ।

ଏତ୍ଥ ପନ –

''ଥିଯୋ ତସ୍ସ ପଜାଯନ୍ତି, ନ ପୁମା ଜାଯରେ କୁଲେ;

ଯୋ ଜାନଂ ପୁଚ୍ଛିତୋ ପଞ୍ହଂ, ଅଞ୍ଞଥା ନଂ ଓ୍ୱିଯାକରେ''ତି

ଅଯଂ ପାଠଇ ପୁମସଦ୍ଦସ୍ସ ବହୁଓ୍ୱଚନଭାଓ୍ୱସାଧିକା, କଚ୍ଚାଯନେ ''ହେ ପୁମଂ''ଇତି ସାନୁସାରଂ ଆଲପନେକଓ୍ୱଚନଂ ଦିସ୍ସତି। ତଦନେକେସୁ ପାଠଇପ୍ପଦେସେସୁ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ସାନୁସାରାନଂ ଆଲପନଓ୍ୱଚନାନଂ ଅଦସ୍ସନତୋ ଇଧ ନ ଓ୍ୱଦାମ। ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଯୁତ୍ତଂ ଚେ, ଗହେତବ୍ବଂ। ''ଯସସ୍ସି ନଂ ପଞ୍ଞଓ୍ୱନ୍ତଂ ଓ୍ୱିସଯ୍ହ''ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଛନ୍ଦାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଆଗମଓ୍ୱସେନେଓ୍ୱାନୁସାରୋ ହୋତି, ନ ସଭାଓ୍ୱତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଯମାକାରନ୍ତଓ୍ୱସେନ ନାମିକପଦମାଲା।

''ସୋଳସିତ୍ଥିସହସ୍ସାନଂ,

ନ ଓ୍ୱିଜ୍ଜତି ପୁମୋ ତଦା;

ଅହୋରତ୍ତାନମଚ୍ଚଯେନ,

ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅହମେକକୋ''ତି ଚ,

''ଯଥା ବଲାକଯୋନିମ୍ହି, ନ ଓ୍ୱିଜ୍ଜତି ପୁମୋ ସଦା;

ମେଘେସୁ ଗଜ୍ଜମାନେସୁ, ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି ତା ତଦା''ତି ଚ

ପାଠଇଦସ୍ସନତୋ ପନ ଓକାରନ୍ତଓ୍ୱସେନପି ନାମିକପଦମାଲା ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବା।

ପୁମୋ, ପୁମା। ପୁମଂ, ପୁମେ। ପୁମେନ, ପୁମେହି, ପୁମେଭି। ପୁମସ୍ସ, ପୁମାନଂ। ପୁମା, ପୁମସ୍ମା, ପୁମମ୍ହା, ପୁମେହି, ପୁମେଭି। ପୁମସ୍ସ, ପୁମାନଂ। ପୁମେ, ପୁମସ୍ମିଂ, ପୁମମ୍ହି, ପୁମେସୁ। ଭୋ ପୁମ, ଭଓ୍ୱନ୍ତୋ ପୁମା। ''ଭୋ ପୁମା''ଇତି ଓ୍ୱା, ଏଓ୍ୱଂ ପୁମସଦ୍ଦସ୍ସ ଦ୍ୱିଧା ନାମିକପଦମାଲା ଭଓ୍ୱତି।

ଇଦାନି ମିସ୍ସକନଯୋ ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତେ –

ପୁମା , ପୁମୋ, ପୁମା, ପୁମାନୋ। ପୁମାନଂ, ପୁମଂ, ପୁମାନେ, ପୁମେ। ପୁମାନା, ପୁମୁନା, ପୁମେନ, ପୁମାନେହି, ପୁମାନେଭି, ପୁମେହି, ପୁମେଭି।

ପୁମସ୍ସ, ପୁମୁନୋ, ପୁମାନଂ। ପୁମାନା, ପୁମୁନା, ପୁମା, ପୁମସ୍ମା, ପୁମମ୍ହା, ପୁମାନେହି, ପୁମାନେଭି, ପୁମେହି, ପୁମେଭି। ପୁମସ୍ସ, ପୁମୁନୋ, ପୁମାନଂ। ପୁମାନେ, ପୁମେ, ପୁମସ୍ମିଂ, ପୁମମ୍ହି, ପୁମାନେସୁ, ପୁମେସୁ। ଭୋ ପୁମ, ଭୱନ୍ତୋ ପୁମାନୋ, ଭୱନ୍ତୋ ପୁମା। ''ଭୋ ପୁମାନୋ, ଭୋ ପୁମା''ଇତି ୱା।

ଇଦାନି ରହସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ରହା ୱୁଚ୍ଚତି ପାପଧମ୍ମୋ। ରହା, ରହା, ରହିନୋ। ରହାନଂ, ରହାନେ। ରହିନା, ରହିନେହି, ରହିନେଭି। ରହସ୍ସ, ରହାନଂ। ରହା, ରହାନେହି, ରହାନେଭି। ରହସ୍ସ, ରହାନଂ। ରହାନେ, ରହାନେସୁ। ଭୋ ରହ, ଭୱନ୍ତୋ ରହିନୋ, ଭୱନ୍ତୋ ରହା।

ଇଦାନି ଦଳ୍ହଧମ୍ମସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଦଳ୍ହଧମ୍ମା, ଦଳ୍ହଧମ୍ମା, ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନୋ। ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନଂ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନେ। ଦଳ୍ହଧମ୍ମିନା, ଦଳ୍ହଧମ୍ମେହି, ଦଳ୍ହଧମ୍ମେଭି। ଦଳ୍ହଧମ୍ମସ୍ସ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନଂ। ଦଳ୍ହଧମ୍ମିନା, ଦଳ୍ହଧମ୍ମେହି, ଦଳ୍ହଧମ୍ମେଭି। ଦଳ୍ହଧମ୍ମସ୍ସ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନଂ। ଦଳ୍ହଧମ୍ମେ ଦଳ୍ହଧମ୍ମେସୁ। ଭୋ ଦଳ୍ହଧମ୍ମ, ଭୱନ୍ତୋ ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନୋ, ଭୱନ୍ତୋ ଦଳ୍ହଧମ୍ମା। ''ଭୋ ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନୋ, ଭୋ ଦଳ୍ହଧମ୍ମା''ଇତି ପୁଥୁୱଚନମ୍ପି ଞେୟ୍ୟଂ, ଏୱଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଧମ୍ମସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ସେୟ୍ୟଥାପି ଭିକ୍ଖୱେ ଚତ୍ତାରୋ ଧନୁଗ୍ଗହା ଦଳ୍ହଧମ୍ମା''ତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନଂ। ଇମିସ୍ସଂ ପନ ପାଳିୟଂ ''ଦଳ୍ହଧମ୍ମା'' ଇତି ବହୁୱଚନୱସେନ ଆଗତତ୍ତା ଦଳ୍ହଧମ୍ମସଦ୍ଦୋ ଆକାରନ୍ତୋତିପି ଓକାରନ୍ତୋତିପି ଅପ୍ପସିଦ୍ଧୋ ତଦନ୍ତାନଂ ବହୁୱଚନଭାୱେ ତୁଲ୍ୟରୂପତ୍ତା। ତଥାପି ଅମ୍ହେହି ପଦମାଲା ଆକାରନ୍ତୱସେନେୱ ଯୋଜିତା। ଇଦିସେସୁ ହି ଠାନେସୁ ଦଳ୍ହଧମ୍ମସଦ୍ଦୋ ଆକାରନ୍ତୋତିପି ଓକାରନ୍ତୋତିପି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତେୱ ଅପରିବ୍ୟତ୍ତରୂପତ୍ତା। ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପନ ପାଳିପ୍ପଦେସେ ଅତୀୱ ପରିବ୍ୟତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଓକାରନ୍ତ ଦଳ୍ହଧମ୍ମସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱିଧା ଦିସ୍ସତି ଗୁଣସଦ୍ଦପଣ୍ଣତ୍ତିୱାଚକସଦ୍ଦୱସେନ। ତତ୍ଥ ''ଇସ୍ସତ୍ତେ ଚସ୍ମି କୁସଲୋ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମୋତି ୱିସ୍ସୁତୋ''ତି ଏତ୍ଥ ଦଳ୍ହଧମ୍ମସଦ୍ଦୋ ଓକାରନ୍ତୋ ଗୁଣସଦ୍ଦୋ। ''ବାରାଣସିୟଂ ଦଳ୍ହଧମ୍ମୋ ନାମ ରାଜା ରଜ୍ଜଂ କାରେସୀ''ତି ଏତ୍ଥ ପନ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱାଚକସଦ୍ଦୋ। ଏୱଂ ଓକାରନ୍ତୋ ଦଳ୍ହଧମ୍ମସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱିଧା ଦିଟ୍ଠୋ। ତସ୍ସ ପନ ''ଦଳ୍ହଧମ୍ମୋ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମା। ଦଳ୍ହଧମ୍ମଂ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମେ''ତି ପୁରିସନୟେନ ନାମିକପଦମାଲା ଞେୟ୍ୟା, ଆକାରନ୍ତୋକାରନ୍ତାନଂ ୱସେନ ମିସ୍ସକପଦମାଲା ଚ। କଥଂ?

ଦଳ୍ହଧମ୍ମା, ଦଳ୍ହଧମ୍ମୋ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନୋ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମା। ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନଂ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମଂ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନେ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମେ। ଦଳ୍ହଧମ୍ମିନା, ଦଳ୍ହଧମ୍ମେନ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମେହି, ଦଳ୍ହଧମ୍ମେଭି। ଦଳ୍ହଧମ୍ମସ୍ସ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନଂ। ଦଳ୍ହଅଧମ୍ମିନା, ଦଳ୍ହଧମ୍ମା, ଦଳ୍ହଧମ୍ମସ୍ମା, ଦଳ୍ହଧମ୍ମମ୍ହା, ଦଳ୍ହଧମ୍ମେହି, ଦଳ୍ହଧମ୍ମେଭି। ଦଳ୍ହଧମ୍ମସ୍ସ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନଂ। ଦଳ୍ହଧମ୍ମେ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମସ୍ମିଂ, ଦଳ୍ହଧମ୍ମମ୍ହି, ଦଳ୍ହଧମ୍ମେସୁ। ଭୋ ଦଳ୍ହଧମ୍ମ, ଭୱନ୍ତୋ ଦଳ୍ହଧମ୍ମାନୋ, ଭୱନ୍ତୋ ଦଳ୍ହଧମ୍ମାତି। ଏୱଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖଧମ୍ମା, ପଚ୍ଚକ୍ଖଧମ୍ମୋତି ମିସ୍ସକପଦମାଲା ଚ ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଇଦାନି ୱିୱଟଚ୍ଛଦସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ୱିୱଟଚ୍ଛଦା, ୱିୱଟଚ୍ଛଦା, ୱିୱଟଚ୍ଛଦାନୋ। ୱିୱଟଚ୍ଛଦାନଂ, ୱିୱଟଚ୍ଛଦାନେ। ୱିୱଟଚ୍ଛଦେନ, ୱିୱଟଚ୍ଛଦେହି, ୱିୱଟଚ୍ଛଦେଭି। ୱିୱଟଚ୍ଛଦସ୍ସ, ୱିୱଟଚ୍ଛଦାନଂ। ୱିୱଟଚ୍ଛଦା, ୱିୱଟଚ୍ଛଦେହି, ୱିୱଟଚ୍ଛଦେଭି। ୱିୱଟଚ୍ଛଦସ୍ସ, ୱିୱଟଚ୍ଛଦାନଂ। ୱିୱଟଚ୍ଛଦେ, ୱିୱଟଚ୍ଛଦେସୁ। ଭୋ ୱିୱଟଚ୍ଛଦ, ଭୱନ୍ତୋ ୱିୱଟଚ୍ଛଦା, ଭୱନ୍ତୋ ୱିୱଟଚ୍ଛଦାନୋ।

ଅୟଂ ନାମିକପଦମାଲା ''ସଚେ ପନ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜତି ଅରହଂ ହୋତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ୱିୱଟଚ୍ଛଦା''ତି ପାଳିଦସ୍ସନତୋ ଆକାରନ୍ତୱସେନ କଥିତା। ''ଲୋକେ ୱିୱଟଚ୍ଛଦୋ''ତିପି ପାଳିଦସ୍ସନତୋ ପନ ଓକାରନ୍ତୱସେନପି କଥେତବ୍ବା ''ୱିୱଟଚ୍ଛଦୋ, ୱିୱଟଚ୍ଛଦା, ୱିୱଟଚ୍ଛଦଂ, ୱିୱଟଚ୍ଛଦେ''ତି। ମିସ୍ସକୱସେନପି କଥେତବ୍ବା ''ୱିୱଟଚ୍ଛଦା, ୱିୱଟଚ୍ଛଦୋ, ୱିୱଟଚ୍ଛଦାନୋ, ୱିୱଟଚ୍ଛଦା। ୱିୱଟଚ୍ଛଦାନଂ, ୱିୱଟଚ୍ଛଦଂ, ୱିୱଟଚ୍ଛଦାନେ, ୱିୱଟଚ୍ଛଦେ''ଇତି।

ଇଦାନି ୱତ୍ତହସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ – ୱତ୍ତହାତି ସକ୍କୋ।

ୱତ୍ତହା, ୱତ୍ତହାନୋ। ୱତ୍ତହାନଂ, ୱତ୍ତହାନେ। ୱତ୍ତହାନା, ୱତ୍ତହାନେହି, ୱତ୍ତହାନେଭି। ୱତ୍ତହିନୋ, ୱତ୍ତହାନଂ। ୱତ୍ତହାନା, ୱତ୍ତହାନେହି, ୱତ୍ତହାନେଭି। ୱତ୍ତହିନୋ, ୱତ୍ତହାନଂ। ୱତ୍ତହାନେ, ୱତ୍ତହାନେସୁ। ଭୋ ୱତ୍ତହ, ଭୱନ୍ତୋ ୱତ୍ତହାନୋ। ଅଥ ୱା ''ଭୋ ୱତ୍ତହା, ଭୋ ୱତ୍ତହାନୋ''ଇଚ୍ଚପି।

ଇଦାନି ୱୁତ୍ତସିରସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ୱୁତ୍ତସିରା, ୱୁତ୍ତସିରା, ୱୁତ୍ତସିରାନୋ। ୱୁତ୍ତସିରାନଂ, ୱୁତ୍ତସିରାନେ। ୱୁତ୍ତସିରାନା, ୱୁତ୍ତସିରାନେହି, ୱୁତ୍ତସିରାନେଭି। ୱୁତ୍ତସିରସ୍ସ, ୱୁତ୍ତସିରାନଂ, ୱୁତ୍ତସିରା, ୱୁତ୍ତସିରେହି, ୱୁତ୍ତସିରେଭି। ୱୁତ୍ତସିରସ୍ସ, ୱୁତ୍ତସିରାନଂ। ୱୁତ୍ତସିରେ, ୱୁତ୍ତସିରେସୁ। ଭୋ ୱୁତ୍ତସିର, ଭାନ୍ତୋ ୱୁତ୍ତସିରାନୋତି। ‘‘ୱୁତ୍ତସିରୋ’’ତି ଓକାରନ୍ତପାଠୋପି ଦିସ୍ସତି।

ଇଦାନି ଯୁୱସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଯୁୱା, ଯୁୱା, ଯୁୱାନୋ, ଯୁୱାନା। ଯୁୱାନଂ, ଯୁୱଂ, ଯୁୱାନେ, ଯୁୱେ। ଯୁୱାନା, ଯୁୱେନ, ଯୁୱାନେନ, ଯୁୱାନେହି, ଯୁୱାନେଭି, ଯୁୱେହି, ଯୁୱେଭି। ଯୁୱାନସ୍ସ, ଯୁୱସ୍ସ, ଯୁୱାନାନଂ, ଯୁୱାନଂ। ଯୁୱାନା , ଯୁୱାନସ୍ମା, ଯୁୱାନମ୍ହା, ଯୁୱାନେହି, ଯୁୱାନେଭି, ଯୁୱେହି, ଯୁୱେଭି। ଯୁୱାନସ୍ସ, ଯୁୱସ୍ସ, ଯୁୱାନାନଂ, ଯୁୱାନଂ। ଯୁୱାନେ, ଯୁୱାନସ୍ମିଂ, ଯୁୱାନମ୍ହି, ଯୁୱେ, ଯୁୱସ୍ମିଂ, ଯୁୱମ୍ହି, ଯୁୱାନେସୁ, ଯୁୱାସୁ, ଯୁୱେସୁ। ଭୋ ଯୁୱ, ଯୁୱାନ, ଭୱନ୍ତୋ ଯୁୱାନା।

ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକଦେସେନ ଆକାରନ୍ତନଯୋ ଚ ସବ୍ବଥା ଓକାରନ୍ତନଯୋ ଚ ଏକଦେସେନ ଚ ଓକାରନ୍ତନଯୋତି ତଯୋ ନଯା ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ମଘୱସଦ୍ଦସ୍ସପି ‘‘ମଘୱା, ମଘୱା, ମଘୱାନୋ, ମଘୱାନା’’ତିଆଦିନା ଯୁୱସଦ୍ଦସ୍ସେୱ ନାମିକପଦମାଲାଯୋଜନଂ କୁବ୍ବନ୍ତି ଗରୂ। ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ପନ ‘‘ମଘୱା ତିଟ୍ଠତି, ମଘୱନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ମଘୱନ୍ତଂ ପସ୍ସତି, ମଘୱନ୍ତେ ପସ୍ସତି। ମଘୱତା କତଂ, ମଘୱନ୍ତେହି କତଂ, ମଘୱନ୍ତେଭି କତଂ। ମଘୱତୋ ଦୀଯତେ, ମଘୱନ୍ତାନଂ ଦୀଯତେ। ମଘୱତା ନିସ୍ସଟଂ, ମଘୱନ୍ତେହି ନିସ୍ସଟଂ, ମଘୱନ୍ତେଭି ନିସ୍ସଟଂ। ମଘୱତୋ ପରିଗ୍ଗହୋ, ମଘୱନ୍ତାନଂ ପରିଗ୍ଗହୋ। ମଘୱତି ପତିଟ୍ଠିତଂ, ମଘୱନ୍ତେସୁ ପତିଟ୍ଠିତଂ। ଭୋ ମଘୱା, ଭୱନ୍ତୋ ମଘୱନ୍ତୋ’’ତି ଗୁଣୱାପଦନଯେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଚୂଳନିରୁତ୍ତିଯମ୍ପି। ତଂ ପାଳିଯା ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି। ପାଳିଯଞ୍ହି ‘‘ସକ୍କୋ ମହାଲି ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ ସମାନୋ ମଘୋ ନାମ ମାଣୱୋ ଅହୋସି, ତସ୍ମା ମଘୱାତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତେନ ‘‘ମଘୋତି ନାମଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମଘୱା’’ତି ଅତ୍ଥି ଅତ୍ଥୱାଚକୱନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୱସେନ ପଦସିଦ୍ଧି ଦସ୍ସିତା ହୋତି, ତସ୍ମାସ୍ସ ଗୁଣୱନ୍ତୁସଦ୍ଦସ୍ସ ୱିଯ ଚ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଇଦାନି ଅଦ୍ଧସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅଦ୍ଧସଦ୍ଦସ୍ସ ହି ଯଂ କାଲେ ମଗ୍ଗେ ଚ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ‘‘ଅତୀତୋ ଅଦ୍ଧା। ଦୀଘୋ ଅଦ୍ଧା ସୁଦୁଗ୍ଗମୋ’’ତିଆଦୀସୁ ‘‘ଅଦ୍ଧା’’ତି ପଠମନ୍ତଂ ରୂପଂ ଦିସ୍ସତି, ତଂ ‘‘ଅଦ୍ଧା ଇଦଂ ମନ୍ତପଦଂ ସୁଦୁଦ୍ଦସ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଏକଂସତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନେନ ‘‘ଅଦ୍ଧା’’ତି ନିପାତପଦେନ ସମାନଂ। ନିପାତାନଂ ପନ ପଦମାଲା ନ ରୂହତି, ନାମିକାନଂଯେୱ ରୂହତି।

ଅଦ୍ଧା, ଅଦ୍ଧା, ଅଦ୍ଧାନୋ। ଅଦ୍ଧାନଂ, ଅଦ୍ଧାନେ। ଅଦ୍ଧୁନା, ଅଦ୍ଧାନେହି, ଅଦ୍ଧାନେଭି। ଅଦ୍ଧୁନୋ, ଅଦ୍ଧାନଂ। ଅଦ୍ଧୁନା, ଅଦ୍ଧାନେହି, ଅଦ୍ଧାନେଭି। ଅଦ୍ଧୁନୋ, ଅଦ୍ଧାନଂ। ଅଦ୍ଧନି, ଅଦ୍ଧାନେ, ଅଦ୍ଧାନେସୁ। ଭୋ ଅଦ୍ଧ, ଭୱନ୍ତୋ ଅଦ୍ଧା, ଅଦ୍ଧାନୋ।

ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚି ପଯୋଗଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମ – ତଯୋ ଅଦ୍ଧା। ଅଦ୍ଧାନଂ ୱୀତିୱତ୍ତୋ। ଇମିନା ଦୀଘେନ ଅଦ୍ଧୁନା। ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚଯେନ। ପଥଦ୍ଧୁନୋ ପନ୍ନରସେୱ ଚନ୍ଦୋ। ଅହୂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନେ, ସମଣୋ ଖନ୍ତିଦୀପନୋ। ଅଦ୍ଧାନେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତି। ଇଚ୍ଚାଦଯୋ ଞେଯ୍ୟା। ଅଯମ୍ପି ପନେତ୍ଥ ନୀତି ୱେଦିତବ୍ବା ‘‘ଅଦ୍ଧାନନ୍ତି ଦୁତିଯେକୱଚନନ୍ତୱସେନ ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀବହୁୱଚନୱସେନ ଚ ୱୁତ୍ତଂ ରୂପଂ। ‘‘ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପଟିପ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଦୀଘମଗ୍ଗୱାଚକେନ ‘‘ଅଦ୍ଧାନ’’ନ୍ତି ନପୁଂସକେନ ସଦିସଂ ସୁତିସାମଞ୍ଞୱସେନାତି।

ଇଦାନି ମୁଦ୍ଧସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ମୁଦ୍ଧା, ମୁଦ୍ଧା, ମୁଦ୍ଧାନୋ। ମୁଦ୍ଧଂ, ମୁଦ୍ଧେ, ମୁଦ୍ଧାନେ। ମୁଦ୍ଧାନା, ମୁଦ୍ଧେହି, ମୁଦ୍ଧେଭି। ମୁଦ୍ଧସ୍ସ, ମୁଦ୍ଧାନଂ। ମୁଦ୍ଧାନା, ମୁଦ୍ଧେହି, ମୁଦ୍ଧେଭି। ମୁଦ୍ଧସ୍ସ, ମୁଦ୍ଧାନଂ। ମୁଦ୍ଧନି, ମୁଦ୍ଧନେସୁ। ଭୋ ମୁଦ୍ଧ, ଭୱନ୍ତୋ ମୁଦ୍ଧା, ମୁଦ୍ଧାନୋ।

ଏୱଂ ଅଭିଭୱିତାପଦେନ ୱିସଦିସପଦାନି ଭୱନ୍ତି। ଇତି ନାନାନଯେହି ଅଭିଭୱିତାପଦେନ ସଦିସାନି ୱତ୍ତାଦୀନି ୱିସଦିସାନି ଗୁଣୱାଦୀନି ରାଜସାଇଚ୍ଚାଦୀନି ଚ ଆକାରନ୍ତପଦାନି ଦସ୍ସିତାନି ସଦ୍ଧିଂ ନାମିକପଦମାଲାହି।

ଏତ୍ଥ ଯୋଗଂ ସଚେ ପୋସୋ, କରେ ପଣ୍ଡିତଜାତିକୋ;

ତସ୍ସ ୱୋହାରଭେଦେସୁ, ୱିଜଣ୍ଣେ ଞାଣମୁତ୍ତମଂ।

ଇତି ନୱଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବ୍ଯପ୍ପଥଗତୀସୁ ୱିଞ୍ଞୂନଂ

କୋସଲ୍ଲଜ୍ଜାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ସୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଆକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ

ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ ନାମ

ଛଟ୍ଠୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

ଉକାରନ୍ତ ଅୱଣ୍ଣନ୍ତତାପକତିକଂ

ଆକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

୭। ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନାମିକପଦମାଲା

ଅଥ ପୁବ୍ବାଚରିୟମତଂ ପୁରେଚରଂ କତ୍ୱା ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ଭଵନ୍ତ କରୋନ୍ତେିଚ୍ଚାଦିକସ୍ସ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲଂ ୱକ୍ଖାମ –

ଗଚ୍ଛଂ ମହଂ ଚରଂ ତିଟ୍ଠଂ, ଦଦଂ ଭୁଞ୍ଜଂ ସୁଣଂ ପଚଂ;

ଜୟଂ ଜରଂ ଚଵଂ ମୀୟଂ, ସରଂ କୁବ୍ବଂ ଜପଂ ୱଜଂ।

ଗଚ୍ଛଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତା। ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ। ଗଚ୍ଛତା, ଗଚ୍ଛନ୍ତେହି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେଡି। ଗଚ୍ଛତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ, ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ, ଗଚ୍ଛତଂ। ଗଚ୍ଛତା, ଗଚ୍ଛନ୍ତେହି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେଭି। ଗଚ୍ଛତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ, ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ, ଗଚ୍ଛତଂ। ଗଚ୍ଛତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ। ଭୋ ଗଚ୍ଛଂ, ଭୋ ଗଚ୍ଛା, ଭଵନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ।

ଗଚ୍ଛାଦୀନି ଅଞ୍ଝଞ୍ଜାନି ଚ ତଂସଦିସାନଂ ଏଵଂ ଞେୟ୍ୟାନୀତି ୟମକମହାଥେରମତଂ। କିଞ୍ଚାପେତ୍ଥ ତତିୟେକଵଚନଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ''ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ, ଗଚ୍ଛନ୍ତା, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ମା, ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ହା, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ମିଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ହୀ''ତି ଇମାନି ପଦାନି ନାଗତାନି, ତଥାପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପୟୋଗଦସ୍ସନତୋ ଗହେତବ୍ବାନି।

ତତ୍ର ୟମକମହାଥେରେନ ଆଲପନଵଚନଟ୍ଠାନେୟେଵ ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ମହନ୍ତୋ, ଚରନ୍ତୋ''ତିଆଦୀନଂ ବହୁଵଚନତ୍ତଂ କଥିତଂ, ପଚ୍ଚତ୍ତଵଚନଟ୍ଠାନେ ଏକଵଚନତ୍ତଂ। କେହିଚି ପନ ପଚ୍ଚତ୍ତଵଚନଟ୍ଠାନେ ଏକଵଚନବହୁଵଚନତ୍ତଂ, ଆଲପନଵଚନଟ୍ଠାନେ ବହୁଵଚନତ୍ତଂୟେଵ କଥିତଂ। ''ଗଚ୍ଛଂ, ମହଂ, ଚର''ନ୍ତିଆଦୀନଂ ପନ ଆଲପନଟ୍ଠାନେ ଏକଵଚନତ୍ତଂ। ମୟଂ ପନ ବୁଦ୍ଧଵଚନେ ଅନେକାସୁ ଚାଟ୍ଠକଥାସୁ ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ମହନ୍ତୋ''ତିଆଦୀନଂ ବହୁଵଚନପ୍ପୟୋଗାନଂ ''ଗଚ୍ଛଂ, ମହଂ''ଇଚ୍ଚାଦୀନଞ୍ଚ ସାନୁସାରାଲପନେକଵଚନପ୍ପୟୋଗାନଂ ଅଦସ୍ସନତୋ ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭାରଦ୍ୱାଜୋ। ସ ଗଚ୍ଛଂ ନ ନିଵତ୍ତତି। ମହନ୍ତୋ ଲୋକସନ୍ନିୱାସୋ''ତିଆଦୀନଂ ପନ ପଚ୍ଚତ୍ତେକଵଚନପ୍ପୟୋଗାନଞ୍ଝେଵ ଦସ୍ସନତୋ ତାଦିସାନି ରୂପାନି ଅନିଚ୍ଛାନକ୍ଖମାନି ୱିୟ ମଞ୍ଞାମ। ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ପଚ୍ଚତ୍ତାଲପନଟ୍ଠାନେ ''ମହନ୍ତୋ, ଭଵନ୍ତୋ, ଚରନ୍ତୋ''ତିଆଦୀନଂ ବହୁଵଚନତ୍ତମେଵ କଥିତଂ, ନ ଏକଵଚନତ୍ତଂ। ତଥା ହି ତତ୍ଥ ''ମହଂ ଭଵଂ ଚରଂ ତିଟ୍ଠ''ନ୍ତି ଗାଥଂ ୱତ୍ୱା ''ମହଂ ତିଟ୍ଠତି, ମହନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ''ତି ଚ, ''ଭୋ ମହା, ଭଵନ୍ତୋ ମହନ୍ତୋ''ତି ଚ, ''ଭଵଂ ତିଟ୍ଠତି, ଭଵନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ''ତି ଚ ଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏତ୍ଥ ପନ ''ଭଵଂ, ଭଵନ୍ତୋ''ତି ପଦାନି ୟତ୍ଥ ''ହୋନ୍ତୋ ହୋନ୍ତା''ତି କ୍ରିୟତ୍ଥଂ ନ ୱଦନ୍ତି, ତତ୍ଥ ''ଭଵଂ କଚ୍ଚାନୋ। ମା ଭଵନ୍ତୋ ଏଵଂ ଅଵଚୁତ୍ଥା''ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ପତନତୋ ଏକଵଚନବହୁଵଚନାନି ଭଵନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ସନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସା ଲୋକେ''ତି ଏତ୍ଥ ''ସନ୍ତୋ''ତି ପଦସ୍ସ ୱିୟ ''ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା''ତି ଏତ୍ଥ ''ଅରହନ୍ତୋ''ତି ପଦସ୍ସ ୱିୟ ଚ ''ଭଵନ୍ତୋ''ତି ପଦସ୍ସ ବହୁଵଚନତ୍ତଂ ନିଚ୍ଛାନକ୍ଖମଂ। ''ମହନ୍ତୋ, ଚରନ୍ତୋ, ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ''ତିଆଦୀନଂ ପନ ବହୁଵଚନତ୍ତଂ ନ ନିଚ୍ଛାନକ୍ଖମଂ ୱିୟ ଅମ୍ହେ ପଟିଭାତି। ନ ହି କତ୍ଥଚିପି ''ସନ୍ତୋ, ଅରହନ୍ତୋ, ଭଵନ୍ତୋ''ତି ପଦଵଜ୍ଜିତାନଂ ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ମହନ୍ତୋ, ଚରନ୍ତୋ''ତିଆଦୀନଂ ଅନେକପଦସତାନଂ ବହୁଵଚନନ୍ତତାପୟୋଗେ ପସ୍ସାମ। ତଥା ହି –

ବଓ୍ହୁତ୍ତେ କତ୍ଥଚି ଠାନେ, ''ଜାନ''ମିଚ୍ଚାଦୟୋ ୟଥା;

ଦିସ୍ସନ୍ତି ନେଵଂ ବଓ୍ହୁତ୍ତେ, ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ'' ଇତିଆଦୟୋ।

ବଓ୍ହୁତ୍ତେ କତ୍ଥଚି ଠାନେ, ''ସନ୍ତୋ'' ଇଚ୍ଚାଦୟୋପି ଚ;

ଦିସ୍ସନ୍ତି ନେଵଂ ବଓ୍ହୁତ୍ତେ, ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ'' ଇତିଆଦୟୋ।

''ଅରହନ୍ତୋ''ତି ବଓ୍ହୁତ୍ତେ, ଏକନ୍ତେନେଵ ଦିସ୍ସତି;

ନେଵଂ ଦିସ୍ସନ୍ତି ବଓ୍ହୁତ୍ତେ, ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ'' ଇତିଆଦୟୋ।

ଅନେକସତପାଠେସୁ, ''ୱିହରନ୍ତୋ''ତିଆଦୀସୁ;

ଏକସ୍ସପି ବହୁକତ୍ତେ, ପଓ୍ତି ନ ତୁ ଦିସ୍ସତି।

ବହୁଓ୍ଚନନଯେନ, ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ''ତି ପଦସ୍ସ ହି;

ଗହଣେ ସତି ବହଓ୍ୱୋ, ଦୋସା ଦିସ୍ସନ୍ତି ସଚ୍ଚତୋ।

ଯଥେକମ୍ହି ଘରେ ଦଡ୍ଢେ, ଦଡ୍ଢା ସାମୀପିକା ଘରା;

ତଥା ବଞ୍ଚୁଭଓ୍ୱାଚିତ୍ତେ, ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ''ତି ପଦସ୍ସ ତୁ।

''ଓ୍ୱିହରନ୍ତୋ''ତିଆଦୀନଂ, ବଞ୍ଚୁଭଓ୍ୱାଚିତା ସିଯା;

ରୂପନଯୋ ଅନିଟ୍ଠୋ ଚ, ଗହେତବ୍ବୋ ଅନେକଧା।

ଏଓ୍ୱଂ ସନ୍ତେପି ଯସ୍ମା ''ନିରୁତ୍ତିପିଟକଂ ନାମ ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦେନ ମହାଖୀଣାସଓ୍ୱେନ ମହାକଚ୍ଚାଯନେନ କତ''ନ୍ତି ଲୋକେ ପସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା ଇଦଂ ଠାନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚାପେତ୍ଥ ଥେରେ ଗାରଓ୍ୱେନ ଏଓ୍ୱଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ପାଠଇନଯଂ ଗରୁଂ କତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠେନେକଓ୍ୱଚନନଯେନ ଅଦିଟ୍ଠୋ ବହୁଓ୍ୱଚନନଯୋ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବୋ। ଏଓ୍ୱଂ ସତି ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତେସୁ ନଯୋ ସୋଭନୋ ଭଓ୍ୱତି। ଅଯଂ ପନ ଅମ୍ହାକଂ ରୁଚି –

''ଭଓ୍ୱଂ କରଂ ଅରହଂ ସଂ, ମହଂ'' ଇତି ପଦାନି ତୁ;

ଓ୍ୱିସଦିସାନି ସନ୍ତୋନ୍ତି, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନ୍ତି ଲକ୍ଖଯେ।

''ଗଚ୍ଛଂ ଚରଂ ଦଦଂ ତିଟ୍ଠଂ, ଚିନ୍ତଯଂ ଭାଓ୍ୱଯଂ ଓ୍ୱଦଂ;

ଜାନଂ ପସ୍ସ''ନ୍ତିଆଦୀନି, ସଦିସାନି ଭଓ୍ୱନ୍ତି ହି।

ତତ୍ର ''ଜାନ''ନ୍ତିଆଦୀନି, କତ୍ଥଚି ପରିଓ୍ୱତ୍ତରେ;

ଓ୍ୱିଭତ୍ତିଲିଙ୍ଗଓ୍ୱଚନ-ଓ୍ୱସେନାତି ଓ୍ୱିଭାଓ୍ୱଯେ।

ତତ୍ର ତାଓ୍ୱ ଭଓ୍ୱନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି – ଭଓ୍ୱଂସଦ୍ଦୋ ହି ''ଓ୍ୱଡ୍ଢନ୍ତୋ, ହୋନ୍ତୋ''ତି ଅତ୍ଥେପି ଓ୍ୱଦତି। ତେସଂ ଓ୍ୱସେନ ଅଯଂ ନାମିକପଦମାଲା।

ଭଓ୍ୱଂ, ଭଓ୍ୱନ୍ତୋ, ଭଓ୍ୱନ୍ତା। ଭଓ୍ୱନ୍ତଂ, ଭଓ୍ୱନ୍ତେ। ଭଓ୍ୱନ୍ତେନ, ଭଓ୍ୱନ୍ତେହି, ଭଓ୍ୱନ୍ତେଭି। ଭଓ୍ୱନ୍ତସ୍ସ, ଭଓ୍ୱନ୍ତାନଂ। ଭଓ୍ୱନ୍ତା, ଭଓ୍ୱନ୍ତସ୍ମା, ଭଓ୍ୱନ୍ତମ୍ହା, ଭଓ୍ୱନ୍ତେହି, ଭଓ୍ୱନ୍ତେଭି। ଭଓ୍ୱନ୍ତସ୍ସ, ଭଓ୍ୱନ୍ତାନଂ। ଭଓ୍ୱନ୍ତେ, ଭଓ୍ୱନ୍ତସ୍ମିଂ, ଭଓ୍ୱନ୍ତମ୍ହି, ଭଓ୍ୱନ୍ତେସୁ। ହେ ଭଓ୍ୱନ୍ତ, ହେ ଭଓ୍ୱନ୍ତା।

ତତ୍ଥ ''ଭଓ୍ୱଂ, ଭଓ୍ୱନ୍ତୋ''ତିଆଦୀନଂ ''ଓ୍ୱଡ୍ଢନ୍ତୋହୋନ୍ତୋ''ତିଆଦିନା ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତଥା ହି ''ସୁଓ୍ୱିଜାନୋ ଭଓ୍ୱଂ ହୋତି। ଧମ୍ମକାମୋ ଭଓ୍ୱଂ ହୋତି। ରାଜା ଭଓ୍ୱନ୍ତୋ ନାନାସମ୍ପତ୍ତୀହି ମୋଦତି। କୁଠଇରଦହୋ ଗଙ୍ଗାଯ ଏକାବଦ୍ଧୋ, ଗଙ୍ଗାଯ ପୂରଣକାଲେ ଗଙ୍ଗୋଦକେନ ପୂରତି, ଉଦକେ ମନ୍ଦୀଭଓ୍ୱନ୍ତେ ଦହତୋ ଉଦକଂ ଗଙ୍ଗାଯ ଓତରତୀ''ତି ପଯୋଗା ଭଓ୍ୱନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଯଂ ନାମିକପଦମାଲା ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ଭଓ୍ୱଂସଦ୍ଦମତ୍ତଂ ଓ୍ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛମାନଚରମାନସଦ୍ଦାଦୀସୁ ଓ୍ୱିଯ ଭଓ୍ୱନ୍ତସଦ୍ଦେ ''ଭଓ୍ୱନ୍ତୋ, ଭଓ୍ୱନ୍ତା''ତି ପୁରିସନଯୋପି ଲବ୍ଭତି, ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଭଓ୍ୱନ୍ତଂ, ଭଓ୍ୱନ୍ତାନୀ''ତି ଚିତ୍ତନଯୋପି ଲବ୍ଭତି। ଏଓ୍ୱଂ ଓ୍ୱଡ୍ଢନଭଓ୍ୱନତ୍ଥଓ୍ୱାଚକସ୍ସ ଭଓ୍ୱନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅଯଞ୍ଚ ଓ୍ୱିସେସୋ ''ଭଓ୍ୱନ୍ତୋ''ତି ପଦଂ ଓ୍ୱଡ୍ଢନଭଓ୍ୱନତ୍ଥତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥେ ଓ୍ୱତ୍ତମାନଂ ବହୁଓ୍ୱଚନମେଓ୍ୱ ହୋତି, ଯଥା ''ଭଓ୍ୱନ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି। ଓ୍ୱଡ୍ଢନଭଓ୍ୱନତ୍ଥେସୁ ଓ୍ୱତ୍ତମାନଂ ଏକଓ୍ୱଚନମେଓ୍ୱ। ଅତ୍ରିମେ ପଯୋଗା ''ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଭଓ୍ୱନ୍ତୋ ଓ୍ୱିଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣାତି। ସମଣେନ ନାମ ଇଦିସେସୁ କମ୍ମେସୁ ଅଚ୍ଚାଓ୍ୱଟେନ ଭଓ୍ୱିତବ୍ବଂ, ଏଓ୍ୱଂ ଭଓ୍ୱନ୍ତୋ ହି ସମଣୋ ସୁସମଣୋ ଅସ୍ସା''ତି। ''ଭଓ୍ୱଂ'' ଇତି ପଦଂ ପନ ଉଭଯତ୍ଥାପି ଏକଓ୍ୱଚନମେଓ୍ୱ, ତସ୍ମା

ଇଦାନି ‘‘ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ। ଭୱନ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅପ୍ପସଦ୍ଦା ଭୱନ୍ତୋ ହୋନ୍ତୁ, ମା ଭୋନ୍ତୋ ସଦ୍ଦମକତ୍ଥା’’ତି ଏୱମାଦିପଯୋଗଦସ୍ସନୱସେନ ୱୋହାରୱିସେସେ ପୱତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞଂ ଅତ୍ଥଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅପରାପି ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଭୱଂ, ଭୱନ୍ତୋ, ଭୋନ୍ତୋ। ଭୱନ୍ତଂ, ଭୱନ୍ତେ। ଭୱତା, ଭୋତା, ଭୱନ୍ତେନ, ଭୱନ୍ତେହି, ଭୱନ୍ତେଭି। ଭୱତୋ, ଭୋତୋ, ଭୱନ୍ତସ୍ସ, ଭୱନ୍ତାନଂ, ଭୱତଂ। ଭୱତା, ଭୋତା, ଭୱନ୍ତେହି, ଭୱନ୍ତେଭି। ଭୱତୋ, ଭୋତୋ, ଭୱନ୍ତସ୍ସ, ଭୱନ୍ତାନଂ, ଭୱତଂ। ଭୱତି, ଭୱନ୍ତେ, ଭୱନ୍ତସ୍ମିଂ, ଭୱନ୍ତମ୍ହି, ଭୱନ୍ତେସୁ। ଭୋ, ଭୱନ୍ତୋ, ଭୋନ୍ତୋ ଇତି।

ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଭୋ’’ଇଚ୍ଚାଦୀନି ତୀଣି ପଦାନି ଯସ୍ମା ୱୋହାରୱିସେସପୱତ୍ତାନି ଆଲପନପଦାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ଆୱୁସୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି ପଦାନି ୱିଯ ଭୋସଦ୍ଦାଦିଉପପଦୱନ୍ତାନି ନ ଭୱନ୍ତି, ‘‘ଭୋ ପୁରିସ, ଭୱନ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣା, ଭୋନ୍ତୋ ସମଣା, ଭୋ ରାଜ’’ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ହି ପୁରିସସଦ୍ଦାଦଯୋଯେୱ ଭୋସଦ୍ଦାଦି ଉପପଦୱନ୍ତୋ ଭୱନ୍ତି। ଇଧ ଚ ‘‘ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ଭୱଂସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥାନି ‘‘ଭୋ, ଭୱନ୍ତୋ, ଭୋନ୍ତୋ’’ତି ପଦାନି ୱୁତ୍ତାନି, ନ ପନ ‘‘ଧମ୍ମକାମୋ ଭୱଂ ହୋତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଭୱଂସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥାନି। ପଠମସ୍ମିଞ୍ହି ନଯେ ୱତ୍ତୁନଚ୍ଛୱସେନ ‘‘ଭୋ ଭୱନ୍ତ, ଭୱନ୍ତୋ ଭୱନ୍ତା, ଭୋନ୍ତୋ ଭୱନ୍ତା’’ତି ଭୋସଦ୍ଦାଦଯୋ ଆଲପନପଦାନଂ ଉପପଦାନି ଭୱନ୍ତି, ନ ଦୁତିଯସ୍ମିଂ ନଯେ। ଆମେଡିତୱସେନ ପନ ‘‘ଭୋ ଭୋ, ଭୱନ୍ତୋ ଭୱନ୍ତୋ, ଭୋନ୍ତୋ ଭୋନ୍ତୋ’’ତି ପଦାନି ଭୱନ୍ତି ଯଥା ‘‘ଭନ୍ତେ ଭନ୍ତେ’’ତି।

ଅତ୍ରିଦଂ ଭୂଧାତୁୱସେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ପାଠଇନିଦସ୍ସନଂ – କସ୍ମା ଭୱଂ ୱିଜନମରଞ୍ଞନିସ୍ସିତୋ। କଥଂ ପନାହଂ ଭୋ ତଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଜାନିସ୍ସାମି। ଏୱଂ ଭୋତି ଖୋ ଅମ୍ବଟ୍ଠୋ ମାଣୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୋକ୍ଖରସାତିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା। ମା ଭୱନ୍ତୋ ଏୱଂ ଅୱଚୁତ୍ଥ। ଇମଂ ଭୋନ୍ତୋ ନିସାମେଥ। ଏୱଂ ଭୋ ପୁରିସ ଜାନାହି, ପାପଧମ୍ମା ଅସଞ୍ଞତା ଇଚ୍ଚେୱମାଦି। ଏତ୍ଥ ‘‘ଭୱଂ’’ଇଚ୍ଚାଦୀନି ଭୂଧାତୁମଯାନି ନାମପଦାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଅପିଚ ତେସୁ ‘‘ଭୋ, ଭୱନ୍ତୋ, ଭୋନ୍ତୋ’’ତି ଇମାନି ନିପାତପଦାନିପି ହୋନ୍ତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବପେତବ୍ବଂ। ‘‘ଭୋ ପୁରିସା’’ତିଆଦୀସୁ ତେସଂ ନିପାତାନିପାତଭାୱେ ୱିୱାଦୋ ନ କରଣୀଯୋ। କଚ୍ଚାଯନସ୍ମିଞ୍ହି ‘‘ଭୋ ଗେ ତୁ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ‘‘ଆମନ୍ତନତ୍ଥେ ନିପାତୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ନିରୁତ୍ତିମଞ୍ଜୂସାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଭୋତିଦଂ ଆମନ୍ତନତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ସୋ ନ କେୱଲଂ ଏକୱଚନମେୱ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ବହୁୱଚନମ୍ପି ହୋତୀତି ‘ଭୋ ପୁରିସା’ତି ବହୁୱଚନପ୍ପଯୋଗୋପି ଗହିତୋ। ‘ଭୱନ୍ତୋ’ତି ପଦଂ ପନ ବହୁୱଚନମେୱ ହୋତୀତି ‘ପୁରିସା’ତି ପୁନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ପାଠଇଯଞ୍ହି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ନିପାତଭୂତୋ ଭୋସଦ୍ଦୋ ଏକୱଚନବହୁୱଚନୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ଦିସ୍ସତି, ଇତରେ ପନ ବହୁୱଚନୱସେନେୱ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ତେସଂ ତୁ ନିପାତପଦତ୍ତେ ରୂପନିପ୍ଫାଦନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ତେସୁ ଭୋସଦ୍ଦସ୍ସ ନିପାତପଦତ୍ତା ଆହଚ୍ଚଭାସିତେ ନିଜ୍ଜୀୱାଲପନେ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱିସଯୋ ‘‘ଉମ୍ମୁଜ୍ଜ ଭୋ ପୁଥୁସିଲେ, ପରିପ୍ଲୱ ଭୋ ପୁଥୁସିଲେ’’ତି ପଯୋଗୋପି ଦିସ୍ସତି। ଅତ୍ରିମା ଭୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପୱତ୍ତିପରିଦୀପନୀ ଗାଥାଯୋ –

‘‘ଇତୋ ଭୋ ସୁଗତିଂ ଗଚ୍ଛ, ମନୁସ୍ସାନଂ ସହବ୍ୟତଂ’’;

ଏୱମାଦୀସୁ ଭୋସଦ୍ଦୋ, ଏକୱଚନକୋ ମତୋ।

‘‘ପସ୍ସଥ ଭୋ ଇମଂ କୁଲ-ପୁତ୍ତ’’ମିଚ୍ଚେୱମାଦିସୁ;

ବହୁୱଚନକୋ ଏସୋ, ଭୋସଦ୍ଦୋତି ୱିଭାୱଯେ।

ପୁଗ୍ଗଲାଲପନେ ଚେୱ, ଧମ୍ମସ୍ସାଲପନେପି ଚ;

ନିଜ୍ଜୀୱାଲପନେ ଚାତି, ଭୋସଦ୍ଦୋ ତୀସୁ ଦିସ୍ସତି।

ତତ୍ର ଧମ୍ମାଲପନମ୍ହି, ଏକୱଚୋୱ ଲବ୍ଭତି;

ଇତରେସୁ ସିଯା ଦେକ-ୱଚୋ ବହୁୱଚୋପି ଚ।

ନିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ ଗୁଣୀପଦଂ, ଧମ୍ମସ୍ସାଲପନେ ଧୁୱଂ;

‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ ଭୋ’’ତି, ଇଦମେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ।

ଇଚ୍ଛିତଙ୍ଗ ଗୁଣୀପଦଂ, ପୁଗ୍ଗଲାଲପନେ ପନ;

‘‘ଏୱଂ ଭୋ ପୁରିସ ଜାନାହି’’, ଇଦମେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ।

ଗୁଣୀପଦଂ ଅସନ୍ତମ୍ପି, ପୁଗ୍ଗଲାଲପନମ୍ହି ତୁ;

ଅଜ୍ଝାହରିତ୍ୱା ପାୱଦେ, ଅଙ୍ଗଂ ‘‘ଭୋ ଏହି’’ଆଦିସୁ।

ଘଟାଦୀନଂ ଆଲପନଂ, ନିଜ୍ଜୀୱାଲପନଂ ଭୱେ;

ଜୀୱଂୱ ଲୋକିଯା ଲୋକେ, ଆଲପନ୍ତି କଦାଚି ତୁ।

ନିଜ୍ଜୀୱାଲପନଂ ଅପ୍ପଂ, ଅଚ୍ଚୱିଞ୍ଞାପନେ ସିଯା;

‘‘ଉମ୍ମୁଜ୍ଜ ଭୋ ପୁଥୁସିଲେ’’, ଇତି ପାଠଇ ନିଦସ୍ସନଂ।

ଏତ୍ଥ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସଂ, କେଚି ଇଚ୍ଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା;

ତେସଂ ମତେନ ଭୋତୀତି, ଲିଙ୍ଗଂ ୱିପରିଣାମଯେ।

ଅଥ ୱା ପନ ଭୋସଦ୍ଦୋ, ନିପାତୋ ସୋପଦଂ ୱିଯ;

ତସ୍ମା ୱିରୋଧତା ନାସ୍ସ, ତିଲିଙ୍ଗେ ୱଚନଦ୍ୱଯେ।

ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଭୋସଦ୍ଦୋ, ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗେଯେୱ ପାଯତୋ;

ଯସ୍ମା ଦିଟ୍ଠୋ ତତୋ ୱିଞ୍ଞୂ, ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗେଯେୱ ତଂ ୱଦେ।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗମ୍ହି ସମ୍ପତ୍ତେ, ‘‘ଭୋ’’ତି ଇତି ପଯୋଜଯେ;

ଏୱଂୱିଧଂ ପଯୋଗଞ୍ହି, ସୁପ୍ପଯୋଗଂ ବୁଧାବ୍ରୱୁଂ।

ଯଜ୍ଜେୱଂ ଦୁପ୍ପଯୋଗଂୱ, ସିଯା ତୁମ୍ହେହି ଦସ୍ସିତଂ;

‘‘ଉମ୍ମୁଜ୍ଜ ଭୋ ପୁଥୁସିଲେ’’, ଇଚ୍ଚାହଚ୍ଚପଦନ୍ତି ଚେ।

ଦୁପ୍ପଯୋଗଂ ନ ତଂ ଯସ୍ମା, ୱୋହାରକୁସଲେନ ୱେ;

ଜିନେନ ଭାସିତେ ଧମ୍ମେ, ଦୁପ୍ପଯୋଗା ନ ୱିଜ୍ଜରେ।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ୱିସଯେ, ଭୋତିସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଜନଂ;

କୱୀନଂ ପେମନୀଯନ୍ତି, ମଯା ଏୱମୁଦୀରିତଂ।

ଏୱଂ ଭୱନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ପାଠଇନଯାନୁରୂପଂ ଦ୍ୱିଧା ୱିଭତ୍ତା ୱଦ୍ଧନଭୱନନ୍ତତଦଞ୍ଞତ୍ଥୱସେନ।

କରୋନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ –

କରଂ, କରୋନ୍ତୋ, କରୋନ୍ତା। କରୋନ୍ତଂ, କରୋନ୍ତେ। କରୋତା, କରୋନ୍ତେନ, କରୋନ୍ତେହି, କରୋନ୍ତେଭି। କରୋତୋ, କରୋନ୍ତସ୍ସ, କରୋନ୍ତାନଂ, କରୋତଂ। କରୋତା, କରୋନ୍ତା, କରୋନ୍ତସ୍ମା, କରୋନ୍ତମ୍ହା, କରୋନ୍ତେହି, କରୋନ୍ତେଭି। କରୋତୋ, କରୋନ୍ତସ୍ସ, କରୋନ୍ତାନଂ, କରୋତଂ। କରୋନ୍ତେ, କରୋନ୍ତସ୍ମିଂ, କରୋନ୍ତମ୍ହି, କରୋନ୍ତେସୁ। ଭୋ କରୋନ୍ତ, ଭୱନ୍ତୋ କରୋନ୍ତାତି ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି।

''କରୋତୋ ନ କରିଯତି ପାପ''ନ୍ତି ଇଦମେତ୍ଥ କରୋତୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଭିଡାନିଦସ୍ସନଂ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ''କରୋନ୍ତୀ, କରୋନ୍ତିଯୋ''ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବାନି, ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ''କରୋନ୍ତଂ, କରୋନ୍ତାନୀ''ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

ଅରହନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ –

ଅରହଂ, ଅରହନ୍ତୋ। ଅରହନ୍ତଂ, ଅରହନ୍ତେ। ଅରହତା, ଅରହନ୍ତେନ, ଅରହନ୍ତେହି, ଅରହନ୍ତେଭି। ଅରହତୋ, ଅରହନ୍ତସ୍ସ, ଅରହନ୍ତାନଂ, ଅରହତଂ। ଅରହତା, ଅରହନ୍ତା, ଅରହନ୍ତସ୍ମା, ଅରହନ୍ତମ୍ହା, ଅରହନ୍ତେହି, ଅରହନ୍ତେଭି। ଅରହତୋ, ଅରହନ୍ତସ୍ସ, ଅରହନ୍ତାନଂ, ଅରହତଂ। ଅରହନ୍ତେ, ଅରହନ୍ତସ୍ମିଂ, ଅରହନ୍ତମ୍ହି, ଅରହନ୍ତେସୁ। ଭୋ ଅରହନ୍ତ, ଭୱନ୍ତୋ ଅରହନ୍ତୋ ଇତି ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି।

ଅଯଂ ଗୁଣୱାଚକସ୍ସ ଅରହନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା। ''ଅରହା, ଅରହନ୍ତୋ, ଅରହନ୍ତା''ଇତି ଚ। ଏତଞ୍ହି ରୂପଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହଟ୍ଠାନେ ଦିସ୍ସତି। ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମପାଠେଯଂ ପନ ''ମଯଞ୍ହମ୍ହା ଅନରହନ୍ତୋ''ତି ପଦଂ ଦିସ୍ସତି। ଅରହନ୍ତଂ, ଅରହନ୍ତେ। ଅରହତା, ସେସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ପଣ୍ଡିତୱାଚକସ୍ସ ଅରହନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା।

ତଥା ହି ''ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ଅରହଂ ସୁଗତୋ ଲୋକେ। ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା''ତିଆଦୀସୁ ଅରହଂସଦ୍ଦାଦଯୋ ଗୁଣୱାଚକା। ''ଅରହା ଅହୋସି। ଅହଞ୍ହି ଅରହା ଲୋକେ। ଏକୋ ଅରହା, ଏକସଟ୍ଠି ଅରହନ୍ତୋ ଲୋକେ ଅହେସୁଂ।

ଗାମେ ୱା ଯଦି ୱାରଞ୍ଞେ, ନିନ୍ନେ ୱା ଯଦି ୱା ଥଲେ;

ଯତ୍ଥ ଅରହନ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତି, ତଂ ଭୂମିରାମଣେଯ୍ୟକଂ।

ମଯଞ୍ହମ୍ହା ଅନରହନ୍ତୋ''ତିଆଦୀସୁ ଅରହାସଦ୍ଦାଦଯୋ ପଣ୍ଡିତୱାଚକାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଇଧ ଇତ୍ଥିନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ୱିସୁଂ ୱତ୍ତବ୍ବନଯୋ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧୋ। ଯଦି ଏୱଂ ଆସୱକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତା ଇତ୍ଥୀ କଥଂ ୱତ୍ତବ୍ବା, ଆସୱକ୍ଖଯଂ ପତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ କଥଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ଇତ୍ଥୀ ତାୱ ''ଯଂ ଇତ୍ଥୀ ଅରହଂ ଅସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱଚନତୋ ''ଅରହ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବା ଗୁଣୱସେନ, ପଣ୍ଡିତୱସେନ ପନ ''ଇତ୍ଥୀ ଅରହା ଅହୋସୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବା। ଚିତ୍ତଂ ପନ ଗୁଣୱସେନେୱ ''ଅରହଂ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି।

ସନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ –

ସଂ, ସନ୍ତୋ, ସନ୍ତୋ, ସନ୍ତା। ସଂ, ସନ୍ତଂ, ସନ୍ତେ। ସତା, ସନ୍ତେନ, ସନ୍ତେହି, ସନ୍ତେଭି, ସବ୍ଭି। ସତୋ, ସନ୍ତସ୍ସ, ସନ୍ତାନଂ, ସତଂ, ସତାନଂ। ସତା, ସନ୍ତା, ସନ୍ତସ୍ମା, ସନ୍ତମ୍ହା, ସନ୍ତେହି, ସନ୍ତେଭି, ସବ୍ଭି। ସତୋ, ସନ୍ତସ୍ସ, ସନ୍ତାନଂ, ସତଂ, ସତାନଂ। ସତି, ସନ୍ତେ, ସନ୍ତସ୍ମିଂ, ସନ୍ତମ୍ହି, ସନ୍ତେସୁ। ଭୋ ସନ୍ତ, ଭୱନ୍ତୋ ସନ୍ତୋତି ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ପନ ''ଅଦ୍ଧା ହି ତାତ ସତନେସ ଧମ୍ମୋ''ତି ଜଯଦ୍ଦିସଜାତକପାଠେଇଦସ୍ସନତୋ ''ସତାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହି ସତନେସାତି ସତାନଂ ଏସାତି ଛେଦୋ, ରସ୍ସତ୍ତନିଗ୍ଗହୀତସରଲୋପୱସେନ ଚ ରୂପନିଟ୍ଠାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା ହି ତଦଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଅଦ୍ଧା ଏକଂସେନ ଏସ ତାତ ସତାନଂ ପଣ୍ଡିତାନଂ ଧମ୍ମୋ ସଭାୱୋ''ତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଯଂ ଯେ ଲୋକେ ''ସପ୍ପୁରିସା''ତି ଚ ''ଅରିଯା''ତି ଚ ''ପଣ୍ଡିତା''ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେସଂ ୱାଚକସ୍ସ ସନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା। ତପ୍ପଟିସେଧସ୍ସ ପନ ଅସଂ, ଅସନ୍ତୋ, କତ୍ଥଚି ଅସନ୍ତା ଇଚ୍ଚପି। ତଥା ହି ''ଅସନ୍ତା କିର ମଂ ଜମ୍ମା, ତାତ ତାତାତି ଭାସରେ''ତି ପାଠେ ଦିସ୍ସତି। ''ଅସଂ, ଅସନ୍ତଂ, ଅସନ୍ତେ। ଅସତା''ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବା। ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ''ସନ୍ତୋ, ଅସନ୍ତୋ''ତିମାନି ବହୁୱଚନକାନିଯେୱ ଭୱନ୍ତି, ନ କତ୍ଥଚିପି ଏକୱଚନକାନି। କସ୍ମା? ପଣ୍ଡିତୱାଚକତ୍ତା। ଅଞ୍ଞତ୍ର ପନ ''ସନ୍ତୋ, ଦନ୍ତୋ''ତିଆଦୀସୁ ଏକୱଚନାନିଯେୱ ଠପେତ୍ୱା

ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତୱାଚକସନ୍ତୋସଦ୍ଦଂ, କସ୍ମା? ଅପଣ୍ଡିତ୍ତୱାଚକତ୍ତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ପଣ୍ଡିତ୍ତୱାଚକାନଂ ତେସଂ କାନିଚି ପଯୋଗାନି କଥଯାମ –

ସମେତି ଅସତା ଅସଂ। ଯଂ ଯଞ୍ହି ରାଜ ଭଜତି, ସନ୍ତଂ ୱା ଯଦି ୱା ଅସଂ। ନ ସା ସଭା ଯତ୍ଥ ନ ସନ୍ତି ସନ୍ତୋ। ଅସନ୍ତୋ ନିରଯଂ ଯନ୍ତି, ସନ୍ତୋ ସଗ୍ଗପରାଯଣା। ଅସନ୍ତେ ନୋପସେୱେଯ୍ଯ, ସନ୍ତେ ସେୱେଯ୍ଯ ପଣ୍ଡିତୋ। ସବ୍ଭିରେୱ ସମାସେଥ। ସତଂ ଧମ୍ମୋ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନି ଭୱନ୍ତି।

ଯୋ ପନମ୍ହେହି ପଦମାଲାଯଂ ''ସବ୍ଭୀ''ତି ଅଯଂ ସଦ୍ଦୋ ତତିଯାପଞ୍ଚମୀବହୁୱଚନୱସେନ ଯୋଜିତୋ, ସୋ ଚ ଖୋ ସନ୍ତେତି ଅକାରନ୍ତପକତିୱସେନ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ''ସବ୍ଭୀ''ତି ଇକାରନ୍ତପକତିୱସେନ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ସବ୍ଭୀତି ସପ୍ପୁରିସୋ ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ, ସୁନ୍ଦରାଧିୱଚନଂ ୱା ଏତଂ ସବ୍ଭୀତି। ସବ୍ବୋ ଚାଯମତ୍ଥୋ ସାଟ୍ଠକଥାଯ ''ବହୁମ୍ପେତଂ ଅସବ୍ଭି ଜାତୱେଦା''ତି ଇମାଯ ପାଠଇଯା ''ସନ୍ତୋ ହୱେ ସବ୍ଭି ପୱେଦଯନ୍ତୀ''ତି ଇମାଯ ଚ ଦୀପେତବ୍ବୋ।

ଆଲପନେ ଚ ପଚ୍ଚତ୍ତେ, ତତିଯାପଞ୍ଚମୀସୁ ଚ;

ସମାସମ୍ହି ଚ ଯୋଜେଯ୍ଯ, ସବ୍ଭିସଦ୍ଦଂ ସୁମେଧସୋ।

ଅତ୍ରାଯଂ ଯୋଜନା – ଭୋ ସବ୍ଭି ତିଟ୍ଠ, ସବ୍ଭି ତିଟ୍ଠତି, ସବ୍ଭି ସହ ଗଚ୍ଛତି, ସବ୍ଭି ଅପେହି, ଅସବ୍ଭିରୂପୋ ପୁରିସୋ। ଯସ୍ମା ପନାଯଂ ସାସନାନୁକୂଲା, ତସ୍ମା ଇମିସ୍ସା ତଦନୁକୂଲତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଧ ସାସନତୋ ପଯୋଗେ ଦସ୍ସେସ୍ସାମ ଅତକ୍କାୱଚରେ ୱିଚିତ୍ତେ ସୁଗତପାଠଇନଯେ ସୋତୂନଂ ୱିସାରଦମତିପଟିଲାଭତ୍ଥଂ। ତଂ ଯଥା? ବହୁମ୍ପେତଂ ଅସବ୍ଭି ଜାତୱେଦ, ଯଂ ତଂ ୱାଲଧିନା'ଭିପୂଜଯାମ। ସବ୍ଭି କୁବ୍ବେଥ ସନ୍ଥୱଂ। ଯଂ ସାଲୱନସ୍ମିଂ ସେନକୋ, ପାପକମ୍ମମକରି ଅସବ୍ଭିରୂପଂ। ଆବାଧୋଯଂ ଅସବ୍ଭିରୂପୋ। ଅସମ୍ମୋଦକୋ ଥଦ୍ଧୋ ଅସବ୍ଭିରୂପୋ''ତି । ତତ୍ଥ ଆଲପନୱଚନେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ପାଠଇଯଂ ସରୂପତୋ ଅନାଗତମ୍ପି ଦିଟ୍ଠମେୱ ହୋତି। ତଥା କରଣୱଚନେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନମ୍ପି ଦିଟ୍ଠମେୱ ହୋତି। ସମାସେ ସଦ୍ଦରୂପେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ବ୍ଯାସେ ସଦ୍ଦରୂପଂ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଦିଟ୍ଠମେୱ ହୋତି ଠପେତ୍ୱା ''ହେତୁସମ୍ଭାରଦସ୍ସନ''ନ୍ତିଆଦୀନି। ତତ୍ଥ ଚ ନିବ୍ବାନୱାଚକୋ ଚେ, ସବ୍ଭିସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ସନ୍ତିୱିସୁଦ୍ଧି ନିବ୍ବୁତିସଦ୍ଦା ୱିଯ, ସୋ ଚ ଯମକମହାଥେରମତେ ରତ୍ତିନଯେନ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ସବ୍ବେସମିକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ସାଧାରଣୋ ହି ସୋ ନଯୋ। ସୁନ୍ଦରତ୍ଥୱାଚକୋ ଚେ, ଅଗ୍ଗି ରତ୍ତି ଅଟ୍ଠିନଯେହି ଯୋଜେତବ୍ବୋ ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗତ୍ତା। ''ସବ୍ଭିଧମ୍ମଭୂତଂ ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ହି ସୁନ୍ଦରଧମ୍ମଭୂତଂ ନିବ୍ବାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ପାଠଇନଯୱସେନ ଆଲପନାଦୀସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ସବ୍ଭିସଦ୍ଦସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ପୁନ ଅଟ୍ଠକଥାନଯୱସେନପି ତପ୍ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। କଥଂ? ଯସ୍ମା ସଗାଥାୱଗ୍ଗସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ସନ୍ତୋ 'ସବ୍ଭୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସତଂ ଧମ୍ମୋ ନ ଜରଂ ଉପେତୀ'ତି ପୱେଦଯନ୍ତୀ''ତି ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ ''ସବ୍ଭୀହୀ''ତି ହିୱଚନୱସେନ ସଦ୍ଦରଚନାୱିସେସୋ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ଦସ୍ସିତୋ, ତସ୍ମା ସବ୍ଭିସଦ୍ଦୋ ସବ୍ବେସୁପି ୱିଭତ୍ତିୱଚନେସୁ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ଅତ୍ରିଦଂ ୱଦାମ –

ଗରୂ ''ସବ୍ଭୀହି ସଦ୍ଧି''ନ୍ତି, ଅତ୍ଥଂ ଭାସିଂସୁ ପାଠଇଯା;

ଯତୋ ତତୋ ସବ୍ଭିସଦ୍ଦଂ, ଧୀରୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଯୋଜଯେ।

''ଅସବ୍ଭିରୂପୋ''ଇତିପି, ସମାସୱିସଯେ ସୁତଂ;

ଯସ୍ମା ତସ୍ମା ସବ୍ଭିସଦ୍ଦଂ, ୱିଞ୍ଞୂ ସବ୍ବଧି ଯୋଜଯେ।

''ୱୱଦେଯ୍ଯାନୁସାସେଯ୍ଯ , ଅସବ୍ଭା ଚ ନିୱାରଯେ''ତି ଏତ୍ଥ ପନ ''ଅସବ୍ଭା''ତିପଦଂ ୱିଚିତ୍ରୱୁତ୍ତୀସୁ ତଦ୍ଧିତପଚ୍ଚଯେସୁ ଣ୍ଯପଚ୍ଚଯୱସେନ ନିପ୍ଫତ୍ତିମୁପାଗତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କଥଂ? ଯେଭୁଯ୍ଯେନ ଅସବ୍ଭୀସୁ ଭୱଂ ଅସବ୍ଭଂ। କିଂ ତଂ? ଅକୁସଲଂ, ତତୋ ଅସବ୍ଭା ଅକୁସଲଧମ୍ମା ନିୱାରଯେ ଚ, କୁସଲଧମ୍ମେ ପତିଟ୍ଠପେଯ୍ଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅମ୍ହେ ଅସବ୍ଭାହି ୱାଚାହି ୱିକ୍କୋସମାନା ତିକ୍ଖାହି ସତ୍ତୀହି ହନିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ତୁ ଅସବ୍ଭୀନଂ ଏତାତି ଅସବ୍ଭା, ନ ୱା ସବ୍ଭୀନଂ ଏତାତିପି ଅସବ୍ଭାତି ନିବ୍ବଚନଂ, ଣ୍ଯପଚ୍ଚଯୱସେନ ଚ ପଦସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା। ଯା ଚ ପନେତ୍ଥ ଅମ୍ହେହି ସନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ''ସଂ, ସନ୍ତୋ। ସଂ, ସନ୍ତଂ, ସନ୍ତେ''ତିଆଦିନା ପଦମାଲା ଦସ୍ସିତା, ତତ୍ଥ ''ସମେତି ଅସତା ଅସ''ନ୍ତି ପାଠଇଯଂ ''ଅସ''ନ୍ତି ପଦେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ''ସ''ନ୍ତି ପଦଂ ପାଠଇଯଂ ଅନାଗତମ୍ପି ଦିଟ୍ଠମେୱ ହୋତି ଯୁଗଠଅଭାୱେନ ୱିଜ୍ଜମାନତାରହତ୍ତା। ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠେନ ଅଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ''ଅସ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନ ସଂ

ଅସନ୍ତି ସମାସୱିଗ୍ଗହୱସେନାଧିଗନ୍ତବ୍ବା "ସ"ମିତି ପଦଂ ଦିଟ୍ଠମେୱ ହୋତି। ଏୱମଞ୍ଞତ୍ରାପି ନଯୋ। ତତ୍ର ସନ୍ତି ସପ୍ପୁରିସୋ। ଅସନ୍ତି ଅସପ୍ପୁରିସୋ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେୱଉକ୍କେ "ଅସତୀ, ଅସା"ତି ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି। "ଅସତୀ, ଅସତୀ, ଅସତିଯୋ, ଅସା। ଅସତିଂ, ଅସତୀ, ଅସତିଯୋ। ଅସାଯ, ଅସତିଯା, ଅସତୀହି, ଅସତୀଭି। ଅସତିଯା, ଅସତୀନ"ନ୍ତି ୱଜ୍ଜମାନ ଇତ୍ଥିନଯେନ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଏତ୍ଥ ପନ "ଅସା ଲୋକିତ୍ଥିଯୋ ନାମ, ୱେଲା ତାସଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି। ମା ଚ ୱସଂ ଅସତୀନଂ ନିଗଚ୍ଛେ"ତିଆଦୀନି ଦସ୍ସେତବ୍ବାନି। ଅସାତି ଚେତ୍ଥ ଅସତୀତି ଚ ସମାନତ୍ଥା, ଅସନ୍ତଜାତିକାତି ହି ତେସଂ ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ପନ ଜାତକଟ୍ଠକଥାଯଂ "ଅସାତି ଅସତିଯୋ ଲାମିକା, ଅଥ ୱା ସାତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସୁଖଂ, ତଂ ତାସୁ ନତ୍ଥି, ଅଉନି ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତାନଂ ଅସାତମେୱ ଦେନ୍ତୀତିପି ଅସା , ଦୁକ୍ଖା, ଦୁକ୍ଖୱତ୍ଥୁଭୂତାତି ଅତ୍ଥୋ"ତି ଅତ୍ଥଂ ସଂୱଣ୍ଣେସୁଂ, ତସ୍ମା ସାତଂ ନତ୍ଥି ଏତିସ୍ସନ୍ତି ଅସାତି ଅତ୍ଥେ "ଅସା"ତି ପଦସ୍ସ ଯଥା ରିତ୍ତୋ ଅସ୍ସାଦୋ ଏତ୍ଥାତି ରିଉସ୍ସନ୍ତିପଦସ୍ସ ଲୁତ୍ତୁଉରକ୍ଖରସ୍ସ "ରିଉସ୍ସଂ, ରିଉସ୍ସାନି। ରିଉସ୍ସ"ନ୍ତି ଚିତ୍ତନଯେନ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା, ତଥା "ଅସା, ଅସା, ଅସାଯୋ। ଅସଂ, ଅସା, ଅସାଯୋ। ଅସାଯା"ତି କଞ୍ଞାନଯେନ ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଏତ୍ଥ ଚ ଯୋ ଅମ୍ହେହି "ସନ୍ତୋ"ଇତି ସଦ୍ଦୋ ଦସ୍ସିତୋ। ସୋ କତ୍ଥଚି ଏକୱଚନବହୁୱଚନଭାୱେନ ସଂୱିଜ୍ଜମାନସଦ୍ଦସ୍ସତ୍ଥମ୍ପି ୱଦତି, ତସ୍ସ ୱସେନ ଅଯଂ ନାମିକପଦମାଲା –

ସନ୍ତୋ, ସନ୍ତୋ, ସନ୍ତା। ସନ୍ତଂ, ସନ୍ତେ। ସତା, ସନ୍ତେନ, ସନ୍ତେହି, ସନ୍ତେଭି। ସତୋ, ସନ୍ତସ୍ସ, ସତଂ, ସନ୍ତାନଂ। ସତା, ସନ୍ତା, ସନ୍ତସ୍ମା, ସନ୍ତମ୍ହା, ସନ୍ତେହି, ସନ୍ତେଭି। ସତୋ, ସନ୍ତସ୍ସ, ସତଂ, ସନ୍ତାନଂ। ସତି, ସନ୍ତେ, ସନ୍ତସ୍ମିଂ, ସନ୍ତମ୍ହି, ସନ୍ତେସୁ। ଭୋ ସନ୍ତ, ଭୱନ୍ତୋ ସନ୍ତୋ, ଭୱନ୍ତୋ ସନ୍ତା।

ଏତ୍ଥ ପନ "ଅଯଂ ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଅଟ୍ଠମୋ ଭଦ୍ଦୋ ଅସ୍ସାଜାନୀଯୋ ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ ଲୋକସ୍ମିଂ। ଚତ୍ତାରୋମେ ଭିକ୍ଖୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ଲୋକସ୍ମିଂ। ଅସତା ତୁଚ୍ଛା ମୁସା ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତି। ଭୱେ ଖୋ ସତି ଜାତି ହୋତି"ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନି ପଯୋଗାନି ଭୱନ୍ତି। "ସଙ୍ଖାରେସୁ ଖୋ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତୀ"ତିଆଦୀସୁ ପନ ସତିସଦ୍ଦୋ ୱଚନୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ଠିତୋତି ଗହେତବ୍ବୋ।

ତତ୍ର ଏକୱଚନବହୁୱଚନୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ଠିତେସୁ ସନ୍ତୋସଦ୍ଦେସୁ ବହୁୱଚନସନ୍ତୋସଦ୍ଦଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସା ସମାନସଦ୍ଦସ୍ସତ୍ଥମ୍ପି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା "ସନ୍ତୋତି ସମାନୋ, ସନ୍ତାତି ସମାନା"ତିଆଦିନା ଅତ୍ଥୋ କଥେତବ୍ବୋ। ସମାନୋତି ଇମସ୍ସ ଚ "ହୋନ୍ତୋ"ତି ଅତ୍ଥୋ "ପହୁ ସମାନୋ ୱିପୁଲତ୍ଥଚିନ୍ତୀ, କିଂ କାରଣା ମେ ନ କରୋସି ଦୁକ୍ଖ"ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ପଯୋଗାନି ପନ –

"ଯୋ ମାତରଂ ପିତରଂ ୱା, ଜିଣ୍ଣକଂ ଗତଯୋବ୍ବନଂ;

ପହୁ ସନ୍ତୋ ନ ଭରତି, ତଂ ପରାଭୱତୋ ମୁଖଂ।

ଇଧେୱ ତିଟ୍ଠମାନସ୍ସ, ଦେୱଭୂତସ୍ସ ମେ ସତୋ;

ପୁନରାଯୁ ଚ ମେ ଲଦ୍ଧୋ, ଏୱଂ ଜାନାହି ମାରିସା"ତି

ଏୱମାଦୀନି ଭୱନ୍ତି।

ଅପିଚ ସନ୍ତୋସଦ୍ଦୋ ଯସ୍ମା "କିଲନ୍ତୋ"ତି ଚ "ଉପସନ୍ତୋ"ତି ଚ "ନିରୁଦ୍ଧୋ"ତି ଚ ଅତ୍ଥଂ ୱଦତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ୱସେନ ସନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ "ସନ୍ତୋ, ସନ୍ତା। ସନ୍ତଂ, ସନ୍ତେ। ସନ୍ତେନା"ତି ପୁରିସନଯେନ ନାମିକପଦମାଲା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ଚ "ସନ୍ତୋ ତସିତୋ। ଦୀଘଂ ସନ୍ତସ୍ସ ଯୋଜନଂ। ସନ୍ତୋ ଦନ୍ତୋ ନିଯତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ। ସନ୍ତୋ ନିରୁଦ୍ଧୋ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତୋ ଅବ୍ଭତ୍ଥଙ୍ଗତୋ"ତିଆଦୀନି ପଯୋଗାନି। ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେ ୱଉକ୍କେ "ସନ୍ତଂ, ସନ୍ତାନୀ"ତି ଚିତ୍ତନଯେନ ନାମିକପଦମାଲା। ସା ଚ "ସଂୱିଜ୍ଜମାନଂ ସମାନଂ କିଲନ୍ତଂ ଉପସନ୍ତଂ ନିରୁଦ୍ଧ"ମିତି ଅତ୍ଥଦୀପକାପଦୱତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଥ ୱା "ଉପାଦାନେ ଖୋ ସତି ଭୱୋ ହୋତୀ"ତିଆଦୀସୁ ନପୁଂସକପ୍ପଯୋଗଦସ୍ସନତୋ ସନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ସଂୱିଜ୍ଜମାନସଦ୍ଦତ୍ଥୱାଚକତ୍ତେ ତତିଯାପଞ୍ଚମୀଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀସତ୍ତମୀଠାନେ "ସତା, ସତୋ, ସତଂ, ସତୀ"ତି ପଦାନି ଅଧିକାନି ୱଉବ୍ବାନି, ସେସାନି ଚିତ୍ତନଯେନ ଞେଯ୍ୟାନି। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ପନ ୱଉକ୍କେ "ସନ୍ତା, ସନ୍ତା, ସନ୍ତାଯୋ। ସନ୍ତଂ, ସନ୍ତା, ସନ୍ତାଯୋ। ସନ୍ତାଯା"ତି କଞ୍ଞାନଯେନ ଚ, ସନ୍ତୀ, ସନ୍ତୀ, ସନ୍ତିଯୋ । ସନ୍ତିଂ, ସନ୍ତୀ, ସନ୍ତିଯୋ। ସନ୍ତିଯା"ତି ଇତ୍ଥିନଯେନ ଚ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ଏତାସୁ ପଠମା "ସଂୱିଜ୍ଜମାନା କିଲନ୍ତା ଉପସନ୍ତା ନିରୁଦ୍ଧା"ତି ଅତ୍ଥଦୀପକାପଦୱତୀ, ଏତ୍ଥ ପଯୋଗା ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟାୱ। ଦୁତିଯା ପନ "ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ସମାନା"ତି ଅତ୍ଥଦୀପକାପଦୱତୀ। ତଥା ହି "ସନ୍ତୀ ଆପତ୍ତି ଆୱିକାତବ୍ବା"ତି ଏତ୍ଥ

ସଂୱିଜ୍ଜମାନା ‘‘ସନ୍ତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

‘‘ଯାଯ ମାତୁ ଭତୋ ପୋସୋ,

ଇମଂ ଲୋକଂ ଅୱେକ୍ଖତି;

ତମ୍ପି ପାଣଦଦିଂ ସନ୍ତିଂ,

ହନ୍ତି କୁଦ୍ଧୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ’’ତି

ଏତ୍ଥ ପନ ସମାନା ‘‘ସନ୍ତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅପରାପି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ପଦମାଲା ୱେଦିତବ୍ବା। ସନ୍ତୀସଦ୍ଦସ୍ସ ହି ସଂୱିଜ୍ଜମାନସଦ୍ଦତ୍ଥୱାଚକତ୍ତେ ‘‘ଜାତିଯା ଖୋ ସତି ଜରାମରଣଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପ୍ପଯୋଗଦସ୍ସନତୋ ସତ୍ତମୀଠାନେ ‘‘ସତି, ସତିଯା, ସତିଯଂ, ସନ୍ତିଯା, ସନ୍ତିଯଂ, ସନ୍ତୀସୂ’’ତି ରୂପାନି ୱତ୍ତବ୍ବାନି। ସେସାନି ଇତ୍ଥିନଯେନ ଞେଯ୍ୟାନି। ଅଯଂ ତତିଯା, ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଅସନ୍ତିଯା ଆପତ୍ତିଯା ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପାଠଇ ‘‘ସନ୍ତିଯା’’ଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ଅତ୍ଥିଭାୱେ ନିଦସ୍ସନଂ। ଅପରୋ ନଯୋ – ସତୀସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ସମାନା’’ତି ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ‘‘ଯା ତ୍ୱଂ ୱସସି ଜିଣ୍ଣସ୍ସ, ଏୱଂ ଦହରିଯା ସତୀ’’ତି ଚ ‘‘ଯେ ତଂ ଜିଣ୍ଣସ୍ସ ପାଦଂସୁ, ଏୱଂ ଦହରିଯଂ ସତି’’ନ୍ତି ଚ ପାଠଇଦସ୍ସନତୋ ‘‘ସତୀ, ସତୀ, ସତିଯୋ। ସତିଂ, ସତୀ, ସତିଯୋ। ସତିଯା’’ତିଆଦୀନିପି ରୂପାନି ଯୋଜେତବ୍ବାନି, ସଂଯୋଗେ ନକାରଲୋପୱସେନ ୱା।

ଇଦାନି ‘‘ସନ୍ତୋ, ସନ୍ତା’’ତି ପଦଦ୍ୱଯସ୍ସ ପଯୋଗନିଚ୍ଛଯଂ କଥଯାମ ପଯୋଗେସୁ ସୋତୂନଂ ଅସମ୍ମୁଠହଭାୱାଯ। ତଥା ହି ‘‘ସପ୍ପୁରିସା’’ତି ୱା ‘‘ପଣ୍ଡିତା’’ତି ୱା ବହୁୱଚନୱସେନ ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ତୁକାମେନ ‘‘ସନ୍ତୋ ଦନ୍ତୋ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଏକୱଚନସଦିସଂ ‘‘ସନ୍ତୋ’’ତି ବହୁୱଚନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ‘‘ସଂୱିଜ୍ଜମାନୋ’’ତି ଏକୱଚନୱସେନ ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ତୁକାମେନ ‘‘ସନ୍ତୋ’’ତି ଏକୱଚନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ‘‘ସଂୱିଜ୍ଜମାନା’’ତି ବହୁୱଚନୱସେନ ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ତୁକାମେନ ‘‘ସନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସା’’ତି, ‘‘ସନ୍ତୋ ସଂୱିଜ୍ଜମାନା’’ତି ଚ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତବହୁୱଚନସଦିସଂ ‘‘ସନ୍ତୋ’’ତି ୱା ‘‘ସନ୍ତା’’ତି ୱା ବହୁୱଚନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ‘‘କିଲନ୍ତୋ’’ତି ୱା ‘‘ସମାନୋ’’ତି ୱା ‘‘ଉପସନ୍ତୋ’’ତି ୱା ‘‘ନିରୁଦ୍ଧୋ’’ତି ୱା ଏକୱଚନୱସେନ ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ତୁକାମେନ ‘‘ସନ୍ତୋ ସପ୍ପୁରିସା’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତବହୁୱଚନସଦିସଂ ‘‘ସନ୍ତୋ’’ତି ଏକୱଚନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତେଯେୱତ୍ଥେ ବହୁୱଚନୱସେନ ୱତ୍ତୁକାମେନ ପନ ‘‘ସନ୍ତା ସୂନେହି ପାଦେହି, କୋ ନେ ହତ୍ଥେ ଗହେସ୍ସତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ ‘‘ସନ୍ତା’’ତି ବହୁୱଚନଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ନୀତି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବା। ଇଦଞ୍ହି ମନ୍ଦବୁଦ୍ଧୀନଂ ସମ୍ମୋହଟ୍ଠାନଂ। ଅଯମ୍ପି ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଗହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ –

‘‘ତିଲିଙ୍ଗତ୍ଥେ ଚ ଏକତ୍ଥେ, ବହ୍ୱତ୍ଥେପି ଚ ଦିସ୍ସତି;

ସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତୋ ସତିସଦ୍ଦୋ, ୱିପଲ୍ଲାସେ ବହୁମ୍ହି ସୋ’’ତି।

ଇଦାନି ମହନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ମହଂ, ମହା, ମହନ୍ତୋ, ମହନ୍ତା। ମହନ୍ତଂ, ମହନ୍ତେ। ମହତା, ମହନ୍ତେନ, ମହନ୍ତେହି, ମହନ୍ତେଭି। ମହତୋ, ମହନ୍ତସ୍ସ, ମହନ୍ତାନଂ, ମହତଂ। ମହତା, ମହନ୍ତା, ମହନ୍ତସ୍ମା, ମହନ୍ତମ୍ହା, ମହନ୍ତେହି, ମହନ୍ତେଭି। ମହତୋ, ମହନ୍ତସ୍ସ, ମହନ୍ତାନଂ, ମହତଂ। ମହତି, ମହନ୍ତେ, ମହନ୍ତସ୍ମିଂ, ମହନ୍ତମ୍ହି, ମହନ୍ତେସୁ। ଭୋ ମହ, ଭୋ ମହା, ଭୱନ୍ତୋ ମହନ୍ତୋତି ଅଯମମ୍ହାକଂ ରୁଚି।

ଏତ୍ଥ ‘‘ମହନ୍ତୋ, ମହନ୍ତା। ମହନ୍ତଂ, ମହନ୍ତେ। ମହନ୍ତେନା’’ତି ପୁରିସନଯୋପି ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ‘‘ଭୋ ମହନ୍ତ, ଭୱନ୍ତୋ ମହନ୍ତା’’ତି ଆଲପନପଦାନି ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ମହନ୍ତଂ, ମହନ୍ତାନୀ’’ତି ଚିତ୍ତନଯୋପି ଲବ୍ଭତି। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ମହତୀ, ମହତୀ, ମହତିଯୋ। ମହତିଂ, ମହତୀ, ମହତିଯୋ। ମହତିଯା, ମହତୀହି ମହତୀଭୀ’’ତି ଇତ୍ଥିନଯୋପି ଲବ୍ଭତି। ‘‘ମହତିଯା ଚ ଯକ୍ଖସେନାଯା’’ତିଆଦୀନେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ଅପରୋପି ‘‘ମହନ୍ତା, ମହନ୍ତା, ମହନ୍ତାଯୋ। ମହନ୍ତ’’ନ୍ତି କଞ୍ଞାନଯୋପି ଲବ୍ଭତି, ‘‘ମହନ୍ତା ନିଧିକୁମ୍ଭିଯୋ’’ତିଆଦୀନେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନପଦାନି। କଚ୍ଚାଯନେ ପନ ‘‘ମହନ୍ତୀ’’ଇତି ପଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ। ତଂ ‘‘ଗୁଣୱନ୍ତୀ, କୁଲୱନ୍ତୀ’’ଇଚ୍ଚାଦୀନି ୱିଯ ପାଠଇଯଂ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧତ୍ତା ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ।

ନନୁ ଭୋ ଯସ୍ମା ସାସନେପି ‘‘ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ, ଚରନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀନି ଚ ‘‘ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୀ’’ତି ଚ ପଦଂ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ‘‘ମହନ୍ତୀ, ଗୁଣୱନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀନିପି ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି?

ନ ଭଓିତଙ୍କଂ ତଥାରୂପସ୍ସ ନଯସ୍ସ ୱସେନ ଅଗ୍ଗହେତଙ୍କତ୍ତା, ''ମହତୀ, ଗୁଣୱତୀ''ଇଚ୍ଚାଦିନଯସ୍ସେୱ ଦସ୍ସନତୋ ଚ। ତଥା ହି ପାଠଇଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ''ସେଯ୍ଯଥାପି ନାମ ମହତୀ ନଙ୍ଗଲସୀସା, ଇତ୍ଥୀ ସିଯା ରୂପୱତୀ, ସା ଚ ସୀଲୱତୀ ସିଯା। ସତିମତୀ ଚକ୍ଖୁମତୀ। ଇଦ୍ଧିମତୀ ପତ୍ତିମତୀ''ତି ଚ ''ମହତିଂ ସେନଂ ଦିସ୍ୱା ମହୋସଧସେନା ମନ୍ଦା, ଅଯଂ ଅତିୱିଯ ମହତୀ ସେନା ଦିସ୍ସତୀ''ତି ଚ ଆଦୀନି ପଯୋଗାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି, ନ ''ମହନ୍ତୀ, ରୂପୱନ୍ତୀ''ଇଚ୍ଚାଦୀନି।

କେଚି ପନ ''ମହାଇତି ସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱାସେ ନ ଲବ୍ଭତି, ସମାସେଯେୱ ଲବ୍ଭତି 'ମହାପୁରିସୋ'ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯା''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତଙ୍କଂ। ''ମହା ତେ ଉପାସକ ପରିଚ୍ଚାଗୋ। ମହା ୱତାଯଂ ଭନ୍ତେ ଭୂମିଚାଲୋ। ଘୋସୋ ଚ ୱିପୁଲୋ ମହା। ବାରାଣସିରଜ୍ଜଂ ନାମ ମହା। ସେନା ସାଦିସ୍ସତେ ମହା''ତି ପଯୋଗଦସ୍ସନତୋ। ଏୱଂ ଦ୍ୱାସେପି ଲବ୍ଭତୀତି ୱେଦିତଙ୍କଂ, ତସ୍ମା ''ମହଂ, ମହା, ମହନ୍ତୋ, ମହନ୍ତା। ଭୋ ମହନ୍ତ, ଭଓନ୍ତୋ ମହନ୍ତା''ତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ, ''ମହନ୍ତଂ, ମହା, ମହନ୍ତାନି। ଭୋ ମହନ୍ତ, ଭଓନ୍ତୋ ମହନ୍ତାନୀ''ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେ, ''ମହନ୍ତା, ମହା, ମହନ୍ତା, ମହନ୍ତାଯୋ। ଭୋତି ମହନ୍ତେ, ଭୋତିଯୋ ମହନ୍ତା, ମହନ୍ତାଯୋ''ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ସଙ୍କଂ ସମ୍ପୁଣ୍ଣଂ ଯୋଜେତଙ୍କଂ। ସମାସେ ପନ ''ମହାସତ୍ତୋ ମହାଉପାସକୋ ମହାଉପାସିକା ମହଙ୍କଲୋ ମହାୱନଂ ମହଗ୍ଗତଂ ମହପ୍ଫଲଂ ମହବ୍ଭଯ''ନ୍ତିଆଦୀନି ରୂପାନି ଭଓନ୍ତି, ତଦ୍ଧିତେ ''ମହତ୍ତନୋ ମହତ୍ତଂ ମହନ୍ତତ୍ତଂ ମହନ୍ତତା''ତି ରୂପାନି ଭଓନ୍ତି। ଗଚ୍ଛନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତା''ତି ରୂପାନି ୱତ୍ୱା ସେସାନି ମହନ୍ତସଦ୍ଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ନାମିକପଦମାଲା ୱେଦିତଙ୍କା। ତଥା ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତା''ତି ପୁରିସନଯୋ ଚ ''ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତାନୀ''ତି ଚିତ୍ତନଯୋ ଚ ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ, ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯୋ''ତି ଇତ୍ଥିନଯୋ ଚ ଗହେତଙ୍କୋ। ଏୱଂ ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯୱସେନ ''ଚରଂ ଚରନ୍ତୋ ଚରନ୍ତଂ ଚରନ୍ତୀ, ଦଦଂ ଦଦନ୍ତୋ ଦଦନ୍ତଂ ଦଦନ୍ତୀ''ତିଆଦୀନଂ ଅନେକପଦସହସ୍ସାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ୱିତ୍ଥାରେତଙ୍କା।

ଯେ ପନାଚରିଯା ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ''ତିଆଦୀନଂ ପଚ୍ଚତ୍ତାଲପନବହୁୱଚନତ୍ତଞ୍ଚ ''ଗଚ୍ଛଂ''ଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ଆଲପନେକୱଚନତ୍ତଞ୍ଚ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତେ ସମନ୍ତେହି ପଯୋଗୋ ସାସନେ ନ ଦିଟ୍ଠୋ ନଯୱସେନାଗହେତଙ୍କତ୍ତା। ତସ୍ମା ତାନି ଏତ୍ଥ ନ ୱଦାମ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ ଦିଟ୍ଠୋ। ସେଯ୍ଯଥିଦଂ?

''ଗଚ୍ଛଂ ୱିଧମ''ମିଚ୍ଚାଦି-ପଦାନି ମୁନିସାସନେ;

କତ୍ଥଚାଖ୍ୟାତିକା ହୋନ୍ତି, କତ୍ଥଚି ପନ ନାମିକା।

''ତସ୍ସାହଂ ସନ୍ତିକେ ଗଚ୍ଛଂ,

ସୋ ମେ ସତ୍ଥା ଭଓିସ୍ସତି;

ୱିଧମଂ ଦେୱ ତେ ରଟ୍ଠଂ,

ପୁତ୍ତୋ ୱେସ୍ସନ୍ତରୋ ତୱ।

ଅଧମ୍ମଂ ସାରଥି କଯିରା, ମଞ୍ଚେ ତ୍ୱଂ ନିକ୍ଖନଂ ୱନେ'';

ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ଞେଯ୍ଯା, ପଯୋଗା ଏତ୍ଥ ଧୀମତା।

''ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମି ୱିଧମୀ''ତି-ଆଦିନା ଜିନସାସନେ;

ନାନାକାଲପୁରିସାନଂ, ୱସେନତ୍ଥଂ ୱଦେ ୱିଦୂ।

ନାମତ୍ତେ ପନ ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ୱିଧମନ୍ତୋ''ତିଆଦିନା;

''ଗଚ୍ଛ''ମିଚ୍ଚେୱମାଦୀନ-ମତ୍ଥମତ୍ଥୱିଦୂ ୱଦେ।

ଇଦାନି ସମଗତିକତ୍ତେପି ''ଜାନଂ, ପସ୍ସ''ନ୍ତିଆଦୀନଂ ଲିଙ୍ଗୱିଭତ୍ତିୱଚନନ୍ତରୱସେନ ଯୋ ୱିସେସୋ ଦିସ୍ସତି, ତଂ ୱଦାମ। ତଥା ହି ''ସା ଜାନଂଯେୱ

ଆହ ନ ଜାନାମୀତି, ପସ୍ସଂଯେୱ ଆହ ନ ପସ୍ସାମୀ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ସଦ୍ଦାନଂ ‘‘ଜାନନ୍ତୀ ପସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଲିଙ୍ଗନ୍ତରୱସେନ ପରିୱତ୍ତନଂ ଭୱତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇମିନା ‘‘ଗଚ୍ଛଂ’’ଇତି ସଦ୍ଦସ୍ସପି ଯଥାପଯୋଗଂ ‘‘ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ଇତ୍ଥିଯା କଥନତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତି ତେହି ସମାନଗତିକତ୍ତା, ନ ‘‘ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ’’ତି ସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ଇତ୍ଥିଯା କଥନତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତି ତେହି ଅସମାନଗତିକତ୍ତାତି କାରଣଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ‘‘ଅପି ନୁ ତୁମ୍ହେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ଏକନ୍ତସୁଖଂ ଲୋକଂ ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ୱିହରଥା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଜାନନ୍ତା ପସ୍ସନ୍ତା’’ତି ୱଚନନ୍ତରୱସେନ ପରିୱତ୍ତନଂ ଭୱତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇମିନା ପନ ‘‘ଗଚ୍ଛଂ’’ଇତି ସଦ୍ଦସ୍ସପି ଯଥାପଯୋଗଂ ‘‘ଗଚ୍ଛନ୍ତା’’ତି ବହୁୱଚନତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତି ତେହି ସମାନଗତିକତ୍ତା, ନ ‘‘ଗଚ୍ଛନ୍ତେ’’ତି ସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ଗଚ୍ଛନ୍ତା’’ତି ବହୁୱଚନତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତି ତେହି ଅସମାନଗତିକତ୍ତାତି କାରଣଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଏସ ନଯୋ ଉତ୍ତରତ୍ରାପି। ‘‘ଭରନ୍ତି ମାତାପିତରୋ, ପୁବ୍ବେ କତମନୁସ୍ସର’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅନୁସ୍ସରଂସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ଅନୁସ୍ସରନ୍ତା’’ତି ୱଚନନ୍ତରୱସେନ ପରିୱତ୍ତନଂ ଭୱତି। ‘‘ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଗରୁକାତବ୍ବୋ, ସରଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସରଂସଦ୍ଦସ୍ସ ସରନ୍ତେନାତି ୱିଭତ୍ତନ୍ତରୱସେନ ପରିୱତ୍ତନଂ ଭୱତି। ‘‘ଫୁସଂ ଭୂତାନି ସଣ୍ଠାନଂ, ମନସା ଗଣ୍ହତୋ ଯଥା’’ତି ଏତ୍ଥ ଫୁସଂସଦ୍ଦସ୍ସପି ‘‘ଫୁସନ୍ତସ୍ସା’’ତି ୱିଭତ୍ତନ୍ତରୱସେନ ପରିୱତ୍ତନଂ ଭୱତି। ତଥା ‘‘ଯାଚଂ ଅଦଦମପ୍ପିଯୋ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଯାଚଂସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ଯାଚନ୍ତସ୍ସା’’ତି ୱିଭତ୍ତନ୍ତରୱସେନ ପରିୱତ୍ତନଂ ଭୱତି। ଯାଚନ୍ତି ୱା ଯାଚିତବ୍ବଂ ଧନଂ, ଇମିନା ନଯେନ ନାନପ୍ପକାରତୋ ପରିୱତ୍ତନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତି ‘‘ଭୱଂକର’’ନ୍ତିଆଦୀନଂ ୱିସଦିସପଦମାଲା ଚ ‘‘ଗଚ୍ଛଂ, ଚର’’ନ୍ତିଆଦୀନଂ ସଦିସପଦମାଲା ଚ ‘‘ଜାନଂ, ପସ୍ସ’’ନ୍ତିଆଦୀନଂ ଲିଙ୍ଗୱିଭତ୍ତିୱଚନନ୍ତରୱସେନ କତ୍ଥଚି ପରିୱତ୍ତନନ୍ତି ଅଯଂ ତିୱିଧୋପି ଆକାରୋ ଆଖ୍ଯାତିକପଦତ୍ଥୱିଭାୱନାଯ ସଦ୍ଧିଂ କଥିତୋ ପାୱଚନୱରେ ସୋତୂନଂ ସଦ୍ଦେସ୍ୱତ୍ଥେସୁ ଚ ୱିସାରଦବୁଦ୍ଧିପଟିଲାଭତ୍ଥଂ। ସବ୍ବମେତଞ୍ହି ସନ୍ଧାଯ ଇମା ଗାଥା ୱୁତ୍ତା –

‘‘ଭୱଂ କରଂ ଅରହଂ ସଂ, ମହଂ’’ଇତି ପଦାନି ତୁ;

ୱିସଦିସାନି ସବ୍ବାନି, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନ୍ତି ଲକ୍ଖଯେ।

‘‘ଗଚ୍ଛଂ ଚରଂ ଦଦଂ ତିଟ୍ଠଂ, ଚିନ୍ତଯଂ ଭାୱଯଂ ୱଦଂ;

ଜାନଂ ପସ୍ସ’’ନ୍ତିଆଦୀନି, ସମାନାନି ଭୱନ୍ତି ହି।

ତତ୍ର ‘‘ଜାନ’’ନ୍ତିଆଦୀନଂ, କତ୍ଥଚି ପରିୱତ୍ତନଂ;

ଲିଙ୍ଗୱିଭତ୍ତିୱଚନ-ନ୍ତରତୋ ପନ ଦିସ୍ସତୀତି।

ଅପିଚ ଅଯଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତି, ଯଦିଦଂ ଦ୍ୱୀସୁ ଲିଙ୍ଗେସୁ ଛସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ତେରସସୁ ୱଚନେସୁ ଅଞ୍ଞତରଲିଙ୍ଗୱିଭତ୍ତିୱଚନୱସେନ ପରିୱତ୍ତନଂ। ଅଯମ୍ପି ପନେତ୍ଥ ନୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

‘‘ଗଚ୍ଛଂ ଚର’’ନ୍ତିଆଦୀନି, ୱିପ୍ପକତୱଚୋ ସିଯୁଂ;

‘‘ଗଚ୍ଛମାନୋ ଚରମାନୋ’’, ଇଚ୍ଚାଦୀନି ପଦାନି ଚ।

‘‘ମହଂ ଭୱ’’ନ୍ତି ଏତାନି, ୱିପ୍ପକତୱଚୋପି ଚ;

ଅୱିପ୍ପକତୱଚୋ ଚ, ସିଯୁଂ ଅତ୍ଥାନୁରୂପତୋ।

‘‘ଅରହଂ ସ’’ନ୍ତି ଏତାନି, ୱିନିମୁତ୍ତାନି ସବ୍ବଥା;

ଆକାରଂ ତିୱିଧମ୍ପେତଂ, କରେ ଚିତ୍ତେ ସୁମେଧସୋତି।

ସୱିନିଚ୍ଛଯୋଯଂ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଆକାରନ୍ତତାପକତିକଂ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଇଦାନି ଧନଭୂତିଇଚ୍ଚେତସ୍ସ ପକତିରୂପସ୍ସ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ତଂସଦିସାନଂ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗଂ ୱକ୍ଖାମି ପୁବ୍ବାଚରିୟମତଂ ପୁରେଚରଂ କତ୍ୱା।

ଅଗ୍ଗି, ଅଗ୍ଗୀ, ଅଗ୍ଗୟୋ। ଅଗ୍ଗିଂ, ଅଗ୍ଗୀ, ଅଗ୍ଗୟୋ। ଅଗ୍ଗିନା, ଅଗ୍ଗୀହି, ଅଗ୍ଗୀଭି। ଅଗ୍ଗିସ୍ସ, ଅଗ୍ଗିନୋ, ଅଗ୍ଗୀନଂ। ଅଗ୍ଗିନା, ଅଗ୍ଗୀହି, ଅଗ୍ଗୀଭି। ଅଗ୍ଗିସ୍ସ, ଅଗ୍ଗିନୋ, ଅଗ୍ଗୀନଂ। ଅଗ୍ଗିସ୍ମିଂ, ଅଗ୍ଗିମ୍ହି, ଅଗ୍ଗୀସୁ। ଭୋ ଅଗ୍ଗି, ଭୋ ଅଗ୍ଗୀ, ଭୱନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗୟୋ। ୟମକମହାଥେରମତଂ।

ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଟ୍ଠାନେ ‘‘ଅଗ୍ଗିସ୍ମା, ଅଗ୍ଗିମ୍ହା’’ତି ଇମାନି ନାଗତାନି, ତଥାପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ତଂସଦିସପ୍ପୟୋଗଦସ୍ସନତୋ ଗହେତବ୍ବାନି। ‘‘ଅଗ୍ଗିନା, ଅଗ୍ଗିସ୍ମା, ଅଗ୍ଗିମ୍ହା’’ତି କମୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଧନଭୂତି, ଧନଭୂତୀ, ଧନଭୂତୟୋ। ଧନଭୂତିଂ, ଧନଭୂତୀ, ଧନଭୂତୟୋ। ଧନଭୂତିନା, ଧନଭୂତୀହି, ଧନଭୂତୀଭି। ଧନଭୂତିସ୍ସ, ଧନଭୂତିନୋ, ଧନଭୂତୀନଂ। ଧନଭୂତିନା, ଧନଭୂତିସ୍ମା, ଧନଭୂତିମ୍ହା, ଧନଭୂତୀହି, ଧନଭୂତୀଭି। ଧନଭୂତିସ୍ସ, ଧନଭୂତିନୋ, ଧନଭୂତୀନଂ। ଧନଭୂତିସ୍ମିଂ, ଧନଭୂତିମ୍ହି, ଧନଭୂତୀସୁ। ଭୋ ଧନଭୂତି, ଭୋ ଧନଭୂତୀ, ଭୱନ୍ତୋ ଧନଭୂତୟୋ।

ସିରିଭୂତି ସୋତ୍ଥିଭୂତି, ସୁୱତ୍ଥିଭୂତି ଅଗ୍ଗିନି;

ଗିନି ଜୋତି ଦଧି ପାଣି, ଇସି ସନ୍ଧି ମୁନି ମଣି।

ବ୍ୟାଧି ଗଣ୍ଠି ରୱି ମୁଟ୍ଠି, କୱି ଗିରି କପି ନିଧି;

କୁଚ୍ଛି ୱତ୍ଥି ୱିଧି ସାଲି, ୱୀହି ରାସି ଅହି ମସି।

ସାତି କେସି କିମି ବୋନ୍ଦି, ବୋଧି ଦୀପି ପତି ହରି;

ଅରି ଧନି ତିମି କଲି, ସାରଥ୍ୟୁଦଧି ଅଞ୍ଜଲି,

ଅଧିପତି ନରପତି, ଅସି ଞାତି ନିରୂପଧି;

ସମାଧି ଜଲଧିଚ୍ଚାଦୀ, ଧନଭୂତିସମା ମତା।

ଅଥ ୱା ଏତେସୁ ଅଧିପତିସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ଅଧିପତିୟା ସତ୍ତା’’ତି ପାଠଇଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଅଧିପତିୟା’’ତି ସତ୍ତମୀରୂପମ୍ପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ଅପିଚ ‘‘ଅସାରେ ସାରମତିନୋ’’ତି ପାଠଇଯଂ ଇକାରନ୍ତସମାସପଦତୋ ୟୋୱଚନସ୍ସ ନୋଆଦେସଦସ୍ସନତୋ କ୍ୱଚି ଅଧିପତିଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ଇକାରନ୍ତସମାସପଦାନଂ ‘‘ଅଧିପତିନୋ’’ତିଆଦିନାପି ପଚ୍ଚତ୍ତୋପୟୋଗରୂପାନି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାନି ଈକାରନ୍ତାନଂ ଦଣ୍ଡୀସଦ୍ଦାଦୀନଂ ‘‘ଦଣ୍ଡିନୋ’’ତିଆଦୀନି ପଚ୍ଚତ୍ତୋପୟୋଗସମ୍ପଦାନସାମିୱଚନରୂପାନି ୱିୟ। ଗହପତିଜାନିପତିସଦ୍ଦାଦୀନଂ ପନ ସମାସପଦାନମ୍ପି ଏୱରୂପାନି ପଚ୍ଚତ୍ତୋପୟୋଗରୂପାନି ନ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାନି ‘‘ଗହପତୟୋ ଜାନିପତୟୋ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ୟଥାପାୱଚନଂ ଗହେତବ୍ବରୂପତ୍ତା। ଇସି ମୁନିସଦ୍ଦାନଂ ପନାଲପନଟ୍ଠାନେ ‘‘ଇସେ, ମୁନେ’’ତି ରୂପନ୍ତରମ୍ପି ଗହେତବ୍ବଂ ‘‘ପୁତ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତଂ ଇସେ। ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହ ମହାମୁନେ’’ତି ଦସ୍ସନତୋ।

ୟେ ପନେତ୍ଥ ଅମ୍ହେହି ଅଗ୍ଗିନି ଗିନିସଦ୍ଦା ୱୁତ୍ତା, ତତ୍ରେକେ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଅଗ୍ଗିନିସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚନଭାୱେୟେୱ ଲବ୍ଭତି, ନ ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନଭାୱେ ଉପୟୋଗଭାୱାଦୀସୁ ୱା’’ତି। କେଚି ପନ ‘‘ପାଠଇଯଂ ଅଗ୍ଗିନିସଦ୍ଦୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଗିନିସଦ୍ଦୋୟେୱ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। କେଚି ‘‘ଗିନିସଦ୍ଦୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅଗ୍ଗିନିସଦ୍ଦୋୟେୱତ୍ଥୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସବ୍ବମେତଂ ନ ୟୁଜ୍ଜତି ଅଗ୍ଗିନି ଗିନିସଦ୍ଦାନମୁପଲବ୍ଭନତୋ, ସବ୍ବାସୁପି ୱିଭତ୍ତୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ୱଚନେସୁ ୟୋଜେତବ୍ବତାଦସ୍ସନତୋ ଚ। ତଥା ହି ସୁତ୍ତନିପାତେ କୋକାଲିକସୁତ୍ତେ –

‘‘ନ ହି ୱଗ୍ଗୁ ୱଦନ୍ତି ୱଦନ୍ତା,

ନାଭିଜୱନ୍ତି ନ ତାଣମୁପେନ୍ତି;

ଅଙ୍ଗାରେ ସନ୍ଥତେ ସେନ୍ତି,

ଅଗ୍ଗିନିଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ପୱିସନ୍ତୀ’’ତି

ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ ‘‘ଅଗ୍ଗିନି’’ନ୍ତି ଉପଯୋଗୱଚନଂ ଦିସ୍ସତି। ତେନାହ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯୋ ‘‘ଅଗ୍ଗିନିଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତନ୍ତି ସମନ୍ତତୋଜାଲଂ ସବ୍ବଦିସାସୁ ଚ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତମଗ୍ଗି’’ନ୍ତି। ତତ୍ରେୱ ଚ ସୁତ୍ତନିପାତେ କୋକାଲିକସୁତ୍ତେ –

‘‘ଅଥ ଲୋହମଯଂ ପନ କୁମ୍ଭିଂ,

ଅଗ୍ଗିନିସଞ୍ଜଲିତଂ ପୱିସନ୍ତି;

ପଚ୍ଚନ୍ତି ହି ତାସୁ ଚିରରତ୍ତଂ,

ଅଗ୍ଗିନିସମାସୁ ସମୁପ୍ପିଲ୍ୱାତେ’’ତି

ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ ସମାସୱିସଯତ୍ତା ଅଗ୍ଗିନିସଞ୍ଜଲିତନ୍ତି ଅଗ୍ଗିନୀହି ସଞ୍ଜଲିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ଲବ୍ଭତି, ତଥା ଅଗ୍ଗିନିସମାସୂତି ଅଗ୍ଗିନୀହି ସଦିସାସୂତି ଅତ୍ଥୋପି। ଏୱଂ ସମାସୱିଧାନମୁଖେନ ‘‘ଅଗ୍ଗିନୀହୀ’’ତି କରଣୱଚନମ୍ପି ଦିସ୍ସତି।

ଗିନିସଦ୍ଦୋପି ଚ ପାଠଇଯଂ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହି ‘‘ତମେୱ କଟ୍ଠଂ ଦହତି, ଯସ୍ମା ସୋ ଜାଯତେ ଗିନୀ’’ତି ଚୂଳଅବୋଧିଚରିଯାଯଂ ଗିନିସଦ୍ଦୋ ଦିଟ୍ଠୋ। କେଚି ପନେତ୍ଥ ସନ୍ଧିୱସେନ ଅକାରଲୋପଂ ସଞ୍ଞୋଗାଦିସ୍ସ ଚ ଗକାରସ୍ସ ଲୋପଂ ୱଦନ୍ତି, ତମ୍ପି ନ ଯୁଜ୍ଜତି ତସ୍ସା ପାଠଇଯା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଯସ୍ମାତି ଯତୋ କଟ୍ଠା। ଗିନୀତି ଅଗ୍ଗୀ’’ତି ଏୱଂ ଗିନିସଦ୍ଦସ୍ସ ଉଲ୍ଲିଙ୍ଗେତ୍ୱା ୱଚନତୋ। ତଥା ‘‘ଛନ୍ନା କୁଟି ଆହିତୋ ଗିନୀ’’ତି ଇମସ୍ସ ଧନିଯସୁତ୍ତସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଆହିତୋତି ଆଭତୋ ଜାଲିତୋ ୱା। ଗିନୀତି ଅଗ୍ଗୀ’’ତି ୱଚନତୋ, ତଥେୱ ଚ ‘‘ମହାଗିନି ପଜ୍ଜଲିତୋ, ଅନାହାରୋପସମ୍ମତୀ’’ତି ଇମିସ୍ସା ଥେରଗାଥାଯ ସଂୱଣ୍ଣନାଯଂ ‘‘ଗିନୀତି ଅଗ୍ଗୀ’’ତି ୱଚନତୋ। ଯଦି ହି ଗିନିସଦ୍ଦୋ ୱିସୁଂ ନ ସିଯା, ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ‘‘ଜାଯତେ ଗିନୀ’’ତିଆଦୀନି ‘‘ଜାଯତେ ଅଗ୍ଗିନୀ’’ତିଆଦିନା ପଦଚ୍ଛେଦୱସେନ ଅତ୍ଥଂ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ। ଯସ୍ମା ଏୱଂ ନ ୱଦିଂସୁ, ‘‘ଗିନୀତି ଅଗ୍ଗୀ’’ତି ପନ ୱଦିଂସୁ, ତେନ ଞାଯତି ‘‘ଗିନିସଦ୍ଦୋପି ୱିସୁଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି। ଯେ ‘‘ଗିନିସଦ୍ଦୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତେସଂ ୱଚନଂ ନ ଗହେତବ୍ବମେୱ ସାସନେ ଗିନିସଦ୍ଦସ୍ସୁପଲବ୍ଭନତୋ। ସୁତ୍ତନିପାତଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ହି ‘‘ଛନ୍ନା କୁଟି ଆହିତୋ ଗିନୀ’’ତି ପାଠସ୍ସ ସଂୱଣ୍ଣନାଯମେୱ ‘‘ତେସୁ ଠାନେସୁ ଅଗ୍ଗିନି ‘ଗିନୀ’ତି ୱୋହରିଯତୀ’’ତି ତସ୍ସ ଅଭିଧାନନ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ମଯମେତ୍ଥ ଗାଥାରଚନଂ କରିସ୍ସାମ –

ୱିଦେହରଟ୍ଠମଜ୍ଝମ୍ହି, ଯଂ ତଂ ନାମେନ ୱିସ୍ସୁତଂ;

ରଟ୍ଠଂ ପବ୍ବତରଟ୍ଠନ୍ତି, ଦସ୍ସନେୟ୍ୟଂ ମନୋରମଂ।

ଧମ୍ମକୋଣ୍ଡଭ୍ୟଂ ତତ୍ଥ, ନଗରଂ ଅତ୍ଥି ସୋଭନଂ;

ତମ୍ହି ଠାନେ ମନୁସ୍ସାନଂ, ଭାସା ଏୱ ଗିନିଜ୍ଜଯଂ।

‘‘ଗିନି ଗିନୀ ଗିନଯୋ’’ତି-ଆଦିନା ପୱଦେ ୱିଦୂ;

ପଦମାଲଂ ଯଥା ଅଗ୍ଗି-ସଦ୍ଦସ୍ସେୱ ସୁମେଧସୋ।

ଇତି ଅଲାବୁ ଲାବୁସଦ୍ଦା ୱିଯ ଅଗ୍ଗିନି ଗିନିସଦ୍ଦାପି ଭଗୱତୋ ପାଚନେ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଯଥା ପନ ଅଗ୍ଗିନିସଦ୍ଦସ୍ସ ସବ୍ବାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ୱଚନେସୁ ଯୋଜେତବ୍ବତା ସିଦ୍ଧା, ତଥା ଗିନିସଦ୍ଦସ୍ସପି ସିଦ୍ଧାୱ ହୋତି। ତସ୍ମାତ୍ର –

ଅଗ୍ଗିନି , ଅଗ୍ଗିନୀ, ଅଗ୍ଗିନଯୋ। ଅଗ୍ଗିନିଂ, ଅଗ୍ଗିନୀ, ଅଗ୍ଗିନଯୋ। ଅଗ୍ଗିନିନା, ଅଗ୍ଗିନୀହି, ଅଗ୍ଗିନୀଭି। ଅଗ୍ଗିନିସ୍ସ, ଅଗ୍ଗିନୀନଂ। ଅଗ୍ଗିନିନା, ଅଗ୍ଗିନିସ୍ମା, ଅଗ୍ଗିନିମ୍ହା, ଅଗ୍ଗିନୀହି, ଅଗ୍ଗିନୀଭି। ଅଗ୍ଗିନିସ୍ସ, ଅଗ୍ଗିନୀନଂ। ଅଗ୍ଗିନିସ୍ମିଂ, ଅଗ୍ଗିନିମ୍ହି, ଅଗ୍ଗିନୀସୁ। ଭୋ ଅଗ୍ଗିନି, ଭୱନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିନୀ, ଭୱନ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିନଯୋ।

‘‘ଗିନି, ଗିନୀ, ଗିନଯୋ। ଗିନିଂ, ଗିନୀ, ଗିନଯୋ, ଗିନିନା’’ତି ସଦ୍ଧଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଇତି ପାଠଇନୟାନୁସାରେନ ଅଗ୍ଗିନି ଗିନିସଦ୍ଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜିତା। ଅଥ ୱା ଯଥା ସକ୍କଟଭାସାୟଂ ସତ୍ୱ ପଦ୍ଧସ୍ୱାମିନୀତି ସଞ୍ଞୋଗୱସେନ ୱୁତ୍ତାନଂ ସଦ୍ଦାନଂ ମାଗଧଭାସଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ତୱପଦୁମସୁୱାମିନୀତି ନିସ୍ସଞ୍ଞୋଗୱସେନ ଉଚ୍ଚାରିତା ପାଠଇ ଦିସ୍ସତି ‘‘ଦ୍ୱଞ୍ଚ ଉତ୍ତମସତ୍ତୱୋ’’ତିଆଦିନା, ତଥା ସକ୍କଟଭାସାୟଂ ଅଗ୍ନୀତି ସଞ୍ଞୋଗୱସେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ମାଗଧଭାସଂ ପତ୍ୱା ‘‘ଅଗ୍ଗିନୀ’’ତି ସଞ୍ଞୋଗନକାରୱସେନ ଉଚ୍ଚାରିତା ପାଠଇ ଦିସ୍ସତି ‘‘ଅଗ୍ଗିନିଂ ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତଂ ପୱିସନ୍ତୀ’’ତିଆଦିକା। ଯଥା ଚ ୱେୟ୍ୟାକରଣେହି ସକ୍କଟଭାସାଭୂତୋ ଅଗ୍ନିସଦ୍ଦୋ ସବ୍ବାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ତୀସୁ ୱଚନେସୁ ଯୋଜିୟତି, ତଥା ମାଗଧଭାସାଭୂତୋ ଅଗ୍ଗିନିସଦ୍ଦୋପି ସବ୍ବାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ୱଚନେସୁ ଯୋଜେତବ୍ବୋୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୋ ଇଧମ୍ହେହି ଯୋଜିୟତି, ଗିନିସଦ୍ଦୋପି ଅଗ୍ଗିନିସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥତ୍ତା, ଇସକଞ୍ଚ ସରୂପତ୍ତା ତଥେୱ ଯୋଜିୟତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଏତ୍ଥ ସିୟା – ଯଦି ଅଗ୍ଗିନିସଦ୍ଦୋ ସବ୍ବେସୁ ୱିଭତ୍ତିୱଚନେସୁ ଯୋଜେତବ୍ବୋ, ଅଥ କସ୍ମା କଚ୍ଚାୟନେ ‘‘ଅଗ୍ଗିସ୍ସିନୀ’’ତି ଲକ୍ଖଣେନ ସିମ୍ହି ପରେ ଅଗ୍ଗିସଦ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଇନିଆଦେସୋ ଦସ୍ସିତୋତି? ସଚ୍ଚଂ, ଯଥା ନୱକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଠପେତ୍ୱା କତେକସେସସ୍ସ ଦସସଦ୍ଦସ୍ସ ଯୋୱଚନମ୍ହି ନୱାଦେସଂ କତ୍ୱା ଯୋୱଚନସ୍ସ ଉତିଆଦେସଂ କସ୍ମା ‘‘ନୱୁତୀ’’ତି ରୂପେ ନିପ୍ଫନ୍ନେ ପୁନ ‘‘ନୱୁତୀ’’ତି ପକତିଂ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ନଂୱଚନଂ କତ୍ୱା ‘‘ନୱୁତୀନ’’ନ୍ତି ରୂପଂ ନିପ୍ଫାଦିତଂ । ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ପନ ନାଦିଏକୱଚନାନି କତ୍ୱା ତେସଂ ୟାଆଦେସଂ କତ୍ୱା ‘‘ନୱୁତିୟା’’ତି ରୂପଂ ନିପ୍ଫାଦିତଂ। ତଥା ହି ‘‘ଛନ୍ନୱୁତୀନଂ ପାସଣ୍ଡାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପୱରଂ ଯଦିଦଂ ସୁଗତୱିନୟଂ ନୱୁତିୟା ହଂସସହସ୍ସେହି ପରିୱୁତୋ’’ତିଆଦୀନି ପୟୋଗାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି। ତଥା ସିମ୍ହି ଅଗ୍ଗିସଦ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଇନିଆଦେସକରଣୱସେନ ‘‘ଅଗ୍ଗିନୀ’’ତି ରୂପେ ନିପ୍ଫନ୍ନେପି ପୁନ ‘‘ଅଗ୍ଗିନୀ’’ତି ପକତିଂ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ଯୋଅଂନାଦୟୋ ୱିଭତ୍ତିୟୋ କତ୍ୱା ‘‘ଅଗ୍ଗିନି, ଅଗ୍ଗିନୀ, ଅଗ୍ଗିନଯୋ। ଅଗ୍ଗିନିଂ, ଅଗ୍ଗିନୀ, ଅଗ୍ଗିନଯୋ। ଅଗ୍ଗିନିନା’’ତିଆଦୀନି କଥଂ ନ ନିପ୍ଫଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କାତବ୍ବଂ।

ସୱିନିଚ୍ଛୟୋୟଂ ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଇକାରନ୍ତତାପକତିକଂ ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଇଦାନି ଭାୱୀ ଇଚ୍ଚେତସ୍ସ ପକତିରୂପସ୍ସ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ତଂସଦିସାନଂ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗଂ ୱକ୍ଖାମ ପୁବ୍ବାଚରିୟମତଂ ପୁରେଚରଂ କତ୍ୱା।

ଦଣ୍ଡୀ, ଦଣ୍ଡୀ, ଦଣ୍ଡିନୋ। ଦଣ୍ଡିଂ, ଦଣ୍ଡୀ, ଦଣ୍ଡିନୋ। ଦଣ୍ଡିନା, ଦଣ୍ଡୀହି, ଦଣ୍ଡୀଭି। ଦଣ୍ଡିସ୍ସ, ଦଣ୍ଡିନୋ, ଦଣ୍ଡୀନଂ। ଦଣ୍ଡିନା, ଦଣ୍ଡୀହି, ଦଣ୍ଡୀଭି। ଦଣ୍ଡିସ୍ସ, ଦଣ୍ଡିନୋ, ଦଣ୍ଡୀନଂ। ଦଣ୍ଡିସ୍ମିଂ, ଦଣ୍ଡିମ୍ହି, ଦଣ୍ଡୀସୁ। ଭୋ ଦଣ୍ଡି, ଭୋ ଦଣ୍ଡୀ, ଭୱନ୍ତୋ ଦଣ୍ଡିନୋ। ଯମକମହାଥେରମତଂ।

ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଦଣ୍ଡିନ’’ନ୍ତି ଉପଯୋଗେକୱଚନଞ୍ଚ ‘‘ଦଣ୍ଡିସ୍ମା, ଦଣ୍ଡିମ୍ହା’’ତି ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଞ୍ଚ ‘‘ଦଣ୍ଡିନୀ’’ତି ଭୁମ୍ମେକୱଚନଞ୍ଚ ନାଗତଂ, ତଥାପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ତଂସଦିସସ୍ସ ପୟୋଗସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ଗହେତବ୍ବମେୱ।

‘‘ଭଣ ସମ୍ମ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ଅତ୍ଥଂ ଧମ୍ମଞ୍ଚ କେୱଲଂ;

ସନ୍ତି ହି ଦହରା ପକ୍ଖୀ, ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ଜୁତିନ୍ଧରା’’ତି

ପାଠଇୟଂ ‘‘ପକ୍ଖୀ’’ଇତି ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ପନ ‘‘ଦଣ୍ଡୀ’’ଇତି ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗବହୁୱଚନାନି ୱୁତ୍ତାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଭାୱୀ, ଭାୱୀ, ଭାୱିନୋ। ଭାୱିଂ, ଭାୱିନଂ, ଭାୱୀ, ଭାୱିନୋ। ଭାୱିନା, ଭାୱୀହି, ଭାୱୀଭି। ଭାୱିସ୍ସ, ଭାୱିନୋ, ଭାୱୀନଂ। ଭାୱିନା, ଭାୱିସ୍ମା, ଭାୱିମ୍ହା, ଭାୱୀହି, ଭାୱୀଭି। ଭାୱିସ୍ସ, ଭାୱିନୋ, ଭାୱୀନଂ। (ଭାୱିନି) ଭାୱିସ୍ମିଂ, ଭାୱିମ୍ହି, ଭାୱୀସୁ। ଭୋ ଭାୱି, ଭୋ ଭାୱୀ, ଭୱନ୍ତୋ ଭାୱିନୋ।

ଏୱଂ ୱିଭାୱୀ ସମ୍ଭାୱୀ, ପରିଭାୱୀ ଧଜୀ ଗଣୀ;

ସୁଖୀ ରୋଗୀ ସସୀ କୁଟ୍ଠୀ, ମକୁଟୀ କୁସଲୀ ବଲୀ।

ଜଟୀ ଯୋଗୀ କରୀ ଯାନୀ, ତୋମରୀ ମୁସଲୀ ଫଲୀ;

ଦନ୍ତୀ ମନ୍ତୀ ସୁଧୀ ମେଧୀ, ଭାଗୀ ଭୋଗୀ ନଖୀ ସିଖୀ।

ଧମ୍ମୀ ସଙ୍ଘୀ ଞାଣୀ ଅତ୍ଥୀ, ହତ୍ଥୀ ଚକ୍କୀ ପକ୍ଖୀ ଦାଠୀ;

ରଟ୍ଠୀ ଛତ୍ତୀ ମାଲୀ ଚମ୍ମୀ, ଚାରୀ ଚାଗୀ କାମୀ ସାମୀ।

ମଲ୍ଲକାରୀ ପାପକାରୀ, ସତ୍ତୁଘାତୀ ଦୀଘଜୀୱୀ;

ଧମ୍ମୱାଦୀ ସୀହନାଦୀ, ଭୂମିସାୟୀ ସୀଘୟାୟୀ।

ୱଜ୍ଜଦସ୍ସୀ ଚ ପାଣୀ ଚ, ୟସସ୍ସିଚ୍ଚାଦୟୋପି ଚ;

ଏତେସଂ କୋଚି ଭେଦୋ ତୁ, ଏକଦେସେନ ୱୁଚ୍ଚତେ।

ଈକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗପଦେସୁ ହି ''ୱଜ୍ଜଦସ୍ସୀ, ପାଣୀ''ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନଂ ଉପୟୋଗଭୁମ୍ମୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ୱଜ୍ଜଦସ୍ସିନଂ, ପାଣିନେ''ତିଆଦୀନିପି ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ –

''ନିଧୀନଂୱ ପୱତ୍ତାରଂ, ୟଂ ପସ୍ସେ ୱଜ୍ଜଦସ୍ସିନଂ;

ଏୱଂ ଜରା ଚ ମଚ୍ଚୁ ଚ, ଅଧିୱତ୍ତନ୍ତି ପାଣିନେ।

ସମୁପଗଚ୍ଛତି ସସିନି ଗଗନତଲଂ।

ଉପହଚ୍ଚ ମନଂ ମଜ୍ଝୋ, ମାତଙ୍ଗସ୍ମିଂ ୟସସ୍ସିନେ;

ଉଚ୍ଛିନ୍ନୋ ସହ ରଟ୍ଠେନ, ମଜ୍ଝାରଞ୍ଞଂ ତଦା ଅହୁ।

ସୁସୁଖଂ ୱତ ଜୀୱାମ, ୱେରିନେସୁ ଅୱେରିନୋ''ତି

ଏୱମାଦୟୋ ପୟୋଗା ୱେଦିତବ୍ବା, ଅୟଂ ନୟୋ ଦଣ୍ଡୀପଦାଦୀସୁପି ଲବ୍ଭତେୱ ସମାନଗତିକତ୍ତା ଦଣ୍ଡୀପଦାଦୀନଂ ୱଜ୍ଜଦସ୍ସୀପଦାଦୀହି। ତସ୍ମା ଉପୟୋଗଟ୍ଠାନେ ''ଦଣ୍ଡିଂ, ଦଣ୍ଡିନଂ, ଦଣ୍ଡିନୋ, ଦଣ୍ଡିନେ''ତି ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ଭୁମ୍ମଟ୍ଠାନେ ''ଦଣ୍ଡିସ୍ମିଂ, ଦଣ୍ଡିମ୍ହି, ଦଣ୍ଡିନି, ଦଣ୍ଡିନେ, ଦଣ୍ଡୀସୁ, ଦଣ୍ଡିନେସୂ''ତି ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ଏସ ନୟୋ ଗାମଣୀ ସେନାନୀଇଚ୍ଚାଦୀନି ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ୟଥାରହଂ ଈକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

ସୱିନିଚ୍ଛୟୋୟଂ ଈକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଈକାରନ୍ତତାପକତିକଂ ଈକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଇଦାନି ଭୂଧାତୁମୟାନଂ ଉକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧତ୍ତା ଅଞ୍ଞେସଂ ଉକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ୱସେନ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲଂ ପୂରେସ୍ସାମ। କତମାନି ତାନି? ''ଭିକ୍ଖୁ ହେତୁ ସେତୁ କେତୁ ରାହୁ ଭାଣୁ ଖାଣୁ ସଙ୍କୁ ଉଚ୍ଛୁ ୱେଳୁ ମଚ୍ଚୁ ଜନ୍ତୁ ସିନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁ ରୁରୁ ନେରୁ ସତ୍ତୁ ବକ୍କୁ ପଟୁ ବିନ୍ଦୁ ଗରୁ''ଇଚ୍ଚାଦୀନି।

ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୂ, ଭିକ୍ଖୱୋ। ଭିକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୂ, ଭିକ୍ଖୱୋ। ଭିକ୍ଖୁନା, ଭିକ୍ଖୂହି, ଭିକ୍ଖୂଭି। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୁନୋ, ଭିକ୍ଖୂନଂ। ଭିକ୍ଖୁନା, ଭିକ୍ଖୁସ୍ମା, ଭିକ୍ଖୁମ୍ହା, ଭିକ୍ଖୂହି, ଭିକ୍ଖୂଭି। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୁନୋ, ଭିକ୍ଖୂନଂ। ଭିକ୍ଖୁସ୍ମିଂ, ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି, ଭିକ୍ଖୂସୁ। ଭୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଭୱନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୱୋ। ଭିକ୍ଖୁଆଦୀନି ଅଞ୍ଞାନି ଚ ତଂସଦିସାନି ଏୱଂ ଞେୟ୍ୟାନି।

ଅୟମ୍ପି ପନେତ୍ଥ ୱିସେସୋ ଞେୟ୍ୟୋ – ହେତୁ, ହେତୂ, ହେତୁୟୋ, ହେତୱୋ। ହେତୁଂ, ହେତୂ, ହେତୁୟୋ, ହେତୱୋ। ଭୋ ହେତୁ, ଭୱନ୍ତୋ ହେତୂ, ହେତୱେ, ହେତୱୋ। ସେସଂ ଭିକ୍ଖୁସମଂ।

ଅଥ ୱା ‘‘ହେତୁଯା’’ତିଆଦୀନଂ ଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଧେନୁଯା’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପେନ ସଦିସଂ ‘‘ହେତୁଯା’’ତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପମ୍ପି ସତ୍ତମୀଠାନେ ଇଚ୍ଛିତଙ୍ଗ। କାନିଚି ହି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପାନି କେହିଚି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପେହି ସଦିସାନି ଭୱନ୍ତି। ତଂ ଯଥା? ‘‘ଉଟ୍ଠେହି କଣ୍ହେ ତରମାନୋ। ଏହି ବାଲେଖମାପେହି, କୁସରାଜଂ ମହବ୍ବଲଂ। ଭାତରା ମାତରା ଅଧିପତିଯା ରଞ୍ଞିଯା ହେତୁଯୋ ଧେନୁଯୋ ମତ୍ଥା ପେତ୍ଥା’’ତି ଏୱଂ ନଯଦସ୍ସନେନ ‘‘ହେତୁଯା ତୀଣି। ଅଧିପତିଯା ସତ୍ତ। ଉଟ୍ଠେହି କଣ୍ହେ’’ତିଆଦୀସୁ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସଚିନ୍ତା ନ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବା।

ଜନ୍ତୁ, ଜନ୍ତୂ, ଜନ୍ତୁଯୋ, ଜନ୍ତୁନୋ, ଜନ୍ତୱୋ। ଜନ୍ତୁଂ, ଜନ୍ତୂ, ଜନ୍ତୁଯୋ, ଜନ୍ତୁନୋ, ଜନ୍ତୱୋ। ଭୋ ଜନ୍ତୁ, ଭୱନ୍ତୋ ଜନ୍ତୂ, ଜନ୍ତୱେ ଜନ୍ତୱୋ। ସେସଂ ଭିକ୍ଖୁସମଂ।

ଗରୁ, ଗରୂ, ଗରୱୋ, ଗରୁନୋ। ଗରୁଂ, ଗରୂ, ଗରୱୋ, ଗରୁନୋ। ଭୋ ଗରୁ, ଭୱନ୍ତୋ ଗରୂ, ଗରୱୋ, ଗରୁନୋ। ସେସଂ ଭିକ୍ଖୁସମଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଭତ୍ତୁ ଚ ଗରୁନୋ ସବ୍ବେ, ପଟିପୂଜେତି ପଣ୍ଡିତା’’ତିପାଠଇନିଦସ୍ସନଂ। ତତ୍ର ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ଆମନ୍ତନପଦଂ ଚୁଣ୍ଣିଯପଦେସ୍ୱେୱ ଦିସ୍ସତି, ନ ଗାଥାସୁ। ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତପଦଂ ଗାଥାସୁଯେୱ ଦିସ୍ସତି, ନ ଚୁଣ୍ଣିଯପଦେସୁ, ଅପିଚ ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ଆମନ୍ତନପଦଂ ସାୱକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆମନ୍ତନପାଠଇଯଂ ସନ୍ଧିୱିସଯେଯେୱ ଦିସ୍ସତି, ନ ଅସନ୍ଧିୱିସଯେ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆମନ୍ତନପାଠଇଯଂ ସନ୍ଧିୱିସଯେପି ଅସନ୍ଧିୱିସଯେପି ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ଆମନ୍ତନପଦଂ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆମନ୍ତନପାଠଇଯଂ ଗାଥାସୁ ଚ ଦିସ୍ସତି , ଚୁଣ୍ଣିଯପଦେସୁ ଚ ସନ୍ଧିୱିସଯେଯେୱ ଦିସ୍ସତି। ସାୱକସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆମନ୍ତନପାଠଇଯଂ ନ ଦିସ୍ସତୀତି ଅଯଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିସେସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତଥା ହି ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ପନ ଭିକ୍ଖୱେ ଇମଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟାଥା’’ତିଆଦୀସୁ ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ପଦଂ ଚୁଣ୍ଣିଯପଦେସ୍ୱେୱ ଦିଟ୍ଠଂ। ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ ତିସତା ଇମେ, ଯାଚନ୍ତି ପଞ୍ଜଲୀକତା’’ତିଆଦୀସୁ ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତପଦଂ ଗାଥାସୁଯେୱ ଦିଟ୍ଠଂ। ‘‘ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି ଆୱୁସୋ ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ ସାୱକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆମନ୍ତନପାଠଇସୁ ସନ୍ଧିୱିସଯେଯେୱ ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ପଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ। ‘‘ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି ସୋତୁକାମତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ‘‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୱେ ଭିକ୍ଖୁ’’ତିଆଦୀସୁ ପନ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆମନ୍ତନପାଠଇସୁ ସନ୍ଧିୱିସଯାୱିସଯେସୁ ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ପଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ। ‘‘ଅରଞ୍ଞେ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱା, ସୁଞ୍ଞାଗାରେୱ ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ‘‘ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆମନ୍ତନପାଠଇସୁ ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ଆମନ୍ତନପଦଂ ଗାଥାସୁ ଚ ଦିଟ୍ଠଂ, ଚୁଣ୍ଣିଯପଦେସୁ ଚ ସନ୍ଧିୱିସଯେଯେୱ ଦିଟ୍ଠଂ। ଇଚ୍ଚେୱଂ –

ଚୁଣ୍ଣିଯେୱ ପଦେ ଦିଟ୍ଠଂ, ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ପଦଂ ଦ୍ୱିଧା;

ଯତୋ ପୱତ୍ତେ ସନ୍ଧି-ୱିସଯାୱିସଯେସୁ ତଂ।

‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ପଦଂ ଦିଟ୍ଠଂ, ଗାଥାଯଞ୍ଚେୱ ଚୁଣ୍ଣିଯେ;

ପଦସ୍ମିମ୍ପି ଚ ସନ୍ଧିସ୍ସ, ୱିସଯେୱାତି ନିଦ୍ଦିସେ।

ସୱିନିଚ୍ଛଯୋଯଂ ଉକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଉକାରନ୍ତତାପକତିକଂ ଉକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଇଦାନି ପନ ସଯମ୍ଭୂଇଚ୍ଚେତସ୍ସ ପକତିରୂପସ୍ସ ତଂସଦିସାନଞ୍ଚ ନାମିକପଦମାଲଂ କଥଯାମ –

ସଯମ୍ଭୂ , ସଯମ୍ଭୂ, ସଯମ୍ଭୁୱୋ। ସଯମ୍ଭୁଂ, ସଯମ୍ଭୂ, ସଯମ୍ଭୁୱୋ। ସଯମ୍ଭୁନା, ସଯମ୍ଭୂହି, ସଯମ୍ଭୂଭି। ସଯମ୍ଭୁସ୍ସ, ସଯମ୍ଭୁନୋ, ସଯମ୍ଭୂନଂ। ସଯମ୍ଭୁନା, ସଯମ୍ଭୁସ୍ମା, ସଯମ୍ଭୁମ୍ହା, ସଯମ୍ଭୂହି, ସଯମ୍ଭୂଭି। ସଯମ୍ଭୁସ୍ସ, ସଯମ୍ଭୁନୋ, ସଯମ୍ଭୂନଂ। ସଯମ୍ଭୁସ୍ମିଂ, ସଯମ୍ଭୁମ୍ହି, ସଯମ୍ଭୂସୁ। ଭୋ ସଯମ୍ଭୁ, ଭୋ ସଯମ୍ଭୂ, ଭୱନ୍ତୋ ସଯମ୍ଭୂ, ସଯମ୍ଭୁୱୋ। ଏୱଂ ପଭୂ ଅଭିଭୂୱିଭୂ ଇଚ୍ଚାଦୀନିପି।

ସବ୍ବଞ୍ଞୁ, ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁନୋ। ସବ୍ବଞ୍ଞୁଂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁନୋ। ଭୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁ, ଭୱନ୍ତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁନୋ, ସେସାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ପଦାନି ଭିକ୍ଖୁସଦିସାନି ଭୱନ୍ତି, ଏୱଂ ୱିଦୂ ୱିଞ୍ଞୂ କତଞ୍ଞୂ ମଗ୍ଗଞ୍ଞୂ ଧମ୍ମଞ୍ଞୂ ଅତ୍ଥଞ୍ଞୂ କାଲଞ୍ଞୂ ରତ୍ତଞ୍ଞୂ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ୱଦଞ୍ଞୂ ଅୱଦଞ୍ଞୂ ଇଚ୍ଚାଦୀନି।

ତତ୍ର ‘‘ଯେ ଚ ଲଦ୍ଧା ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ, ୱଦଞ୍ଞୂ ୱୀତମଚ୍ଛରା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ୱଦଞ୍ଞୂ’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ସଯମ୍ଭୂ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ଇଚ୍ଚାଦୀନମ୍ପି

ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗବହୁୱଚନତ୍ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅପିଚ ‘‘ୱିଦୂ, ୱିଞ୍ଞୂ’’ତିଆଦୀସୁ ‘‘ପରଚିତ୍ତୱିଦୁନୀ’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଦସ୍ସନତୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ୱିଦୁନୀ, ୱିଦୁନୀ, ୱିଦୁନିଯୋ। ୱିଦୁନିଂ, ୱିଦୁନୀ, ୱିଦୁନିଯୋ। ୱିଦୁନିଯା’’ତି ଇତ୍ଥିନଯେନ ପଦମାଲା କାତବ୍ବା। ତଥା ‘‘ୱିଞ୍ଞୂ ପଟିବଲା ସୁଭାସିତଦୁବ୍ଭାସିତଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ଆଜାନିତୁ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ୱିଞ୍ଞୂ’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଦସ୍ସନତୋ ‘‘କୋଧନା ଅକତଞ୍ଞୂ ଚ, ପିସୁଣା ମିତ୍ତଭେଦିକା’’ତି ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଅକତଞ୍ଞୂ’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଦସ୍ସନତୋପି ‘‘ୱିଞ୍ଞୂ, ୱିଞ୍ଞୂ, ୱିଞ୍ଞୁଯୋ। ୱିଞ୍ଞୁଂ, ୱିଞ୍ଞୂ, ୱିଞ୍ଞୁଯୋ। ୱିଞ୍ଞୁଯା’’ତି ଚ ‘‘କତଞ୍ଞୂ, କତଞ୍ଞୂ, କତଞ୍ଞୁଯୋ। କତଞ୍ଞୁଂ, କତଞ୍ଞୂ, କତଞ୍ଞୁଯୋ, କତଞ୍ଞୁଯାତି ଚ ଜମ୍ବୂନଯେନ ପଦମାଲା କାତବ୍ବା। ଏୱଂ ‘‘ମଗ୍ଗଞ୍ଞୂ, ଧମ୍ମଞ୍ଞୂ’’ଇଚ୍ଚାଦୀସୁପି। ‘‘ସଯମ୍ଭୂ’’ତି ପଦେ ପନ ‘‘ସଯମ୍ଭୁ ଞାଣଂ ଗୋତ୍ରଭୁ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଦସ୍ସନତୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତ୍ତେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସଯମ୍ଭୁ, ସଯମ୍ଭୂ, ସଯମ୍ଭୂନି। ସଯମ୍ଭୁଂ, ସଯମ୍ଭୂ, ସଯମ୍ଭୂନୀ’’ତି ନପୁଂସକେ ଆଯୁନଯୋପି ଗହେତବ୍ବୋ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି ଯଥାରହଂ ଗହେତବ୍ବୋ।

ସତ୍ତିନିଚ୍ଛଯୋଯଂ ଊକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଊକାରନ୍ତତାପକତିକଂ ଊକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଇତି ସବ୍ବଥାପି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ

ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ ସମତ୍ତୋ।

ଯସ୍ମା ପନାଯଂ ସମତ୍ତୋପି ପାୱଚନାଦୀସୁ ଯଂ ଯଂ ଠାନଂ ସୋତୂନଂ ସମ୍ମୁଯ୍ହନଟ୍ଠାନଂ ଦିସ୍ସତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସୋତୂନମନୁଗ୍ଗହାଯ ଚୋଦନାସୋଧନାୱସେନ ସଂସଯଂ ସମୁଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ପୁନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ହୋତି, ତସ୍ମା କିଞ୍ଚି ପଦେସମେତ୍ଥ କଥଯାମ।

ଯଂ କିର ଭୋ ପାଠଇଦଂ ‘‘ସଞ୍ଞତେ ବ୍ରହ୍ମଚାରଯୋ, ଅପଚେ ବ୍ରହ୍ମଚାରଯୋ’’ତି ଚ ରୂପଂ ଇକାରନ୍ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗିସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ଅଗ୍ଗଯୋ’’ତି ରୂପମିୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ତଥା ଅୱତ୍ୱା ଈକାରନ୍ତସ୍ସ ଦଣ୍ଡୀସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ଦଣ୍ଡିନୋ’’ତି ରୂପମିୱ ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ’’ଇଚ୍ଚେୱ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ସଚ୍ଚଂ, ତତ୍ଥ ‘‘ବ୍ରହ୍ମଂ ଚରତୀତି ବ୍ରହ୍ମଚାରି ଯଥା ମୁନାତୀତି ମୁନୀ’’ତି ଏୱଂ ଇକାରନ୍ତୱସେନ ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା। ‘‘ମୁନଯୋ ଅଗ୍ଗଯୋ’’ତି ରୂପାନି ୱିଯ ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚାରଯୋ’’ତି ରୂପଂ ଭୱତି। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ‘‘ବ୍ରହ୍ମଂ ଚରଣସୀଲୋତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ଯଥା ଦୁକ୍କଟଂ କମ୍ମଂ କରଣସୀଲୋତି ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରୀ’’ତି ଏୱଂ ତସ୍ସୀଲତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ଈକାରନ୍ତୱସେନ ଗହଣେ ‘‘ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରିନୋ’’ତି ରୂପମିୱ ‘‘ଦଣ୍ଡୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଦଣ୍ଡୀ’’ତି ଈକାରନ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ଦଣ୍ଡିନୋ’’ତି ରୂପମିୱ ଚ ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ’’ତି ରୂପଂ ଭୱତି। ତଥା ହି ‘‘ଇମେ ହି ନାମ ଧମ୍ମଚାରିନୋ ସମଚାରିନୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ସଚ୍ଚୱାଦିନୋ ସୀଲୱନ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମା ପଟିଜାନିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ପାଠଇ ଦିସ୍ସତି। ଏୱଂ ଇକାରନ୍ତୱସେନ ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚାରଯୋ’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗାଲପନବହୁୱଚନରୂପଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ପୁନ ଈକାରନ୍ତୱସେନ ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗାଲପନବହୁୱଚନରୂପମ୍ପି ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚାରି, ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ବ୍ରହ୍ମଚାରଯୋ’’ତି ଅଗ୍ଗିନଯେନ, ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ’’ତି ଦଣ୍ଡୀନଯେନ ଚ ପଦମାଲା ଗହେତବ୍ବା।

ଯଂ ପନ ଆଯସ୍ମା ବୁଦ୍ଧଘୋସୋ ‘‘ଯଥା ସୋଭନ୍ତି ଯତିନୋ, ସୀଲଭୂସନଭୂସିତା’’ତି ଏତ୍ଥ ଯତିସଦ୍ଦସ୍ସ ଇକାରନ୍ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗିସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ଅଗ୍ଗଯୋ’’ତି ରୂପଂ ୱିଯ ‘‘ଯତଯୋ’’ତି ରୂପଂ ଅୱତ୍ୱା କସ୍ମା ଈକାରନ୍ତସ୍ସ ଦଣ୍ଡୀସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ଦଣ୍ଡିନୋ’’ତି ରୂପଂ ୱିଯ ‘‘ଯତିନୋ’’ତି ରୂପଂ ଦସ୍ସେତି। ନନ୍ୱେସା ପମାଦଲେଖା ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ଯଥା ହି ‘‘କୁକ୍କୁଟା ମଣଯୋ ଦଣ୍ଡା ସିୱଯୋ ଦେୱ ତେ କୁଦ୍ଧା’’ତି ପାଠଇଗତିଯା ଉପପରିକ୍ଖିଯମାନାଯ ‘‘ଯତଯୋ’’ତି ରୂପେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ ଇକାରନ୍ତତ୍ତାତି? ନାଯଂ ପମାଦଲେଖା। ‘‘ୱଦନସୀଲୋ ୱାଦୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ ତସ୍ସୀଲତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ଈକାରନ୍ତୱସେନ ଯୋଜନେ ନିଦ୍ଦୋସତ୍ତା, ତସ୍ମା ‘‘ଯତନସୀଲୋ ଯତୀ’’ତି ଏୱଂ ତସ୍ସୀଲତ୍ଥଂ ଚେତସି ସନ୍ନିଧାଯ ଈକାରନ୍ତୱସେନ ‘‘ଯତିନୋ’’ତି ସମ୍ପଦାନସାମୀନମେକୱଚନସଦିସଂ ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନରୂପଂ ଭଦନ୍ତେନ ବୁଦ୍ଧଘୋସେନ ଦସ୍ସିତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଉପଯୋଗାଲପନବହୁୱଚନରୂପମ୍ପି ତାଦିସମେୱ।

ଯତ୍ଥ ପନ ତସ୍ସୀଲତ୍ଥଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଯୋ ମୁନାତି ଉଭୋ ଲୋକେ, ମୁନି ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ ‘‘ଯତତି ୱୀରିଯଂ କରୋତୀତି ଯତୀ’’ତି କତ୍ତୁକାରକୱସେନ ଇକାରନ୍ତଭାୱୋ ଗଯ୍ହତି। ତତ୍ଥ ‘‘ମୁନଯୋ ମଣଯୋ ସିୱଯୋ’’ତି ଯୋକାରନ୍ତରୂପାନି ୱିଯ ‘‘ଯତଯୋ’’ତି ଯୋକାରନ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନରୂପଞ୍ଚ ଉପଯୋଗାଲପନବହୁୱଚନରୂପଞ୍ଚ ଭୱତି, ଏୱଂ ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଯୋକାରନ୍ତାନେୱ ରୂପାନି ଭୱନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଯଦି ଏୱଂ ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ସାରମତି ସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠିସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୱଜିରବୁଦ୍ଧି ସଦ୍ଦାଦୀ କଥନ୍ତି? ଏତେସଂ ପନ ଇକାରନ୍ତୱସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନମ୍ପି

ସମାସପଦତ୍ତା ଅଗ୍ଗିନଯେ ଅଟ୍ଠତ୍ଵା ଯଥାସମ୍ଭଵଂ ଦଣ୍ଡୀନଯେ ତିଟ୍ଠନତୋ ନୋକାରନ୍ତାନେଵ ରୂପାନି। ତଥା ହି ‘‘ଅସାରେ ସାରମତିନୋ’’ତି ନୋକାରନ୍ତପଚ୍ଚତ୍ତବହୁଵଚନପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ଉପଯୋଗାଲପନବହୁଵଚନରୂପମ୍ପି ତାଦିସମେଵ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନନୁ ଚ ଭୋ କଚ୍ଚାଯନପ୍ପକରଣେ ‘‘ଅଥେ ଵିସାରଦମତଯୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ସମାସପଦସ୍ସ ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଯୋକାରନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁଵଚନପାଠସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ସାରମତିସଦ୍ଦାଦୀନମ୍ପି ‘‘ଵିସାରଦମତଯୋ’’ତି ରୂପେନ ଵିଯ ଯୋକାରନ୍ତେହି ରୂପେହି ଭଵିତବ୍ବନ୍ତି? ନପି ଭଵିତବ୍ବଂ ବୁଦ୍ଧଵଚନେ ସମାସପଦାନଂ ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ‘‘ଵିସାରଦମତଯୋ’’ତି ରୂପସଦିସସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ଅଦସ୍ସନତୋତି।

ନନୁ ଚ ଭୋ ବୁଦ୍ଧଵଚନେ ‘‘ପଞ୍ଚିମେ ଗହପତଯୋ ଆନିସଂସା। ତେ ହୋନ୍ତି ଜାନିପତଯୋ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପିଯଂଵଦା’’ତି ସମାସପଦାନଂ ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ‘‘ଵିସାରଦମତଯୋ’’ତି ରୂପସଦିସାନି ଯୋକାରନ୍ତାନି ରୂପାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଏଵଂ ସନ୍ତେ କସ୍ମା ‘‘ବୁଦ୍ଧଵଚନେ ସମାସପଦାନଂ ଇକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ‘‘ଵିସାରଦମତଯୋ’’ତି ରୂପସଦିସସ୍ସ ଯୋକାରନ୍ତସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ଅଦସ୍ସନତୋ’’ତି ଵୁତ୍ତନ୍ତି? ଏତ୍ଥ ଵୁଚ୍ଚତେ – ଵିସଦିସତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଗହପତିସଦ୍ଦାଦୀସୁ ହି ଯସ୍ମା ପତିସଦ୍ଦୋ ସଭାଵେନେଵ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ, ନ ତୁ ସମାସତୋ ପୁବ୍ବେ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପକତିକୋ ହୁତ୍ଵା ପଚ୍ଛା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାଵଂ ପତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ‘‘ଗହପତଯୋ, ଜାନିପତଯୋ’’ତି ଯୋକାରନ୍ତାନି, ‘‘ସେନାପତଯୋ, ସେନାପତିନୋ’’ତି ଯୋ ନୋକାରନ୍ତାନି ଚ ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗାଲପନବହୁଵଚନରୂପାନି ଭଵନ୍ତି। ତଥା ହି ‘‘ତତ୍ତକା ସେନାପତିନୋ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାପାଠୋ ଦିସ୍ସତି। ଯସ୍ମା ପନ ସାରମତି ସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠିସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଵଜିରବୁଦ୍ଧି ସଦ୍ଦାଦୀସୁ ମତିଦିଟ୍ଠିସଦ୍ଦାଦଯୋ ସମାସତୋ ପୁବ୍ବେ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପକତିକା ହୁତ୍ଵା ପଚ୍ଛା ବହୁବ୍ବୀହିସମାସଵସେନ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାଵପ୍ପତ୍ତା, ତସ୍ମା ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ‘‘ସାରମତିନୋ ସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠିନୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିନୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନୋ ଵଜିରବୁଦ୍ଧିନୋ’’ତିଆଦୀନି’ନୋକାରନ୍ତାନିଯେଵ ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗାଲପନବହୁଵଚନରୂପାନି ଭଵନ୍ତି, ସମ୍ପଦାନସାମୀନମେକଵଚନେହି ସଦିସାନୀତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥାଵଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ସେଟ୍ଠି ସାରଥିଚକ୍କଵତ୍ତିସାମିଇଚ୍ଚେତେସୁ କଥନ୍ତି? ଏତ୍ଥ ପନ ଅଯଂ ଵିସେସୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ – କତ୍ଥଚି ପାଠେ ‘‘ସେଟ୍ଠୀ ସାରଥୀ ଚକ୍କଵତ୍ତୀ ସାମୀ’’ତି ଅନ୍ତକ୍ଖରସ୍ସ ଦୀଘତ୍ତଂ ଦିସ୍ସତି, କତ୍ଥଚି ପନ ‘‘ସେଟ୍ଠି ସାରଥି ଚକ୍କଵତ୍ତି ସାମି’’ଇତି ଅନ୍ତକ୍ଖରସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ ଦିସ୍ସତି। କିଞ୍ଚାପି ରସ୍ସତ୍ତମେତେସଂ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚତ୍ତଵଚନାଦିଭାଵେନ ‘‘ସେଟ୍ଠିନୋ ସାରଥିନୋ’’ତିଆଦିପଯୋଗଦସ୍ସନତୋ ରସ୍ସଂ କତ୍ଵା ଏତାନି ଉଚ୍ଚାରିଯନ୍ତୀତି ଞାଯତି, ତସ୍ମା ଏଵଂ ନିବ୍ବଚନତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ – ସେଟ୍ଠଂ ଧନସାରଂ, ଠାନନ୍ତରଂ ଵା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସେଟ୍ଠୀ। ଅସ୍ସଦମ୍ମାଦଯୋ ସାରଣସୀଲୋତି ସାରଥୀ। ଚକ୍କଂ ପଵତ୍ତନସୀଲୋତି ଚକ୍କଵତ୍ତୀ। ସଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସାମୀତି। ଅସ୍ସତ୍ଥିକତସ୍ସୀଲତ୍ଥସଦ୍ଦା ହି ନୋକାରନ୍ତରୂପଵସେନ ସମାନଗତିକା ଭଵନ୍ତି ଯଥା ‘‘ଦଣ୍ଡିନୋ ଭୂମିସାଯିନୋ’’ତି। ଅପରୋପି ନିବ୍ବଚନତ୍ଥୋ ଈକାରନ୍ତଵସେନ ଅସ୍ସଦମ୍ମାଦଯୋ ସାରେତୀତି ସାରଥୀ। ତଥା ହି ‘‘ପୁରିସଦମ୍ମେ ସାରେତୀତି ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଚକ୍କଂ ଵତ୍ତେତୀତି ଚକ୍କଵତ୍ତୀ। ଏଵଂ କତ୍ତୁକାରକଵସେନ ଈକାରନ୍ତତ୍ତଂ ଗହେତ୍ଵା କତ୍ଥଚି ଲଦ୍ଧମ୍ପି ଈକାରନ୍ତତ୍ତଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ଵା ବୁଦ୍ଧଵଚନାନୁରୂପେନ ‘‘ସାରଥିନୋ ଚକ୍କଵତ୍ତିନୋ’’ତିଆଦୀନି ନୋକାରନ୍ତରୂପାନି ଗହେତ୍ଵା ଦଣ୍ଡୀନଯେନ ଯୋଜେତବ୍ବାନି ‘‘ଦଣ୍ଡିନୀ’’ତିଆଦିକଂ ଵଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ଵଜ୍ଜେତ୍ଵା। ଏଵଂ ‘‘ସେଟ୍ଠିନୋ ସାରଥିନୋ ଚକ୍କଵତ୍ତିନୋ ସାମିନୋ’’ତିଆଦୀନି ନୋକାରନ୍ତାନିଯେଵ ରୂପାନି ଞେଯ୍ୟାନି।

ଅତ୍ର କିଞ୍ଚି ପଯୋଗଂ ନିଦସ୍ସନମତ୍ତଂ କଥଯାମ। ‘‘ତାତ ତଯୋ ସେଟ୍ଠିନୋ ଅମ୍ହାକଂ ବହୂପକାରା’’ତି ଚ ‘‘ତେ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚା ‘ମହାସେଟ୍ଠିନୋ ମଯଂ ଗମିସ୍ସାମା’ତି ଵଦିଂସୂ’’ତି ଚ ‘‘ସାରଥିନୋ ଆହଂସୂ’’ତି ଚ ‘‘ଦ୍ଵେ ଚକ୍କଵତ୍ତିନୋ’’ତି ଚ ଏଵମାଦୀନି। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି କତ୍ଥଚି ‘‘ସେଟ୍ଠି ସାରଥି’’ଇଚ୍ଚାଦି ରସ୍ସତ୍ତପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ସୋ ସଭାଵେନ ରସ୍ସତ୍ତଭାଵୋ ପାଠୋ ନ ହୋତି, ଦୀଘସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତକରଣପାଠୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ପଦମାଲା ଚସ୍ସ ଵୁତ୍ତନଯେନ ଵେଦିତବ୍ବା।

ମହେସୀତି ଏତ୍ଥ କଥନ୍ତି? ‘‘ମହେସୀ’’ତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ମହେସୀସଦ୍ଦୋ ଈକାରନ୍ତଵସେନ ନିଦ୍ଦିସିଯତି, ତଥାପି ଇସିସଦ୍ଦେନ ସମାନଗତିକତ୍ତା ଇସିସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଗ୍ଗିସଦ୍ଦେନ ସମାନପଦମାଲତ୍ତା ଅଗ୍ଗିନଯେନ ପଦମାଲା କାତବ୍ବା। ନନୁ ଚ ଭୋ ଏତ୍ଥ ତସ୍ସୀଲତ୍ଥୋ ଦିସ୍ସତି ‘‘ମହନ୍ତେ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦଯୋ ଧମ୍ମେ ଏସନସୀଲୋତି ମହେସୀ’’ତି, ତସ୍ମା ‘‘ଭୂମିସାଯୀ’’ତି ପଦସ୍ସ ଵିଯ ଦଣ୍ଡୀନଯେନେଵ ପଦମାଲା କାତବ୍ବାତି? ନ କାତବ୍ବା ତସ୍ସୀଲତ୍ଥସ୍ସ ଅସମ୍ଭଵତୋ। ଇମସ୍ସ ହି ‘‘ମହନ୍ତେ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧାଦଯୋ ଧମ୍ମେ ଏସି ଗଵେସି ଏସିତ୍ଵା ଠିତୋତି ମହେସୀ’’ତି ଅତସ୍ସୀଲତ୍ଥୋ ଏଵ ଯୁଜ୍ଜତି। କତକରଣୀଯେସୁ ବୁଦ୍ଧାଦୀସୁ ଅରିଯେସୁ ପଵତ୍ତନାମତ୍ତା। ଇସିସଦ୍ଦେନ ଚାଯଂ ସଦ୍ଦୋ ଈସକଂ ସମାନୋ କେଵଲଂ ସମାସପରିଯୋସାନେ ଦୀଘଵସେନ ଉଚ୍ଚାରିଯତି, ରସ୍ସଵସେନ ପନ ‘‘ମହା ଇସି ମହେସୀ’’ତି ସନ୍ଧିଵିଗ୍ଗହୋ । ଯସ୍ମା ରସ୍ସତ୍ତଂ ଗହେତ୍ଵା ତସ୍ସ ପଦମାଲାକରଣଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ‘‘ସଙ୍ଗାଯିଂସୁ ମହେସଯୋ’’ତି ଇକାରନ୍ତରୂପଂ ଦିସ୍ସତି। ନ ହି ସାଟ୍ଠକଥେ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧଵଚନେ କତ୍ଥଚିପି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠେକଵଚନରୂପଂ ଵିଯ ‘‘ମହେସିନୋ’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗାଲପନବହୁଵଚନରୂପଂ ଦିସ୍ସତି। ତସ୍ମା ଈକାରନ୍ତଵସେନ ଉଚ୍ଚାରିତସ୍ସପି ସତୋ ରସ୍ସଵସେନ ଉଚ୍ଚାରିତସ୍ସ ଵିଯ ‘‘ମହେସି, ମହେସୀ, ମହେସଯୋ। ମହେସିଂ, ମହେସୀ, ମହେସଯୋ। ମହେସିନା’’ତି ପଦମାଲା କାତବ୍ବା। ଅପିଚ ମହେସୀସଦ୍ଦୋ ଯତ୍ଥ

ରାଜଗ୍ଗୁଙ୍କରିଓ୍ୱାଚକୋ, ତତ୍ଥ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ହୋତି, ତଦ୍ଧସେନ ପନ ‘‘ମହେସୀ, ମହେସୀ, ମହେସିଯୋ। ମହେସିଂ, ମହେସୀ, ମହେସିଯୋ। ମହେସିଯା’’ତି ଚ ୱକ୍କମାନୈତ୍ଥୀନଯେନ ପଦମାଲା କାତଢ୍ବା। ହତ୍ଥୀସଦ୍ଦେ କଥନ୍ତି? ହତ୍ଥୀସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ ହତ୍ଥୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଏୱଂ ଇକାରନ୍ତୱସେନ ଗହଣେ ‘‘ହତ୍ଥିନୋ’’ତି ରୂପଂ ଭୱତି। ତଥା ହି ‘‘ୱନେ ହତ୍ଥିନୋ’’ତି ପଯୋଗୋ ଦିସ୍ସତି। ତସ୍ସେୱ ତସ୍ମିଂଯେୱତ୍ଥେ ରସ୍ସଂ କତ୍ୱା ଗହଣେ ‘‘ହତ୍ଥଯୋ’’ତି ରୂପଂ ଭୱତି। ତଥା ହି –

‘‘ହଂସା କୋଞ୍ଚା ମଯୂରା ଚ, ହତ୍ଥଯୋ ପସଦା ମିଗା;

ସବ୍ବେ ସୀହସ୍ସ ଭାଯନ୍ତି, ନତ୍ଥି କାଯସ୍ମି ତୁଲ୍ୟତା।

ଏୱମେୱ ମନୁସ୍ସେସୁ, ଦହରୋ ଚେପି ପଞ୍ଞୱା;

ସୋପି ତତ୍ଥ ମହା ହୋତି, ନେୱ ବାଲୋ ସରୀରୱା’’ତି

ଇମସ୍ମିଂ କେଢଇସୀଲଜାତକେ ‘‘ହତ୍ଥଯୋ’’ତି ଆହଚ୍ଚପଦଂ ଦିସ୍ସତି। ଏୱମସ୍ସ ଦଣ୍ଡୀନଯେନ ଚ ଅଗ୍ଗିନଯେନ ଚ ଦ୍ୱିଧା ପଦମାଲା, ୱେଦିତଢ୍ବା। ଇମିନା ନଯେନ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଠାନେସୁ ପାଠଇନଯାନୁରୂପେନ ପୋରାଣଟ୍ଟକଥାନୁରୂପେନ ଚ ପଦମାଲା ଯୋଜେତଢ୍ବା।

ଏତ୍ତାୱତା ଭୂଧାତୁମଯାନଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ସଦ୍ଧିଂ ଲିଙ୍ଗନ୍ତରେହି ସଦ୍ଦନ୍ତରେହି ଅତ୍ଥନ୍ତରେହି ଚ ନାନପ୍ପକାରତୋ ଦସ୍ସିତା।

ଇମଂ ସଦ୍ଦନୀତିଂ ସୁନୀତିଂ ୱିଚିତ୍ତଂ,

ସପଞ୍ଞେହି ସମ୍ମା ପରୀପାଲନୀଯଂ;

ସଦା ସୁଟ୍ଠୁ ଚିନ୍ତେତି ୱାଚେତି ଯୋ ସୋ,

ନରୋ ଞାଣୱିତ୍ଥିନ୍ନତଂ ଯାତି ସେଟ୍ଠଂ।

ଇତି ନୱଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବ୍ୟପ୍ପଥଗତୀସୁ ୱିଞ୍ଞୂନଂ

କୋସଲ୍ଲତ୍ଥାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ସୱିନିଚ୍ଛଯୋ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତାଦିପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ

ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ

ସତ୍ତମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

ସବ୍ବଥାପି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ସମତ୍ତଂ।

୮। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନାମିକପଦମାଲା

ଅଥ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେସୁ ଆକାରନ୍ତସ୍ସ ଭୂଧାତୁମଯସ୍ସ ପକତିରୂପଭୂତସ୍ସ ଭାୱିକାସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବାଯମ୍ପି ପସିଦ୍ଧସ୍ସ ତାୱ କଞ୍ଞାସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲଂ ୱକ୍ଖାମ –

କଞ୍ଞା, କଞ୍ଞା, କଞ୍ଞାଯୋ। କଞ୍ଞଂ, କଞ୍ଞା, କଞ୍ଞାଯୋ। କଞ୍ଞାଯ, କଞ୍ଞାହି, କଞ୍ଞାଭି। କଞ୍ଞାଯ, କଞ୍ଞାନଂ। କଞ୍ଞାଯ, କଞ୍ଞାହି, କଞ୍ଞାଭି। କଞ୍ଞାଯ, କଞ୍ଞାନଂ। କଞ୍ଞାଯ, କଞ୍ଞାଯଂ, କଞ୍ଞାସୁ। ଭୋତି କଞ୍ଞେ, ଭୋତିଯୋ କଞ୍ଞା, କଞ୍ଞାଯୋ। ଅଯମମ୍ହାକଂ ରୁଚି।

ଏତ୍ଥ ‘‘କଞ୍ଞା’’ତି ଏକୱଚନବହୁୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ବହୁୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ ନଯୋ ନତ୍ଥି। ତଥା ହି ତତ୍ଥ ‘‘ସଦ୍ଧା ତିଟ୍ଠତି, ସଦ୍ଧାଯୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ସଦ୍ଧଂ ପସ୍ସତି, ସଦ୍ଧାଯୋ ପସ୍ସତୀ’’ତି ଏୱଂ ଏକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ସଦ୍ଧା’’ତି ବହୁୱଚନଂ ନ ଆଗତଂ। କିଞ୍ଚାପି ନାଗତଂ, ତଥାପି ‘‘ବାହା ପଗ୍ଗଯ୍ହ ପକ୍କନ୍ଦୁଂ, ସିୱିକଞ୍ଞା ସମାଗତା। ଅହେତୁ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯା ପୁରିସସ୍ସ ସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତିପି ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତିପୀ’’ତିଆଦିପାଠଇଦସ୍ସନତୋ ବାହାକଞ୍ଞାସଞ୍ଞାସଦ୍ଦାଦୀନଂ ବହୁୱଚନତା ଗହେତବ୍ବା। ଚୂଳନିରୁତ୍ତିଯଂ ‘‘ଭୋତି କଞ୍ଞେ, ଭୋତି କଞ୍ଞା’’ତି ଦ୍ୱେ ଏକୱଚନାନି ୱତ୍ୱା ‘‘ଭୋତିଯୋ କଞ୍ଞାଯୋ’’ତି ଏକଂ ବହୁୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ପନ ‘‘ଭୋତି ସଦ୍ଧା’’ତି ଏକୱଚନଂ ୱତ୍ୱା ‘‘ଭୋତିଯୋ ସଦ୍ଧାଯୋ’’ତି ଏକଂ ବହୁୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ମଯଂ ପନେତ୍ଥ ‘‘ଏହି ବାଲେ ଖମାପେହି, କୁସରାଜଂ ମହବ୍ବଲଂ। ଫୁସ୍ସତୀ ୱରୱଣ୍ଣାଭେ। ଏହି ଗୋଧେ ନିୱତ୍ତସ୍ସୁ’’ତିଆଦିପାଠଇଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଭୋତି କଞ୍ଞେ, ଭୋତିଯୋ କଞ୍ଞା, କଞ୍ଞାଯୋ’’ତି ଏୱଂପକାରାନିଯେୱ ଆଲପନେକୱଚନବହୁୱଚନାନି ଇଚ୍ଛାମ। ଏତ୍ଥ ‘‘ଭୋତି କଞ୍ଞେ’’ତି ଅଯଂ ନଯୋ ଅମ୍ମାଦୀସୁ ମାତାଦୀସୁ ଚ ନ ଲବ୍ଭତି।

ଭାୱିକା, ଭାୱିକା, ଭାୱିକାଯୋ। ଭାୱିକଂ, ଭାୱିକା, ଭାୱିକାଯୋ। ଭାୱିକାଯ, ଭାୱିକାହି, ଭାୱିକାଭି। ଭାୱିକାଯ, ଭାୱିକାନଂ। ଭାୱିକାଯ, ଭାୱିକାହି, ଭାୱିକାଭି। ଭାୱିକାଯ, ଭାୱିକାନଂ। ଭାୱିକାଯ, ଭାୱିକାଯଂ, ଭାୱିକାସୁ। ଭୋତି ଭାୱିକେ, ଭୋତିଯୋ ଭାୱିକା, ଭାୱିକାଯୋ।

ଏୱଂ ହେଟ୍ଠୁଦ୍ଦିଟ୍ଠାନଂ ସବ୍ବେସଂ ଭୂଧାତୁମଯାନଂ ‘‘ଭାୱନା ୱିଭାୱନା’’ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନଂଆକାରନ୍ତପଦାନଂ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚାକାରନ୍ତପଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ଏତ୍ଥଞ୍ଞାନି ଆକାରନ୍ତପଦାନି ନାମ ସଦ୍ଧାଦୀନି।

ସଦ୍ଧା ମେଧା ପଞ୍ଞା ୱିଜ୍ଜା, ଚିନ୍ତା ମନ୍ତା ତଣ୍ହା’ଭିଜ୍ଝା;

ଇଚ୍ଛା ପୁଚ୍ଛା ଜାଯା ମାଯା, ମେତ୍ତା ମତ୍ତା ସିକ୍ଖା ସଙ୍ଖା।

ଜଙ୍ଘା ବାହା ଗୀୱା ଜିୱ୍ହା, ୱାଚା ଛାଯା ଗଙ୍ଗା ନାୱା;

ନିଦ୍ଦା କନ୍ତା ସାଲା ମାଲା, ୱେଲା ୱୀଣା ଭିକ୍ଖା ଲାଖା।

ଗାଥା ସେନା ଲେଖା’ପେକ୍ଖା, ଆସା ପୂଜା ଏସା କଙ୍ଖା;

ଅଞ୍ଞା ମୁଦ୍ଦା ଖିଡ୍ଡା ଭସ୍ତ୍ରା, ଭାସା କୀଳା ସତ୍ତା ଚେତା।

ପିପାସା ୱେଦନା ସଞ୍ଞା, ଚେତନା ତସିଣା ପଜା;

ଦେୱତା ୱଟ୍ଟକା ଗୋଧା, ବଲାକା ୱସୁଧା ସଭା।

ଉକ୍କା ସେଫାଲିକା ସିକ୍କା, ସଲାକା ୱାଲିକା ସିଖା;

କାରଣା ୱିସିଖା ସାଖା, ୱଚା ୱଞ୍ଝା ଜଟା ଘଟା।

ପୀଠଆ ସୋଣ୍ଡା ୱିତଣ୍ଡା ଚ, କରୁଣା ୱନିତା ଲତା;

କଥା ନିନ୍ଦା ସୁଧା ରାଧା, ୱାସନା ସିଂସପା ପପା।

ପଭା ସୀମା ଖମା ଏଜା,

ଖଢ଼ିଯା ସକ୍ଖରା ସୁରା;

ଦୋଲା ତୁଲା ସିଲା ଲୀଲା,

ଲାଲେ'ଢଆ ମେଖଲା କଲା।

ୱଢଅୱା ସୁଣିସା ମୂସା, ମଞ୍ଜୂସା ସୁଲସା ଦିସା;

ନାସା ଜୁଣ୍ହା ଗୁହା ଈହା, ଲସିକା ପରିସା ନିସା;

ମାତିକିଚ୍ଚାଦଯୋ ଚେୱ, ଭାୱିକାପଦସାଦିସା।

ଅମ୍ବନମ୍ମା ଚ ତାତା ଚ, କିଞ୍ଚିଦେୱ ସମା ସିଯୁଂ;

ମାତା ଧୀତା ପନଭାଦୀ, ପୁଥଗେୱ ଇତୋ ସିଯୁଂ।

ପରିସାସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ ସତ୍ତମୀଠାନେ ''ପରିସାଯ, ପରିସାଯଂ, ପରିସତି, ପରିସାସୂ''ତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ ''ଏକମିଦଂ ଭୋ ଗୋତମ ସମଯଂ ତୋଦେଯ୍ଯସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପରିସତି ପରୂପାରମ୍ଭଂ ୱତ୍ତେନ୍ତୀ''ତି ପାଠଇଦସ୍ସନତୋ। ଅମ୍ମାଦୀନଂ ପନ ''ଅମ୍ମା, ଅମ୍ମା, ଅମ୍ମାଯୋ''ତିଆଦିନା କଞ୍ଞାନଯେନ ୱତ୍ୱା ଅୱସାନେ ''ଭୋତି ଅମ୍ମ, ଭୋତି ଅମ୍ମା, ଭୋତିଯୋ ଅମ୍ମା, ଅମ୍ମାଯୋ''ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ମାତା, ମାତା, ମାତରୋ। ମାତରଂ, ମାତରୋ। ମାତରା, ମାତୁଯା, ମତ୍ଯା, ମାତୂହି, ମାତୂଭି। ମାତୁ, ମାତୁଯା, ମତ୍ଯା, ମାତରାନଂ, ମାତାନଂ, ମାତୂନଂ। ମାତରା, ମାତୁଯା, ମତ୍ଯା, ମାତୂହି, ମାତୂଭି। ମାତୁ, ମାତୁଯା, ମତ୍ଯା, ମାତରାନଂ, ମାତାନଂ, ମାତୂନଂ। ମାତରି, ମାତୁଯା, ମତ୍ଯା, ମାତୁଯଂ, ମତ୍ଯଂ, ମାତୂସୁ। ଭୋତି ମାତା, ଭୋତିଯୋ ମାତା, ମାତରୋ।

ଏତ୍ଥ ପନ ଯସ୍ମା ପାଠଇଯଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ସକାରନ୍ତାନି ରୂପାନି ଏହି ଏଭି ଏସୁକାରନ୍ତାଦୀନି ଚ ଏନନ୍ତାଦୀନି ଚ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମା କେହିଚି ୱୁତ୍ତାନିପି ''ମାତୁସ୍ସ ମାତରେହୀ''ତିଆଦୀନି ନ ୱୁତ୍ତାନି, ଏସ ନଯୋ ଇତରେସୁପି। ''ଯଂକିଞ୍ଚିହିକତଂ ପୁଞ୍ଞଂ, ମଯ୍ହଞ୍ଚ ମାତୁଯା ଚ ତେ। ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ଅହଂ ମତ୍ଯା''ତି ପାଠଇଦସ୍ସନତୋ ପନ କରଣସମ୍ପଦାନନିସ୍ସକ୍କସାମିଭୁମ୍ମୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ମାତୁଯା, ମତ୍ଯା''ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଟ୍ଠାନେ ସମାନଗତିକତ୍ତା ତେସଂ ୱଚନାନଂ। ତଥା ହି ଉମ୍ମାଦନ୍ତିଜାତକେ ''ମତ୍ଯା''ତି ପଦଂ ପଞ୍ଚମୀତତିଯେକୱଚନୱସେନ ଆଗତଂ, ଯଥା ପନ ''ଖଢ଼ିଯା''ତି ପଦଂ ମଜ୍ଝସରଲୋପୱସେନ ''ଖତ୍ଯା''ତି ଭୱତି, ତଥା ''ମାତୁଯା ମାତୁଯ''ନ୍ତି ଚ ପଦଂ ''ମତ୍ଯା, ମତ୍ଯ''ନ୍ତି ଭୱତି, ଅଯଂ ନଯୋ ଧୀତୁସଦ୍ଦାଦୀସୁ ନ ଲବ୍ଭତି।

ଧୀତା, ଧୀତା, ଧୀତରୋ। ଧୀତଂ, ଧୀତରଂ, ଧୀତରୋ। ଧୀତୁଯା, ଧୀତୂହି, ଧୀତୂଭି। ଧୀତୁ, ଧୀତୁଯା, ଧୀତରାନଂ, ଧୀତାନଂ, ଧୀତୂନଂ। ଧୀତରା, ଧୀତୁଯା, ଧୀତୂହି, ଧୀତୂଭି। ଧୀତୁ, ଧୀତୁଯା, ଧୀତରାନଂ, ଧୀତାନଂ, ଧୀତୂନଂ। ଧୀତରି, ଧୀତୁଯା, ଧୀତୁଯଂ, ଧୀତୂସୁ। ଭୋତି ଧୀତୁ, ଭୋତି ଧୀତା, ଭୋତିଯୋ ଧୀତା, ଧୀତରୋ। ଏତ୍ଥ ପନ।

''ଜାଲିଂ କଣ୍ହାଜିନଂ ଧୀତଂ, ମଦ୍ଦିଦେୱିଂ ପତିବ୍ବତଂ;

ଚଜମାନୋ ନ ଚିନ୍ତେସିଂ, ବୋଧିଯାଯେୱ କାରଣା''ତି

ପାଠଇଯଂ ''ଧୀତ''ନ୍ତି ଦସ୍ସନତୋ ଉପଯୋଗୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ଧୀତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇଦଂ ସାରତୋ ଗହେତବ୍ବଂ, ତଥା ପାଠଇଯଂ ''ଅସ୍ସମଣୀ

ହୋତି ଅସକ୍କଧୀତରା’’ତି ସମାସପଦସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ତତିୟେକଵଚନନ୍ତପଦସଦିସଂ ‘‘ସେଟ୍ଠିଧୀତରା’’ତିଆଦିକଂ ପଠମେକଵଚନନ୍ତମ୍ପି ସମାସପଦଂ ଗହେତବ୍ବମେଵ, ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ପନ ‘‘ମାତା ଧୀତା’’ତି ପଦଦ୍ଵୟଂ ସନ୍ଧାନଯେ ପକ୍ଖିତ୍ତ, ତମନ୍ତେହି ‘‘ସନ୍ଧାଯା’’ତି ପଦସ୍ସ ୱିଯ ‘‘ମାତାଯା’’ତିଆଦୀନଂ ପାଠଇଆଦୀସୁ ବ୍ଯାସେ ଅଦସ୍ସନତୋ ୱିସୁଂ ଗହିତଂ ସମାସେଯେଵ ହି ଇଦିସିଂ ସଦ୍ଦଗତିଂ ପସ୍ସାମ ‘‘ରାଜମାତାଯ ରାଜଧୀତାଯ ସେଟ୍ଠିଧୀତାଯା’’ତି। ଏଵଂ କଞ୍ଚାନଯୋପି ଏକଦେସେନ ଲବ୍ଭତି, ତଥା ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ ନନ୍ଦମାତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ ନନ୍ଦମାତେ’’ତି ପାଠଇଯଂ ‘‘ନନ୍ଦମାତେ’’ତି ଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଭୋତି ରାଜମାତେ, ଭୋତି ରାଜଧୀତେ’’ତି ଏଵମାଦିନଯୋପି ଲବ୍ଭତି, ତତ୍ର ନନ୍ଦମାତେତି ନନ୍ଦସ୍ସ ମାତା ନନ୍ଦମାତା, ଭୋତି ନନ୍ଦମାତେ, ଏଵଂ ସମାସେଯେଵ ଇଦିସୀ ସଦ୍ଦଗତି ହୋତି, ତସ୍ମା ସମାସପଦତ୍ତେ ‘‘ମାତୁ ଧୀତୁ ଦୁହିତୁ’’ଇଚ୍ଚେତେସଂ ପକତିରୂପାନଂ ଦ୍ଵେ କୋଟ୍ଠାସା ଗହେତବ୍ବା ପଠମଂ ଦସ୍ସିତରୂପକୋଟ୍ଠାସୋ ଚ କଞ୍ଚାନଯୋ ରୂପକୋଟ୍ଠାସୋ ଚାତି। ନତ୍ତାଦୀନି ପଦାନି ନ କେଵଲଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନିଯେଵ ହୋନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନିପି। ତଥା ହି ‘‘ୱିସାଖାଯ ନତ୍ତା କାଲଙ୍କତା ହୋତି। ଚତସ୍ସୋ ମୂସିକା ଗାଧଂ କତ୍ତା, ନୋ ୱସିତା’’ତିଆଦୀନି ପଯୋଗାନି ସାସନେ ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ନତ୍ତା, ନତ୍ତା, ନତ୍ତାରୋ। ନତ୍ତଂ, ନତ୍ତାରଂ, ନତ୍ତାରୋ। ନତ୍ତାରା, ନତ୍ତୁଯା, ନତ୍ତୂହି, ନତ୍ତୂଭି। ନତ୍ତୁ, ନତ୍ତୁଯା, ନତ୍ତାରାନଂ ନତ୍ତାନଂ, ନତ୍ତୂନଂ। ନତ୍ତାରା, ନତ୍ତୁଯା, ନତ୍ତୂହି, ନତ୍ତୂଭି। ନତ୍ତୁ, ନତ୍ତୁଯା, ନତ୍ତାରାନଂ, ନତ୍ତାନଂ, ନତ୍ତୂନଂ। ନତ୍ତରି, ନତ୍ତୁଯା, ନତ୍ତୁଯଂ, ନତ୍ତୂସୁ। ଭୋତି ନତ୍ତ, ଭୋତି ନତ୍ତା, ଭୋତିଯୋ ନତ୍ତା, ନତ୍ତାରୋ।

ଏଵଂ ‘‘କତ୍ତା ୱସିତା ଭାସିତା’’ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁପି ସମାସପଦତ୍ତେ ପନ ‘‘ରାଜମାତାଯ ନନ୍ଦମାତେ’’ତିଆଦୀନି ୱିଯ ‘‘ରାଜନତ୍ତାଯ, ରାଜନତ୍ତେ’’ତିଆଦୀନି ରୂପାନି ଭଵନ୍ତି।

ସଓନିଚ୍ଛଯୋଯଂ ଆକାରନ୍ତୁକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଆକାରନ୍ତୁକାରନ୍ତତାପକତିକଂ

ଆକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଇଦାନି ଭୂମିପଦାଦୀନଂ ନାମିକପଦମାଲଂ ୱକ୍ଖାମ ପୁବ୍ବାଚରିଯମତଂ ପୁରେଚରଂ କତ୍ୱା –

ରତ୍ତି, ରତ୍ତୀ, ରତ୍ତିଯୋ। ରତ୍ତିଂ, ରତ୍ତୀ, ରତ୍ତିଯୋ। ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ତୀହି, ରତ୍ତୀଭି। ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ତୀନଂ। ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ତୀହି, ରତ୍ତୀଭି। ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ତୀନଂ। ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ତିଯଂ, ରତ୍ତୀସୁ। ଭୋତି ରତ୍ତି, ଭୋତିଯୋ ରତ୍ତିଯୋ। ଯମକମହାଥେରମତଂ।

‘‘ଭୂମି, ଭୂମୀ, ଭୂମିଯୋ। ଭୂମିଂ, ଭୂମୀ, ଭୂମିଯୋ’’ତି ସବ୍ବଂ ନେଯ୍ଯଂ। ଏଵଂ ‘‘ଭୂତି ସତ୍ତି ପତ୍ତି ୱୁତ୍ତି ମୁତ୍ତି କିତ୍ତି ଖନ୍ତି ତିତ୍ତି ସିଦ୍ଧି ଇଦ୍ଧି ୱୁଦ୍ଧି ସୁଦ୍ଧି ବୁଦ୍ଧି ବୋଧି ପୀତି ନନ୍ଦି ମତି ଅସନି ୱସନି ସତି ଗତି ୱୁଡ୍ଢି ଯୁୱତି ଅଙ୍ଗୁଲି ବୋନ୍ଦି ଦିଟ୍ଠି ତୁଟ୍ଠି ନାଭି’’ ଇଚ୍ଚାଦୀନମ୍ପି ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ଅପିଚ ‘‘ରତ୍ୟୋ ଅମୋଘା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଦିୱା ଚ ରତ୍ତୋ ଚ ହରନ୍ତି ଯେ ବଲିଂ। ନ ଭୂମ୍ୟା ଚତୁରଙ୍ଗୁଲୋ। ସେତି ଭୂମ୍ୟା ଅନୁତ୍ଥୁନଂ। ଭୂମ୍ୟା ସୋ ପତିତଂ ପାସଂ। ଗୀୱାଯ ପଟିମୁଞ୍ଚତି। ଇମା ଚ ନଭ୍ୟୋ ସତରାଜିଚିତ୍ତିତା। ସତେରତା ୱିଜ୍ଜୁରିୱପ୍ପଭାସରେ’’ତି ଏଵମାଦୀନଂ ପଯୋଗାନଂ ଦସ୍ସନତୋ ରତ୍ତି ଭୂମି ନାଭିସଦ୍ଦାଦୀନଂ ଅଯମ୍ପି ନାମିକପଦମାଲାୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କଥଂ?

ରତ୍ତି, ରତ୍ତୀ, ରତ୍ତିଯୋ, ରତ୍ୟୋ। ରତ୍ତିଂ, ରତ୍ତୀ, ରତ୍ତିଯୋ, ରତ୍ୟୋ। ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ୟା, ରତ୍ତୀହି, ରତ୍ତୀଭି। ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ୟା, ରତ୍ତୀନଂ। ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ୟା, ରତ୍ତୀହି, ରତ୍ତୀଭି। ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ୟା, ରତ୍ତୀନଂ। ରତ୍ତିଯା, ରତ୍ୟା, ରତ୍ତିଯଂ ରତ୍ୟଂ, ରତ୍ତୋ, ରତ୍ତୀସୁ। ଭୋତି ରତ୍ତି, ଭୋତିଯୋ ରତ୍ତୀ, ରତ୍ତିଯୋ, ରତ୍ୟୋ।

ଏତ୍ଥ ‘‘ରତ୍ତୋ’’ତି ରୂପନଯଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ଭୂମି, ଭୂମୀ, ଭୂମିଯୋ, ଭୂମ୍ୟୋ’’ତି ସବ୍ବଂ ନେଯ୍ଯଂ।

ନାଭି, ନାଭୀ, ନାଭିଯୋ, ନଭ୍ୟୋ। ନାଭିଂ, ନାଭୀ, ନାଭିଯୋ, ନଭ୍ୟୋ। ନାଭିଯା, ନଭ୍ୟା, ନାଭୀହି, ନାଭୀଭି। ନାଭିଯା, ନଭ୍ୟା, ନାଭୀନଂ। ନାଭିଯା, ନଭ୍ୟା, ନାଭୀହି, ନାଭୀଭି। ନାଭିଯା, ନଭ୍ୟା, ନାଭୀନଂ। ନାଭିଯା, ନଭ୍ୟା, ନାଭିଯଂ, ନଭ୍ୟଂ, ନାଭୀସୁ। ଭୋତି ନାଭି, ଭୋତିଯୋ ନାଭୀ, ନାଭିଯୋ, ନଭ୍ୟୋ।

ବୋଧି, ବୋଧୀ, ବୋଧିଯୋ, ବୋଜ୍ଝୋ। ବୋଧିଂ, ବୋଧିଯଂ, ବୋଜ୍ଝଂ, ବୋଧୀ, ବୋଧିଯୋ, ବୋଜ୍ଝୋ। ବୋଧିଯା, ବୋଜ୍ଝା, ବୋଧୀହି, ବୋଧୀଭି।

ବୋଧିଯା, ବୋଦ୍ଧା, ବୋଧୀନଂ। ବୋଧିଯା, ବୋଦ୍ଧା, ବୋଧୀହି, ବୋଧୀଭି। ବୋଧିଯା, ବୋଦ୍ଧା, ବୋଧୀନଂ। ବୋଧିଯା, ବୋଦ୍ଧା, ବୋଧିଯଂ, ବୋଦ୍ଧଂ, ବୋଧୀସୁ। ଭୋତି ବୋଧି, ଭୋତିଯୋ ବୋଧୀ, ବୋଧିଯୋ, ବୋଦ୍ଧୋ।

ଏତ୍ଥ ପନ ''ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଜିନ ବୋଧିଯଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ବୋଦ୍ଧା ତପସା''ତି ୱିଚିତ୍ରପାଠଇନଯଦସ୍ସନତୋ ୱିଚିତ୍ରନଯା ନାମିକପଦମାଲା ୱୁତ୍ତା। ସବ୍ବୋପି ଚାଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥାପି ଯଥାରହଂ ଯୋଜେତବ୍ବୋ।

ସୱିନିଚ୍ଛଯୋଯଂ ଇକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଇକାରନ୍ତତାପକତିକଂ ଇକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ

ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଇଦାନି ଭୂରୀସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନାମିକପଦମାଲଂ ୱକ୍ଖାମ ପୁବ୍ବାଚରିଯମତଂ ପୁରେଚରଂ କତ୍ୱା –

ଇତ୍ଥୀ, ଇତ୍ଥୀ, ଇତ୍ଥିଯୋ। ଇତ୍ଥିଂ, ଇତ୍ଥୀ, ଇତ୍ଥିଯୋ। ଇତ୍ଥିଯା, ଇତ୍ଥୀହି, ଇତ୍ଥୀଭି। ଇତ୍ଥିଯା, ଇତ୍ଥୀନଂ। ଇତ୍ଥିଯା, ଇତ୍ଥୀହି, ଇତ୍ଥୀଭି। ଇତ୍ଥିଯା, ଇତ୍ଥୀନଂ। ଇତ୍ଥିଯା, ଇତ୍ଥିଯଂ, ଇତ୍ଥୀସୁ। ଭୋତି ଇତ୍ଥି, ଭୋତିଯୋ ଇତ୍ଥିଯୋ। ଯମକମହାଥେରମତଂ।

''ଭୂରୀ, ଭୂରୀ, ଭୂରିଯୋ। ଭୂରିଂ, ଭୂରୀ, ଭୂରି ଯୋ''ତି ଇତ୍ଥିଯା ସମଂ। ଏୱଂ ଭୂତୀ ଭୋତୀ ୱିଭାୱିନୀ ଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ଭୂଧାତୁମଯାନଂ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଈକାରନ୍ତସଦ୍ଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ଏତ୍ଥଞ୍ଞେ ଈକାରନ୍ତସଦ୍ଦା ନାମ –

''ମାତୁଲାନୀ ଚ ଭଗିନୀ, ଭିକ୍ଖୁନୀ ସାମୁଗୀ ଅଜୀ;

ୱାପୀ ପୋକ୍ଖରଣୀ ଦେୱୀ, ନାଗୀ ଯକ୍ଖିନୀ ରାଜିନୀ।

ଦାସୀ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ମୁଟ୍ଠ-ସ୍ସତିନୀ ସୀଘଯାଯିନୀ;

ସାକିଯାନୀ''ତି ଚାଦୀନି, ପଯୋଗାନି ଭୱନ୍ତି ହି।

ତତ୍ର ''ପୋକ୍ଖରଣୀ ଦାସୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣି''ଚ୍ଚାଦିନଂ ଗତି;

ଅଞ୍ଞଥାପି ସିଯା ଗାଥା-ଚୁଣ୍ଣିଯେସୁ ଯଥାରହଂ।

''କୁସାୱତୀ''ତିଆଦୀନଂ, ଗାଥାସ୍ୱେୱ ୱିସେସତୋ;

ରୂପାନି ଅଞ୍ଞଥା ହୋନ୍ତି, ଏକୱଚନତୋ ୱଦେ।

''କାସୀ ଅୱନ୍ତୀ''ଇଚ୍ଚାଦୀ, ବହୁୱଚନତୋ ୱଦେ;

''ଚନ୍ଦୱତୀ''ତିଆଦୀନି, ପଯୋଗସ୍ସାନୁରୂପତୋ।

ତଥା ହି ''ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞୋ ସୁମାପିତା। ତା ଚ ସତ୍ତସତା ଭରିଯା, ଦାସ୍ସୋ ସତ୍ତସତାନି ଚ। ଦାରକେ ଚ ଅହଂ ନେସ୍ସଂ , ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ଣା ପରିଚାରକୋ। ନଜ୍ଜୋ ସନ୍ଦନ୍ତି। ନଜ୍ଜା ନେରଞ୍ଜରାଯ ତୀରେ। ଲକ୍ଖ୍ୟା ଭୱ ନିୱେସନଂ।

ବାରାଣସ୍ସଂ ମହାରାଜ, କାକରାଜା ନିୱାସକୋ;

ଅସୀତିଯା ସହସ୍ସେହି, ସୁପତ୍ତୋ ପରିୱାରିତୋ।

ରାଜା ଯଥା ୱେସ୍ସୱଣୋ ନଚ୍ଛଇଞ୍ଜ’’ନ୍ତି

ଏୱମାଦୀନଂ ପାଠଇନଂ ଦସ୍ସନତୋ ପୋକ୍ଖରଣୀ ଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ନାମିକପଦମାଲାଯୋ ସୱିସେସା ଯୋଜେତବ୍ବା। କଥଂ? ‘ପୋକ୍ଖରଣୀ, ପୋକ୍ଖରଣୀ, ପୋକ୍ଖରଣିଯୋ, ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞୋ। ପୋକ୍ଖରଣି’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱତ୍ୱା କରଣସମ୍ପଦାନନିସ୍ସକ୍କସାମିୱଚନଟ୍ଠାନେ ‘‘ପୋକ୍ଖରଣିଯା, ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞା’’ତି ଏକୱଚନାନି ୱତ୍ତବ୍ବାନି। ଭୁମ୍ମୱଚନଟ୍ଠାନେ ପନ ‘‘ପୋକ୍ଖରଣିଯା, ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞା, ପୋକ୍ଖରଣିଯଂ, ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞ’’ନ୍ତି ଚ ଏକୱଚନାନି ୱତ୍ତବ୍ବାନି। ସବ୍ବତ୍ଥ ଚ ପଦାନି ପରିପୁଣ୍ଣାନି କାତବ୍ବାନି। ତଥା ‘‘ଦାସୀ, ଦାସୀ, ଦାସିଯୋ, ଦାସ୍ୟୋ। ଦାସିଂ, ଦାସିଯଂ, ଦାସୀ, ଦାସିଯୋ, ଦାସ୍ୟୋ’’ତି ୱତ୍ୱା କରଣୱଚନଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ‘‘ଦାସିଯା, ଦାସ୍ୟା’’ତି ଏକୱଚନାନି ୱତ୍ତବ୍ବାନି। ଭୁମ୍ମୱଚନଟ୍ଠାନେ ପନ ‘‘ଦାସିଯା, ଦାସ୍ୟା, ଦାସିଯଂ, ଦାସ୍ୟ’’ନ୍ତି ଚ ଏକୱଚନାନି ୱତ୍ତବ୍ବାନି। ସବ୍ବତ୍ଥ ପଦାନି ପରିପୁଣ୍ଣାନି କାତବ୍ବାନି। ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଯଟ୍ଠିଯା ପଟିକୋଟେତି, ଘରେ ଜାତଂୱ ଦାସିଯଂ। ଫୁସିସ୍ସାମି ୱିମୁତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ପଯୋଗାନଂ ଦସ୍ସନତୋ ଅଂୱଚନସ୍ସ ଯମାଦେସୱସେନ ‘‘ଦାସିଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେସୁ ଚ ‘‘ଘରେ ଜାତଂୱ ଦାସିଯ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଂୱଚନସ୍ସ ଯମାଦେସତୋ ଅଞ୍ଞୋପି ସଦ୍ଦନଯୋ ଲବ୍ଭତି। କଥଂ? ଯଥା ଦହରୀ ଏୱ ‘‘ଦହରିଯା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ଦାସୀ ଏୱ ‘‘ଦାସିଯା’’ତି।

ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ପସ୍ସାମି ୱୋହଂ ଦହରିଂ, କୁମାରିଂ ଚାରୁଦସ୍ସନ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ଯେ ତଂ ଜିଣ୍ଣସ୍ସ ପାଦଂସୁ, ଏୱଂ ଦହରିଯଂ ସତି’’ନ୍ତି ଚ ପାଠଇ ନିଦସ୍ସନଂ , ଉପଯୋଗୱଚନିଚ୍ଛାଯ ‘‘ଦାସିଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଇମସ୍ମିଂ ପନାଧିପ୍ପାଯେ ‘‘ଦାସିଯା, ଦାସିଯା, ଦାସିଯାଯୋ। ଦାସିଯଂ, ଦାସିଯା, ଦାସିଯାଯୋ। ଦାସିଯାଯା’’ତି କଞ୍ଞାନଯେନେୱ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି ‘‘କୁମାରିଯା’’ତି ସଦ୍ଦସ୍ସେୱ। ତଥା ହି ‘‘କୁମାରିଯେ ଉପସେନିଯେ’’ତି ପାଠଇ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ‘‘ପୁପ୍ଫୱତିଯା, ପୁପ୍ଫୱତିଯଂ, ପୁପ୍ଫୱତିଯାଯ, ପୁପ୍ଫୱତିଯାଯଂ, ଭୋତି ପୁପ୍ଫୱତିଯେ’’ତି କଞ୍ଞାନଯନିସ୍ସିତେନ ଏକୱଚନନଯେନ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି।

ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଅତୀତେ ଅଯଂ ବାରାଣସୀ ପୁପ୍ଫୱତିଯା ନାମ ଅହୋସି। ରାଜାସି ଲୁଦ୍ଦକକମ୍ମୋ, ଏକରାଜା ପୁପ୍ଫୱତିଯାଯଂ। ଉଯ୍ୟସ୍ସୁ ପୁବ୍ବେନ ପୁପ୍ଫୱତିଯାଯା’’ତି ପାଠଇ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠୋ ଚ ନିଦସ୍ସନଂ। ଅପରୋ ନଯୋ – ‘‘ଦାସିଯା ଦହରିଯା କୁମାରିଯା’’ତିଆଦୀସୁ କକାରସ୍ସ ଯକାରାଦେସୋପି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ବ୍ରାହ୍ମଣୀସଦ୍ଦସ୍ସ ତୁ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣିଯୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟୋ। ବ୍ରାହ୍ମଣି’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା କରଣୱଚନଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା, ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟା’’ତି ଏକୱଚନାନି ୱତ୍ତବ୍ବାନି, ସବ୍ବତ୍ଥ ଚ ପଦାନି ପରିପୁଣ୍ଣାନି କାତବ୍ବାନି। ନଦୀସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ନଦୀ, ନଦୀ, ନଦିଯୋ, ନଜ୍ଜୋ। ନଦି’’ନ୍ତିଆଦିନା ୱତ୍ୱା ‘‘ନଦିଯା, ନଜ୍ଜା’’ତି ଚ ‘‘ନଦିଯଂ, ନଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ଚ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ସବ୍ବତ୍ଥ ଚ ପଦାନି ପରିପୁଣ୍ଣାନି କାତବ୍ବାନି। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେସୁ ହି ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ଉପଯୋଗବହୁୱଚନଂ ଅନାଗତମ୍ପି ଦିଟ୍ଠମେୱ ହୋତି, ତଥା ଉପଯୋଗବହୁୱଚନେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନଂ ଅନାଗତମ୍ପି ଦିଟ୍ଠମେୱ ହୋତି, କରଣସମ୍ପଦାନନିସ୍ସକ୍କସାମିଭୁମ୍ମୱଚନାନମ୍ପି ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ଅଞ୍ଞତରଂ ଦିଟ୍ଠମେୱ ହୋତି। ତଥା ହି ‘‘ଦାସା ଚ ଦାସ୍ୟୋ ଅନୁଜୀୱିନୋ ଚା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଦାସ୍ୟୋ’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ଅପରମ୍ପି ‘‘ଦାସ୍ୟୋ’’ତି ଉପଯୋଗବହୁୱଚନଂ ତଂସଦିସତ୍ତା ଦିଟ୍ଠମେୱ ହୋତି।

‘‘ସକ୍କୋ ଚ ମେ ୱରଂ ଦଜ୍ଜା, ସୋ ଚ ଲବ୍ଭେଥ ମେ ୱରୋ;

ଏକରତ୍ତଂ ଦ୍ୱିରତ୍ତଂ ୱା, ଭୱେଯ୍ୟଂ ଅଭିପାରକୋ;

ଉମ୍ମାଦନ୍ତ୍ୟା ରମିତ୍ୱାନ, ସିୱିରାଜା ତତୋ ସିଯ’’ନ୍ତି

ଏତ୍ଥ ‘‘ଉମ୍ମାଦନ୍ତ୍ୟା’’ତି କରଣୱଚନେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ତଂସଦିସାନି ସମ୍ପଦାନନିସ୍ସକ୍କସାମିଭୁମ୍ମୱଚନାନିପି ଦିଟ୍ଠାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି। ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟା ପରିଚାରକେ’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟା’’ତି ସାମିୱଚନେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ତଂସଦିସାନି କରଣସମ୍ପଦାନନିସ୍ସକ୍କଭୁମ୍ମୱଚନାନିପି ଦିଟ୍ଠାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି। ‘‘ସେତି ଭୂମ୍ୟା ଅନୁତ୍ଥୁନ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପଥବ୍ୟା ଚାରୁପୁବ୍ବଙ୍ଗୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଭୂମ୍ୟା, ପଥବ୍ୟା’’ତି ସତ୍ତମିଯା ଏକୱଚନେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ତଂସଦିସାନି କରଣସମ୍ପଦାନନିସ୍ସକ୍କସାମିୱଚନାନିପି ଦିଟ୍ଠାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି। ‘‘ବାରାଣସ୍ୟଂ ମହାରାଜା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ବାରାଣସ୍ୟ’’ନ୍ତି ଭୁମ୍ମୱଚନେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ତଂସଦିସାନି ଅଞ୍ଞାନିପି ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟଂ ଏକାଦସ୍ୟଂ ପଞ୍ଚମ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ଭୁମ୍ମୱଚନାନି ଦିଟ୍ଠାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି।

ଗଣ୍ହନ୍ତି ଚ ତାଦିସାନି ରୂପାନି ପୁବ୍ବାଚରିଯାସଭାପି ଗାଥାଭିସଙ୍ଖରଣୱସେନ। ସାସନେପି ପନ ଏତାଦିସାନି ରୂପାନି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଗାଥାସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି।

କୁସାୱତୀ। କୁସାୱତିଂ। କୁସାୱତିଯା, କୁସାୱତ୍ୟା। କୁସାୱତିଯଂ, କୁସାୱତ୍ୟଂ। ଭୋତି କୁସାୱତି।

ବାରାଣସୀ। ବାରାଣସିଂ। ବାରାଣସିୟା, ବାରାଣସ୍ୟା। ବାରାଣସିୟଂ, ବାରାଣସ୍ୟଂ, ବାରାଣସ୍ୟଂ ଇଚ୍ଚପି, ଭୋତି ବାରାଣସି।

ନଥଇନୀ। ନଥଇନିଂ। ନଥଇନିୟା, ନଥଇଞ୍ଜ୍ଞା। ନଥଇନିୟଂ, ନଥଇଞ୍ଜ୍ଞଂ। ଭୋତି ନଥଇନି। ଅଞ୍ଞାନିପି ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

ଗାଥାୱିସୟଂ ପନ ପତ୍ୱା ''କୁସାୱତିମ୍ହି, ବାରାଣସିମ୍ହି, ନଥଇନିମ୍ହୀ''ତିଆଦିନା ସଦ୍ଦରୂପାନିପିଯୋଜେତବ୍ବାନି। ତଥା ହି ପାଠଇୟଂ ''କୁସାୱତିମ୍ହି''ଆଦୀନି ମ୍ହିୟନ୍ତାନି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପାନି ଗାଥାସୁୟେୱ ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି, ନ ଚୁଣ୍ଣିୟପଦରଚନାୟଂ। ଅକ୍ଖରସମୟେ ପନ ତାଦିସାନି ରୂପାନି ଅନିୱାରିତାନି ''ନଦିମ୍ହା ଚା''ତିଆଦିଦସ୍ସନତୋ। ଯଂ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚୁଣ୍ଣିୟପଦରଚନାୟଂ ''ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିମ୍ହୀ''ତିଆଦିକଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପଂ ଦିସ୍ସତି, ତଂ ଅକ୍ଖରୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ଚୁଣ୍ଣିୟପଦଟ୍ଠାନେ ''ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟଂ ପଟିସନ୍ଧିୟଂ ସୁଗତିୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିୟ''ନ୍ତିଆଦିଦସ୍ସନତୋ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ନିୟମୋ ସୁଗତସାସନେ ଗାଥାୟଂ ଚୁଣ୍ଣିୟପଦଟ୍ଠାନେ ଚ ''କଞ୍ଞା ରତ୍ତି ଇତ୍ଥୀ ଯାଗୁ ୱଧୂ''ତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚନ୍ତେହି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେହି ସଦ୍ଧିଂ ନା ସ ସ୍ମା ସ୍ମିଂ ମ୍ହା ମ୍ହିଇଚ୍ଚେତେ ସଦ୍ଦା ସରୂପତୋ ପରତ୍ତଂ ନ ଯନ୍ତି। ମ୍ହିସଦ୍ଦୋ ପନ ଗାଥାୟଂ ଇୱଣ୍ଣନ୍ତେହି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେହି ସଦ୍ଧିଂ ପରତ୍ତଂ ଯାତି। ତତ୍ରିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଗାଥାୟଂ ଚୁଣ୍ଣିୟେ ଚାପି, ନା ସସ୍ମାଦୀ ସରୂପତୋ;

ନାକାରନ୍ତେୱଣ୍ଣନ୍ତ-ଇତ୍ଥୀତି ପରତଂ ଗତା।

ମ୍ହିସଦ୍ଦୋ ପନ ଗାଥାୟଂ, ଇୱଣ୍ଣନ୍ତିତ୍ଥିଭୀ ସହ;

ଯ'ତୋ ପରତ୍ତମେତସ୍ସ, ପୟୋଗାନି ଭୱନ୍ତି ହି।

ଯଥା ବଲାକୟୋନିମ୍ହି, ନ ୱିଜ୍ଜତି ପୁମୋ ସଦା;

କୁସାୱତିମ୍ହି ନଗରେ, ରାଜା ଆସି ମହୀପତୀ''ତି।

ଏୱଂ କୁସାୱତୀ ଇଚ୍ଚାଦୀନି ଅଞ୍ଞଥା ଭୱନ୍ତି, ନଗରନାମତ୍ତା ପନେକୱଚନାନିପି, ନ ଜନପଦନାମାନି ୱିୟ ବହୁୱଚନାନି। ''କାସୀ, କାସିୟୋ। କାସୀହି, କାସୀଭି। କାସୀନଂ। କାସୀସୁ। ଭୋତିୟୋ କାସିୟୋ। ଏୱଂ ଅୱନ୍ତୀ ଅୱନ୍ତିୟୋ''ତିଆଦିନାପି ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ଅଞ୍ଞାନିପି ପଦାନି ଗହେତବ୍ବାନି। ଏୱଂ କାସୀଇଚ୍ଚାଦୀନି ଜନପଦନାମତ୍ତା ରୂଳ୍ହୀୱସେନ ବହୁୱଚନାନେୱ ଭୱନ୍ତି ଅତ୍ଥସ୍ସ ଏକତ୍ତେପି।

ଚନ୍ଦୱତୀ, ଚନ୍ଦୱତିଂ, ଚନ୍ଦୱତିୟା, ଚନ୍ଦୱତିୟଂ, ଭୋତି ଚନ୍ଦୱତି, ଏୱଂ ଏକୱଚନୱସେନ ୱା, ଚନ୍ଦୱତିୟୋ, ଚନ୍ଦୱତିୟୋ, ଚନ୍ଦୱତୀହି, ଚନ୍ଦୱତୀଭି, ଚନ୍ଦୱତୀନଂ, ଚନ୍ଦୱତୀସୁ, ଭୋତିୟୋ ଚନ୍ଦୱତିୟୋ, ଏୱଂ ବହୁୱଚନୱସେନ ୱା ନାମିକପଦମାଲା ୱେଦିତବ୍ବା, ଅଞ୍ଞାନିପି ପଦାନି ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ''ଚନ୍ଦୱତୀ''ଇଚ୍ଚାଦୀନି ହି ଏକିସ୍ସା ବହୂନଞ୍ଚିତ୍ଥୀନଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିଭାୱତୋ ପୟୋଗାନୁରୂପେନ ଏକୱଚନୱସେନ ୱା ବହୁୱଚନୱସେନ ୱା ଯୋଜେତବ୍ବାନି ଭୱନ୍ତି। ଏସ ନୟୋ ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି।

ସୱିନିଚ୍ଛୟୋୟଂ ଈକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଈକାରନ୍ତତାପକତିକଂ ଈକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଇଦାନି ଭୂଧାତୁମୟାନଂ ଉକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧତ୍ତା ଅଞ୍ଞେନ ଉକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେନ ନାମିକପଦମାଲଂ ପୂରେସ୍ସାମ –

ଯାଗୁ, ଯାଗୂ, ଯାଗୁୟୋ। ଯାଗୁଂ, ଯାଗୂ, ଯାଗୁୟୋ। ଯାଗୁୟା, ଯାଗୂହି, ଯାଗୂଭି। ଯାଗୁୟା, ଯାଗୂନଂ। ଯାଗୁୟା, ଯାଗୂହି, ଯାଗୂଭି। ଯାଗୁୟା, ଯାଗୂନଂ। ଯାଗୁୟା, ଯାଗୁୟଂ, ଯାଗୂସୁ। ଭୋତି ଯାଗୁ, ଭୋତିୟୋ ଯାଗୂ, ଯାଗୁୟୋ।

ଏୱଂ ''ଧାତୁ ଧେନୁ କାସୁ ଦଦ୍ଦୁ କଣ୍ଡୁ କଚ୍ଛୁ ରଜ୍ଜୁ''ଇଚ୍ଚାଦୀନି। ତତ୍ର ଧାତୁସଦ୍ଦୋ ରସରୁଧିରମଂସମେଦନ୍ହାରୁଅଟ୍ଠିଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜସୁକ୍କସଙ୍ଖାତଧାତୁୱାଚକୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ, ସଭାୱୱାଚକୋ ପନ ସୁଗତାଦୀନଂ ସାରୀରିକୱାଚକୋ ଲୋକଧାତୁୱାଚକୋ ଚ ଚକ୍ଖାଦିୱାଚକୋ ଚ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ, ଭୂ ହୂ କରପଚାଦିସଦ୍ଦୱାଚକୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋଚେୱ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ ଚ। ଅତ୍ର ପନିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ସତ୍ତିନିଚ୍ଛଯୋଯଂଉକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଉକାରନ୍ତତାପକତିକଂ ଉକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଇଦାନି ଭୂସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନାମିକପଦମାଲଂ ୱକ୍ଖାମ ପୁବ୍ବାଚରିଯମତଂ ପୁରେଚରଂ କତ୍ୱା –

ଜମ୍ବୂ, ଜମ୍ବୂ, ଜମ୍ବୁଯୋ। ଜମ୍ବୁଂ, ଜମ୍ବୂ, ଜମ୍ବୁଯୋ। ଜମ୍ବୁଯା, ଜମ୍ବୂହି, ଜମ୍ବୂଭି। ଜମ୍ବୁଯା, ଜମ୍ବୂନଂ। ଜମ୍ବୁଯା, ଜମ୍ବୂହି, ଜମ୍ବୂଭି। ଜମ୍ବୁଯା , ଜମ୍ବୂନଂ। ଜମ୍ବୁଯା, ଜମ୍ବୁଯଂ, ଜମ୍ବୂସୁ। ଭୋତି ଜମ୍ବୁ, ଭୋତିଯୋ ଜମ୍ବୂ, ଜମ୍ବୁଯୋ। ଯମକମହାଥେରମତଂ।

ଏତ୍ଥ ଜମ୍ବୂସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତ୍ତଂ ''ଅମ୍ବା ସାଲା ଚ ଜମ୍ବୁଯୋ''ତିଆଦିନା ପସିଦ୍ଧଂ। ''ଇମେ ତେ ଜମ୍ବୁକା ରୁକ୍ଖା''ତି ଏତ୍ଥ ପନ ରୁକ୍ଖସଦ୍ଦଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଜମ୍ବୁକା''ତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତଥା ହି ଜମ୍ବୂତି କଥେତବ୍ବାତି ଜମ୍ବୁକା। କେ ରେ ଗେ ସଦ୍ଦେତି ଧାତୁ। ଅଥ ୱା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ଜମ୍ବୂ ଏୱ ଜମ୍ବୁକା, ଜମ୍ବୁକା ଚ ତା ରୁକ୍ଖା ଚାତି ଜମ୍ବୁକାରୁକ୍ଖା, ଯଥା ଲଙ୍କାଦୀପୋ, ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗପକ୍ଖେ ୱା ସମାସୱସେନ ''ଜମ୍ବୁକରୁକ୍ଖା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଗାଥାୱିସଯତ୍ତା ଛନ୍ଦାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଦୀଘଂ କତ୍ୱା ''ଜମ୍ବୁକାରୁକ୍ଖା''ତି ୱୁତ୍ତଂ ''ସରଣାଗମନେ କଞ୍ଚୀ''ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ।

ଭୂ, ଭୂ, ଭୁଯୋ। ଭୁଂ, ଭୂ, ଭୁଯୋ। ଭୁଯା, ଭୂହି, ଭୂଭି। ଭୁଯା, ଭୂନଂ। ଭୁଯା, ଭୂହି, ଭୂଭି। ଭୁଯା, ଭୂନଂ। ଭୁଯା, ଭୁଯଂ, ଭୂସୁ। ଭୋତି ଭୁ, ଭୋତିଯୋ ଭୂ, ଭୁଯୋ।

ଏୱଂ ''ଅଭୂ, ଅଭୂ, ଅଭୁଯୋ। ଅଭୁଂ, ଅଭୂ, ଅଭୁଯୋ। ଅଭୁଯା''ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବା। ଅତ୍ର ''ଅଭୁଂ ମେ କଥଂ ନୁ ଭଣସି, ପାପକଂ ୱତ ଭାସସୀ''ତି ନିଦସ୍ସନପଦଂ।

''ୱଧୂ ଚ ସରଭୂ ଚେୱ, ସରବୂ ସୁତନୂ ଚମୂ;

ୱାମୂରୂ ନାଗନାସୂରୂ'', ଇଚ୍ଚାଦୀ ଜମ୍ବୁଯା ସମା।

ଇଦଂ ପନ ସୁଖୁମଂ ଠାନଂ ସୁଟ୍ଠୁ ମନସି କାତବ୍ବଂ। ''ୱଦଞ୍ଞୂ, ୱଦଞ୍ଞୂ, ୱଦଞ୍ଞୁଯୋ। ୱଦଞ୍ଞୁଂ, ୱଦଞ୍ଞୂ, ୱଦଞ୍ଞୁଯୋ। ୱଦଞ୍ଞୁଯା''ତି ଜମ୍ବୂସମଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ''ମଗ୍ଗଞ୍ଞୂ ଧମ୍ମଞ୍ଞୂ କତଞ୍ଞୂ''ଇଚ୍ଚାଦୀସୁପି।

ନନୁ ଚ ଭୋ –

''ସୋହଂ ନୂନ ଇତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଯୋନିଂ ଲଦ୍ଧାନ ମାନୁସିଂ;

ୱଦଞ୍ଞୂ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ, କାହାମି କୁସଲଂ ବହୁ''ନ୍ତି

ଏୱମାଦିପ୍ପଯୋଗଦସ୍ସନତୋ ୱଦଞ୍ଞୂସଦ୍ଦାଦୀନଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱୋ ପସିଦ୍ଧୋ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ କସ୍ମା ଇଧ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନଯୋ ଦସ୍ସିତୋତି? ୱଦଞ୍ଞୂଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ଏକନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱାଭାୱତୋ ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗାନି ତେସଂ ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗତ୍ତା। ତଥା ହି –

''ସାହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ, ୱଦଞ୍ଞୂ ୱୀତମଚ୍ଛରା;

ସଙ୍ଘେ ଦାନାନି ଦସ୍ସାମି, ଅପ୍ପମତ୍ତା ପୁନପ୍ପୁନ''ନ୍ତି ଚ,

''କୋଧନା ଅକତଞ୍ଞୂ ଚା''ତି ଚ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପଯୋଗିକା ବହୂ ପାଠଇଯୋ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ନୀତି ଅମ୍ହେହି ଠପିତା।

ସତ୍ତିନିଚ୍ଛଯୋଯଂ ଉକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଉକାରନ୍ତତାପକତିକଂ ଉକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଓକାରନ୍ତପଦଂ ଭୂଧାତୁମଯଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗମପ୍ପସିଦ୍ଧଂ, ଅଞ୍ଞଂ ପନୋକାରନ୍ତଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ପସିଦ୍ଧଂ।

ଓକାରନ୍ତଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ, ଗୋସଦ୍ଦୋତି ୱିଭାୱଯେ;

ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସେୱ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ, ରୂପମସ୍ସାହୁ କେଚନ;

ତଥା ହି କେଚି ''ଗୋ, ଗାୱୋ, ଗୱୋ। ଗାୱୁ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତାନି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପାନି ୱିଯ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପାନି ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ମତେ ମଞ୍ଚେ ଭିନ୍ନସୁୱଣ୍ଣାନଂ ୱଣ୍ଣୱିସେସାଭାୱୋ ୱିଯ ରୂପୱିସେସାଭାୱତୋ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱପଟିପାଦନଂ ଅନିଟ୍ଠାନକ୍ଖମଂ। କସ୍ମାତି ଚେ? ଯସ୍ମା ମାତୁଗାମସଦ୍ଦସ୍ସ ''ମାତୁଗାମୋ, ମାତୁଗାମା। ମାତୁଗାମ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ଦ୍ୱେ ପଦମାଲା କତ୍ୱା ଏକା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ପଦମାଲା, ଏକା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପଦମାଲାତି ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ୱିଯ ଇଦଂ ୱଚନଂ ଅମ୍ହେ ପଟିଭାତି, ତସ୍ମା ଅନିଟ୍ଠାନକ୍ଖମଂ।

ଅପିଚ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପେସୁ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପେହି ସମେସୁ ସନ୍ତେସୁ କଥଂ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱୋ ସିଯା? ରୂପମାଲାୱିସେସାଭାୱତୋ। ଯଥା ହି ରତ୍ତି ଅଗ୍ଗି ଅଟ୍ଠିସଦ୍ଦାନଂ ଇକାରନ୍ତଭାୱେନ ସମତ୍ତେପି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପୁମନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଲକ୍ଖଣଭୂତୋ ରୂପମାଲାୱିସେସୋ ଦିସ୍ସତି। ଯଥା ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଧାତୁସଦ୍ଦାନଂ ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପରିଯାପନ୍ନାନଂ ରୂପମାଲାୱିସେସୋ ଦିସ୍ସତି, ନ ତଥା ତେହାଚରିଯେହି ଅଭିମତସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପମାଲାୱିସେସୋ ଦିସ୍ସତି। ଯଥା ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଧାତୁସଦ୍ଦାନଂ ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପରିଯାପନ୍ନାନଂ ରୂପମାଲାୱିସେସୋ ଭୱତି, ଯଥା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗୋସଦ୍ଦାନଂ ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପରିଯାପନ୍ନାନଂ ରୂପମାଲାୱିସେସେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଯଥା ଚ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆଯୁସଦ୍ଦାନଂ ପୁନ୍ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗପରିଯାପନ୍ନାନଂ ରୂପମାଲାୱିସେସୋ ଦିସ୍ସତି, ତଥା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗୋସଦ୍ଦାନଂ ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପରିଯାପନ୍ନାନଂ ରୂପମାଲାୱିସେସେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଅୱିସେସତ୍ତେ ସତି କଥଂ ତେସଂ ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱୱତ୍ଥାନଂ ସିଯା, କଥଞ୍ଚ ୱିସଦାୱିସଦାକାରୱୋହାରତା ସିଯା। ଇଦଂ ଠାନଂ ଅତୀୱ ସଣ୍ହସୁଖୁମଂ ପରମଗମ୍ଭୀରଂ ମହାଗହନଂ ନ ସକ୍କା ସଦ୍ଦସତ୍ଥାନଂ ମୂଲଭାସାଭୂତାଯ ସବ୍ବଞ୍ଞୁଜିନେରିତାଯ ମାଗଧିକାଯ ସଭାୱନିରୁତ୍ତିଯା ନଯଂ ସମ୍ମା ଅଜାନନ୍ତେନ ଅକତଞାଣସମ୍ଭାରେନ କେନଚି ଅଜ୍ଝୋଗାହେତୁଂ ୱା ୱିଜଟେତୁଂ ୱା, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ମତେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗୋସଦ୍ଦାନଂ ରୂପମାଲାୱିସେସୋ ଚେୱ ଦିସ୍ସତି, ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱୱତ୍ଥାନଞ୍ଚ ଦିସ୍ସତି, ୱିସଦାୱିସଦାକାରୱୋହାରତା ଚ ଦିସ୍ସତି, ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗସ୍ସ ତଦୁଭଯମୁତ୍ତାକାରୱୋହାରତା ଚ ଦିସ୍ସତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ଇମସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଆୱିଭାୱତ୍ଥଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଇମଂ ନୀତିଂ ଠପେସ୍ସାମ। ଏୱଞ୍ହି ସତି ପରିଯତ୍ତିସାସନେ ପଟିପନ୍ନକା ନିକ୍କଙ୍ଖଭାୱେନ ନ କିଲମିସ୍ସନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ତାୱ ଅତ୍ଥଗ୍ଗହଣେ ୱିଞ୍ଞୂନଂ କୋସଲ୍ଲୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ତିସ୍ସୋ ନାମିକପଦମାଲାଯୋ କଥେସ୍ସାମ – ସେଯ୍ୟଥିଦଂ?

ଗାୱୀ, ଗାୱୀ, ଗାୱିଯୋ। ଗାୱିଂ, ଗାୱୀ, ଗାୱିଯୋ। ଗାୱିଯା, ଗାୱୀହି, ଗାୱୀଭି। ଗାୱିଯା, ଗାୱୀନଂ। ଗାୱିଯା, ଗାୱୀହି, ଗାୱୀଭି। ଗାୱିଯା , ଗାୱୀନଂ। ଗାୱିଯା, ଗାୱିଯଂ, ଗାୱୀସୁ। ଭୋତି ଗାୱି, ଭୋତିଯୋ ଗାୱୀ, ଗାୱିଯୋ।

ଅଯଂ ଗୋସଦ୍ଦତୋ ୱିହିତସ୍ସ ଇପଚ୍ଚଯସ୍ସ ୱସେନ ନିପ୍ଫନ୍ନସ୍ସ ଇତ୍ଥିୱାଚକସ୍ସ ଇକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗାୱୀସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା।

ଗୋ, ଗାୱୋ, ଗୱୋ। ଗାୱୁଂ, ଗାୱଂ, ଗୱଂ, ଗାୱୋ, ଗୱୋ। ଗାୱେନ, ଗୱେନ, ଗୋହି, ଗୋଭି। ଗାୱସ୍ସ, ଗୱସ୍ସ, ଗୱଂ, ଗୁନ୍ନଂ, ଗୋନଂ। ଗାୱା, ଗାୱସ୍ମା, ଗାୱମ୍ହା, ଗୱା, ଗୱସ୍ମା, ଗୱମ୍ହା, ଗୋହି, ଗୋଭି। ଗାୱସ୍ସ, ଗୱସ୍ସ, ଗୱଂ, ଗୁନ୍ନଂ, ଗୋନଂ। ଗାୱେ, ଗାୱସ୍ମିଂ, ଗାୱମ୍ହି, ଗୱେ, ଗୱସ୍ମିଂ, ଗୱମ୍ହି, ଗାୱେସୁ, ଗୱେସୁ, ଗୋସୁ। ଭୋ ଗୋ, ଭୱନ୍ତୋ ଗାୱୋ, ଗୱୋ।

ଅଯଂ ପୁମୱାଚକସ୍ସ ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା।

ଗୋ, ଗାୱୀ, ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ଗୱୋ। ଗାୱଂ, ଗୱଂ, ଗାୱିଂ, ଗାୱୋ, ଗାୱୀ ଗୱୋ। ଗୋହି, ଗୋଭି। ଗୱଂ, ଗୁନ୍ନଂ, ଗୋନଂ। ଗୋହି, ଗୋଭି। ଗୱଂ, ଗୁନ୍ନଂ, ଗୋନଂ। ଗୋସୁ। ଭୋତି ଗୋ, ଭୋତିଯୋ ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ଗୱୋ। ଅଯଂ ପୁମିତ୍ଥିୱାଚକସ୍ସ ଓକାରନ୍ତସ୍ୱିତ୍ଥିପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦନାମିକପଦମାଲା।

ଏତ୍ଥ ପନ ''ଗାୱୁ''ନ୍ତି ପଦଂ ଏକନ୍ତପୁମୱାଚକତ୍ତା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଏକନ୍ତପୁମୱାଚକତ୍ତଞ୍ଚସ୍ସ ଆହଚ୍ଚପାଠଇଯା ଞାଯତି ''ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୱେ ୱସ୍ସୂପଗତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଇତ୍ଥୀ ନିମନ୍ତେସି 'ଏହି ଭନ୍ତେ, ହିରଞ୍ଞଂ ୱା ତେ ଦେମି, ସୁୱଣ୍ଣଂ ୱା ତେ ଦେମି, ଖେତ୍ତଂ ୱା ତେ ଦେମି, ୱତ୍ଥୁଂ ୱା ତେ ଦେମି, ଗାୱୁଂ ୱା ତେ ଦେମି, ଗାୱିଂ ୱା ତେ ଦେମି। ଦାସଂ ୱା ତେ ଦେମି, ଦାସିଂ ୱା ତେ ଦେମି, ଧୀତରଂ ୱା ତେ ଦେମି ଭରିଯତ୍ଥାଯ, ଅହଂ ୱା ତେ ଭରିଯା

ହୋମି, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ତେ ଭରିୟଂ ଆନେମୀ'ତି'' ଏୱଂ ଆହଚ୍ଚପାଠଇୟା ଞ୍ଞାୟତି।

ଏତ୍ଥ ହି ''ଗାୱୁ''ନ୍ତି ୱଚନେନ ପୁମା ୱୁତ୍ତୋ, ''ଗାୱି''ନ୍ତି ୱଚନେନ ଇତ୍ଥୀ, ୟଂ ପନ ଇମସ୍ମିଂ ଓକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପଦମାଲାୟଂ ''ଗାୱୀ''ତି ପଦଂ ଚତୁକ୍କଟ୍ଠୁଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ''କଞ୍ଞା''ତି ପଦଂ ୱିୟ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରତାୱିଞ୍ଞାପନେ ସମତ୍ଥଂ ହୋତି। ନ ହି ଇତରେସୁ ଲିଙ୍ଗେସୁ ସମାନସୁତିକଭାୱେନ ଚତୁକ୍କଟ୍ଠୁଂ ଆଗତପଦଂ ଏକମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ''ଗାୱୀ ଗାୱି''ନ୍ତି ଚ ଇମେସଂ ସଦ୍ଦାନଂ କତ୍ଥଚି ଠାନେ ଇତ୍ଥିପୁମେସୁ ସାମଞ୍ଞୱସେନ ପୱତ୍ତିଂ ଉପରି କଥୟିସ୍ସାମ। ଯା ପନମ୍ହେହି ଓକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ''ଗୋ, ଗାୱୀ, ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ଗୱୋ। ଗାୱଂ, ଗୱଂ, ଗାୱି''ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ପଦମାଲା କତା, ତତ୍ଥ ଗୋସଦ୍ଦତୋ ସିୟୋନଂ ଈକାରାଦେସୋ ଅଂୱଚନସ୍ସ ଚ ଇଂକାରାଦେସୋ ଭୱତି, ତେନ ଓକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ''ଗାୱୀ ଗାୱୀ ଗାୱି''ନ୍ତି ରୂପାନି ଦସ୍ସିତାନି। ତଥା ହି ମୁଖମତ୍ତଦୀପନିୟଂ ସଦ୍ଦସତ୍ଥୱିଦୁନା ୱଜିରବୁଦ୍ଧାଚରିୟେନ ନିରୁତ୍ତିନୟେ କୋସଲ୍ଲୱସେନ ଗୋସଦ୍ଦତୋ ୟୋନମୀକାରାଦେସୋ ୱୁତ୍ତୋ। ୟଥା ପନ ଗୋସଦ୍ଦତୋ ୟୋନମୀକାରାଦେସୋ ଭୱତି, ତଥା ସିସ୍ସୀକାରାଦେସୋ ଅଂୱଚନସ୍ସ ଚ ଇଂକାରାଦେସୋ ଭୱତି। ଅତ୍ରିମା ନୟଗ୍ଗାହପରିଦୀପନିୟୋ ଗାଥା –

ଈପଚ୍ଚୟା ସିଦ୍ଧେସ୍ୱପି, ''ଗାୱୀ ଗାୱୀ''ତିଆଦିସୁ;

ପଠମେକୱଚନାଦି-ଅନ୍ତେସୁ ଜିନସାସନେ।

ୱଦତା ୟୋନମୀକାରଂ, ଗୋସଦ୍ଦସ୍ମିଞ୍ଚିୟଂ ପନ;

ଅୱିସଦତ୍ତମକ୍ଖାତୁଂ, ନୟୋ ଦିନ୍ନୋତି ନୋ ରୁଚି।

କିଞ୍ଚ ଭିୟ୍ୟୋ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ –

''ଗାୱୋ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଗାୱି''ନ୍ତି-ୱଚନେନ ପନିଚ୍ଛିୟଂ;

ଅୱିସଦତ୍ତମକ୍ଖାତୁଂ, ନୟୋ ଦିନ୍ନୋତି ନୋ ରୁଚି।

ତଥା ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାଦୀସୁ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ''ଛେକୋ ହି ଗୋପାଲକୋ ସକ୍ଖରାୟୋ ଉଚ୍ଛଙ୍ଗେନ ଗହେତ୍ୱା ରଜ୍ଜୁଦଣ୍ଡହତ୍ଥୋ ପାତୋୱ ୱଜଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗାୱୋ ପିଟ୍ଠିୟଂ ପହରିତ୍ୱା ପଲିଘଥମ୍ଭମତ୍ଥକେ ନିସିନ୍ନୋ ଦ୍ୱାରଂ ପତ୍ତଂ ପତ୍ତଂ ଗାୱିଂ 'ଏକୋ ଦ୍ୱେ'ତି ସକ୍ଖରଂ ଖିପିତ୍ୱା ଗଣେତୀ''ତି ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ ''ଗାୱୋ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଗାୱି''ନ୍ତି ୱଚନେନ ଇତ୍ଥିପୁମୱାଚକସ୍ସ ଓକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରତା ୱିହିତା। ''ଗାୱୋ''ତି ହି ଇମିନା ସାମଞ୍ଞତୋ ଇତ୍ଥିପୁମଭୂତା ଗୋଣା ଗହିତା, ତଥା ''ଗାୱି''ନ୍ତି ଇମିନାପି ଇତ୍ଥିଭୂତୋ ପୁମଭୂତୋ ଚ ଗୋଣୋ। ଏୱଂ ''ଗାୱୋ''ତି ଚ ''ଗାୱି''ନ୍ତି ଚ ଇମେ ସଦ୍ଦା ସଦ୍ଦସତ୍ଥୱିଦୂହି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେହି ନିରୁତ୍ତିନୟକୁସଲତାୟ ସମାନଲିଙ୍ଗୱସେନ ଏକସ୍ମିଂୟେୱ ପକରଣେ ଏକସ୍ମିଂୟେୱ ୱାକ୍ୟେ ପିଣ୍ଡୀକତା। ୟଦି ହି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ଇତ୍ଥିପୁମୱାଚକସ୍ସ ଓକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପଦମାଲାୟଂ ''ଗାୱୀ ଗାୱି''ମିଚ୍ଚେତାନି ରୂପାନି ନ ଲବ୍ଭେୟ୍ୟୁଂ, ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ଗାୱୋ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଗାୱେ''ନ୍ତିଚ୍ଚେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ''ଗାୱି''ନ୍ତି ପନ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ୟଥା ଚ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେହି ''ଗାୱୋ''ତି ଇତ୍ଥିପୁମୱସେନ ସବ୍ବେସଂ ଗୁନ୍ନଂ ସଙ୍ଗାହକୱଚନଂ ୱତ୍ୱା ତେୟେୱ ଗାୱୋ ସନ୍ଧାୟ ପୁନ ''ଦ୍ୱାରଂ ପତ୍ତଂ ପତ୍ତଂ ଗାୱି''ନ୍ତି ସଦ୍ଦରଚନଂ କୁବ୍ବିଂସୁ, ତସ୍ମା ''ଗାୱି''ନ୍ତି ଇଦମ୍ପି ସବ୍ବସଙ୍ଗାହକୱଚନମେୱାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅସବ୍ବସଙ୍ଗାହକୱଚନଂ ଇଦଂ ଗାୱୀସଦ୍ଦେନ ଇତ୍ଥିୟାୟେୱ ଗହେତବ୍ବତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ପକରଣୱସେନ ଅତ୍ଥନ୍ତରସ୍ସ ୱିଦିତତ୍ତା। ନ ହି ସବ୍ବୱଜେସୁ ''ଇତ୍ଥିୟୋୟେୱ ୱସନ୍ତି, ନ ପୁମାନୋ''ତି ଚ, ''ପୁମାନୋୟେୱ ୱସନ୍ତି, ନ ଇତ୍ଥିୟୋ''ତି ଚ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ଅପିଚ ''ଗାୱିମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ପଲାୟନ୍ତି 'ଭିକ୍ଖୂ'ତି ମଞ୍ଞମାନା''ତି ପାଠେ ଦିସ୍ସତି, ଏତ୍ଥାପି ''ଗାୱି''ନ୍ତି ୱଚନେନ ଇତ୍ଥିଭୂତୋ ପୁମଭୂତୋ ଚ ସବ୍ବୋ ଗୋ ଗହିତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇତରଥା ''ଇତ୍ଥିଭୂତୋୟେୱ ଗୋ ଭିକ୍ଖୂତି ମଞ୍ଞିତବ୍ବୋ''ତି ଆପଜ୍ଜତି। ଇତି ପାଠଇନୟେନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତମାନମ୍ହା ଇତ୍ଥିପୁମୱାଚକସ୍ମା ଗୋସଦ୍ଦତୋ ଅଂୱଚନସ୍ସ ଇଂକାରାଦେସୋ ହୋତୀତି ୱିଞ୍ଞାୟତି।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧାଚରିୟେନପିଗୋସଦ୍ଦତୋ ଈପଚ୍ଚୟେ କାତବ୍ବେପି ଅକତ୍ୱା ୟୋନମୀକାରାଦେସୋ କତୋ। ତସ୍ସାଧିପ୍ପାୟୋ ଏୱଂ ସିୟା ଗୋସଦ୍ଦତୋ ଈପଚ୍ଚୟେ କତେ ସତି ଈପଚ୍ଚୟୱସେନ ''ଗାୱୀ''ତି ନିପ୍ଫନ୍ନସଦ୍ଦୋ ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱିସୟେ ''ମିଗୀ ମୋରୀ କୁକ୍କୁଟୀ''ଇଚ୍ଚାଦୟୋ ୱିୟ ଇତ୍ଥିୱାଚକୋୟେୱ ସିୟା, ନ କତ୍ଥଚିପି ଇତ୍ଥିପୁମୱାଚକୋ, ତସ୍ମା ସାସନାନୁକୂଲପ୍ପୟୋଗୱସେନ ୟୋନମୀକାରାଦେସୋ କାତବ୍ବୋତି। ଇତି ୱଜିରବୁଦ୍ଧାଚରିୟମତେ ଗୋସଦ୍ଦତୋ ୟୋନଂ ଈକାରାଦେସୋ ହୋତୀତି ଞ୍ଞାୟତି।

କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ – ଯସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ''ଗାୱୋ ପିଟ୍ଠିଯଂ ପହରିତ୍ୱା''ତିଆଦିନା ନଯେନ ରଚିତାଯ ''ଦ୍ୱାରଂ ପତ୍ତଂ ପତ୍ତଂ ଗାୱିଂ 'ଏକୋ ଦ୍ୱେ'ତି ସକ୍ଖରଂ ଖିପିତ୍ୱା ଗଣେତୀ''ତି ୱଚନପରିଯୋସାନାଯ ସଦ୍ଦରଚନାଯଂ ''ଏକୋ ଗାୱୀ, ଦ୍ୱେ ଗାୱୀ''ତି ଅତ୍ଥଯୋଜନାନଯୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତି, ''ଗାୱି''ନ୍ତି ଉପଯୋଗୱଚନଞ୍ଚ ଦିସ୍ସତି। ଇତି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯାନଂ ମତେ ଗୋସଦ୍ଦତୋ ସିଯୋନମୀକାରାଦେସୋ ଅଂୱଚନସ୍ସ ଇଂକାରାଦେସୋ ହୋତୀତି ଞାଯତି। ତସ୍ମାଯେୱମ୍ହେହି ଯା ସା ଓକାରନ୍ତତାପକତିକସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ''ଗୋ, ଗାୱୀ, ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ଗୱୋ, ଗାୱିଂ, ଗାୱି''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ପଦମାଲା ଠପିତା, ସା ପାଳିନଯାନୁକୂଲା ଅଟ୍ଠକଥାନଯାନୁକୂଲା କଚ୍ଚାଯନାଚରିଯମତଂ ଗହେତ୍ୱା ପଦନିପ୍ଫତ୍ତିଜନକସ୍ସ ଗରୁନୋ ଚ ମତାନୁକୂଲା, ''ଗାୱୀ''ତି ପଦସ୍ସ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଆଗତତ୍ତା ପନ ଓକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରତ୍ତଞ୍ଚ ସାଧେତି। ଇଚ୍ଚେସା ପାଳିନଯାଦୀସୁ ଞାଣେନ ସମ୍ମା ଉପପରିକ୍ଖିଯମାନେସୁ ଅତୀୱ ଯୁଜ୍ଜତି, ନତ୍ଥେତ୍ଥ ଅପ୍ପମତ୍ତକୋପି ଦୋସୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗାଲପନାନଂ ବହୁୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ଗାୱିଯୋ''ତି ପଦଞ୍ଚ କରଣସମ୍ପଦାନନିସ୍ସକ୍କସାମୀନମେକୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ଗାୱିଯା''ତି ପଦଞ୍ଚ କରଣନିସ୍ସକ୍କାନଂ ବହୁୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ଗାୱୀହି ଗାୱୀଭୀ''ତି ପଦାନି ଚ ସମ୍ପଦାନସାମୀନଂ ବହୁୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ଗାୱୀନ''ନ୍ତି ପଦଞ୍ଚ ଭୁମ୍ମୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ଗାୱିଯା, ଗାୱିଯଂ, ଗାୱୀସୂ''ତି ପଦାନି ଚାତି ଇମାନି ୱିତ୍ଥାରତୋ ସୋଳସ ପଦାନି ଏକନ୍ତେନ ଈପଚ୍ଚଯୱସେନ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ଏକନ୍ତିତ୍ଥିୱାଚକତ୍ତା ଚ ନ ୱୁତ୍ତାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ନିଚ୍ଛଯୋ ୱୁଚ୍ଚତେ ସୋତୂନଂ ନିକ୍କଙ୍ଖଭାୱାଯ – ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପଦେସୁ ହି ''ଗାୱୀ ଗାୱି''ନ୍ତି ଇମାନି ଈପଚ୍ଚଯୱସେନ ୱା ଈକାରିଂକାରାଦେସୱସେନ ୱା ସିଜ୍ଝନ୍ତି। ଏତେସୁ ପଚ୍ଛିମନଯୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ, ପୁବ୍ବନଯୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ। ତଥା ''ଗାୱୀ ଗାୱି''ନ୍ତି ଇମାନି ଈପଚ୍ଚଯୱସେନପି ସିଦ୍ଧତ୍ତା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଇତ୍ଥିୱାଚକାନି ଭୱନ୍ତି ଈକାରିଂକାରାଦେସୱସେନପି ସିଦ୍ଧତ୍ତା। କତ୍ଥଚି ଏକକ୍ଖଣେଯେୱ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହକୱସେନ ଇତ୍ଥିପୁମୱାଚକାନି ଭୱନ୍ତି। ଏତେସୁପି ପଚ୍ଛିମୋଯେୱ ନଯୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ, ପୁବ୍ବନଯୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ। ''ଗାୱିଯୋ। ଗାୱିଯା, ଗାୱୀହି, ଗାୱୀଭି। ଗାୱୀନଂ। ଗାୱିଯଂ, ଗାୱୀସୂ''ତି ଏତାନି ପନ ଈପଚ୍ଚଯୱସେନେୱ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ସବ୍ବଥାପି ଇତ୍ଥୀନଂଯେୱ ୱାଚକାନି ଭୱନ୍ତି। ଇତ୍ଥିଭୂତେସ୍ୱେୱ ଗୋଦବ୍ବେସୁ ଲୋକସଙ୍କେତୱସେନ ୱିସେସତୋ ପୱତ୍ତତ୍ତା ଏକନ୍ତତୋ ଇତ୍ଥିଦବ୍ବେସୁ ପୱତ୍ତାନି ''ମିଗୀ ମୋରୀ କୁକ୍କୁଟୀ''ଇଚ୍ଚାଦୀନି ପଦାନି ୱିଯ। କିଞ୍ଚାପି ପନ ''ନଦୀ ମହୀ''ଇଚ୍ଚାଦୀନିପି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନି ଈପଚ୍ଚଯୱସେନେୱ ସିଦ୍ଧାନି, ତଥାପି ତାନି ଅୱିଞ୍ଞାଣକତ୍ତା ତଦତ୍ଥାନଂ ଇତ୍ଥିଦବ୍ବେସୁ ୱତ୍ତନ୍ତୀତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ଇତ୍ଥିପୁମନପୁଂସକଭାୱରହିତା ହି ତଦତ୍ଥା। ଯସ୍ମା ପନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ଗୋସଦ୍ଦେ ଏନଯୋଗୋ ଏସୁକାରୋ ଚ ନ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ''ଗାୱେନ ଗୱେନ ଗାୱେସୁ ଗୱେସୂ''ତି ପଦାନି ନ ୱୁତ୍ତାନି। ଯସ୍ମା ଚ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେନ ଗୋସଦ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସ୍ମାସ୍ମିଂୱଚନାନି ସରୂପତୋ ପରତ୍ତଂ ନ ଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ଗାୱସ୍ସ ଗୱସ୍ସ ଗାୱସ୍ମା ଗୱସ୍ମା ଗାୱସ୍ମିଂ ଗୱସ୍ମି''ନ୍ତି ପଦାନି ନ ୱୁତ୍ତାନି। ଯସ୍ମା ଚ ତତ୍ଥ ସ୍ମାୱଚନସ୍ସ ଆଦେସଭୂତୋ ଆକାରୋ ଚ ମ୍ହାକାରୋ ଚ ନ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ''ଗାୱା ଗୱା ଗାୱମ୍ହା ଗୱମ୍ହା''ତି ପଦାନି ନ ୱୁତ୍ତାନି। ଯସ୍ମା ଚ ସ୍ମିଂୱଚନସ୍ସ ଆଦେସଭୂତୋ ଏକାରୋ ଚ ମ୍ହିକାରୋ ଚ ନ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ''ଗାୱେ ଗୱେ ଗାୱମ୍ହି ଗୱମ୍ହୀ''ତି ପଦାନି ନ ୱୁତ୍ତାନି। ଅପିଚ ''ଯାଯ ତାଯା''ତିଆଦୀହି ସମାନାଧିକରଣପଦେହି ଯୋଜେତୁଂ ଅଯୁତ୍ତତ୍ତାପି ''ଗାୱେନ ଗୱେନା''ତିଆଦୀନି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଟ୍ଠାନେ ନ ୱୁତ୍ତାନି। ତଥା ହି ''ଯାଯ ତାଯ''ଇଚ୍ଚାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ''ଗାୱେନ ଗୱେନା''ତିଆଦୀନି ନ ଯୋଜେତବ୍ବାନି ଏକନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପତ୍ତା।

କେଚି ପନେତ୍ଥ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – ଯା ତୁମ୍ହେହି ଓକାରନ୍ତତାପକତିକସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ''ଗୋ, ଗାୱୀ, ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ଗୱୋ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ପଦମାଲା ଠପିତା, ସା ''ମାତୁଗାମୋ ଇତ୍ଥୀ ମାତୁଗାମା ଇତ୍ଥିଯୋ''ତି ୱୁତ୍ତସଦିସା ଚ ହୋତୀତି? ତନ୍ନ। ମାତୁଗାମିତ୍ଥୀସଦ୍ଦା ହି ନାନାଲିଙ୍ଗା ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱେନ, ନାନାଧାତୁକା ଚ ଗମୁ ଇସୁଧାତୁୱସେନ, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ଗୋ ଗାୱୀସଦ୍ଦା ଏକଲିଙ୍ଗା ଇତ୍ଥି ଲିଙ୍ଗଭାୱେନ, ଏକଧାତୁକା ଚ ଗମୁଧାତୁୱସେନାତି। ଯଜ୍ଜେୱଂ ଗୋଣସଦ୍ଦସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସାଦେସୱସେନ କଚ୍ଚାଯନେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଦାଦେସତ୍ତଂ ଏକଧାତୁକତ୍ତଞ୍ଚାଗମ୍ମ ତେନାପି ସଦ୍ଧିଂ ମିସ୍ସେତ୍ୱା ପଦମାଲା ୱତ୍ତବ୍ବାତି? ନ, ଗୋଣସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଚ୍ଚନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତା ଅକାରନ୍ତତାପକତିକତ୍ତା ଚ। ତଥା ହି ସୋ ୱିସୁଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଟ୍ଠାନେ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଅଯଂ ପନ ''ଗୋ, ଗାୱୀ, ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ଗୱୋ''ତିଆଦିକା ପଦମାଲା ଓକାରୀକାରନ୍ତପଦାନି ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତାତି ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବା, ଅଥ ଖୋ ୱିକପ୍ପେନ ଗୋସଦ୍ଦତୋ ପରେସଂ ସି ଯୋ ଅଂୱଚନାନଂ ଈକାରିଂକାରାଦେସୱସେନ ୱୁତ୍ତପଦୱନ୍ତତ୍ତା ଓକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପଦମାଲା ଇଚ୍ଚେୱ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବା।

ଇଦାନି ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱସାଧକାନି ସୁତ୍ତପଦାନି ଲୋକିକପ୍ପଯୋଗାନି ଚ କଥଯାମ – ''ସେଯ୍ୟଥାପି ଭିକ୍ଖୱେ ୱସ୍ସାନଂ ପଚ୍ଛିମେ ମାସେ ସରଦସମଯେ କିଟ୍ଠସମ୍ବାଧେ ଗୋପାଲକୋ ଗାୱୋ ରକ୍ଖେଯ୍ୟ, ତା ଗାୱୋ ତତୋ ତତୋ ଦଣ୍ଡେନ ଆକୋଟେଯ୍ୟ।

ଅନ୍ନଦା ବଲଦା ଚେତା, ୱଣ୍ଣଦା ସୁଖଦା ଚ ତା;

ଏତମତ୍ଥଂ ୱସଂ ଞତ୍ୱା, ନାସ୍ସୁ ଗାୱୋ ହନିଂସୁ ତେ।

ସଦ୍ଦା ଗାୱୋ ସମାହରତି। ଗମିସ୍ସନ୍ତି ଭନ୍ତେ ଗାୱୋ ୱଚ୍ଛଗିଦ୍ଧିନିୟୋ’’ତି ଇମାନି ସୁତ୍ତପଦାନି। ‘‘ଗୋସୁ ଦୁୟ୍ହମାନାସୁ ଗତୋ’’ତିଆଦୀନି ପନ ଲୋକିକପ୍ପୟୋଗାନି। ଇତି ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱୋପି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱୋ ୱିୟ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବୋ।

ତତ୍ର ‘‘ଗୋ, ଗାୱୀ, ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ଗୱୋ’’ତିଆଦୀନି କିଞ୍ଚାପି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱେନ ୱୁତ୍ତାନି, ତଥାପି ୟଥାପୟୋଗଂ ‘‘ପଜା ଦେୱତା’’ତିପଦାନି ୱିୟ ଇତ୍ଥିପୁରିସୱାଚକାନେୱ ଭୱନ୍ତି, ତସ୍ମା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ‘‘ସା ଗୋ’’ତି ୱା ‘‘ତା ଗାୱୋ’’ତି ୱା ୱୁତ୍ତେ ଇତ୍ଥିପୁମଭୂତା ସବ୍ବେପି ଗୋଣା ଗହିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ନ ହି ଇଦିସେ ଠାନେ ଏକନ୍ତତୋ ଲିଙ୍ଗଂ ପଧାନଂ, ଅତ୍ଥୋୟେୱ ପଧାନୋ। ‘‘ୱଜେଗାୱୋ ଦୁହନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଗାୱୋ’’ତି ଅୟଂ ସଦ୍ଦୋ ପୁମେପି ୱତ୍ତତି, ତଥାପି ଦୁହନକ୍ରିୟାୟ ପୁମେ ଅସମ୍ଭୱତୋ ଅତ୍ଥୱସେନ ଇତ୍ଥିୟୋ ଞାୟନ୍ତେ। ‘‘ଗାୱୀ ଦୁହନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଲିଙ୍ଗୱସେନ ଅତ୍ଥୱସେନ ଚ ୱଚନତୋ କୋ ସଂସୟମାପଜ୍ଜିସ୍ସତି ୱିଞ୍ଞୂ। ‘‘ତା ଗାୱୋ ଚରନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ୱଚନତୋ କଦାଚି କସ୍ସଚି ସଂସୟୋ ସିୟା ‘‘ନନୁ ଇତ୍ଥିୟୋ’’ତି, ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୱସେନ ପନ ‘‘ତେ ଗାୱୋ ଚରନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସଂସୟୋ ନତ୍ଥି, ଇତ୍ଥିୟୋ ଚ ପୁମାନୋ ଚ ଞାୟନ୍ତେ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗବହୁୱଚନେନ କତ୍ଥଚି ଇତ୍ଥିପୁମସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା। ‘‘ଅଥେତ୍ଥ ସୀହା ବ୍ଯଗ୍ଘା ଚା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ‘‘ଗାୱୀ ଚରତୀ’’ତି ଚ ‘‘ଗାୱିଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ଇତ୍ଥୀ ୱିଞ୍ଞାୟତେ ଗାୱୀସଦ୍ଦେନ ଇତ୍ଥିୟା ଗହେତବ୍ବତ୍ତା । ଲୋକିକପ୍ପୟୋଗେସୁ ହି ସାସନିକପ୍ପୟୋଗେସୁ ଚ ଗାୱୀସଦ୍ଦେନ ଇତ୍ଥୀ ଗୟ୍ହତି। ଏକଚ୍ଚଂ ପନ ସାସନିକପ୍ପୟୋଗଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଗାୱୀ’’ତି, ‘‘ଗାୱି’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ଇତ୍ଥିପୁରିସସାଧାରଣୱଚନମୱୋଚୁମ୍ହା ତଥା ହି ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି ଭିକ୍ଖୱେ ଦକ୍ଖୋ ଗୋଘାତକୋ ୱା ଗୋଘାତକନ୍ତେୱାସୀ ୱା ଗାୱିଂ ୱଧିତ୍ୱା ଚତୁମହାପଥେ ବିଲସୋ ୱିଭଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ଅସ୍ସା’’ତି ପାଠଇ ଦିସ୍ସତି। ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ‘‘ଗାୱୋ’’ତି ଇତ୍ଥିପୁମସାଧାରଣଂ ସଦ୍ଦରଚନଂ କତ୍ୱା ପୁନ ତଦେୱ ଇତ୍ଥିପୁମଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଦ୍ୱାରଂ ପତ୍ତଂ ପତ୍ତଂ ଗାୱି’’ନ୍ତି ରଚିତା ସଦ୍ଦରଚନା ଦିସ୍ସତି।

ଏତ୍ଥ ହି ଗୋଜାତିୟଂ ଠିତା ଇତ୍ଥୀପି ପୁମାପି ‘‘ଗାୱୀ’’ତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱିସେସତୋ ପନ ‘‘ଗାୱୀ’’ତି ଇଦଂ ଇତ୍ଥିୟା ଅଧିୱଚନଂ। ତଥା ହି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପାଠଇପ୍ପଦେସାଦୀସୁ ‘‘ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ବାହିୟଂ ଦାରୁଚୀରିୟଂ ଗାୱୀ ତରୁଣୱଚ୍ଛା ଅଧିପତିତ୍ୱା ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେସୀ’’ତି, ‘‘ଗାୱୁଂ ୱା ତେ ଦେମି, ଗାୱିଂ ୱା ତେ ଦେମୀ’’ତି ଚ ‘‘ତିଣସୀହୋ କପୋତୱଣ୍ଣଗାୱୀସଦିସୋ’’ତି ଚ ପୟୋଗଦସ୍ସନତୋ ଇତ୍ଥୀ କଥିୟତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଗୋସଦ୍ଦେନ ପନ ‘‘ଗୋଦୁହନଂ। ଗଦ୍ଦୁହନଂ। ଗୋଖୀରଂ ଗୋଧନୋ ଗୋରୂପାନି ଚା’’ତି ଦସ୍ସନତୋ ଇତ୍ଥୀପି ପୁମାପି କଥିୟତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ଓକାରନ୍ତସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପଦମାଲାୟଂ ପାଠଇନୟାଦିନିସ୍ସିତୋ ଅତ୍ଥୟୁତ୍ତିନୟୋ ୱୁଚ୍ଚତେ ୱିଞ୍ଞୂନଂ କୋସଲ୍ଲଜନନତ୍ଥଂ –

ସା ଗୋ ଗଚ୍ଛତି, ସା ଗାୱୀ ଗଚ୍ଛତି, ତା ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ଗୱୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଂ ଗାୱଂ, ଗାୱିଂ, ଗୱଂ ପସ୍ସତି, ତା ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ଗୱୋ ପସ୍ସତି। ତାହି ଗୋହି, ଗୋଭି କତଂ। ତାସଂ ଗୱଂ, ଗୁନ୍ନଂ, ଗୋନଂ ଦେତି। ତାହି ଗୋହି, ଗୋଭି ଅପେତି। ତାସଂ ଗୱଂ , ଗୁନ୍ନଂ, ଗୋନଂ ସିଙ୍ଗାନି। ତାସୁ ଗୋସୁ ପତିଟ୍ଠିତଂ। ଭୋତି ଗୋ ତ୍ୱଂ ତିଟ୍ଠ, ଭୋତିୟୋ ଗାୱୋ ଗାୱୀ, ଗୱା ତୁମ୍ହେ ତିଟ୍ଠଥ।

ଅପରୋପି ୱୁଚ୍ଚତେ –

ସା ଗୋ ନଦିଂ ତରନ୍ତୀ ଗଚ୍ଛତି, ସା ଗାୱୀ ନଦିଂ ତରନ୍ତୀ ଗଚ୍ଛତି, ତା ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ଗୱୋ ନଦିଂ ତରନ୍ତୀୟୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଂ ଗାୱଂ, ଗାୱିଂ, ଗୱଂ ନଦିଂ ତରନ୍ତିଂ ପସ୍ସତି, ତା ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ଗୱୋ ନଦିଂ ତରନ୍ତିୟୋ ପସ୍ସତି। ତାହି ଗୋହି, ଗୋଭି ନଦିଂ ତରନ୍ତୀହି କତଂ। ତାସଂ ଗୱଂ, ଗୁନ୍ନଂ, ଗୋନଂ ନଦିଂ ତରନ୍ତୀନଂ ଦେତି। ତାହି ଗୋହି, ଗୋଭି ନଦିଂ ତରନ୍ତୀହି ଅପେତି। ତାସଂ ଗୱଂ, ଗୁନ୍ନଂ, ଗୋନଂ ନଦିଂ ତରନ୍ତୀନଂ ସନ୍ତକଂ। ତାସୁ ଗୋସୁ ନଦିଂ ତରନ୍ତୀସୁ ପତିଟ୍ଠିତନ୍ତି।

ତତ୍ର ୟା ସା ‘‘ଗୋ, ଗାୱୀ, ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ଗୱୋ’’ତିଆଦିନା ଓକାରନ୍ତସ୍ସିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପଦମାଲା ଠପିତା, ସା ‘‘ଗୋ, ଗାୱୋ ଗୱୋ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତସ୍ସ ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ପଦମାଲାତୋ ସୱିସେସା ପଚ୍ଚତ୍ତୋପୟୋଗାଲପନଟ୍ଠାନେ ଚତୁନ୍ନଂ କଞ୍ଞାସଦ୍ଦାନଂ ୱିୟ ଗାୱୀସଦ୍ଦାନଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ୟସ୍ମା ପନାୟଂ ୱିସେସୋ, ତସ୍ମା ଇମସ୍ସ ଓକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଞ୍ଞେସମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ୱିୟ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରତା ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବା, ନ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ୱିୟ ୱିସଦାକାରୱୋହାରତା, ନାପି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନଂ ୱିୟ ଉଭୟମୁତ୍ତାକାରୱୋହାରତା ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ନିଚ୍ଛୟକରଣୀ ଗାଥା ୱୁଚ୍ଚତି –

ଦୁୱିନ୍ନଂ ଧାତୁସଦ୍ଦାନଂ, ୟଥା ଦିସ୍ସତି ନାନତା;

ଗୋସଦ୍ଦାନଂ ତଥା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାୱ ନାନତା।

ତଥା ହି ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଓସେନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଧାତୁସଦ୍ଦାନଂ ୱିସେସୋ ଦିସ୍ସତି। ତଂ ଯଥା?

ଧାତୁ , ଧାତୂ, ଧାତଓୋ। ଧାତୁଂ, ଧାତୂ, ଧାତଓୋ। ଧାତୁନା, ଧାତୂହି, ଧାତୂଭି। ଧାତୁସ୍ସ, ଧାତୂନଂ। ଧାତୁସ୍ମା, ଧାତୁମ୍ହା, ଧାତୂହି, ଧାତୂଭି। ଧାତୁସ୍ସ, ଧାତୂନଂ। ଧାତୁସ୍ମିଂ, ଧାତୁମ୍ହି, ଧାତୂସୁ। ଅଯଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୱିସେସୋ।

ଧାତୁ, ଧାତୂ, ଧାତୁଯୋ। ଧାତୁଂ, ଧାତୂ, ଧାତୁଯୋ। ଧାତୁଯା, ଧାତୂହି, ଧାତୂଭି। ଧାତୁଯା, ଧାତୂନଂ। ଧାତୁଯା, ଧାତୂହି, ଧାତୂଭି। ଧାତୁଯା, ଧାତୂନଂ। ଧାତୁଯା, ଧାତୁଯଂ, ଧାତୂସୁ। ଅଯଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ୱିସେସୋ।

ଯଥା ଚ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଧାତୁସଦ୍ଦାନଂ ୱିସେସୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ତଥା ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଗୋସଦ୍ଦାନଂ ୱିସେସୋ ପଞ୍ଞାଯତେୱ। ଯଥା ଚ ପୁନ୍ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆଯୁସଦ୍ଦାନଂ ''ଆଯୁ, ଆଯୂ, ଆଯଓୋ''ତିଆଦିନା, ''ଆଯୁ, ଆଯୂ, ଆଯୂନୀ''ତିଆଦିନା ଚ ୱିସେସୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଯଥା ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଗୋସଦ୍ଦାନଂ ୱିସେସୋ ପଞ୍ଞାଯତେୱ। ତଥା ହି ୱିସଦାକାରଓୋହାରୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ, ଅୱିସଦାକାରଓୋହାରୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ, ଉଭଯମୁତ୍ତାକାରଓୋହାରୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ।

ଇଦାନି ଇମମେୱତ୍ଥଂ ପାକଟତରଂ କତ୍ୱା ସଙ୍ଖେପତୋ କଥଯାମ – ପୁରିସୋତି ୱିସଦାକାରଓୋହାରୋ, କଞ୍ଞାତି ଅୱିସଦାକାରଓୋହାରୋ, ରୂପନ୍ତି ଉଭଯମୁତ୍ତାକାରଓୋହାରୋ। ପୁରିସୋ ତିଟ୍ଠତି, କଞ୍ଞା ତିଟ୍ଠତି, କଞ୍ଞା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, କଞ୍ଞା ପସ୍ସତି, ଭୋତିଯୋ କଞ୍ଞା ତିଟ୍ଠଥ, ଏୱମେକପଦମସମଂ, ଚତ୍ତାରି ସମାନି। ପୁରିସା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ପୁରିସା ନିସ୍ସଟଂ, ଭୱନ୍ତୋ ପୁରିସା ଗଚ୍ଛଥ। କଞ୍ଞାଯୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, କଞ୍ଞାଯୋ ପସ୍ସତି, ଭୋତିଯୋ କଞ୍ଞାଯୋ ଗଚ୍ଛଥ, ତୀଣି ତୀଣି ସମାନି। ପୁରିସଂ ପସ୍ସତି, କଞ୍ଞଂ ପସ୍ସତି, ଦ୍ୱେ ଅସମାନି। ପୁରିସେ ପସ୍ସତି, ପୁରିସେ ପତିଟ୍ଠିତଂ, ଦ୍ୱେ ସମାନି। ତେନ ପୁରିସେନ କତଂ, ତାଯ କଞ୍ଞାଯ କତଂ, ତାଯ କଞ୍ଞାଯ ଦେତି, ତାଯ କଞ୍ଞାଯ ଅପେତି, ତାଯ କଞ୍ଞାଯ ସନ୍ତକଂ, ତାଯ କଞ୍ଞାଯ ପତିଟ୍ଠିତଂ, ଏକମସମଂ, ପଞ୍ଚ ସମାନି। ଏୱଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ୱିସଦାକାରଓୋହାରତା ଦିସ୍ସତି, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅୱିସଦାକାରଓୋହାରତା ଦିସ୍ସତି। ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗସ୍ସ ପନ ''ରୂପଂ, ରୂପାନି, ରୂପା। ରୂପଂ, ରୂପାନି, ରୂପେ। ଭୋ ରୂପ, ଭୱନ୍ତୋ ରୂପାନି, ରୂପା''ତି ଏୱଂ ତୀସୁ ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗାଲପନଟ୍ଠାନେସୁ ସନିକାରାଯ ୱିସେସାଯ ରୂପମାଲାଯ ୱସେନ ଉଭଯମୁତ୍ତାକାରଓୋହାରତା ଦିସ୍ସତି, ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ସନିକାରାନି ରୂପାନି ସବ୍ବଦା ନ ସନ୍ତି, ଇତି ୱିସଦାକାରଓୋହାରୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ, ଅୱିସଦାକାରଓୋହାରୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ, ଉଭଯମୁତ୍ତାକାରଓୋହାରୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅଯଂ ନଯୋ ''ସବ୍ବା ସତି ହିରୀ, ଯା ଇତ୍ଥୀ ସବ୍ବା ପସନ୍ନା, ତେ ମନୁସ୍ସା ସବ୍ବା ପସନ୍ନା, ପହୂତଂ ସବ୍ବଂ ପଟିଯତ୍ତଂ, ସବ୍ବଂ କୁଲ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସମାନସୁତିକସଦ୍ଦେସୁପି ପଦମାଲାୱସେନ ଲବ୍ଭତେୱ। ଯା ଚ ପନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅୱିସଦାକାରଓୋହାରତା ୱୁତ୍ତା, ସା ଏକଚ୍ଚେସୁପି ସଙ୍ଖ୍ୟାସଦ୍ଦେସୁ ଲବ୍ଭତି। ତଥା ହି ୱୀସତିଆଦଯୋ ନୱୁତିପରିଯନ୍ତା ସଦ୍ଦା ଏକୱଚନନ୍ତା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାତି ୱୁତ୍ତା, ଏତ୍ଥ ''ୱୀସତିଯା''ତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱଚନଂ, ତଥା ''ତିଂସାଯା''ତିଆଦୀନଂ ''ନୱୁତିଯା''ତି ପଦପରିଯନ୍ତାନଂ, ଏୱଂ ୱୀସତିଆଦୀନଂ କଞ୍ଞାସଦ୍ଦସ୍ସେୱ ଅୱିସଦାକାରଓୋହାରତା ଲବ୍ଭତୀତି ଅୱଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଯଦି ଏୱଂ ତିଚତୁସଦ୍ଦେସୁ କଥନ୍ତି? ତିଚତୁସଦ୍ଦା ପନ ଯସ୍ମା ''ତଯୋ ତିସ୍ସୋ ତୀଣି, ଚତ୍ତାରୋ ଚତୁରୋ ଚତସ୍ସୋ ଚତ୍ତାରୀ''ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୋ ରୂପାନି ଅଭିଧେଯ୍ୟଲିଙ୍ଗାନୁଗଭତ୍ତା ଯଥାସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ''ପୁରିସା କଞ୍ଞାଯୋ ଚିତ୍ତାନୀ''ତିଆଦୀହି ୱିସଦାୱିସଦୋଭଯରହିତାକାରଓୋହାରସଙ୍ଖାତେହି ସଦ୍ଦେହି ଯୋଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ପଚ୍ଚେକଲିଙ୍ଗୱସେନ ୱିସଦାୱିସଦୋଭଯରହିତାକାରଓୋହାରାତି ୱତ୍ତୁମରହନ୍ତି।

ସବ୍ବନାମେସୁପି ଅଯଂ ତିୱିଧୋ ଆକାରୋ ଲବ୍ଭତି ରୂପୱିସେସଯୋଗତୋ। କଥଂ? ପୁନ୍ନପୁଂସକୱିସଯେ ''ତସ୍ସ କସ୍ସ'' ଇଚ୍ଚାଦୀନି ସବ୍ବାନି ସବ୍ବନାମିକରୂପାନି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠିଯନ୍ତାନି ଭୱନ୍ତି, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱିସଯେ ''ତସ୍ସା କସ୍ସା'' ଇଚ୍ଚାଦୀନି ସବ୍ବନାମିକରୂପାନି ତତିଯାଚତୁତ୍ଥୀପଞ୍ଚମୀଛଟ୍ଠୀସତ୍ତମିଯନ୍ତାନି ଭୱନ୍ତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବନାମତ୍ତେପି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅୱିସଦାକାରଓୋହାରତା ଏକନ୍ତତୋ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ପନ ସୁଲଭାନି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀରୂପାନି ଅନାହରିତ୍ୱା ସୁଦୁଲ୍ଲଭଭାୱେନ ତତିଯାପଞ୍ଚମୀସତ୍ତମୀରୂପାନି ସାସନତୋ ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେସ୍ସାମ ଭଗୱତୋ ପାୱଚନେ ନିକ୍କଙ୍ଖଭାୱେନ ସୋତୂନଂ ପରମସଣ୍ହସୁଖୁମଞ୍ଞାଣାଧିଗମତ୍ଥଂ। ତଂ ଯଥା? ''ଆଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ଯେନ ସା କୁମାରିକା ତେନୁପସଙ୍କମି, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତସ୍ସା କୁମାରିକାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଏକୋ ଏକାଯ ରହୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଆସନେ ଅଲଂକମ୍ମନୀଯେ ନିସଜ୍ଜଂ କପ୍ପେସୀ''ତି। ଏତ୍ଥ ''ତସ୍ସା''ତି ତତିଯାଯ ରୂପଂ, ''ତସ୍ସା''ତି ତତିଯାଯ ରୂପେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ''ସବ୍ବସ୍ସା କତରିସ୍ସା''ତିଆଦୀନି ତତିଯାରୂପାନି ପାଠେଇଯଂ ଅନାଗତାନିପିଦିଟ୍ଠାନିଯେୱ ନାମ ତେସଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସମାନଗତିକତ୍ତା, ଦିଟ୍ଠେନ ଚ ଅଦିଟ୍ଠସ୍ସପି ଯୁତ୍ତସ୍ସ ଗହେତବ୍ବତ୍ତା। ''କସ୍ସାହଂ କେନ ହାଯାମୀ''ତି ଏତ୍ଥ ''କସ୍ସା''ତି ପଞ୍ଚମିଯା ରୂପଂ, ''କସ୍ସା''ତି ପଞ୍ଚମିଯା ରୂପେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ''ସବ୍ବସ୍ସା କତରିସ୍ସା''ତିଆଦୀନି ପଞ୍ଚମିଯା ରୂପାନି ପାଠେଇଯଂ ଅନାଗତାନିପି ଦିଟ୍ଠାନିଯେୱ ନାମ।

‘‘ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱେସାଲିଯଂ ମହାୱନେ ମକ୍କଟିଂ ଆମିସେନ ଉପଲାପେତ୍ୱା ତସ୍ସା ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱତି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତରିସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ହୋତୀ’’ତି ଚ ଏତ୍ଥ ‘‘ତସ୍ସା ଅଞ୍ଞତରିସ୍ସା’’ତି ଚ ସତ୍ତମିଯା ରୂପଂ, ତସ୍ମିଂ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସା କତରିସ୍ସା’’ତିଆଦୀନି ସତ୍ତମିଯା ରୂପାନି ପାଠଇଯଂ ଅନାଗତାନିପି ଦିଟ୍ଠାନିଯେୱ ନାମାତି।

ନନୁ ଚ ଭୋ ‘‘ତସ୍ସା କୁମାରିକାଯ ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ତସ୍ସା’’ତି ଇଦଂ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ତାଯା’’ତି ହିସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ, ତଥା ‘‘କସ୍ସାହଂ କେନ ହାଯାମୀ’’ତି ଇଦମ୍ପି ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘କାଯା’’ତି ହିସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅଞ୍ଞତରିସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ଅଞ୍ଞତରିସ୍ସା’’ତି ଇଦଂ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅଞ୍ଞତରିସ୍ସ’’ନ୍ତି ହିସ୍ସ ଅତ୍ଥୋତି? ତନ୍ନ, ଈଦିସେସୁ ଚୁଣ୍ଣିଯପଦୱିସଯେସୁ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସସ୍ସ ଅନିଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା। ନନୁ ଚ ଭୋ ଚୁଣ୍ଣିଯପଦୱିସଯେପି ‘‘ସଙ୍ଘେ ଗୋତମି ଦେହୀ’’ତିଆଦୀସୁ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି ଗରୂତି? ସଚ୍ଚଂ, ତଥାପି ତାଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ଦ୍ୱେ ଅଧିପ୍ପାଯା ଭୱନ୍ତି ଆଧାରପଟିଗ୍ଗାହକଭାୱେନ ଭୁମ୍ମସମ୍ପଦାନାନମିଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା। ତଥା ହି ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେଥା’’ତି ୱତ୍ତୁକାମସ୍ସ ସତୋ ‘‘ସଙ୍ଘେ ଦେଥା’’ତି ୱଚନଂ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ଯୁଜ୍ଜତିଯେୱ। ତଥା ‘‘ସଙ୍ଘେ ଦେଥା’’ତି ୱତ୍ତୁକାମସ୍ସପି ସତୋ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେଥା’’ତି ୱଚନମ୍ପି ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ଯୁଜ୍ଜତିଯେୱ, ଯଥା ପନ ଅଲାବୁ ଲାବୁସଦ୍ଦେସୁ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁପି ‘‘ଲାବୂନି ସୀଦନ୍ତି ସିଲା ପ୍ଲୱନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଛନ୍ଦାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଅକାରଲୋପୋ ହୋତୀତି ଅକ୍ଖରଲୋପୋ ବୁଦ୍ଧିଯା କରିଯତି। ତଥା ‘‘ସଙ୍ଘେ ଗୋତମି ଦେହୀ’’ତିଆଦୀସୁପି ବୁଦ୍ଧିଯା ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସସ୍ସ ପରିକପ୍ପନଂ କତ୍ୱା ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ୱିପଲ୍ଲାସତ୍ଥମିଚ୍ଛନ୍ତି ଆଚରିଯା। ତସ୍ମା ‘‘ସଙ୍ଘେ ଗୋତମି ଦେହି। ୱେସ୍ସନ୍ତରେ ୱରଂ ଦତ୍ୱା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସୋ ଯୁତ୍ତୋ ‘‘ତସ୍ସା କୁମାରିକାଯା’’ତିଆଦୀସୁ ପନ ନ ଯୁତ୍ତୋ, ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସୋ ଚ ନାମ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ‘‘ନେୱ ଦାନଂ ୱିରମିସ୍ସ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଗାଥାସୁ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ।

ତଥାପି ୱଦେଯ୍ୟ ଯା ସା ତୁମ୍ହେହି ‘‘ତସ୍ସା ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱତୀ’’ତି ପାଠଇ ଆଭତା, ନ ସା ସତ୍ତମୀପଯୋଗା। ‘‘ତସ୍ସା’’ତି ହି ଇଦଂ ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତପଦଂ ‘‘ତସ୍ସାମକ୍କଟିଯାଅଙ୍ଗଜାତେ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱତୀ’’ତି ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋତି? ତନ୍ନ, ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ତସ୍ସାତି ଭୁମ୍ମୱଚନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ – ଅଟ୍ଠକଥାଯଂଯେୱ ‘‘ତସ୍ସା ଚ ସିକ୍ଖାଯ ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ ସିକ୍ଖତି, ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦେ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ସିକ୍ଖତୀ’’ତି ଇମସ୍ମିଂ ପଦେସେ ‘‘ତସ୍ସା’’ତି ଭୁମ୍ମୱଚନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି। ନନୁ ଚ ଭୋ ତତ୍ଥାପି ‘‘ତସ୍ସା’’ତି ଇଦଂ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ସାମିୱଚନନ୍ତି? ‘‘ଅତିୱିଯ ତ୍ୱଂ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସନଯେ କୁସଲୋସି, ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସିକୋ ନାମା’’ତି ଭୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଯୋ ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି ୱୁତ୍ତପାଠଇମ୍ପି ଉଲ୍ଲଙ୍ଘସି, ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନମ୍ପି ଉଲ୍ଲଙ୍ଘସି, ଅପରମ୍ପି ତେ ନିଦ୍ଦେସପାଠଇଂ ଆହରିସ୍ସାମ। ସଚେ ତ୍ୱଂ ପଣ୍ଡିତଜାତିକୋ, ସଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଗମିସ୍ସସି। ସଚେ ଅପଣ୍ଡିତଜାତିକୋ, ଅତ୍ତନୋ ଗାହଂ ଅମୁଞ୍ଚନ୍ତୋଯେୱ ସଞ୍ଞତ୍ତିଂ ନ ଗମିସ୍ସତି, ସାସନେ ଚିତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ସୁଣୋହୀତି। ‘‘ତସ୍ମା ହି ସିକ୍ଖେଥ ଇଧେୱ ଜନ୍ତୂ’’ତି ଇମିସ୍ସା ପାଠଇଯା ଅତ୍ଥଂ ନିଦ୍ଦିସନ୍ତେନ ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦେନ ସତ୍ଥୁକପ୍ପେନ ଅଗ୍ଗସାୱକେନ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ‘‘ଇଧାତି ଇମିସ୍ସା ଦିଟ୍ଠିଯା ଇମିସ୍ସା ଖନ୍ତିଯା ଇମିସ୍ସା ରୁଚିଯା ଇମସ୍ମିଂ ଆଦାଯେ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମେ’’ତି ଏୱଂ ‘‘ଇମିସ୍ସା’’ତି ପଦଂ ଭୁମ୍ମୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ‘‘ଇଧା’’ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୱାଚକତ୍ତା ସତ୍ତମିଯା ରୂପନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଇତି ‘‘ଇମିସ୍ସା’’ତି ସତ୍ତମିଯା ରୂପେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସା କତରିସ୍ସା’’ତିଆଦୀନି ସତ୍ତମିଯା ରୂପାନି ପାଠଇଯଂ ଅନାଗତାନିପି ଦିଟ୍ଠାନିଯେୱ ନାମ।

ଅପରମ୍ପି ତେ ସବ୍ବଲୋକାନୁକମ୍ପକେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁନା ଆହଚ୍ଚଭାସିତଂ ପାଠଇଂ ଆହରିସ୍ସାମ, ଚିତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ସୁଣୋହି, ‘‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଭିକ୍ଖୱେ ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ଏକିସ୍ସା ଲୋକଧାତୁଯା ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଦ୍ୱେ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଏକିସ୍ସା’’ତି ଇଦଂ ସତ୍ତମିଯା ରୂପଂ। ଏୱଂ ‘‘ଏକିସ୍ସା’’ତି ସତ୍ତମିଯା ରୂପେ ଦିଟ୍ଠେଯେୱ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସା କତରିସ୍ସା’’ତିଆଦୀନି ସତ୍ତମିଯା ରୂପାନି ପାଠଇଯଂ ଅନାଗତାନିପି ଦିଟ୍ଠାନିଯେୱ ନାମ। ନ ହି ସବ୍ବଥାପି ୱୋହାରା ସରୂପତୋ ପାଠଇଆଦୀସୁ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତିଯେୱ। ଅତ୍ରିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ତସ୍ସା’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ ସଦ୍ଦା, ‘‘ତାଯ’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ ୱିଯ;

ଞେଯ୍ୟା ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ, ତତିଯାଦୀସୁ ଧୀମତା।

ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ପନ ନାଦୀନଂ, ହୋତି ସବ୍ବପଦେସତୋ;

‘‘ତସ୍ସା କସ୍ସା’’ତିଆଦୀନି, ଭୱନ୍ତି ତତିଯାଦିସୁ।

ଅତ୍ର ପନାଯଂ ପାଠଇନଯୱିଭାୱନା ଅଟ୍ଠକଥାନଯୱିଭାୱନା ଚ – ତସ୍ସା କଞ୍ଞାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସା କଞ୍ଞାଯ କତଂ, ତସ୍ସା କଞ୍ଞାଯ ଦେତି, ତସ୍ସା କଞ୍ଞାଯ ଅପେତି, ତସ୍ସା କଞ୍ଞାଯ ଅଯଂ କଞ୍ଞା ହୀନା, ତସ୍ସା କଞ୍ଞାଯ ଅଯଂ କଞ୍ଞା ଅଧିକା, ତସ୍ସା କଞ୍ଞାଯ ସନ୍ତକଂ, ତସ୍ସା କଞ୍ଞାଯ

ପତିଟ୍ଠିତନ୍ତି। ଦୁଲ୍ଲଭାୟଂ ନୀତି ସାଧୂକଂ ଚିତ୍ତିଂ କତ୍ୱା ପରିୟାପୁଣିତବ୍ବା ସାସନସ୍ସ ଚିରଟ୍ଠିତତ୍ଥଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ପାଠଇଅଟ୍ଠକଥାନୟାନୁସାରେନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରତା ଞାତବ୍ବା।

ଏୱଂ ପନ ଞତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞୁଜାତିନା "ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗୋସଦ୍ଦାନଂ ରୂପମାଲାୱିସେସେନ ଲିଙ୍ଗନାନତ୍ତଂ ହୋତୀ"ତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥାୱଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଗୋସଦ୍ଦୋ ହି "ପୁରିସୋ ମାତୁଗାମୋ ଓରୋଧୋ ଆପୋ ସତ୍ଥା"ତିଆଦୟୋ ୱିୟ ନ ନିୟୋଗା ୱିସଦାକାରୱୋହାରୋ, ନାପି "କଞ୍ଞା ରତ୍ତି ଇତ୍ଥୀ"ତିଆଦୟୋ ୱିୟ ନିୟୋଗା ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରୋ। ତଥା ହି ଅୟଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱେ ଧାତୁସଦ୍ଦୋ ୱିୟ ୱିସଦାକାରୱୋହାରୋ, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱେ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରୋ । ଇତି ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ସୋତୂନଂ ଞାପନେନ ପରମସଣ୍ହସୁଖୁମଞାଣପ୍ପଟିଲାଭତ୍ଥଂ "ଗୋ, ଗାୱୀ ଗାୱୋ। ଗାୱିଂ, ଗୱୋ"ତିଆଦିନା ଓକାରନ୍ତସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଆୱେଣିକା ନାମିକପଦମାଲା ୱୁତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ପନ "ଗାୱି"ନ୍ତି ଏକକ୍କତ୍ତୁମାଗତଂ, "ଗୋ ଗୋହୀ"ତିଆଦୀନି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, "ଗାୱୋ ଗାୱୀ ଗାୱ"ନ୍ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, "ଗାୱିୟା"ତି ପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ଏୱମେତ୍ଥ ପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଆଗତପଦାନଂ ୱସେନ ଅୱିସଦାକାରୋ ଦିସ୍ସତୀତି ଇଦଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଇମଞ୍ହି ନୟଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ନତ୍ଥି ଅଞ୍ଞୋ ନୟୋ ଯେନ ଗୋସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ସିୟା। ତସ୍ମା ଇଦମେୱ ଅମ୍ହାକଂ ମତଂ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ। ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସଙ୍ଖାତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଗୋସଦ୍ଦାନଂ ରୂପମାଲାୟ ନିବ୍ବିସେସତଂ ୱଦନ୍ତାନଂ ପନ ଆଚରିୟାନଂ ମତଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତମାନେନ ଗୋସଦ୍ଦେନି'ତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ରୂପମାଲାୟ ସଦିସତ୍ତେ ସତି ମାତୁଗାମସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୟୋ ସମଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱପରିକପ୍ପନଂ ୱିୟ ହୋତୀତି ନ ସାରତୋ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ଥ ପନ କିଞ୍ଚି ଲିଙ୍ଗସଂସନ୍ଦନଂ କଥୟାମ – ହେଟ୍ଠା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୟଂ "ଗାୱୁଂ ଗାୱଂ ଗାୱେନା"ତିଆଦୀନି ଏକକ୍ଖତ୍ତୁମାଗତାନି, "ଗୋ ଗୋହୀ"ତିଆଦୀନି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, "ଗାୱୋ ଗୱୋ ଗୱ"ନ୍ତି ଇମାନି ପନ "ସତ୍ଥା ରାଜା"ତିଆଦୀନି ୱିୟ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ପନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ଆଗତପଦାନି ନ ସନ୍ତି। ତଦଭାୱତୋ ୱିସଦାକାରୋ ଦିସ୍ସତି। ପୁରିସସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୟମ୍ପି "ପୁରିସୋ ପୁରିସ"ନ୍ତିଆଦୀନି ଏକକ୍ଖତ୍ତୁମାଗତାନି, "ପୁରିସେ"ତିଆଦୀନି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, "ପୁରିସା"ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ। ଏୱଂ ୱିସଦାକାରୋ ଦିସ୍ସତି। ଆକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ପନ "କଞ୍ଞ"ନ୍ତିଆଦୀନି ଏକକ୍ଖତ୍ତୁମାଗତାନି, "କଞ୍ଞାହୀ"ତିଆଦୀନି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, "କଞ୍ଞାୟୋ"ତିଆଦୀନି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, "କଞ୍ଞା"ତି ଇଦଂ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ, "କଞ୍ଞାୟା"ତି ଇଦଂ ପନ ପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁଂ। ଏୱଂ ଅୱିସଦାକାରୋ ଦିସ୍ସତି। ଆକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସତୁ "ସତ୍ଥରୀ"ତିଆଦୀନି ଏକକ୍ଖତ୍ତୁମାଗତାନି, "ସତ୍ଥୁ"ତିଆଦୀନି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, "ସତ୍ଥା"ତିଆଦୀନି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, ଏୱଂ ୱିସଦାକାରୋ ଦିସ୍ସତି। ଇମିନା ନୟେନ ସବ୍ବାସୁପି ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପଦମାଲାସୁ ୱିସଦାକାରୋ ଚ ଅୱିସଦାକାରୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗସ୍ସ ପନ ନାମିକପଦମାଲାୟଂ "ଚିତ୍ତେନା"ତିଆଦୀନି ଏକକ୍ଖତ୍ତୁମାଗତାନି, "ଚିତ୍ତ"ନ୍ତିଆଦୀନି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ, "ଚିତ୍ତାନୀ"ତି ଇଦଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଆଗତଂ। ଅଟ୍ଠି ଆୟୁସଦ୍ଦାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏତ୍ଥ ଉଭୟମୁତ୍ତାକାରୋ ଦିସ୍ସତି। କିଞ୍ଚାପେତ୍ଥ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା ଆଗତପଦାନଂ ଅଭାୱତୋ ୱିସଦାକାରୋ ଉପଲକ୍ଖୀୟମାନୋ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ଯସ୍ମା "ଚିତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠି ଆୟୁ"ତିଆଦୀନି ନପୁଂସକାନି "ଗଚ୍ଛଂ ଅଗ୍ଗି ଭିକ୍ଖୁ"ତିଆଦୀନଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ନୟେନ ଅପ୍ପୱତ୍ତନତୋ ୱିସଦାକାରଞ୍ଚ, "ରତ୍ତି ଯାଗୁ"ତିଆଦୀନଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ନୟେନ ଅପ୍ପୱତ୍ତନତୋ ଅୱିସଦାକାରଞ୍ଚ ଉଭୟମନୁପଗମ୍ମ ୱିସେସତୋ "ଚିତ୍ତଂ, ଚିତ୍ତାନି, ଚିତ୍ତା। ଚିତ୍ତଂ, ଚିତ୍ତାନି, ଚିତ୍ତେ"ତିଆଦିନା ସନିକାରାୟ ରୂପମାଲାୟ ରୂପୱନ୍ତାନି ଭୱନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେସମାକାରୋ ଉଭୟମୁତ୍ତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ତିୱିଧୋପାୟଂ ଆକାରୋ ସକ୍କଟଭାସାସୁ ନ ଲବ୍ଭତି। ତେନେସ ସଦ୍ଦେସୁପି ବ୍ୟାକରଣସତ୍ଥେସୁ ନ ୱୁତ୍ତୋ। ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ପନ ମୂଲଭାସାଭୂତାୟ ଜିନେରିତାୟ ମାଗଧିକାୟ ସଭାୱନିରୁତ୍ତିୟା ଲବ୍ଭତି। ତଥା ହି ଅୟଂ ନିରୁତ୍ତିମଞ୍ଜୂସାୟଂ ୱୁତ୍ତୋ –

କିଂ ପନେତଂ ଲିଙ୍ଗଂ ନାମ? କେଚି ତାୱ ୱଦନ୍ତି –

"ଥନକେସୱତୀ ଇତ୍ଥୀ, ମସ୍ସୁୱା ପୁରିସୋ ସିୟା। ଉଭିନ୍ନମନ୍ତରଂ ଏତଂ, ଇତରୋ'ଭୟମୁତ୍ତକୋ'ତି

ୱୁତ୍ତୱା ୱିସିଟ୍ଠା ଥନକେସାଦୟୋ ଲିଙ୍ଗ"ନ୍ତି, ଏତଂ ନ ସବ୍ବତ୍ଥ, ଗଙ୍ଗାସାଲାରୁକ୍ଖାଦୀନଂ ଥନାଦିନା ସମ୍ବନ୍ଧାଭାୱତୋ।

ଅପରେ ୱଦନ୍ତି – "ନ ଲିଙ୍ଗଂ ନାମ ପରମତ୍ଥତୋ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥି, ଲୋକସଙ୍କେତରୂଳ୍ହୋ ପନ ୱୋହାରୋ ଲିଙ୍ଗଂ ନାମା"ତି। ଇଦମେତ୍ଥ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ। ସବ୍ବଲିଙ୍ଗିକୋପି ସଦ୍ଦୋ ହୋତି ତଟଂ ତଟୀ ତଟୋତି। ଯଦି ଚ ପରମତ୍ଥତୋ ଲିଙ୍ଗଂ ନାମ ସିୟା, କଥଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିରୁଦ୍ଧାନଂ ତେସଂ ଏକତ୍ଥ ସମାୱେସୋ ଭୱତି, ତସ୍ମା ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ, ୱିସଦାକାରୱୋହାରୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ, ଉଭୟମୁତ୍ତାକାରୱୋହାରୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ପନ ନାମିକପଦମାଲାସଙ୍ଖାତପବନ୍ଧୱସେନେୱ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରାଦିତା ଗହେତବ୍ବା, ନ ଏକେକପଦୱସେନ। ତଥା ହି ''କଞ୍ଚ୍ଛା ପୁରିସୋ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ, ''କଞ୍ଚ୍ଛାଯୋ ପୁରିସା ଚିତ୍ତାନୀ''ତି ଚ ଏୱମାଦିକସ୍ସ ଏକେକପଦସ୍ସ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରାଦିତା ନ ଦିସ୍ସତି। ଯସ୍ମା ପନ ପବନ୍ଧୱସେନ ୱିସଦାକାରୱୋହାରାଦିଭାୱେ ସିଦ୍ଧେଯେୱ ସମୁଦାଯାୱଯୱତ୍ତା ଏକେକପଦସ୍ସପି ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରାଦିତା ସିଜ୍ଝତେୱ।

କେଚି ପନ ନାମିକପଦମାଲାସଙ୍ଖାତଂ ପବନ୍ଧଂ ଅପରାମସିତ୍ୱା ଏକେକପଦୱସେନେୱ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରାଦିକଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା ''ଯଦି ଏକେକପଦସ୍ସେୱ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରାଦିତା ସିଯା, ଏୱଂ ସନ୍ତେ 'କଞ୍ଚ୍ଛା ପୁରିସା ସଦ୍ଧା ଗୁଣୱା ରାଜା'ତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ଆକାରସୁତିୱସେନ, 'ପୁରିସୋ ସଦ୍ଧାରୋ କଞ୍ଚ୍ଛାଯୋ'ତିଆଦୀନଂ ପନ ଓକାରସୁତିୱସେନ, 'ଚିତ୍ତଂ ପୁରିସଂ କଞ୍ଚ୍ଛ'ନ୍ତିଆଦୀନଂ ଅନୁସାରସୁତିୱସେନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମାନସୁତିସନ୍ଥୱା କଥଂ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରାଦିତା ସିଯା''ତି? କିଞ୍ଚାପି ତେ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ ''ସିଯା ଏୱ, ନାନତ୍ତଂ ପନ ତେସଂ ଦୁପ୍ପଟିୱେଧ''ନ୍ତି। ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା ''ମା ତୁମ୍ହେ ଏୱମୱଚୁତ୍ଥ, ଦୁଜ୍ଜାନତରମ୍ପି ନିଜାନଂ କଥନସମତ୍ଥଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିସ୍ସାଯ ଜାନନ୍ତି, ତସ୍ମା ସୁଟ୍ଠୁ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ୱଦେଥା''ତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ତତୋ ଉତ୍ତରି ତେ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା ''ବୋଧିସଦ୍ଦୋ ଆଯୁସଦ୍ଦୋ ଚ କତରଲିଙ୍ଗୋ''ତି। ତେ ଜାନନ୍ତା ଏୱଂ ୱକ୍ଖନ୍ତି ''ବୋଧିସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ଚେୱ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ ଚ, ଆଯୁସଦ୍ଦୋ ଚ ପନ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ଚ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ ଚାତି ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗା ଏତେ ସଦ୍ଦା''ତି। ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା ''ଯଦି ବୋଧିସଦ୍ଦୋ ଚ ଆଯୁସଦ୍ଦୋ ଚ ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗା ଏତେ ସଦ୍ଦା, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବୋଧିସଦ୍ଦାନଂ ଏକପଦଭାୱେନ ୱୱତ୍ଥିତାନଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତସମାନସୁତିକାନଂ କଥଂ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରତା ଚ ୱିସଦାକାରୱୋହାରତା ଚ ସିଯା, କଥଞ୍ଚ ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆଯୁସଦ୍ଦାନଂ ଏକପଦଭାୱେନ ୱୱତ୍ଥିତାନଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତସମାନସୁତିକାନଂ ଉଭଯମୁତ୍ତାକାରୱୋହାରତା ଚ ୱିସଦାକାରୱୋହାରତା ଚ ସିଯା''ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ତେ ଅଦ୍ଧା କିଞ୍ଚି ଉତ୍ତରି ଅପସ୍ସନ୍ତା ନିରୁତ୍ତରା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ସଦ୍ଦସତ୍ଥୱିଦୂ ପନ ସଦ୍ଦସତ୍ଥତୋ ନଯଂ ଗହେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତି –

''ଏସେ'ସା ଏତ'ମିତି ଚ,

ପସିଦ୍ଧି ଅତ୍ଥେସୁ ଯେସୁ ଲୋକସ୍ସ;

'ଥୀପୁମନପୁଂସକାନୀ'ତି,

ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ ତାନି ନାମାନୀ''ତି।

ତେସଂ କିର ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ – ''ଏସୋ ପୁରିସୋ, ଏସୋ ମାତୁଗାମୋ, ଏସୋ ରାଜା, ଏସା ଇତ୍ଥୀ, ଏସା ଲତା, ଏତଂ ନପୁଂସକଂ, ଏତଂ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି ଏୱଂ ପୁରିସାଦୀସୁ ଯେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଲୋକସ୍ସ ''ଏସୋ ଏସା ଏତ''ନ୍ତି ଚ ପସିଦ୍ଧି ହୋତି, ତେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ତାନି ନାମାନି ''ପୁମିତ୍ଥିନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତଂଦ୍ୱାରେନ ଅଞ୍ଞାନିପୀତି। ଏୱଂ ୱଦନ୍ତେହି ତେହି ''ଇମିନା ନାମ ଆକାରେନ 'ଏସୋ ଏସା ଏତ'ନ୍ତି ନାମାନି ଅଞ୍ଞାନି ଚ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାଦିନାମଂ ଲଭନ୍ତୀ''ତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ ନ ଦସ୍ସିତୋ, ସଦ୍ଦସ୍ମନଯଞ୍ଞୂହି ପନ ନେରୁତ୍ତିକେହି ଦସ୍ସିତୋ ''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗ''ନ୍ତିଆଦିନା।

କେଚି ପନ ''ଅୱିସଦାକାରାନଂ ଅତ୍ଥାନଂ ୱାଚକୋ ୱୋହାରୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗ''ନ୍ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଦି ହି ଅୱିସଦାକାରାନଂ ଅତ୍ଥାନଂ ୱାଚକୋ ୱୋହାରୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ମାତୁଗାମକଲତ୍ତକନ୍ତକଣ୍ଟକଗୁମ୍ବାଦଯୋପି ୱୋହାରା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନି ସିଯୁଂ ଅୱିସଦାକାରତ୍ତା ତଦତ୍ଥାନଂ। ଯଦି ପନ ୱିସଦାକାରାନଂ ଅତ୍ଥାନଂ ୱାଚକୋ ୱୋହାରୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ''ଦେୱତା ସଦ୍ଧା ଞାଣ''ମିଚ୍ଚାଦଯୋପି ୱୋହାରା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନି ସିଯୁଂ ୱିସଦାକାରତ୍ତା ତଦତ୍ଥାନଂ। ଅଥ ୱା ଯଦି ଅୱିସଦାକାରାନଂ ଅତ୍ଥାନଂ ୱାଚକୋ ୱୋହାରୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ, ୱିସଦାକାରାନଂ ପନତ୍ଥାନଂ ୱାଚକୋ ୱୋହାରୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଏକସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ଏକକ୍ଖଣେ ଦ୍ୱୀହି ଲିଙ୍ଗେହି ନ ୱତ୍ତବ୍ବତା ସିଯା –

''ଅତ୍ଥକାମୋସି ମେ ଯକ୍ଖ, ହିତକାମାସି ଦେୱତେ;

କରୋମି ତେ ତଂ ୱଚନଂ, ତ୍ୱଂସି ଆଚରିଯୋ ମମା''ତି।

ଯଦି ଚ ଉଭଯମୁତ୍ତାକାରାନଂ ଅତ୍ଥାନଂ ୱାଚକୋ ୱୋହାରୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଉଭଯମୁତ୍ତାକାରାନଂ ଅତ୍ଥାନଂ ତିଣରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ''ଇଦଂ ନାମା''ତି ନିଯମାଭାୱତୋ ଲିଙ୍ଗୱଚନଂ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ସିଯା। ଅପିଚ ''ପଞ୍ଚ୍ଛାରତନଂ। ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ସାୱକଯୁଗ''ନ୍ତି ଚ ଆଦିନା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱଚନେନ ତଦତ୍ଥାନମ୍ପି ଉଭଯମୁତ୍ତାକାରତା ୱୁତ୍ତା ସିଯା। ଅପିଚ ଏକମ୍ପି ତୀରଂ ''ତଟଂ ତଟୀ ତଟୋ''ତି ତୀହି ଲିଙ୍ଗେହି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା।

ଏକମ୍ପି ଚ ଞାଣଂ ‘‘ପଞ୍ଚଞ୍ଚାଣଂ ପଞ୍ଚଞ୍ଚା ପଜାନନା ଅମୋହୋ’’ତିଆଦିନା ଟୀହି ଲିଙ୍ଗେହି ନ ୱତ୍ତଙ୍ଗଂ ସିଯା, ତସ୍ମା ଟଂ ନଯଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତୋୟେୱ ନଯୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ଲୋକସ୍ମିଞ୍ହି ଇତ୍ଥୀନଂ ହେଟ୍ଠିମକାଯୋ ୱିସଦୋ ହୋତି, ଉପରିମକାଯୋ ଅୱିସଦୋ, ଉରମଂସଂ ଅୱିସଦଂ, ଗମନାଦୀନିପି ଅୱିସଦାନି । ଇତ୍ଥିଯୋ ହି ଗଚ୍ଛମାନା ଅୱିସଦଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତିଟ୍ଠମାନା ନିପଜ୍ଜମାନା ନିସୀଦମାନା ଖାଦମାନା ଭୁଞ୍ଜମାନା ଅୱିସଦଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ପୁରିସମ୍ପି ହି ଅୱିସଦଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ମାତୁଗାମୋ ୱିଯ ଗଚ୍ଛତି ତିଟ୍ଠତି ନିପଜ୍ଜତି ନିସୀଦତି ଖାଦତି ଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଇତି ଯଥା ଇତ୍ଥିଯୋ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଅୱିସଦାକାରା, ତଥା ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ସୱିଞ୍ଞାଣକସ୍ସ ୱା ଅୱିଞ୍ଞାଣକସ୍ସ ୱା ଅତ୍ଥସ୍ସ ଯେ ୱୋହାରା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଅୱିସଦାକାରା, ତେୟେୱ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନି ନାମ ଭୱନ୍ତି। ଟଂ ଯଥା? ‘‘କଞ୍ଞା ଦେୱତା ଧୀତଲିକା ଦୁଦ୍ଧା ସଦ୍ଧା ରତ୍ତି ଇତ୍ଥୀ ଯାଗୁ ୱଧୂ’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନି। ପୁରିସାନଂ ପନ ହେଟ୍ଠିମକାଯୋ ଅୱିସଦୋ ହୋତି, ଉପରିମକାଯୋ ୱିସଦୋ, ଉରମଂସଂ ୱିସଦଂ, ଗମନାଦୀନିପି ୱିସଦାନି ହୋନ୍ତି। ପୁରିସା ହି ଗଚ୍ଛମାନା ୱିସଦଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତିଟ୍ଠମାନା ନିପଜ୍ଜମାନା ନିସୀଦମାନା ଖାଦମାନା ଭୁଞ୍ଜମାନା ୱିସଦଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ଇତ୍ଥିମ୍ପି ହି ଗମନାଦୀନି ୱିସଦାନି କୁରୁମାନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ପୁରିସୋ ୱିଯ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତି। ଇତି ଯଥା ପୁରିସା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ୱିସଦାକାରା, ତଥା ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ସୱିଞ୍ଞାଣକସ୍ସ ୱା ଅୱିଞ୍ଞାଣକସ୍ସ ୱା ଅତ୍ଥସ୍ସ ଯେ ୱୋହାରା ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ୱିସଦାକାରା, ତେୟେୱ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନି ନାମ ଭୱନ୍ତି। ଟଂ ଯଥା? ‘‘ପୁରିସୋ ମାତୁଗାମୋ ଓରୋଧୋ ଆପୋ ରୁକ୍ଖୋ ମୋହୋ ସଦ୍ଧୋ’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନି। ଯଥା ଚ ପନ ନପୁଂସକା ଉଭଯମୁତ୍ତାକାରା, ତଥା ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ସୱିଞ୍ଞାଣକସ୍ସ ୱା ଅୱିଞ୍ଞାଣକସ୍ସ ୱା ଅତ୍ଥସ୍ସ ଯେ ୱୋହାରା ଉଭଯମୁତ୍ତାକାରା, ତେୟେୱ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନି ନାମ ଭୱନ୍ତି। ଟଂ ଯଥା? ‘‘ଚିତ୍ତଂ ରୂପଂ ଇତ୍ଥାଗାରଂ କଲତ୍ତଂ ନାଟକଂ ରତନଂ ଞାଣଂ ଅଟ୍ଠି ଆଯୁ’’ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନି। ଇଚ୍ଚେୱଂ ନାମିକାନଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ୱୋହାରାନଂ –

ୱିସଦାୱିସଦାକାରା, ଆକାରୋ’ଭଯମୁତ୍ତକୋ;

ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ଏତଂ, ଞେଯ୍ୟଂ ସ୍ୱାଦିସ୍ସବନ୍ଧତୋ।

ଇଦଂ ଠାନଂ ଦୁଦ୍ଦିନିୱିଞ୍ଞଂ ମହାୱନଗହନଂ ନିଗ୍ଗୁମ୍ଭଂ ନିଜଟଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସିତଂ ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବଂ। ଇତି ସବ୍ବେସଂ ନାମିକପଦାନଂ ପବନ୍ଧନିସ୍ସିତେନ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରାଦିଭାୱେନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାଦିଭାୱସ୍ସ ସମ୍ଭୱତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଗୋସଦାନଂ ପବନ୍ଧନିସ୍ସିତେନ ଅୱିସଦାକାରୱୋହାରାଦିଭାୱେନ ଯଥାସକଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାଦିଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସୱିନିଚ୍ଛଯୋଯଂ ଓକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଓକାରନ୍ତତାପକତିକଂ ଓକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ଆକାରନ୍ତ ଇୱଣ୍ଣନ୍ତ ଉୱଣ୍ଣନ୍ତୋକାରନ୍ତୱସେନ ଛବ୍ବିଧାନି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନି ନିରୱସେସତୋ ଗହିତାନି ଭୱନ୍ତି। ଏତେସୁ ପନ କେସଞ୍ଚି ଆକାରନ୍ତାନଂ ଈକାରନ୍ତାନଞ୍ଚ କତ୍ଥଚି ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚନସ୍ସ ଏକାରାଦେସୱସେନ ଯୋ ପଭେଦୋ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ଇଦାନି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଥା ହି –

‘‘ନ ତ୍ୱଂ ରାଧ ୱିଜାନାସି, ଅଡ୍ଢରତ୍ତେ ଅନାଗତେ;

ଅବ୍ଯଯତଂ ୱିଲପସି, ୱିରତ୍ତେ କୋସିଯାଯନେ’’ତି

ଇମସ୍ମିଂ ରାଧଜାତକେ ‘‘ୱିରତ୍ତା’’ତି ଆକାରନ୍ତୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସ ଏକାରାଦେସୱସେନ ‘‘ୱିରତ୍ତେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ‘‘କୋସିଯାଯନୀ’’ତି ଈକାରନ୍ତୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସ ଏକାରାଦେସୱସେନ ‘‘କୋସିଯାଯନେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯୋ ‘‘ୱିରତ୍ତେ କୋସିଯାଯନେତି ମାତା ନୋ କୋସିଯାଯନୀ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ୱିରତ୍ତା ଅମ୍ହାକଂ ପିତରି ନିପ୍ପେମା ଜାତା’’ତି ଅତ୍ଥଂ ସଂୱଣ୍ଣେସି। ନନୁ ଚ ଭୋ ପାଠଦ୍ୱଯଂ ‘‘ୱିରତ୍ତେ’’ତି, ‘‘କୋସିଯାଯନେ’’ତି ଚ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଏକାରନ୍ତମ୍ପି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଆକାରୀକାରନ୍ତୋଗଧରୂପୱିସେସତ୍ତା ତେସଂ ରୂପାନଂ। ଆଦେସୱସେନ ହି ସିଦ୍ଧତ୍ତା ୱିସୁଂ ଏକାରନ୍ତଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ଯଥାୱୁତ୍ତା ଛବ୍ବିଧତାୟେୱ ଗହେତବ୍ବା।

ଇଚ୍ଚେୱଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ, ପକିଣ୍ଣନଯସାଲିନୀ;

ପଦମାଲା ୱିଭତ୍ତା ମେ, ସାସନଞ୍ଚଂ ସଯତ୍ଥୁନୋ।

ସଦ୍ଦନୀତିସୂରିୟୋଯଂ,

ଅନେକସୁୱିନିଚ୍ଛଯରସ୍ମିକଲାପୋ;

ସଂସଯନ୍ଧକାରନୁଦୋ,

କସ୍ସ ମତିପଦୁମଂ ନ ୱିକାସେ।

ଇତି ନୱଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବ୍ଯପ୍ପଥଗତୀସୁ ୱିଞ୍ଞୂନଂ

କୋସଲ୍ଲତ୍ଥାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ

ଅଟ୍ଠମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୯। ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗନାମିକପଦମାଲା

ଅଥ ପୁବ୍ବାଚରିୟମତଂ ପୁରେଚରଂ କତ୍ୱା ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନଂ ‘‘ଭୂତଂ’’ଇଚ୍ଚାଦିକସ୍ସ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲଂ ୱକ୍ଖାମ –

ଚିତ୍ତଂ, ଚିତ୍ତାନି। ଚିତ୍ତଂ, ଚିତ୍ତାନି। ଚିତ୍ତେନ, ଚିତ୍ତେହି, ଚିତ୍ତେଭି। ଚିତ୍ତସ୍ସ, ଚିତ୍ତାନଂ। ଚିତ୍ତା, ଚିତ୍ତସ୍ମା, ଚିତ୍ତମ୍ହା, ଚିତ୍ତେହି, ଚିତ୍ତେଭି। ଚିତ୍ତସ୍ସ, ଚିତ୍ତାନଂ। ଚିତ୍ତେ, ଚିତ୍ତସ୍ମିଂ, ଚିତ୍ତମ୍ହି, ଚିତ୍ତେସୁ। ଭୋ ଚିତ୍ତ, ଭୋ ଚିତ୍ତା, ଭୱନ୍ତୋ ଚିତ୍ତାନି। ୟମକମହାଥେରମତଂ।

ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଚିତ୍ତା’’ତି ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନଂ ‘‘ଚିତ୍ତେ’’ତି ଉପୟୋଗବହୁୱଚନଞ୍ଚ ଅନାଗତଂ, ତଥାପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ତାଦିସାନଂ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତନପୁଂସକରୂପାନଂ ଦସ୍ସନତୋ ୱିଭଙ୍ଗପାଠେ ଚ ‘‘ଛ ଚିତ୍ତା ଅବ୍ୟାକତା’’ତିଆଦିଦସ୍ସନତୋ ଗହେତବ୍ବମେୱ , ତସ୍ମା ‘‘ଚିତ୍ତଂ, ଚିତ୍ତାନି, ଚିତ୍ତା। ଚିତ୍ତଂ, ଚିତ୍ତାନି, ଚିତ୍ତେ’’ତି କମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତାନଞ୍ହି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନଂ କତ୍ଥଚି ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ୱିୟ ପଚ୍ଚତ୍ତୋପୟୋଗବହୁୱଚନାନି ଭୱନ୍ତି। ତାନି ଚ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେନ ୱା ସଲିଙ୍ଗେନ ୱା ଅଲିଙ୍ଗେନ ୱା ସଦ୍ଧିଂ ସମାନାଧିକରଣାନି ହୁତ୍ୱା କେୱଲାନି ୱା ପାୱଚନେ ସଞ୍ଚରନ୍ତି। ଅତ୍ର ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା। ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା। ସବ୍ବେ ମାଲା ଉପେନ୍ତିମଂ। ୟସ୍ସ ଏତେ ଧନା ଅତ୍ଥି। ଚତ୍ତାରୋ ମହାଭୂତା। ତୀଣିନ୍ଦ୍ରିୟା। ଦ୍ୱେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟା। ଦସିନ୍ଦ୍ରିୟା। ଦ୍ୱେ ମହାଭୂତେ ନିସ୍ସାୟ ଦ୍ୱେ ମହାଭୂତା, ପଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣା, ଚତୁରୋ ଅଙ୍ଗେ ଅଧିଟ୍ଠାୟ, ସେମି ୱମ୍ମିକମତ୍ଥକେ, ରୂପା ସଦ୍ଦା ରସା ଗନ୍ଧା। ରୂପେ ଚ ସଦ୍ଦେ ଚ ଅଥୋ ରସେ ଚ। ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୟୋ ଅନେକସତା ପାଠେ ଚ ପ୍ପଦେସା ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତିଆଦୀନି ପଦାନି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ୱୁତ୍ତାନୀତି ନ ଗହେତବ୍ବାନି ସତିପଟ୍ଠାନସଦ୍ଦାଦୀନଂ ପଠମେକୱଚନଟ୍ଠାନେ ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱେନ ଠିତଭାୱସ୍ସ ଅଦସ୍ସନତୋ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋ’’ତିଆଦୀନିୟେୱ ପନ ପଦାନି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ୱୁତ୍ତାନୀତି ଗହେତବ୍ବାନି ନିୟୋଗା ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତେହି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେହି ସତିପଟ୍ଠାନସଦ୍ଦାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ତେସଂ ସମାନାଧିକରଣଭାୱସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋତି।

କେଚେତ୍ଥ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ – ନନୁ ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦିପ୍ପୟୋଗଦସ୍ସନତୋ ସତିପଟ୍ଠାନସଦ୍ଦାଦୀନଂ ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱୋ ଲବ୍ଭତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ କସ୍ମା ତୁମ୍ହେହି ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନସଦ୍ଦାଦୀନଂ ପଠମେକୱଚନଟ୍ଠାନେ ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱେନ ଠିତଭାୱସ୍ସ ଅଦସ୍ସନତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, କସ୍ମା ଚ ଏକନ୍ତତୋ ସତିପଟ୍ଠାନସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତା ଅନୁମତା, ନନୁ ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦିଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତିଆଦୀସୁପି ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନସଦ୍ଦାଦୟୋ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ୱୁତ୍ତା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବାତି? ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, କସ୍ମାତି ଚେ? ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦୀସୁପି ସତିପଟ୍ଠାନଚିତ୍ତସଦ୍ଦାଦୀନଂ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ଅନିଚ୍ଛିତବ୍ବତୋ। ତତ୍ଥ ହି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେନ ଧମ୍ମସଦ୍ଦେନ ୟୋଜେତୁଂ ଧମ୍ମିସ୍ସରୋ ଭଗୱା ଧମ୍ମାପେକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନୋ, ଚିତ୍ତୋ, ଚିତ୍ତା’’ତି ଚ ଅଭାସି। କେୱଲା ହି ସତିପଟ୍ଠାନ ଚିତ୍ତସଦ୍ଦାଦୟୋ ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱେନ କତ୍ଥଚିପି ୟୋଜିତା ନ ସନ୍ତି, ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତନପୁଂସକଭାୱେନ ପନ ୟୋଜିତା ସନ୍ତି।

ତଥା ହି ‘‘ଚିତ୍ତୋ ଗହପତୀ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଗହପତିସଦ୍ଦଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାଣେ ପୱତ୍ତଂ ଚିତ୍ତନାମଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱସେନ ପୁଗ୍ଗଲେ ଆରୋପେତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲୱାଚକଂ କତ୍ୱା ‘‘ଚିତ୍ତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୟଦି ପନ ୱିଞ୍ଞାଣସଙ୍ଖାତଂ ଚିତ୍ତମଧିପ୍ପେତଂ ସିୟା, ‘‘ଚିତ୍ତ’’ମିଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ। ତସ୍ମା ‘‘ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ଚିତ୍ତା ଇତ୍ଥୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୋ ନ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ସାପେକ୍ଖତ୍ତା ଚିତ୍ତସଦ୍ଦାଦୀନଂ। ୟଥା ଚ ଏତ୍ଥ, ଏୱଂ ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦୀସୁପି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୋ ନ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତିଆଦୀସୁ ପନ ସତିପଟ୍ଠାନସଦ୍ଦାଦୀନଂ ଅପେକ୍ଖିତବ୍ବାନି ପଦାନି ନ ସନ୍ତି, ୟେହି ତେ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନି ସିୟୁଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଚତ୍ତାରୋ’’ତିଆଦୀନିୟେୱ ପଦାନି ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ଚତ୍ତାରି, ସବ୍ବାନି, ଏତାନୀ’’ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନା , ସମ୍ମପ୍ପଧାନା’’ତିଆଦୀହି ପଦେହି ୟୋଜେତବ୍ବାନି। ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ କେଚି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟା ନିକାରଲୋପଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ‘‘ୟା ପୁବ୍ବେ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ, ପଲ୍ଲଙ୍କୱରମାଭୁଜେ, ନିମିତ୍ତାନି ପଦିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିୟ। ଅଦସ୍ସନଞ୍ହି ଲୋପୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଚତ୍ତାରି ସତିପଟ୍ଠାନାନି, ଚତ୍ତାରି ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନି, ସବ୍ବାନି ମାଲାନୀ’ତିଆଦିକା ୟୋଜନା କାତବ୍ବା।

କେଚି ପନ ‘‘ସବ୍ବେ ମାଲା ଉପେନ୍ତି ମ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ମାଲାସଦ୍ଦଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନ୍ତି ମଞ୍ଞିତ୍ୱା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭୂତଂ ସବ୍ବେସଦ୍ଦଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ‘‘ସବ୍ବା ମାଲା’’ତି ଅତ୍ଥଂ କଥେନ୍ତି। ତଂ କିଞ୍ଚାପି ୟୁତ୍ତତରଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ନ ହି ସୋ ଭଗୱା ଲିଙ୍ଗଂ ନଜ୍ଜାସି, ନ ଚ ‘‘ସବ୍ବା ମାଲା ଉପେନ୍ତି ମ’’ନ୍ତି ଦ୍ୱେ ପଦାନି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନି କତ୍ୱା ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କା। ୟୋ ଏୱଂ ୱିସଦିସଲିଙ୍ଗାନି ପଦାନି ଉଚ୍ଚାରେସି। ଜାନନ୍ତୋୟେୱ ପନ ଭଗୱା ୱତ୍ତୁଂ

ସଙ୍କୋଚନ୍ତୋଯେଵ ଚ ‘‘ସବ୍ବେ ମାଲା ଉପେନ୍ତି ମ’’ନ୍ତି ଵିସଦିସଲିଙ୍ଗାନି ପଦାନି ଉଚ୍ଚାରେସି, ତସ୍ମା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭୂତଂ ସବ୍ବେସଦ୍ଦଂ ‘‘ସବ୍ବାନୀ’’ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଵସେନ ପରିଵତ୍ତେତ୍ୱା ଵିଭଙ୍ଗପାଠଇଯଂ ‘‘ତୀଣିନ୍ଦ୍ରିଯା’’ତି ପଦଂ ଵିଯ ଲୁତ୍ତନିକାରେନ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେନ ମାଲାସଦ୍ଦେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ‘‘ସବ୍ବାନି ମାଲାନୀ’’ତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ କତ୍ଥଚି ‘‘ଯସ୍ସ ଏତେ ଧନା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଵିଯ। ଏତ୍ଥ ହି ଯସ୍ସ ଏତାନି ଧନାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦମ୍ପେତ୍ଥ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ମାଲାସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗୋ ଇତ୍ଥିନପୁଂସକଵସେନ। ତିଟ୍ଠତୁ ତସ୍ସିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତ୍ତଂ ସୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା, ନପୁଂସକତ୍ତେ ପନ ତୀଣି ମାଲାନି। ‘‘ମାଲେହି ଚ ଗନ୍ଧେହି ଚ ଭଗଵତୋ ସରୀରଂ ପୂଜେନ୍ତୀ’’ତିଆଦଯୋ ନପୁଂସକପ୍ପଯୋଗାନିପି ବହୂ ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି।

ଯଦି ପନ ଭୋ ମାଲସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିନପୁଂସକଵସେନ ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗୋ, ‘‘ସବ୍ବେ ମାଲା ଉପେନ୍ତି ମ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ମାଲାସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାଵପରିକପ୍ପନେ କୋ ଦୋସୋ ଅତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥେଵ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭୂତେନ ସବ୍ବନାମିକପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମାନାଧିକରଣଭାଵସ୍ସାଭାଵତୋ, ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗସ୍ସ ପନ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭୂତେନ ସବ୍ବନାମିକପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମାନାଧିକରଣଭାଵସ୍ସ ଉପଲବ୍ଭନତୋ। ତେନେଵ ଚ ‘‘ଏତେ ଧନା’’ତିଆଦଯୋ ପଯୋଗା ପାଵଚନେ ବହୁଧା ଦିଟ୍ଠା। ଏତ୍ଥାପି ପନ ଵଦେଯ୍ୟୁଂ ‘‘ଧନାତିଆଦୀନି ଵିପଲ୍ଲାସଵସେନ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନିଯେଵ ‘‘ଏତେ’’ତିଆଦୀହି ସମାନାଧିକରଣପଦେହି ଯୋଜିତତ୍ତା’’ତି। ନ, ନପୁଂସକାନିଯେଵେତାନି। ଯଦି ହି ‘‘ଧନା’’ତିଆଦୀନି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନି ସିଯୁଂ, କତ୍ଥଚି ପଚ୍ଚତ୍ତେକଵଚନଟ୍ଠାନେ ‘‘ଏସୋ’’ତିଆଦୀହି ଓକାରନ୍ତସମାନାଧିକରଣପଦେହି ଯୋଜିତା ଓକାରନ୍ତଧନସଦ୍ଦାଦଯୋ ସିଯୁଂ। ତଥାରୂପାନଂ ଅଭାଵତୋ ପନ ‘‘ଧନା ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ଵିଞ୍ଞାଣା’’ତିଆଦଯୋ ସଦ୍ଦା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନିଯେଵ ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ ନଯୋ ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁଵଚନଟ୍ଠାନେଯେଵ ଲବ୍ଭତି। ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନି ହି ଵିସଦାକାରାନି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପାନି ଵିଯ ହୁତ୍ୱା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେହିପି ସଦ୍ଧିଂ ଚରନ୍ତି, ନପୁଂସକା ଵିଯ ପୁରିସଵେସଧାରିନୋ ପୁରିସେହୀତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥାଵଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ଅଥାପି ତେ ପୁଚ୍ଛେ ଵୁତ୍ତଵଚନଂ ପୁନ ପରିଵତ୍ତେତ୍ୱା ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟୁଂ ‘‘ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ଚିତ୍ତା ଇତ୍ଥୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଚିତ୍ତଂ ଏତସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଚିତ୍ତୋ, ଚିତ୍ତଂ ଏତିସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ଚିତ୍ତା ଯଥା ‘‘ସଦ୍ଧୋ, ସଦ୍ଧା’’ତି ଏଵଂ ଅସ୍ସତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥଵସେନ ଗହେତବ୍ବତୋ ଲିଙ୍ଗଵିପଲ୍ଲାସୋ ନିଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦୀନି ପନ ଏଵରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅଗ୍ଗହେତବ୍ବତୋ ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନଂ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତଂ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତାନି ଧମ୍ମା’’ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ଲିଙ୍ଗଵିପଲ୍ଲାସେନ ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦି ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଲିଙ୍ଗଵିପଲ୍ଲାସୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ’’ତି? ତନ୍ନ, ‘‘ଚିତ୍ତୋ ଗହପତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ପନ ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନୋ ଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଚ ଚିତ୍ତସତିପଟ୍ଠାନସଦ୍ଦାଦୀନଂ ଗହପତି ଧମ୍ମାଦୀନଂ ଅପେକ୍ଖନଵସେନ ନିଚ୍ଚଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାଵସ୍ସ ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା।

ତଥା ହି ଏକନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋପି ପୁଞ୍ଜସଦ୍ଦୋ ଅଭିସଙ୍ଖାରାପେକ୍ଖନଵସେନ ‘‘ପୁଞ୍ଜୋ ଅଭିସଙ୍ଖାରୋ’’ତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ ଜାତୋ, ତଥା ଏକନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାପି ପଦୁମ ମଙ୍ଗଲସଦ୍ଦାଦଯୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥସ୍ସାପେକ୍ଖନଵସେନ ‘‘ପଦୁମୋ ଭଗଵା, ପଦୁମା ଦେଵୀ, ମଙ୍ଗଲୋ ଭଗଵା, ମଙ୍ଗଲା ଇତ୍ଥୀ’’ତି ଚ ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗା ଜାତା। ଏକନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାପି ହତ୍ଥିଵିସେସଵାଚକା କାଳାଵକ ଗଙ୍ଗେଯ୍ୟସଦ୍ଦାଦଯୋ କୁଲାପେକ୍ଖନଵସେନ ‘‘କାଳାଵକଞ୍ଚ ଗଙ୍ଗେଯ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗା ଜାତା। ତଦପେକ୍ଖନଵସେନ ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘କାଳାଵକୋ ଚ ଗଙ୍ଗେଯ୍ୟୋ’’ତିଆଦି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ ଦିସ୍ସତି। ଏଵଂ ତଂତଦତ୍ଥାନମପେକ୍ଖନଵସେନ ତଂତଂପକତିଲିଙ୍ଗଂ ନାସେତ୍ୱା ଅପରଂ ଲିଙ୍ଗଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସୋ ଦିସ୍ସତି, ନ ଚ ତାନି ସବ୍ବାନିପି ଲିଙ୍ଗାନି ତଦ୍ଧିତଵସେନ ଅଞ୍ଞଲିଙ୍ଗାନି ଜାତାନି, ଅଥ ଖୋ ଗହପତିଧମ୍ମାଦୀନଂ ଅପେକ୍ଖନଵସେନେଵ ଅଞ୍ଞଲିଙ୍ଗାନି ଜାତାନି, ତସ୍ମା ‘‘ପେତାନି ଭୋତି ପୁତ୍ତାନି, ଖାଦମାନା ତୁଵଂ ପୁରେ। ସିଵିପୁତ୍ତାନି ଚଵ୍ହଯ। ଏଵଂ ଧମ୍ମାନି ସୁତ୍ୱାନ, ଵିପ୍ପସୀଦନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା’’ତିଆଦୀସୁଯେଵ ଲିଙ୍ଗଵିପଲ୍ଲାସୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ଅନଞ୍ଞାପେକ୍ଖକତ୍ତା ଵୁତ୍ତଧମ୍ମସଦ୍ଦାଦୀନଂ, ନ ପନ ‘‘ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି, ଚିତ୍ତା ଇତ୍ଥୀ, ସତିପଟ୍ଠାନୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋ, ଚିତ୍ତା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦୀସୁ ଚିତ୍ତସଦ୍ଦାଦୀନଂ ଵିପଲ୍ଲାସୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ଗହପତି ଧମ୍ମାଦୀନଂ ଅପେକ୍ଖକତ୍ତା ତେସନ୍ତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥାଵଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଇଦଞ୍ଚ ଏକଚ୍ଚାନଂ ସମ୍ମୋହଟ୍ଠାନଂ, ତସ୍ମା ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଯା ଅଯଂ ନୀତି ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନେହି କୁଲପୁତ୍ତେହି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବା।

ବଦରତିତ୍ଥଵିହାରଵାସୀ ଆଚରିଯଧମ୍ମପାଲୋ ପନ ‘‘ଅପରିମାଣା ପଦା ଅପରିମାଣା ଅକ୍ଖରା ଅପରିମାଣା ବ୍ୟଞ୍ଜନାତି ପାଠଇପ୍ପଦେସେ ‘ପଦା ଅକ୍ଖରା ବ୍ୟଞ୍ଜନା’ତି ଲିଙ୍ଗଵିପଲ୍ଲାସୋ କତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ’’ନ୍ତି ଆହ। ଏତ୍ଥାପି ମଯଂ ‘‘ପଦା’’ତି ଇଦଂ ‘‘ଇନ୍ଦ୍ରିଯା ରୂପା’’ତିଆଦୀନି ଵିଯ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗମେଵାତି ଵଦାମ ଓକାରନ୍ତଵସେନ ପଠମେକଵଚନନ୍ତଭାଵାଭାଵତୋ, ଇତରଦ୍ୱଯଂ ପନ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗନ୍ତିପି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନ୍ତିପି ଗହେତବ୍ବଂ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତୋକାରନ୍ତଵସେନ ପଠମେକଵଚନନ୍ତଭାଵସ୍ସୂପଲବ୍ଭନତୋ। ତଥା ହି ‘‘ପୁତ୍ତାନି ଲତାନି ପବ୍ବତାନି ଧମ୍ମାନୀ’’ତିଆଦୀନଂଯେଵ ଲିଙ୍ଗଵିପଲ୍ଲାସାନି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାନି ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତଵସେନ ପଠମେକଵଚନନ୍ତତାଯ ଅନୁପଲଦ୍ଧିତୋ, ତେସଞ୍ଚୋକାରନ୍ତାକାରନ୍ତଵସେନ ପଠମେକଵଚନନ୍ତତାଦସ୍ସନତୋ। ‘‘ଜରାଧମ୍ମଂ ମା ଜୀରୀ’’ତି ଇଦଂ ପନ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥଵସେନ ନପୁଂସକଂ ଜାତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଭୂତଂ, ଭୂତାନି, ଭୂତା। ଭୂତଂ, ଭୂତାନି, ଭୂତେ। ଭୂତେନ, ଭୂତେହି, ଭୂତେଭି। ଭୂତସ୍ସ, ଭୂତାନଂ। ଭୂତା, ଭୂତସ୍ମା, ଭୂତମ୍ହା, ଭୂତେହି, ଭୂତେଭି। ଭୂତସ୍ସ,

ଭୂତାନଂ। ଭୂତେ, ଭୂତସ୍ମିଂ, ଭୂତମ୍ହି, ଭୂତେସୁ। ଭୋ ଭୂତ, ଭୱନ୍ତୋ ଭୂତାନି, ଭୱନ୍ତୋ ଭୂତା। ଏୱଂ ଚିତ୍ତନଯେନ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି।

ଇମିନା ନଯେନ ''ମହାଭୂତଂ ଭୱିତ୍ତଂ ଭୂନଂ ଭୱନ''ମିଚ୍ଚାଦୀନଂ ଭୂଧାତୁମଯାନଂ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତପଦାନଂ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ''ୱତ୍ତ''ମିଚ୍ଚାଦୀନଂ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତପଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱତ୍ତଂ ରୂପଂ ସୋତଂ ଘାନଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ପୁପ୍ଫଂ ଝାନଂ ଞାଣଂ;

ଦାନଂ ସୀଲଂ ପୁଞ୍ଞଂ ପାପଂ, ୱଜ୍ଜଂ ସଚ୍ଚଂ ଯାନଂ ଛତ୍ତଂ।

ସକଟଂ କନକଂ ତଗରଂ ନଗରଂ, ତରଣଂ ଚରଣଂ ଧରଣଂ ମରଣଂ;

ନଯନଂ ୱଦନଂ କରଣଂ ଲୱନଂ, ୱସନଂ ପୱନଂ ଭୱନଂ ଗଗନଂ।

ଅମତଂ ପୁଳିନଂ ମାଲଂ, ଆସନଂ ସୱନଂ ମୁଖଂ;

ପଦୁମଂ ଉପ୍ପଲଂ ୱତ୍ଥଂ, ଲୋଚନଂ ସାଧନଂ ସୁଖଂ।

ତାଣଂ ମୂଲଂ ଧନଂ କୂଲଂ, ମଙ୍ଗଲଂ ନଳିନଂ ଫଲଂ;

ହିରଞ୍ଞଂ ଅମ୍ବୁଜଂ ଧଞ୍ଞଂ, ଜାଲଂ ଲିଙ୍ଗଂ ପଦଂ ଜଲଂ।

ଅଙ୍ଗଂ ପଣ୍ଣଂ ସୁସାନଂ ସଂ, ଆୟୁଧଂ ହଦଯଂ ୱନଂ;

ସୋପାନଂ ଚୀୱରଂ ପାଣଂ, ଅଲାତଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ କୁଲଂ।

ଲୋହଂ କଣଂ ବଲଂ ପୀଠଂ, ଅଣ୍ଡଂ ଆରମ୍ମଣଂ ପୁରଂ;

ଅରଞ୍ଞଂ ତୀରମସ୍ସତ୍ଥ-ମିଚ୍ଚାଦୀନି ସମୁଦ୍ଧରେ।

ଇମାନି ଚିତ୍ତସଦ୍ଦେନ ସବ୍ବଥାପି ସଦିସାନି, ଇମାନି ପନ ୱିସଦିସାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ –

''ଚମ୍ମଂ ୱେସ୍ମ''ନ୍ତିଆଦୀନି, ଏକଧାଯେୱ ଭିଜ୍ଜରେ;

''କମ୍ମଂ ଥାମଂ ଗୁଣୱ''ନ୍ତି-ଆଦୀନି ତୁ ଅନେକଧା।

କଥଂ?

ଚମ୍ମେ, ଚମ୍ମସ୍ମିଂ, ଚମ୍ମମ୍ହି, ଚମ୍ମନି, ୱେସ୍ମେ, ୱେସ୍ମସ୍ମିଂ, ୱେସ୍ମମ୍ହି, ୱେସ୍ମନି, ଘମ୍ମେ, ଘମ୍ମସ୍ମିଂ, ଘମ୍ମମ୍ହି, ଘମ୍ମନି। ଏୱଂ ଅଞ୍ଞାନିପି ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

କମ୍ମଂ, କମ୍ମାନି, କମ୍ମା। କମ୍ମଂ, କମ୍ମାନି, କମ୍ମେ। କମ୍ମେନ, କମ୍ମୁନା, କମ୍ମନା, କମ୍ମେହି, କମ୍ମେଭି। କମ୍ମସ୍ସ, କମ୍ମୁନୋ, କମ୍ମାନଂ। କମ୍ମସ୍ମା, କମ୍ମମ୍ହା, କମ୍ମୁନା, କମ୍ମେହି, କମ୍ମେଭି। କମ୍ମସ୍ସ, କମ୍ମୁନୋ, କମ୍ମାନଂ। କମ୍ମେ, କମ୍ମସ୍ମିଂ, କମ୍ମମ୍ହି, କମ୍ମନି, କମ୍ମେସୁ। ଭୋ କମ୍ମ, ଭୱନ୍ତୋ କମ୍ମାନି, ଭୱନ୍ତୋ କମ୍ମା।

ଥାମସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ ତତିଯେକୱଚନଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ''ଥାମେନ, ଥାମୁନା, ଥାମସ୍ସ, ଥାମୁନୋ''ତି ଚ, ''ଥାମା, ଥାମସ୍ମା, ଥାମମ୍ହା, ଥାମୁନା''ତି ଚ ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ୱନ୍ତୁ ମନ୍ତୁ ଇମନ୍ତୁପଚ୍ଚଯୱନ୍ତଂ ପନ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତସଦ୍ଦାନଂ ''ଗୁଣୱଂ ଚିତ୍ତଂ, ରୁଚିମଂ ପୁପ୍ଫଂ, ପାପିମଂ କୁଲଂ'' ଇଚ୍ଚାଦିପଯୋଗୱସେନ –

ଗୁଣୱଂ , ଗୁଣୱନ୍ତାନି, ଗୁଣୱନ୍ତା, ଗୁଣୱନ୍ତି। ଗୁଣୱନ୍ତଂ, ଗୁଣୱନ୍ତାନି, ଗୁଣୱନ୍ତେ ଗୁଣୱନ୍ତି। ଗୁଣୱତା, ଗୁଣୱନ୍ତେନ, ଗୁଣୱନ୍ତେହି, ଗୁଣୱନ୍ତେଭି। ଗୁଣୱତୋ, ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ସ, ଗୁଣୱତଂ, ଗୁଣୱନ୍ତାନଂ। ଗୁଣୱତା, ଗୁଣୱନ୍ତା, ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ମା, ଗୁଣୱନ୍ତମ୍ହା, ଗୁଣୱନ୍ତେହି, ଗୁଣୱନ୍ତେଭି। ଗୁଣୱତୋ, ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ସ, ଗୁଣୱତଂ, ଗୁଣୱନ୍ତାନଂ। ଗୁଣୱତି, ଗୁଣୱନ୍ତେ, ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ମିଂ, ଗୁଣୱନ୍ତମ୍ହି, ଗୁଣୱନ୍ତେସୁ। ଭୋ ଗୁଣୱ, ଭୱନ୍ତୋ ଗୁଣୱନ୍ତାନି, ଗୁଣୱନ୍ତି।

ଏୱଂ ''ରୁଚିମଂ, ରୁଚିମନ୍ତାନି, ରୁଚିମ''ନ୍ତିଇଚ୍ଚାଦିନା, ''ପାପିମଂ, ପାପିମନ୍ତାନି, ପାପିମ''ନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦିନା ଚ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅପିଚେତ୍ଥ ''ଗୁଣୱଂ ବଲୱଂ ଯସୱଂ ସତିମଂ ଗତିମଂ''ଇଚ୍ଚାଦିନା ପଯୋଗା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା।

କରୋନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ''କରୋନ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ, କରୋନ୍ତଂ କୁଲ''ନ୍ତି ପଯୋଗୱସେନ –

କରୋନ୍ତଂ, କରୋନ୍ତାନି, କରୋନ୍ତା, କରୋନ୍ତି। କରୋନ୍ତଂ, କରୋନ୍ତାନି, କରୋନ୍ତେ, କରୋନ୍ତି। କରୋତା, କରୋନ୍ତେନ, କରୋନ୍ତେହି, କରୋନ୍ତେଭି। କରୋତୋ, କରତୋ, କରୋନ୍ତସ୍ସ, କରୋନ୍ତାନଂ, କରୋତଂ। କରୋତା, କରୋନ୍ତା, କରୋନ୍ତସ୍ମା, କରୋନ୍ତମ୍ହା, କରୋନ୍ତେହି, କରୋନ୍ତେଭି। କରୋତୋ, କରତୋ, କରୋନ୍ତସ୍ସ, କରୋନ୍ତାନଂ, କରୋତଂ। କରୋତି, କରୋନ୍ତେ, କରୋନ୍ତସ୍ମିଂ, କରୋନ୍ତମ୍ହି, କରୋନ୍ତେସୁ। ଭୋ କରୋନ୍ତ, ଭୱନ୍ତୋ, କରୋନ୍ତାନି, କରୋନ୍ତା, କରୋନ୍ତୀତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଗଚ୍ଛନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ତୁ ''ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ କୁଲ''ନ୍ତି ପଯୋଗୱସେନ –

ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତାନି, ଗଚ୍ଛନ୍ତା। ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତାନି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ। ଗଚ୍ଛତା, ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେହି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେଭି। ଗଚ୍ଛତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ, ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ, ଗଚ୍ଛତଂ। ଗଚ୍ଛତା, ଗଚ୍ଛନ୍ତା, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ମା, ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ହା, ଗଚ୍ଛନ୍ତେହି , ଗଚ୍ଛନ୍ତେଭି। ଗଚ୍ଛତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ, ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ, ଗଚ୍ଛତଂ। ଗଚ୍ଛତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ମିଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ହି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ। ଭୋ ଗଚ୍ଛଂ, ଭୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତା, ଭୱନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନି, ଗଚ୍ଛନ୍ତାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ''ଚରନ୍ତଂ ଦଦନ୍ତଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତଂ ଚିନ୍ତଯନ୍ତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁପି ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ମହନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ କୋଚି ଭେଦୋ, ତଥା ହି ''ବାରାଣସିରଜ୍ଜଂ ନାମ ମହା''ତି ଏୱଂ ''ମହା''ଇତି ନପୁଂସକପଯୋଗଦସ୍ସନତୋ ''ମହନ୍ତଂ, ମହା, ମହନ୍ତାନି, ମହନ୍ତା। ମହନ୍ତଂ, ମହନ୍ତାନି, ମହନ୍ତେ। ମହତା''ତି କମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସବ୍ବାନେତାନି ଚିତ୍ତସଦ୍ଦେନ ୱିସଦିସାନି।

ସୱିନିଚ୍ଛଯୋଯଂ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଅୱଣ୍ଣୁକାରନ୍ତାପକତିକଂ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତଂ

ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଇଦାନି ତସ୍ସୀଲତ୍ଥସ୍ସ କତରସ୍ସସ୍ସ ଅତ୍ଥୱିଭାୱି ଇଚ୍ଚେତସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲଂ ୱକ୍ଖାମ ପୁବ୍ବାଚରିଯମତଂ ପୁରେଚରଂ କତ୍ୱା –

ଅଟ୍ଠି, ଅଟ୍ଠୀ, ଅଟ୍ଠୀନି। ଅଟ୍ଠିଂ, ଅଟ୍ଠୀ, ଅଟ୍ଠୀନି। ଅଟ୍ଠିନା, ଅଟ୍ଠୀହି, ଅଟ୍ଠୀଭି। ଅଟ୍ଠିସ୍ସ, ଅଟ୍ଠିନୋ, ଅଟ୍ଠୀନଂ। ଅଟ୍ଠିନା, ଅଟ୍ଠୀହି, ଅଟ୍ଠୀଭି। ଅଟ୍ଠିସ୍ସ, ଅଟ୍ଠିନୋ, ଅଟ୍ଠୀନଂ। ଅଟ୍ଠିସ୍ମିଂ, ଅଟ୍ଠିମ୍ହି, ଅଟ୍ଠୀସୁ। ଭୋ ଅଟ୍ଠି, ଭୱନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠୀ, ଭୱନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠୀନି। ଯମକମହାଥେରମତଂ।

କିଞ୍ଚାପେତ୍ଥ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ଅଟ୍ଠିସ୍ମା, ଅଟ୍ଠିମ୍ହା''ତି ପଦାନି ଅନାଗତାନି, ତଥାପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ତଂସଦିସପ୍ପଯୋଗଦସ୍ସନା ଗହେତବ୍ବାନି। ଯଥା ପନ ଅଟ୍ଠିସଦ୍ଦସ୍ସ, ଏୱଂ ''ସତ୍ଥି ଦଧି ୱାରି ଅକ୍ଖି ଅଚ୍ଛି''ଇଚ୍ଚାଦୀନମ୍ପି ରୂପାନି ଭୱନ୍ତି।

ଅତ୍ଥୱିଭାୱି , ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀ, ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀନି। ଅତ୍ଥୱିଭାୱିଂ, ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀ, ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀନି। ଅତ୍ଥୱିଭାୱିନା, ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀହି, ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀଭି। ଅତ୍ଥୱିଭାୱିସ୍ସ, ଅତ୍ଥୱିଭାୱିନୋ, ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀନଂ। ଅତ୍ଥୱିଭାୱିନା, ଅତ୍ଥୱିଭାୱିସ୍ମା ଅତ୍ଥୱିଭାୱିମ୍ହା, ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀହି, ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀଭି। ଅତ୍ଥୱିଭାୱିସ୍ସ, ଅତ୍ଥୱିଭାୱିନୋ, ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀନଂ। ଅତ୍ଥୱିଭାୱିସ୍ମିଂ, ଅତ୍ଥୱିଭାୱିମ୍ହି, ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀସୁ। ଭୋ ଅତ୍ଥୱିଭାୱି, ଭୱନ୍ତୋ ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀ, ଭୱନ୍ତୋ ଅତ୍ଥୱିଭାୱୀନି।

ଏୱଂ ''ଧମ୍ମୱିଭାୱି, ଚିତ୍ତାନୁପରିୱତ୍ତି, ସୁଖକାରି''ଇଚ୍ଚାଦୀନିପି। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠି ସତ୍ଥିଆଦୀନି ପଧାନଲିଙ୍ଗାନି ଅନଞ୍ଞାପେକ୍ଖକତ୍ତା, ଅତ୍ଥୱିଭାୱି

ଧମ୍ମୱିଭାୱିଆଦୀନି ଅପ୍ପଧାନଲିଙ୍ଗାନି ଅଞ୍ଞାପେକ୍ଖକତ୍ତା।

ସୱିନିଚ୍ଛଯୋଯଂ ଇକାରନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଇୱଣ୍ଣନ୍ତତାପକତିକଂ ଇକାରନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଇଦାନି କତରସ୍ସସ୍ସ ଗୋତ୍ରଭୁ ଇଚ୍ଚେତସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲଂ ୱକ୍ଖାମ ପୁବ୍ବାଚରିଯମତଂ ପୁରେଚରଂ କତ୍ୱା –

ଆଯୁ, ଆଯୂ, ଆଯୂନି। ଆଯୁଂ, ଆଯୂ, ଆଯୂନି। ଆଯୁନା, ଆଯୂହି, ଆଯୂଭି। ଆଯୁସ୍ସ, ଆଯୁନୋ, ଆଯୂନଂ। ଆଯୁନା, ଆଯୂହି, ଆଯୂଭି। ଆଯୁସ୍ସ, ଆଯୁନୋ, ଆଯୂନଂ। ଆଯୁସ୍ମିଂ, ଆଯୁମ୍ହି, ଆଯୂସୁ। ଭୋ ଆଯୁ, ଭୱନ୍ତୋ ଆଯୂ, ଭୱନ୍ତୋ ଆଯୂନି। ଯମକମହାଥେରମତଂ।

କିଞ୍ଚାପେତ୍ଥ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଟ୍ଠାନେ ‘‘ଆଯୁସ୍ମା, ଆଯୁମ୍ହା’’ତି ପଦାନି ଅନାଗତାନି, ତଥାପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ତଂସଦିସପ୍ପଯୋଗଦସ୍ସନତୋ ଗହେତବ୍ବାନି। ଏତ୍ଥ ଚ ଆଯୁସଦ୍ଦୋ ପୁଂନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତଥା ହି ପାଠଇଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ତସ୍ସ ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗତା ଦିସ୍ସତି। ‘‘ପୁନରାଯୁ ଚ ମେ ଲଦ୍ଧୋ, ଏୱଂ ଜାନାହି ମାରିସ। ଆଯୁ ଚସ୍ସା ପରିକ୍ଖୀଣୋ ଅହୋସୀ’’ତିଆଦୀସୁ ହି ଆଯୁସଦ୍ଦୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ, ତବ୍ବସେନ ‘‘ଆଯୁ, ଆଯୂ, ଆଯୱୋ’’ତିଆଦିନା ଭିକ୍ଖୁନଯେନ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ‘‘ଅଗ୍ଗଂ ଆଯୁ ଚ ୱଣ୍ଣୋ ଚ। କିତ୍ତକଂ ପନସ୍ସ ଆଯୂ’’ତିଆଦୀସୁ ପନ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ, ତବ୍ବସେନ ‘‘ଆଯୁ, ଆଯୂ, ଆଯୂନୀ’’ତି ଯୋଜିତା।

ଗୋତ୍ରଭୁ, ଗୋତ୍ରଭୂ, ଗୋତ୍ରଭୂନି। ଗୋତ୍ରଭୁଂ, ଗୋତ୍ରଭୂ, ଗୋତ୍ରଭୂନି। ଗୋତ୍ରଭୁନା, ଗୋତ୍ରଭୂହି, ଗୋତ୍ରଭୂଭି। ଗୋତ୍ରଭୁସ୍ସ, ଗୋତ୍ରଭୁନୋ, ଗୋତ୍ରଭୂନଂ। ଗୋତ୍ରଭୁନା, ଗୋତ୍ରଭୁସ୍ମା, ଗୋତ୍ରଭୁମ୍ହା, ଗୋତ୍ରଭୂହି, ଗୋତ୍ରଭୂଭି। ଗୋତ୍ରଭୁସ୍ସ, ଗୋତ୍ରଭୁନୋ, ଗୋତ୍ରଭୂନଂ। ଗୋତ୍ରଭୁସ୍ମିଂ, ଗୋତ୍ରଭୁମ୍ହି, ଗୋତ୍ରଭୂସୁ। ଭୋ ଗୋତ୍ରଭୁ, ଭୱନ୍ତୋ ଗୋତ୍ରଭୂ, ଭୱନ୍ତୋ ଗୋତ୍ରଭୂନି। ଭୋ ଗୋତ୍ରଭୂ, ଭୋ ଗୋତ୍ରଭୂନି, ଏୱଂ ବହୁୱଚନଂ ୱା। ଅଯମମ୍ହାକଂ ମତଂ, ଏୱଂ ‘‘ଚିତ୍ତସହଭୁ’’ଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ଭୂଧାତୁମଯାନଂ ଉକାରନ୍ତସଦ୍ଦାନଂ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ତଂସଦିସାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ପୁଗ୍ଗଲୱାଚକୋ ପନ ଉକାରନ୍ତୋ ଗୋତ୍ରଭୁସଦ୍ଦୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ସବ୍ବଞ୍ଞୁନଯେ ପୱିଟ୍ଠୋ। ତତ୍ରଞ୍ଞେ ସଦ୍ଦା ନାମ ‘‘ଚକ୍ଖୁ ୱସୁ ଧନୁ ଦାରୁ ତିପୁ ମଧୁ ସିଙ୍ଗୁ ହିଙ୍ଗୁ ଚିତ୍ତଗୁ’’ଇଚ୍ଚାଦଯୋ।

ସୱିନିଚ୍ଛଯୋଯଂ ଉକାରନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ।

ଉୱଣ୍ଣୋକାରନ୍ତତାପକତିକଂ

ଉକାରନ୍ତନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଏୱଂ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତ ଇକାରନ୍ତ ଉକାରନ୍ତୱସେନ ତିୱିଧାନି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନି ନିରୱସେସତୋ ଗହିତାନେୱ ହୋନ୍ତି। ତେସୁ କେସଞ୍ଚି ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତାନଂ କ୍ୱଚି ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚନସ୍ସ ବହୁୱଚନସ୍ସ ଏକାରାଦେସୱସେନ ଭେଦୋ ଦିସ୍ସତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ? ‘‘ସୁଖେ ଦୁକ୍ଖେ। ଏକୂନପଞ୍ଞାସ ଆଜୀୱକସତେ ଏକୂନପଞ୍ଞାସ ପରିବ୍ବାଜକସତେ’’ଇଚ୍ଚେୱମାଦି। ନନୁ ଭୋ ଏୱଂୱିଧାନଂ ରୂପାନଂ ପାଠଇଯଂ ଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଏକାରନ୍ତମ୍ପି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତୋଗଧରୂପୱିସେସତ୍ତା ତେସଂ ରୂପାନଂ। ଆଦେସୱସେନ ହି ସିଦ୍ଧତ୍ତା ୱିସୁଂ ଏକାରନ୍ତଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନଂ ଯଥାୱୁତ୍ତା ତିୱିଧତାଯେୱ ଗହେତବ୍ବାତି।

ନପୁଂସକାନମିଚ୍ଚେୱଂ, ଲିଙ୍ଗାନଂ ନଯସାଲିନୀ;

ପଦମାଲା ୱିଭତ୍ତା ମେ, ସାସନତ୍ଥଂ ମହେସିନୋ।

ଯସ୍ସେସା ପଗୁଣା ସଦ୍ଦ-ନୀତିରେସା ସୁଭାୱିତା;

ସାସନେ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ, ସରଣଂ ସୋ ପରାଯଣଂ।

ଇତି ନୱଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଟକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପଥଗତୀସୁ ୱିଞ୍ଞୂନଂ

କୋସଲ୍ଲହାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନଂ ପକତିରୂପସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ

ନୱମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୦। ଲିଙ୍ଗଉଯମିସ୍ସକନାମିକପଦମାଲା

ଅଧିକୂନକତୋ ଚେକ-କ୍ଖରତୋ ଚ ଇତୋ ପରଂ;

ତୀଣି ଲିଙ୍ଗାନି ମିସ୍ସେତ୍ୱା, ପଦମାଲମନାକୁଲଂ।

ନାନାସୁଖୁମସଙ୍କେତ-ଗତେସ୍ୱତ୍ଥେସୁ ୱିଞ୍ଞୁନଂ;

ଗମ୍ଭୀରବୁଦ୍ଧିଚାରଞ୍ଚ, ପୱକ୍ଖାମି ଯଥାବଲଂ।

ଇତ୍ଥୀ ଥୀ ଚ ପଭା ଭା ଚ, ଗିରା ରା ପୱନଂ ୱନଂ;

ଉଦକଞ୍ଚ ଦକଂ କଞ୍ଚ, ୱିତକ୍କୋ ଇତି ଚାଦଯୋ।

ଭୂ ଭୂମି ଚେୱ ଅରଞ୍ଞଂ, ଅରଞ୍ଞାନୀତି ଚାଦଯୋ;

ପଞ୍ଞା ପଞ୍ଞାଣଂ ଞାଣଞ୍ଚ, ଇଚ୍ଚାଦୀ ଚ ତିଧା ସିଯୁଂ।

କୋ ୱି ସା ଚେୱ ଭା ରା ଚ, ଥୀ ଧୀ କୁ ଭୂ ତଥେୱ କଂ;

ଖଂ ଗୋ ମୋ ମା ଚ ସଂ ଯଂ ତଂ, କିମିଚ୍ଚାଦୀ ଚ ଏକିକାତି।

ଅଯଂ ଲିଙ୍ଗଉଯମିସ୍ସକୋ ନାମିକପଦମାଲାଉଦ୍ଦେସୋ। ତତ୍ର ଇତ୍ଥୀ, ଇତ୍ଥୀ, ଇତ୍ଥିଯୋ। ଇତ୍ଥିଂ…ପେ… ଭୋତିଯୋ ଇତ୍ଥିଯୋ।

ଥୀ ଥୀ, ଥିଯୋ। ଥିଂ, ଥୀ, ଥିଯୋ। ଥିଯା, ଥୀହି, ଥୀଭି। ଥିଯା, ଥୀନଂ। ଥିଯା, ଥୀହି, ଥୀଭି। ଥିଯା, ଥୀନଂ। ଥିଯା, ଥିଯଂ, ଥୀସୁ। ଭୋତି ଥି, ଭୋତିଯୋ ଥୀ, ଭୋତିଯୋ ଥିଯୋ। ଏତ୍ଥ –

‘‘କୁକ୍କୁଟା ମଣଯୋ ଦଣ୍ଡା, ଥିଯୋ ଚ ପୁଞ୍ଞଲକ୍ଖଣା;

ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଅପାପସ୍ସ, କତପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଜନ୍ତୁନୋ;

ଥିଯା ଗୁଯ୍ହଂ ନ ସଂସେଯ୍ଯ; ଥୀନଂ ଭାୱୋ ଦୁରାଜାନୋ’’ତି

ଆଦୀନି ନିଦସ୍ସନପଦାନି।

ପଭା, ପଭା, ପଭାଯୋ। ପଭଂ…ପେ… ଭୋତିଯୋ ପଭାଯୋ।

ଭା, ଭା, ଭାଯୋ। ଭଂ, ଭା, ଭାଯୋ। ଭାଯ, ଭାହି, ଭାଭି। ଭାଯ, ଭାନଂ। ଭାଯ, ଭାହି, ଭାଭି। ଭାଯ, ଭାନଂ। ଭାଯ, ଭାଯଂ, ଭାସୁ। ଭୋତି ଭେ, ଭୋତିଯୋ ଭା, ଭୋତିଯୋ ଭାଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଭାକରୋ ଭାନୁ’’ଇଚ୍ଚାଦୀନି ନିଦସ୍ସନପଦାନି।

ଗିରା , ଗିରା, ଗିରାଯୋ। ଗିରଂ…ପେ… ଭୋତିଯୋ ଗିରାଯୋ। ‘‘ୱାଚା ଗିରା ବ୍ୟପ୍ପଥୋ। ଯେ ୱୋହଂ କିତ୍ତଯିସ୍ସାମି, ଗିରାହି ଅନୁପୁବ୍ବସୋ’’ତି ଇମାନି ଗିରାସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱେ ନିଦସ୍ସନପଦାନି।

ସୁୱଣ୍ଣୱାଚକୋ ରାସଦ୍ଦୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ, ଇଧ ପନ ସଦ୍ଦୱାଚକୋ ରାସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ।

ରା, ରା, ରାଯୋ। ରଂ, ରା, ରାଯୋ। ରାୟ, ରାହି, ରାଭି। ରାୟ, ରାନଂ। ରାୟ, ରାହି, ରାଭି। ରାୟ, ରାନଂ। ରାୟ, ରାଯଂ, ରାସୁ। ଭୋତି ରେ, ଭୋତିଯୋ ରା, ଭୋତିଯୋ ରାଯୋ।

ରା ୱୁଚ୍ଚତି ସଦ୍ଦୋ। ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧସୁତ୍ତଟୀକାଯଞ୍ହି ''ରା ସଦ୍ଦୋ ତିଯତି ଛିଜ୍ଜତି ଏତ୍ଥାତି ରତ୍ତି, ସତ୍ତାନଂ ସଦ୍ଦସ୍ସ ୱୂପସମକାଲୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ରାସଦ୍ଦସ୍ସ ସଦ୍ଦୱାଚକତ୍ତେ ''ରତ୍ତୀ''ତି ପଦଂ ନିଦସ୍ସନଂ।

ପୱନଂ, ପୱନାନି, ପୱନା। ପୱନଂ, ପୱନାନି, ପୱନେ।

ୱନଂ, ୱନାନି, ୱନା। ୱନଂ, ୱନାନି, ୱନେ। ସେସଂ ସବ୍ବଂ ନେଯ୍ଯଂ।

ପୱନ ୱନସଦ୍ଦା କଦାଚି ସମାନତ୍ଥା କଦାଚି ଭିନ୍ନତ୍ଥା। ତେ ହି ଅରଞ୍ଞୱାଚକତ୍ତେ ସମାନତ୍ଥା ''ତେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତୋ, ପୱନଂ ପାୱିସିଂ ତଦା। ସପୁତ୍ତୋ ପାୱିସିଂ ୱନ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ। ଯଥାକ୍କମଂ ପନ ତେ ୱାଯୁତଣ୍ହାୱନୱାଚକତ୍ତେ ଭିନ୍ନତ୍ଥା ''ପରମଦୁଗ୍ଗନ୍ଧପୱନୱିଚରିତେ। ଛେତ୍ୱା ୱନଞ୍ଚ ୱନଥଂ, ନିବ୍ବନା ହୋଥ ଭିକ୍ଖୱୋ''ତିଆଦୀସୁ।

ଉଦକଂ, ଉଦକାନି, ଉଦକା। ଉଦକଂ, ଉଦକାନି, ଉଦକେ।

ଦକଂ, ଦକାନି, ଦକା। ଦକଂ, ଦକାନି, ଦକେ। ସେସଂ ସବ୍ବଂ ନେଯ୍ଯଂ।

''ଅମ୍ବପକ୍କଂ ଦକଂ ସୀତଂ। ଥଲଜା ଦକଜା ପୁପ୍ଫା''ତିଆଦୀନେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ''ନୀଲୋଦଂ ୱନମଜ୍ଝତୋ। ମହୋଦଧି। ଉଦବିନ୍ଦୁନିପାତେନ, ଉଦକୁମ୍ଭୋପି ପୂରତୀ''ତି ପାଠଇପ୍ପଦେସେସୁ ପନ ସମାସନ୍ତଗତନାମତ୍ତା ଉଦସଦ୍ଦେନେୱ ଉଦକତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ''ରିତ୍ତସ୍ସାଦ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ''ରିତ୍ତସ୍ସ''ନ୍ତି ସଦ୍ଦେନ ରିତ୍ତସ୍ସାଦତ୍ଥୋ ୱିଯ। ପାଠଇଯଞ୍ହି କେୱଲୋ ଉଦସଦ୍ଦୋ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ। ଅତ୍ଥି ଚେ, ସୁଟ୍ଠୁ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

କଂ, କାନି, କା। କଂ, କାନି, କେ। କେନ, କେହି, କେଭି। କସ୍ସ, କାନଂ। କା, କସ୍ମା, କମ୍ହା, କେହି, କେଭି। କସ୍ସ, କାନଂ। କେ, କସ୍ମିଂ, କମ୍ହି, କେସୁ। ଭୋ କ, ଭୱନ୍ତୋ କା, ଭୱନ୍ତୋ କାନି। ଭୋସଦ୍ଦେନ ୱା ବହୁୱଚନଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ ''ଭୋ କାନି, ଭୋ କା''ତି।

ଏତ୍ଥ କଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଉଦକଂ ସୀସଂ ସୁଖଞ୍ଚ। ଅତ୍ର ''କନ୍ତାରୋ କନ୍ଦରୋ କେୱଟ୍ଟା କେସା କରୁଣା ନାକୋ''ତିଆଦୀନି ପଯୋଗାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ତତ୍ର କନ୍ତାରୋତି କଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଉଦକଂ, ତେନ ତରିତବ୍ବୋ ଅତିକ୍କମିତବ୍ବୋତି କନ୍ତାରୋ, ନିରୁଦକପ୍ପଦେସୋ। ଚୋରକନ୍ତାରନ୍ତିଆଦୀସୁ ପନ ରୂଳ୍ହିଯା ଦୁଗ୍ଗମନଟ୍ଠାନେପି କନ୍ତାରସଦ୍ଦୋ ପୱତ୍ତତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କନ୍ଦରୋତି ଏତ୍ଥାପି କଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଉଦକଂ, ତେନ ଦାରିତୋ ଭିନ୍ନୋତି କନ୍ଦରୋ। କେୱଟ୍ଟାତିଆଦୀସୁ ପନ କେ ଉଦକେ ୱତ୍ତନତୋ ଗହଣତ୍ଥଂ ପୱତ୍ତନତୋ କେୱଟ୍ଟା। କେ ସୀସେ ସେନ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି କେସା। କଂ ସୁଖଂ ରୁନ୍ଧତୀତି କରୁଣା। ନାକୋତି ସଗ୍ଗୋ। କନ୍ତି ହି ସୁଖଂ, ନ କଂ ଅକଂ, ଦୁକ୍ଖଂ, ତଂ ନତ୍ଥି ଏତ୍ଥାତି ନାକୋତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ । ଯଥେତ୍ଥ ଇତ୍ଥୀସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜିତା, ଏୱଂ ''ୱିତକ୍କୋ ୱିଚାରୋ ଆଭା ପଦୀପୋ''ତିଆଦୀନମ୍ପି ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଭୂ, ଭୂ, ଭୁଯୋ। ଭୁଂ, ଭୂ, ଭୁଯୋ। ଭୁଯା, ଭୂହି, ଭୂଭି। ଭୁଯା, ଭୂନଂ। ଭୁଯା, ଭୂହି, ଭୂଭି। ଭୁଯା, ଭୂନଂ। ଭୁଯା, ଭୁଯଂ, ଭୂସୁ। ଭୋତି ଭୁ, ଭୋତିଯୋ ଭୂ, ଭୋତିଯୋ ଭୁଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଭୂରୁହୋ ଭୂପାଲୋ ଭୂଭୁଜୋ ଭୂତଲ''ନ୍ତି ନିଦସ୍ସନପଦାନି।

ଭୂମି, ଭୂମୀ, ଭୂମିଯୋ; ସେସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ;

ଅରଞ୍ଞଂ, ଅରଞ୍ଞାନି, ଅରଞ୍ଞା; ସେସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ଅରଞ୍ଞାନୀ ୱୁଚ୍ଚତି ମହାଅରଞ୍ଞଂ, ''ଗହପତାନୀ''ତି ପଦମିୱ ଇନୀପଚ୍ଚଯୱସେନ ସାଧେତବ୍ବଂ ପଦଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଞ୍ଚ। ''ଅରଞ୍ଞାନୀ''ତି ହି ଅଟ୍ଠକଥାପାଠୋପି ଦିସ୍ସତି।

ଅରଞ୍ଞାନୀ, ଅରଞ୍ଞାନୀ, ଅରଞ୍ଞାନିଯୋ। ଅରଞ୍ଞାନିଂ, ଅରଞ୍ଞାନୀ, ଅରଞ୍ଞାନିଯୋ। ଅରଞ୍ଞାନିଯା, ଅରଞ୍ଞାନୀହି, ଅରଞ୍ଞାନୀଭି। ଅରଞ୍ଞାନିଯା, ଅରଞ୍ଞାନୀନଂ। ଅରଞ୍ଞାନିଯା, ଅରଞ୍ଞାନୀହି, ଅରଞ୍ଞାନୀଭି। ଅରଞ୍ଞାନିଯା, ଅରଞ୍ଞାନୀନଂ। ଅରଞ୍ଞାନିଯା, ଅରଞ୍ଞାନିଯଂ,

ଅରଞ୍ଞାନୀସ୍ୱ। ଭୋତି ଅରଞ୍ଞାନି, ଭୋତିଯୋ ଅରଞ୍ଞାନୀ, ଭୋତିଯୋ ଅରଞ୍ଞାନିଯୋ।

ଯଥେଞ୍ଚ ଉତ୍ତରାଧିକଓସେନ ଯୋଜିତା, ଏଓଂ ‘‘ସଭା, ସଭାଯ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଯୋଜେତବ୍ବା। ସଭାଯନ୍ତି ସଭା ଏଓ , ଲିଙ୍ଗତ୍ତଉଯଓସେନ ପନ ଏଓଂ ଓୁତ୍ତଂ। ‘‘ସଭାଯେ ଓା ଦ୍ୱାରମୂଲେ ଓା ଓତ୍ଥବ୍ବ’’ନ୍ତି ପାଠଇ ଏତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ।

ପଞ୍ଞା, ପଞ୍ଞା, ପଞ୍ଞାଯୋ। ପଞ୍ଞଂ, ପଞ୍ଞା, ପଞ୍ଞାଯୋ। ପଞ୍ଞାଯ।

ପଞ୍ଞାଣଂ, ପଞ୍ଞାଣାନି, ପଞ୍ଞାଣା। ପଞ୍ଞାଣଂ, ପଞ୍ଞାଣାନି, ପଞ୍ଞାଣେ। ପଞ୍ଞାଣେନ।

‘‘ତଥା ହି ଭନ୍ତେ ଭଗଓତୋ ସୀଲପଞ୍ଞାଣଂ। ସାଧୁ ପଞ୍ଞାଣଓା ନରୋ’’ତିଆଦୀନେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନପଦାନି।

ଞାଣଂ, ଞାଣାନି, ଞାଣା। ଞାଣଂ, ଞାଣାନି, ଞାଣେ। ଞାଣେନ। ସେସଂ ସବ୍ବଂ ନେଯ୍ଯଂ। ‘‘ଅଗ୍ଗି ଅଗ୍ଗିନି ଗିନି’’ଇଚ୍ଚାଦୀସୁପି ଉତ୍ତରାଧିକଓସେନ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା।

କୋ ଓୀ ସାଦୀସୁପି ଏକକ୍ଖରେସୁ କୋ ଓୁଚ୍ଚତି ବ୍ରହ୍ମା ଓାତୋ ଚ ସରୀରଞ୍ଚ, ତସ୍ସ ତବ୍ବାଚକତ୍ତେ ଇମେ ପଯୋଗା। ସେଯ୍ଯଥିଦଂ?

‘‘ଜିନେନ ଯେନ ଆନୀତଂ, ଲୋକସ୍ସ ଅମିତଂ ହିତଂ;

ତସ୍ସ ପାଦମ୍ବୁଜଂ ଓନ୍ଦେ, କମୋଠଇଅଲିସେଓିତଂ।

କକୁଧରୁକ୍ଖୋ। କରଜକାଯୋ’’ ଇଚ୍ଚେଓମାଦଯୋ। ତତ୍ଥ କମୋଠଇଅଲିସେଓିତନ୍ତି ଓନ୍ଦନ୍ତାନଂ ଅନେକସତାନଂ ବ୍ରହ୍ମାନଂ ମୋଠଇଭମରସେଓିତନ୍ତି କଓଯୋ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। କକୁଧରୁକ୍ଖୋତି ଏତ୍ଥ ପନ କୋ ଓୁଚ୍ଚତି ଓାତୋ, ତସ୍ସ ଯୋ କୁଚ୍ଛତି, ଓାତରୋଗାପନଯନଓସେନ ତଂ ନିଓାରେତି, ତସ୍ମା ସୋ ରୁକ୍ଖୋ କକୁଧୋତି ଓୁଚ୍ଚତୀଭି ଆଚରିଯା। କରଜକାଯୋତି ଏତ୍ଥ ତୁ କୋ ଓୁଚ୍ଚତି ସରୀରଂ, ତତ୍ଥ ପଓତ୍ତୋ ରଜୋ କରଜୋ। କିଂ ତଂ ? ସୁକ୍କସୋଣିତଂ। ତଞ୍ହି ‘‘ରାଗୋ ରଜୋ, ନ ଚ ପନ ରେଣୁ ଓୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଏଓଂ ଓୁତ୍ତରାଗରଜଫଲତ୍ତା ସରୀରଓାଚକେନ କସଦ୍ଦେନ ଓିସେସେତ୍ୱା ଫଲଓୋହାରେନ ‘‘କରଜୋ’’ତି ଓୁଚ୍ଚତି। ତେନ ସୁକ୍କସୋଣିତସଙ୍ଖାତେନ କରଜେନ ସମ୍ଭୂତୋ କାଯୋ କରଜକାଯୋତି ଆଚରିଯା। ତଥା ହି ‘‘କାଯୋ ମାତାପେତ୍ତିକସମ୍ଭଓୋ’’ତି ଓୁତ୍ତୋ, ମହାଅସ୍ସପୁରସୁତ୍ତଟୀକାଯଂ ପନ ‘‘କରିଯତି ଗବ୍ଭାସଯେ ଖିପିଯତୀତି କରୋ, ସମ୍ଭଓୋ। କରତୋ ଜାତୋତି କରଜୋ, ମାତାପେତ୍ତିକସମ୍ଭଓୋତି ଅତ୍ଥୋ। ମାତୁଆଦୀନଂ ସଣ୍ଠାପନଓସେନ କରତୋ ଜାତୋତି ଅପରେ, ଉଭଯଥାପି କରଜକାଯନ୍ତି ଚତୁସନ୍ତତିରୂପମାହା’’ତି ଓୁତ୍ତଂ। ଅଯଂ ପନତ୍ଥୋ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତୋ, ପୁରିମୋଯେଓତ୍ଥୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ କସଦ୍ଦାଧିକାରତ୍ତା।

କୋ, କା। କଂ, କୋ କେନ, କେହି, କେଭି। କସ୍ସ, କାନଂ। କା, କସ୍ମା, କମ୍ହା, କେହି, କେଭି। କସ୍ସ, କାନଂ। କେ, କସ୍ମିଂ, କମ୍ହି, କେସୁ। ଭୋ କ, ଭଓନ୍ତୋ କା।

ତତ୍ର ଓି ଓୁଚ୍ଚତି ପକ୍ଖୀ। ତଥା ହି ପକ୍ଖୀନଂ ଇସ୍ସରୋ ସୁପଣ୍ଣରାଜା ଓିନ୍ଦୋତି କଥିଯତି। ଏତମତ୍ଥଞ୍ହି ସନ୍ଧାଯ ପୁବ୍ବାଚରିଯେନପି ଅଯଂ ଗାଥା ଭାସିତା –

‘‘ସଦ୍ଧାନତେ ମୁଦ୍ଧନି ସଣ୍ଠପେମି, ମୁନିନ୍ଦ ନିନ୍ଦାପଗତଂ ତଓଗ୍ଗଂ;

ଦେଓିନ୍ଦନାଗିନ୍ଦନରିନ୍ଦଓିନ୍ଦ-ନ ତଂ ଓିଭିନ୍ନଂ ଚରଣାରଓିନ୍ଦ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଓୀନଂ ଇନ୍ଦୋତି ଓିନ୍ଦୋ, ପକ୍ଖିଜାତିଯା ଜାତାନଂ ସୁପଣ୍ଣାନଂ ରାଜାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଓିଂ, ଓୀ, ଓଯୋ। ଓିଂ, ଓୀ, ଓଯୋ। ଓିନା, ଓୀହି, ଓୀଭି। ଓିସ୍ସ, ଓିନୋ, ଓୀନଂ। ଓିନା, ଓିସ୍ମା, ଓିମ୍ହା, ଓୀହି, ଓୀଭି। ଓିସ୍ସ, ଓିନୋ, ଓୀନଂ। ଓିସ୍ମିଂ, ଓିମ୍ହି, ଓୀସୁ। ଭୋ ଓି, ଭଓନ୍ତୋ ଓଯୋ।

ସା ଓୁଚ୍ଚତି ସୁନଖୋ, ‘‘ମାତା ମେ ଅତ୍ଥି, ସା ମଯା ପୋସେତବ୍ବା’’ତିଆଦୀସୁ ପନ ସାସଦ୍ଦୋ ସବ୍ବନାମିକପରିଯାପନ୍ନୋ ପରମ୍ମୁଖଓଚନୋ ତସଦ୍ଦେନ ସମ୍ଭୂତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ଭା ରା ଥୀ ଭୂ କସଦ୍ଦାନଞ୍ଚ ନାମିକପଦମାଲା ହେଟ୍ଠା ପକାସିତା।

ଧୀ ୱୁଚ୍ଚତି ପଞ୍ଞା। ଏଛ ଚ ''ଅମଚ୍ଚେ ତାତ ଜାନାହି, ଧୀରେ ଅହସ୍ସ କୋୱିଦେ''ତି। ''ଧୀମା, ଧୀମତି, ସୁଧୀ, ସୁଧିନୀ, ଧୀଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ଆଦୀନି ନିଦସ୍ସନପଦାନି।

ଧୀ, ଧୀ, ଧିୟୋ। ଧିଂ, ଧୀ, ଧିୟୋ। ଧିୟା, ଧୀହି, ଧୀଭି। ଧିୟା, ଧୀନଂ। ଧିୟା, ଧୀହି, ଧୀଭି। ଧିୟା, ଧୀନଂ। ଧିୟା, ଧିୟଂ, ଧୀସୁ। ଭୋତି ଧି, ଭୋତିୟୋ ଧୀ, ଭୋତିୟୋ ଧିୟୋ।

କୁ ୱୁଚ୍ଚତି ପଥୱୀ। ଏଛ ଚ ''କୁଦାଲୋ। କୁମୁଦଂ। କୁଞ୍ଜରୋ''ତି ଇମାନି ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ତତ୍ର କୁଂ ପଥୱିଂ ଦାଲଯତି ପଦାଲେତି ଭିନ୍ଦତି ଏତେନାତି କୁଦାଲୋ। କୁୟଂ ପଥୱିୟଂ ମୋଦତୀତି କୁମୁଦଂ। କୁଂ ଜରତୀତି କୁଞ୍ଜରୋ। ତଥା ହି ୱିମାନୱତ୍ଥୁଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ ''କୁଂ ପଥୱିଂ ତଦଭିଘାତେନ ଜରଯତୀତି କୁଞ୍ଜରୋ''ତି।

କୁ, କୂ, କୁୟୋ। କୁଂ, କୂ, କୁୟୋ। କୁୟା, କୂହି, କୂଭି। କୁୟା, କୂନଂ। କୁୟା, କୂହି, କୂଭି। କୁୟା, କୂନଂ। କୁୟା, କୁୟଂ, କୂସୁ। ଭୋତି କୁ, ଭୋତିୟୋ କୂ, ଭୋତିୟୋ କୁୟୋ।

ଖ'ମିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପକଥିତଂ, ଖ'ମାକାସମୁଦୀରିତଂ;

ସଗ୍ଗଟ୍ଠାନମ୍ପି ଖଂ ୱୁତ୍ତଂ, ସୁଞ୍ଞତ୍ତମ୍ପି ଚ ଖଂ ମତଂ।

ତତ୍ରିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଂ ଗତିନିୱାସଭାୱତୋ ''ଖ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଆକାସଂ ୱିୱିତ୍ତଟ୍ଠେନ। ସଗ୍ଗୋ କତସୁଚରିତେହି ଏକନ୍ତେନ ଗନ୍ତବ୍ବତାୟ ''ଖ''ନ୍ତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ''ଖଗୋ ୟଥା ହି ରୁକ୍ଖଗ୍ଗେ, ନିଲୀୟନ୍ତୋୱ ସାଖିନୋ। ସାଖଂ ଘଚ୍ଛେତୀ''ତି ଚ, ''ଖେ ନିମ୍ମିତୋ ଅଚରି ଅଟ୍ଠସତଂ ସୟମ୍ଭୂ''ତି ଚ ଆଦି ଏଛ ନିଦସ୍ସନଂ।

ଖଂ, ଖାନି, ଖା। ଖଂ, ଖାନି, ଖେ। ଖେନ, ଖେହି, ଖେଭି। ଖସ୍ସ, ଖାନଂ। ଖା, ଖସ୍ମା, ଖମ୍ହା, ଖେହି, ଖେଭି। ଖସ୍ସ, ଖାନଂ। ଖେ, ଖସ୍ମିଂ, ଖମ୍ହି, ଖେସୁ। ଭୋ ଖ, ଭୱନ୍ତୋ ଖାନି, ଭୱନ୍ତୋ ଖା।

ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଗୋ ଗୋଣେ ଚିନ୍ଦ୍ରିୟେ ଭୂମ୍ୟଂ, ୱଚନେ ଚେୱ ବୁଦ୍ଧିୟଂ;

ଆଦିଚ୍ଚେ ରସ୍ମିୟଞ୍ଚେୱ, ପାନୀୟେପି ଚ ୱତ୍ତତେ;

ତେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଗୋଣେ ଥି-ପୁମା ଚ ଇତରେ ପୁମା।

ତଥା ହି ''ଗୋସୁ ଦୁୟ୍ହମାନାସୁ ଗତୋ। ଗୋପଞ୍ଚମୋ''ତିଆଦୀସୁ ଗୋସଦ୍ଦୋ ଗୋଣେ ୱତ୍ତତି। ଗୋଚରୋତି ଏତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିୟେପି ୱତ୍ତତି ଗାୱୋ ଚକ୍ଖାଦୀନିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଚରନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଗୋଚରୋ। ତଥା ହି ପୋରାଣା କଥୟିଂସୁ ''ଗାୱୋ ଚରନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଗୋଚରୋ, ଗୋଚରୋ ୱିୟ ଗୋଚରୋ, ଅଭିଣ୍ହଂ ଚରିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ। ଗାୱୋୱାଚକ୍ଖାଦୀନିନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ତେହି ଚରିତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ଗୋଚରୋ''ତି। ''ଗୋମତିଂ ଗୋତମଂ ନମେ''ତି ପୋରାଣକୱିରଚନାୟଂ ପନ ପଥୱିୟଂ ୱତ୍ତତି। ''ଭୂରିପଞ୍ଞଂ ଗୋତମଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂୱନ୍ଦାମୀ''ତି ହି ଅତ୍ଥୋ। ତଥା ସୁତ୍ତନିପାତଟ୍ଠକଥାୟୱାସେଟ୍ଠସୁତ୍ତସଂୱଣ୍ଣନପ୍ପଦେସେ ''ଗୋରକ୍ଖନ୍ତି ଖେତ୍ତରକ୍ଖଂ, କସିରକ୍ଖନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପଥୱୀ ହି ''ଗୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତପ୍ପଭେଦୋ ଚ ଖେତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

''ଗୋତ୍ତୱସେନ ଗୋତମୋ''ତି ଏତ୍ଥ ତୁ ୱଚନେ ବୁଦ୍ଧିୟଞ୍ଚ ୱତ୍ତତି। ତେନାହୁ ପୋରାଣା ''ଗଂ ତାୟତୀତି ଗୋତ୍ତଂ। ଗୋତମୋତି ହି ପୱତ୍ତମାନଂ ଗଂ ୱଚନଂ ବୁଦ୍ଧିଞ୍ଚ ତାୟତି ଏକଂସିକୱିସୟତାୟ ରକ୍ଖତୀତି ଗୋତ୍ତଂ। ୟଥା ହି ବୁଦ୍ଧି ଆରମ୍ମଣଭୂତେନ ଅତ୍ଥେନ ୱିନା ନ ୱତ୍ତତି, ଏୱଂ ଅଭିଧାନଂ ଅଭିଧେୟ୍ୟଭୂତେନ, ତସ୍ମା ସୋ ଗୋତ୍ତସଙ୍ଖାତୋ ଅତ୍ଥୋ ତାନି ତାୟତି ରକ୍ଖତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। କୋ ପନ ସୋତି? ଅଞ୍ଞକୁଲପରମ୍ପରାସାଧାରଣଂ ତସ୍ସ କୁଲସ୍ସ ଆଦିପୁରିସସମୁଦାଗତଂ ତଂକୁଲପରିୟାପନ୍ନସାଧାରଣଂ ସାମଞ୍ଞରୂପନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବ''ନ୍ତି। ତଥା ହି ତଂଗୋତ୍ତଜାତା ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜାଦୟୋପି

ଗୋତମୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଭେନ ଭଗୱା ଅତ୍ତନୋ ପିତରଂ ସୁଦ୍ଧୋଦନମହାରାଜାନଂ ‘‘ଅତିକ୍କନ୍ତୱରା ଖୋ ଗୋତମ ତଥାଗତା’’ତି ଅୱୋଚ। ୱେସ୍ସୱଣୋପି ମହାରାଜା ଭଗୱନ୍ତଂ ‘‘ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନଂ, ବୁଦ୍ଧଂ ୱନ୍ଦାମ ଗୋତମ’’ନ୍ତି ଅୱୋଚ, ଆୟସ୍ମାପି ୱଙ୍ଗୀସୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ‘‘ସାଧୁ ନିବ୍ବାପନଂ ବ୍ରୂହି, ଅନୁକମ୍ପାୟ ଗୋତମା’’ତି ଅୱୋଚ। ଏୱଂ ଇଦଂ ସାମଞ୍ଞରୂପଂ ଗଂ ତାୟତୀତି ଗୋତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ପନ ଗୋତମଗୋତ୍ତକସ୍ସପଗୋତ୍ତାଦିୱସେନ ବହୁୱିଧଂ।

ତଥା ଗୋସଦ୍ଦୋ ଆଦିଚ୍ଚେ ୱତ୍ତତି। ‘‘ଗୋଗୋତ୍ତଂ ଗୋତମଂ ନମେ’’ତି ପୋରାଣକୱିରଚନା ଏତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ, ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁଂ ଗୋତମଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ୱନ୍ଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଦିଚ୍ଚୋପି ହି ଗୋତମଗୋତ୍ତେ ଜାତୋ ଭଗୱାପି, ଏୱଂ ତେନ ସମାନଗୋତ୍ତତାୟ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ‘‘ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୂ’’ତିଆଦିନା ଭଗୱତୋ ଥୋମନା ଦିସ୍ସତି ‘‘ପୁଚ୍ଛାମି ତଂ ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁ, ୱିୱେକଂ ସନ୍ତିପଦଞ୍ଚ ମହେସୀ’’ତି ଚ, ‘‘ୱନ୍ଦେ ଜେତୱନଂ ନିଚ୍ଚଂ, ୱିହାରଂ ରୱିବନ୍ଧୁନୋ’’ତି ଚ, ‘‘ଲୋକେକବନ୍ଧୁ’ମରୱିନ୍ଦସହାୟବନ୍ଧୁ’’ନ୍ତି ଚ। ‘‘ଉଣ୍ହଗୂ’’ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଗୋସଦ୍ଦୋ ରସ୍ମିୟଂ ୱତ୍ତତି। ଉଣ୍ହା ଗାୱୋ ରସ୍ମିୟୋ ଏତସ୍ସାତି ଉଣ୍ହଗୁ, ସୂରିୟୋ। ପୁବ୍ବାଚରିୟାପି ହି ଛନ୍ଦୋୱିଚିତିସତ୍ଥେ ଇମମେୱତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରିଂସୁ।

‘‘ଗୋସୀତଚନ୍ଦନ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପାନୀୟେ ୱତ୍ତତି। ଗୋସଦ୍ଦେନ ହି ଜଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଗୋ ୱିୟ ସୀତଂ ଚନ୍ଦନଂ, ତସ୍ମିଂ ପନ ଉଦ୍ଧନତୋ ଉଦ୍ଧରିତପକ୍କୁଥିତତେଲମ୍ହି ପକ୍ଖିତ୍ତେ ତଙ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ତଂ ତେଲଂ ସୁସୀତଲଂ ହୋତି।

ଏତ୍ଥେକେ ୱଦନ୍ତି ‘‘କସ୍ମା ଭୋ ‘ଗୋପଦତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନୋ ଗୋସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ଚେୱ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ ଚା’ତି ୱଦଥ, କସ୍ମା ଚ ପନ ‘ଇନ୍ଦ୍ରିୟପଥୱୀୱଚନବୁଦ୍ଧିସୂରିୟରସ୍ମିପାନୀୟେସୁ ୱତ୍ତମାନୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ’ତି ୱଦଥ, ଏତେସୁ ସୂରିୟତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ ହୋତୁ, ନନୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟୱଚନପାନୀୟେସୁ ୱତ୍ତମାନେନ ପନ ଗୋସଦ୍ଦେନ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ପଥୱୀବୁଦ୍ଧିରସ୍ମୀସୁ ୱତ୍ତମାନେନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେନ ଭୱିତବ୍ବଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଦିପଥୱାଦିପଦତ୍ଥେସୁ ୱତ୍ତମାନାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଦ୍ଦାଦିପଥୱୀସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନପୁଂସକିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ନିଦ୍ଦେସସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ’’ତି? ତନ୍ନ, ନିୟମାଭାୱତୋ। ଇତ୍ଥିପଦତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସାପି ହି ସତୋ କସ୍ସଚି ସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୱସେନ ନିଦ୍ଦେସୋ ଦିସ୍ସତି ଯଥା ‘‘ଓରୋଧୋ’’ତି। ପୁରିସପଦତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସାପି ଚ ସତୋ କସ୍ସଚି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ନିଦ୍ଦେସୋ ଦିସ୍ସତି, ଯଥା ‘‘ଅତ୍ଥକାମୋସି ମେ ୟକ୍ଖ, ହିତକାମାସି ଦେୱତେ’’ତି। ଇତ୍ଥିପୁରିସପଦତ୍ଥେସୁ ପନ ଅୱତ୍ତମାନାନମ୍ପି ସତଂ କେସଞ୍ଚି ସଦ୍ଦାନଂ ଏକସ୍ମିଂୟେୱ ଞାଣାଦିଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନାନଂ ଇତ୍ଥିପୁମନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ନିଦ୍ଦେସୋ ଦିସ୍ସତି ଯଥା ‘‘ପଞ୍ଞା ଅମୋହୋ ଞାଣ’’ନ୍ତି, ‘‘ତଟଂତଟୀତଟୋ’’ତି ଚ। ତଥା ହି ଅନିତ୍ଥିଭୂତୋପି ସମାନୋ ‘‘ମାତୁଲା’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ରୁକ୍ଖୋପି ନାମଂ ଲଭତି, ତଦ୍ୱସେନ ନଗରମ୍ପି। ତେନାହ ଚକ୍କୱତ୍ତିସୁତ୍ତଟୀକାୟଂ ‘‘ମାତୁଲାତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ଲଦ୍ଧନାମୋ ଏକୋ ରୁକ୍ଖୋ, ତାୟ ଆସନ୍ନପ୍ପଦେସେ ମାପିତତ୍ତା ନଗରମ୍ପି ‘ମାତୁଲା’ତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାୟିତ୍ଥ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ମାତୁଲାୟନ୍ତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ’’ତି।

ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ହେଟ୍ଠା ପକାସିତା।

ମୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଚନ୍ଦୋ, ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ‘‘ମା ୱୁଚ୍ଚତି ଚନ୍ଦୋ’’ତି ଆକାରନ୍ତପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ଓକାରନ୍ତପାଠେନ ତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ ସକ୍କଟଭାସାୟ ଏକକ୍ଖରକୋସତୋ ନୟଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ମୋ ସିୱୋ ଚନ୍ଦିମା ଚେୱା’’ତି ଓକାରନ୍ତୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ଚ ଓକାରନ୍ତୱସେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ମସଦ୍ଦସ୍ସ ଚନ୍ଦୱାଚକତ୍ତେ ‘‘ପୁଣ୍ଣମୀ, ପୁଣ୍ଣମା’’ତି ଚ ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ତତ୍ଥ ପୁଣ୍ଣୋ ମୋ ଏତ୍ଥାତି ପୁଣ୍ଣମୀ, ଏୱଂ ପୁଣ୍ଣମା, ରତ୍ତାପେକ୍ଖଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱଚନଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ୱିସାଖପୁଣ୍ଣମାୟ ରତ୍ତିୟା ପଠମୟାମେପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରୀ’’ତି ଇଦଂ ନିଦସ୍ସନଂ। ଏତ୍ଥ ସିୟା – ଯଦି ‘‘ପୁଣ୍ଣମା’’ତି ଅୟଂସଦ୍ଦୋ ରତ୍ତାପେକ୍ଖୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ।

‘‘ପୁଣ୍ଣମାୟେ ଯଥା ଚନ୍ଦୋ, ପରିସୁଦ୍ଧୋ ୱିରୋଚତି;

ତଥେୱ ତ୍ୱଂ ପୁଣ୍ଣମନୋ, ୱିରୋଚ ଦସସହସ୍ସିୟଂ।

ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସେ ପନ୍ନରସେ, ପୁଣ୍ଣମାୟେ ଉପୋସଥେ;

ପଚ୍ଚୟଂ ନାଗମାରୁୟ୍ହ, ଦାନଂ ଦାତୁମୁପାଗମି’’ନ୍ତି

ଆଦୀସୁ କଥଂ ‘‘ପୁଣ୍ଣମାୟେ’’ତି ପଦସିଦ୍ଧୀତି? ଯକାରସ୍ସ ୟେକାରାଦେସୱସେନ। ଧମ୍ମିସ୍ସରେନ ହି ଭଗୱତା ‘‘ପୁଣ୍ଣମାୟା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପୁଣ୍ଣମାୟେ’’ତି ୱଦତା ଯକାରସ୍ସ ଠାନେ ୟେକାରୋ ପଠିତୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱିସୟେ ତ୍ତାକାରସ୍ସ ଠାନେ ତ୍ତେକାରୋ ୱିୟ, ନୀକାରସ୍ସ ଠାନେ ନେକାରୋ

ୱିଯ ଚ। ତଥା ହି ଯଥା ‘‘ଅନ୍ବଯତଂ ୱିଲପସି ୱିରଙ୍ଗେ କୋସିଯାଯନେ’’ତି ଇମସ୍ମିଂ ରାଧଜାତକେ ‘‘ୱିରଙ୍ଗା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ୱିରଙ୍ଗେ’’ତି ୱଦନ୍ତେନ ଙ୍ଗାକାରସ୍ସ ଠାନେ ଙ୍ଗେକାରୋ ପଠିତୋ, ‘‘କୋସିଯାଯନୀ’’ତି ଚ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘କୋସିଯାଯନେ’’ତି ୱଦନ୍ତେନ ନୀକାରସ୍ସ ଠାନେ ନେକାରୋ ପଠିତୋ। ଏୱଂ ‘‘ପୁଣ୍ଣମାଯା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ପୁଣ୍ଣମାଯେ’’ତି ୱଦତା ଯକାରସ୍ସ ଠାନେ ଯେକାରୋ ପଠିତୋ। ଯଥା ଚ ‘‘ଦକ୍ଖିତାଯେ ଅପରାଜିତସଙ୍ଘ’’ନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ମହାସମଯସୁତ୍ତପ୍ପଦେସେ ‘‘ଦକ୍ଖିତାଯା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଦକ୍ଖିତାଯେ’’ତି ୱଦତା ଯକାରସ୍ସ ଠାନେ ଯେକାରୋ ପଠିତୋ, ଏୱମିଧାପି। ଯଥା ପନ ‘‘ସଭାଯେ ୱା ଦ୍ୱାରମୂଲେ ୱା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସଭାଯ’’ନ୍ତି ଲିଙ୍ଗବ୍ଯତ୍ତଯୱସେନ ସଭା ୱୁତ୍ତା, ନ ତଥା ଇଧ ‘‘ପୁଣ୍ଣମାଯ’’ନ୍ତି ଲିଙ୍ଗବ୍ଯତ୍ତଯେନ ପୁଣ୍ଣମା ୱୁତ୍ତା, ଅଥ ଖୋ ‘‘ପୁଣ୍ଣମା’’ତି ଆକାରନ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ତଥା ହି ‘‘ପୁଣ୍ଣମାଯୋ’’ତି ପଦଂ ଯକାରଟ୍ଠାନେ ଯେକାରୁଚ୍ଚାରଣୱସେନ ସମ୍ଭୂତଂ ଭୁମ୍ମୱଚନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ମା ୱୁଚ୍ଚତି ସିରୀ। ତଥା ହି ୱିଦ୍ଧମୁଖମଣ୍ଡନଟୀକାଯଂ ‘‘ମାଲିନୀ’’ତି ପଦସ୍ସତ୍ଥଂ ୱଦତା ‘‘ମା ୱୁଚ୍ଚତି ଲକ୍ଖୀ, ଅଲିନୀ ଭମରୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଲକ୍ଖୀସଦ୍ଦୋ ଚ ସିରୀସଦ୍ଦେନ ସମାନତ୍ଥୋ, ତେନ ‘‘ମା ୱୁଚ୍ଚତି ସିରୀ’’ତି ଅତ୍ଥୋ ଅମ୍ହେହି ଅନୁମତୋ, ତଥା ପୋରାଣେହିପି ‘‘ମଂ ସିରିଂ ଧାରେତି ୱିଦଧାତି ଚାତି ମନ୍ଧାତା’’ତି ଅତ୍ଥୋ ପକାସିତୋ, ତସ୍ମା ‘‘ମାଲିନୀ ମନ୍ଧାତା’’ତି ଚ ଇମାନେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ତତ୍ର ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ତାୱ ମସଦ୍ଦସ୍ସ ଅଯଂ ନାମିକପଦମାଲା –

ମୋ, ମା। ମଂ, ମେ। ମେନ, ମେହି, ମେଭି। ମସ୍ସ, ମାନଂ। ମା, ମସ୍ମା, ମମ୍ହା, ମେହି, ମେଭି। ମସ୍ସ, ମାନଂ। ମେ, ମସ୍ମିଂ, ମମ୍ହି, ମେସୁ। ଭୋ ମ, ଭୱନ୍ତୋ ମା।

ଅଯଂ ପନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ମାସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା –

ମା, ମା, ମାଯୋ। ମଂ, ମା, ମାଯୋ। ମାଯ, ମାହି, ମାଭି। ମାଯ, ମାନଂ। ମାଯ, ମାହି, ମାଭି। ମାଯ, ମାନଂ। ମାଯ, ମାଯଂ, ମାସୁ। ଭୋତି ମେ, ଭୋତିଯୋ ମାଯୋ।

ଏତ୍ଥ ପନ ସିରୀୱାଚକୋ ମାସଦ୍ଦୋ ଚ ସଦ୍ଦୱାଚକୋ ରାସଦ୍ଦୋ ଚାତି ଇମେ ସମାନଗତିକା ଏକକ୍ଖରତ୍ତା ନିଚ୍ଚମାକାରନ୍ତପକତିକତ୍ତା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତ୍ତା ଚ।

ତତ୍ର ସଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସନ୍ତଚିତ୍ତୋ ପୁରିସୋ। ଯଂ ଲୋକେ ‘‘ସପ୍ପୁରିସୋ’’ତି ଚ, ‘‘ଅରିଯୋ’’ତି ଚ, ‘‘ପଣ୍ଡିତୋ’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ଯଦିଦଂ ‘‘ସ’’ନ୍ତି। ଏୱଂ ସପ୍ପୁରିସାରିଯପଣ୍ଡିତୱାଚକସ୍ସ ସଂସଦ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନୱସେନ ଅଭିଭାୱେ ‘‘ସମେତି ଅସତା ଅସ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପଯୋଗନିଦସ୍ସନଂ। ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ନ ସଂ ଅସ’’ନ୍ତି ସମାସଚିନ୍ତାଯ ସପ୍ପୁରିସାସପ୍ପୁରିସପଦତ୍ଥା ସଂ ଅସଂସଦ୍ଦେହି ୱୁତ୍ତାତି ଞାଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ସପ୍ପୁରିସପଦତ୍ଥୋ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନେନ ସଂସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱଚନଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଯେ ‘‘ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତେସଂ ୱଚନଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ନାମିକପଦମାଲା ପନସ୍ସ ‘‘ସଂ, ସନ୍ତଂ, ସନ୍ତେ’’ତିଆଦିନା ହେଟ୍ଠା ପକାସିତା। ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେ ସଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଧନଂ, ‘‘ମନୁସ୍ସସ୍ସଂ। ପରସ୍ସଂ। ସବ୍ବସ୍ସଂ। ସବ୍ବସ୍ସହରଣଂ। ପରସ୍ସହରଣ’’ନ୍ତିଆଦୀନେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସସ୍ସ ସଂ ମନୁସ୍ସସ୍ସଂ। ଏୱଂ ପରସ୍ସ ସଂ ପରସ୍ସଂ। ସବ୍ବସ୍ସ ସଂ ସବ୍ବସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ହରଣଂ ପରସ୍ସହରଣଂ ସବ୍ବସ୍ସହରଣନ୍ତି ସମାସୋ। ତଥା ସଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସୁଖଂ ସନ୍ତି ଚ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତବ୍ବାଚକତ୍ତଂ ପୋରାଣକୱିରଚନାଯଂ –

‘‘ଦେୱଦେୱୋ ସଂଦେହୀ ନୋ, ହୀନୋ ଦେୱାତିଦେହତୋ;

ହତୋପପାତସଂସାରୋ, ସାରୋ ସଂ ଦେତୁ ଦେହିନ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ମା ଅଯମେତ୍ଥ ଗାଥା, ‘‘ସକଲଲୋକସଙ୍କରୋ ଦୀପଙ୍କରୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସଙ୍କରୋ’’ତି ପଦଞ୍ଚନିଦସ୍ସନଂ। ‘‘ସଂ, ସାନି, ସା। ସଂ, ସାନି, ସେ। ସେନ’’ଇଚ୍ଚାଦି ପୁବ୍ବେ ପକାସିତନଯେନ ଞେଯ୍ଯଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ସୋତୂନଂ ସୁଗତମତୱରେ କୋସଲ୍ଲଜନନତ୍ଥଂ ସମାସନ୍ତଗତସ୍ସ ସଂସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା କଥଯାମ –

ମନୁସ୍ସସ୍ସଂ, ମନୁସ୍ସସ୍ସାନି, ମନୁସ୍ସସ୍ସା। ମନୁସ୍ସସ୍ସଂ, ମନୁସ୍ସସ୍ସାନି, ମନୁସ୍ସସ୍ସେ। ମନୁସ୍ସସ୍ସେନ, ମନୁସ୍ସସ୍ସେହି, ମନୁସ୍ସସ୍ସେଭି। ମନୁସ୍ସସ୍ସସ୍ସ, ମନୁସ୍ସସ୍ସାନଂ। ମନୁସ୍ସସ୍ସା, ମନୁସ୍ସସ୍ସସ୍ମା, ମନୁସ୍ସସ୍ସମ୍ହା, ମନୁସ୍ସସ୍ସେହି, ମନୁସ୍ସସ୍ସେଭି। ମନୁସ୍ସସ୍ସସ୍ସ, ମନୁସ୍ସସ୍ସାନଂ। ମନୁସ୍ସସ୍ସେ, ମନୁସ୍ସସ୍ସସ୍ମିଂ, ମନୁସ୍ସସ୍ସମ୍ହି, ମନୁସ୍ସସ୍ସେସୁ। ଭୋ ମନୁସ୍ସସ୍ସ, ଭୋନ୍ତୋ ମନୁସ୍ସସ୍ସାନି, ମନୁସ୍ସସ୍ସା। ଏସ ନଯୋ ‘‘ପରସ୍ସଂ ସବ୍ବସ୍ସ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁପି, ସବ୍ବାନେତାନି ପଦାନି ଅଭିଧେଯ୍ଯଲିଙ୍ଗାନୀତି ଗହେତବ୍ବାନି।

ଯଂ ତଂ କିମିତିସଦ୍ଦାନଂ, ନାମମାଲଂ ପନଉରି;

ସଦ୍ଦନାମପରିଚ୍ଛେଦେ, ପକାସିସ୍ସଂ ତିଲିଙ୍ଗତୋ।

ଇଚ୍ଚେଵଂ ହେଟ୍ଠା ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାନଂ କୋ ଯ୍ଵି ସାଦୀନଂ ନାମିକପଦମାଲା ସଦ୍ଧିଂ ଅନ୍ତନ୍ତରନିଦସ୍ସନପଦେହି ୱିଭତ୍ତା। ତତ୍ରିଦଂ ଲିଙ୍ଗୱଵତ୍ଥାନଂ –

କୋ ଯ୍ଵି ସା ହୋନ୍ତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ, ଭା ରା ଥୀ ଧୀ କୁ ଭୂ ଥିଯଂ;

କଂ ଖଂ ନପୁଂସକେ ଗୋ ତୁ, ପୁମେ ଚେଵିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗକେ।

ମୋ ପୁମେ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ମା, ସଂ ପୁମେ ଚ ନପୁଂସକେ;

ଯଂ ତଂ କିମିତି ସଦ୍ଦତ୍ର, ଲିଙ୍ଗେସ୍ଵେଵ ପଵତ୍ତରେ।

ଇତୋ ଅଞ୍ଞାନିପି ଏକକ୍ଖରାନି ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ଵା ଗହେତବ୍ବାନି।

ଏଵଂ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ନଯଞ୍ଞୂନଂ ସଦ୍ଦରଚନାୱିସଯେ ପରମୱିସୁଦ୍ଧୱିପୁଲବୁଦ୍ଧିପଟିଲାଭତ୍ଥଂ ପରମସଣ୍ହସୁଖୁମତ୍ଥେସୁ ପଯୋଗେସୁ ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ ସୁୱଣ୍ଣତଲେ ସୀହୱିଜମ୍ଭନେନ କେସରୀସୀହସ୍ସ ୱିଜମ୍ଭନମିଵ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧଵଚନେ ଞାଣୱିଜମ୍ଭନେନ ୱିଜମ୍ଭନତ୍ଥଞ୍ଚ ଅଧିକୂନେକକ୍ଖରଵସେନ ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯଂ ମିସ୍ସେତ୍ଵା ନାମିକପଦମାଲା ୱିଭତ୍ତା।

ସଦ୍ଦେ ଭଵନ୍ତି କୁସଲା ନ ତୁ କେଚି ଅତ୍ଥେ,

ଅତ୍ଥେ ଭଵନ୍ତି କୁସଲା ନ ତୁ କେଚି ସଦ୍ଦେ।

କୋସଲ୍ଲମେଵ ପରମଂ ଦୁଭଯତ୍ଥ ତସ୍ମା,

ଯୋଗଂ କରେଯ୍ଯ ସତତଂ ମତିମା ଵରନ୍ତି।

ଇତି ନଵଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବ୍ଯପ୍ପଥଗତୀସୁ

ୱିଞ୍ଞୂନଂ କୋସଲ୍ଲତ୍ଥାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯମିସ୍ସକୋ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ

ଦସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୧। ୱାଚ୍ଚାଭିଧେୟ୍ୟଲିଙ୍ଗାଦିପରିଦୀପନନାମିକପଦମାଲା

ୱାଚ୍ଚାଭିଧେୟ୍ୟଲିଙ୍ଗାଦି-ୱସେନପି ଇତୋ ପରଂ;

ଭାସିସ୍ସଂ ପଦମାଲାଯୋ, ଭାସିତସ୍ସାନୁରୂପତୋ।

ତତ୍ଥ ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗାନୀତି ଅପ୍ପଧାନଲିଙ୍ଗାନି, ଗୁଣନାମସଙ୍ଖାତାନି ୱା ଲିଙ୍ଗାନି। ଅଭିଧେୟ୍ୟଲିଙ୍ଗାନୀତି ପଧାନଲିଙ୍ଗାନି, ଗୁଣୀପଦସଙ୍ଖାତାନି ୱା ଲିଙ୍ଗାନି। ଯସ୍ମା ପନ ତେସୁ ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗାନି ନାମ ଅଭିଧେୟ୍ୟଲିଙ୍ଗାନୁୱତ୍ତକାନି ଭୱନ୍ତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବାନି ଭୂଧାତୁମଯାନି ଚ ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗାନି ଅଭିଧେୟ୍ୟଲିଙ୍ଗାନୁରୂପତୋ ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ତେସଂ ଭୂଧାତୁମଯାନି ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗାନି ସରୂପତୋ ନାମିକପଦମାଲାଯ ଅଯୋଜିତାନିପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନଯତୋ ଯୋଜିତାନି , ତସ୍ମା ନ ଦାନି ଦସ୍ସେସ୍ସାମ। ଅଭୂଧାତୁମଯାନିପି କିଞ୍ଚାପି ନଯତୋ ଯୋଜିତାନି, ତଥାପି ସୋତାରାନଂ ପଯୋଗେସୁ କୋସଲ୍ଲଜନନତ୍ଥଂ କଥଯାମ, ନାମିକପଦମାଲଞ୍ଚ ନେସଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମ କିଞ୍ଚି ପଯୋଗଂ ୱଦନ୍ତା।

ଦୀଘୋ ରସ୍ସୋ ନୀଲୋ ପୀତୋ,

ସୁକ୍କୋ କଣ୍ହୋ ସେଟ୍ଠୋ ପାପୋ;

ସଦ୍ଧୋ ସୁଦ୍ଧୋ ଉଚ୍ଚୋ ନୀଚୋ,

କତୋତୀତୋ ଇଚ୍ଚାଦୀନି।

ଦୀଘା ଜାଗରତୋ ରତ୍ତି, ଦୀଘଂ ସନ୍ତସ୍ସ ଯୋଜନଂ;

ଦୀଘୋ ବାଲାନ ସଂସାରୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଅୱିଜାନତଂ।

ଦୀଘୋ, ଦୀଘା। ଦୀଘଂ, ଦୀଘେ। ଦୀଘେନ, ଦୀଘେହି, ଦୀଘେଭି। ଦୀଘସ୍ସ, ଦୀଘାନଂ। ଦୀଘା, ଦୀଘସ୍ମା, ଦୀଘମ୍ହା, ଦୀଘେହି, ଦୀଘେଭି। ଦୀଘସ୍ସ, ଦୀଘାନଂ। ଦୀଘେ, ଦୀଘସ୍ମିଂ, ଦୀଘମ୍ହି, ଦୀଘେସୁ। ଭୋ ଦୀଘ, ଭୱନ୍ତୋ ଦୀଘା। ‘‘ଦୀଘାତି ମଂ ପକ୍କୋସେଯ୍ୟାଥା’’ତି ଇଦମେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ।

ଦୀଘା, ଦୀଘା, ଦୀଘାଯୋ। ଦୀଘଂ, ଦୀଘା, ଦୀଘାଯୋ। ଦୀଘାଯ। ସେସଂ କଞ୍ଞାନଯେନ ଞେଯ୍ୟଂ।

ଦୀଘଂ, ଦୀଘାନି, ଦୀଘା। ଦୀଘଂ, ଦୀଘାନି, ଦୀଘେ। ଦୀଘେନ। ସେସଂ ଚିତ୍ତନଯେନ ଞେଯ୍ୟଂ। ରସ୍ସାଦୀନି ଚ ଏୱମେୱ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବାନି। ଅଯଂ ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗାନଂ ନାମିକପଦମାଲା, ‘‘ଗୁଣନାମାନଂ ନାମିକପଦମାଲା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

ଅଭିଧେୟ୍ୟକଲିଙ୍ଗେସୁ, ସୱିସେସାନି ଯାନି ହି;

ତେସଂ ଦାନି ଯଥାପାଠଇଂ, ପଦମାଲଂ କଥେସ୍ସହଂ।

କତମାନି ତାନି ପଦାନି, ଯାନି ସୱିସେସାନି?

ଭୱାଭୱାଦିକଂ ଲଙ୍କା-ଦୀପୋ ଇଚ୍ଚାଦିକାନି ଚ;

ବୋଧି ସଦ୍ଧୀତି ଚାଦୀନି, ସୱିସେସାନି ହୋନ୍ତି ତୁ।

ଏତେସୁ ହି –

ଭୱାଭୱପଦଂ ଦେକ-ୱଚୋ ବହୁୱଚୋ କ୍ୱଚି;

ସମାସେ ଅସମାସେପି, ସୟୱୋ ତସ୍ସ ଇଚ୍ଛିତୋ।

ୱିଗ୍ଗହଞ୍ଚ ପଦତ୍ଥଞ୍ଚ, ୱତ୍ୱା ପଦସ୍ସିମସ୍ସ ମେ;

ୱୁଚ୍ଚମାନମୱିକ୍ଖିତ୍ୱା, ପଦମାଲଂ ନିବୋଧଥ।

ଭୱୋ ଚ ଅଭୱୋ ଚ ଭୱାଭୱଂ। ଅଥ ୱା ଭୱୋ ଚ ଅଭୱୋ ଚ ଭୱାଭୱାନି, ଅୟଂ ୱିଗ୍ଗହୋ। ତତ୍ର ଭୱୋତି ଖୁଦ୍ଦକୋ ଭୱୋ। ଅଭୱୋତି ମହନ୍ତୋ ଭୱୋ। ୱୁଦ୍ଧତ୍ଥୱାଚକୋ ହେତ୍ଥ ଅକାରୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସୁଗତିଦୁଗ୍ଗତିୱସେନ ହୀନପଣୀତୱସେନ ଚ ଖୁଦ୍ଦକମହନ୍ତତା ୱେଦିତଦ୍ଦା। ଅଥ ୱା ଭୱୋତି ୱୁଦ୍ଧି। ଅଭୱୋତି ଅୱୁଦ୍ଧି। ଅୟଂ ପଦତ୍ଥୋ। ଅୟଂ ପନ ନାମିକପଦମାଲା –

ଭୱାଭୱଂ, ଭୱାଭୱଂ, ଭୱାଭୱେନ, ଭୱାଭୱସ୍ସ, ଭୱାଭୱା, ଭୱାଭୱସ୍ମା, ଭୱାଭୱମ୍ହା, ଭୱାଭୱସ୍ସ, ଭୱାଭୱେ, ଭୱାଭୱସ୍ମିଂ, ଭୱାଭୱମ୍ହି, ଭୋ ଭୱାଭୱ। ଇତି ଭୱାଭୱପଦଂ ଏକୱଚନକଂ ଭୱତି। ଦିସ୍ସତି ଚ ତସ୍ସେକୱଚନତା ପାଠଇୟଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ –

''ଅତୀତକପ୍ପେ ଚରିତଂ, ଠପୟିତ୍ୱା ଭୱାଭୱେ;

ଇମସ୍ମିଂ କପ୍ପେ ଚରିତଂ, ପୱକ୍ଖିସ୍ସଂ ସୁଣୋହି ମେ''

ଇତି ୱା,

''ଏୱଂ ବହୁୱିଧଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ବହୂୱିଧଂ;

ଭୱାଭୱେ ଅନୁଭୱିତ୍ୱା, ପତ୍ତୋ ସମ୍ବୋଧିମୁତ୍ତମଂ''

ଇତି ୱା ଏୱଂ ପାଠଇୟଂ ଭୱାଭୱ ପଦସ୍ସ ଏକୱଚନତା ଦିଟ୍ଠା।

ଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି –

''ଅସମ୍ବୁଧଂ ବୁଦ୍ଧନିସେୱିତଂ ୟଂ,

ଭୱାଭୱଂ ଗଚ୍ଛତି ଜୀୱଲୋକୋ;

ନମୋ ଅୱିଜ୍ଜାଦିକିଲେସଜାଲ-

ୱିଦ୍ଧଂସିନୋ ଧମ୍ମୱରସ୍ସ ତସ୍ସା''ତି

ଏୱଂ ତସ୍ସେକୱଚନତା ଦିଟ୍ଠା।

ଭୱାଭୱାନି, ଭୱାଭୱା, ଭୱାଭୱାନି, ଭୱାଭୱେ, ଭୱାଭୱେହି, ଭୱାଭୱେଭି, ଭୱାଭୱାନଂ, ଭୱାଭୱେହି, ଭୱାଭୱେଭି, ଭୱାଭୱାନଂ, ଭୱାଭୱେସୁ, ଭୱନ୍ତୋ ଭୱାଭୱାନି। ଇତି ଭୱାଭୱପଦଂ ବହୁୱଚନକମ୍ପି ଭୱତି। ଦିସ୍ସତି ଚ ତସ୍ସ ବହୁୱଚନକତା ପାଠଇୟଂ ''ଧୋନସ୍ସ ହି ନତ୍ଥି କୁହିଞ୍ଚି ଲୋକେ। ପକପ୍ପିକା ଦିଟ୍ଠି ଭୱାଭୱେସୂ''ତି। ଉଭୟମ୍ପି ନୟଂ ୱୋମିସ୍ସେତ୍ୱା ନାମିକପଦମାଲା ୟୋଜେତଦ୍ଦା। କଥଂ? ''ଭୱାଭୱଂ, ଭୱାଭୱାନି। ଭୱାଭୱଂ, ଭୱାଭୱାନି। ଭୱାଭୱେନ, ଭୱାଭୱେହି, ଭୱାଭୱେଭି''ଇଚ୍ଚେୱମାଦିନା ଚିତ୍ତନୟେନ ୟୋଜେତଦ୍ଦା।

ନପୁଂସକେକୱଚନ-ବହୁୱଚନକା ଇମା;

ପଦମାଲା ସମାସତ୍ତେ, କତାତି ପରିଦୀପଯେ।

ସମାସକପଦଞ୍ଚେୱ, ଅସମାସକମେୱ ଚ;

ଭୱାଭୱପଦଂ ଦ୍ୱେଧା, ଇତି ୱିଦ୍ୱା ୱିଭାୱଯେ।

ନପୁଂସକଂ ସମାସତ୍ତେ, ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗମିତରତ୍ତନେ;

ନପୁଂସକଂ ତୁ ପାଯେନ, ଏକୱଚନକଂ ୱଦେ।

''ଭୱୋ ଚ ଅଭୱୋ ଚା''ତି, ସମାସନ୍ତଂ ୱଦେ ବୁଧୋ;

''ଭୱତୋ ଭୱ''ମିଚ୍ଚନ୍ତଂ, ଅସମାସସ୍ସ ଭାସଯେ।

ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତମ୍ହି ସୋ ଞେଯ୍ୟୋ, ନିସ୍ସଙ୍କୋପଯୋଗତୋ;

ଏୱଂ ୱିସେସତୋ ଜଞ୍ଞା, ଭୱାଭୱପଦଂ ୱିଦୂ।

ଯଥା ଚେତ୍ଥ ଭୱାଭୱପଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜିତା, ଏୱଂ ''କମ୍ମାକମ୍ମଂ ଫଲାଫଲ''ନ୍ତିଆଦୀନମ୍ପି ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ଅତ୍ଥୋପି ନେସଂ ଯଥାରହଂ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଯେଭୁୟ୍ୟେନେତାନି ଏକୱଚନକାନି ଭୱନ୍ତି। ଏୱଂ ତାୱ ଭୱାଭୱପଦାଦୀନଂ ୱିସେସୱନ୍ତତା ଦଟ୍ଠବ୍ବା।

ଲଙ୍କାଦୀପୋ, ଲଙ୍କାଦୀପଂ, ଲଙ୍କାଦୀପେନ, ଲଙ୍କାଦୀପସ୍ସ, ଲଙ୍କାଦୀପା, ଲଙ୍କାଦୀପସ୍ମା, ଲଙ୍କାଦୀପମ୍ହା, ଲଙ୍କାଦୀପସ୍ସ, ଲଙ୍କାଦୀପେ, ଲଙ୍କାଦୀପସ୍ମିଂ, ଲଙ୍କାଦୀପମ୍ହି, ଭୋ ଲଙ୍କାଦୀପ। ଅଯଂ ସମାସତ୍ତେ ନାମିକପଦମାଲା। ଅସମାସତ୍ତେପି ପନ ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଲଙ୍କା ଦୀପୋ, ଲଙ୍କଂ ଦୀପଂ, ଲଙ୍କାଯ ଦୀପେନ, ଲଙ୍କାଯ ଦୀପସ୍ସ, ଲଙ୍କାଯ ଦୀପା, ଲଙ୍କାଯ ଦୀପସ୍ମା, ଲଙ୍କାଯ ଦୀପମ୍ହା, ଲଙ୍କାଯ ଦୀପସ୍ସ, ଲଙ୍କାଯ ଦୀପେ, ଲଙ୍କାଯ ଦୀପସ୍ମିଂ, ଲଙ୍କାଯ ଦୀପମ୍ହି, ଭୋତି ଲଙ୍କେ ଦୀପ। ଅଯଂ ୱ୍ୟାସେ ନାମିକପଦମାଲା। ଅଯଂ ନଯୋ ''ଜମ୍ବୁଦୀପୋ''ତି ଏତ୍ଥ ନ ଲବ୍ଭତି କେୱଲେନ ଜମ୍ବୁସଦ୍ଦେନ ଜମ୍ବୁଦୀପସ୍ସ ଅକଥନତୋ, ଯଥା କେୱଲେନ ଲଙ୍କାସଦ୍ଦେନ ଲଙ୍କାଦୀପୋ କଥିଯତି। ଅଯଂ ପନ ୱ୍ୟାସେ ପଦମାଲାନଯୋ ୱିସେସତୋ କଵିରଚନାଯଂ କୱୀନଂ ଉପକାରାଯ ସଂୱତ୍ତତି ସାସନସ୍ସାପି। ତଥା ହି ୱ୍ୟାସୱସେନ ପୋରାଣକୱିରଚନା ଦିସ୍ସତି –

''ୱନ୍ଦାମି ସେଲମ୍ହି ସମନ୍ତକୂଟେ,

ଲଙ୍କାଯ ଦୀପସ୍ସ ସିଖାଯମାନେ;

ଆୱାସଭୂତେ ସୁମନାମରସ୍ସ,

ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତଂ ପାଦୱଳଞ୍ଜମଗ୍ଗ''ନ୍ତି।

ସାସନେପି ୱ୍ୟାସୱସେନ ''ଦିବ୍ବୋ ରଥୋ ପାତୁରହୁ, ୱେଦେହସ୍ସ ଯସସ୍ସିନୋ''ତିଆଦିକା ପାଠଇ ଦିସ୍ସତି।

ଯଥା ପନ ''ଜମ୍ବୁଦୀପୋ''ତି ଏତ୍ଥ ଅଯଂ ନଯୋ ନ ଲବ୍ଭତି, ତଥା ''ନାଗଦୀପୋ''ତିଆଦୀସୁପି କେୱଲେନ ଜମ୍ବୁସଦ୍ଦେନ ଜମ୍ବୁଦୀପସ୍ସ ଅକଥନମିୱ କେୱଲେନ ନାଗସଦ୍ଦାଦିନା ନାଗଦୀପାଦୀନଂ ଅକଥନତୋତି। ନନୁ ଚ ଭୋ ''ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଜମ୍ବୁନଦରଂସିନୋ ତଂ, ଦାଠଂ ମଯଂ ଜମ୍ବୁନରା ନମାମା''ତି ପୋରାଣକୱିରଚନାଯଂ ଜମ୍ବୁସଦ୍ଦେନ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ ୱୁତ୍ତୋ ''ଜମ୍ବୁଦୀପନରା''ତି ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋତି? ସଚ୍ଚଂ ''ଜମ୍ବୁଦୀପନରା''ତି ଅତ୍ଥୋ ସମ୍ଭୱତି, କେୱଲେନ ପନ ଜମ୍ବୁସଦ୍ଦେନ ଜମ୍ବୁଦୀପତ୍ଥଂ ନ ୱଦତି, କିନ୍ତୁ ''ଜମ୍ବୁଦୀପନରା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଗାଥାୱିସଯତ୍ତା ଅଧିକକ୍ଖରଦୋସଂ ପରିୱଜ୍ଜନ୍ତେନ ଦୀପସଦ୍ଦଲୋପଂ କତ୍ୱା ''ଜମ୍ବୁନରା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ଉତ୍ତରପଦଲୋପୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ ଜମ୍ବୁସଦ୍ଦୋ ନରସଦ୍ଦଂ ପଟିଚ୍ଚ ସମାସବଲେନ ''ଜମ୍ବୁଦୀପନରା''ତି ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନେ ସମତ୍ଥୋ ହୋତି, ନ କେୱଲୋ ୱ୍ୟାସକାଲେ, ତଥା ହି ''ଜମ୍ବୂ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ ନ ଞାଯତି, ଅଥ ଖୋ

ଜମ୍ବୁରୁକ୍ଖୋୟେୱ ଞାୟତି।

କିଂ ପନ ଭୋ ''କାକୋ ଦାସୋ, କାକଂ ଦାସଂ, କାକେନ ଦାସେନା''ତି ଅୟଂ ନୟୋ ଲବ୍ଭତି, ନ ଲବ୍ଭତୀତି? ଲବ୍ଭତି, କାକସଦ୍ଦେନ କାକନାମକସ୍ସ ଦାସସ୍ସ କଥନଂ ହୋତି। ୟଦି ଏୱଂ ''ଜମ୍ବୁଦୀପୋ''ତି ଏତ୍ଥାପି ''ଜମ୍ବୁନାମକୋ ଦୀପୋ''ତି ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଜମ୍ବୂ ଦୀପୋ, ଜମ୍ବୁଂ ଦୀପଂ, ଜମ୍ବୁୟା ଦୀପେନା''ତି ଅୟଂ ନୟୋ ଲବ୍ଭତୀତି? ନ ଲବ୍ଭତି ଜମ୍ବୁସଦ୍ଦସ୍ସ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱସେନ ଦୀପେ ଅପ୍ପୱତ୍ତନତୋ। ଜମ୍ବୁସଦ୍ଦୋ ହି ରୁକ୍ଖେୟେୱ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱସେନ ପୱତ୍ତତି, ନ ଦୀପେ। ୟଥା ପନ ଚିତ୍ତୱୋହାରୋ ଚିତ୍ତନାମକେ ଗହପତିମ୍ହିପି ମନେପି ପୱତ୍ତତି ''ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି। ଚିତ୍ତଂ ମନୋ ମାନସ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ। ୟଥା ଚ କୁସୱୋହାରୋ କୁସନାମକେ ରଞ୍ଞେପି କୁସତିଣେପି ପୱତ୍ତତି –

''ପଭାୱତିଞ୍ଚ ଆଦାୟ, ମଣିଂ ୱେରୋଚନଂ କୁସୋ;

କୁସାୱତିଂ କୁସରାଜା, ଅଗମାସି ମହବ୍ବଲୋ;

କୁସୋ ୟଥା ଦୁଗ୍ଗହିତୋ, ହତ୍ଥମେୱାନୁକନ୍ତତୀ''ତି

ଆଦୀସୁ, ତଥା କାକସଦ୍ଦୋପି ୱାୟସେ, ଏୱଂନାମକେ ଦାସେପି ପୱତ୍ତତି ''କାକୋ ରୱତି, କାକୋ ନାମ ଦାସୋ ସଟ୍ଠିୟୋଜନାନି ଗଚ୍ଛତୀ''ତିଆଦୀସୁ। ଜମ୍ବୁସଦ୍ଦୋ ପନ ଗହପତିମନାଦୀସୁ ଚିତ୍ତ କୁସ କାକସଦ୍ଦା ୱିୟ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱସେନ ଦୀପସ୍ମିଂ ନ ପୱତ୍ତତି, ତସ୍ମା ୟଥାୱୁତ୍ତୋୟେୱ ନୟୋ ମନସିକରଣୀୟୋ।

ୟଥା ପନେତ୍ଥ ''ଲଙ୍କାଦୀପୋ''ତି ସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ସମାସୱସେନ ବ୍ୟାସୱସେନ ଚ ୟୋଜିତା, ଏୱଂ ''ପୁବ୍ବୱିଦେହଦୀପୋ, ଅପରଗୋୟାନଦୀପୋ, ଉତ୍ତରକୁରୁଦୀପୋ, ଅସ୍ସୟୁଜନକ୍ଖତ୍ତଂ, ଚିତ୍ରମାସୋ, ୱେସ୍ସନ୍ତରରାଜା, ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ, ଦିବ୍ବରଥୋ''ତିଆଦୀନମ୍ପି ନାମିକପଦମାଲା ସମାସୱସେନ ବ୍ୟାସୱସେନ ଚ ୟୋଜେତବ୍ବା। ପୁବ୍ବୱିଦେହାଦିସଦ୍ଦେହି ପୁବ୍ବୱିଦେହଦୀପାଦୀନଂ କଥନଞ୍ଚ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ଦିବ୍ବରଥୋ''ତିଆଦୀନଂ ସମାସଗତପଦାନଂ ପୟୋଜନେ ସତି ବ୍ୟାସୱସେନ ୱିସୁଂ କତ୍ତବ୍ବତା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା। ତଥା ହି ବ୍ୟାସୱସେନ ''ଦିବ୍ବୋ ରଥୋ''ତିଆଦିନା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଦାନଂ ସମାନାଧିକରଣୱସେନ ପଚ୍ଚେକୱିଭତ୍ତିୟୁତ୍ତଭାୱେ ସତି ଗାଥାସୁ ୱୁତ୍ତିପାଲନସୁଖୁଚ୍ଚାରଣଗୁଣୋ ଭୱତି। ସୋ ଚ ସାସନାନୁକୂଲୋ ହି ଅୟଂ ନୟୋ ଠପିତୋ। ତଥା ହି ପାୱଚନେ ''ଦିବ୍ବୋ ରଥୋ ପାତୁରହୁ, ୱେଦେହସ୍ସ ୟସସ୍ସିନୋ''ତିଆଦିକା ପାଠଇୟୋ ବହୂ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଏୱଂ ଲଙ୍କାଦୀପାଦିସଦ୍ଦାନଂ ୱିସେସୱନ୍ତତା ଭୱତି।

ଇଦାନି ବୋଧିସନ୍ଧିଆଦୀନଂ ୱିସେସୱନ୍ତତା ୱୁଚ୍ଚତି –

ବୋଧି ସନ୍ଧି ୱିଭତ୍ତା'ୟୁ, ଧାତୁୟେୱ ପଜାପତି;

ଦାମା ଦାମଂ ତଥା ସଦ୍ଧା, ସଦ୍ଧଂ ତଟଂ ତଟୀ ତଟୋ।

ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନୋ ଅତ୍ଥୋ, ଅତ୍ଥମକ୍ଖରମକ୍ଖରୋ;

ଅଜ୍ଜୱଂ ଅଜ୍ଜୱୋ ଚେୱ, ତଥା ମଦ୍ଦୱଗାରୱା।

ୱଚୋ ୱଚୀତି ଚାଦୀନି, ସମରୂପା ସରୂପତୋ;

ଦ୍ୱିତ୍ତିଲିଙ୍ଗାନି ସମ୍ଭୋନ୍ତି, ୟଥାସମ୍ଭୱମୁଦ୍ଦିସେ।

ଏତେସୁ ହି ବୋଧିସଦ୍ଦସ୍ସ ତାୱ ''ବୋଧି ରାଜକୁମାରୋ''ତି ଚ, ''ଅରିୟସାୱକୋ 'ବୋଧୀ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ସ ବୋଧିସ୍ସ ଅଙ୍ଗୋତି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ''ତି ଚ ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲୱଚନସ୍ସ ''ବୋଧି, ବୋଧୀ, ବୋଧୟୋ। ବୋଧିଂ, ବୋଧୀ, ବୋଧୟୋ। ବୋଧିନା''ତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ ଅଗ୍ଗିନୟେନ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି।

ରୁକ୍ଖମଗ୍ଗନିବ୍ବାନସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣୱଚନସ୍ସ ପନ ''ବୋଧି, ବୋଧୀ, ବୋଧିୟୋ। ବୋଧିଂ, ବୋଧୀ, ବୋଧିୟୋ। ବୋଧିୟା''ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ

ରତ୍ତିନୟେନ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି।

କେଚି ପନ ‘‘ରୁକ୍ଖୱଚନୋ ବୋଧିସଦ୍ଦୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଆଗମେନ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସନତୋ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ। ନ ହି ଆଗମେ ରୁକ୍ଖୱଚନସ୍ସ ବୋଧିସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱୋ ଦିସ୍ସତି, ପୁଗ୍ଗଲୱଚନସ୍ସ ପନ ଦିସ୍ସତି। ୟଦି ଚ ‘‘ସାଲୋ ଧୱୋ ଖଦୀରୋ’’ତିଆଦୀନଂ ୱିୟ ରୁକ୍ଖୱଚନସ୍ସ ବୋଧିସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତଂ ସିୟା, ଜମ୍ବୂ ସିମ୍ବଲୀ ପାଟଲୀସଦ୍ଦାଦୀନଂ ରୁକ୍ଖୱାଚକତ୍ତା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତଂ ସିୟା, ନ ତେସଂ ଇମସ୍ସ ଚ ରୁକ୍ଖୱାଚକତ୍ତେପି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱୋ ଉପଲବ୍ଭତି। ୟଦି ହି ରୁକ୍ଖୱଚନୋ ବୋଧିସଦ୍ଦୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ନିବ୍ବାନୱଚନୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣୱଚନୋ ଚ ବୋଧିସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ସିୟା ‘‘ନିବ୍ବାନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ନିବ୍ବାନାଦିନୋ ଅତ୍ଥସ୍ସ କଥନତୋ।

ୟେ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘ରୁକ୍ଖୱଚନୋ ବୋଧିସଦ୍ଦୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ’’ତି, ତେ ‘‘ବୋଧି ୱୁଚ୍ଚତି ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଞାଣଂ, ତଂ ଏତ୍ଥ ଭଗୱା ପତ୍ତୋତି ରୁକ୍ଖୋପି ବୋଧିଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ଚେତସି ସନ୍ନିଧାୟ ‘‘ବୁଜ୍ଝତି ଏତ୍ଥାତି ବୋଧୀ’’ତି ନିବ୍ବଚନୱସେନ ‘‘କିଂ ରୁକ୍ଖୱଚନୋ ବୋଧିସଦ୍ଦୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ ନ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ମଞ୍ଞମାନା ୱଦନ୍ତି ମଞ୍ଞେ। ନେୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଏୱଞ୍ଚ ପନ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ‘‘ବୋଧି ୱୁଚ୍ଚତି ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଞାଣଂ, ତଂ ଏତ୍ଥ ଭଗୱା ପତ୍ତୋତି ରୁକ୍ଖୋପି ବୋଧିଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତେହି ଗରୂହି ଞାଣୱଚନଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭୂତଂ ବୋଧୀତି ଞାଣସ୍ସ ନାମଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିଅନ୍ତରପରିକପ୍ପନେନତ୍ଥଂ ପରିକପ୍ପେନ୍ତେନ ବୁଜ୍ଝନଟ୍ଠାନଭୂତେ ରୁକ୍ଖେ ଆରୋପେତ୍ୱା ରୁକ୍ଖୋ ‘‘ବୋଧୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନିବ୍ବଚନେ ଆଦରୋ ନ କାତବ୍ବୋ। ନ ହି ‘‘ବୁଜ୍ଝତି ଏତ୍ଥାତି ବୋଧୀ’’ତି ନିବ୍ବଚନକରଣଂ ରୁକ୍ଖୱଚନସ୍ସ ବୋଧିସଦ୍ଦସ୍ସ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋତି ସଙ୍କେତସିଦ୍ଧତ୍ତା ୱୋହାରସ୍ସ, ତସ୍ମା ରୁକ୍ଖଂ ସୟଂ ଅବୋଧିମ୍ପି ସମାନଂ ବୋଧିୟା ପଟିଲାଭଟ୍ଠାନତ୍ତା ସଙ୍କେତସିଦ୍ଧେନ ‘‘ବୋଧୀ’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱୋହାରେନ ୱୋହରନ୍ତି ସାସନିକା, ବୋଧିୟା ୱା କାରଣତ୍ତା ଫଲୱୋହାରେନ। ଏତମତ୍ଥଂୟେୱ ହି ସନ୍ଧାୟ ‘‘ବୋଧି ୱୁଚ୍ଚତି ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଞାଣଂ, ତଂ ଏତ୍ଥ ଭଗୱା ପତ୍ତୋତି ରୁକ୍ଖୋପି ବୋଧିଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଏୱଂ ‘‘ବୋଧୀ’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ରୁକ୍ଖନାମଂ ପୱତ୍ତତୀତି। ତେନାହ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମସେନାପତି ଅନୁଧମ୍ମଚକ୍କୱତ୍ତୀ ୱୋହାରକୁସଲୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱୋହାରେନ ‘‘ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ବୋଧିୟା ମୂଲେ ସହ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣପ୍ପଟିଲାଭା ସଚ୍ଛିକା ପଞ୍ଞତ୍ତି ୟଦିଦଂ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି। ଅପିଚ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ‘‘ବୋଧିୟା ସାଖା’’ତି ଚ, ‘‘କେନଟ୍ଠେନ ମହାବୋଧି, କସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧିନୀ ଚ ସା’’ତି ଚ,

‘‘ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତା ସା, ଅସୀତିରତନଂ ନଭଂ;

ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱାନ ତଦା ମୁଞ୍ଚି, ଛବ୍ବଣ୍ଣା ରସ୍ମିୟୋ ସୁଭା’’ତି ଚ

ଏୱମାଦୟୋ ରୁକ୍ଖୱାଚକସ୍ସ ବୋଧିସଦ୍ଦସ୍ସ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱେ ପୟୋଗା ଦିସ୍ସନ୍ତି।

ଅଥ ୱା ରୁକ୍ଖୱାଚକୋ ବୋଧିସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗୋ ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ। ତଥା ହି ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ୱିନୟସଂୱଣ୍ଣନାୟଂ ମହାୱେୟ୍ୟାକରଣସ୍ସ ପାଳିନୟୱିଦୁନୋ ବୁଦ୍ଧଘୋସାଚରିୟସ୍ସ ଏୱଂ ସଦ୍ଦରଚନା ଦିସ୍ସତି ‘‘ସକ୍ଖିସ୍ସସି ତ୍ୱଂ ତାତ ପାଟଲିପୁତ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାବୋଧିନା ସଦ୍ଧିଂ ଅୟ୍ୟଂ ସଙ୍ଘମିତ୍ତତ୍ଥେରିଂ ଆନେତୁ’’ନ୍ତି ଚ, ‘‘ସାପି ଖୋ ମହାବୋଧିସମାରୂଳ୍ହା ନାୱା ପସ୍ସତୋ ମହାରାଜସ୍ସ ମହାସମୁଦ୍ଦତଲଂ ପକ୍ଖନ୍ଦା’’ତି ଚ ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖୱାଚକସ୍ସ ବୋଧିସଦ୍ଦସ୍ସ ‘‘ବୁଜ୍ଝତି ଏତ୍ଥାତି ବୋଧୀ’’ତି ନିବ୍ବଚନୱସେନ ‘‘ବୋଧି, ବୋଧୀ, ବୋଧୟୋ। ବୋଧିଂ, ବୋଧୀ, ବୋଧୟୋ। ବୋଧିନା’’ତିଆଦିନା ପଦମାଲା ୱେଦିତବ୍ବା। ରୁକ୍ଖୱାଚକସ୍ସେୱ ପନ ତସ୍ସ ଞାଣେ ପୱତ୍ତିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱୋହାରେନ ସଙ୍କେତସିଦ୍ଧେନ ରୂଳ୍ହତ୍ଥଦୀପକେନ ‘‘ବୋଧି, ବୋଧୀ, ବୋଧିୟୋ। ବୋଧିଂ, ବୋଧୀ, ବୋଧିୟୋ। ବୋଧିୟା’’ତିଆଦିନା ପଦମାଲା ୱେଦିତବ୍ବା। ଇଚ୍ଚେୱଂ –

ପୁଗ୍ଗଲୱାଚକୋ ବୋଧି-ସଦ୍ଦୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗିକୋ ଭୱେ;

ଞାଣାଦିୱାଚକୋ ଇତ୍ଥି-ଲିଙ୍ଗୋୟେୱ ସିୟା ସଦା।

ବୋଧିପାଦପୱଚନୋ, ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗିକୋ ଭୱେ;

ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଏତସ୍ସ, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତ୍ତମେୱ ତୁ;

ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତରଂ ୟସ୍ମା, ଧମ୍ମସେନାପତୀରିତଂ।

ସନ୍ଧିସଦ୍ଦାଦୀନମ୍ପି ନଯାନୁସାରେନ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ସନ୍ଧିସଦ୍ଦୋ ହି ସରସନ୍ଧିଆଦିୱାଚକୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ, ପଟିସନ୍ଧିଯାଦିୱାଚକୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ''ସନ୍ଧିନୋ। ସନ୍ଧିଯା''ତିଆଦିଦସ୍ସନତୋ। ୱିଭତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ୱିଭଜନୱାଚକୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ , ସ୍ୟାଦିୱାଚକୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ ଚେୱ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ଚ ''ୱିଭତ୍ତିସ୍ସ। ୱିଭତ୍ତିଯା''ତିଆଦିଦସ୍ସନତୋ।

ଆଯୁସଦ୍ଦୋ ପନ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୱାଚକୋଯେୱ ହୁତ୍ୱା ପୁନ୍ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ, ''ପୁନରାଯୁ ଚ ମେ ଲଦ୍ଧୋ, ଏୱଂ ଜାନାହି ମାରିସା''ତି ''ଏତ୍ତକଂଯେୱ ତେ ଆଯୁ, ଚୱନକାଲୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚ ଦସ୍ସନତୋ।

ଧାତୁସଦ୍ଦୋ ସଭାୱାଦିୱାଚକୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ, କରପଚାଦିୱାଚକୋ ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ''ଚକ୍ଖୁଧାତୁଯା। କରୋତିସ୍ସ ଧାତୁସ୍ସ। ଧାତୁଯୋ ଧାତୁଯା''ତି ଦସ୍ସନତୋ।

ପଜାପତିସଦ୍ଦୋ ଦେୱୱିସେସୱାଚକୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ, କଲତ୍ତଜିନମାତୁଚ୍ଛାୱାଚକୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ''ପଜାପତିସ୍ସ ଦେୱରାଜସ୍ସ ଧଜଗ୍ଗଂ ଉଲ୍ଲୋକେଯ୍ୟାଥ'', ''ଅତ୍ତନୋ ପଜାପତିଯା ସଦ୍ଧିଂ ମହାପଜାପତିଯା''ତି ଚ ଦସ୍ସନତୋ।

ଦାମା ଦାମଂ ସଦ୍ଦା ମାଲତୀଦାମାଦିଭେଦଭିନ୍ନସ୍ସ ଏକସ୍ସ ୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଯଥାକ୍କମଂ ଇତ୍ଥିନପୁଂସକଲିଙ୍ଗା। ତଥା ହି ''ମାଲତୀଦାମା ଲୋଲାଠଇଙ୍ଗଲୀଲା। ମାଲତୀଦାମଂ। ସିଙ୍ଘିତଂ ଦାମଂ ଭମରେହି। ରତନଦାମା। ରତନଦାମ''ନ୍ତି ଚ ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗଭାୱେ ଲୋକିକପ୍ପଯୋଗା ଦିସ୍ସନ୍ତି ସାସନାନୁକୂଲା।

ସଦ୍ଧଂ ସଦ୍ଧାସଦ୍ଦା ପନ ଭିନ୍ନୱତ୍ଥୂନଂ ୱାଚକା ଇତ୍ଥିନପୁଂସକଲିଙ୍ଗା, ସଦ୍ଧାସଦ୍ଦୋ ପସାଦଲକ୍ଖଣୱାଚକୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ, ସଦ୍ଧଂସଦ୍ଦୋ ମତକଭତ୍ତୱାଚକୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ''ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଦହନା। ମଯମସ୍ସୁଭୋ ଗୋତମବ୍ରାହ୍ମଣା ନାମ ଦାନାନି ଦେମ ସଦ୍ଧାନି କରୋମା''ତି ଦସ୍ସନତୋ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ''ସଦ୍ଧୋ ପୁରିସୋ , ସଦ୍ଧା ଇତ୍ଥୀ, ସଦ୍ଧଂ କୁଲ''ନ୍ତି ଇମାନି ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗତ୍ତା ସଙ୍ଗହଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି।

ତଟଂ ତଟୀ ତଟୋତିମେ ସଦ୍ଦା ତୀରସଙ୍ଖାତେ ଏକସ୍ମିଂଯେୱତ୍ଥେ ଥୀପୁନ୍ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗା।

ବ୍ୟଞ୍ଜନସଦ୍ଦୋ ଉପସେଚନଲିଙ୍ଗୱାକ୍ୟାୱେଣିକସରୀରାୱଯୱୱାଚକୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ, ଅକ୍ଖରୱାଚକୋ ପୁନ୍ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ। ତତ୍ଥୁପସେଚନେ ''ସୂପଂ ୱା ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ୱା''ତି ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ଲିଙ୍ଗେ ''ଇତ୍ଥିବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ପୁରିସବ୍ୟଞ୍ଜନ''ନ୍ତି ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ। ୱାକ୍ୟେ ''ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ସାଧୁକଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା''ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ। ଆୱେଣିକେ ''ଅସୀତି ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନାନୀ''ତି ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ। ସରୀରାୱଯୱେ ''କିଲେସାନଂ ଅନୁ ଅନୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ପାକଟଭାୱକରଣତୋ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନ''ନ୍ତି ଏୱଂ ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ। ଏତ୍ଥ ହି ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ନାମ ହତ୍ଥପାଦସିତହସିତକଥିତୱିଲୋକିତାଦିଭେଦୋ ଆକାରୋ। ସୋ ଏୱ ''ସରୀରାୱଯୱୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି। ଅକ୍ଖରେ ''ବ୍ୟଞ୍ଜନୋ। ବ୍ୟଞ୍ଜନ''ନ୍ତି ଚ ପୁନ୍ନପୁଂସକନିଦ୍ଦେସୋ।

ଅତ୍ଥସଦ୍ଦୋ ନିବ୍ବାନୱଚନୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ, ଅଭିଧେଯ୍ୟଧନକାରଣପଯୋଜନନିୱତ୍ତାଭିସନ୍ଧାନାଦିୱଚନୋ ପନ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋ। ତଥା ହି କଥାୱତ୍ଥୁମ୍ହି ''ଅତ୍ଥତ୍ଥମ୍ହୀ''ତି ଇମିସ୍ସା ପାଠଇଯା ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାଯଂ ''ଅତ୍ଥଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସେନ ଅତ୍ଥସଦ୍ଦୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଇତି ଅତ୍ଥସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗୋ।

ଅକ୍ଖରସଦ୍ଦୋ ଚ ''ଯୋ ପୁବ୍ବୋ ଅକ୍ଖରୋ ଅକ୍ଖରାନୀ''ତି ଚ ଦସ୍ସନତୋ। ଅପିଚ ଅକ୍ଖରସଦ୍ଦୋ ନିବ୍ବାନୱଚନୋ ନାମପଣ୍ଣତ୍ତିୱଚନୋ ଚ ସବ୍ବଦାନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ଭୱତି ''ପଦମଚ୍ଚୁତମକ୍ଖରଂ, ମହାଜନସମ୍ମତୋତି ଖୋ ୱାସେଟ୍ଠ 'ମହାସମ୍ମତୋ'ତ୍ୱେୱ ପଠମଂ ଅକ୍ଖରଂ ନିବ୍ବତ୍ତ''ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ। ''ଅକ୍ଖରାଯ ଦେସେତି, ଅକ୍ଖରକ୍ଖରାଯ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା''ତି ଏତ୍ଥ ପନ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗୋତିପି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋତିପି ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋତି ପନ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଅଯଞ୍ହି ''ଅସକ୍କତା ଚସ୍ମ ଧନଞ୍ଜଯାଯ। ୱିରମଥାଯସ୍ମନ୍ତୋ ମମୱଚନାଯା''ତିଆଦୀସୁ ''ଧନଞ୍ଜଯାଯ, ୱଚନାଯା''ତି ସଦ୍ଦା ୱିଯ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନାତି।

ଅଜ୍ଜୱ ମଦ୍ଦୱ ଗାରୱସଦ୍ଦା ପନ ପୁନ୍ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗା। ''ଅଜ୍ଜୱୋ ଚ ମଦ୍ଦୱୋ ଚ। ଅଜ୍ଜୱମଦ୍ଦୱଂ। ଗାରୱୋ ଚ ନିୱାତୋ ଚ। ସହ ଆୱଜ୍ଜିତେ ଥୂପେ, ଗାରୱଂ ହୋତି ମେ ତଦା''ତି ଚ ଆଦିଦସ୍ସନତୋ।

ୱଚୋୱଚୀସଦ୍ଦା ପନ ଘଟୋଘଟୀସଦ୍ଦା ୱିଯ ପୁମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗା, ତତ୍ଥ ୱଚୀସଦ୍ଦସ୍ସ ''ୱଚୀ, ୱଚୀ, ୱଚିଯୋ। ୱଚିଂ, ୱଚୀ, ୱଚିଯୋ। ୱଚିଯା''ତି

ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। କେଚି ‘‘ଦୁଚ୍ଚରିତପଯୋଗୱିଞ୍ଞତ୍ତିସଦ୍ଦାଦୀସୁ ପରେସୁ ୱଚସଦ୍ଦସ୍ସନ୍ତୋ ଈକାରୋ ହୋତି, ତେନ ‘‘ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ରୂପାନି ଦିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ ୱଚସଦ୍ଦତୋ ୱିସୁଂ ୱଚୀସଦ୍ଦସ୍ସ ଦସ୍ସନତୋ। ଅତ୍ରିମାନି ପାଠଇତୋ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାତୋ ଚ ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ‘‘ୱଚୀ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ, ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ ୱଚୀ, ୱଚିଞ୍ଚ ୱଚୀସଙ୍ଖାରେ ଚ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ନ ଚେୱ ୱଚୀ, ନ ଚ ୱଚୀସଙ୍ଖାରୋ। ଗଦିତୋ ୱଚୀଭି ସତିମାଭିନନ୍ଦେ’’ତି ଇମାନି ପାଠଇତୋ ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ‘‘ଚୋପନସଙ୍ଖାତା ୱଚୀ ଏୱ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ୱଚିଯା ଭେଦୋ ୱଚୀଭେଦୋ’’ତି ଇମାନି ଅଟ୍ଠକଥାତୋ ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ଇମିନା ନଯେନ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ସରୂପାସରୂପପଦାନଂ ଯଥାରହଂ ଦ୍ୱିତିଲିଙ୍ଗତା ୱେୱତ୍ଥପେତବ୍ବା। ଏୱଂ ଅଭିଧେଯ୍ଯଲିଙ୍ଗେସୁ ସୱିସେସାନି ଅଭିଧେଯ୍ଯଲିଙ୍ଗାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଇଦାନି କତ୍ଥଚି ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗଭୂତାନଂ ଅଭିଧେଯ୍ଯଲିଙ୍ଗାନଞ୍ଚ ତଦ୍ଧିତନ୍ତଲିଙ୍ଗାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାଦିୱସେନ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ। ତଥା ହି –

ଧମ୍ମତୋ ପୁଗ୍ଗଲା ଚେୱ, ଧମ୍ମପୁଗ୍ଗଲତୋପି ଚ;

ଏକନ୍ତଧମ୍ମତୋ ଚେୱ, ତଥେୱେକନ୍ତପୁଗ୍ଗଲା।

ପଦମାଲା ସିଯୁଂ ତାସୁ, ପଚ୍ଚତ୍ତାଦିୱସେନ ତୁ;

ପଦଂ ସମଂ ୱିସମଞ୍ଚ, ଜଞ୍ଞା ସବ୍ବସମମ୍ପି ଚ।

କଥଂ? ‘‘ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ, ମିଚ୍ଛାୱାଚା, ମିଚ୍ଛାୱାଚୋ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ, ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୀ’’ ଇଚ୍ଚେତେସଂ ନାମିକପଦମାଲା ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା।

‘‘ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯୋ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯୋ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା’’ତି ଏୱଂ ଧମ୍ମତୋ, ‘‘ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନୋ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନୋ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିନା’’ତି ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲତୋ, ‘‘ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ, ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପା। ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଧମ୍ମପୁଗ୍ଗଲତୋ, ‘‘ମିଚ୍ଛାୱାଚା, ମିଚ୍ଛାୱାଚା, ମିଚ୍ଛାୱାଚାଯୋ। ମିଚ୍ଛାୱାଚଂ, ମିଚ୍ଛାୱାଚା ମିଚ୍ଛାୱାଚାଯୋ। ମିଚ୍ଛାୱାଚାଯ’’ ଏୱଂ ଏକନ୍ତଧମ୍ମତୋ, ‘‘ମିଚ୍ଛାୱାଚୋ, ମିଚ୍ଛାୱାଚା। ମିଚ୍ଛାୱାଚଂ, ମିଚ୍ଛାୱାଚେ। ମିଚ୍ଛାୱାଚେନ’’ ଏୱଂ ଏକନ୍ତପୁଗ୍ଗଲତୋ, ‘‘ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକ’’ନ୍ତି ଏୱମ୍ପି ଏକନ୍ତପୁଗ୍ଗଲତୋ, ‘‘ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୀ, ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପିନୋ। ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପି’’ନ୍ତି ଏୱମ୍ପି ଏକନ୍ତପୁଗ୍ଗଲତୋ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି। ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗୱଚନାଦିୱସେନ ପନ ପଦଂ ସଦିସଂ ୱିସଦିସଂ ସବ୍ବଥା ସଦିସମ୍ପି ଚ ଭୱତି। ଏସ ନଯୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପାଦୀସୁପି।

ଅତ୍ରିମେ ଆହଚ୍ଚଭାସିତା ପଯୋଗା – ଅୱିଜ୍ଜାଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୱେ ଅୱିଦ୍ଦସୁନୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପହୋତି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ ପହୋତି। ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ ମିଚ୍ଛାୱାଚା ପହୋତି। ମିଚ୍ଛାୱାଚସ୍ସ ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତୋ ପହୋତି। ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱୋ ପହୋତି। ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱସ୍ସ ମିଚ୍ଛାୱାଯାମୋ ପହୋତି। ମିଚ୍ଛାୱାଯାମସ୍ସ ମିଚ୍ଛାସତି ପହୋତି। ମିଚ୍ଛାସତିସ୍ସ ମିଚ୍ଛାସମାଧି ପହୋତୀତି। ୱିଜ୍ଜାଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୱେ ୱିଦ୍ଦସୁନୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପହୋତି। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ପହୋତୀତି ୱିତ୍ଥାରୋ, ଏୱଂ କତ୍ଥଚି ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗଭୂତାନଂ ଅଭିଧେଯ୍ଯଲିଙ୍ଗାନଞ୍ଚ ତଦ୍ଧିତନ୍ତଲିଙ୍ଗାନଞ୍ଚ ନାମିକପଦମାଲା ସପ୍ପଯୋଗା କଥିତା।

ଇଦାନି ନେୱାଭିଧେଯ୍ଯଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଭୱିତବ୍ବସଦ୍ଦସ୍ସ ଚ ଅଭିଧେଯ୍ଯଲିଙ୍ଗାନଂ ସୋଢ଼ି ସୁୱତ୍ଥି ସଦ୍ଦାନଞ୍ଚ ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗାଭିଧେଯ୍ଯଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅବ୍ଭୁତସଦ୍ଦସ୍ସ ଚ ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଅଭୂତସଦ୍ଦସ୍ସଚାତି ଇମେସଂ କିଞ୍ଚି ୱିସେସଂ କଥଯାମ, ନାମିକପଦମାଲଞ୍ଚ ଯଥାରହଂ ଯୋଜେସ୍ସାମ। ଏତେସୁ ହି ଭୱିତବ୍ବସଦ୍ଦୋ ଏକନ୍ତଭାୱୱାଚକୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋ ଏକୱଚନନ୍ତୋଯେୱ ହୋତି। ତତିଯନ୍ତପଦେହି ଏୱଂସଦ୍ଦ ନସଦ୍ଦାଦୀହି ଚ ଯୋଜେତବ୍ବୋ ଚ ହୋତି। ନାସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଲବ୍ଭତି, ଅତ୍ରିମେ ଚ ପଯୋଗା ‘‘ସବ୍ବମ୍ମଗରୁକେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ନୋ ଆମିସଗରୁକେନ, ଇମିନା ଚୋରେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଇମେହି ଚୋରେହି ଭୱିତବ୍ବଂ, ଇମାଯ ଚୋରିଯା ଭୱିତବ୍ବଂ, ଇମାହି ଚୋରୀହି ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅନେନ ଚିତ୍ତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଇମେହି ଚିତ୍ତେହି ଭୱିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି। ଅତ୍ରିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

ଭୱିତବ୍ବପଦଂ ନିଚ୍ଚଂ, ସବ୍ବଞ୍ଞୁୱରସାସନେ;

ପଠମେକୱଚୋ ଭାୱ-ୱାଚକଞ୍ଚ ନପୁଂସକଂ।

ତତିଯନ୍ତପଦେହେୱଂ-ସଦ୍ଦାଦୀହି ଚ ଧୀମତା;

ଯୋଜେତବ୍ବଂୱ ସମ୍ଭୋତି, ଇତି ୱିଦ୍ୱା ୱିଭାୱଯେ।

ଅଯଂ ‘‘ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ୱିସେସୋ।

ସୋଚ୍ଚି ଭଦ୍ଦନ୍ତେ ହୋତୁ ରଞ୍ଞୋ, ସୋଚ୍ଚିଂ ଗଚ୍ଛତି ନ୍ହାପିତୋ। ସୋଚ୍ଚିନାମ୍ହି ସମୁଟ୍ଟିତୋ। ସୁୱଚ୍ଚି, ସୁୱଚ୍ଚିଂ, ସୁୱଚ୍ଚିନା, ଅଯଂ ଧସାଚ୍ଚିସଦ୍ଦାଦୀନଂ ୱିସେସୋ।

ଅଯଂ ପନ ‘‘ଅବ୍ଭୁତଂ ଅଭୂତ’’ନ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିସେସୋ। ଭୂସଦ୍ଦସ୍ସ ହ୍ଜି ସଂଯୋଗପରେ ପଟିସେଧଟ୍ଟୱତି ୟୈତିନିପାତେ ଉପପଦେ ସତି ଏକନ୍ତେନ ରସ୍ସତ୍ତମୁପଯାତି। କ୍ୱଚ୍ଚ? ‘‘ଅଭୂତପୁବ୍ବଂ ଭୂତ’’ନ୍ତିଆଦୀସ୍ୱଚ୍ଚସୁ। ତଥାୱିଧେ ଅସଞ୍ଞୋଗପରେ ରସ୍ସତ୍ତଂ ନ ଉପଯାତି। କ୍ୱଚ୍ଚ? ‘‘ଅସଚ୍ଚ’’ନ୍ତିଆଦୀସ୍ୱଚ୍ଚସୁ। ତଥା ହି ‘‘ଅବ୍ଭୁତ’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ‘‘ଅଭୂତପୁବ୍ବଂ ଭୂତ’’ନ୍ତିପି ଅତ୍ଥୋ ଭୱତି, ‘‘ଅବ୍ଭୁତକରଣ’’ନ୍ତିପି ଅତ୍ଥୋ ଭୱତି। ‘‘ଅଭୂତ’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ପନ ‘‘ଅସଚ୍ଚ’’ନ୍ତିପି ଅତ୍ଥୋ ଭୱତି, ‘‘ଅଜାତ’’ନ୍ତିପି ଅତ୍ଥୋ ଭୱତି। ତତ୍ର ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ ଭୋ ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ ଭୋ। ଅଚ୍ଛେରଂ ୱତ ଲୋକସ୍ମିଂ, ଅବ୍ଭୁତଂ ଲୋମହଂସନଂ’’ ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ‘‘ଅଭୂତପୁବ୍ବଂ ଭୂତ’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥେ ପଯୋଗା।

‘‘ତ୍ୱଂ ମଂ ନାଗେନ ଆଲମ୍ପ,

ଅହଂ ମଣ୍ଡୂକଛାପିଯା;

ହୋତୁ ନୋ ଅବ୍ଭୁତଂ ତତ୍ଥ,

ଆସହସ୍ସେହି ପଞ୍ଚହୀ’’ତି

ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ଅବ୍ଭୁତକରଣତ୍ଥେ ପଯୋଗା। ଏୱଂ ରସ୍ସୱସେନ, ଦୀଘୱସେନ ପନ ନିସ୍ସଂଯୋଗେ ‘‘ଅଭୂତଂ ଅତଚ୍ଛଂ। ଅତଥଂ’’ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ଅସଚ୍ଚତ୍ଥେ ପଯୋଗା, ‘‘ଅଭୂତଂ ଅଜାତଂ ଅସଞ୍ଜାତ’’ନ୍ତି ଇଚ୍ଚେୱମାଦଯୋ ଅଜାତତ୍ଥେ ପଯୋଗା। ଭୱନ୍ତି ଚତ୍ର –

‘‘ଅଭୂତପୁବ୍ବଂ ଭୂତ’’ନ୍ତି, ଅତ୍ଥସ୍ମିଂ ଅବ୍ଭୁତନ୍ତିଦଂ;

ପଦଂ ୱିଞ୍ଞୂହି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ, ରସ୍ସଭାୱେନ ସଣ୍ଠିତଂ।

ଅବ୍ଭୁତକରଣତ୍ଥେପି, ଅବ୍ଭୁତନ୍ତି ପଦଂ ତଥା;

ସଣ୍ଠିତଂ ରସ୍ସଭାୱେନ, ଇତି ୱିଦ୍ୱା ୱିଭାୱଯେ।

ଅଭୂତମିତି ଦୀଘତ୍ତ-ୱସେନ କଥିତଂ ପନ;

ପଦଂ ସମଧିଗନ୍ତବ୍ବ-ମସଚ୍ଚାଜାତୱାଚକଂ।

ଅବ୍ଭୁତଂ, ଅବ୍ଭୁତାନି। ଚିତ୍ତନଯେନ, ଅବ୍ଭୁତୋ, ଅବ୍ଭୁତା। ଅବ୍ଭୁତଂ, ପୁରିସନଯେନ, ଅବ୍ଭୁତା, ଅବ୍ଭୁତା, ଅବ୍ଭୁତାଯୋ। ଅବ୍ଭୁତଂ। କଞ୍ଞାନଯେନ ଞେଯ୍ୟଂ। ଏୱଂ ଭୂତସଦ୍ଦସ୍ସପି ନାମିକପଦମାଲା ତିଧା ଗହେତବ୍ବା। ଅତ୍ର ‘‘ଅବ୍ଭୁତ’’ମିତି ପଦଂ ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗମ୍ପି ଭୱତି ଅଭିଧେଯ୍ୟଲିଙ୍ଗମ୍ପି। ‘‘ଅଭୂତ’’ମିତି ପଦଂ ପନ ୱାଚ୍ଚଲିଙ୍ଗଂ ଅଭିଧେଯ୍ୟଲିଙ୍ଗମ୍ପି ୱା ସଚ୍ଚସଦ୍ଦୋ ୱିଯ କତ୍ଥଚି। ଇତିସ୍ସ ଯଥାରହଂ ଅଯମ୍ପି ସପ୍ପଯୋଗା ନାମିକପଦମାଲା କଥିତା।

ଇଦାନି ଆଗମିକାନଂ କୋସଲ୍ଲଜନନତ୍ଥଂ ପଦସମୋଧାନୱସେନ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ – ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା, ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ। ବୁଦ୍ଧଂ ଭଗୱନ୍ତଂ, ବୁଦ୍ଧେ ଭଗୱନ୍ତେ। ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗୱତା, ସେସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ପଦମାଲା ଏକୱଚନବହୁୱଚନୱସେନ ଞେଯ୍ୟା।

ଦେୱୋ ତାୱତିଂସୋ। ଦେୱେ ତାୱତିଂସେ। ଦେୱେହି ତାୱତିଂସେହି। ସେସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ବହୁୱଚନୱସେନ ଞେଯ୍ୟା ପଦମାଲା।

ସୋ ଭଗଵା ଜାନଂ ପସ୍ସଂ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତଂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଜାନନ୍ତଂ ପସ୍ସନ୍ତଂ ଅରହନ୍ତଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ତେନ ଭଗଵତା ଜାନତା ପସ୍ସତା ଅରହତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ, ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଏକଵଚନଵସେନ ଞେଯ୍ୟା ପଦମାଲା।

ରାଜା ସୁଦ୍ଧୋଦନୋ, ରାଜାନଂ ସୁଦ୍ଧୋଦନଂ, ରଞ୍ଞା ସୁଦ୍ଧୋଦନେନ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ରାଜା ପସେନଦୀ କୋସଲୋ, ରାଜାନଂ ପସେନଦିଂ କୋସଲଂ, ରଞ୍ଞା ପସେନଦିନା କୋସଲେନ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ରାଜା ମାଗଧୋ ସେନିୟୋ ବିମ୍ବିସାରୋ, ରାଜାନଂ ମାଗଧଂ ସେନିୟଂ ବିମ୍ବିସାରଂ, ରଞ୍ଞା ମାଗଧେନ ସେନିୟେନ ବିମ୍ବିସାରେନ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ରାଜା ମାଗଧୋ ଅଜାତସତ୍ତୁ ଵେଦେହିପୁତ୍ତୋ, ରାଜାନଂ ମାଗଧଂ ଅଜାତସତ୍ତୁଂ ଵେଦେହିପୁତ୍ତଂ, ରଞ୍ଞା ମାଗଧେନ ଅଜାତସତ୍ତୁନା ଵେଦେହିପୁତ୍ତେନ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ମହାପଜାପତୀ ଗୋତମୀ, ମହାପଜାପତିଂ ଗୋତମିଂ, ମହାପଜାପତିୟା ଗୋତମିୟାତି ପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଵତ୍ତବ୍ବଂ। ମହାପଜାପତିୟଂ ଗୋତମିୟଂ, ଭୋତି ମହାପଜାପତି ଗୋତମି।

ମକ୍ଖଲି ଗୋସାଲୋ। ମକ୍ଖଲିଂ ଗୋସାଲଂ। ମକ୍ଖଲିନା ଗୋସାଲେନ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ସାଵକୟୁଗଂ। ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ସାଵକୟୁଗଂ, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ସାଵକୟୁଗେନ, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ସାଵକୟୁଗସ୍ସ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ସବ୍ବାପେତା ପଦମାଲା ଏକଵଚନଵସେନ ଞେଯ୍ୟା। ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ଅଗ୍ଗସାଵକା, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେ ଅଗ୍ଗସାଵକେ, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେହି ଅଗ୍ଗସାଵକେହି। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ବହୁଵଚନଵସେନ ଞେଯ୍ୟା। ଇତୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଏସେଵ ନୟୋ।

ସୋ ଦାରୋ, ସା ଦାରା। ସଂ ଦାରଂ, ସେ ଦାରେ। ସେନ ଦାରେନ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ସା ନାରୀ, ସା ନାରିୟୋ। ସଂ ନାରିଂ, ସା ନାରିୟୋ। ସାୟ ନାରିୟା। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ସଂ କମ୍ମଂ, ସାନି କମ୍ମାନି। ସେନ କମ୍ମେନ। ସଂ ଫଲଂ, ସାନି ଫଲାନି। ସେନ ଫଲେନ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ପଠମଂ ଝାନଂ, ପଠମଂ ଝାନଂ, ପଠମେନ ଝାନେନ, ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ଚତୁତ୍ଥୀ ଦିସା, ଚତୁତ୍ଥିଂ ଦିସଂ, ଚତୁତ୍ଥିୟା ଦିସାୟ।

ଧମ୍ମୀ କଥା, ଧମ୍ମିଂ କଥଂ, ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ, ଧମ୍ମିୟଂ କଥାୟଂ। ଏଵଂ ଅନୁପୁବ୍ବୀ କଥା, ଏଵରୂପୀ କଥା। ଇମିନା ନୟେନ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଠାନେସୁ ପଦସମୋଧାନଵସେନ ଲିଙ୍ଗତୋ ଚ ଅନ୍ତତୋ ଚ ଵଚନତୋ ଚ ଅପେକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ପଦତୋ ଚ ନାନପ୍ପକାରା ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଇଦାନି ଏକପ୍ପକାରାନଂ ସଦ୍ଦାନଂ ଲିଙ୍ଗଅନ୍ତଵସେନ ନାନତ୍ତଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। କଥଂ? ଯାଦିସୋ, ଯାଦିସୀ, ଯାଦିସଂ। ତାଦିସୋ, ତାଦିସୀ, ତାଦିସଂ। ଏତାଦିସୋ, ଏତାଦିସୀ, ଏତାଦିସଂ। କୀଦିସୋ, କୀଦିସୀ, କୀଦିସଂ। ଇଦିସୋ, ଇଦିସୀ, ଇଦିସଂ। ଏଦିସୋ , ଏଦିସୀ, ଏଦିସଂ। ସଦିସୋ, ସଦିସୀ, ସଦିସଂ। କଦାଚି ପନ ‘‘ଯାଦିସା ତାଦିସା’’ତି ଏଵମାଦୀନି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପାନିପି ଭଵନ୍ତି। ନାମିକପଦମାଲା ନେସଂ ପୁରିସ ଇତ୍ଥୀ ଚିତ୍ତନୟେନ ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଇଦାନି ସମାସତଦ୍ଧିତପଦଭୂତାନଂ ଅମମସଦ୍ଦାଦୀନଂ ନାମିକପଦମାଲା ଵୁଚ୍ଚତେ – ଅମମୋ, ଅମମା, ଅମମଂ, ଅମମେ। ଅମମେନ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ମଯ୍ହକୋ, ମଯ୍ହକା। ମଯ୍ହକଂ, ମଯ୍ହକେ। ମଯ୍ହକେନ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ଆମା, ଆମା, ଆମାୟୋ। ଆମଂ, ଆମା, ଆମାୟୋ। ସେସଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ତତ୍ର ଅମମୋତି ନତ୍ଥି ତଣ୍ହାମମତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠିମମତ୍ତଞ୍ଚ ଏତସ୍ସାତି ଅମମୋ, କୋ ସୋ, ଅରହାୟେଵାତି ଵତ୍ତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ଅପିଚ ଯେସତଣ୍ହାପି ସଦିଟ୍ଠୀପି

‘‘ମମ ଇଦ’’ନ୍ତି ମମତ୍ତଂ ନ କରୋନ୍ତି, ତେପି ଅମମାଯେଓ୍ୱ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ମନୁସ୍ସା ତତ୍ଥ ଜାଯନ୍ତି, ଅମମା ଅପରିଗ୍ଗହା’’ତି ଇଦଂ ସାସନତୋ ନିଦସ୍ସନଂ। ‘‘ଅମମୋ ନିରହଙ୍କାରୋ’’ତି ଇଦଂ ପନ ଲୋକତୋ ନିଦସ୍ସନଂ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଅମମା, ଅମମା, ଅମମାଯୋ’’ତି ପଦମାଲା। ନପୁଂସକେ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଅମମଂ, ଅମମାନୀ’’ତି ପଦମାଲା। ତତ୍ର ମଯ୍ହକୋତି ‘‘ଇଦମ୍ପି ମଯ୍ହଂ ଇଦମ୍ପି ମଯ୍ହ’’ନ୍ତି ଓ୍ୱିପ୍ପଲପତୀତି ମଯ୍ହକୋ, ଏକୋ ପକ୍ଖିଓ୍ୱିସେସୋ। ଓ୍ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଜାତକେ –

‘‘ସକୁଣୋ ମଯ୍ହକୋ ନାମ, ଗିରିସାନୁଦରୀଚରୋ;

ପକ୍କଂ ପିପ୍ଫଲିମାରୁଯ୍ହ, ‘ମଯ୍ହଂ ମଯ୍ହ’ନ୍ତି କନ୍ଦତୀ’’ତି।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ମଯ୍ହକୀ, ମଯ୍ହକୀ, ମଯ୍ହକିଯୋ’’ତି ପଦମାଲା। ତତ୍ର ଆମାତି ‘‘ଆମ ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଦାସୀ’’ତି ଏଓ୍ୱଂ ଦାସିଭାଓ୍ୱଂ ପଟିଜାନାତୀତି ଆମା। ଗେହଦାସୀ। ଓ୍ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଜାତକେସୁ ‘‘ଯତ୍ଥ ଦାସୋ ଆମଜାତୋ, ଠିତୋ ଥୁଲ୍ଲାନି ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଚ, ‘‘ଆମାଯ ଦାସାପି ଭଓ୍ୱନ୍ତି ଲୋକେ’’ତି ଚ, ତସ୍ମା ଇମାନେଓ୍ୱେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନପଦାନି।

ଇଦାନି କତି କତିପଯ କତିମୀସଦ୍ଦାନଂ ଓ୍ୱିସେସୋ ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତେ ଯଥାରହଂ ନାମିକପଦମାଲା ଚ। ତତ୍ର କତିମୀସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ନ ଲବ୍ଭତି ‘‘ଅଜ୍ଜ ଭନ୍ତେ କତିମୀ’’ତି ଏଓ୍ୱଂ ପୁଚ୍ଛାଓ୍ୱସେନ ଆଗତମତ୍ତତୋ। କତି କତିପଯସଦ୍ଦାନଂ ପନ ଲବ୍ଭତେଓ୍ୱ, ସା ଚ ବହୁଓ୍ୱଚନିକା। ଓ୍ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗଟୀକାଯଂ ପନ କତିପଯସଦ୍ଦୋ ଏକଓ୍ୱଚନିକୋ ଓ୍ୱୁତ୍ତୋ। କତି ପୁରିସା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, କତି ପୁରିସେ ପସ୍ସତି। କତି ଇତ୍ଥିଯୋ, କତି କୁଲାନି। କତି ଲୋକସ୍ମିଂ ଛିଦ୍ଦାନି ଯତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ନ ତିଟ୍ଠତି। କତି କୁସଲା। କତି ଧାତୁଯୋ। କତି ଆଯତନାନି। କତିହି ଖନ୍ଧେହି କତିହାଯତନେହି କତିହି ଧାତୂହି ସଙ୍ଗହିତଂ। କତିଭି ରଜମାନେତି, କତିଭି ପରିସୁଜ୍ଝତି। କତିପଯା ପୁରିସା, କତିପଯା ଇତ୍ଥିଯୋ, କତିପଯାନି ଚିତ୍ତାନି। ଇମା ପନ ନାମିକପଦମାଲା।

କତି। କତିହି, କତିଭି। କତିନଂ। କତିସୁ।

କତିପଯା। କତିପଯେହି, କତିପଯେଭି। କତିପଯାନଂ। କତିପଯେସୁ। କତିପଯାଯୋ। କତିପଯାହି, କତିପଯାଭି। କତିପଯାନଂ। କତିପଯାସୁ। କତିପଯାନି। କତିପଯେ। କତିପଯେହି, କତିପଯେଭି। କତିପଯାନଂ। କତିପଯେସୂତି। ସଦ୍ଦାପେତା ସତ୍ତନ୍ନଂ ଓ୍ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଓ୍ୱସେନ ଞେଯ୍ୟା, ସମାସଓ୍ୱିଧିମ୍ହିପି କତିକତିପଯସଦ୍ଦା ବହୁଓ୍ୱଚନଓ୍ୱସେନେଓ୍ୱ ଯୋଜେତବ୍ବା। ‘‘କତିସଙ୍ଗାତିଗୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଓଘତିଣ୍ଣୋତି ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି। କତିପଯଜନକତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ହି ‘‘କତି କିତ୍ତକା ସଙ୍ଗା କତିସଙ୍ଗା’’ତିଆଦିନା ସଦ୍ଦା ବହୁଓ୍ୱଚନସମାସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଇଦାନି ରୂଳ୍ହୀସଦ୍ଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତେ – ଇଧ ରୂଳ୍ହୀସଦ୍ଦା ନାମ ଯେଓ୍ୱାପନକସଦ୍ଦାଦଯୋ। ଯେଓ୍ୱାପନକୋ, ଯେଓ୍ୱାପନକା। ଯେଓ୍ୱାପନକଂ। ଯେଓ୍ୱାପନୋ, ଯେଓ୍ୱାପନା। ଯେଓ୍ୱାପନଂ। ଯଂଓ୍ୱାପନକଂ, ଯଂଓ୍ୱାପନକାନି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଓ୍ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ତତ୍ର ଯେଓ୍ୱାପନକୋତି ‘‘ଫସ୍ସୋ ହୋତି ଓ୍ୱେଦନା ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା ଓ୍ୱୁତ୍ତା ଫସ୍ସାଦଯୋ ଓ୍ୱିଯ ସରୂପତୋ ଅଓ୍ୱତ୍ୱା ‘‘ଯେ ଓ୍ୱା ପନ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅଞ୍ଞେପି ଅତ୍ଥି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନା ଅରୂପିନୋ ଧମ୍ମା’’ତି ଏଓ୍ୱଂ ‘‘ଯେଓ୍ୱାପନା’’ତି ପଦେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତୋ ଯେଓ୍ୱାପନକୋ, ଏଓ୍ୱଂ ‘‘ଯେଓ୍ୱାପନୋ’’ତି ଏତ୍ଥାପି। ତଥା ‘‘ଯଂ ଓ୍ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପି ଅତ୍ଥି ରୂପ’’ନ୍ତି ଏଓ୍ୱଂ ‘‘ଯଂଓ୍ୱାପନା’’ତି ପଦେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ଯଂଓ୍ୱାପନକଂ। ଏସ ନଯୋ ଯଥାରହଂ ଯସ୍ସକଂ ଯତ୍ଥକନ୍ତିଆଦୀସୁପି ନେତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ସିଯା – ନନୁ ଚ ଭୋ ପନସଦ୍ଦୋ ନିପାତୋ, ନିପାତାନଞ୍ଚ ଅବ୍ଯଯଭାଓ୍ୱୋ ସିଦ୍ଧୋ ତୀସୁ ଲିଙ୍ଗେସୁ ସବ୍ବଓ୍ୱିଭତ୍ତିଓ୍ୱଚନେସୁ ଚ ଓ୍ୱଯାଭାଓ୍ୱତୋ, ସୋ କସ୍ମା ‘‘ଯେଓ୍ୱାପନୋ’’ତି ଓକାରନ୍ତୋ ଜାତୋତି? ସଚ୍ଚଂ ପନସଦ୍ଦୋ ନିପାତୋ, ସୋ ଚ ଖୋ ‘‘ଯେ ଓ୍ୱା ପନ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ’’ତି ଓ୍ୱା, ‘‘ଯଂ ଓ୍ୱା ପନଞ୍ଞମ୍ପୀ’’ତି ଓ୍ୱା, ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣା ପନା’’ତି ଓ୍ୱା ଏଓ୍ୱମାଦୀସୁ ନିପାତୋ, ‘‘ଯେଓ୍ୱାପନକୋ’’ତି ଓ୍ୱା, ‘‘ଯେଓ୍ୱାପନୋ’’ତି ଓ୍ୱା ଏଓ୍ୱମାଦୀସୁ ନିପାତୋ ନାମ ନ ହୋତି। ଅନୁକରଣମତ୍ତଞ୍ହେତଂ, ତସ୍ମା ଇଦିସେସୁ ପନସଦ୍ଦସହିତା ପଯୋଗା ରୂଳ୍ହୀସଦ୍ଦାତି ଗହେତବ୍ବା। ଯଜ୍ଜେଓ୍ୱଂ କସ୍ମା ନିବ୍ବଚନମୁଦାହଟନ୍ତି? ଅତ୍ଥସ୍ସ ପାକଟୀକରଣତ୍ଥଂ।

ତଯୋଧମ୍ମଜାତକଂ । ତଯୋଧମ୍ମଜାତକଂ। ତଯୋଧମ୍ମଜାତକେନ। ତଯୋଧମ୍ମଜାତକସ୍ସ। ତଯୋଧମ୍ମଜାତକା, ତଯୋଧମ୍ମଜାତକସ୍ମା। ସେସଂ ଓ୍ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ତଯୋସଙ୍ଖାରା। ତଯୋସଙ୍ଖାରେ। ତଯୋସଙ୍ଖାରେହି, ତଯୋସଙ୍ଖାରେଭି। ତଯୋସଙ୍ଖାରାନଂ। ସେସଂ ଓ୍ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ଚତ୍ତାରିପୁରିସଯୁଗୋ ସଙ୍ଘୋ। ଚତ୍ତାରିପୁରିସଯୁଗଂ ସଙ୍ଘଂ। ଚତ୍ତାରିପୁରିସଯୁଗେନ ସଙ୍ଘେନ। ଚତ୍ତାରିପୁରିସଯୁଗସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ। ସେସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ସତୋକାରୀ, ସତୋକାରୀ, ସତୋକାରିନୋ। ସତୋକାରିଂ, ସତୋକାରୀ, ସତୋକାରିନୋ। ସତୋକାରିନା, ସତୋକାରୀହି, ସତୋକାରୀଭି। ସତୋକାରିସ୍ସ। ସେସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ସତୋକାରୀତି ସରତୀତି ସତୋ, ସତୋ ଏୱ ହୁତ୍ୱା କରଣସୀଲୋତି ସତୋକାରୀ।

ଅପରେସମ୍ପି ରୂଳ୍ହୀସଦ୍ଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ ସନ୍ଧିମତ୍ତୱିଭାୱନାଯ। ଅଙ୍ଗା। ଅଙ୍ଗେ। ଅଙ୍ଗେହି, ଅଙ୍ଗେଭି। ଅଙ୍ଗାନଂ। ଅଙ୍ଗେହି, ଅଙ୍ଗେଭି। ଅଙ୍ଗାନଂ। ଅଙ୍ଗେସୁ। ଭୋନ୍ତୋ ଅଙ୍ଗା।

ଅଙ୍ଗା ଜନପଦୋ। ଅଙ୍ଗେ ଜନପଦଂ। ଅଙ୍ଗେହି, ଅଙ୍ଗେଭି ଜନପଦେନ। ଅଙ୍ଗାନଂ ଜନପଦସ୍ସ। ଅଙ୍ଗେହି, ଅଙ୍ଗେଭି ଜନପଦସ୍ମା। ଅଙ୍ଗାନଂ ଜନପଦସ୍ସ। ଅଙ୍ଗେସୁ ଜନପଦେ। ଭୋନ୍ତୋ ଅଙ୍ଗା ଜନପଦ। ଏୱଂ ମଗଧକୋସଲାଦୀନମ୍ପି ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ କାସୀ, କାସିଯୋ, କାସୀ, କାସିଯୋ। କାସୀହି, କାସୀଭି। କାସୀନଂ। କାସୀହି, କାସୀଭି। କାସୀନଂ। କାସୀସୁ। ଭୋତିଯୋ କାସିଯୋ। ଅତ୍ରାଯମତ୍ଥୱିଭାୱନା – କାସୀ, କାସିଯୋ ଜନପଦୋ। କାସୀ, କାସିଯୋ ଜନପଦଂ । କାସୀହି, କାସୀଭି ଜନପଦେନ। କାସୀନଂ ଜନପଦସ୍ସ। କାସୀହି, କାସୀଭି ଜନପଦସ୍ମା। କାସୀନଂ ଜନପଦସ୍ସ। କାସୀସୁ ଜନପଦେ। ଭୋତିଯୋ କାସିଯୋ ଜନପଦ। ଏୱଂ ଅୱନ୍ତୀଚେତୀ ୱଜ୍ଜୀ ଇଚ୍ଚେତେସମ୍ପି ପଦାନଂ ଯୋଜେତବ୍ବା। ତେନାହୁ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ''କୁରୂସୁ ଜନପଦେ''ତି। ଏୱଂ ଅଙ୍ଗାଦୀନି ଅତ୍ଥସ୍ସ ଏକତ୍ତେପି ଜନପଦନାମତ୍ତା ରୂଳ୍ହୀୱସେନ ବହୁୱଚନାନେୱ ଭୱନ୍ତି। ତଥା ହି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ''ଅଙ୍ଗେସୁ ୱିହରତି। ମଗଧେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ''ତିଆଦିନା, ''ଅଙ୍ଗାନଂ ମଗଧାନଂ କାସୀନଂ କୋସଲାନ''ନ୍ତିଆଦିନା ଚ ବହୁୱଚନପାଠଇଯୋ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଏୱଂ ରୂଳ୍ହୀସଦ୍ଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱନ୍ତି।

ଇଦାନି ଅପରାପି ଇତୋ ସୱିସେସତରା ସଦ୍ଦଭେଦେ ସମ୍ମୋହୱିଦ୍ଧଂସନକାରିକା ପରମସୁଖୁମଞ୍ଞାଣାୱହା ନାମିକପଦମାଲାଯୋ କଥଯାମ ସୋତୂନଂ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗହଣେ ପରମକୋସଲ୍ଲସମ୍ପାଦନତ୍ଥଂ। ତା ଚ ଖୋ ''ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପଟିଜାନାସି। କସ୍ସକୋ ପଟିଜାନାସି। ଉପାସକୋ ପଟିଜାନାସି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା''ତିଆଦଯୋ ପାଠଇନଯେ ନିସ୍ସାଯେୱ। ତତ୍ଥ ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋପଟିଜାନାସୀତି ''ତ୍ୱଂ 'ଅହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'ତି ପଟିଜାନାସୀ''ତି ଇତିସଦ୍ଦଲୋପୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଏସ ନଯୋ ''କସ୍ସକୋ ପଟିଜାନାସୀ''ତିଆଦୀସୁପି। ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ''ତି ଏତ୍ଥ ପନ ''ଅହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ପଟିଜାନନ୍ତସ୍ସ ତୱାତି ଏୱଂ ଇତିସଦ୍ଦଲୋପଯୋଜନାୱସେନ ଅଞ୍ଞୋ ସଦ୍ଦସନ୍ନିୱେସୋ ତେନେୱ ଅଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥପଟିୱେଧୋ ଚ ଭୱତି। ''ଖୀଣାସୱସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋତି''ଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋତି ''ଅହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ମଯା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା''ତି ଏୱଂ ପଟିଜାନତୋ ତୱାତି ଯୋ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋପି ଯଥାଦସ୍ସିତୋ ଅତ୍ଥୋଯେୱ। ଏୱଂପକାରଂ ଞତ୍ୱା ପଣ୍ଡିତଜାତିଯେନ କୁଲପୁତ୍ତେନ ଅମ୍ହେହି ୱୁଚ୍ଚମାନା ''ଅହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'ତି ତ୍ୱଂ ପଟିଜାନାସୀ''ତି ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ସକ୍ରିଯାପଦା ଅଯଂ ପଦମାଲା ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା –

ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ତ୍ୱଂ ପଟିଜାନଂ ତିଟ୍ଠସି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ତଂ ପଟିଜାନନ୍ତଂ ପସ୍ସତି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ତେ ପଟିଜାନତା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ ଦୀଯତେ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ମା ତଯା ପଟିଜାନତା ଅପେତି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ ଧମ୍ମୋ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ମିଂ ତଯି ପଟିଜାନନ୍ତେ ପତିଟ୍ଠିତନ୍ତି। ତଥା ''ଖୀଣାସୱୋ ତ୍ୱଂ ପଟିଜାନାସୀ''ତିଆଦିନାପି ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ଇଦ୍ଧିମା ଭିକ୍ଖୁ ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋତି। ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋନ୍ତୀତି ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ ଅଯମ୍ପି ସକ୍ରିଯାପଦା ପଦମାଲା ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବା –

ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତୋ ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ତିଟ୍ଠତି, ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତା ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତଂ ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସତି, ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତେ ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ପସ୍ସତି। ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତେନ ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋନ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତେହି ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋନ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ। ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତସ୍ସ ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୀଯତେ। ସେସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଭୋ ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତ ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋନ୍ତ ଭିକ୍ଖୁ ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେହି, ଭୋନ୍ତୋ ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତା ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋନ୍ତା ତୁମ୍ହେ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଥାତି। ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ କେୱଟ୍ଟସୁତ୍ତଂ ସାଧକଂ। ''ଇଧ କେୱଟ୍ଟ ଭିକ୍ଖୁ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି। ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋତି, ଆୱିଭାୱଂ…ପେ… ତମେନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ

ସଦ୍ଦୋ ପସନ୍ନୋ ପସ୍ସତି ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନେକଓିହିତଂ ଇଦ୍ଧିଓିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତଂ ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତଂ ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋନ୍ତ’’ନ୍ତି ଇଦଂ କେଓଟ୍ଟସୁତ୍ତଂ।

ଏକୋଏକାଯ ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ ରହୋ ନିସଜ୍ଜଂ କପ୍ପେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏଓଂ ଓଦତି, ଏକୋଏକାଯ ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ ରହୋ ନିସଜ୍ଜଂ କପ୍ପେନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଏଓଂ ଓଦନ୍ତି। ଏକୋଏକାଯ ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ ରହୋ ନିସଜ୍ଜଂ କପ୍ପେନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସତି, ଏକୋଏକାଯ ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ ରହୋ ନିସଜ୍ଜଂ କପ୍ପେନ୍ତେ ଭିକ୍ଖୂ ପସ୍ସତି। ସଜ୍ଜଂ ଓିତ୍ଥାରେତଜ୍ଜଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ନ ହେଓ ଏକୋଏକାଯ, ମାତୁଗାମେନ ସଲ୍ଲପେ’’ତିଆଦିକଂ ପାଠଇପଦଂ ସାଧକଂ। ଏତ୍ଥ ହି ଏକୋଏକାଯାତି ଇଦଂ ଅବ୍ୟଯପଦସଦିସଂ ରୂଳ୍ହୀପଦନ୍ତି ଗହେତଜ୍ଜଂ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନ୍ତି ସଦ୍ଦସ୍ସ ଓିଯ ଚ ଏକପଦଭୂପଗମନଞ୍ଚସ୍ସ ଓେଦିତଜ୍ଜଂ। ଭିକ୍ଖୁ ଓିନା ଦୁତିଯେନ ସଯଂ ଏକୋ ହୁତ୍ୱା ଏକାଯ ଇତ୍ଥିଯା ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ‘‘ଏକୋଏକାଯା’’ତି ଇଦଂ ପଦଂ ନ ରୂଳ୍ହୀପଦନ୍ତି ଦଟ୍ଠଜ୍ଜଂ। ଏଓଂ ସନ୍ତେପି ନ ‘‘ଏକୋ’’ତି ସଦ୍ଦୋ ‘‘ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ପଦେନ ସମାନାଧିକରଣୋ। ଯଦି ସମାନାଧିକରଣୋ ସିଯା, ‘‘ନିସଜ୍ଜଂ କପ୍ପେନ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦି ନ ଓତ୍ତଜ୍ଜଂ ସିଯା। ‘‘ଏକାଯା’’ତି ସଦ୍ଦୋପି ନ ଅଜ୍ଝାହରିତଜ୍ଜେନ ‘‘ଇତ୍ଥିଯା’’ତି ପଦେନ ସମାନାଧିକରଣୋ। ଯଦି ସମାନାଧିକରଣୋ ସିଯା, ‘‘ମାତୁଗାମେନା’’ତି ନ ଓତ୍ତଜ୍ଜଂ ସିଯା ଓିସେସାଭାଓତୋ ଦ୍ୱିରୁତ୍ତଭାଓାପଜ୍ଜନତୋ ଚ। କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ ‘‘ମାତୁଗାମେନା’’ତି ଓୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଏକେନା’’ତି ଓତ୍ତଜ୍ଜଂ ସିଯା, ଏକନ୍ତତୋ ପନ ‘‘ଏକୋଏକାଯା’’ତି ଇଦଂ ପଦଂ ପୁମିତ୍ଥିସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ଥଂ ଅପେକ୍ଖତି, ନ ସମାନାଧିକରଣପଦଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଦ୍ୱେ ଜାନିପତଯୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଲ୍ଲପେନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ‘‘ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞ’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ଓିଯ ଚ ‘‘ଏକୋଏକାଯା’’ତି ଇମସ୍ସ ଏକପଦଭାଓଞ୍ଚ ନିସଜ୍ଜଂ କପ୍ପେନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଓିସେସନଭାଓଞ୍ଚ ଓେଦିତଜ୍ଜଂ। ଅଥ ଓା ଯସ୍ସଂ ନିସଜ୍ଜକ୍ରିଯାଯଂ ଭିକ୍ଖୁପି ଏକୋଓ ହୋତି, ଇତ୍ଥୀପି ଏକାଓ। ସା କ୍ରିଯା ରୂଳ୍ହୀଓସେନ ‘‘ଏକୋଏକାଯା’’ତି ଓୁଚ୍ଚତି, ତାଦିସାଯ ଏକୋଏକାଯ ନିସଜ୍ଜକ୍ରିଯାଯ ଭିକ୍ଖୁ ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତିପି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତଜ୍ଜୋ। ଇମିନା ନଯେନ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ରୂଳ୍ହୀସଦ୍ଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ଯଥାପଯୋଗଂ ଏକଓଚନବହୁଓଚନଓସେନ ଯୋଜେତଜ୍ଜା। ଇଚ୍ଚେଓଂ ଓାଚ୍ଚାଭିଧେଯ୍ୟଲିଙ୍ଗାଦୀନଂ ନାମିକପଦମାଲା ନାନପ୍ପକାରତୋ ପକାସିତା।

ସୁମଧୁରତରସଦ୍ଦନିତିଂ ଇମଂ,

ପଟୁତରମତିତଂ ସୁସିଖେ ଓରଂ;

ଓିଦୁଓିମତିତମୋପହରିଂ ରଓିଂ,

ମତିକୁମୁଦପବୋଧିନିସାପତିଂ।

କତଓିଞ୍ଞୂଜନସ୍ସାସ-ସାସନସ୍ସାଭିଓୁଦ୍ଧିଯା;

ଧିଯା ନୀତିମିମଂ ସାଧୁ, ସାଧୁକଞ୍ଞେଓ ଲକ୍ଖଯେ।

ଇତି ନଓଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବ୍ୟପ୍ପଥଗତୀସୁ ଓିଞ୍ଞୂନଂ

କୋସଲ୍ଲତ୍ଥାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ଓାଚ୍ଚାଭିଧେଯ୍ୟଲିଙ୍ଗାଦିପରିଦୀପନୋ ନାମିକପଦମାଲାଓିଭାଗୋ

ଏକାଦସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

ଏତ୍ତାଓତା ଭୂଧାତୁମଯାନଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାନଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନଞ୍ଚ ନାମିକପଦମାଲା ଯଥାରହଂ ଲିଙ୍ଗନ୍ତରେହି ସଦ୍ଦନ୍ତରେହି ଅତ୍ଥନ୍ତରେହି ଚ ସଦ୍ଧିଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ଦସ୍ସିତା। ସଜ୍ଜନାମାନି ହି ଠପେତ୍ୱା ନଯତୋ ଅଞ୍ଞାନି କାନିଚି ନାମାନି ଅଗ୍ଗହିତାନି ନାମ ନତ୍ଥି।

୧୨। ସଵ୍ଵନାମତଂସଦିସନାମନାମିକପଦମାଲା

ଇତୋ ପରଂ ପଵକ୍ଖାମି, ସଵ୍ଵନାମଞ୍ଚ ତସ୍ସମଂ;

ନାମଞ୍ଚ ଯୋଜିତଂ ନାନା-ନାମେହେଵ ଵିସେସତୋ।

ଯାନି ହୋନ୍ତି ତିଲିଙ୍ଗାନି, ଅନୁକୂଲାନି ଯାନି ଚ;

ତିଲିଙ୍ଗାନଂ ଵିସେସେନ, ପଦାନେତାନି ନାମତୋ।

‘‘ସଵ୍ଵସାଧାରଣକାନି, ନାମାନି’’ଚ୍ଚେଵ ଅତ୍ଥତୋ;

ସଵ୍ଵନାମାନି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ସତ୍ତଵୀସତି ସଙ୍ଖତୋ।

ତେସୁ କାନିଚି ରୂପେହି, ସେସାଞ୍ଞେହି ଚ ଯୁଜ୍ଜରେ;

କାନିଚି ପନ ସହେଵ, ଏତେସଂ ଲକ୍ଖଣଂ ଇଦଂ।

ଏତସ୍ମା ଲକ୍ଖଣା ମୁତ୍ତଂ, ନ ପଦଂ ସଵ୍ଵନାମିକଂ;

ତସ୍ମାତୀତାଦଯୋ ସଦ୍ଦା, ଗୁଣନାମାନି ଵୁଚ୍ଚରେ।

ସଵ୍ଵନାମାନି ନାମ – ସଵ୍ଵ କତର କତମ ଉଭଯ ଇତରଅଞ୍ଞ ଅଞ୍ଞତର ଅଞ୍ଞତମ ପୁଵ୍ଵ ପର ଅପର ଦକ୍ଖିଣ ଉତ୍ତର ଅଧରଯତ ଏତ ଇମ ଅମୁକିଂ ଏକ ଉଭ ଦ୍ଵିତି ଚତୁ ତୁମ୍ହ ଅମ୍ହ ଇଚ୍ଚେତାନି ସତ୍ତଵୀସ।

ଏତେସୁ ସଵ୍ଵସଦ୍ଦୋ ସକଲତ୍ଥୋ, ସୋ ଚ ସଵ୍ଵସଵ୍ଵାଦିଵସେନ ଞେଯ୍ଯୋ। କତର କତମସଦ୍ଦା ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥା। ଉଭଯସଦ୍ଦୋ ଦ୍ଵିଅଵଯଵସମୁଦାଯଵଚନୋ। ଇତରସଦ୍ଦୋ ଵୁତ୍ତପଟିଯୋଗୀଵଚନୋ। ଅଞ୍ଞସଦ୍ଦୋ ଅଧିଗତାପରଵଚନୋ। ଅଞ୍ଞତର ଅଞ୍ଞତମସଦ୍ଦା ଅନିଯମତ୍ଥା। ପୁଵ୍ଵାଦଯୋ ଉତ୍ତରପରିଯନ୍ତା ଦିସାକାଲାଦିଵଵତ୍ଥାଵଚନା। ତଥା ହି ପୁଵ୍ଵପରା ପର ଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତରସଦ୍ଦା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତେ ଯଥାରହଂ କାଲଦେସାଦିଵଚନା, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତ୍ତେ ଦିସାଦିଵଚନା, ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତ୍ତେ ଠାନାଦିଵଚନା। ଅଧରସଦ୍ଦୋପି ହେଟ୍ଠିମତ୍ଥଵାଚକୋ ଵଵତ୍ଥାଵଚନୋଯେଵ, ସୋ ଚ ତିଲିଙ୍ଗୋ ‘‘ଅଧରୋ ପତ୍ତୋ। ଅଧରା ଅରଣୀ, ଅଧରଂ ଭାଜନ’’ମିତି, ଯଂସଦ୍ଦୋ ଅନିଯମତ୍ଥୋ। ତଂସଦ୍ଦୋ ପରମ୍ମୁଖାଵଚନୋ। ଏତସଦ୍ଦୋ ସମୀପଵଚନୋ। ଇମସଦ୍ଦୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତସମୀପଵଚନୋ। ଅମୁସଦ୍ଦୋ ଦୂରଵଚନୋ। କିଂସଦ୍ଦୋ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥୋ। ଏକସଦ୍ଦୋ ସଙ୍ଖାଦିଵଚନୋ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହି –

ଏକସଦ୍ଦୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥସେଟ୍ଠଅସହାଯସଙ୍ଖାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ତଥା ହେସ ‘‘ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ଇଦମେଵ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞନ୍ତି, ଇତ୍ଥେକେ ଅଭିଵଦନ୍ତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତ୍ଥେ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାଵ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସେଟ୍ଠେ। ‘‘ଏକୋ ଵୂପକଟ୍ଠୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଅସହାଯେ। ‘‘ଏକୋଵ ଖୋ ଭିକ୍ଖଵେ ଖଣୋ ଚ ସମଯୋ ଚ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଵାସାଯା’’ତିଆଦୀସୁ ସଙ୍ଖାଯନ୍ତି।

ଯତ୍ଥେସ ସଙ୍ଖାଵଚନୋ, ତତ୍ଥେକଵଚନନ୍ତୋଵ। ଉଭସଦ୍ଦୋ ଦ୍ଵିସଦ୍ଦପରିଯାଯୋ। ଦ୍ଵିତିଚତୁସଦ୍ଦା ସଙ୍ଖାଵଚନା, ସଵ୍ଵକାଲଂ ବହୁଵଚନନ୍ତାଵ। ତୁମ୍ହସଦ୍ଦୋ ଯେନ କଥେତି, ତସ୍ମିଂ ଵତ୍ତଵ୍ଵଵଚନଂ। ଅମ୍ହସଦ୍ଦୋ ଅତ୍ତନି ଵତ୍ତଵ୍ଵଵଚନଂ।

ଇଦାନି ତେସଂ ନାମିକପଦମାଲଂ କଥଯାମ –

ସଵ୍ଵୋ, ସଵ୍ଵେ। ସଵ୍ଵଂ, ସଵ୍ଵେ। ସଵ୍ଵେନ, ସଵ୍ଵେହି, ସଵ୍ଵେଭି। ସଵ୍ଵସ୍ସ, ସଵ୍ଵେସଂ, ସଵ୍ଵେସାନଂ। ସଵ୍ଵସ୍ମା, ସଵ୍ଵମ୍ହା, ସଵ୍ଵେହି, ସଵ୍ଵେଭି। ସଵ୍ଵସ୍ସ, ସଵ୍ଵେସଂ, ସଵ୍ଵେସାନଂ। ସଵ୍ଵସ୍ମିଂ, ସଵ୍ଵମ୍ହି, ସଵ୍ଵେସୁ। ଭୋ ସଵ୍ଵ, ଭଵନ୍ତୋ ସଵ୍ଵେ।

ତତ୍ର ‘‘ସବ୍ବୋ ଭୂତୋ, ସବ୍ବେ ଭୂତା’’ତିଆଦିନା, ‘‘ସବ୍ବୋ ପୁରିସୋ, ସବ୍ବେ ପୁରିସା’’ତିଆଦିନା ଚ ନୟେନ ସବ୍ବାନି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନାମେହି ସଦ୍ଧିଂ ୟୋଜେତବ୍ବାନି। ୟାନି ପନ ୟମକମହାଥେରେନ ପୁନ୍ନପୁଂସକୱିସୟେ ସବ୍ବ କତର କତମାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞାନିପି ରୂପାନି ୱୁତ୍ତାନି। ତଂ ୟଥା?

‘‘ସବ୍ବା’’ ଇଚ୍ଚାଦିକଂ ରୂପଂ, ନିସ୍ସକ୍କେ ଭୁମ୍ମକେ ପନ;

‘‘ସବ୍ବେ’’ ଇଚ୍ଚାଦିକଂ ରୂପଂ, ୟମକେନ ପକାସିତଂ।

ତଞ୍ଚେ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା, ୟୁତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୁ ୟୋଗିନୋ;

ସବ୍ବନାମିକରୂପଞ୍ହି, ୱିୱିଧଂ ଦୁବ୍ବୁଧଂ ୟତୋ।

ସବ୍ବା, ସବ୍ବା, ସବ୍ବାୟୋ। ସବ୍ବଂ, ସବ୍ବା, ସବ୍ବାୟୋ। ସବ୍ବାୟ, ସବ୍ବସ୍ସା, ସବ୍ବାହି, ସବ୍ବାଭି। ସବ୍ବାୟ, ସବ୍ବସ୍ସା, ସବ୍ବାସଂ। ସବ୍ବାୟ, ସବ୍ବସ୍ସା, ସବ୍ବାହି, ସବ୍ବାଭି। ସବ୍ବାୟ, ସବ୍ବସ୍ସା, ସବ୍ବାସଂ। ସବ୍ବାୟଂ, ସବ୍ବସ୍ସା, ସବ୍ବସ୍ସଂ, ସବ୍ବାସୁ। ଭୋତି ସବ୍ବେ, ଭୋତିୟୋ ସବ୍ବା, ସବ୍ବାୟୋ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତ୍ତେ ନାମିକପଦମାଲା।

ଏତ୍ଥ ‘‘ସବ୍ବା ଭାୱିକା, ସବ୍ବା ଭାୱିକାୟୋ’’ତି, ‘‘ସବ୍ବା କଞ୍ଞା, ସବ୍ବା କଞ୍ଞାୟୋ’’ତି ଚ ଆଦିନା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସବ୍ବନାମାନି ସବ୍ବେହି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେହି ସଦ୍ଧିଂ ୟୋଜେତବ୍ବାନି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସବ୍ବସ୍ସା’’ତି ପଦଂ ତତିୟାଚତୁତ୍ଥୀପଞ୍ଚମୀଛଟ୍ଠୀସତ୍ତମୀୱସେନ ପଞ୍ଚଧା ୱିଭତ୍ତଂ ‘‘ତସ୍ସା କୁମାରିକାୟ ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି କରଣପ୍ପୟୋଗାଦିଦସ୍ସନତୋ। ସବ୍ବସ୍ସା କଞ୍ଞାୟ କତଂ। ସବ୍ବସ୍ସା କଞ୍ଞାୟ ଦେତି। ଅୟଂ କଞ୍ଞା ସବ୍ବସ୍ସା କଞ୍ଞାୟ ହୀନା ୱିରୂପା। ଅୟଂ କଞ୍ଞା ସବ୍ବସ୍ସା କଞ୍ଞାୟ ଉତ୍ତମା ଅଭିରୂପା। ସବ୍ବସ୍ସା କଞ୍ଞାୟ ଅପେତି, ସବ୍ବସ୍ସା କଞ୍ଞାୟ ଧନଂ। ସବ୍ବସ୍ସା କଞ୍ଞାୟ ପତିଟ୍ଠିତଂ।

ସବ୍ବଂ, ସବ୍ବାନି। ସବ୍ବଂ, ସବ୍ବାନି। ସବ୍ବେନ, ସବ୍ବେହି, ସବ୍ବେଭି। ସବ୍ବସ୍ସ, ସବ୍ବେସଂ, ସବ୍ବେସାନଂ। ସବ୍ବସ୍ମା, ସବ୍ବମ୍ହା, ସବ୍ବେହି, ସବ୍ବେଭି । ସବ୍ବସ୍ସ, ସବ୍ବେସଂ, ସବ୍ବେସାନଂ। ସବ୍ବସ୍ମିଂ, ସବ୍ବମ୍ହି, ସବ୍ବେସୁ। ଭୋ ସବ୍ବ, ଭୱନ୍ତୋ ସବ୍ବାନି। ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତ୍ତେ ନାମିକପଦମାଲା।

ଏତ୍ଥ ‘‘ସବ୍ବଂ ଭୂତଂ, ସବ୍ବାନି ଭୂତାନି। ସବ୍ବଂ ଚିତ୍ତଂ, ସବ୍ବାନି ଚିତ୍ତାନୀ’’ତି ଚ ଆଦିନା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗସବ୍ବନାମାନି ସବ୍ବେହି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେହି ସଦ୍ଧିଂ ୟୋଜେତବ୍ବାନି। ଏୱଂ ସବ୍ବସଦ୍ଦସ୍ସ ଲିଙ୍ଗତ୍ତୟୱସେନ ପଦମାଲା ଭୱତି।

ଇଦାନିସ୍ସ ପରପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମାସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ ‘‘ସବ୍ବସାଧାରଣୋ ସବ୍ବୱେରୀ’’ଇତି। ତତ୍ଥ ସବ୍ବେସଂ ସାଧାରଣୋ ସବ୍ବସାଧାରଣୋ। ସବ୍ବେସଂ ୱେରୀ, ସବ୍ବେ ୱା ୱେରିନୋ ୟସ୍ସ ସୋୟଂ ସବ୍ବୱେରୀତି ସମାସୱିଗ୍ଗହୋ। ୟଥା ପନ ସବ୍ବସଦ୍ଦସ୍ସ ପଦମାଲା ଲିଙ୍ଗତ୍ତୟୱସେନ ୟୋଜିତା, ଏୱଂ କତରସଦ୍ଦାଦୀନମ୍ପି ଅଧରସଦ୍ଦପରିୟନ୍ତାନଂ ୟୋଜେତବ୍ବା।

ତତ୍ରାୟଂ ଉଭୟସଦ୍ଦୱଜ୍ଜିତୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗପେୟ୍ୟାଲୋ –

କତରୋ, କତରେ। କତରଂ…ପେ… ଭୋ କତର, ଭୱନ୍ତୋ କତରେ। କତମୋ, କତମେ। ଇତରୋ, ଇତରେ। ଅଞ୍ଞୋ, ଅଞ୍ଞେ। ଅଞ୍ଞତରୋ, ଅଞ୍ଞତରେ। ଅଞ୍ଞତମୋ, ଅଞ୍ଞତମେ। ପୁବ୍ବୋ, ପୁବ୍ବେ। ପରୋ, ପରେ। ଅପରୋ, ଅପରେ। ଦକ୍ଖିଣୋ, ଦକ୍ଖିଣେ। ଉତ୍ତରୋ, ଉତ୍ତରେ। ଅଧରୋ, ଅଧରେ…ପେ… ଭୋ ଅଧର, ଭୱନ୍ତୋ ଅଧରେତି।

ଅୟଂ ପନ ଉଭୟସଦ୍ଦସହିତୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗପେୟ୍ୟାଲୋ –

କତରଂ, କତରାନି। କତରଂ…ପେ… ଭୋ କତର, ଭୱନ୍ତୋ କତରାନି। କତମଂ। ଉଭୟଂ। ଇତରଂ। ଅଞ୍ଞଂ। ଅଞ୍ଞତରଂ। ଅଞ୍ଞତମଂ। ପୁବ୍ବଂ। ପରଂ। ଅପରଂ। ଦକ୍ଖିଣଂ। ଉତ୍ତରଂ। ଅଧରଂ, ଅଧରାନି। ଅଧରଂ…ପେ… ଭୋ ଅଧର, ଭୱନ୍ତୋ ଅଧରାନୀତି।

ଇଦାନି ପୁନ୍ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗାନଂ ପରସଦ୍ଦାଦୀନଂ ରୂପନ୍ତରନିଦ୍ଦେସୋ ୱୁଚ୍ଚତି। କଚ୍ଚାୟନସ୍ମିଞ୍ହି ‘‘ପୁରିସା’’ତି ୱିୟ ‘‘ପରା’’ତି ପଠମାବହୁୱଚନଂ ଦିସ୍ସତି। ଏୱରୂପୋ ନୟୋ ଅପରସବ୍ବକତରାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତମପରିୟୋସାନେସୁ ନୱସୁ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧୋ, ଲବ୍ଭମାନୋ ପୁବ୍ବଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତରାଧରେସୁ ଚତୂସୁ ଲବ୍ଭେୟ୍ୟ। ତଥା ‘‘ପୁରିସେ’’ତି ୱିୟ ପାଠଇଆଦୀସୁ ‘‘ପୁବ୍ବେ’’ତି ସଚ୍ଚସଙ୍ଖେପେ ‘‘ଇତରେ’’ତି, କଚ୍ଚାୟନେ ଚ ‘‘ପରେ’’ତି ସତ୍ତମୀଏକୱଚନଂ ଦିସ୍ସତି।

ଏୱରୂପୋ ନୟୋ ସଦ୍ଦ ଅଞ୍ଞସଦ୍ଦେସୁ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧୋ, ଲକ୍ଖମାନୋ କତରକତମାଦୀସୁ ସେସେସୁ ଅଧରପରିୟୋସାନେସୁ ଦ୍ୱାଦସସୁ ଲକ୍ଖେୟ୍ୟ। ତଥା ''ପୁରିସା''ତି ୱିୟ ସବ୍ବା କତରା ଇଚ୍ଚାଦି ପଞ୍ଚମୀଏକୱଚନନୟୋ ପାଠଇଆଦୀସୁ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଅୟଂ ନୟୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଯୁତ୍ତୋ ଚେ, ଗହେତବ୍ବୋ।

ଅୟଂ ପନ ଉଭୟସଦ୍ଦସହିତୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପେୟ୍ୟାଲୋ –

କତରା, କତରା, କତରାୟୋ। କତରଂ...ପେ... ଭୋତି କତରେ, ଭୋତିୟୋ କତରା, କତରାୟୋ। କତମା। ଉଭୟା। ଇତରା। ଅଞ୍ଞତରା। ଅଞ୍ଞତମା। ପୁବ୍ବା। ପରା। ଅପରା। ଦକ୍ଖିଣା। ଉତ୍ତରା। ଅଧରା, ଅଧରା, ଅଧରାୟୋ। ଅଧରଂ...ପେ... ଭୋତି ଅଧରେ, ଭୋତିୟୋ ଅଧରା, ଅଧରାୟୋତି।

ଯସ୍ମା ପନେତେସୁ ଇତର ଅଞ୍ଞ ଅଞ୍ଞତର ଅଞ୍ଞତମାନଂ ପାଠଇୟାଦୀସୁ ''ଇତରିସ୍ସା''ତିଆଦିଦସ୍ସନତୋ କୋଚି ଭେଦୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ , ତସ୍ମା ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀନଂ ଏକୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ଇତରିସ୍ସା, ଇତରାୟ, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା, ଅଞ୍ଞାୟ। ଅଞ୍ଞତରିସ୍ସା, ଅଞ୍ଞତରାୟ, ଅଞ୍ଞତମିସ୍ସା, ଅଞ୍ଞତମାୟା''ତି ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ତଥା ତତିୟାପଞ୍ଚମୀନମେକୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ତସ୍ସା କୁମାରିକାୟ ସଦ୍ଧିଂ। କସ୍ସାହଂ କେନ ହାୟାମୀ''ତି କରଣନିସ୍ସକ୍କପ୍ପୟୋଗଦସ୍ସନତୋ ସତ୍ତମିୟା ପନେକୱଚନଟ୍ଠାନେ ''ଇତରିସ୍ସା, ଇତରିସ୍ସଂ, ଇତରାୟ, ଇତରାୟଂ, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା, ଅଞ୍ଞିସ୍ସଂ, ଅଞ୍ଞାୟ, ଅଞ୍ଞାୟଂ, ଅଞ୍ଞତରିସ୍ସା, ଅଞ୍ଞତରିସ୍ସଂ, ଅଞ୍ଞତରାୟ, ଅଞ୍ଞତରାୟଂ, ଅଞ୍ଞତମିସ୍ସା, ଅଞ୍ଞତମିସ୍ସଂ, ଅଞ୍ଞତମାୟ, ଅଞ୍ଞତମାୟ''ନ୍ତି ୟୋଜେତବ୍ବଂ ''ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞତରିସ୍ସା ଇତ୍ଥିୟା ପଟିବଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ହୋତୀ''ତି ପାଠଇଦସ୍ସନତୋ।

ତତ୍ର ସବ୍ବସଦ୍ଦୋ ସବ୍ବସବ୍ବଂ, ପଦେସସବ୍ବଂ, ଆୟତନସବ୍ବଂ, ସକ୍କାୟସବ୍ବନ୍ତି ଚତୂସୁ ୱିସୟେସୁ ଦିଟ୍ଠପ୍ପୟୋଗୋ। ତଥା ହେସ ''ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ସବ୍ବାକାରେନ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଞାଣମୁଖେ ଆପାଥମାଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତିଆଦୀସୁ ସବ୍ବସବ୍ବସ୍ମିଂ ଆଗତୋ। ''ସବ୍ବେସଂ ୱୋ ସାରିପୁତ୍ତା ସୁଭାସିତଂ ପରିୟାୟେନା''ତିଆଦୀସୁ ପଦେସସବ୍ବସ୍ମିଂ। ''ସବ୍ବଂ ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଦେସେସ୍ସାମି, ତଂ ସୁଣାଥ ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ, ଭାସିସ୍ସାମି...ପେ... କତମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୱେ ସବ୍ବଂ ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚେୱ ରୂପା ଚ...ପେ... ମନୋ ଚେୱ ଧମ୍ମା ଚା''ତି ଏତ୍ଥ ଆୟତନସବ୍ବସ୍ମିଂ। ''ସବ୍ବଂ ସବ୍ବତୋ ସଞ୍ଜାନାତୀ''ତିଆଦୀସୁ ସକ୍କାୟସବ୍ବସ୍ମିଂ। ତତ୍ଥ ସବ୍ବସବ୍ବସ୍ମିଂ ଆଗତୋ ନିପ୍ପଦେସୋ, ଇତରେସୁ ତୀସୁ ସପ୍ପଦେସୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଚ୍ଚେୱଂ –

ସବ୍ବସବ୍ବପଦେସେସୁ , ଅଥୋ ଆୟତନେପି ଚ;

ସକ୍କାୟେ ଚାତି ଚତୂସୁ, ସବ୍ବସଦ୍ଦୋ ପୱତ୍ତତି।

କତର କତମସଦ୍ଦେସୁ କତରସଦ୍ଦୋ ଅପ୍ପେସୁ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଭିନ୍ଦୋ ୱା ଅପ୍ପମୁପାଦାୟ ୱତ୍ତତି। କତମସଦ୍ଦୋ ବହୂସୁ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ବହୁଂ ୱା ଉପାଦାୟ ୱତ୍ତତି। କତରସଦ୍ଦୋ ହି ଅପ୍ପୱିସୟୋ, କତମସଦ୍ଦୋ ବହୁୱିସୟୋ। ତତ୍ରିମେ ପୟୋଗା ''କତରେନ ମଗ୍ଗେନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ସମୁଦ୍ଦୋ କତରୋ ଅୟଂ। କତମୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଫସ୍ସୋ ହୋତି। କତମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା। ଦିସା ଚତସ୍ସୋ ୱିଦିସା ଚତସ୍ସୋ, ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ଦସ ଦିସତା, ଇମାୟୋ, କତମଂ ଦିସଂ ତିଟ୍ଠତି ନାଗରାଜା''। ଇଚ୍ଚେୱମାଦୟୋ ଭୱନ୍ତି। ଉଭୟୋ। ଉଭୟଂ। ଉଭୟୋ। ଉଭୟେନ। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ ସବ୍ବସଦ୍ଦସମଂ। ଉଭୟୋ ଜନା ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଉଭୟୋ ଜନେ ପସ୍ସତି। ଯଥା ଉଭୋ ପୁତ୍ତା। ଉଭୋ ପୁତ୍ତେତି। ''ଉଭୟୋ''ତି ହି ପଦଂ ''ଉଭୋ''ତି ପଦମିୱ ବହୁୱଚନନ୍ତଭାୱେନ ପସିଦ୍ଧଂ, ନ ତ୍ୱେକୱଚନନ୍ତଭାୱେନ। ଏତ୍ଥ ହି –

''ଏକରତ୍ତେନ ଉଭୟୋ, ତୁୱଞ୍ଚ ଧନୁସେଖ ଚ;

ଅନ୍ନମେୱାଭିନନ୍ଦନ୍ତି, ଉଭୟୋ ଦେୱମାନୁସା''

''ଉଭୟୋ ତେ ପିତାଭାତରୋ''ତି ତଦତ୍ଥସାଧକାନି ନିଦସ୍ସନପଦାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଯଦା ପନାୟସ୍ମନ୍ତୋ ''ଉଭୟୋ''ତି ଏକୱଚନନ୍ତଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟାଥ, ତଦା ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ। କୋ ହି ସମତ୍ଥୋ ଅନନ୍ତନୟପଟିମଣ୍ଡିତେ ସାଟ୍ଠକଥେ ତେପିଟକେ ଜିନସାସନେ ନିରୱସେସତୋ ନୟଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଦସ୍ସେତୁଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଆଗମାଧିଗମସମ୍ପନ୍ନେନ ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦେନ। ଇଦଞ୍ଚେତ୍ଥୁପଲକ୍ଖିତବ୍ବଂ –

ଅଞ୍ଞସଦ୍ଦୋ ପୁବ୍ବସଦ୍ଦୋ, ଦକ୍ଖିଣୋ ଚୁତ୍ତରୋ ପରୋ;

ସବ୍ବନାମେସୁ ଗୟ୍ହନ୍ତି, ଅସବ୍ବନାମିକେସୁପି।

ଏତେସଞ୍ଚ ସବ୍ବନାମେସୁ ସଙ୍ଗହୋ ୱିଭାୱିତୋୱ।

ଇଦାନି ଅସବ୍ବନାମେସୁ ସଙ୍ଗହୋ ୱୁଚ୍ଚତେ – ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞସଦ୍ଦୋ ତାୱ ଯଦା ବାଲୱାଚକୋ, ତଦା ସବ୍ବନାମଂ ନାମ ନ ହୋତି। ଅସବ୍ବନାମତ୍ତା ଚ ସବ୍ବଥାପି ପୁରିସ କଞ୍ଞା ଚିତ୍ତନଯେନେୱ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ନ ଜାନାତୀତି ଅଞ୍ଞୋ, ବାଲୋ ପୁରିସୋ। ନ ଜାନାତୀତି ଅଞ୍ଞା, ବାଲା ଇତ୍ଥୀ। ନ ଜାନାତୀତି ଅଞ୍ଞଂ, ବାଲଂ କୁଲନ୍ତି ୱଚନତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ୱିଦିତ୍ୱା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଟ୍ଠାନେ ''ଅଞ୍ଞୋ, ଅଞ୍ଞା। ଅଞ୍ଞଂ, ଅଞ୍ଞେ''ତିଆଦିନା ପୁରିସନଯେନେୱ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଟ୍ଠାନେ ''ଅଞ୍ଞା, ଅଞ୍ଞା, ଅଞ୍ଞାଯୋ''ତିଆଦିନା କଞ୍ଞାନଯେନେୱ, ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଟ୍ଠାନେ ''ଅଞ୍ଞଂ, ଅଞ୍ଞାନୀ''ତିଆଦିନା ଚିତ୍ତନଯେନେୱ ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ଅତ୍ଥୱିସେସେ ବାଲଜନେ ୱତ୍ତୁକାମେନ ''ଅଞ୍ଞା ଜନା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞେ ଜନା''ତି ୱୁତ୍ତେ ତସ୍ସ ତଂ ୱଚନଂ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥଂ ନ ସାଧେତି ଅଞ୍ଞଥା ଅତ୍ଥସ୍ସ ଗହେତବ୍ବତ୍ତା। ତଥା ''ଅଞ୍ଞାନଂ ଜନାନ''ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞେସଂ ଜନାନଂ, ଅଞ୍ଞେସାନଂ ଜନାନ''ନ୍ତି ୱା ୱୁତ୍ତେ ତସ୍ସ ତଂ ୱଚନଂ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥଂ ନ ସାଧେତି। ତଥା ''ଅଞ୍ଞାନଂ ଇତ୍ଥୀନ''ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞାସଂ ଇତ୍ଥୀନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେପି, ''ଅଞ୍ଞାନଂ କୁଲାନ''ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଅଞ୍ଞେସଂ କୁଲାନଂ, ଅଞ୍ଞେସାନଂ କୁଲାନ''ନ୍ତି ୱା ୱୁତ୍ତେପି। ସବ୍ବନାମିକୱସେନ ପନ ଅଧିଗତାପରୱଚନିଚ୍ଛାଯଂ ''ଅଞ୍ଞେ ଜନା''ତିଆଦିନା ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ''ଅଞ୍ଞା ଜନା''ତିଆଦିନା। ତଥା ହି ''ଅଞ୍ଞା ଜନା''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥଂ ନ ସାଧେତି ଅଞ୍ଞଥା ଅତ୍ଥସ୍ସ ଗହେତବ୍ବତ୍ତା। ଇତି ଯତ୍ଥ ''ଅଞ୍ଞା ଜନା''ତିଆଦିୱଚନଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ''ଅଞ୍ଞେ ଜନା''ତିଆଦିୱଚନଂ ନୁପପଜ୍ଜତି, ଯତ୍ଥ ପନ ''ଅଞ୍ଞେ ଜନା''ତିଆଦିୱଚନଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ''ଅଞ୍ଞା ଜନା''ତିଆଦିୱଚନଂ ନୁପପଜ୍ଜତି। ଯା ଏତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୱିସେସେ ସଲ୍ଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା, ଅଯଂ ନୀତିଯା ମଗ୍ଗୋ ଯୁତ୍ତାଯୁତ୍ତୱିଚାରଣେ ହେତୁତ୍ତା, ଲୋକସ୍ମିଞ୍ଚ ଯୁତ୍ତାଯୁତ୍ତୱିଚାରଣା ନୀତୀତି ୱୁତ୍ତା। ସା ଚ ୱିନା ପଞ୍ଞାଯ ନ ସିଜ୍ଝତି। ଏୱଂ ଅଞ୍ଞସଦ୍ଦୋ ଅସବ୍ବନାମିକୋପି ଭୱତି।

ପୁବ୍ବ ଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତର ପରସଦ୍ଦେସୁ ପୁବ୍ବସଦ୍ଦୋ ଯତ୍ଥ ପଧାନୱାଚକୋ, ଯତ୍ଥ ଚ ''ସେମ୍ହଂ ପୁବ୍ବୋ''ତିଆଦୀସୁ ଲୋହିତକୋପଜୱାଚକୋ, ତତ୍ଥ ଅସବ୍ବନାମିକୋ। ପଠମତ୍ଥେ ତିଲିଙ୍ଗୋ, ଦୁତିଯତ୍ଥେ ଏକଲିଙ୍ଗୋ। ଉତ୍ତମତ୍ଥୱାଚକୋ ପନ ଉତ୍ତରସଦ୍ଦୋ ଚ ପରସଦ୍ଦୋ ଚ ଅସବ୍ବନାମିକୋ ତିଲିଙ୍ଗୋଯେୱ। ତଥା ''ଦକ୍ଖିଣସ୍ସା ୱହନ୍ତିମ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ ସୁସିକ୍ଖିତତ୍ଥଚତୁରତ୍ଥୱାଚକୋ ଦକ୍ଖିଣସଦ୍ଦୋ। ''ପେତାନଂ ଦକ୍ଖିଣଂ ଦଜ୍ଜା''ତିଆଦୀସୁ ପନ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମୱାଚକୋ ଦକ୍ଖିଣାସଦ୍ଦୋ ନିଯୋଗା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ଅସବ୍ବନାମିକୋଯେୱ। ଏୱଂ ଅଞ୍ଞ ପୁବ୍ବ ଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତର ପରସଦ୍ଦା ଅସବ୍ବନାମିକାପି ସନ୍ତୀତି ତେସଂ ସବ୍ବନାମେସୁପି ଅସବ୍ବନାମେସୁପି ସଙ୍ଗହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇଦାନି କତରସଦ୍ଦାଦୀନଂ ପରପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମାସୋ ନୀଯତେ ''କତରଗାମୱାସୀ କତମଗାମୱାସୀ। ଉଭଯଗାମୱାସିନୋ, ଇତରଗାମୱାସୀ ଅଞ୍ଞତରଗାମୱାସୀ, ପୁବ୍ବଦିସା, ପରଜନୋ, ଦକ୍ଖିଣଦିସା, ଉତ୍ତରଦିସା, ଅଧରପତ୍ତୋ''ତି। ତତ୍ର ''କତରୋ ଗାମୋ କତରଗାମୋ, କତମୋ ଗାମୋ କତମଗାମୋ, ଉଭଯୋ ଗାମା ଉଭଯଗାମା''ତିଆଦିନା ଯଥାରହଂ ସମାସୱିଗ୍ଗହୋ, କତରସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ କତମସଦ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମାସଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଦ୍ୱିଧା ଚ ରୂପାନି ଗରୂ ''କତରୋ ଚ କତମୋ ଚ କତରକତମେ କତରକତମା ୱା''ତି । ତସ୍ମା ସବ୍ବନାମିକନଯେନ ସୁଦ୍ଧନାମିକେସୁ ପୁରିସନଯେନ ଚ କତର କତମସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା, ତେନସ୍ସ ସମ୍ପଦାନସାମିୱଚନଟ୍ଠାନେସୁ ''କତରକତମେସଂ, କତରକତମେସାନଂ, କତରକତମାନ''ନ୍ତି ତୀଣି ରୂପାନି ସିଯୁଂ ''କତରା ଚ କତମା ଚ କତରକତମା''ତି ଏୱଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ କତସମାସେ ପନ ସବ୍ବନାମିକନଯେନ, ସୁଦ୍ଧନାମିକେସୁ କଞ୍ଞାନଯେନ ଚ ଯୋଜେତବ୍ବା। ''କତରଞ୍ଚ କତମଞ୍ଚ କତରକତମାନୀ''ତି ଏୱଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ କତସମାସେ ସବ୍ବନାମିକନଯେନ, ସୁଦ୍ଧନାମିକେସୁ ଚିତ୍ତନଯେନ ଚ ଯୋଜେତବ୍ବା।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିସେସୋପି ୱେଦିତବ୍ବୋ – ପୁବ୍ବାପରାଦିସଦ୍ଦା ଦ୍ୱନ୍ଦସମାସାଦିୱିଧିଂ ପତ୍ୱା ସେହି ରୂପେହି ରୂପୱନ୍ତୋ ନ ହୋନ୍ତି, ତଂ ଯଥା? ପୁବ୍ବାପରା, ଅଧରୁତ୍ତରା, ମାସପୁବ୍ବା ପୁରିସା, ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା ପୁରିସା, ତଥାଗତଂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବା ସାୱକା, ଇଦଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତେ ପଠମାବହୁୱଚନରୂପଂ। ଏତ୍ଥେକାରୋ ଆଦେସଭୂତୋ ନ ଦିସ୍ସତି। ପୁବ୍ବାପରାନଂ ଅଧରୁତ୍ତରାନଂ, ମାସପୁବ୍ବାନଂ ପୁରିସାନଂ, ଇଦଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗତ୍ତେ ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀନଂ ବହୁୱଚନରୂପଂ। ଏତ୍ଥ ସଂ ସାନମିଚ୍ଚେତେ ଆଦେସଭୂତା ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ତଥାଗତଂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବାନଂ ସାୱକାନଂ, ତଥାଗତଂ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବାନଂ ସାୱିକାନଂ, କୁଲାନଂ ୱା, ଇଦଂ ତିଲିଙ୍ଗତ୍ତେ ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀନଂ ବହୁୱଚନରୂପଂ। ଏତ୍ଥାପି ସଂ ସାନମିଚ୍ଚେତେ ଆଦେସଭୂତା ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ମାସପୁବ୍ବାଯଂ ମାସପୁବ୍ବାଯ, ପିଯପୁବ୍ବାଯଂ ପିଯପୁବ୍ବାଯ, ଇଦମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତ୍ତେ ସତ୍ତମୀଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀନଂ ଏକୱଚନରୂପଂ। ଏତ୍ଥାଦେସଭୂତା ସଂ ସା ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ମାସପୁବ୍ବାନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ, ପିଯପୁବ୍ବାନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ, ଇଦମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗତ୍ତେ ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀବହୁୱଚନରୂପଂ। ଏତ୍ଥ ପନାଦେସଭୂତୋ ସମିଚ୍ଚେସୋ ନ ଦିସ୍ସତି। ଅଞ୍ଞାନିପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଯୋଜେତବ୍ବାନି,

ପୁବ୍ବାପରାଦୀନଂ ସମାସୱିଗ୍ଗହଂ ସମାସପରିଚ୍ଛେଦେ ପକାସେସ୍ସାମ।

ଇଦାନି ଯଂସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଯୋ, ଯେ। ଯଂ, ଯେ। ଯେନ, ଯେହି, ଯେଭି। ଯସ୍ସ, ଯେସଂ, ଯେସାନଂ। ଯସ୍ମା, ଯମ୍ହା, ଯେହି, ଯେଭି। ଯସ୍ସ, ଯେସଂ, ଯେସାନଂ। ଯସ୍ମିଂ, ଯମ୍ହି, ଯେସୁ। ଇଦଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ। ଯଂ, ଯାନି। ଯଂ, ଯାନି। ଯେନ। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ। ଅଥ ୱା ଯଂ, ଯାନି, ଯା। ଯଂ, ଯାନି, ଯେ। ଯେନ। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ। କତ୍ଥଚି ହି ନିକାରଲୋପୋ ଭୱତି। ଅଥ ୱା ପନ ନିକାରସ୍ସ ଆକାରେକାରାଦେସାପି ଗାଥାୱିସଯେ।

''ଯା ପୁବ୍ବେ ବୋଧିସତ୍ତାନଂ, ପଲ୍ଲଙ୍କୱରମାଭୁଜେ;

ନିମିତ୍ତାନି ପଦିସ୍ସନ୍ତି, ତାନି ଅଜ୍ଜ ପଦିସ୍ସରେ''ତି ଚ,

''କିଂ ମାଣୱସ୍ସ ରତନାନି ଅତ୍ଥି, ଯେ ତଂ ଜିନନ୍ତୋ ହରେ ଅକ୍ଖଧୁତ୍ତୋ''ତି ଚ ଇଦମେତ୍ଥ ପାଠଇନିଦସ୍ସନଂ। ଇଦଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ।

ଯା, ଯା, ଯାଯୋ। ଯଂ, ଯା, ଯାଯୋ। ଯାଯ, ଯାହି, ଯାଭି। ଯାଯ, ଯସ୍ସା, ଯାସଂ। ଯାଯ, ଯାହି, ଯାଭି। ଯାଯ, ଯସ୍ସା, ଯାସଂ। ଯସ୍ସଂ, ଯାଯଂ, ଯାସୁ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ। ଏୱଂ ଯଂସଦ୍ଦସ୍ସ ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯୱସେନ ପଦମାଲା ଭୱତି। ଏତ୍ଥାଲପନପଦାନି ନ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ତଥା ତଂସଦ୍ଦାଦୀନଂ ପଦମାଲାଦୀସୁପି।

ଏତ୍ଥ ପନ ଯନ୍ତି ସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ ୱୁଚ୍ଚତେ – ଯନ୍ତି ସଦ୍ଦୋ ''ଯଂ ମେ ଭନ୍ତେ ଦେୱାନଂ ତାୱତିଂସାନଂ ସମ୍ମୁଖା ସୁତଂ ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ଆରୋଚେମି ତଂ ଭନ୍ତେ ଭଗୱତୋ''ତିଆଦୀସୁ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନେ ଦିସ୍ସତି। ''ଯନ୍ତଂ ଅପୁଚ୍ଛିମ୍ହ ଅକିତ୍ତଯୀ ନୋ, ଅଞ୍ଞଂ ତଂ ପୁଚ୍ଛାମ ତଦିଙ୍ଘ ବ୍ରୂହୀ''ତିଆଦୀସୁ ଉପଯୋଗୱଚନେ। ''ଅଟ୍ଠା ନମେତଂ ଭିକ୍ଖୱେ ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ଏକିସ୍ସା ଲୋକଧାତୁଯା''ତିଆଦୀସୁ କରଣୱଚନେ। ''ଯଂ ୱିପସ୍ସୀ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉଦପାଦୀ''ତିଆଦୀସୁ ଭୁମ୍ମୱଚନେ ଦିସ୍ସତି। ଏତ୍ଥେଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଉପଯୋଗେ ଚ, ଭୁମ୍ମେ ଚ କରଣେପି ଚ;

ଚତୁସ୍ୱେତେସୁ ଠାନେସୁ, ଯନ୍ତି ସଦ୍ଦୋ ପୱତ୍ତତୀ''ତି।

ପରପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯଂସଦ୍ଦସ୍ସ ସମାସୋପି ୱେଦିତବ୍ବୋ ''ଯଂଖନ୍ଧାଦି, ଯଂଗୁଣା, ଯଗ୍ଗୁଣା''ତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ଖନ୍ଧାଦି ଯଂଖନ୍ଧାଦି, ଯେ ଗୁଣା ଯଂଗୁଣାତି ସମାସୱିଗ୍ଗହୋ। ତଥା ହି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ''ଯଂଗୁଣନେମିତ୍ତିକଞ୍ଚେତଂ ନାମଂ, ତେସଂ ଗୁଣାନଂ ପକାସନତ୍ଥଂ ଇମଂ ଗାଥଂ ୱଦନ୍ତୀ''ତି ଏତସ୍ମିଂ ପଦେ ''ଯେ ଗୁଣା ଯଂଗୁଣା, ଯଂଗୁଣା ଏୱ ନିମିତ୍ତଂ ଯଂଗୁଣନିମିତ୍ତଂ, ତତୋ ଜାତଂ 'ଭଗୱା'ତି ଇଦଂ ନାମନ୍ତି ଯଂଗୁଣନେମିତ୍ତିକ''ନ୍ତି ନିବ୍ବଚନମିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ଯଗ୍ଗୁଣାତି ଏତ୍ଥ ପନ ''ଯସ୍ସ ଗୁଣା ଯଗ୍ଗୁଣା''ତି ନିବ୍ବଚନଂ। ତଥା ହି –

''ଅପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତା ପଞ୍ଞା, ଯଗ୍ଗୁଣନ୍ତଂ ନ ଜାନିଯା;

ଅଥ କା ତସ୍ସ ୱିଜଞ୍ଞା, ତଂ ବୁଦ୍ଧଂ ଭୂଗୁଣଂ ନମେ''ତି

ପୋରାଣକୱିରଚନାଯଂ ''ଯସ୍ସ ଗୁଣା ଯଗ୍ଗୁଣା''ତି ନିବ୍ବଚନମିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ।

ଯସଦ୍ଦସ୍ସ ସମାସମ୍ହି, ସଦ୍ଧିଂ ପରପଦେହି ୱେ;

ନିଗ୍ଗହୀତାଗମୋ ୱାଥ, ଦ୍ୱିଭାୱୋ ୱା ସିଯା ଦ୍ୱିଧା।

ଏୱଂ ଯସଦ୍ଦସ୍ସ ସମାସୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତବ୍ବୋ।

ଇଦାନି ତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ସୋ, ତୋ ନଂ, ତଂ, ନେ, ତେ। ନେନ, ତେନ, ନେହି, ତେହି, ନେଭି, ତେଭି। ଅସ୍ସ, ନସ୍ସ, ତସ୍ସ, 'ନେସଂ, ତେସଂ (ଆସଂ)। ଅସ୍ମା, ନସ୍ମା, ତସ୍ମା, ନମ୍ହା, ତମ୍ହା, ନେହି, ତେହି, ନେଭି, ତେଭି। ଅସ୍ସ, ନସ୍ସ, ତସ୍ସ, ନେସଂ, ତେସଂ (ଆସଂ)। ଅସ୍ମିଂ, ନସ୍ମିଂ, ତସ୍ମିଂ, ଅମ୍ହି, ନମ୍ହି, ତମ୍ହି, ତ୍ୱମ୍ହି, ନେସୁ, ତେସୁ। ଇଦଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଆସଂସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱେ ''ନେୱାସଂ କେସା ଦିସ୍ସନ୍ତି, ହତ୍ଥପାଦା ଚ ଜାଲିନୋ''ତି ଗାଥା ନିଦସ୍ସନଂ, ସୋ ଚ ତିଲିଙ୍ଗୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତ୍ୱମ୍ହୀତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱେ –

''ଯଦାସ୍ସ ସୀଲଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ, ସୋଚେୟ୍ୟଞ୍ଚାଧିଗଚ୍ଛତି;

ଅଥ ୱିସ୍ସାସତେ ତ୍ୱମ୍ହି, ଗୁୟ୍ହଞ୍ଚସ୍ସ ନ ରକ୍ଖତୀ''ତି

ଅୟଂ ଗାଥା ନିଦସ୍ସନଂ। ଅୟମେତ୍ଥ ରୂପୱିସେସୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତବ୍ବୋ – ଅରିୟୱିନୟେତି ୱା ସପ୍ପୁରିସୱିନୟେତି ୱା। ଏସେ ସେ ଏକେ ଏକଟ୍ଠେତି ପାଠଇସ୍ସଦେସେ ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚନକାନମେତ ତସଦ୍ଦାନଂ ଏକାରନ୍ତନିଦ୍ଦେସୋପି ଦିସ୍ସତୀତି।

ଏତ୍ଥ ପନ ତେସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ ୱୁଚ୍ଚତେ – ତେସଦ୍ଦୋ ''ନ ତେ ସୁଖଂ ପଜାନନ୍ତି, ଯେ ନ ପସ୍ସନ୍ତି ନନ୍ଦନ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ତଂସଦ୍ଦସ୍ସ ୱସେନ ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନେ ଆଗତୋ, ''ତେ ନ ପସ୍ସାମି ଦାରକେ''ତିଆଦୀସୁ ଉପଯୋଗବହୁୱଚନେ। ''ନମୋ ତେ ପୁରିସାଜଞ୍ଞ, ନମୋ ତେ ପୁରିସୁତ୍ତମ। ନମୋ ତେ ବୁଦ୍ଧ ୱୀରତ୍ଥୁ''ତି ଚ ଆଦୀସୁ ତୁମ୍ହସଦ୍ଦସ୍ସ ୱସେନ ସମ୍ପଦାନେ, ତୁୟ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋତି ୱଦନ୍ତି। ''କିନ୍ତେ ଦିଟ୍ଠଂ କିନ୍ତି ତେ ଦିଟ୍ଠଂ, ଉପଧୀ ତେ ସମତିକ୍କନ୍ତା, ଆସୱା ତେ ପଦାଲିତା''ତି ଚ ଆଦୀସୁ କରଣେ। ''କିନ୍ତେ ୱତଂ କିଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସାମିଅତ୍ଥେ, ତୱାତି ଅତ୍ଥୋତି ୱଦନ୍ତି। ଏତ୍ଥେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଉପଯୋଗେ ଚ, କରଣେ ସମ୍ପଦାନିୟେ;

ସାମିମ୍ହି ଚାତି ତେସଦ୍ଦୋ, ପଞ୍ଚସ୍ୱତ୍ଥେସୁ ଦିସ୍ସତୀ''ତି।

ତଂ, ତାନି। ତଂ, ତାନି। ନେନ, ତେନ ଇଚ୍ଚାଦି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ। ଇଦଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ।

ସା , ତା, ତାୟୋ। ନଂ, ତଂ, ନା, ତା, ନାୟୋ, ତାୟୋ। ନାୟ, ତାୟ, ନାହି, ତାହି, ନାଭି, ତାଭି। ଅସ୍ସା, ନସ୍ସା, (ତିସ୍ସା,) ତସ୍ସା, ନାୟ, ତାୟ, ନାସଂ, ତାସଂ, ସାନଂ, ଆସଂ। ଅସ୍ସା, ନସ୍ସା, ତସ୍ସା, ନାୟ, ତାୟ, ନାହି, ତାହି, ନାଭି, ତାଭି। ଅସ୍ସା, ନସ୍ସା, (ତିସ୍ସା,) ତସ୍ସା, ନାୟ, ତାୟ, ନାସଂ, ତାସଂ, ସାନଂ, ଆସଂ। ନାୟ, ତାୟ, ଅସ୍ସଂ, ନସ୍ସଂ, ତିସ୍ସଂ, ତସ୍ସଂ, ନାୟଂ, ତାୟଂ, ନାସୁ, ତାସୁ, ତ୍ୱାସୁ। ଇଦଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ।

ଏତ୍ଥ ପନ ''ଅଭିକ୍କମୋ ସାନଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ନାସଂ କୁଜ୍ଝନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା। ଖିଡ୍ଡା ପଣିହିତା ତ୍ୱାସୁ, ରତି ତ୍ୱାସୁ ପତିଟ୍ଠିତା। ବୀଜାନି ତ୍ୱାସୁ ରୁହନ୍ତୀ''ତି ପୟୋଗଦସ୍ସନତୋ ''ସାନଂ ଆସଂ ତ୍ୱାସୂ''ତି ଇମାନି ୱୁତ୍ତାନି ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକାନଂ ଞାଣଚକ୍ଖୁସମ୍ମୁୟ୍ହନଟ୍ଠାନଭୂତାନି। ଏୱଂ ପରମ୍ମୁଖୱଚନସ୍ସ ତଂସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଇଦଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ –

''ତଂ ଡ୍ଢଂ ଗନ୍ତ୍ୱାନ ଯାଚସ୍ସୁ'', ଇଚ୍ଚାଦୀସୁ ପଦିସ୍ସରେ;

ଆଦୋ ତଂ ତେତିଆଦୀନି, ନନ୍ତିଆଦୀନି ନୋ ତଥା।

ନଂ ନେ ନେନାତିଆଦୀନି, ୱୋ ନୋଇଚ୍ଚାଦୟୋ ୱିୟ;

ପଦତୋ ପରଭାୱମ୍ହି, ଦିଟ୍ଠାନି ଜିନସାସନେ।

''ଅଥ ନଂ ଅଥ ନେ ଆହ, ନ ଚ ନଂ ପଟିନନ୍ଦତି'';

ଇଚ୍ଚାଦୀନି ପୟୋଗାନି, ଦସ୍ସେତବ୍ବାନି ୱିଞ୍ଞୁନା।

କୋ ଚେତ୍ଥ ୱଦେଯ୍ଯ –

''ଯଥା ନଦୀ ଚ ପନ୍ଥୋ ଚ, ପାନାଗାରଂ ସଭା ପପା;

ଏୱଂ ଲୋକିତ୍ଥିୟୋ ନାମ, ନାସଂ କୁଜ୍ଝନ୍ତି ପଣ୍ଡିତା''ତି

ଏତ୍ଥ –

ପଦତୋ ଅପରଢ୍ଢେପି, ନାସଂସଦ୍ଦସ୍ସ ଦସ୍ସନା;

ଆଦୋପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବାୱ, ନଂ ନେଇଚ୍ଚାଦୟୋ ଇତି।

ସୋ ପନେୱନ୍ତୁ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ''ତୱ ୱାଦେ ନ ଲବ୍ଭତି;

ନାସଂସଦ୍ଦୋ ନସଦ୍ଦୋ ଚ, ଆସଂସଦ୍ଦୋ ଚ ଲବ୍ଭରେ।

ତସ୍ମା 'ଆସଂ ନ କୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଇତ୍ଥୀନଂ ପଣ୍ଡିତା'ଇତି;

ଅତ୍ଥୋୱ ଭୱତେ ଏୱଂ, ସୁଟ୍ଠୁ ଧାରେହି ପଣ୍ଡିତା''ତି।

ଅଥ ୱା ଯସ୍ମା ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ''ନଂ ପୁରିସଂ ପସ୍ସତି, ନେ ପୁରିସେ ପସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା ପଦତୋ ଅପରଢ୍ଢେପି ''ନଂ, ନେ'' ଇଚ୍ଚାଦୀନି ପଦାନି ୱୁତ୍ତାନି, ତସ୍ମା ତେନାପି ନୟେନ ପଦତୋ ଅପରାନିପି ତାନି କଦାଚି ସିୟୁଂ। ମୟଂ ପନ ପାଠଇନୟାନୁସାରେନ ତେସଂ ପୱତ୍ତିଂ ୱଦାମ, ଇଦଂ ଠାନଂ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ଥ ପନ ତସଦ୍ଦସ୍ସ ପରପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମାସୋପି ୱେଦିତବ୍ବୋ ''ତଂପୁତ୍ତୋ, ତଂସଦିସୋ, ତନ୍ନିନ୍ନୋ, ତପ୍ପୋଣୋ, ତପ୍ପବ୍ଭାରୋ, ତବ୍ଭୂତୋ, ତଗ୍ଗୁଣୋ, ତସ୍ସଦିସୋ''ତି।

ତସଦ୍ଦସ୍ସ ସମାସମ୍ହି, ସଦ୍ଧିଂ ପରପଦେହି ୱେ;

ନିଗ୍ଗହୀତାଗମୋ ପୁବ୍ବ-ପଦେ ଦ୍ୱିତ୍ତନ୍ତୁ ପଚ୍ଛିମେ।

ଏୱଂ ତସଦ୍ଦସ୍ସ ସମାସୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତବ୍ବୋ।

ଇଦାନି ଏତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଏସୋ, ଏତେ। ଏତଂ, ଏତେ। ଏତେନ, ଏତେହି, ଏତେଭି। ଏତସ୍ସ, ଏତେସଂ, ଏତେସାନଂ। ଏତସ୍ମା, ଏତମ୍ହା, ଏତେହି, ଏତେଭି। ଏତସ୍ସ, ଏତେସଂ, ଏତେସାନଂ। ଏତସ୍ମିଂ, ଏତମ୍ହି, ଏତେସୁ। ଇଦଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ।

ଏତଂ, ଏତାନି। ଏତଂ, ଏତାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ, ଇଦଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ।

ଏସା , ଏତା, ଏତାୟୋ। ଏତଂ, ଏତା, ଏତାୟୋ। ଏତାୟ, ଏତାହି, ଏତାଭି। ଏତାୟ, ଏତିସ୍ସା, ଏତିସ୍ସାୟ, ଏତାସଂ। ଏତାୟ, ଏତାହି, ଏତାଭି। ଏତାୟ, ଏତିସ୍ସା, ଏତିସ୍ସାୟ, ଏତାସଂ। ଏତାୟ, ଏତିସ୍ସଂ, ଏତାସୁ। ଇଦଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ। ଏୱଂ ଏତସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି।

ପରପଦେନେତ୍ଥ ସଦ୍ଧିଂ ସମାସୋପିସ୍ସ ୱେଦିତବ୍ବୋ ''ଏତଦତ୍ଥାୟ ଲୋକସ୍ମିଂ, ନିଧିଂ ନାମ ନିଧିୟ୍ୟତି। ଏତପ୍ପରମାୟେୱ ଦେୱତା ସନ୍ନିପତିତା ଅହେସୁ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ।

ସମାସେ ଏତସଦ୍ଦସ୍ସ, ସନ୍ଧିଂ ପରପଦେହି ୱେ;

ନିଗ୍ଗହୀତାଗମୋ ପୁବ୍ବ-ପଦେ ହୋତି ନ ହୋତି ଚ।

ଇଦାନି ଇଦଂସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଅୟଂ, ଇମେ। ଇମଂ, ଇମେ। ଅନେନ, ଇମିନା, ଏହି, ଏଭି, ଇମେହି, ଇମେଭି। ଅସ୍ସ, ଇମସ୍ସ, ଏସଂ, ଏସାନଂ, ଇମେସଂ, ଇମେସାନଂ। ଅସ୍ମା, ଇମସ୍ମା, ଇମମ୍ହା, ଏହି, ଏଭି, ଇମେହି, ଇମେଭି। ଅସ୍ସ, ଇମସ୍ସ, ଏସଂ, ଏସାନଂ, ଇମେସଂ, ଇମେସାନଂ। ଅସ୍ମିଂ, ଇମସ୍ମିଂ, ଅମ୍ହି, ଇମମ୍ହି, ଏସୁ, ଇମେସୁ। ଇଦଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ।

ଇଦଂ, ଇମାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ। ଇଦଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ।

ଅୟଂ, ଇମା, ଇମାୟୋ। ଇମଂ, ଇମା, ଇମାୟୋ। ଇମାୟ, ଇମାହି, ଇମାଭି। ଅସ୍ସା, ଅସ୍ସାୟ, ଇମିସ୍ସା, ଇମିସ୍ସାୟ, ଇମାୟ, ଇମାସଂ। ଅସ୍ସା, ଇମିସ୍ସା, ଇମାୟ, ଇମାହି, ଇମାଭି। ଅସ୍ସା, ଅସ୍ସାୟ, ଇମିସ୍ସା, ଇମିସ୍ସାୟ, ଇମାୟ, ଇମାସଂ। ଅସ୍ସଂ, ଇମିସ୍ସଂ, ଇମାୟ, ଇମାୟଂ, ଇମାସୁ। ଇଦଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ। ଏୱଂ ଇଦଂସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି।

କଚ୍ଚାୟନେ ତୁ ‘‘ଇମସ୍ସିଦମଂସିସୁ ନପୁଂସକେ’’ତି ଇମସଦ୍ଦୋୟେୱ ପକତିଭାୱେନ ୱୁତ୍ତୋ, ଇଧ ପନ ଇଦଂସଦ୍ଦୋୟେୱ ‘‘ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟତା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଇଦ’’ନ୍ତି ପକତିୟା ଦସ୍ସନତୋ। ତଥା ହି ‘‘ଇମେସଂ ପଚ୍ଚୟା ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା, ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା ଏୱ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟତା, ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟାନଂ ୱା ସମୂହୋ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା ଏୱ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟତାତି ତାସଦ୍ଦେନ ପଦଂ ୱଡ୍ଢିତଂ ନ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥନ୍ତରଂ ୟଥା ଦେୱୋ ଏୱ ଦେୱତାତି। ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟାନଂ ସମୂହୋ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟତାତି ସମୂହତ୍ଥଂ ତାସଦ୍ଦମାହ ୟଥା ଜନାନଂ ସମୂହୋ ଜନତାତି। ଚୂଳଅନିରୁତ୍ତିୟଂ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ଚ ଇଦଂସଦ୍ଦୋୟେୱ ପକତିଭାୱେନ ୱୁତ୍ତୋ।

ସମାସେ ଇଦଂସଦ୍ଦସ୍ସ, ସନ୍ଧିଂ ପରପଦେନ ୱେ;

ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟତାଦ୍ୱେୱ, ରୂପଂ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ ସିୟୁତ୍ତରେ।

ଇଦାନି ଅମୁସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଅସୁ, ଅମୁ, ଅମୂ। ଅମୁଂ, ଅମୂ। ଅମୁନା, ଅମୂହି, ଅମୂଭି। ଅମୁସ୍ସ, ଦୁସ୍ସ, ଅମୂସଂ, ଅମୂସାନଂ। ଅମୁସ୍ମା, ଅମୁମ୍ହା, ଅମୂହି, ଅମୂଭି। ଅମୁସ୍ସ, ଦୁସ୍ସ, ଅମୂସଂ, ଅମୂସାନଂ। ଅମୁସ୍ମିଂ, ଅମୁମ୍ହି, ଅମୂସୁ। ଇଦଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ।

ଅଦୁଂ, ଅମୂନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ। ଇଦଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ।

ଅସୁ, ଅମୁ, ଅମୂ, ଅମୁୟୋ। ଅମୁଂ, ଅମୂ, ଅମୁୟୋ। ଅମୁୟା, ଅମୂହି, ଅମୂଭି। ଅମୁସ୍ସା, ଅମୁୟା, ଅମୂସଂ, ଅମୂସାନଂ। ଅମୁୟା, ଅମୂହି, ଅମୂଭି। ଅମୁସ୍ସା, ଅମୁୟା, ଅମୂସଂ, ଅମୂସାନଂ। ଅମୁୟା, ଅମୁୟଂ, ଅମୁସ୍ସଂ, ଅମୂସୁ। ଇଦଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ। ଏୱଂ ଅମୁସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି, ସମାସୋ ପନ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧୋ।

ତତ୍ର ‘‘ଦୁସ୍ସ ମେ ଖେତ୍ତପାଲସ୍ସ, ରତ୍ତିଭତ୍ତଂ ଅପାଭତ’’ନ୍ତି ପୟୋଗଦସ୍ସନତୋ ‘‘ଦୁସ୍ସା’’ତି ପଦମମ୍ହେହି ଠପିତଂ। କକାରାଗମୱସେନ ଅଞ୍ଞାନିପି ଅସବ୍ବନାମିକରୂପାନି ଭୱନ୍ତି। ତେସଂ ୱସେନ ଅୟଂ ଲିଙ୍ଗତ୍ତୟସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

‘‘ଅସୁକୋ, ଅସୁକା। ଅସୁକଂ, ଅସୁକେ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଅମୁକୋ, ଅମୁକା। ଅମୁକଂ, ଅମୁକେ’’ତିଆଦିନା ଚ ପୁରିସନୟୋପି ଲବ୍ଭତି। ‘‘ଅସୁକା, ଅସୁକାୟୋ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଅମୁକା, ଅମୁକାୟୋ’’ତିଆଦିନା ଚ କଞ୍ଞାନୟୋପି ଲବ୍ଭତି। ‘‘ଅସୁକଂ, ଅସୁକାନୀ’’ତିଆଦିନା, ‘‘ଅମୁକଂ, ଅମୁକାନୀ’’ତିଆଦିନା ଚ ଚିତ୍ତନୟୋପି ଲବ୍ଭତି। ଇମାନେତ୍ଥ ପଦାନି ଅସବ୍ବନାମିକାନିପି କକାରାଗମୱସେନ ନାନତ୍ତଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତାନି।

ଇଦାନି କିଂସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

କୋ, କେ। କଂ, କେ। କେନ, କେହି, କେଭି। କସ୍ସ, କିସ୍ସ, କେସଂ। କସ୍ମା, କମ୍ହା, କେହି, କେଭି। କସ୍ସ, କିସ୍ସ, କେସଂ। କସ୍ମିଂ, କିସ୍ମିଂ, କମ୍ହି, କିମ୍ହି, କେସୁ। ଇଦଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ।

ରୂପୱିସେସୋପେତ୍ଥ ୱେଦିତବ୍ବୋ ''କେ ଗନ୍ଧବ୍ବେ ଚ ରକ୍ଖସେ ନାଗେ, କେ କିମ୍ପୁରିସେ ଚ ମାନୁସେ, କେ ପଣ୍ଡିତେ ସବ୍ବକାମଦଦେ, ଦୀଘଂ ରତ୍ତଂ ଭତ୍ତା ମେ ଭୱିସ୍ସତି, କେ ଚ ଛବ୍ବେ ପାଥିକପୁତ୍ତେ, କା ଚ ତଥାଗତାନଂ ଅରହନ୍ତାନଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଂ ଆସାଦନା''ତି ପାଠଇଦସ୍ସନତୋ। ଯସ୍ମା ପନ କେ ଗନ୍ଧବ୍ବେ ଚ ରକ୍ଖସେ ନାଗେ ଇତିଆଦୀସୁ ପାଠଇସୁ ''କେ''ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ଏକାରନ୍ତମ୍ପି ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ''କେ''ତି ରୂପଭେଦୋ ଚେତ୍ଥ ଞେୟ୍ୟୋ। ତଥା ''କିସ୍ସସ୍ସ ଏକଧମ୍ମସ୍ସ, ୱଧଂ ରୋଚେସି ଗୋତମ। କିସ୍ମିଂ ମେ ସିୱଯୋ କୁଦ୍ଧା। କମ୍ହି କାଲେ ତୟା ୱୀର, ପତ୍ଥିତା ବୋଧିମୁତ୍ତମା''ତିଆଦୀନି ଚ ନିଦସ୍ସନପଦାନି ଞେୟ୍ୟାନି। ଅପିଚ –

''କୋ ତେ ବଲଂ ମହାରାଜ'', ଇତିଆଦୀସୁ ପାଠଇସୁ;

କ୍ବସଦ୍ଦତ୍ଥେ ୱତ୍ତତୀତି, ଞେୟ୍ୟା କୋ ଇଚ୍ଚୟଂ ସୁତି।

ପେତଂ ତଂ ସାମମଦ୍ଦକ୍ଖିଂ, କୋ ନୁ ତ୍ୱଂ ସାମ ଜୀୱସି;

ଇତି ପାଠେ କଥଂସଦ୍ଦା-ଭିଧେୟ୍ୟେ ୱତ୍ତତୀତି ଚ।

ଏତେସ୍ୱ ଦ୍ୱୀସୁ ଅତ୍ଥେସୁ, ଦିଟ୍ଠୋ କୋ ଇଚ୍ଚୟଂ ରୱୋ;

ନିପାତୋତି ଗହେତବ୍ବୋ, ସୁତିସାମଞ୍ଞତୋ ରୁତୋ।

ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେ କଂ, କାନି। କଂ, କାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ''କିଂ ଚିତ୍ତଂ। କିଂ ରୂପଂ। କିଂ ପରାଭୱତୋ ମୁଖଂ। କିଂ ଇଚ୍ଛସୀ''ତିଆଦିପଯୋଗଦସ୍ସନତୋ ପନ ''କିଂ, କାନି। କିଂ, କାନୀ''ତି ୱତ୍ୱା ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ନୟୋ ଯୁତ୍ତତରୋ, ଇଦଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ।

କା, କା, କାଯୋ। କଂ, କା, କାଯୋ। କାଯ, କାହି, କାଭି। କାଯ, କସ୍ସା, କାସଂ, କାସାନଂ। କାଯ, କସ୍ସା, କାହି, କାଭି। କାଯ, କସ୍ସା, କାସଂ କାସାନଂ। କାଯ, କସ୍ସା, କାଯଂ, କସ୍ସଂ, କାସୁ।

ଏତ୍ଥ ପନ କାଯୋତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱେ ''କାଯୋ ଅମୋଘା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି ନିଦସ୍ସନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇଦଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ। ଏୱଂ କିଂସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ଭୱତି। ଏତ୍ଥେତସ୍ସ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ ୱୁଚ୍ଚତେ – କିଂ ସଦ୍ଦୋ ''କିଂ ରାଜା ଯୋ ଲୋକଂ ନ ରକ୍ଖତି। କିଂ ନୁ ଖୋ ନାମ ତୁମ୍ହେ ମଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞଥା''ତିଆଦୀସୁ ଗରହନେ ଆଗତୋ। ''ୟଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅନିୟମେ। ''କିନ୍ତେ ୱକ୍କଲି ଇମିନା ପୂତିକାୟେନ ଦିଟ୍ଠେନ, ଯୋ ଖୋ ୱକ୍କଲି ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ମଂ ପସ୍ସତୀ''ତିଆଦୀସୁ ନିପ୍ପୟୋଜନତାୟଂ। ''କିଂ ନ କାହାମି ତେ ୱଚୋ''ତିଆଦୀସୁ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେ। ''କିଂସୂଧ ୱିତ୍ତଂ ପୁରିସସ୍ସ ସେଟ୍ଠ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ପୁଚ୍ଛାୟଂ, ପୁଚ୍ଛା ଚ ନାମ କାରଣପୁଚ୍ଛାଦିୱସେନ ଅନେକୱିଧା, ଅତୋ କାରଣପୁଚ୍ଛାଦିୱସେନପି କିଂସଦ୍ଦସ୍ସ ପୱତ୍ତି ୱିତ୍ଥାରତୋ ଞେୟ୍ୟା। ତଥା ହି ଅୟଂ ''କିଂ ନୁ ସନ୍ତରମାନୋୱ, କାସୁଂ ଖଣସି ସାରଥି। କିଂ ନୁ ଜାତିଂ ନ ରୋଚେସି। କେନ ତେତାଦିସୋ ୱଣ୍ଣୋ''ତିଆଦୀସୁ କାରଣପୁଚ୍ଛାୟଂ ୱତ୍ତତି। ''କିଂ କାସୁୟା କରିସ୍ସତୀ''ତିଆଦୀସୁ କିଚ୍ଚପୁଚ୍ଛାୟଂ। ''କିଂ ସୀଲଂ। କୋ ସମାଧୀ''ତିଆଦୀସୁ ସରୂପପୁଚ୍ଛାୟଂ। ''କିଂ ଖାଦସି। କିଂ ପିୱସୀ''ତିଆଦୀସୁ ୱତ୍ଥୁପୁଚ୍ଛାୟଂ। ''ଖାଦସି କିଂ ପିୱସି କି''ନ୍ତିଆଦୀସୁ କ୍ରିୟାପୁଚ୍ଛାୟଂ ୱତ୍ତତି। ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନାପୁଚ୍ଛାଦି ଏୱମାଦିକା ପନ ପଞ୍ଚୱିଧା ପୁଚ୍ଛା କିଂସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରେ ଅନାହରିତବ୍ବତ୍ତା ଅନାଗତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

ଗରହାୟଂ ଅନିୟମେ, ନିପ୍ପୟୋଜନତାୟ ଚ;

ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନପୁଚ୍ଛାସୁ, କିଂସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପୱତ୍ତତି।

ପରପଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମାସୋପିସ୍ସ ୱେଦିତବ୍ବୋ ‘‘କିଂସମୁଦଯୋ, କିଂୱେଦନୋ, କିଂସଞ୍ଜୋଜନୋ’’ତି। ଏତ୍ଥ ‘‘କୋ, କୋ କା, କା, କାଯୋ। କିଂ, କାନୀ’’ତି ଏୱଂ ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯୱସେନ ୱିଭତ୍ତାନି କିଂସଦ୍ଦମଯାନି ପଦାନି ସମାସପଦତ୍ତେ ପୁନ କିମିତି ପକତିଭାୱେନେୱ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ନାମସଦ୍ଦେନ ପନ ସମାସେ ତେସଂ ଦ୍ୱିଧା ଗତି ଦିସ୍ସତି ‘‘କିନ୍ନାମୋ, କୋନାମୋ’’ତି। ସବ୍ବାନି ପନେତାନି ଇତ୍ଥିନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ବହୁୱଚନୱସେନ ଚ ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

କିଂସଦ୍ଦସ୍ସ ସମାସମ୍ହି, ସଦ୍ଧିଂ ନାମରୱେନ ୱେ;

‘‘କିନ୍ନାମୋ’’ ଇତି ‘‘କୋନାମୋ’’, ଇତି ଚେୱଂ ଗତି ଦ୍ୱିଧା।

‘‘କୋନାମୋ ତେ ଉପଜ୍ଝାଯୋ’’, ଇଚ୍ଚାଦେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ;

ସହଞ୍ଞେନ ସମାସମ୍ହି, ‘‘କିଂ କିଂ’’ଇଚ୍ଚେୱ ସୁଯ୍ୟତେ।

ତଥା ହି ‘‘କିଂଚିତ୍ତୋ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ। କିଂକାରପଟିସ୍ସାୱିନୀ’’ତିଆଦୀସୁ କିଂସଦ୍ଦୋ ସରୂପମୱିଜହନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି। ତତ୍ଥ ହି କିଂଚିତ୍ତଂ ଯସ୍ସ ସୋ କିଂଚିତ୍ତୋ। ‘‘କିଂ କରୋମି ସାମୀ’’ତି ଏୱଂ କିନ୍ତି କାରୋ କରଣଂ ସଦ୍ଦନିଚ୍ଛାରଣଂ କିଂକାରୋ, ତଂ ପଟିସ୍ସାୱେତୀତି କିଂକାରପଟିସ୍ସାୱିନୀତିଆଦି ନିବ୍ବଚନମିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ‘‘କିନ୍ନରୋ। କିଂପକ୍କମିୱ ଭକ୍ଖିତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ପନ ନିବ୍ବଚନମପ୍ପସିଦ୍ଧଂ, କିଂସଦ୍ଦୋଯେୱ ପଦାୱଯୱଭାୱେନ ସୁତୋ। ତଥା ହି ସୋ କତ୍ଥଚି ପଦାୱଯୱଭାୱେନ କତ୍ଥଚି ନୁ ସୁ ନୁଖୋ କାରଣାଦିସଦ୍ଦେହି ସହଚାରିଭାୱେନ ଚ ସୁଯ୍ୟତି। ଅତ୍ରିମେ ପଯୋଗା – ଏସା ତେ ଇତ୍ଥୀ କିଂ ହୋତି। ଏତେ ମନୁସ୍ସା ତୁମ୍ହାକଂ କିଂ ହୋନ୍ତି। କିମ୍ଭୁରିସାନୁଚିଣ୍ଣୋ। କିଂ ନୁ ଭୀତୋୱ ତିଟ୍ଠସି। କିଂସୁଛେତ୍ୱା ସୁଖଂ ସେତି। କିଂ ନୁଖୋ କାରଣଂ। କିଂ କାରଣା ଅମ୍ମ ତୁୱଂ ପମଜ୍ଜସି, କିଞ୍ହି ନାମ ଚଜନ୍ତସ୍ସ, ୱାଚାଯ ଅଦଦମପ୍ପକନ୍ତି ଏୱମାଦଯୋ। ଅତ୍ରିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

‘‘ୱିସୁଂ ପଦାୱଯୱୋ ୱା, ହୁତ୍ୱା ନ୍ୱାଦୀହି ୱା ପନ;

ଯୁତ୍ତୋ ସଦ୍ଦେହି କିଂସଦ୍ଦୋ, ଦିଟ୍ଠୋ ସୁଗତସାସନେ।

ପାଠଇନଯାନୁସାରେନ, ସେସାନଂ ସମ୍ଭୱୋପି ଚ;

ଞେଯ୍ୟୋ ୱିଞ୍ଞୂହି ସଦ୍ଦପ୍ପ-ନଯଞ୍ଞୂହି ପଭେଦତୋ’’ତି।

ଇଦାନି ସବ୍ବନାମିକଭାୱେ ଠିତେହି କୋ କଂସଦ୍ଦେହି ସମାନସୁତିକାନଂ ଅଞ୍ଞେସଂ କୋ କଂସଦ୍ଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲାୱିସେସୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ସିଯା, ସୋ ହେଟ୍ଠା ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯମିସ୍ସକପରିଚ୍ଛେଦେ ୱୁତ୍ତୋ। ଅସବ୍ବନାମିକତ୍ତା ପନ ପୁରିସ ଚିତ୍ତନଯେନେୱ ୱିଭତ୍ତୋ। ତଥା ହି ଯଦା କୋସଦ୍ଦୋ ବ୍ରହ୍ମୱାତକାଯତ୍ଥୱାଚକୋ, କଂସଦ୍ଦୋ ପନ ସିରୋଜଲସୁଖତ୍ଥୱାଚକୋ, ତଦା ତାନି ପଦାନି ଅସବ୍ବନାମିକାନି, କସ୍ମା? ଅକିଂସଦ୍ଦମଯତ୍ତା ସବ୍ବନାମିକରୂପସଙ୍ଖାତେହି ଅସାଧାରଣରୂପେହି ୱିରହିତତ୍ତା ପୁଚ୍ଛତ୍ଥତୋ ଅତ୍ଥନ୍ତରୱାଚକତ୍ତା ଚ। ଏତ୍ଥ ପନ ସମାନସୁତିୱସେନ ଅତ୍ଥନ୍ତରୱିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ କୋସଦ୍ଦୋ କଂସଦ୍ଦୋତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ଏକନ୍ତତୋ ପନ ସବ୍ବନାମିକତ୍ତେ କିଂସଦ୍ଦୋଯେୱ, ସୁଦ୍ଧନାମତ୍ତେ କସଦ୍ଦୋଯେୱାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଇଚ୍ଚେୱଂ –

କାଯେ ବ୍ରହ୍ମନି ୱାତେ ଚ, ସୀସେ ଜଲସୁଖେସୁ ଚ;

କସଦ୍ଦୋ ୱତ୍ତତୀ ତୀସୁ, ପୁମା ତୀସୁ ନପୁଂସକୋ।

ଏୱଂ ସବ୍ବନାମଭୂତାନଂ କିଂକସଦ୍ଦାନଂ ପୱତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇଧ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାନଂ, ଅତ୍ଥାନଂ ଦାନି ସଙ୍ଗହୋ;

ପଞ୍ଞାୱେପୁଲ୍ଲକରଣୋ, ଏକଦେସେନ ୱୁଚ୍ଚତେ।

କିଂ କିଂପକ୍କେନ ସଦିସଂ, କାଯୋ କିଂପଭୱୋ ୱଦ;

କିଂପକ୍କସଦିସୋ କାମୋ, କାଯୋ ତଣ୍ହାଦିସମ୍ଭୱୋ।

ଉଣ୍ହକାଲେ କ’ମିଚ୍ଛନ୍ତି, କ’ମିଚ୍ଛନ୍ତି ପିପାସିତା;

ପଚ୍ଚାମିତ୍ତା କ’ମିଚ୍ଛନ୍ତି, କ’ମିଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁଖଚ୍ଚିତା।

କାଯସ୍ସ କସ୍ସ କୋ ଆଯୋ,

କୋ ନାଥୋ କସ୍ସ ଭୂତଲେ;

କସ୍ସ କଂ ଝାନଜଂ ସାତଂ,

କସ୍ସଙ୍ଗେସୁ ଚ କଂ ପରନ୍ତି।

ଯା ପନ ତା ହେଟ୍ଠା ଅମ୍ହେହି ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯୱସେନ କିଂସଦ୍ଦସ୍ସ ସବ୍ବନାମିକସଞ୍ଞିତସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱିଭତ୍ତା, ଏତାସୁ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଟ୍ଠାନେ ‘‘କେଭି, କିସ୍ସ, କସ୍ମା, କମ୍ହା, କମ୍ହୀ’’ତି ଇମାନି ପଦାନି ପହାଯ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଟ୍ଠାନେ ‘‘କାଯୋ, କାଭି, କାସାନଂ, କାଯଂ, କସ୍ସ’’ନ୍ତି ଇମାନି ଚ ପଦାନି ପହାଯ ତତୋ ତତୋ ସେସପଦତୋ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଚିସଦ୍ଦଂ ଚନସଦ୍ଦଂ ଚନଂସଦ୍ଦଞ୍ଚ ନିପାତେତ୍ୱା ଏୱରୂପାନି ରୂପାନି ଗହେତବ୍ବାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ?

କୋଚି, କେଚି, କେଚନ। କିଞ୍ଚି, କିଞ୍ଚନଂ, କେଚି, କେଚନ। କେନଚି, କେହିଚି। କସ୍ସଚି, କେସଞ୍ଚି। ପଞ୍ଚମିଯା ଏକୱଚନଂ ଉନଂ ପାଠଇଯଂ ଅନାଗତତ୍ତା। କେହିଚି। କସ୍ସଚି, କେସଞ୍ଚି। କସ୍ମିଞ୍ଚି, କିସ୍ମିଚି, କେସୁଚି। ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ଅତ୍ର କିସ୍ମିଚୀତି ଅନୁସାରଲୋପୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ ପନ କାଚି ଇତ୍ଥୀ, କାଚି ଇତ୍ଥିଯୋ। କାଚି, କାଚି। କିଞ୍ଚି, କାଚି। କାଯଚି, କାହିଚି। କାଯଚି, କସ୍ସାଚି, କାସଞ୍ଚି। କାଯଚି, କାହିଚି। କାଯଚି, କସ୍ସାଚି, କାସଞ୍ଚି। କାଯଚି, କାସୁଚୀତି ରୂପାନି।

ଏତ୍ଥ ‘‘ଇତି ଭାସନ୍ତି କେଚନ, ନ ନଂ ହିଂସାମି କିଞ୍ଚନ’’ନ୍ତିଆଦଯୋ ପଯୋଗା ୱେଦିତବ୍ବା। ଇତି ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି କୋଚି କାଚି କିଞ୍ଚୀତିଆଦୀନି ଅପ୍ପମତ୍ତକାନଂ ସଙ୍ଗାହକୱଚନାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ପୁନେତାନିଯେୱ ଯଥାରହଂ ଯଂସଦ୍ଦେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସ୍ସାମି –

ଯୋ କୋଚି, ଯେ କେଚି। ଯଂ କିଞ୍ଚି, ଯେ କେଚି। ଯେନ କେନଚି, ଯେହି କେହିଚି। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି। ଯସ୍ମା କସ୍ମାଚି, ଯେହି କେହିଚି। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି। ଯସ୍ମିଂ କସ୍ମିଞ୍ଚି, ଯେସୁ କେସୁଚି।

ଏତ୍ଥ ‘‘ଯୋ କୋଚି ମଂ ଅଟ୍ଠି କତ୍ୱା ସୁଣେଯ୍ୟ। ଯେ କେଚିମେ ଅତ୍ଥି ରସା ପଥବ୍ୟା, ସଚ୍ଚଂ ତେସଂ ସାଧୁତରଂ ରସାନ’’ନ୍ତିଆଦଯୋ ପଯୋଗା ୱେଦିତବ୍ବା। ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

ଯଂ କିଞ୍ଚି, ଯାନି କାନିଚି। ଯଂ କିଞ୍ଚି, ଯାନି କାନିଚି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ। ଏତ୍ଥ ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚି ରତନଂ ଅତ୍ଥି, ଧତରଟ୍ଠନିୱେସନେ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ୱିତ୍ତଂ ଇଧ ୱା ହୁରଂ ୱା। ଯାନି କାନିଚି ରୂପାନୀ’’ତିଆଦଯୋ ପଯୋଗା ୱେଦିତବ୍ବା। ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

ଯା କାଚି ଇତ୍ଥୀ, ଯା କାଚି ଇତ୍ଥିଯୋ। ଯଂ କିଞ୍ଚି, ଯା କାଚି। ଯାଯ କାଯଚି, ଯାହି କାହିଚି। ଯାଯ କାଯଚି, ଯାସଂ କାସଞ୍ଚି। ଯାଯ କାଯଚି, ଯାହି କାହିଚି। ଯାଯ କାଯଚି, ଯାସଂ କାସଞ୍ଚି। ଯାଯ କାଯଚି, ଯାସୁ କାସୁଚି।

ଏତ୍ଥ ‘‘ଯା କାଚି ୱେଦନା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା’’ତିଆଦଯୋ ପଯୋଗା ୱେଦିତବ୍ବା। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପାନି। ଇତି ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି ଯୋ କୋଚି, ଯା କାଚି, ଯଂ କିଞ୍ଚୀତିଆଦୀନି ଅନୱସେସପରିଯାଦାନୱଚନାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ସବ୍ବାନି ଚେତାନି ନ ନିପାତପଦାନି, ନିପାତପତିରୂପକା ସଦ୍ଦଗତିଯୋତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଯଦି ନିପାତପଦାନି ସିଯୁଂ, ତୀସୁ ଲିଙ୍ଗେସୁ ସବ୍ବସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ଏକାକାରେନ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟୁଂ, ନ ଚ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ

ନିପାତପଦାନି, ନିପାତପତିରୂପକା ସଦ୍ଦଗତିଯୋଯେଓ।

ଅପିଚ ଯ ତ କିଂ ଏତୈଚ୍ଛେତେହି ସଦ୍ଦନାମେହି ଲିଙ୍ଗାନୁରୂପତୋ ଉକତ୍ତିକପଚ୍ଚଯେ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତିଛ୍ଛାଯଂ ଯାନି ପଦାନି ସିଜ୍ଝନ୍ତି, ତାନି ପରିଚ୍ଛେଦୱଚନାନି ଅସଦ୍ଦନାମିକାନିଯେୱ ଭୱନ୍ତି। ତେସଂ ନାମିକପଦମାଲା ପୁରିସ ଚିତ୍ତ କଞ୍ଜୁତାନଯେନ ଯୋଜେତବ୍ବା। ତଂ ଯଥା?

ଯତ୍ତକୋ ଜନୋ, ଯତ୍ତକଂ ଚିତ୍ତଂ, ଯତ୍ତିକା ଇତ୍ଥୀ। ତତ୍ତକୋ, ତତ୍ତକଂ, ତତ୍ତିକା। କିତ୍ତକୋ, କିତ୍ତକଂ, କିତ୍ତିକା। ଏତ୍ତକୋ, ଏତ୍ତକଂ, ଏତ୍ତିକାତି। ଇମାନି ପଦାନି ଅସଦ୍ଦନାମିକାନିପି ପଚ୍ଚଯୱସେନ ସମ୍ଭୂତତ୍ତନ୍ତରେସୁ ୱିଞ୍ଞୂନଂ କୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତାନି।

ଇଦାନି ସଙ୍ଖ୍ୟାଦିୱଚନସ୍ସ ଏକସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଏକସଦ୍ଦୋ ହି ସଙ୍ଖ୍ୟାୱଚନୋ ଚ ହୋତି ଅସଦିସୱଚନୋ ଚ ଅସହାଯୱଚନୋ ଚ ଏକଚ୍ଚୱଚନୋ ଚ ମିସ୍ସୀଭୂତୱଚନୋ ଚ। ଯଦା ସଙ୍ଖ୍ୟା'ସଦିସା'ସହାଯୱଚନୋ, ତଦା ଏକୱଚନକୋ ଭୱତି।

ଏକୋ, ଏକଂ, ଏକେନ, ଏକସ୍ସ, ଏକସ୍ମା, ଏକମ୍ହା, ଏକସ୍ସ, ଏକସ୍ମିଂ, ଏକମ୍ହୀତି। ଏୱଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାଦିୱଚନୋ ଏକସଦ୍ଦୋ ଏକୱଚନକୋ। ତଥା ହି ''ଏକୋ ଦ୍ୱେ ତଯୋ''ତି ସଙ୍ଖ୍ୟାୱିସଯେ ଏକସଦ୍ଦୋ ଏକୱଚନକୋୱ। ''ଏକୋମ୍ହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ଏକୋ ରାଜ ନିପଜ୍ଜାମୀ''ତି ଅସଦିସାସହାଯକଥନେପି ଏକୱଚନକୋୱ। ଅଯଂ ଏକୱଚନିକା ସଦ୍ଦନାମିକପଦମାଲା।

ଯଦା ପନ ସଙ୍ଖତ୍ଥା ଚ ଅସହାଯା ଚ ବହୂ ୱତ୍ତବ୍ବା ସିଯୁଂ, ତଦା ଏକସଦ୍ଦତୋ କକାରାଗମଂ କତ୍ୱା ଏକକା, ଏକକେ, ଏକକେହି, ଏକକେଭି। ପୁରିସନଯେ ବହୁୱଚନୱସେନ ନାମିକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ତଥା ହି ସଙ୍ଖତ୍ଥାପି ବହୂ ହୋନ୍ତି। ''ଚତ୍ତାରୋ ଏକକା ସିଯୁ''ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଅସହାଯାପି ବହୂ ହୋନ୍ତି। ତଥା ହି ''ଅଯମ୍ପି ଗହପତି ଏକୋୱ ଆଗତୋ, ଅଯମ୍ପି ଏକୋୱ ଆଗତୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଇମେ ଗହପତଯୋ ଏକକା ଆଗତା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବତା ଦିସ୍ସତି। ଅଯଂ ନଯୋ ସଦ୍ଦନାମିକପଙ୍କ୍ତିଂ ନ ଭଜତି ଅସାଧାରଣରୂପାଭାୱତୋ, ଅତ୍ଥନ୍ତରୱିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ପନ ୱୁତ୍ତୋ।

ଯଦା ଏକଚ୍ଚୱଚନୋ, ତଦା ''ଏକେ, ଏକେ, ଏକେହି, ଏକେଭି ଏକେସଂ, ଏକେହି, ଏକେଭି, ଏକେସଂ, ଏକେସୂ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅଯମ୍ପି ବହୁୱଚନିକା ସଦ୍ଦନାମିକପଦମାଲା। ଏତ୍ଥ ଏକେତି ଏକଚ୍ଚେ। ଏସ ନଯୋ ସେସେସୁପି। ଯଦା ପନ ମିସ୍ସୀଭୂତୱଚନୋ, ତଦା ''ଏକା, ଏକେ, ଏକେହି, ଏକେଭି, ଏକାନ''ନ୍ତି ପୁରିସନଯେ ବହୁୱଚନୱସେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ''ପଞ୍ଚାଲୋ ଚ ୱିଦେହୋ ଚ, ଉଭୋ ଏକା ଭୱନ୍ତୁ ତେ''ତି ପାଠେଇ ଦିସ୍ସତି। ଅଯଂ ନଯୋ ସଦ୍ଦନାମିକପଙ୍କ୍ତିଂ ନ ଭଜତି ଅସାଧାରଣରୂପାଭାୱତୋ, ଅତ୍ଥନ୍ତରୱିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ପନ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଏକା ଭୱନ୍ତୂତି ଏକୀଭୱନ୍ତୁ ମିସ୍ସୀଭୱନ୍ତୁ, ଗଙ୍ଗୋଦକେନ ଯମୁନୋଦକଂ ୱିଯ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଂସନ୍ଦନ୍ତୁ ସମେନ୍ତୂତି ୱଚନତ୍ଥୋ।

ଆଚରିଯା ପନ ଏୱଂ ୱିଭାଗଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଏକସଦ୍ଦସ୍ସ ସଦ୍ଦନାମତ୍ତମେୱ ଗହେତ୍ୱା ସଦ୍ଦସଦ୍ଦସ୍ସ ୱିଯ ନାମିକପଦମାଲଂ ଯୋଜେନ୍ତି। କଥଂ?

ଏକୋ, ଏକେ। ଏକଂ, ଏକେ। ଏକେନ, ଏକେହି, ଏକେଭି। ଏକସ୍ସ, ଏକେସଂ, ଏକେସାନଂ। ଏକସ୍ମା, ଏକମ୍ହା, ଏକେହି, ଏକେଭି। ଏକସ୍ସ, ଏକେସଂ, ଏକେସାନଂ। ଏକସ୍ମିଂ, ଏକମ୍ହି, ଏକେସୂତି। ଅଯଂ ସଦ୍ଦନାମିକପଦମାଲାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

କେଚି ''ଏକସଦ୍ଦୋ ସଙ୍ଖ୍ୟାତୁଲ୍ୟାସହାଯଞ୍ଞୱଚନୋ। ଯଦା ସଙ୍ଖ୍ୟାୱଚନୋ, ତଦା ସଦ୍ଦତ୍ଥେକୱଚନନ୍ତୋୱ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ବହୁୱଚନନ୍ତୋପି, ଏକୋ ଏକା ଏକଂ ଇଚ୍ଚାଦି ସଦ୍ଦତ୍ଥ ସଦ୍ଦସଦ୍ଦସମଂ। ସଂସାସ୍ସେୱ ୱିସେସୋ''ତି ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯେ ଯୋଜନାନଯଂ ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ୱଦନ୍ତା ଚ ତେ ୱିଭାଗଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱଦନ୍ତି। ମଯଂ ପନ ସୋତୂନଂ ପଯୋଗେସୁ କୋସଲ୍ଲୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ୱିଭାଗଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱଦାମ।

ଅପିଚେତ୍ଥ ଅଯଂ ୱିସେସୋପି ସଲ୍ଲକ୍ଖିତବ୍ବୋ ''ଏକେ ଏକଟ୍ଠେ ସମେ ସମଭାଗେ'ତି ପାଠେଇପ୍ପଦେସେ ପଚ୍ଚତ୍ତେକୱଚନସ୍ସ ଏକସଦ୍ଦସ୍ସ ଏକାରନ୍ତନିଦ୍ଦେସୋପି ଦିସ୍ସତୀ''ତି। ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

ଏକଂ, ଏକାନି। ଏକଂ, ଏକାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ। ତତ୍ଥ ଏକାନୀତି ଏକଚ୍ଚାନି। ଏସ ନଯୋ ସେସବହୁୱଚନେସୁପି, ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

ଏକା, ଏକା, ଏକାଯୋ। ଏକଂ, ଏକା, ଏକାଯୋ। ଏକାଯ, ଏକାହି, ଏକାଭି। ଏକାଯ, ଏକିସ୍ସା, ଏକାସଂ। ଏକାଯ, ଏକାହି, ଏକାଭି। ଏକାଯ, ଏକିସ୍ସା, ଏକାସଂ। ଏକାଯ, ଏକାଯଂ, ଏକିସ୍ସଂ, ଏକାସୁ। ଏତ୍ଥ ବହୁୱଚନଟ୍ଠାନେ ଏକାତି ଏକଚ୍ଚା, ଏକାହୀତି ଏକଚ୍ଚାହି, ଏକାସନ୍ତି ଏକଚ୍ଚାନଂ ଏକାସୂତି

ଏକଚ୍ଚାସୁ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପାନି। ସଚ୍ଚାନେତାନି ସଚ୍ଚନାମାନି ଏକୱଚନବହୁୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି।

ଅପିଚ ଏକସଦ୍ଦେ ୱିଚ୍ଛାୱସେନ ୱତ୍ତଚ୍ଚେ ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯରୂପାନି ଏକୱଚନାନେୱ ଭୱନ୍ତି। କଥଂ?

ଏକେକୋ, ଏକେକଂ, ଏକେକେନ, ଏକେକସ୍ସ, ଏକେକସ୍ମା, ଏକେକମ୍ହା, ଏକେକସ୍ସ, ଏକେକସ୍ମିଂ, ଏକେକମ୍ହୀତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

ଏକେକଂ, ଏକେକଂ। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ, ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗରୂପାନି। ଏକେକା, ଏକେକଂ, ଏକେକାଯ, ଏକେକିସ୍ସା, ଏକେକାଯ, ଏକେକିସ୍ସା, ଏକେକାଯଂ, ଏକେକିସ୍ସଂ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

ସଚ୍ଚାନେତାନି ୱିଚ୍ଛାସଚ୍ଚନାମାନୀତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ବହୁୱଚନାନି ପନେତ୍ଥ ନ ସନ୍ତି ପଯୋଗାଭାୱତୋ। ଇତି ଇମେସୁ ୱିଚ୍ଛାୱସେନ ୱୁତ୍ତେସୁ ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯରୂପେସୁ ସମାସଚିନ୍ତା ନ ଉପ୍ପାଦେତଚ୍ଚା ଅନିଚ୍ଚଚନୀଯତ୍ତା ୱିଚ୍ଛାସଦ୍ଦାନଂ। ତଥା ହି ''ପଚ୍ଚଂ ପଚ୍ଚଂ ସନ୍ଧି ସନ୍ଧି ଓଧି ଓଧି ହୁତ୍ୱା ତତ୍ତକପାଲେ ପକ୍ଖିତ୍ତତିଲା ୱିଯ ତଟତଟାଯନ୍ତା ସଙ୍ଖାରା ଭିଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତିଆଦୀସୁ ପଚ୍ଚପଚ୍ଚସଦ୍ଦାଦୀନଂ ସମାସକରଣୱସେନ ନିଚ୍ଚଚନଂ ପୁଚ୍ଚାଚରିଯେହି ନ ଦସ୍ସିତଂ। ଯସ୍ମା ଚ ୱିଚ୍ଛାଯଂ ୱତ୍ତମାନାନଂ ଦ୍ୱିରୁତ୍ତି ଲୋକତୋ ଏୱ ସିଦ୍ଧା, ନ ଲକ୍ଖଣତୋ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ସମାସଚିନ୍ତା ନ ଉପ୍ପାଦେତଚ୍ଚା।

ଇଦାନି ଏକଚ୍ଚ ଏକତିଯ ଏକଚ୍ଚିଯସଦ୍ଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲାଯୋ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ – ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ ତାୱ ଏକଚ୍ଚୋ, ଏକଚ୍ଚେ। ଏକଚ୍ଚଂ, ଏକଚ୍ଚେ। ସେସଂ ପୁରିସସଦ୍ଦସମଂ। ଏତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚେତି ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନମେୱ ସଚ୍ଚନାମିକରୂପସମଂ ଅସାଧାରଣରୂପତ୍ତା। ''ଇଧେକଚ୍ଚୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ। ଇଧେକଚ୍ଚେ ମୋଘପୁରିସା''ତି ନିଦସ୍ସନପଦାନି।

ଏକତିଯୋ, ଏକତିଯେ। ଏକତିଯଂ, ଏକତିଯେ। ସେସଂ ପୁରିସସଦ୍ଦସମଂ। ଇଧାପି ଏକତିଯେତି ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନମେୱ ସଚ୍ଚନାମିକରୂପସମଂ ଅସାଧାରଣରୂପତ୍ତା। ଏକତିଯେ ମନୁସ୍ସା।

''ନ ୱିସ୍ସସେ ଏକତିଯେସୁ ଏୱ,

ଅଗାରିସୁ ପଚ୍ଚଜିତେସୁ ଚାପି;

ସାଧୂପି ହୁତ୍ୱାନ ଅସାଧୁ ହୋନ୍ତି;

ଅସାଧୁ ହୁତ୍ୱା ପୁନ ସାଧୁ ହୋନ୍ତୀ''ତି

ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ଏକଚ୍ଚିଯସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥିତାଯଂ ପନ –

''ସଚ୍ଚଂ କିରେୱମାହଂସୁ, ନରା ଏକଚ୍ଚିଯା ଇଧ;

କଟ୍ଠଂ ନିପ୍ଲୱିତଂ ସେଯ୍ୟୋ, ନ ତ୍ୱେୱେକଚ୍ଚିଯୋ ନରୋ।

ଏକଚ୍ଚିଯଂ ଆହାର''ନ୍ତି ନିଦସ୍ସନପଦାନି। ଏକଚ୍ଚିଯୋ, ଏକଚ୍ଚିଯା। ଏକଚ୍ଚିଯଂ, ଏକଚ୍ଚିଯେତି ସଚ୍ଚଥାପି ପୁରିସନଯୋ। ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

ଏକଚ୍ଚଂ , ଏକଚ୍ଚାନି। ଏକଚ୍ଚଂ, ଏକଚ୍ଚାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ। ଏକତିଯଂ, ଏକତିଯାନି। ଏକତିଯଂ, ଏକତିଯାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ। ଏକଚ୍ଚିଯଂ, ଏକଚ୍ଚିଯାନି। ଏକଚ୍ଚିଯଂ, ଏକଚ୍ଚିଯାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ। ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

''ଏକଚ୍ଚା, ଏକଚ୍ଚା, ଏକଚ୍ଚାଯୋ''ତି କଞ୍ଞାନଯେନ, ତଥା ''ଏକତିଯା, ଏକତିଯା, ଏକତିଯାଯୋ। ଏକତିଯ''ନ୍ତି ଚ, ''ଏକଚ୍ଚିଯା, ଏକଚ୍ଚିଯା, ଏକଚ୍ଚିଯାଯୋ। ଏକଚ୍ଚିଯ''ନ୍ତି ଚ କଞ୍ଞାନଯେନ ଯୋଜେତଚ୍ଚଂ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

ଇଦାନି ଏକାକୀ ଏକାକିଯସଦ୍ଦୱସେନ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ –

ଏକାକୀ, ଏକାକୀ, ଏକାକିନୋ। ଏକାକିଂ, ଏକାକୀ, ଏକାକିନୋ। ଦଣ୍ଡୀନୟେନ ଞ୍ଚେୟ୍ୟା। ଏକାକିୟୋ, ଏକାକିୟା। ଏକାକିୟଂ, ଏକାକିୟେ। ଏକାକିୟେନ। ପୁରିସନୟେନ ଞ୍ଚେୟ୍ୟଂ। ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

ଏକାକି କୁଲଂ, ଏକାକୀ, ଏକାକୀନି। ଏକାକିଂ, ଏକାକୀ, ଏକାକୀନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ। ଏକାକିୟଂ, ଏକାକିୟାନି। ଏକାକିୟଂ, ଏକାକିୟାନି। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସଦିସଂ। ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

ଏକାକିନୀ, ଏକାକିନୀ, ଏକାକିନିୟୋ। ଏକାକିନିଂ, ଏକାକିନୀ, ଏକାକିନିୟୋ। ଏକାକିନିୟାଦି ଇତ୍ଥୀସଦିସଂ। ଏକାକିୟା, ଏକାକିୟା, ଏକାକିୟାୟୋ। ଏକାକିୟଂ, ଏକାକିୟା, ଏକାକିୟାୟୋ। ଏକାକିୟାୟାଦି କଞ୍ଞାସଦିସଂ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପାନି। ସବ୍ବାନି ପନେତାନି ଅସବ୍ବନାମିକରୂପାନି ଅଟ୍ଠକଥାଦିସୁ ଦିସ୍ସମାନନଯେନ ଞ୍ଚେୟ୍ୟାନୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି।

ଇଦାନି ଦ୍ୱିସଦ୍ଦପରିୟାୟସ୍ସ ସଦା ବହୁୱଚନନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବନାମିକପଦସ୍ସ ଉଭସଦ୍ଦସ୍ସ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

''ଉଭୋ , ଉଭୋ, ଉଭୋହି, ଉଭୋଭି, ଉଭିନ୍ନଂ, ଉଭୋହି, ଉଭୋଭି, ଉଭିନ୍ନଂ, ଉଭୋସୂ''ତି ଅୟଂ ପାଠଇନୟାନୁରୂପେନ ୱୁତ୍ତପଦମାଲା। ଅତ୍ରିମେ ପୟୋଗା – ଉଭୋ କୁମାରା ନିକ୍କୀଳା। ଉଭୋ ଇତ୍ଥିୟୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଉଭୋ ଚିତ୍ତାନି ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଉଭୋ ପୁତ୍ତେ ଅଦାସି। ଉଭୋ କଞ୍ଞାୟୋ ପସ୍ସତି। ଉଭୋ ପାଦାନି ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା, ସଞ୍ଞମିସ୍ସାମି ୱୋ ଅହଂ। ଉଭୋହି ହତ୍ଥେହି। ଉଭୋହି ବାହାହି, ଉଭୋହି ଚିତ୍ତେହି, ଉଭିନ୍ନଂ ଜନାନଂ, ଉଭିନ୍ନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ, ଉଭିନ୍ନଂ ଚିତ୍ତାନଂ, ଉଭୋସୁ ପୁରିସେସୁ, ଉଭୋସୁ ଇତ୍ଥୀସୁ, ଉଭୋସୁ ପସ୍ସେସୁତି, ଅୟମସ୍ମାକଂ ରୁଚି। ଆଚରିୟା ପନ ''ଉଭେହି, ଉଭେଭି, ଉଭେସୂ''ତିପି ଇଚ୍ଛନ୍ତି। କଚ୍ଚାୟନେପି ହି ''ଉଭେ ତପ୍ପୁରିସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବାନିପି ଏତାନି ମନସି କାତବ୍ବାନିୟେୱ। ଉଭସଦ୍ଦସ୍ସ ସମାସୋ ଅପ୍ପସିଦ୍ଧୋ। ଲିଙ୍ଗତ୍ତୟସାଧାରଣରୂପାନି।

ଇଦାନି ସଙ୍ଖ୍ୟାୱଚନାନଂ ଦ୍ୱିତି ଚତୁସଦ୍ଦାନଂ ସଦା ବହୁୱଚନନ୍ତାନଂ ସବ୍ବନାମାନଂ ନାମିକପଦମାଲାୟୋ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ –

ଦ୍ୱେ, ଦ୍ୱେ, ଦ୍ୱୀହି, ଦ୍ୱୀଭି, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ଦୁୱିନ୍ନଂ, ଦ୍ୱୀହି, ଦ୍ୱୀଭି, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ଦୁୱିନ୍ନଂ, ଦ୍ୱୀସୁ। ଚୂଳନିରୁତ୍ତିୟଂ ପନ ''ଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ନ''ନ୍ତି ପଦମାଲା ଆଗତା। ଇମାନି ଅହଂସଦ୍ଦାଦୀନି ୱିୟ ଇତ୍ଥି ଲିଙ୍ଗାଦିଭାୱୱିନିମୁତ୍ତାନିପି ତୀସୁ ଲିଙ୍ଗେସୁ ୟୁଜ୍ଜନ୍ତେ ''ଦ୍ୱେ ପୁରିସା, ଦ୍ୱେ ଇତ୍ଥିୟୋ, ଦ୍ୱେ ଚିତ୍ତାନି''ଇଚ୍ଚେୱମାଦିନା। ଇମାନିପି ଲିଙ୍ଗତ୍ତୟସାଧାରଣାନି ରୂପାନି।

''ଦ୍ୱେ''ତି ରୂପଂ ଦ୍ୱିସଦ୍ଦସ୍ସ, ୟଂ ସମାସମ୍ହି ତଂ ଭୱେ;

ଦ୍ୱିତିପ୍ପକତିକଂୟେୱ, ନାନାଦେସେହି ସା ସିୟା।

ଦ୍ୱିଭାୱୋ ଚେୱ ଦ୍ୱେଭାୱୋ, ଦ୍ୱିରତ୍ତଞ୍ଚ ଦୁୱସ୍ସକୋ;

ଦୋହଳିନୀ ଦୁପଟ୍ଟଞ୍ଚ, ତଦ୍ଧିତତ୍ତେ ଦ୍ୱୟଂ ଦ୍ୱୟଂ।

ତୟୋ , ତୟୋ, ତୀହି, ତୀଭି, ତିଣ୍ଣଂ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ, ତୀହି, ତୀଭି, ତିଣ୍ଣଂ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ, ତୀସୁ। ଇମାନି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

ତିସ୍ସୋ, ତିସ୍ସୋ, ତୀହି, ତୀଭି, ତିସ୍ସନ୍ନଂ, ତୀହି, ତୀଭି, ତିସ୍ସନ୍ନଂ, ତୀସୁ। ଇମାନି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପାନି। ଚୂଳନିରୁତ୍ତିୟଂ ''ତିସ୍ସନ୍ନନ୍ନ''ନ୍ତି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀନଂ ବହୁୱଚନମାଗତଂ, ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ପନ ''ତିଣ୍ଣନ୍ନ''ନ୍ତି। ତାନି ସାଟ୍ଠକଥେ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଦିସ୍ସନ୍ତି ଚେ, ଗହେତବ୍ବାନି।

ତୀଣି, ତୀଣି, ତୀହି, ତୀଭି, ତିଣ୍ଣଂ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ, ତୀହି, ତୀଭି, ତିଣ୍ଣଂ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ, ତୀସୁ। ଇମାନି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗରୂପାନି। କତ୍ଥଚି ପନ ପାଠପ୍ପଦେସେ ତୀଣିସଦ୍ଦସ୍ସ ଣିକାରଲୋପୋପି ଭୱତି ''ଦ୍ୱେ ୱାତି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନୀ''ତି। ''ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା''ତି ଇଦଂ ''ତିଣ୍ଣନ୍ନ''ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱେ ନିଦସ୍ସନଂ।

ୟାନି ରୂପାନି ୱୁତ୍ତାନି, ''ତିସ୍ସୋ ତୀଣି ତୟୋ''ଇତି;

ସମାସୱିସଯେ ତାନି, ତିତିପ୍ପକତିକା ସିଯୁଂ।

ଯସ୍ମା ତିସ୍ସ ସମାସମ୍ହି, ସଦ୍ଧିଂ ପରପଦେନ ୱେ;

''ତିୱେଦନଂ ତିଚିତ୍ତ''ନ୍ତି, ''ତିଲୋକ''ନ୍ତି ଚ ନିଦ୍ଦିସେ।

ଏତ୍ଥ ନପୁଂସକତ୍ତଂୱ, ପାସଂସଂ ପାଯୱୁତ୍ତିତୋ;

ପୁମତ୍ତମ୍ପେତ୍ଥ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ''ତିଭୱୋ ଖାଯତେ''ଇତି।

ଚତ୍ତାରୋ, ଚତୁରୋ, ଚତ୍ତାରୋ, ଚତୁରୋ, ଚତୂହି, ଚତୂଭି, ଚତୁବ୍ଭି, ଚତୁନ୍ନଂ, ଚତୂହି, ଚତୂଭି, ଚତୁବ୍ଭି, ଚତୁନ୍ନଂ, ଚତୂସୁ। ଇମାନି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

ଚତସ୍ସୋ , ଚତସ୍ସୋ, ଚତୂହି, ଚତୂଭି, ଚତୁବ୍ଭି, ଚତସ୍ସନ୍ନଂ, ଚତୁନ୍ନଂ, ଚତୂହି, ଚତୂଭି, ଚତୁବ୍ଭି, ଚତସ୍ସନ୍ନଂ, ଚତୁନ୍ନଂ, ଚତୂସୁ। ଇମାନି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପାନି। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଟ୍ଠାନେ ''ଚତୁନ୍ନ''ନ୍ତି ପଦଂ ଚୂଳଅନିରୁତ୍ତିଯଂ ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ପାଳିଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ଦସ୍ସନତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ଚୂଳଅନିରୁତ୍ତିଯଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଟ୍ଠାନେ ''ଚତୁନ୍ନ''ନ୍ତି ଆଗତଂ, ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ''ଚତୁନ୍ନଂ କଞ୍ଞାନ''ନ୍ତି ଆଗତଂ। ପାଳିଯଂ ପନ ସୋଣଦନ୍ତସୁତ୍ତାଦୀସୁ ''ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଚତୁନ୍ନଂ ପରିସାନଂ ପିଯୋ ମନାପୋ''ତି ଆଗତଂ। ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ପନ ସୁତ୍ତନ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଚତୂହି ଅଚ୍ଛରିଯବ୍ଭୁତଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ପରିସାନଂ ପିଯୋ ମନାପୋ''ତି ଆଗତଂ। ସତ୍ତିଲଙ୍ଘଜାତକଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଆଚରିଯୋ ପନସ୍ସ ଚତୁନ୍ନଂ ସତ୍ତୀନଂ ଲଙ୍ଘନଂ ସିପ୍ପଂ ଜାନାତୀ''ତି ଆଗତଂ।

ଚତ୍ତାରି, ଚତ୍ତାରି, ଚତୂହି, ଚତୂଭି, ଚତୁବ୍ଭି, ଚତୁନ୍ନଂ, ଚତୂହି, ଚତୂଭି, ଚତୁବ୍ଭି, ଚତୁନ୍ନଂ, ଚତୂସୁ। ଇମାନି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗରୂପାନି।

''ଚତ୍ତାରୋ''ତି ''ଚତସ୍ସୋ''ତି, ''ଚତ୍ତାରୀ''ତି ଚ ସଦ୍ଦିତଂ;

ରୂପଂ ସମାସଭାୱମ୍ହି, ଚତୁପ୍ପକତିକଂ ଭୱେ।

ନିଦସ୍ସନପଦାନେତ୍ଥ, କମତୋ କମକୋୱିଦୋ;

''ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଚତୁସ୍ସାଲଂ, ଚତୁସଚ୍ଚ''ନ୍ତି ନିଦ୍ଦିସେ।

ଇମାନି ଦ୍ୱେଆଦିକାନି ସଙ୍ଖ୍ୟାନାମିକାନି ବହୁୱଚନାନିଯେୱ ଭୱନ୍ତି, ନ ଏକୱଚନାନି। ଚୂଳଅନିରୁତ୍ତିଯଂ ପନ ତୀସୁ ଲିଙ୍ଗେସୁ ''ଚତସ୍ସନ୍ନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅନିଚ୍ଛାନକ୍ଖମଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି।

ଇଦାନି ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ, ତେସୁ ଯେନ କଥେତି, ତସ୍ସାଲପନେ ତୁମ୍ହୱଚନାନି ଭୱନ୍ତି।

ତ୍ୱଂ, ତୁୱଂ, ତୁମ୍ହେ। ତଂ, ତୁୱଂ, ତ୍ୱଂ, ତୱଂ, ତୁମ୍ହେ। ତଯା, ତ୍ୱଯା, ତୁମ୍ହେହି, ତୁମ୍ହେଭି। ତୁଯ୍ହଂ, ତୱ, ତୁମ୍ହଂ, ତୁମ୍ହାକଂ। ତଯା, ତ୍ୱଯା, ତୁମ୍ହେହି, ତୁମ୍ହେଭି। ତୁଯ୍ହଂ, ତୱ, ତୁମ୍ହଂ, ତୁମ୍ହାକଂ। ତଯି, ତ୍ୱଯି, ତୁମ୍ହେସୁ । ତତ୍ର ''ତ୍ୱଂ ପୁରିସୋ, ତ୍ୱଂ ଇତ୍ଥୀ, ତ୍ୱଂ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବାନି।

ଅତ୍ତଯୋଗେ ଅମ୍ହୱଚନାନି ଭୱନ୍ତି।

ଅହଂ, ଅହକଂ, ମଯଂ, ଅମ୍ହେ। ମଂ, ମମଂ, ଅମ୍ହେ। ମଯା, ଅମ୍ହେହି, ଅମ୍ହେଭି। ମଯ୍ହଂ, ମମ, ଅମ୍ହଂ, ଅମ୍ହାକଂ, ଅସ୍ମାକଂ। ମଯା, ଅମ୍ହେହି, ଅମ୍ହେଭି। ମଯ୍ହଂ, ମମ, ଅମ୍ହଂ, ଅମ୍ହାକଂ, ଅସ୍ମାକଂ। ମଯି, ଅମ୍ହେସୁ, ଅସ୍ମେସୁ।

ଏତ୍ଥ ପନ ''କଥଂ ଅମ୍ହେ କରୋମସେ''ତି ପାଳିଦସ୍ସନତୋ ''ତୁମ୍ହେ''ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସ ୱିଯ ''ଅମ୍ହେ''ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନସ୍ସପି ଅତ୍ଥିତା ୱେଦିତବ୍ବା, ''ଅହକ''ନ୍ତି ରୂପନ୍ତରମ୍ପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ତସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱେ ''ଅହକଞ୍ଚ ଚିତ୍ତୱସାନୁଗା ଭାସିସ୍ସ''ନ୍ତି ଏସା ପାଳି ନିଦସ୍ସନଂ। ଏତ୍ଥ ହି ଅହକନ୍ତି ଅହଂ

ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। ତତ୍ର ‘‘ଅହଂ ପୁରିସୋ, ଅହଂ କଞ୍ଞା, ଅହଂ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ଇମାନିପି ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯସାଧାରଣରୂପାନି।

କଚ୍ଚାଯନଚୁଲ୍ଲନିରୁତ୍ତିନିରୁତ୍ତିପିଟକେସୁ ପନ ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଅମ୍ହାକ’’ନ୍ତି ଚ ଦୁତିଯାବହୁୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ। କଚ୍ଚାଯନେ ‘‘ତୁମ୍ହାନଂ ଅମ୍ହାନ’’ନ୍ତି ଚ ପଠମାଦୁତିଯାବହୁୱଚନଂ, ‘‘ତୁମ୍ହଂ ଅମ୍ହ’’ନ୍ତି ଚ ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠେକୱଚନଂ, ପଠମାଦୁତିଯାବହୁୱଚନଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ଚୁଲ୍ଲନିରୁତ୍ତିନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ପନ ‘‘ତୁମ୍ହଂ ଅମ୍ହ’’ନ୍ତି ଚ ଦୁତିଯେକୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ତୁମ୍ହେ ଅମ୍ହେ’’ତି ଚ ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀବହୁୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତାନି ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ସାଟ୍ଠକଥେସୁ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ଦିସ୍ସନ୍ତି ଚେ, ଗହେତବ୍ବାନି।

ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ପନ ପରପଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମାସେ ‘‘ମଂଦୀପା’’ତିଆଦଯୋ ପଯୋଗା ତଥାଗତାଦିମୁଖତୋ ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ‘‘ଏତେ ଗାମଣି ମଂଦୀପା ମଂଲେଣା ମଂସରଣା’’ତି ହି ତଥାଗତମୁଖତୋ, ‘‘ତଯ୍ୟୋଗୋ ମଯ୍ୟୋଗୋ’’ତି ନିରୁତ୍ତଞ୍ଞୁମୁଖତୋ, କାବ୍ଯାଦାସେ ଚ ‘‘ତ୍ୱଂମୁଖଂ କମଲେନେୱ, ତୁଲ୍ଯଂ ନାଞ୍ଞେନ କେନଚୀ’’ତି ଚ ‘‘ଚନ୍ଦେନ ତ୍ୱଂମୁଖଂ ତୁଲ୍ଯ’’ନ୍ତି ଚ କୱିମୁଖତୋ।

ତତ୍ଥ ହି ଅହଂ ଦୀପୋ ଏତେସନ୍ତି ମଂଦୀପା, ଅହଂ ଲେଣଂ ଏତେସନ୍ତି ମଂଲେଣା, ଏୱଂ ମଂସରଣା। ତୁମ୍ହେନ ଯୋଗୋ ତଯ୍ୟୋଗୋ, ତୁମ୍ହସଦ୍ଦେନ ଯୋଗୋ ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। ଅମ୍ହେନ ଯୋଗୋ ମଯ୍ୟୋଗୋ, ଅମ୍ହସଦ୍ଦେନ ଯୋଗୋ ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। ତୱ ମୁଖଂ ତ୍ୱଂମୁଖଂ। ବହୁୱଚନୱସେନପି ନିବ୍ବଚନୀଯଂ ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ମୁଖଂ ତ୍ୱଂମୁଖ’’ନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ପାଠଇଯଂ ‘‘ମଂଦୀପା’’ଇଚ୍ଚାଦିଦସ୍ସନତୋ ‘‘ତ୍ୱଂଦୀପା’’ତିଆଦୀନି କାବ୍ଯାଦାସେ ଚ ‘‘ତ୍ୱଂମୁଖ’’ନ୍ତି ଦସ୍ସନତୋ ତ୍ୱଂୱଣ୍ଣୋ, ତ୍ୱଂସରୋ, ମଂମୁଖଂ, ମଂୱଣ୍ଣୋ, ମଂସରୋଆଦୀନି ଗହେତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ ତ୍ୱଂ ଦୀପୋ ଏତେସନ୍ତି ତ୍ୱଂଦୀପା, ତୁମ୍ହେ ୱା ଦୀପା ଏତେସନ୍ତି ତ୍ୱଂଦୀପା, ତୱ ୱଣ୍ଣୋ ତ୍ୱଂୱଣ୍ଣୋ। ମମ ମୁଖଂ ମଂମୁଖଂ, ଅମ୍ହାକଂ ୱା ମୁଖଂ ମଂମୁଖନ୍ତି ନିବ୍ବଚନାନି। ଏସ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ।

ସମାସେ ତୁମ୍ହଅମ୍ହାକଂ, ହୋନ୍ତି ପରପଦେହି ୱେ;

‘‘ତ୍ୱଂମୁଖ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ମଂଦୀପା, ତଯ୍ୟୋଗୋ ମଯ୍ୟୋଗୋ’’ତି ଚ।

ଏତ୍ଥାହ ‘‘କିଂ ଏତ୍ତକମେୱ ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ରୂପଂ, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଅତ୍ଥୀ’’ତି? ଅତ୍ଥି ‘‘ତେ ମେ’’ ଇଚ୍ଚାଦୀନି। ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ପଦମାଲା ୱିସୁଂ ନ ୱୁତ୍ତାତି? ଅୱଚନେ କାରଣମତ୍ଥି। ଅତ୍ରିଦଂ କାରଣଂ –

‘‘ତେ ମେ ୱୋ ନୋ’’ତି ରୂପାନି, ପରାନି ପଦତୋ ଯତୋ;

ତତୋ ନାମିକପନ୍ତୀସୁ, ନ ତୁ ୱୁତ୍ତାନି ତାନି ମେ।

ଏତ୍ଥ ଚ ମଯଂ ମେ ୱୋ ନୋସଦ୍ଦାନମତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ ୱୁଚ୍ଚତେ – ତେସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ ୱୁତ୍ତୋୱ। ଯସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ମଯଂସଦ୍ଦଟ୍ଠାନେପି ମଯାସଦ୍ଦୋ, ମଯାସଦ୍ଦଟ୍ଠାନେପି ଚ ମଯଂସଦ୍ଦୋ ଇଚ୍ଚେୱ ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ମଯମ୍ପି ତଥେୱ ୱଦାମ। ମଯଂସଦ୍ଦୋ ‘‘ଅନୁଞ୍ଞାତପଟିଞ୍ଞାତା, ତେୱିଜ୍ଜାମଯମସ୍ମୁଭୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଅସ୍ମଦତ୍ଥେ ଆଗତୋ । ‘‘ମଯଂ ନିସ୍ସାଯ ହେମାଯ, ଜାତା ମନ୍ଦୋସିସୂପଗା’’ତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଚତ୍ତିଯଂ। ‘‘ମନୋମଯା ପୀତିଭକ୍ଖା ସଯଂପଭା’’ତିଆଦୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତିଅତ୍ଥେ। ବାହିରେନ ପଚ୍ଚଯେନ ୱିନା ମନସାୱ ନିବ୍ବତ୍ତାତି ମନୋମଯା। ‘‘ଯଂନୂନାହଂ ସବ୍ବମତ୍ତିକାମଯଂ କୁଟିକଂ କରେଯ୍ଯ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିକାରତ୍ଥେ। ‘‘ଦାନମଯଂ ସୀଲମଯ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ପଦପୂରଣମତ୍ତେ। ‘‘ପୀଠଂ ତେ ସୋୱଣ୍ଣମଯଂ ଉଳାର’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିକାରତ୍ଥେ ପଦପୂରଣମତ୍ତେ ୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଦା ହି ସୁୱଣ୍ଣମେୱ ସୋୱଣ୍ଣନ୍ତି ଅଯମତ୍ଥୋ, ତଦା ସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ୱିକାରୋ ସୋୱଣ୍ଣମଯନ୍ତି ୱିକାରତ୍ଥେ ମଯସଦ୍ଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ନିବ୍ବତ୍ତିଅତ୍ଥୋତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଯଦା ପନ ସୁୱଣ୍ଣେନ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ସୋୱଣ୍ଣନ୍ତି ଅଯମତ୍ଥୋ, ତଦା ସୋୱଣ୍ଣମେୱ ସୋୱଣ୍ଣମଯନ୍ତି ପଦପୂରଣମତ୍ତେ ମଯସଦ୍ଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ମେସଦ୍ଦୋ ‘‘କିଚ୍ଛେନ ମେ ଅଧିଗତଂ, ହଲଂ ଦାନି ପକାସିତୁ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ କରଣେ ଆଗତୋ। ମଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ତସ୍ସ ମେ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ’’ତିଆଦୀସୁ ସମ୍ପଦାନେ, ମଯ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ପୁବ୍ବେୱ ମେ ଭିକ୍ଖୱେ ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ’’ତିଆଦୀସୁ ସାମିଅତ୍ଥେ, ମମାତି ଅତ୍ଥୋତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ଏତ୍ଥେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

କରଣେ ସମ୍ପଦାନେ ଚ, ସାମିଅତ୍ଥେ ଚ ଆଗତୋ;

ମେସଦ୍ଦୋ ଇତି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ, ୱିଞ୍ଞୁନା ନଯଦସ୍ସିନା।

ଏତ୍ଥ ପନ ଠତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି କତେ ତେ ମେସଦ୍ଦାନମତ୍ଥୱିୱରଣେ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ବ୍ରୂମ ତେସମଧିପ୍ପାଯପ୍ପକାସନୱସେନ ସୋତୂନଂ ସଂସଯସମୁଗ୍ଘାଟନତ୍ଥଂ। ତଥା ହି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ତେମେସଦ୍ଦାନଂ ସମ୍ପଦାନତ୍ଥୱସେନ ''ତୁଯ୍ହଂ ମଯ୍ହ''ନ୍ତି ଅତ୍ଥଂ ସଂୱଣ୍ଣେସୁଂ, ସାମିଅତ୍ଥୱସେନ ପନ ''ତୱ ମମା''ତି। ଏୱଂ ୱ୍ୟାଯଂ ତେହି ଅସଙ୍କରତୋ ନିଯମୋ ଦସ୍ସିତୋ, ସୋ ସାଟ୍ଠକଥେ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ କୁତୋ ଲବ୍ଭା। ତଥା ହି ତେମେସଦ୍ଦତ୍ଥୱାଚକା ତୁଯ୍ହଂ ମଯ୍ହଂସଦ୍ଦା ତୱ ମମସଦ୍ଦା ଚ ସମ୍ପଦାନସାମିଅତ୍ଥେସୁ ଅନିଯମତୋ ପୱତ୍ତନ୍ତି।

ତତ୍ରିମେ ପଯୋଗା – ଇଦଂ ତୁଯ୍ହଂ ଦଦାମି। ତୁଯ୍ହଂ ୱିକପ୍ପେମି। ତୁଯ୍ହଂ ମଂସେନ ମେଦେନ, ମତ୍ଥକେନ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆହୁତିଂ ପଗ୍ଗହେସ୍ସାମି। ଏସ ହି ତୁଯ୍ହଂ ପିତା ନରସୀହୋ। ତୁଯ୍ହଂ ପନ ମାତା କହନ୍ତି। ମଯ୍ହମେୱ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ, ମଯ୍ହମେୱ ସାୱକାନଂ ଦାନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ। ନ ମଯ୍ହଂ ଭରିଯା ଏସା। ଅସ୍ସମୋ ସୁକତୋ ମଯ୍ହଂ। ସଦ୍ଧଞ୍ଜୁତଂ ପିଯଂ ମଯ୍ହଂ। ତାତ ମଯ୍ହଂ ମାତୁ ମୁଖଂ ଅଞ୍ଜାଦିସଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ଅଞ୍ଜାଦିସଂ। ମଯ୍ହଂ ସାମିକୋ ଇଦାନି ମରିସ୍ସତି। ତୱ ଦୀଯତେ, ତୱ ସିଲାଘତେ, ମମ ସିଲାଘତେ, ପଟ୍ଟଜ୍ଜା ମମ ରୁଚ୍ଚତି। ତୱ ପୁତ୍ତୋ। ଉଭୋ ମାତାପିତା ମମାତି ଏୱଂ ଅନିଯମତୋ ପୱତ୍ତନ୍ତି।

ତୁଟ୍ଠଅନିରୁତ୍ତିଯଞ୍ହି ଯମକମହାଥେରେନ ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀନଂ ଅନଞ୍ଞରୂପତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀନଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନଞ୍ଞଂ, ତତିଯାପଞ୍ଚମୀନଂ ବହୁୱଚନଞ୍ଚା''ତି । ଯଦି ଏୱଂ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ''ନମୋ ତେ ପୁରିସାଜଞ୍ଞ। ନମୋ ତେ ବୁଦ୍ଧ ୱୀରତ୍ଥୂ'ତିଆଦୀସୁ ତୁଯ୍ହଂସଦ୍ଦସ୍ସ ୱସେନ ସମ୍ପଦାନେ, ତୁଯ୍ହନ୍ତି ହି ଅତ୍ଥୋ। 'କିନ୍ତେ ୱତଂ କିଂ ପନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ'ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସାମିଅତ୍ଥେ, ତୱାତି ହି ଅତ୍ଥୋ''ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତା ''ଅଯୁତ୍ତଂ ସଂୱଣ୍ଣନଂ ସଂୱଣ୍ଣେସୁ''ନ୍ତିପି, ''ପସ୍ସିତବ୍ବଂ ନ ପସ୍ସିଂସୂ''ତିପି ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ଯୁତ୍ତଂଯେୱ ତେ ସଂୱଣ୍ଣଯିଂସୁ, ପସ୍ସିତବ୍ବଞ୍ଚ ପସ୍ସିଂସୁ। ତଥା ହି ତେ ''ସଦ୍ଦସତ୍ଥମ୍ପି ଏକଦେସତୋ ସାସନାନୁକୂଲଂ ହୋତୀ''ତି ପରେସମନୁକମ୍ପାଯ ସଦ୍ଦସତ୍ଥତୋ ନଯଂ ଗହେତ୍ୱା ସମ୍ପଦାନତ୍ଥୱସେନ ତେ ମେସଦ୍ଦାନଂ ''ତୁଯ୍ହଂ ମଯ୍ହ''ନ୍ତି ଅତ୍ଥଂ ସଂୱଣ୍ଣଯିଂସୁ, ସାମିଅତ୍ଥୱସେନ ପନ ''ତୱ ମମା''ତି। ସଦ୍ଦସତ୍ଥେ ହି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀରୂପାନି ସବ୍ବଥା ୱିସଦିସାନି, ସାସନେ ପନ ସଦିସାନି। ତସ୍ମା ସାସନେ ସାମଞ୍ଞେନ ପୱତ୍ତାନି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀରୂପାନି ସଦ୍ଦସତ୍ଥେ ୱିସେସେନ ପୱତ୍ତେହି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀରୂପେହି ସମାନଗତିକାନି କତ୍ୱା ପରେସମନୁକମ୍ପାଯ ସମ୍ପଦାନତ୍ଥେ ତୁଯ୍ହଂ ମଯ୍ହଂସଦ୍ଦାନଂ ପୱତ୍ତିନିଯମୋ, ସାମିଅତ୍ଥେ ଚ ତୱ ମମସଦ୍ଦାନଂ ପୱତ୍ତିନିଯମୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଯସ୍ମା ପନ ପରେସମନୁକମ୍ପାଯ ଅଯଂ ନିଯମୋ, ତସ୍ମା କରୁଣାଯେୱାଯଂପରାଧୋ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯାନଂ। ତାଯ ଏୱ ହି ତେହି ଏୱଂ ସଂୱଣ୍ଣନା କତାତି।

କେଚି ପନେତ୍ଥ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟୁଂ – ନନୁ ଚ ଭୋ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ସଦ୍ଦନଯଂ ନିସ୍ସାଯ ତେ ମେସଦ୍ଦାନଂ ସାମିଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନାନଂ ''ତୱ ମମା''ତି ଅତ୍ଥୱଚନେନ ''ତୁଯ୍ହଂ ମଂସେନ ମେଦେନ, ନ ମଯ୍ହଂ ଭରିଯା ଏସା''ତିଆଦୀସୁ ସାମିୱିସଯେସୁ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସନଯୋ ଦସ୍ସିତୋତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ, ତଥା ସଦ୍ଦନଯଞ୍ଞେୱ ନିସ୍ସାଯ ତେ ମେସଦ୍ଦାନଂ ସମ୍ପଦାନତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନାନଂ ''ତୁଯ୍ହଂ ମଯ୍ହ''ନ୍ତି ଅତ୍ଥୱଚନେନ ''ଭତ୍ତଂ ତୱ ନ ରୁଚ୍ଚତି। ପଟ୍ଟଜ୍ଜା ମମ ରୁଚ୍ଚତୀ''ତିଆଦୀସୁପି ସମ୍ପଦାନୱିସଯେସୁ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସନଯୋ ଦସ୍ସିତୋତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁନ୍ତି? ନ ସକ୍କା, ଗାଥାସୁ ୱିଯ ଚୁଣ୍ଣିଯପଦଟ୍ଠାନେପି ତୁଯ୍ହଂ ମଯ୍ହଂ ତୱ ମମସଦ୍ଦାନଂ ଅନିଯମେନ ଦ୍ୱୀସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ପୱତ୍ତନତୋ। ନ ହି ଈଦିସେ ଠାନେ ଗାଥାଯଂ ୱା ଚୁଣ୍ଣିଯପଦଟ୍ଠାନେ ୱା ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ''ତସ୍ସ ରଜ୍ଜସ୍ସହଂ ଭୀତୋ। କିଂ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ତସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ଭାଯାମୀ''ତିଆଦୀସୁଯେୱ ପନ ଠାନେସୁ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ।

ଯଦି ସଦ୍ଦନଯଂ ନିସ୍ସାଯ ''ତୁଯ୍ହଂ ମଂସେନ ମେଦେନା''ତିଆଦୀସୁ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ସିଯା, ''ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପିଯପୁତ୍ତଦାନଂ ଅଦାସି। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପିତା ଅଦାସୀ''ତିଆଦୀସୁପି ସଦ୍ଦନଯଂ ନିସ୍ସାଯ ''ବ୍ରାହ୍ମଣାଯା''ତିଆଦିନା ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସତ୍ଥୋ ୱଚନୀଯୋ ସିଯା ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀରୂପାନଂ ସତ୍ଥେ ୱିସୁଂ ୱଚନତୋ। ଏୱଞ୍ଚ ସତି କୋ ଦୋସୋତି ଚେ? ଅତ୍ଥେୱ ଦୋସୋ, ଯସ୍ମା ଦାନଯୋଗେ ୱା ନମୋଯୋଗେ ୱା ଆଯାଦେସସହିତାନି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀରୂପାନି ସାଟ୍ଠକଥେ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ନୁପଲବ୍ଭନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ବ୍ରାହ୍ମଣାଯା''ତିଆଦିନା ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସତ୍ଥୱଚନେ ଅଯଂ ଦୋସୋ ଯଦିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜମାନଗ୍ଗହଣଂ। ଯସ୍ମା ପନ ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସକରଣଂ ସାୱଜ୍ଜଂ, ତସ୍ମା ''ତୁଯ୍ହଂ ମଂସେନ ମେଦେନା''ତିଆଦୀସୁପି ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସୋ ନ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ।

ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀରୂପାନି ହି ଅନଞ୍ଞାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି ''ପୁରିସସ୍ସ ଅଦାସି, ପୁରିସସ୍ସ ଧନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଅଦାସି, ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସନ୍ତକ''ନ୍ତି। ତଥା ହି ପାୱଚନେ ସ ନଂସଦ୍ଦା ସମ୍ପଦାନସାମିଅତ୍ଥେସୁ ସାମଞ୍ଞେନ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତପ୍ପୱତ୍ତି ''ଅଗ୍ଗସ୍ସ ଦାତା ମେଧାୱୀ''ତିଆଦୀହି ପଯୋଗେହି ଦୀପେତବ୍ବା। ''ଅଗ୍ଗସ୍ସ ଦାତା ମେଧାୱୀ''ତି ଏତ୍ଥ ହି ''ଅଗ୍ଗସ୍ସା''ତି ଅଯଂ ସଦ୍ଦୋ ଯଦା କ୍ରିଯାପଟିଗ୍ଗହଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ସମ୍ପଦାନତ୍ଥେ ପୱତ୍ତତି, ତଦା ''ଅଗ୍ଗସ୍ସ ରତନତ୍ତଯସ୍ସ ଦାତା''ତି ଅତ୍ଥୱସେନ ପୱତ୍ତତି। ଯଦା ପନ କ୍ରିଯଂ ପଟିଚ୍ଚ କମ୍ମଭୂତେ ସାମିଅତ୍ଥେ ପୱତ୍ତତି, ତଦା ''ଅଗ୍ଗସ୍ସ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମସ୍ସ ଦାତା''ତି ଅତ୍ଥୱସେନ ପୱତ୍ତତି। ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ୱିପଲ୍ଲାସୋ ତୁମ୍ହାକଂ ସରଣଂ ନ ହୋତୀତି। ତଥା ସଦ୍ଦନଯଂ ନିସ୍ସାଯ ''ସମ୍ପଦାନୱଚନ''ନ୍ତି ତୁମ୍ହେହି ଦଳ୍ହଂ ଗହିତସ୍ସ ମଯ୍ହଂସଦ୍ଦସ୍ସ

ସାମିଅତ୍ଥୱସେନ ପଣ୍ଡିୟଂ ଦସ୍ସନତୋ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସୋ ତୁମ୍ହାକଂ ସରଣଂ ନ ହୋତେୱ। ତଥା ହି –

''ସକୁଣୋ ମୟ୍ହକୋ ନାମ, ଗିରିସାନୁଦରୀଚରୋ;

ପକ୍କଂ ପିପ୍ଫଲିମାରୁୟ୍ହ, 'ମୟ୍ହଂ ମୟ୍ହ'ନ୍ତି କନ୍ଦତୀ''ତି

ଏତ୍ଥ ମୟ୍ହକୋତି ଏକାୟ ସକୁଣଜାତିୟା ନାମଂ। ସୋ ହି ଲୋଲୁପ୍ପଚାରିତାୟ ''ଇଦମ୍ପି ମୟ୍ହଂ, ଇଦମ୍ପି ମୟ୍ହ''ନ୍ତି କାୟତି ରୱତୀତି ମୟ୍ହକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି ମୟ୍ହସଦ୍ଦୂପପଦସ୍ସ କେ ରେ ଗେ ସଦ୍ଦେତି ଧାତୁସ୍ସ ୱସେନ।

ଅତ୍ରାୟଂ ପଦସୋଧନା – ଯଦି ତୁୟ୍ହଂ ମୟ୍ହଂସଦ୍ଦା ଧୁୱଂ ସମ୍ପଦାନତ୍ଥେ, ତୱ ମମସଦ୍ଦା ଚ ସାମିଅତ୍ଥେ ଭୱେୟ୍ୟୁଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଲୋକୱୋହାରକୁସଲେନ ସଵଞ୍ଞୁନା ତସ୍ସ ସକୁଣସ୍ସ ''ମୟ୍ହକୋ''ତି ପଣ୍ଣତ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ସିୟା ଅନନ୍ତୋଗଧସମ୍ପଦାନତ୍ଥତ୍ତା, ଅନ୍ତୋଗଧସାମ୍ୟତ୍ଥତ୍ତା ପନ ''ମମକୋ'' ଇଚ୍ଚେୱ ପଞ୍ଞତ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବା ସିୟା। ଏତ୍ଥପି ''ମୟ୍ହକୋ''ତି ଇଦଂ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ, ପଣ୍ଣତ୍ତିୱିସୟେ ୱିଭତ୍ତିୱିପରିଣାମସ୍ସ ଅଟ୍ଠାନତ୍ତା ଅନୱକାସତ୍ତା।

ଅପିଚେତ୍ଥ ମୟ୍ହଂସଦ୍ଦୋ ସରୂପତୋ ୱିଭତ୍ୟନ୍ତଭାୱେନ ଠିତ୍ୱାତି କସଦ୍ଦେନ ଏକପଦତ୍ତୂପଗମନତୋ, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ''ମୟ୍ହକୋ''ତି ଅୟଂ ସକୁଣୱିସେସୱାଚକୋ ସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଭାୱେ ଠିତୋୟେୱ ଇସକଂ ସାମିଅତ୍ଥମ୍ପି ଜୋତୟତି ସୁଜମ୍ପତି ରାଜପୁରିସସଦ୍ଦା ୱିୟ। ଇମିନାପି କାରଣେନ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସୋ ତୁମ୍ହାକଂ ସରଣଂ ନ ହୋତି। ଇତି ''ମୟ୍ହକୋ''ତି ପଣ୍ଣତ୍ତିୟଂ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ପଦାୱୟୱଭୂତସ୍ସ ମୟ୍ହସଦ୍ଦସ୍ସ ଅୱିପଲ୍ଲାସୱଚନଲେସେନ ତୁୟ୍ହଂ ତୱ ମମସଦ୍ଦେସୁପି ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସୋ ନ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ସିଦ୍ଧଂ। ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେହି ସମ୍ପଦାନସାମିଅତ୍ଥେସୁ ସାମଞ୍ଞେନ ପୱତ୍ତାନମ୍ପି ସମାନାନଂ ତୁୟ୍ହଂ ମୟ୍ହଂ ତୱ ମମସଦ୍ଦାନଂ ସଦ୍ଦନୟଞ୍ଞେୱ ନିସ୍ସାୟ ପରେସମନୁକମ୍ପାୟ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋ ନିୟମୋ ଦସ୍ସିତୋତି ଅୱଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଇଚ୍ଚେୱଂ –

''ତୁୟ୍ହଂ ମୟ୍ହ''ନ୍ତିମେ ସଦ୍ଦେ, ସମ୍ପଦାନେ ଗରୂ ୱଦୁଂ;

''ତୱ ମମା''ତି ସାମିମ୍ହି, ନୟମାଦାୟ ସତ୍ଥତୋ।

ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଏତେସଂ, ନିୟମୋ ନତ୍ଥି ପାଠଇୟଂ;

କୋଚି ତେସଂ ୱିସେସୋ ଚ, ଦିଟ୍ଠୋ ଅମ୍ହେହି ତଂ ସୁଣ।

ସାମ୍ୟତ୍ଥସମ୍ପଦାନତ୍ଥା, ସମ୍ଭୱନ୍ତି ୟହିଂ ଦୁୱେ;

''ତୁୟ୍ହଂ ମୟ୍ହ''ନ୍ତିମେ ସଦ୍ଦା, ତେ ପୟୋଗା ନ ଦୁଲ୍ଲଭା।

''ତୱ ମମା''ତିମେ ସଦ୍ଦା, ପାୟା ସାମିମ୍ହି ୱତ୍ତରେ;

ସମ୍ପଦାନେ ୟହିଂ ହୋନ୍ତି, ତେ ପୟୋଗା ପନପ୍ପକା।

ତୱତୋ ମମତୋ ତୁୟ୍ହଂ-ମୟ୍ହଂସଦ୍ଦାୱ ସାସନେ;

ପାଠେ ନେକସହସ୍ସମ୍ହି, ସାମିଅତ୍ଥେ ପୱତ୍ତରେତି।

ସଵାପି ଇମା ନୀତିୟୋ ପରମସୁଖୁମା ସୁଦୁଦ୍ଦସା ୱୀରଜାତିନା ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବା।

ୱୋ ନୋସଦ୍ଦେସୁ ପନ ୱୋସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚତ୍ତୋପୟୋଗକରଣସମ୍ପଦାନସାମିୱଚନପଦପୂରଣେସୁ ଦିସ୍ସତି। ''କଚ୍ଚି ୱୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧା ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା''ତିଆଦୀସୁ ହି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଦିସ୍ସତି। ''ଗଚ୍ଛଥ ଭିକ୍ଖୱେ ପଣାମେମି ୱୋ''ତିଆଦୀସୁ ଉପୟୋଗେ। ''ନ ୱୋ ମମ ସନ୍ତିକେ

ଓଝଙ୍ଗ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ କରଣେ। ''ଓନପନ୍ତପରିଯାଯଂ ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଦେସେସ୍ସାମୀ''ତିଆଦୀସୁ ସମ୍ପଦାନେ। ''ସଙ୍କେସଂ ୱୋ ସାରିପୁତ୍ତା ସୁଭାସିତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ସାମିୱଚନେ। ''ଯେ ହି ୱୋଅରିଯା ପରିସୁଦ୍ଧା କାଯକମ୍ମନ୍ତା''ତିଆଦୀସୁ ପଦପୂରଣମତ୍ତେ। ଏତ୍ଥେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଉପଯୋଗେ ଚ, କରଣେ ସମ୍ପଦାନିଯେ;

ସାମିସ୍ମ ୱଚନେ ଚେୱ, ତଥେୱ ପଦପୂରଣେ;

ଇମେସୁ ଛସୁ ଠାନେସୁ, ୱୋସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପୱତ୍ତତି''।

ନୋସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚତ୍ତୋପଯୋଗକରଣସମ୍ପଦାନସାମିୱଚନାୱଧାରଣନୁସଦ୍ଦତ୍ଥେସୁ ପଟିସେଧେ ନିପାତମତ୍ତେ ଚ ୱତ୍ତତି। ଅଯଞ୍ହି ''ଗାମଂ ନୋ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯାମା''ତି ଏତ୍ଥ ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଦିସ୍ସତି। ''ମା ନୋ ଅଜ୍ଜ ୱିକନ୍ତିଂସୁ, ରଞ୍ଞୋ ସୂଦା ମହାନସେ''ତିଆଦୀସୁ ଉପଯୋଗେ। ''ନ ନୋ ୱିୱାହୋ ନାଗେହି, କତପୁବ୍ବୋ କୁଦାଚନ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ କରଣେ। ''ସଂୱିଭଜେଥ ନୋ ରଜ୍ଜେନା''ତିଆଦୀସୁ ସମ୍ପଦାନେ। ''ସତ୍ଥା ନୋ ଭଗୱା ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ''ତିଆଦୀସୁ ସାମିୱଚନେ। ''ନ ନୋ ସମଂ ଅତ୍ଥି ତଥାଗତେନା''ତି ଏତ୍ଥ ଅୱଧାରଣେ। ''ଅଭିଜାନାସି ନୋ ତ୍ୱଂ ମହାରାଜା''ତିଆଦୀସୁ ନୁସଦ୍ଦତ୍ଥେ, ପୁଚ୍ଛାଯନ୍ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ''ସୁଭାସିତଞ୍ଞେୱ ଭାସେଯ୍ଯ, ନୋ ଚ ଦୁବ୍ଭାସିତଂ ଭଣେ''ତିଆଦୀସୁ ପଟିସେଧେ। ''ନ ନୋ ସଭାଯଂ ନ କରୋନ୍ତି କିଞ୍ଚି''ତିଆଦୀସୁ ନିପାତମତ୍ତେ। ଏତ୍ଥେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଚୁପଯୋଗେ ଚ, କରଣେ ସମ୍ପଦାନିଯେ;

ସାମ୍ୟାୱଧାରଣେ ଚେୱ, ନୁସଦ୍ଦତ୍ଥେ ନିୱାରଣେ;

ତଥା ନିପାତମତ୍ତମ୍ହି, ନୋସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପୱତ୍ତତି।

ଇଦାନି ସବ୍ବନାମାନଂ ଯଥାରହଂ ସଂଖିତ୍ତେନ ମିସ୍ସକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଯୋ ସୋ, ଯେ ତେ। ଯଂ ତଂ, ଯେ ତେ। ଯେନ ତେନ। ସେସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଯା ସା, ଯା ତା। ଯଂ ତଂ, ଯା ତା। ଯାଯ ତାଯ। ସେସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଯଂ ତଂ, ଯାନି ତାନି। ସେସଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଇମିନା ନଯେନ ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯଯୋଜନା କାତବ୍ବା।

''ଏସୋ ସୋ, ଏତେ ତେ। ଅଯଂ ସୋ, ଇମେ ତେ। ସୋ ଅଯଂ ତେ ଇମେ''ତିଆଦିନା ଯଥାପଯୋଗଂ ପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ତଥା ହି ''ଯୋ ସୋ ଭଗୱା ସଯମ୍ଭୂ ଅନାଚରିଯକୋ। ଏତେ ତେ ଭିକ୍ଖୱେ ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା। ଅଯଂ ସୋ ସାରଥି ଏତୀ''ତି ଏୱମାଦଯୋ ୱିଚିତ୍ତପ୍ପଯୋଗା ଦିସ୍ସନ୍ତି। ଇତି ସବ୍ବନାମିକପଦାନଂ ମିସ୍ସକପଦମାଲା ଯୋଜେତବ୍ବା।

ମଯା ସବ୍ବତ୍ଥସିଦ୍ଧସ୍ସ, ସାସନେ ସବ୍ବଦସ୍ସିନୋ;

ସବ୍ବତ୍ଥ ସାସନେ ସୁଟ୍ଠୁ, କୋସଲ୍ଲତ୍ଥାଯ ସୋତୁନଂ।

ଅସବ୍ବନାମନାମେହି, ସବ୍ବନାମପଦେହି ୱେ;

ସହ ସବ୍ବାନି ୱୁତ୍ତାନି, ସବ୍ବନାମାନି ପଣ୍ଡିତୋ।

ଏତେସୁ କତଯୋଗାନଂ, ସୁଖୁମତ୍ଥୱିଜାନନଂ;

ଅକିଚ୍ଛପଟିୱେଧେନ, ଭୱିସ୍ସତି ନ ସଂସଯୋ।

ଇତି ନୱଙ୍ଗେ ସାତ୍ଥକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବ୍ୟପ୍ପଥଗତୀସୁ ୱିଞ୍ଞୂନଂ

କୋସଲ୍ଲତ୍ଥାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ସବ୍ବନାମତଂସଦିସନାମାନଂ ନାମିକପଦମାଲାୱିଭାଗୋ ନାମ

ଦ୍ୱାଦସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

୧୩। ସୱିନିଚ୍ଚୟସଙ୍ଖ୍ୟାନାମନାମିକପଦମାଲା

ଇତୋ ପରଂ ପୱକ୍ଖାମି, ସଙ୍ଖ୍ୟାନାମିକପନ୍ତିୟୋ;

ଭୂଧାତୁଜେହି ରୂପେହି, ଅଞ୍ଞେହି ଚୁପୟୋଜିତୁଂ।

ୟା ହି ସା ହେଟ୍ଠା ଅମ୍ହେହି ଏକ ଦ୍ୱି ତି ଚତୁଇଚ୍ଚେତେସଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାସବ୍ବନାମାନଂ ନାମିକପଦମାଲା କଥିତା, ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଇଧ ଅସବ୍ବନାମାନଂ ପଞ୍ଚ ଛ ସତ୍ତାଦୀନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାନାମାନଂ ନାମିକପଦମାଲା ଭୂଧାତୁମୟେହି ଅଞ୍ଞେହି ଚ ରୂପେହି ୟୋଜନତ୍ଥଂ ୱୁଚ୍ଚତେ –

ପଞ୍ଚ, ପଞ୍ଚହି, ପଞ୍ଚଭି, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ, ପଞ୍ଚସୁ। ସତ୍ତନ୍ନଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ୱସେନ ଞେୟ୍ୟଂ। ‘‘ପଞ୍ଚ ଭୂତା, ପଞ୍ଚ ଅଭିଭୱିତାରୋ, ପଞ୍ଚ ପୁରିସା, ପଞ୍ଚ ଭୂମିୟୋ, ପଞ୍ଚ କଞ୍ଞାୟୋ, ପଞ୍ଚ ଭୂତାନି, ପଞ୍ଚ ଚିତ୍ତାନୀ’’ତିଆଦିନା ସବ୍ବତ୍ଥ ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ଛ, ଛହି, ଛଭି, ଛନ୍ନଂ, ଛସୁ, ଛସ୍ସୁ ଇଚ୍ଚପି। ‘‘ଛସ୍ସୁ ଲୋକୋ ସମୁପ୍ପନ୍ନୋ, ଛସ୍ସୁ କୁବ୍ବତି ସନ୍ଥୱ’’ନ୍ତି ହି ପାଳି। ସତ୍ତ, ସତ୍ତହି, ସତ୍ତଭି, ସତ୍ତନ୍ନଂ, ସତ୍ତସୁ। ଅଟ୍ଠ, ଅଟ୍ଠହି, ଅଟ୍ଠଭି, ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ, ଅଟ୍ଠସୁ। ନୱ, ନୱହି, ନୱଭି, ନୱନ୍ନଂ, ନୱସୁ। ଦସ, ଦସହି, ଦସଭି, ଦସନ୍ନଂ, ଦସସୁ। ଏୱଂ ଏକାଦସ। ଦ୍ୱାଦସ, ବାରସ। ତେରସ, ତେଦସ, ତେଳସ। ଚତୁଦ୍ଦସ, ଚୁଦ୍ଦସ। ପଞ୍ଚଦସ, ପନ୍ନରସ। ସୋଳସ। ସତ୍ତରସ। ଅଟ୍ଠାରସ, ଅଟ୍ଠାରସହି, ଅଟ୍ଠାରସଭି, ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ, ଅଟ୍ଠାରସସୁ। ସବ୍ବମେତଂ ବହୁୱଚନୱସେନ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଏକୂନୱୀସତି, ଏକୂନୱୀସଂ ଇଚ୍ଚାଦିପି। ଏକୂନୱୀସାୟ, ଏକୂନୱୀସାୟଂ, ଏକୂନୱୀସ ଭିକ୍ଖୂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଏକୂନୱୀସଂ ଭିକ୍ଖୂ ପସ୍ସତି, ଏୱଂ ‘‘କଞ୍ଞାୟୋ ଚିତ୍ତାନୀ’’ତି ଚ ଆଦିନା ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ଏକୂନୱୀସାୟ ଭିକ୍ଖୂହି ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ଏକୂନୱୀସାୟ କଞ୍ଞାହି କତଂ, ଏକୂନୱୀସାୟ ଚିତ୍ତେହି କତଂ, ଏକୂନୱୀସାୟ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚୀୱରଂ ଦେତି, ଏକୂନୱୀସାୟ କଞ୍ଞାନଂ ଧନଂ ଦେତି, ଏକୂନୱୀସାୟ ଚିତ୍ତାନଂ ରୁଚ୍ଚତି, ଏକୂନୱୀସାୟ ଭିକ୍ଖୂହି ଅପେତି । ଏୱଂ କଞ୍ଞାହି ଚିତ୍ତେହି। ଏକୂନୱୀସାୟ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତକଂ, ଏୱଂ କଞ୍ଞାନଂ ଚିତ୍ତାନଂ। ଏକୂନୱୀସାୟଂ ଭିକ୍ଖୂସୁ ପତିଟ୍ଠିତଂ। ଏୱଂ ‘‘କଞ୍ଞାସୁ ଚିତ୍ତେସୂ’’ତି ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ଏକୂନୱୀସତି, ଏକୂନୱୀସତିଂ, ଏକୂନୱୀସତିୟା, ଏକୂନୱୀସତିୟଂ।

ୱୀସତି, ୱୀସତିଂ, ୱୀସତିୟା, ୱୀସତିୟଂ। ୱୀସ, ୱୀସଂ, ୱୀସାୟ, ୱୀସାୟଂ। ତଥା ଏକୱୀସ ଦ୍ୱାୱୀସ ବାୱୀସ ତେୱୀସ ଚତୁୱୀସ ଇଚ୍ଚାଦୀସୁପି। ତିଂସ, ତିଂସଂ, ତିଂସାୟ, ତିଂସାୟଂ। ଚତ୍ତାଲୀସ, ଚତ୍ତାଲୀସଂ, ଚତ୍ତାଲୀସାୟ, ଚତ୍ତାଲୀସାୟଂ। ଚତ୍ତାରୀସ ଇଚ୍ଚାଦିପି। ପଞ୍ଞାସ, ପଞ୍ଞାସଂ, ପଞ୍ଞାସାୟ, ପଞ୍ଞାସାୟଂ। ପଣ୍ଣାସ, ପଣ୍ଣାସଂ, ପଣ୍ଣାସାୟ, ପଣ୍ଣାସାୟଂ। ସଟ୍ଠି, ସଟ୍ଠିଂ, ସଟ୍ଠିୟା, ସଟ୍ଠିୟଂ। ସତ୍ତତି, ସତ୍ତତିଂ, ସତ୍ତତିୟା, ସତ୍ତତିୟଂ। ସତ୍ତରି ଇଚ୍ଚାଦିପି। ଅସୀତି, ଅସୀତିଂ, ଅସୀତିୟା, ଅସୀତିୟଂ। ନୱୁତି। ନୱୁତିଂ, ନୱୁତିୟା, ନୱୁତିୟଂ।

ଇତ୍ଥଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞଥାପି ସଙ୍ଖ୍ୟାରୂପାନି ଗହେତବ୍ବାନି। ଏକୂନୱୀସେହି, ଏକୂନୱୀସାନଂ, ଏକୂନୱୀସେସୁ। ‘‘ଛନ୍ନୱୁତୀନ’’ନ୍ତି ଚ ଆଦିନାପି ସଙ୍ଖ୍ୟାରୂପାନଂ କତ୍ଥଚି ଦସ୍ସନତୋ କେଚି ସଦ୍ଦସତ୍ଥୱିଦୂ ଊନୱୀସତିସଦ୍ଦଂ ସବ୍ବଦାପି ଏକୱଚନନ୍ତମିତ୍ଥିଲିଙ୍ଗମେୱ ପୟୁଞ୍ଜନ୍ତି। କେଚି ‘‘ୱୀସତିଆଦୟୋ ଆନୱୁତି ଏକୱଚନନ୍ତା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗା’’ତି ୱଦନ୍ତି। କେଚି ପନାହୁ –

‘‘ସଦା ସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟସଙ୍ଖ୍ୟାସୁ, ଏକତ୍ତେ ୱୀସତାଦୟୋ;

ସଙ୍ଖ୍ୟାନେ ଦ୍ୱିବହୁତ୍ତମ୍ହି, ତା ତୁ ଚାନୱୁତିତ୍ଥିୟୋ’’ତି।

ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱିୱଚନଂ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ତଦଭାୱତୋ। ସବ୍ବେସମ୍ପି ଚ ତେସଂ ୟଥାୱୁତ୍ତୱଚନଂ କିଞ୍ଚି ପାଳିପ୍ପଦେସଂ ପତ୍ୱା ୟୁଜ୍ଜତି, କିଞ୍ଚି ପନ ପତ୍ୱା ନ ୟୁଜ୍ଜତି ୱୀସତିୱୀସଂତିଂସଂଇଚ୍ଚାଦୀନଞ୍ହି ସଙ୍ଖ୍ୟାନଂ ସଦ୍ଦାନଂ ବହୁୱଚନପ୍ପୟୋଗୱସେନପି ପାଳିୟଂ ଦସ୍ସନତୋ , କଚ୍ଚାୟନେ ଚ ୟୋୱଚନସମ୍ଭୂତରୂପୱନ୍ତତାଦସ୍ସନତୋ। ତସ୍ମା ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ୟଥାପାୱଚନଞ୍ଚ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱେ ତେସମେକୱଚନନ୍ତତା ୱେଦିତବ୍ବା ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥିସଦ୍ଦାନଂ ୱିୟ।

ଅତ୍ଥିନତ୍ଥିସଦ୍ଦା ହି ନିପାତଭୂତା ଏକତ୍ତେପି ବହୁତ୍ତେପି ପୱତ୍ତନ୍ତି ‘‘ପୁତ୍ତା ମତ୍ଥି ଧନମ୍ମତ୍ଥି। ନତ୍ଥି ଅତ୍ତସମଂ ପେମଂ। ନତ୍ଥି ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତିଆଦୀସୁ। ଅଲିଙ୍ଗତ୍ତେପି ପନେତେସଂ କତ୍ଥଚି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱୋ ଦିଟ୍ଠୋ। ଅଭିଧମ୍ମେ ହି ଧମ୍ମସେନାପତିନା ଅନୁଧମ୍ମଚକ୍କୱତ୍ତିନା ୱୋହାରକୁସଲେନ ୱୋହାରକୁସଲସାଧକେନ ‘‘ଅତ୍ଥିୟା ନୱ। ନତ୍ଥିୟା ନୱା’’ତି ଏକୱଚନନ୍ତଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପଂ ଦସ୍ସିତଂ, ତସ୍ମା ୱୀସତିୱୀସତିମିଚ୍ଚାଦୀନମ୍ପି ୟଥାସମ୍ଭୱଂ

ଯଥାପାୱଚନଞ୍ଚ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱେ ଏକୱଚନନ୍ତତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ତତ୍ଥେକେ ‘‘ହେତୁଯା ଅଧିପତିଯା’’ତି ଚ ଇଦଂ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ଗହେତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ତମ୍ମତିୱସେନ ‘‘ହେତୁମ୍ହି ଅଧିପତିମ୍ହୀ’’ତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭାୱୋ ପଟିପାଦେତବ୍ବୋ, ‘‘ହେତୁପଚ୍ଚଯେ ଅଧିପତିପଚ୍ଚଯେ’’ ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ‘‘ହେତୁଯା ଅଧିପତିଯା’’ତି ଦ୍ୱଯମିଦଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପପଟିଭାଗଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ ‘‘ହେତୁଯୋ ଜନ୍ତୁଯୋ’’ତିଆଦୀନଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗରୂପପଟିଭାଗାନଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗରୂପାନମ୍ପି ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା, ‘‘ଅତ୍ଥିଯା ନତ୍ଥିଯା’’ତି ଇଦଂ ପନ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥିସଦ୍ଦାନଂ ଅଲିଙ୍ଗଭେଦତ୍ତା। ନ ହି ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥିସଦ୍ଦା ତୀସୁ ଲିଙ୍ଗେସୁ ଏକସ୍ମିମ୍ପି ଅନ୍ତୋଗଧା। ଏତେସୁ ହି ଅତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ ଆଖ୍ୟାତନିପାତୱସେନ ଭିଜ୍ଜତି ‘‘ଅତ୍ଥି ସନ୍ତି ସଂୱିଜ୍ଜତି। ଅତ୍ଥିଖୀରା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ’’ତିଆଦୀସୁ, ନତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ ପନ ନିପାତୋଯେୱ। ଇଚ୍ଚେୱଂ ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥିସଦ୍ଦାନଂ ନିପାତାନଞ୍ଚ ଲିଙ୍ଗୱଚନୱସେନ କଥନଂ ଯୁଜ୍ଜତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗାଦିୱସେନ ଏକତ୍ତାଦିୱସେନ ଚ ଅପ୍ପୱତ୍ତନତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

ୱଚନେସୁ ଚ ସବ୍ବେସୁ, ଯଂ ନ ବ୍ଯେତି ତଦବ୍ଯଯ’’ନ୍ତି।

ଏତ୍ଥ ସିଯା – ନନୁ ଚ ଭୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଖା ଲଦ୍ଧା ଇଚ୍ଚେତେ ପଠମାଯା’’ତି ୱଚନତୋ ଅତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ ପଠମାଯ ୱିଭତ୍ତିଯା ଯୁତ୍ତୋ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ କସ୍ମା ‘‘ସଦିସଂ ତୀସୁ ଲିଙ୍ଗେସୂ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ସଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ ପଠମାଯ ୱିଭତ୍ତିଯା ଯୁତ୍ତୋ, ତଥା ନତ୍ଥିସଦ୍ଦୋ ଅତ୍ଥିସଦ୍ଦସ୍ସ ୱଚନଲେସେନ ଗହେତବ୍ବତ୍ତା ଯୁଗଳଅପଦତ୍ତା ଚ। ଇଦଂ ପନ ‘‘ସଦିସଂ ତୀସୁ ଲିଙ୍ଗେସୂ’’ତିଆଦିୱଚନଂ ଉପସଗ୍ଗନିପାତସଙ୍ଖାତେ ଅସଙ୍ଖ୍ୟାସଦ୍ଦେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଏକେକମସଙ୍ଖ୍ୟାସଦ୍ଦଂ ସନ୍ଧାଯ। ତଥା ହି ‘‘ଅସଙ୍ଖ୍ୟା’’ତି ଚ ‘‘ଅବ୍ଯଯା’’ତି ଚ ଲଦ୍ଧୱୋହାରେସୁ ଉପସଗ୍ଗନିପାତେସୁ ଉପସଗ୍ଗା ସବ୍ବେପି ସବ୍ବୱିଭତ୍ତିୱଚନକା। ନିପାତାନଂ ପନ ଏକଚ୍ଚେ ପଠମାଦୀସୁ ଯଥାରହଂ ୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତା, ଏକଚ୍ଚେ ଅୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଯେ ଯଦଗ୍ଗେନ ୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତା, ତେ ତଦଗ୍ଗେନ ତବ୍ବଚନକା। ଉପସଗ୍ଗନିପାତେସୁ ହି ପଚ୍ଚେକଂ ‘‘ଇଦଂ ନାମ ୱଚନ’’ନ୍ତି ଲଦ୍ଧୁଂ ନ ସକ୍କା, ସବ୍ବସଙ୍ଗାହକୱସେନ ପନ ‘‘ସଦିସଂ ତୀସୁ ଲିଙ୍ଗେସୂ’’ତିଆଦି ପୁବ୍ବାଚରିଯେହି ୱୁତ୍ତଂ। କଚ୍ଚାଯନାଚରିଯେନପି ଇମମେୱତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ସବ୍ବାସମାୱୁସୋପସଗ୍ଗନିପାତାଦୀହି ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଆୱୁସୋସଦ୍ଦତୋ ସବ୍ବାପି ୱିଭତ୍ତିଯୋ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ଆଲପନତ୍ଥୱାଚକତ୍ତା ଏକୱଚନିକଅନେକୱଚନିକା ପଠମାୱିଭତ୍ତିଯୋଯେୱ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଅଯମସ୍ମାକଂ ଖନ୍ତି।

କେଚି ପନ ସବ୍ବେହିପି ନିପାତେହି ସବ୍ବୱିଭତ୍ତିଲୋପଂ ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଖା ଲଦ୍ଧା ଇଚ୍ଚେତେ ପଠମାଯ। ଦିୱା ଭିଯ୍ଯୋ ନମୋ ଇଚ୍ଚେତେ ପଠମାଯ ଚ ଦୁତିଯାଯ ଚା’’ତିଆଦିୱଚନତୋ, ପଦପୂରଣମତ୍ତାନଞ୍ଚ ଅୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତାନଂ ଅଥ ଖଲୁ ୱତ ୱଥ ଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ନିପାତାନଂ ୱଚନତୋ। ଏତ୍ଥାପି ସିଯା ‘‘ନନୁ ଚ ଭୋ ଅୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତାନମ୍ପି ନିପାତାନଂ ସମ୍ଭୱତୋ ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥିସଦ୍ଦାନଂ ଅୱିଭତ୍ତିକୋ ନିଦ୍ଦେସୋ କାତବ୍ବୋ, ଅଥ କିମତ୍ଥଂ ‘ଅତ୍ଥିଯା ନୱ, ନତ୍ଥିଯା ନୱା’ତି ସୱିଭତ୍ତିକୋ ନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ’’ତି? ସବ୍ବଥା ୱିଭତ୍ତୀହି ୱିନା ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିଦ୍ଦିସିତୁମସକ୍କୁଣେଯ୍ଯତ୍ତାତି।

ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଖା ଲଦ୍ଧା ଇଚ୍ଚେତେ ପଠମାଯା’’ତି ୱଚନତୋ ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥିସଦ୍ଦା ଲୁତ୍ତାଯ ପଠମାଯ ୱିଭତ୍ତିଯା ୱସେନ ପଠମାୱିଭତ୍ତିକାଯେୱ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା, ଏୱମକତ୍ୱା କସ୍ମା ସତ୍ତମ୍ଯନ୍ତୱସେନ ‘‘ଅତ୍ଥିଯା ନତ୍ଥିଯା’’ତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି? ସଚ୍ଚଂ, ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥିସଦ୍ଦା ପଠମାୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତାଯେୱ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା, ତଥାପି ‘‘ଅତ୍ଥିପଚ୍ଚଯେ ନୱ, ନତ୍ଥିପଚ୍ଚଯେ ନୱା’’ତି ଏତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ପରିଦୀପନେ ପଠମାଯ ଓକାସୋ ନତ୍ଥି, ସତ୍ତମିଯାଯେୱ ପନ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ‘‘ଅତ୍ଥିଯା ନୱ, ନତ୍ଥିଯା ନୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତି ଅତ୍ଥିଯାନତ୍ଥିଯାସଦ୍ଦାନଂ ସତ୍ତମ୍ଯନ୍ତଭାୱେ ସିଦ୍ଧେଯେୱ ତତିଯାଚତୁତ୍ଥୀପଞ୍ଚମୀଛଟ୍ଠିଯନ୍ତଭାୱୋପି ସିଦ୍ଧୋଯେୱ ହୋତି। ତସ୍ମା ‘‘ଅତ୍ଥିଭାୱୋ ଅତ୍ଥିତା’’ତିଆଦୀସୁପି ଅତ୍ଥିଯା ଭାୱୋ ଅତ୍ଥିଭାୱୋ, ନତ୍ଥିଯା ଭାୱୋ ନତ୍ଥିଭାୱୋ, ଅତ୍ଥିଯା ଭାୱୋ ଅତ୍ଥିତାଭିଆଦିନା ସମାସତଦ୍ଧିତୱିଗ୍ଗହୋ ଅୱସ୍ସମିଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ଯଦିଦମମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ‘‘ପାଠଇଯା ୱିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ପାଠଇନଯାନୁସାରେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି।

ଏୱଂ ହୋତୁ, କସ୍ମା ଭୋ ‘‘ଅତ୍ଥିଯା, ନତ୍ଥିଯା’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ, ନନୁ ନିପାତୋପସଗ୍ଗା ଅଲିଙ୍ଗଭେଦାତି? ସଚ୍ଚଂ, ଇଦଂ ପନ ଠାନଂ ଅତୀୱ ସୁଖୁମଂ, ତଥାପି ପୁବ୍ବାଚରିଯାନୁଭାୱଞ୍ଞେୱ ନିସ୍ସାଯ ୱିନିଚ୍ଛଯଂ ବ୍ରୂମ। ଯଥା ହି ୱୀସତିଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାସଦ୍ଦାନଂ ସରୂପତୋ ଅଦବ୍ବୱାଚକତ୍ତେପି ଦବ୍ବୱାଚକାନଂ ଲତାମତିରତ୍ତିଇତ୍ଥୀ ଯାଗୁୱଧୂସଦ୍ଦାନଂ ୱିଯ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱୋ ସଦ୍ଦସତ୍ଥୱିଦୂହି ଅନୁମତୋ, ଏୱଂ ଅଦବ୍ବୱାଚକତ୍ତେପି ଅତ୍ଥି ନତ୍ଥିସଦ୍ଦାନଂ କତ୍ଥଚି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭାୱୋ ସଦ୍ଧମ୍ମୱିଦୂହି ଅନୁମତୋ। ତେନାହ ଆଯସ୍ମା ଧମ୍ମସେନାପତି ‘‘ଅତ୍ଥିଯା ନୱ, ନତ୍ଥିଯା ନୱା’’ତି। ଅଥ ୱା ‘‘ଅତ୍ଥିଯା, ନତ୍ଥିଯା’’ତି ଇମାନି ଲିଙ୍ଗଭାୱୱିନିମୁତ୍ତାନି ସତ୍ତମିଯନ୍ତାନି ନିପାତପଦାନୀତିପି ଗହେତବ୍ବାନି, ନ ଏତ୍ଥ ଚୋଦେତବ୍ବଂ, ଏୱରୂପାନି ନିପାତପଦାନି ପୁବ୍ବାଚରିଯେହି ୱୁତ୍ତାନି ନ ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ଛଡ୍ଡେତବ୍ବମିଦଂ ୱଚନନ୍ତି।

ପାୱଚନସ୍ମିଞ୍ହି ଗରୂହି ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନିପି ଅନେକୱିହିତାନି ନିପାତପଦାନି ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି, ନାପି ‘‘ହେତୁଯା, ଅଧିପତିଯା, ଅନ୍ଥିଯା, ନତ୍ଥିଯା’’ତି ଏୱମାଦୀସୁ ‘‘ଅପସଦ୍ଦା ଇମେ’’ତି ୱିରୋଧୋ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବୋ। ନ ହି ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟାନୁଭାୱେନ ପାରମିତାପୁଞ୍ଜେନ ନିପ୍ଫନ୍ନେନ ଅନାୱରଣଞାଣେନ ସବ୍ବଂ ଞେଯ୍ୟମଣ୍ଡଲଂ ହତ୍ଥତଲେ ଆମଲକଂ ୱିଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ପସ୍ସତୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱଚନେ ଅଞ୍ଞେସଂ ୱାଚାୱିପ୍ପଲାପୋ ଅୱସ୍ସଂ ଲବ୍ଭତୀତି। ନନୁ ଚ ଭୋ ‘‘ହେତୁଯା, ଅଧିପତିଯା, ଅତ୍ଥିଯା, ନତ୍ଥିଯା’’ତି ଚ ଇଦଂ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୱଚନଂ ତେନ ନିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା। ତଥାଗତେନ ହି ତାୱତିଂସଭୱନେ ଦେସିତକାଲେ ଇମାନି ପଦାନି ନ ସନ୍ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ କସ୍ମା ‘‘ବୁଦ୍ଧୱଚନ’’ନ୍ତି ୱଦଥାତି? ବୁଦ୍ଧୱଚନଂଯେୱ ନାମ। ଆଯସ୍ମତୋ ହି ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ତଥାଗତେନ ନଯୋ ଦିନ୍ନୋ, ତେନପି ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁକପ୍ପେନ ଅଗ୍ଗସାୱକେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁ ସନ୍ତିକା ନଯଂ ଲଭିତ୍ୱା ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ସୁରୋପିତଂ କତଂ। ସବ୍ବେପି ହି ପଟିସମ୍ଭିଦପ୍ପତ୍ତା ଅରିଯା ଦୁନ୍ନିରୁତ୍ତିଂ ନ ୱଦନ୍ତି ନିରୁତ୍ତିପଭେଦସ୍ମିଂ ସୁକୁସଲତ୍ତା, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞେସମୱିସଯୋ ଏସ ଅରିଯାନଂ ୱୋହାରୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ସତାଦୀନଂ ନାମିକପଦମାଲା ୱୁଚ୍ଚତେ –

ସତଂ, ସତାନି, ସତା। ସତଂ, ସତାନି, ସତେ। ସତେନ, ସତେହି, ସତେଭି। ସତସ୍ସ, ସତାନଂ। ସତା, ସତସ୍ମା, ସତମ୍ହା, ସତେହି, ସତେଭି। ସତସ୍ସ, ସତାନଂ। ସତେ, ସତସ୍ମିଂ, ସତମ୍ହି, ସତେସୁ। ଏୱଂ ସହସ୍ସଂ, ସହସ୍ସାନୀତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଦସସହସ୍ସଂ ସତସହସ୍ସଂ ଦସସତସହସ୍ସନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ପଯୋଗୋ ‘‘ସତଂ ଭିକ୍ଖୂ, ସତଂ ଇତ୍ଥିଯୋ, ସତଂ ଚିତ୍ତାନି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସତଂ, ଇତ୍ଥୀନଂ ସତଂ, ଚିତ୍ତାନଂ ସତଂ। ସହସ୍ସାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇତ୍ଥଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞଥାପି ସଦ୍ଦରୂପାନି ଭୱନ୍ତି। କୋଟି, କୋଟୀ, କୋଟିଯୋ। ରତ୍ତିନଯେନ ଞେଯ୍ୟଂ।

ଏକପ୍ପଭୁତିତୋ ଯାୱ, ଦସକା ଯା ପୱତ୍ତତି;

ସଙ୍ଖ୍ୟା ତାୱ ସା ସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟ-ପ୍ପଧାନାତି ଗରୂ ୱଦୁଂ।

ୱୀସତିତୋ ଯାୱ ସତା, ଯା ସଙ୍ଖ୍ୟା ତାୱ ସା ପନ;

ସଙ୍ଖ୍ୟାପ୍ପଧାନା ସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟ-ପ୍ପଧାନାତି ଚ ୱଣ୍ଣଯୁଂ।

ଅପିଚ –

ୱୀସତୋ ଯାୱ କୋଟିଯା, ସଙ୍ଖ୍ୟା ତାୱ ହି ସା ଖଲୁ;

ସଙ୍ଖ୍ୟାପ୍ପଧାନା ସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟ-ପ୍ପଧାନା ଚାତି ନିଦ୍ଦିସେ।

ତଥା ହି ‘‘ଅସୀତି କୋଟିଯୋ ହିତ୍ୱା, ହିରଞ୍ଞସ୍ସାପି ପବ୍ବଜି’’ନ୍ତି, ‘‘ଖୀଣାସୱା ୱୀତମଲା, ସମିଂସୁ ସତକୋଟିଯୋ’’ତି ଚ ପାଠଇ ଦିସ୍ସତି।

ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ସବ୍ବେସଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାସଦ୍ଦରୂପାନଂ ପାକଟୀକରଣେନ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସୁଖୁମଞାଣପଟିଲାଭତ୍ଥଂ ସାଟ୍ଠକଥଂ ଉଦାନପାଠଇପ୍ପଦେସଂ ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ପାଠଇପ୍ପଦେସମଟ୍ଠକଥାୱଚନଞ୍ଚ ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସଯିସ୍ସାମି –

‘‘ଯେସଂ ଖୋ ୱିସାଖେ ସତଂ ପିଯାନି, ସତଂ ତେସଂ ଦୁକ୍ଖାନି, ଯେସଂ ନୱୁତି ପିଯାନି, ନୱୁତି ତେସଂ ଦୁକ୍ଖାନି। ଯେସଂ ଅସୀତି…ପେ… ଯେସଂ ସତ୍ତତି। ଯେସଂ ସଟ୍ଠି। ଯେସଂ ପଞ୍ଞାସଂ, ଯେସଂ ଚତ୍ତାରୀସଂ, ଯେସଂ ତିଂସଂ। ଯେସଂ ଖୋ ୱିସାଖେ ୱୀସଂ ପିଯାନି, ୱୀସତି ତେସଂ ଦୁକ୍ଖାନି। ଯେସଂ ଦସ। ଯେସଂ ନୱ। ଯେସଂ ଅଟ୍ଠ। ଯେସଂ ସତ୍ତ। ଯେସଂ ଛ। ଯେସଂ ପଞ୍ଚ। ଯେସଂ ଚତ୍ତାରି। ଯେସଂ ତୀଣି। ଯେସଂ ଦ୍ୱେ। ଯେସଂ ଏକଂ ପିଯଂ, ତେସଂ ଏକଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ସତଂ ପିଯାନୀତି ସତଂ ପିଯାଯିତବ୍ବୱତ୍ଥୂନି। ‘‘ସତଂ ପିଯ’’ନ୍ତିପି କେଚି ପଠନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ମା ଏକତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଦସ, ତାୱ ସଙ୍ଖ୍ୟାସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟପ୍ପଧାନା, ତସ୍ମା ‘‘ଯେସଂ ଦସ ପିଯାନି, ଦସ ତେସଂ ଦୁକ୍ଖାନୀ’’ତିଆଦିନା ପାଠଇ ଆଗତା। କେଚି ପନ ‘‘ଯେସଂ ଦସ ପିଯାନଂ, ଦସ ତେସଂ ଦୁକ୍ଖାନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ପଠନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ଯସ୍ମା ପନ ୱୀସତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ସତଂ, ତାୱ ସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟପ୍ପଧାନା ସଙ୍ଖ୍ୟାପ୍ପଧାନା ଚ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥାପି ସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟପ୍ପଧାନଂଯେୱ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଯେସଂ ଖୋ ୱିସାଖେ ସତଂ ପିଯାନି, ସତଂ ତେସଂ ଦୁକ୍ଖାନୀ’’ତିଆଦିନା ପାଠଇ ଆଗତା। ସବ୍ବେସମ୍ପି ଚ

ଯେସଂ ଏକଂ ପିଯଂ, ଏକଂ ତେସଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ପାଠୋ, ନ ପନ ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ପଦଙ୍କମେ ଏକରସାୱ ଭଗୱତୋ ଦେସନା ହୋତୀତି। ତସ୍ମା ଯଥାୱୁତ୍ତନଯାୱ ପାଠଇ ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଯଂ ତାୱ ସାଟ୍ଠକଥୋ ଉଦାନପାଠଇପ୍ପଦେସୋ।

ଇଦାନି ଅଞ୍ଞୋ ପାଠଇପ୍ପଦେସୋ ଅଟ୍ଠକଥାପାଠପ୍ପଦେସୋ ଚ ନୀଯତେ –

''ସତଂ ହତ୍ଥୀ ସତଂ ଅସ୍ସା, ସତଂ ଅସ୍ସତରୀରଥା;

ସତଂ କଞ୍ଞା ସହସ୍ସାନି, ଆମୁକ୍କମଣିକୁଣ୍ଡଲା;

ଏକସ୍ସ ପଦୱୀତିହାରସ୍ସ, କଲଂ ନାଗ୍ଘନ୍ତି ସୋଠଅସି''ନ୍ତି

ପାଠଇ। ଏତ୍ଥ ''ସତଂ ହତ୍ଥୀ''ତିଆଦୀନି ୱିସେସିତାନି, ''ସହସ୍ସାନୀ''ତି ୱିସେସନଂ, ତସ୍ମା ସତଂସଦ୍ଦଂ ସହସ୍ସସଦ୍ଦେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ''ହତ୍ଥୀ''ତିଆଦୀନି ପନ ଉପପଦଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ହତ୍ଥୀ ସତଂ ସହସ୍ସାନି। ଅସ୍ସା ସତଂ ସହସ୍ସାନି। ଅସ୍ସତରୀରଥା ସତଂ ସହସ୍ସାନି। ଆମୁକ୍କମଣିକୁଣ୍ଡଲା କଞ୍ଞା ସତଂ ସହସ୍ସାନି। ଇଦଂ ସଙ୍ଖେଯ୍ୟପ୍ପଧାନୱସେନତ୍ଥଗହଣଂ। ସଙ୍ଖ୍ୟାପ୍ପଧାନୱସେନ ପନ ଅଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ ''ହତ୍ଥୀନଂ ସତସହସ୍ସଂ, ଅସ୍ସାନଂ ସତସହସ୍ସଂ, ଅସ୍ସତରୀରଥାନଂ ସତସହସ୍ସଂ, ଆମୁକ୍କମଣିକୁଣ୍ଡଲାନଂ କଞ୍ଞାନଂ ସତସହସ୍ସ''ନ୍ତି। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ। ''ଯୋଜନାନଂ ସତାନୁଚ୍ଚୋ, ହିମୱା ପଞ୍ଚ ପବ୍ବତୋ''ତି ଅଯମଟ୍ଠକଥାପାଠୋ। ଏତ୍ଥ ''ପଞ୍ଚା''ତି ସଦ୍ଦଂ ସତସଦ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ''ସିପ୍ପିକାନଂ ସତଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ ହିମୱା ପବ୍ବତୋ ଯୋଜନାନଂ ପଞ୍ଚ ସତାନି ଉଚ୍ଚୋତି ସଙ୍ଖ୍ୟାପ୍ପଧାନୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ''ପଞ୍ଚ ସତାନୀ''ତି ଚ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗୱସେନ ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ। ସତମିତି ସଦ୍ଦୋ ''ସତଂ ହୋମି, ସହସ୍ସଂ ହୋମୀ''ତିଆଦୀସୁ ଏକୱଚନୋ। ''ଅଥେତ୍ଥେକସତଂ ଖତ୍ୟା, ଅନୁଯନ୍ତା ଯସସ୍ସିନୋ''ତିଆଦୀସୁ ବହୁୱଚନୋ। ଏୱଂ ସହସ୍ସାଦୀନମ୍ପି ଏକୱଚନବହୁୱଚନତା ଲବ୍ଭତି। ତଥା ହି ''ଭିଯ୍ୟୋ ନଂ ସତସହସ୍ସଂ, ଯକ୍ଖାନଂ ପଯିରୁପାସତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ''ସତସହସ୍ସ''ନ୍ତି ଏକୱଚନଂ। ''ପରୋସହସ୍ସଂ ଖୋ ପନସ୍ସ ପୁତ୍ତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ସହସ୍ସନ୍ତି ବହୁୱଚନନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

''କପ୍ପେ ଚ ସତସହସ୍ସେ, ଚତୁରୋ ଚ ଅସଙ୍ଖିଯେ;

ଅମରଂ ନାମ ନଗରଂ, ଦସ୍ସନେଯ୍ୟଂ ମନୋରମ''ନ୍ତି

ପାଠଇ। ଏତ୍ଥ ''କପ୍ପେ ଚ ସତସହସ୍ସେ ଚତୁରୋ ଚ ଅସଙ୍ଖିଯେତି ସାମିଅତ୍ଥେ ଉପଯୋଗବହୁୱଚନଂ, ତସ୍ମା ''ମହାକପ୍ପାନଂ ସତସହସ୍ସାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅସଙ୍ଖିଯାନଂ ମତ୍ଥକେ''ତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ, ''ମତ୍ଥକେ''ତି ଚେତ୍ଥ ୱଚନସେସୋ। ''କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅସଙ୍ଖିଯାନଂ ମତ୍ଥକେ''ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

''କପ୍ପେ ଚ ସତସହସ୍ସେ, ଚତୁରୋ ଚ ଅସଙ୍ଖିଯେ;

ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଯଂ ଚରିତଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ବୋଧିପାଚନ''ନ୍ତି

ପାଠଇ। ଏତ୍ଥ ''କପ୍ପେ''ତି ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗୱସେନ ଉପଯୋଗବହୁୱଚନଂ। ''ସତସହସ୍ସେ କପ୍ପେ''ତି କପ୍ପସଦ୍ଦସମ୍ବନ୍ଧେନ ଚାଯଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ ଉପଯୋଗନିଦ୍ଦେସୋ ଚ। ସମାନାଧିକରଣଞ୍ହି ଇଦଂ କପ୍ପସଦ୍ଦେନ। ''ଚତୁରୋ ଚ ଅସଙ୍ଖିଯେ''ତି ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗୱସେନ ଉପଯୋଗବହୁୱଚନାନି। କସ୍ସ ପନ ଅସଙ୍ଖିଯେତି? ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା କପ୍ପସ୍ସ ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପକରଣତୋ ''କପ୍ପାନ''ନ୍ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାଯତେୱ। ନ ହି ୱୁତ୍ତଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅୱୁତ୍ତସ୍ସ କସ୍ସଚି ଗହଣଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି। ଚସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ ''ମହାକପ୍ପାନଂ ଚତୁରୋ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟେ ସତସହସ୍ସେ ଚ ମହାକପ୍ପେ''ତି। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

''ଘଟାନେକସହସ୍ସାନି, କୁମ୍ଭୀନଞ୍ଚ ସତା ବହୂ''ତି ପାଠଇ। ଏତ୍ଥ ଘଟାତି ଘଟାନଂ। ସାମିଅତ୍ଥେ ହି ଇଦଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ। ''ଘଟାନଂ ଅନେକସହସ୍ସାନି'' ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। କୁମ୍ଭୀନଞ୍ଚ ସତା ବହୂତି ଅନେକାନି ଚ କୁମ୍ଭୀନଂ ସତାନି। ଏତ୍ଥ ନିକାରଲୋପୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

‘‘ଦସୱୀସସହସ୍ସାନଂ , ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ଅହୁ;

ଏକଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଭିସମଯୋ, ଗଣନାତୋ ଅସଙ୍ଖିଯୋ’’ତି

ପାଠେ। ଏତ୍ଥ ଦସୱୀସସହସ୍ସାନନ୍ତି ଦସସହସ୍ସାନଂ ୱୀସସହସ୍ସାନଞ୍ଚ। ଧମ୍ମାଭିସମଯୋତି ଚତୁସଚ୍ଚପଟିୱେଧୋ। ଏକଦ୍ୱିନ୍ନନ୍ତି ସୀସମତ୍ତକଥନଂ, ତେନ ‘‘ଏକସ୍ସ ଚେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନଞ୍ଚ ତିଣ୍ଣଂ ଚତୁନ୍ନଂ...ପେ... ଦସନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

‘‘ଚତ୍ତାରି ସତସହସ୍ସାନି, ଛଳଅଭିଞ୍ଞା ମହିଦ୍ଧିକା;

ଦୀପଙ୍କରଂ ଲୋକୱିଦୁଂ, ପରିୱାରେନ୍ତି ସବ୍ବଦା’’ତି

ପାଠେ। ଏତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ସତସହସ୍ସାନୀତି ଇଦଂ ଲିଙ୍ଗଭେଦୱସେନ ‘‘ଛଳଅଭିଞ୍ଞା ମହିଦ୍ଧିକା’’ତି ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ସମାନାଧିକରଣଂ। ଈଦିସେସୁ ହି ଠାନେସୁ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟୱାଚକୋପି ସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକୋୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ଚତ୍ତାରି ସତସହସ୍ସାନୀ’’ତି ଚ ‘‘ଛଳଅଭିଞ୍ଞା’’ତି ଚ ‘‘ମହିଦ୍ଧିକା’’ତି ଚ ଏତଂ ପଦତ୍ତଯଂ ସମାନାଧିକରଣଂ। ଅଥ ୱା ଛଳଅଭିଞ୍ଞା ମହିଦ୍ଧିକାତି ଛଳଅଭିଞ୍ଞାନଂ ମହଦ୍ଧିକାନନ୍ତି ସାମିଅତ୍ଥେ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ ‘‘ଚତ୍ତାରି ସତସହସ୍ସାନୀ’’ତି ଅଯଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାୱଚନୋ ଭୱତି। ‘‘ତୀଣି ସତସହସ୍ସାନି, ନାରିଯୋ ସମଲଙ୍କତା’’ତିଆଦୀସୁପି ଅଯଂ ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ। ‘‘ତା ଚ ସତ୍ତ ସତା ଭରିଯା, ଦାସ୍ସୋ ସତ୍ତ ସତାନି ଚା’’ତି ପାଠେ। ଏତ୍ଥ ସତାତି ‘‘ସତାନୀ’’ତି ନପୁଂସକୱସେନ ଗହେତବ୍ବଂ, ନ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱସେନ। ‘‘ସତା’’ତି ହି ‘‘ପଞ୍ଚ ଚିତ୍ତା ୱିପାକା’’ତିଆଦୀନି ୱିଯ ନପୁଂସକରୂପଂ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଭୂତା ହି ସତସଦ୍ଦୋ ନତ୍ଥି, ତଥା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଭୂତୋ। ଯଦି ଚ ଦ୍ୱିଲିଙ୍ଗୋ ସତସଦ୍ଦୋ ସିଯା , ଏୱଞ୍ଚ ସତି ‘‘ପୁରିସୋ, କଞ୍ଞା’’ତି ଚ ଓକାରନ୍ତପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଆକାରନ୍ତିତ୍ଥିରୂପେହିପିଭୱିତବ୍ବଂ। ରୂପଦ୍ୱଯମ୍ପି ସତସଦ୍ଦସ୍ସ ନତ୍ଥି, ତେନ ଞାଯତି ‘‘ସତସଦ୍ଦୋ ଏକନ୍ତନପୁଂସକୋ’’ତି।

ନନୁ ଚ ଭୋ ‘‘ତା ଦେୱତା ସତ୍ତସତା ଉଳାରା’’ତି ଏତ୍ଥ ସତସଦ୍ଦୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା ଦିସ୍ସତୀତି? ନ, ନପୁଂସକୋଯେୱାତି। ନନୁ ଚ ଭୋ ଦେୱତାସଦ୍ଦେନ ସମାନାଧିକରଣୋତି? ସଚ୍ଚଂ ସମାନାଧିକରଣୋ, ତଥାପି ନପୁଂସକୋଯେୱ। ଈଦିସେସୁ ହି ସଙ୍ଖ୍ୟାୱିସଯେସୁ ସମାନାଧିକରଣଭାୱୋ ଅପ୍ପମାଣୋ। ତଥା ହି ‘‘ପଞ୍ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସତାନି ଇମସ୍ମିଂ ଇସିଗିଲିସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ଚିରୱାସିନୋ ଅହେସୁ’’ନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେନ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ସମାନାଧିକରଣତା ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ‘‘ତା ଦେୱତା ସତ୍ତସତା ଉଳାରା’’ତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ସତ୍ତସତାନୀ’’ତି ନପୁଂସକଭାୱୋଯେୱାତି ଅୱଗନ୍ତବ୍ବୋ। ‘‘ସତ୍ତ ହତ୍ଥିସତେ ଦତ୍ୱା’’ତିଆଦୀସୁପି ସତସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକୋଯେୱ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

‘‘ନୱୁତିକୋଟିସହସ୍ସେହି, ପରିୱାରେସି ମହାମୁନୀ’’ତି ପାଠେ। ଏତ୍ଥ ‘‘ନୱୁତିକୋଟିସହସ୍ସେହି ଭିକ୍ଖୂହୀ’’ତି ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ନୱୁତିକୋଟିସହସ୍ସେହୀ’’ତି ୱା ସଙ୍ଖେଯ୍ୟସଙ୍ଖ୍ୟାପଧାନୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

‘‘ସତସହସ୍ସୱସ୍ସାନି, ଆଯୁ ତସ୍ସ ମହେସିନୋ’’ତି ପାଠେ। ଏତ୍ଥ ‘‘ସତସହସ୍ସୱସ୍ସାନୀ’’ତି କାଲସ୍ସ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗୱସେନ ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ତଥା ‘‘ଦସୱସ୍ସସହସ୍ସାନି, ଅଗାର’ମଜ୍ଝ ସୋ ୱସୀ’’ତି ପାଠେଯମ୍ପି। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

‘‘ଇତୋ ସତସହସ୍ସମ୍ହି, କପ୍ପେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି ନାଯକୋ’’ତି ପାଠେ, ‘‘ଏକନୱୁତେ ଇତୋ କପ୍ପେ’’ତି ପାଠେ ଚ। ଏତ୍ଥ ସତସହସ୍ସମ୍ହି କପ୍ପେତି ସତସହସ୍ସାନଂ କପ୍ପାନଂ ମତ୍ଥକେ। ଏକନୱୁତେ କପ୍ପେତି ଏକନୱୁତିଯା କପ୍ପାନଂ ମତ୍ଥକେତି ଭୁମ୍ମୱଚନସ୍ସ ସାମିଭୁମ୍ମୱଚନୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ତଥା ହି ‘‘ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଭୁମ୍ମୱଚନସ୍ସ ‘‘ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ’’ତି ସାମିଭୁମ୍ମୱଚନୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହିତୋ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

‘‘ଯଦି ତତ୍ଥ ସହସ୍ସାନି, ସତାନି ନହୁତାନି ଚ;

ନେୱମ୍ହାକଂ ଭଯଂ କୋଚି, ୱନେ ୱାଳେସୁ ୱିଜ୍ଜତୀ’’ତି

ପାଠେ। ଅଯମେତସ୍ସା ଅତ୍ଥୋ – ତତ୍ଥ ୱନେ ୱାଳଆନଂ ସହସ୍ସାନି ଚ ସତାନି ଚ ନହୁତାନି ଚ ଯଦି ୱିଜ୍ଜନ୍ତି। ଅଥ ୱା ସହସ୍ସାନି ସତାନୀତି ସତସହସ୍ସାନି,

ୱାଠଆନଂ ସତସହସ୍ସାନି ଚ ନହୁତାନି ଚ ଯଦି ୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ଏୱଂ ୱିଜ୍ଜନ୍ତେସୁପି ୱାଠଏସୁ କୋଟୀତି କ୍ୱଚି। କୋଟିସଦ୍ଦୋ ହି ''କୋ ତେ ବଲଂ ମହାରାଜା''ତି ଏତ୍ଥ କୋସଦ୍ଦୋ ୱିଯ କ୍ୱସଦ୍ଦତ୍ଥେ ୱତ୍ତତି, ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ଚାଯଂ ନିଦ୍ଦେସୋ। ତେନ ''କୋଚି କ୍ୱଚି କିସ୍ମିଞ୍ଚି ୱାଠଏ ଏକସ୍ସପି ୱାଠଅମିଗସ୍ସ କାରଣା ନେୱମ୍ହାକଂ ଭଯଂ ୱିଜ୍ଜତୀ''ତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା କୋଚୀତି କିଞ୍ଚି ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି। ଏତ୍ଥ ପନ ''ୱାଠଏସୂ''ତି ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମଂ। ୱାଠଆନଂ କାରଣା ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ ଭଯଂ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

''ସଙ୍ଖଂ ସତସହସ୍ସାନି, ଛତ୍ତିଂସପରିମଣ୍ଡଲଂ;

ଦସଞ୍ଚେୱ ସହସ୍ସାନି, ଅଡ୍ଢୁଡ୍ଢାନି ସତାନି ଚା''ତି

ଅଟ୍ଠକଥାପାଠୋ । ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ସଦ୍ଦତୋ ସମାନୱିଭତ୍ତିଲିଙ୍ଗୱଚନାନଂ ପଦାନଂ ଅସମାନୱିଭତ୍ତିଲିଙ୍ଗୱଚନାନଂ ୱା ଅତ୍ଥତୋ ପନ ସମାନାନଂ ଦୂରେ ଠିତାନମ୍ପି ଏକସମ୍ବନ୍ଧୋ ହୋତି, ଇତରେସଂ ସମୀପେ ଠିତାନମ୍ପି ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ସଙ୍ଖ''ନ୍ତିଦଂ ''ପରିମଣ୍ଡଲ''ନ୍ତିମିନା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ''ଛତ୍ତିଂସା''ତି ଇଦଂ ପନ ''ସତସହସ୍ସାନୀ''ତିମିନା ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

''ଦ୍ୱେ ସତସହସ୍ସାନି, ଚତ୍ତାରି ନହୁତାନି ଚ;

ଏତ୍ତକଂ ବହଲତ୍ତେନ, ସଙ୍ଖାତାଯଂ ୱସୁନ୍ଧରା''ତି

ଅଟ୍ଠକଥାପାଠୋ। ଏତ୍ଥ ''ଦ୍ୱେ''ତି ୱିସେସନଂ, ''ସତସହସ୍ସାନୀ''ତି ୱିସେସିତବ୍ବଂ। ତଥା ''ଚତ୍ତାରୀ''ତି ୱିସେସନଂ, ''ନହୁତାନୀ''ତି ୱିସେସିତବ୍ବଂ। ତଥା ହି ''ସତସହସ୍ସାନି ନହୁତାନି ଚା''ତି ଇମାନି ''ଦ୍ୱେ ଚତ୍ତାରୀ''ତି ଇମେହି ୱିସେସିତବ୍ବତ୍ତା ''ଦ୍ୱିସତସହସ୍ସଂ ଚତୁନହୁତ''ନ୍ତି ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନାନି ଭୱନ୍ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ''ଦ୍ୱେ''ଇଚ୍ଚାଦୀନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାସଦ୍ଦାନଂ ''ସତସହସ୍ସାନୀ''ତିଆଦୀହି ସଙ୍ଖ୍ୟାସଦ୍ଦେହି ସମାନାଧିକରଣତା ପୁବ୍ବାଚରିଯେହି ନ ୱୁତ୍ତା। ଯସ୍ମା ପନ ଯଥା ''ଦ୍ୱେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱୁତ୍ତା। ସତସହସ୍ସଂ ଭିକ୍ଖୂ''ତିଆଦୀସୁ ସମାନାଧିକରଣତା ଲବ୍ଭତି ଦବ୍ବୱାଚକତ୍ତା ୱିସେସିତବ୍ବପଦାନଂ, ନ ତଥା ''ଦ୍ୱେ ସତସହସ୍ସାନୀ''ତିଆଦୀସୁ ଅଦବ୍ବୱାଚକତ୍ତା ୱିସେସିତବ୍ବପଦାନଂ, ତସ୍ମା ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ସମାନାଧିକରଣତା ନ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା ଯୁତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ। ଯଦି ଏୱଂ ''କୁସଲା, ରୂପଂ, ଚକ୍ଖୁମା''ତିଆଦୀନଂ ୱିଯ ଇମେସମଞ୍ଞମଞ୍ଞସମ୍ବନ୍ଧରହିତା ସିଯାତି? ନ, ୱିସେସନୱିସେସିତବ୍ବଭାୱେନ ଗହିତତ୍ତା। ଯଜ୍ଜେୱଂ ସମାନାଧିକରଣଭାୱୋ ଲବ୍ଭତୀତି? ନ, ନିଯମାଭାୱତୋ। ଏକନ୍ତେନ ହି ଗୁଣଗୁଣୀନଂଯେୱ ୱିସେସନୱିସେସିତବ୍ବାନଂ ସମାନାଧିକରଣଭାୱୋ, ନ ଇତରେସଂ ୱିସେସନୱିସେସିତବ୍ବତ୍ତେପି।

ତତ୍ଥ ''ଏତ୍ତକ''ନ୍ତି ପମାଣୱଚନଂ। ''ବହଲତ୍ତେନା''ତି ୱିସେସନେ ତତିଯା। ଉଭଯେନ ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତି ''ଅଯଂ ୱସୁନ୍ଧରା ବହଲତ୍ତେନ ଯୋଜନାନଂ ଦ୍ୱେ ସତସହସ୍ସାନି ଚତ୍ତାରି ନହୁତାନି ଚ ଏତ୍ତକଂ ସଙ୍ଖାତା''ତି। ''ଏତ୍ତକ''ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ଚ ''ଦ୍ୱେ ସତସହସ୍ସାନି ଚତ୍ତାରି ନହୁତାନି ଚା''ତି ଇମେହି ୱା ''ୱସୁନ୍ଧରା''ତି ଇମିନା ୱା ସମାନାଧିକରଣତା ନ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା। ଏତ୍ତକନ୍ତି ହି ଭାୱନପୁଂସକଂ, ଯଂ ସଦ୍ଦସତ୍ଥେ କ୍ରିଯାୱିସେସନନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତସ୍ସ ''ଏତ୍ତକେନ ପମାଣେନ''ଇଚ୍ଚେୱତ୍ଥୋ। ଅପିଚ ''ଦ୍ୱେ ସତସହସ୍ସାନି ଚତ୍ତାରି ନ ହୁତାନି ଚା''ତି ଇମେସମ୍ପି ''ୱସୁନ୍ଧରା''ତି ଇମିନା ସମାନାଧିକରଣତା ନ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା ''ଭିକ୍ଖୂନଂ ସତ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସତସଦ୍ଦସ୍ସ ୱିଯ ସଙ୍ଖ୍ୟାୱଚନମତ୍ତତ୍ତା। ତଥା ହି ''ଏତ୍ତକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ସଙ୍ଖାତା''ତି ପନ ''ଅଯ''ନ୍ତି ଚ ଇମେସଂ ''ୱସୁନ୍ଧରା''ତି ଇମିନା ସମାନାଧିକରଣତା ଲବ୍ଭତି। ସବ୍ବୋପାଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

''ଦସେତ୍ଥ ରାଜିଯୋ ସେତା, ଦସ୍ସନୀଯା ମନୋରମା;

ଛ ପିଙ୍ଗଲା ପନ୍ନରସ, ହଲିଦ୍ଦା ତା ଚତୁଦ୍ଦସା''ତି

ପାଠଇ। ଏତ୍ଥ ଛ ପିଙ୍ଗଲା ପନ୍ନରସାତି ଛ ଚ ପନ୍ନରସ ଚାତି ଏକୱୀସତି ପିଙ୍ଗଲା ରାଜିଯୋତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ତଥା –

''ପୁତ୍ତାପି ତସ୍ସ ବହୱୋ, 'ଏକନାମା'ତି ମେ ସୁତଂ;

ଅସୀତି ଦସ ଏକୋ ଚ, ଇନ୍ଦନାମା ମହବ୍ବଲା''ତି

ପାଠଇ । ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଏକନଓ୍ଵୁତୀ’’ତି ଓ୍ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଅସୀତି ଦସ ଏକୋ ଚା’’ତି ଓ୍ଵୁତ୍ତଂ। ଓ୍ଵିଚିତ୍ରସଦ୍ଦରଚନଞ୍ହି ପାଓ୍ଵଚନଂ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

‘‘ତିଂସପୁରିସନାଓ୍ଵୁତ୍ଯେ, ସବ୍ବେଓ୍ଵେକେକନିଚ୍ଛିତା;

ଯେସଂ ସମଂ ନ ପସ୍ସାମି, କେଓ୍ଵଲଂ ମହି’ମଂ ଚର’’ନ୍ତି

ପାଠଇ। ଏତ୍ଥ ‘‘ପୁରିସାନଂ ତିଂସସହସ୍ସାନି ନଓ୍ଵୁତି ଚ ସତାନି ତିଂସ ନାଓ୍ଵୁତ୍ଯୋ’’ତି ଓ୍ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ତିଂସସଦ୍ଦତୋ ସହସ୍ସସଦ୍ଦସ୍ସ ନଓ୍ଵୁତିସଦ୍ଦତୋ ଚ ସତସଦ୍ଦସ୍ସ ଲୋପଂ କତ୍ଵା ‘‘ତିଂସ ନାଓ୍ଵୁତ୍ଯୋ’’ତି ଓ୍ଵୁତ୍ତନ୍ତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଏଓ୍ଵଞ୍ହି ଗହଣେ ସତି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚିପି ଏଦିସୀ ସଦ୍ଦରଚନା କାତବ୍ବା ସିଯା, କତାଯ ଚ ଏଦିସାଯ ସଦ୍ଦରଚନାଯ ଅତ୍ଥାଓ୍ଵଗମୋ ଓ୍ଵିନା ଉପଦେସେନ ସୁଣନ୍ତାନଂ ନ ସିଯା, ତସ୍ମା ନେଓ୍ଵଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଏଓ୍ଵଂ ପନ ଗହେତବ୍ବଂ – ‘‘ତିଂସ ନାଓ୍ଵୁତ୍ଯୋ’’ତି ଇଦଂ ଲୋକସଙ୍କେତରୂଳ୍ହଂ ଓ୍ଵଚନଂ, ସଙ୍କେତରୂଳ୍ହସ୍ସ ପନ ଓ୍ଵଚନସ୍ସତ୍ଥୋ ଯସ୍ମା ଗହିତପୁବ୍ବସଙ୍କେତେହି ସୁତ୍ଵା ଞାଯତେ, ନ ଉପଦେସତୋ, ତସ୍ମା ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେନ ରଞ୍ଞା ଓ୍ଵୁତ୍ତକାଲେପି ସତ୍ଥାରା ତଂ କଥଂ ଆହରିତ୍ଵା ଓ୍ଵୁତ୍ତକାଲେପି ସବ୍ବେ ମନୁସ୍ସା ଓ୍ଵିନାପି ଉପଦେସେନ ଓ୍ଵଚନତ୍ଥଂ ଜାନନ୍ତୀତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ତିଂସଞ୍ଚେଓ୍ଵ ସହସ୍ସାନି, ନଓ୍ଵୁତି ଚ ସତାନି ତୁ;

ତିଂସ ନାଓ୍ଵୁତିଯୋ ନାମ, ଓ୍ଵୁତ୍ତା ଉମଙ୍ଗଜାତକେ।

ଯସ୍ମା ପାଓ୍ଵଚନେ ସନ୍ତି, ନଯା ଚେଓ୍ଵ ଅଚିନ୍ତିଯା;

ଓ୍ଵୋହାରା ଚ ସୁଗୁଳ୍ହତ୍ଥା, ଦଯାପନ୍ନେନ ଦେସିତା।

ତସ୍ମା ସାଟ୍ଠକଥେ ଧୀରୋ, ଗମ୍ଭୀରେ ଜିନଭାସିତେ;

ଉପଦେସଂ ସଦା ଗଣ୍ହେ, ଗରୁଂ ସମ୍ମା ଉପଟ୍ଠହଂ।

ଗରୂପଦେସହୀନୋ ହି, ଅତ୍ଥସାରଂ ନ ଓ୍ଵିନ୍ଦତି;

ଅତ୍ଥସାରଓ୍ଵିହୀନୋ ସୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମା ପରିହାଯତି।

ଗରୂପଦେସଲାଭୀ ଚ, ଅତ୍ଥସାରସମାଯୁତୋ;

ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ପରିପାଲେନ୍ତୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ମା ନ ହାଯତି।

ସଦ୍ଧମ୍ମତ୍ଥାଯ ମେ ତସ୍ମା, ସଙ୍ଖ୍ୟାମାଲାପି ଭାସିତା;

ସପ୍ପଯୋଗା ଯଥାଯୋଗଂ, ସହେଓ୍ଵତ୍ଥଓ୍ଵିନିଚ୍ଛଯା।

ଇତି ନଓ୍ଵଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବ୍ୟପ୍ପଥଗତୀସୁ ଓ୍ଵିଞ୍ଞୂନଂ

କୋସଲ୍ଲତ୍ଥାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ସଓ୍ଵିନିଚ୍ଛଯୋ ସଙ୍ଖ୍ୟାନାମାନଂ ନାମିକପଦମାଲାଓ୍ଵିଭାଗୋ

ନାମ

ତେରସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୪। ଅନ୍ତରିକଖିଭାଗ

ଭୂଧାତୁ ତାଯ ନିପ୍ଫନ୍ନ-ରୂପଞ୍ଚାତି ଇଦଂ ଦ୍ୱଯଂ;

କତ୍ୱା ପଧାନମମ୍ହେହି, ସଙ୍ଖେପେନ ପପଞ୍ଚିତଂ।

ଭଖତିସ୍ସ ଖସା ଦାନି, ଖକ୍ଖାମନ୍ତରିକଂ ଖରଂ;

ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ ତୁମନ୍ତଞ୍ଚ, ତ୍ୱାଦିଯନ୍ତଂ ତିକଂ ଇଧ।

ତତ୍ଥ ତାଖ ଭୂଧାତୁତୋ ପଖତ୍ତସ୍ସ ଭୂତସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ ନୀଯତେ –

ଖନ୍ଧସତ୍ତାମନୁସ୍ସେସୁ, ଖିଜ୍ଜମାନେ ଚ ଧାତୁଯଂ;

ଖୀଣାସଖେ ରୁକ୍ଖାଦିମ୍ହି, ଭୂତସଦ୍ଦୋ ପଖତ୍ତତି।

ଉପ୍ପାଦେ ଚାପି ଖିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, ଭୂତସଦ୍ଦୋ ଖିଭାଖିନା;

ଖିପୁଲେ ସୋପସଗ୍ଗୋଯଂ, ହୀଳନେ ଖିଧମେପି ଚ;

ପରାଜଯେ ଖେଦିଯନେ, ନାମେ ପାକଟତାଯ ଚ।

ଖୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ଭୂତସଦ୍ଦୋ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧାମନୁସ୍ସଧାତୁଖିଜ୍ଜମାନଖୀଣାସଖସତ୍ତରୁକ୍ଖାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଭୂତମିଦନ୍ତି ଭିକ୍ଖଖେ ସମନୁପସ୍ସଥା’’ତିଆଦୀସୁ ହି ଅଯଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଯାନୀଧ ଭୂତାନି ସମାଗତାନୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଅମନୁସ୍ସେ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ମହାଭୂତା ହେତୂ’’ତି ଏତ୍ଥ ଧାତୂସୁ। ‘‘ଭୂତସ୍ମିଂ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଖିଜ୍ଜମାନେ। ‘‘ଯୋ ଚ କାଲଘସୋ ଭୂତୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ଖୀଣାସଖେ। ‘‘ସବ୍ବେଖ ନିକ୍ଖିପିସ୍ସନ୍ତି, ଭୂତା ଲୋକେ ସମୁସ୍ସଯ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସତ୍ତେ। ‘‘ଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତାଯା’’ତି ଏତ୍ଥ ରୁକ୍ଖାଦୀସୂତି। ମୂଲପରିଯାଯସୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯ ଖଚନଂ ଇଦଂ। ଟୀକାଯମାଦିସଦ୍ଦେନ ଉପ୍ପାଦାଦୀନି ଗଯ୍ହରେ। ଖୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ‘‘ଜାତଂ ଭୂତଂ ସଙ୍ଖତ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଭୂତସଦ୍ଦୋ ଉପ୍ପାଦେ ଦିସ୍ସତି। ସୌପସଗ୍ଗୋ ପନ ‘‘ପଭୂତମରିଯୋ ପକରୋତି ପୁଞ୍ଞ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଖିପୁଲେ। ‘‘ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପରିଭୂତରୂପୋ’’ତିଆଦୀସୁ ହୀଳନେ। ‘‘ସମ୍ଭୂତୋ ସାଣଖାସୀ’’ତିଆଦୀସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ। ‘‘ଅଭିଭୂତୋ ମାରୋ ଖିଜିତୋ ସଙ୍ଗାମୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଖିଧମନେ। ‘‘ପରାଭୂତରୂପୋଖୋ ଅଯଂ ଅଚେଲୋ ପାଥିକପୁତ୍ତୋ’’ତିଆଦୀସୁ ପରାଜଯେ। ‘‘ଅନୁଭୂତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଖେଦିଯନେ। ‘‘ଖିଭୂତଂ ପଞ୍ଞାଯା’’ତିଆଦୀସୁ ପାକଟୀକରଣେ ଦିସ୍ସତି, ତେ ସବ୍ବେ ‘‘ରୁକ୍ଖାଦୀସୂ’’ତିଆଦିସଦ୍ଦେନ ସଙ୍ଗହିତାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବାତି।

ଇଦାନି ତୁମନ୍ତପଦାନି ଖୁଚ୍ଚନ୍ତେ –

ଭଖିତୁଂ, ଉବ୍ଭୁଖିତୁଂ, ସମୁବ୍ଭୁଖିତୁଂ, ପଭଖିତୁଂ, ପରାଭଖିତୁଂ, ଅତିଭଖିତୁଂ, ସମ୍ଭଖିତୁଂ, ଖିଭଖିତୁଂ, ଭୋତୁଂ, ସମ୍ଭୋତୁଂ, ଖିଭୋତୁଂ, ପାତୁଭଖିତୁଂ, ପାତୁବ୍ଭୁଖିତୁଂ ଖା, ପାତୁଭୋତୁଂ। ଇମାନି ଅକମ୍ମକାନି ତୁମନ୍ତପଦାନି।

ପରିଭୋତୁଂ ପରିଭଖିତୁଂ, ଅଭିଭୋତୁଂ ଅଭିଭଖିତୁଂ, ଅଧିଭୋତୁଂ ଅଧିଭଖିତୁଂ, ଅତିଭୋତୁଂ ଅତିଭଖିତୁଂ, ଅନୁଭୋତୁଂ ଅନୁଭଖିତୁଂ, ସମନୁଭୋତୁଂ ସମନୁଭଖିତୁଂ, ଅଭିସମ୍ଭୋତୁଂ ଅଭିସମ୍ଭଖିତୁଂ। ଇମାନି ସକମ୍ମକାନି ତୁମନ୍ତପଦାନି, ସବ୍ବାନେତାନି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତରି ଭଖନ୍ତି।

‘‘ଭାଖେତୁଂ, ପଭାଖେତୁଂ, ସମ୍ଭାଖେତୁଂ, ଖିଭାଖେତୁଂ, ପରିଭାଖେତୁଂ’’ଇଚ୍ଚେଖମାଦୀନି ହେତୁକତ୍ତରି ତୁମନ୍ତପଦାନି, ସବ୍ବାନିପି ହେତୁକତ୍ତରି ତୁମନ୍ତପଦାନି ସକମ୍ମକାନିଯେଖ ଭଖନ୍ତି। ଉଦ୍ଦେସୋଯଂ।

ତତ୍ର ସମାନତ୍ଥପଦେସୁ ଏକମେୱାଦିପଦଂ ଗହେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସୋ କାତବ୍ବୋ – ଭୱିତୁନ୍ତି ହୋତୁଂ ୱିଜ୍ଜିତୁଂ ପଞ୍ଞାୟିତୁଂ ସରୂପଂ ଲଭିତୁଂ। ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନ ସେସାନମ୍ପି ତୁମନ୍ତାନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ, ସବ୍ବାନି ତୁମନ୍ତପଦାନି ଚତୁତ୍ଥିୟତ୍ଥେ ୱତ୍ତନ୍ତି ''ଦ୍ୱଂ ମମ ଚିତ୍ତମଞ୍ଞାୟ, ନେତ୍ତଂ ୟାଚିତୁମାଗତୋ''ତି ଏତ୍ଥ ୱିୟ। ୟାଚିତୁନ୍ତି ହି ୟାଚନତ୍ଥାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମା ଭୱିତୁନ୍ତିଆଦୀନମ୍ପି ''ଭୱନତ୍ଥାୟା''ତି ୱା ''ଭୱନତ୍ଥ''ନ୍ତି ୱା ''ଭୱନାୟା''ତି ୱା ଆଦିନା ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଅପିଚ ''ନେକ୍ଖମ୍ମଂ ଦଟ୍ଠୁ ଖେମତୋ''ତି ଏତ୍ଥ ''ଦଟ୍ଠୁ''ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ''ଦିସ୍ୱା''ତି ଅତ୍ଥଦସ୍ସନତୋ ୟଥାରହଂ ତୁମନ୍ତାନି ତ୍ୱାସଦ୍ଦନ୍ତପଦତ୍ଥୱସେନପି ଗହେତବ୍ବାନି। ଏତାନି ଚ ନିପାତପଦେସୁ ସଙ୍ଗହଂଗଚ୍ଛନ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ନିପାତପଦପରିଚ୍ଛେଦେ ''ତୁଂ ଇତି ଚତୁତ୍ଥିୟା''ତି। ତତ୍ରାୟମତ୍ଥୋ ''ତୁଂ ଇତି ଏତଦନ୍ତୋ ନିପାତୋ ଚତୁତ୍ଥିୟା ଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତତୀ''ତି।

ତୁମନ୍ତକଥା ସମତ୍ତା।

ଇଦାନି ତ୍ୱାଦିୟନ୍ତପଦାନି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ –

ଭୱିତ୍ୱା, ଭୱିତ୍ୱାନ, ଭୱିତୁନ, ଭୱିୟ, ଭୱିୟାନ। ଉବ୍ଭୱିତ୍ୱା, ଉବ୍ଭୱିତ୍ୱାନ, ଉବ୍ଭୱିତୁନ, ଉବ୍ଭୱିୟ, ଉବ୍ଭୱିୟାନ। ଏସ ନୟୋ ''ସମୁବ୍ଭୱିତ୍ୱା, ପରାଭୱିତ୍ୱା, ସମ୍ଭୱିତ୍ୱା, ୱିଭୱିତ୍ୱା, ପାତୁବ୍ଭୱିତ୍ୱା''ତି ଏତ୍ଥାପି। ଇମାନି ଅକମ୍ମକାନି ଉସ୍ସୁକ୍କନତ୍ଥାନି ତ୍ୱାଦିୟନ୍ତପଦାନି।

ଭୁତ୍ୱା, ଭୁତ୍ୱାନ, ପରିଭୱିତ୍ୱା, ପରିଭୱିତ୍ୱାନ, ପରିଭୱିତୁନ, ପରିଭୱିୟ, ପରିଭୱିୟାନ, ପରିଭୁୟ୍ୟ। ଅଭିଭୱିତ୍ୱା, ଅଭିଭୱିତ୍ୱାନ, ଅଭିଭୱିତୁନ, ଅଭିଭୱିୟ, ଅଭିଭୱିୟାନ, ଅଭିଭୁୟ୍ୟ। ଏସ ନୟୋ ''ଅଧିଭୱିତ୍ୱା, ଅତିଭୱିତ୍ୱା, ଅନୁଭୱିତ୍ୱା''ତି ଏତ୍ଥାପି। ଇଦଞ୍ଚେତ୍ଥ ନିଦସ୍ସନଂ। ''ତମୱୋଚ ରାଜା ଅନୁଭୱିୟାନ ତମ୍ପି, ଏୟ୍ୟାସି ଖିପ୍ପଂ ଅହମପି ପୂଜଂ କସ୍ସ''ନ୍ତି। ଅନୁଭୁତ୍ୱା, ଅନୁଭୁତ୍ୱାନ। ଅଧିଭୋତ୍ୱା, ଅଧିଭୋତ୍ୱାନ।

''ସଟ୍ଠି କପ୍ପସହସ୍ସାନି, ଦେୱଲୋକେ ରମିସ୍ସତି;

ଅଞ୍ଞେ ଦେୱେ ଅଧିଭୋତ୍ୱା, ଇସ୍ସରଂ କାରୟିସ୍ସତୀ''ତି

ଇଦମେତ୍ଥ ପାଠଇନିଦସ୍ସନଂ, ଇମାନି ସକମ୍ମକାନି ଉସ୍ସୁକ୍କନତ୍ଥାନି ତ୍ୱାଦିୟନ୍ତପଦାନି। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ସୁଦ୍ଧକତ୍ତରିଯେୱ ଭୱନ୍ତି।

''ଭାୱେତ୍ୱା, ଭାୱେତ୍ୱାନ। ପଭାୱେତ୍ୱା, ପଭାୱେତ୍ୱାନ। ସମ୍ଭାୱେତ୍ୱା, ସମ୍ଭାୱେତ୍ୱାନ। ୱିଭାୱେତ୍ୱା, ୱିଭାୱେତ୍ୱାନ। ପରିଭାୱେତ୍ୱା, ପରିଭାୱେତ୍ୱାନ''ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀନି ସକମ୍ମକାନି ଉସ୍ସୁକ୍କନତ୍ଥାନି ତ୍ୱାଦିୟନ୍ତପଦାନି ହେତୁକତ୍ତରିଯେୱ ଭୱନ୍ତି। ଉଦ୍ଦେସୋୟଂ।

ତତ୍ର ସମାନତ୍ଥପଦେସୁ ଏକମେୱାଦିପଦଂ ଗହେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସୋ କାତବ୍ବୋ – ଭୱିତ୍ୱାତି ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାୟିତ୍ୱା ସରୂପଂ ଲଭିତ୍ୱା। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନ ସେସାନମ୍ପି ତ୍ୱାଦିୟନ୍ତପଦାନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ। ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ ଭୁତ୍ୱାତି ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୁତ୍ୱାତି ସକମ୍ମକୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଭୁତ୍ୱା ଅନୁଭୁତ୍ୱାତି ଇମେସଞ୍ହି ସମାନତ୍ଥତଂ ସଦ୍ଦସତ୍ଥୱିଦୂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ଅତ୍ରିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''ଭୁତ୍ୱା ଭୁତ୍ୱାନ''ଇଚ୍ଚେତେ, ''ଅନୁଭୁତ୍ୱା''ତିମସ୍ସ ହି;

ଅତ୍ଥଂ ସୂଚେନ୍ତି ''ହୁତ୍ୱା''ତି, ପଦସ୍ସ ପନ ନେୱ ତେ।

କେଚି ''ଭୂତ୍ୱା''ତି ଦୀଘତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ସାସନେ;

ଦୀଘତା ରସ୍ସତା ଚେୱ, ଦ୍ୱୟମ୍ପେତଂ ପଦିସ୍ସତି।

ସଦ୍ଦସତ୍ଥେ ଚ ''ଭୂତ୍ୱା''ତି, ଦୀଘତ୍ତସଞ୍ହିତଂ ପଦଂ;

''ଭୱିତ୍ୱା''ତି ପଦସ୍ସତ୍ଥଂ, ଦୀପେତି ନ ତୁ ସାସନେ।

''ହୁତ୍ୱା''ଇତି ପଦଂୟେୱ, ଦୀପେତି ଜିନସାସନେ;

‘‘ଭୱିତ୍ୱା’’ତି ପଦସ୍ସ୍ହଂ, ନହି ଅଞ୍ଞତ୍ହ ତଂ ପଦଂ।

ଇଚ୍ଚେୱଂ ସୱିସେସନ୍ତୁ, ୱଚନଂ ସାରଦସ୍ସିନା;

ସାସନେ ସଦ୍ଦସଙ୍ଖେ ଚ, ୱିଞ୍ଞୁନା ପେକ୍ଖିତବ୍ବକଂ।

ଏୱଂ ଉସ୍ସୁକ୍କନଙ୍ଖେ ପୱତ୍ତାନି ତ୍ୱାଦିଯନ୍ତପଦାନିପି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି, ସବ୍ବାନେତାନି ଅୱିଭତ୍ତିକାନୀତି ଗହେତବ୍ବାନି। ନିରୁତ୍ତିପିଟକେ ହି ନିପାତପରିଚ୍ଛେଦେ ଅୱିଭତ୍ତିକାନି କତ୍ୱା ତ୍ୱାଦିଯନ୍ତପଦାନି ୱୁତ୍ତାନି। ସଦ୍ଦତ୍ଥୱିଦୂନଂ ପନ ମତେ ପଠମାଦିୱିଭତ୍ତିୱସେନ ସୱିଭତ୍ତିକାନି ଭୱନ୍ତି।

ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ତ୍ୱାଦିଯନ୍ତାଧିକାରେ ଇଦଞ୍ଚୁପଲକ୍ଖିତବ୍ବଂ – ଭୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଭୁତ୍ୱା ଗତୋ, ଭୁତ୍ୱା ଗମିସ୍ସସି, କସିତ୍ୱା ୱପତି। ଉମଙ୍ଗା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱାନ, ୱେଦେହୋ ନାୱମାରୁହି। ଭୁତ୍ୱାନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦୀ ସମାନକତ୍ତୁକାନଂ ଧାତୂନଂ ପୁବ୍ବକାଲେ ତ୍ୱାଦିସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗା। ‘‘ଭୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ଭୁତ୍ୱା’’ତି ଇଦଂ ପୁବ୍ବକାଲକ୍ରିଯାଦୀପକଂ ପଦଂ। ‘‘ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଇଦଂ ପନ ଉତ୍ତରକାଲକ୍ରିଯାଦୀପକଂ, ସମାନକତ୍ତୁକାନି ଚେତାନି ପଦାନି ଏକକତ୍ତୁକାନଂ କ୍ରିଯାନଂ ୱାଚକତ୍ତା। ତଥା ହେତ୍ଥ ଯୋ ଗମନକ୍ରିଯାଯ କତ୍ତା, ସୋ ଏୱ ଭୁଞ୍ଜନକ୍ରିଯାଯ କତ୍ତୁଭୂତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

‘‘ଅନ୍ଧକାରଂ ନିହନ୍ତ୍ୱାନ, ଉଦିତୋଯଂ ଦିୱାକରୋ;

ୱଣ୍ଣଂ ପଞ୍ଞାୱଭାସେହି, ଓଭାସେତ୍ୱା ସମୁଗ୍ଗତୋ’’

ଇଚ୍ଚାଦୀନିପି ପନ ସମାନକତ୍ତୁକାନଂ ସମାନକାଲେ ତ୍ୱାଦିସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗା। ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ନିହନ୍ତ୍ୱାନା’’ତି ପଦଂ ସମାନକାଲକ୍ରିଯାଦୀପକଂ ପଦଂ। ‘‘ଉଦିତୋ’’ତି ଇଦଂ ପନ ଉତ୍ତରକାଲକ୍ରିଯାଦୀପକଂ ପଦନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସମାନକାଲକ୍ରିଯାଯ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ତସ୍ମାୟେୱ ସମାନକାଲକ୍ରିଯାଦୀପକଂ ପଦନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

କେଚି ପନ ‘‘ମୁଖଂ ବ୍ଯାଦାଯ ସଯତି, ଅକ୍ଖିଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପସ୍ସତୀ’’ତି ଉଦାହରନ୍ତି। ଅପରେ ‘‘ନିସଜ୍ଜ ଅଧୀତେ, ଠତ୍ୱା କଥେତୀ’’ତି। ତତ୍ଥ ବ୍ଯାଦାନପରିୱତ୍ତନୁତ୍ତରକାଲୋ ବ୍ଯାଦାନୂପସମଲକ୍ଖଣଂ ପସ୍ସନକ୍ରିଯାଯ ଲକ୍ଖିଯତି। ‘‘ନିସଜ୍ଜ ଅଧୀତେ, ଠତ୍ୱା କଥେତୀ’’ତି ଚ ସମାନକାଲତାଯପି ଅଜ୍ଝେନକଥନେହି ପୁବ୍ବେପି ନିସଜ୍ଜଟ୍ଠାନାନି ହୋନ୍ତୀତି ସକ୍କା ପୁବ୍ବୁତ୍ତରକାଲତା ସମ୍ଭାୱେତୁଂ, ତସ୍ମା ପୁରିମାନିଯେୱ ଉଦାହରଣାନି ଯୁତ୍ତାନି। ଉଦଯସମକାଲମେୱ ହି ତନ୍ନିୱତ୍ତନୀଯନିୱତ୍ତନନ୍ତି।

‘‘ଦ୍ୱାରମାୱରିତ୍ୱା ପୱିସତି’’ଇଚ୍ଚାଦି ସମାନକତ୍ତୁକାନଂ ଅପରକାଲେ ତ୍ୱାଦିସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗୋ। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ପୱିସନକ୍ରିଯା ପୁରିମା, ଆୱରଣକ୍ରିଯା ପନ ପଚ୍ଛିମା, ତସ୍ମା ‘‘ଆୱରିତ୍ୱା’’ତି ଇଦଂ ଅପରକାଲକ୍ରିଯାଦୀପକଂ ପଦନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ପୱିସତୀ’’ତି ଇଦଂ ପନ ପୁବ୍ବକାଲକ୍ରିଯାଦୀପକଂ ପଦନ୍ତି। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ। ଅପରେ ‘‘ଧ’ନ୍ତି କଚ୍ଚ ପତିତୋ ଦଣ୍ଡୋ’’ତି ଉଦାହରଣନ୍ତି। ଅଭିଘାତଭୂତସମାଯୋଗେ ପନ ଅଭିଘାତଜସଦ୍ଦସ୍ସ ସମାନକାଲତା ଏତ୍ଥ ଲବ୍ଭତୀତି ଇଧାପି ପୁରିମାନିଯେୱ ଉଦାହରଣାନି ଯୁତ୍ତାନୀତି।

‘‘ପିସାଚଂ ଦିସ୍ୱା ଚସ୍ସ ଭଯଂ ହୋତି। ପଞ୍ଞାଯ ଚସ୍ସ ଦିସ୍ୱା ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା’’ଇଚ୍ଚାଦି ଅସମାନେ କତ୍ତରି ପଯୋଗୋ। ଏତ୍ଥ ହି ପିସାଚଂ ଦିସ୍ୱା ପୁରିସସ୍ସ ଭଯଂ ହୋତି, ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ଅସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଆସୱା ପରିକ୍ଖୀଣା। ଏୱଂ ସମାନକତ୍ତୁକତା ଧାତୂନଂ ନ ଲବ୍ଭତି ଦସ୍ସନକ୍ରିଯାଯ ପୁରିସେସୁ ପୱତ୍ତନତୋ, ଭୱନାଦିକ୍ରିଯାଯ ଚ ଭଯାଦୀସୁ ପୱତ୍ତନତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି ଈଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ନେତବ୍ବୋ।

ଇଦମ୍ପି ପନେତ୍ଥ ଉପଲକ୍ଖିତବ୍ବଂ ‘‘ଅପ୍ପତ୍ୱା ନଦିଂ ପବ୍ବତୋ, ଅତିକ୍କମ୍ମ ପବ୍ବତଂ ନଦୀ’’ଇଚ୍ଚାଦି ପରାପରଯୋଗୋ। ‘‘ସୀହଂ ଦିସ୍ୱା ଭଯଂ ହୋତି, ଘତଂ ପିୱିତ୍ୱା ବଲଂ ଜାଯତେ, ‘ଧ’ନ୍ତି କତ୍ୱା ଦଣ୍ଡୋ ପତିତୋ’’ଇଚ୍ଚାଦି ଲକ୍ଖଣହେତୁଆଦିପ୍ପଯୋଗୋ। ‘‘ନ୍ହତ୍ୱା ଗମନଂ, ଭୁତ୍ୱା ସଯନଂ। ଉପାଦାଯ ରୂପ’’ମିଚ୍ଚାପି ବ୍ଯତ୍ତଯେନ ସଦ୍ଦସିଦ୍ଧିପ୍ପଯୋଗୋତି।

ଇଚ୍ଚେୱଂ ସବ୍ବଥାପି ସମାନକତ୍ତୁକାନଂ ଧାତୂନଂ ପୁବ୍ବକାଲେ ତ୍ୱାଦିସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗୋ, ସମାନକତ୍ତୁକାନଂ ସମାନକାଲେ ତ୍ୱାଦିସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗୋ, ସମାନକତ୍ତୁକାନଂ ଅପରକାଲେ ତ୍ୱାଦିସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗୋ, ଅସମାନକତ୍ତୁକାନଂ ତ୍ୱାଦିସଦ୍ଦପ୍ପଯୋଗୋ, ପରାପରଯୋଗୋ , ଲକ୍ଖଣହେତୁଆଦିପ୍ପଯୋଗୋ,

ବୁଦ୍ଧଉଯେନ ସଦ୍ଦସିଦ୍ଧିସ୍ସଯୋଗୋତି ସଉଧା ତ୍ୱାଦିଯନ୍ତାନଂ ପଦାନଂ ପଯୋଗୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା କଚ୍ଚାଯନେ ''ପୁବ୍ବକାଲେକକତ୍ତୁକାନଂ ତୁନ ତ୍ୱାନ ତ୍ୱା ୱା''ତି ପୁବ୍ବକାଲେଯେୱ ଏକକତ୍ତୁକଗ୍ଗହଣଂ କତନ୍ତି? ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ତ୍ୱାଦିଯନ୍ତାନଂ ପଦାନଂ ପୁରିମକାଲକ୍ରିଯାଦୀପନତୋ। କଚ୍ଚାଯନେ ହି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପୱତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ''ପୁବ୍ବକାଲେକକତ୍ତୁକାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ''ଇତି କତ୍ୱା''ତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ହେତୁଅତ୍ଥୱସେନପି ପୁବ୍ବାଚରିଯେହି ଅତ୍ଥୋ ସଂୱଣ୍ଣିତୋ, ତସ୍ମା ''ଭୱିତ୍ୱା''ତିଆଦୀନଂ ଭୂଧାତୁମଯାନଂ ତ୍ୱାଦିସଦ୍ଦାନଂ ପଦାନଂ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ''ପଚିତ୍ୱା''ତିଆଦୀନଂ ଯଥାପଯୋଗଂ ''ଭୱନହେତୁ ପଚନହେତୂ''ତିଆଦିନା ହେତୁଅତ୍ଥୋପି ଗହେତବ୍ବୋ। ଅତ୍ରିଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

ହେତୁତ୍ଥେପି ଯତୋ ହୋନ୍ତି, ସଦ୍ଦା ଉସ୍ସୁକ୍କନନ୍ତକା;

ତସ୍ମା ହେତୁୱସେନାପି, ୱଦେଯ୍ୟତ୍ଥଂ ୱିଚକ୍ଖଣୋ।

''ଇତି କତ୍ୱା''ତି ସଦ୍ଦସ୍ସ, ଅତ୍ଥସଂୱଣ୍ଣନାସୁ ହି;

''ଇତି କରଣହେତୂ''ତି, ଅତ୍ଥୋ ଧୀରେହି ଗଯ୍ହତି।

''ଗଚ୍ଛାମି ଦାନି ନିବ୍ବାନଂ, ଯତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ ସୋଚତି'';

ଇତି ପାଠେପି ହେତୁତ୍ଥୋ, ଗଯ୍ହତେ ପୁବ୍ବୱିଞ୍ଞୁଭି।

''ଯସ୍ମିଂ ନିବ୍ବାନେ ଗମନ-ହେତୂ''ତି ହି କଥୀଯତେ;

ହେତୁତ୍ଥେୱଂ ଯଥାଯୋଗ-ମଞ୍ଞତ୍ରାପି ଅଯଂ ନଯୋ।

ଏୱଂ ଭୂତସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୋ ଚ ତୁମନ୍ତପଦଞ୍ଚ ତ୍ୱାଦିଯନ୍ତପଦଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥତ୍ତିକଂ ୱିଭତ୍ତଂ।

ଯୋ ଇମମତ୍ଥତିକଂ ସୁୱିଭତ୍ତଂ,

କଣ୍ଣରସାଯନମାଗମିକାନଂ;

ଧାରଯତେ ସ ଭୱେ ଗତକଙ୍ଖୋ,

ପାୱଚନମ୍ହି ଗତେ ସୁଖୁମତ୍ଥେ।

ଇତି ନୱଙ୍ଗେ ସାଟ୍ଠକଥେ ପିଟକତ୍ତଯେ ବ୍ଯପ୍ପଥଗତୀସୁ ୱିଞ୍ଞୂନଂ

କୋସଲ୍ଲତ୍ଥାଯ କତେ ସଦ୍ଦନୀତିପ୍ପକରଣେ

ଅତ୍ଥତ୍ତିକୱିଭାଗୋ ନାମ

ଚୁଦ୍ଦସମୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ।

ଏୱଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ଭୂଧାତୁରୂପାନି ଦସ୍ସିତାନି।

ପଦମାଲା ନିଟ୍ଠିତା।